T. C.

BAŞBAKANLIK

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı

Yayın Nu: 100

OSMANLI BELGELERİNDE

KARABAĞ

İSTANBUL 2009

Proje Yöneticisi

Doç. Dr. Yusuf SARINAY
Devlet Arşivleri Genel Müdürü

Proje Sorumluları

Doç. Dr. Mustafa BUDAK
Genel Müdür Yardımcısı

Dr. Önder BAYIR
Osmanlı Arşivi Daire Başkanı

Dr. Ahmet Zeki İZGÖER
Yayın İşleri Koordinatörü

Yayına Hazırlayanlar

Kemal GURULKAN
Dr. Ali Osman ÇINAR
Yusuf İhsan GENÇ
Uğurhan DEMİRBAŞ

Metin Kontrol

Sinan Satar

Tercümeler

Ali KAYA (Arapça)
İbrahim Küreli (Farsça)
Dr. Hayrettin Yılmaz (Fransızca)

ISBN 978-975-19-4491-7

OSMANLI BELGELERİNDE KARABAĞ

Ö N S Ö Z

Bugün Ermeni işgali altında bulunan Karabağ, Azerbaycan Cumhuriyeti'ne bağlı, Kür, Aras nehirleri ve Gökçe Göl arasındaki dağlık alan ile, bu bölgeye bağlı ovalardan oluşan stratejik bir bölgedir. XVIII. yüzyılda Rusların Kafkas birlikleri Başkomutanı Sisianov, Karabağ'ı coğrafi konumu itibariyle Azerbaycan'ın, dolayısıyla da İran'ın kapısı saymış ve Karabağ'ın elde tutulup tahkim edilmesine daha fazla gayret edilmesi tavsiyesinde bulunurken bölgenin Hindistan yolunu bile rahatça açacak anahtar konumuna işaret etmiştir.

Azerbaycan'ın en eski yerleşim merkezlerinden biri olan Karabağ, zengin doğal kaynakları ve stratejik önemi nedeniyle bir çok devletin hayatında önemli rol oynamış, Safeviler döneminde beylerbeylik haline getirilmiştir. Osmanlı Devleti'nin Kafkasya siyasetinin ayrılmaz parçalarından biri olan bölge 1590'dan itibaren 1918 yılına kadar çeşitli zaman dilimlerinde ve fasılalı olarak Osmanlı hakimiyetinde kalmıştır.

XVIII. yüzyılın ortalarına doğru Nadir Şah'ın ölümüyle İran işgalinden kurtulan Azerbaycan topraklarında kurulan on sekiz hanlıktan biri olan Karabağ Hanlığı özellikle de İbrahim Halil Han, Osmanlı Devleti ile diğer hanlıklara nazaran daha yakın bir ilişki kurmuştur.

Osmanlı Belgelerinde Karabağ isimli bu eser; bölgenin fetih tarihi olan 1590 yılından Mondros Mütarekesi çerçevesinde bölgedeki Osmanlı askerlerinin çekilmesi kararına, hatta çekilmeden sonra Azerbaycan Cumhuriyeti safahatına kadar geçen süre içinde Osmanlı Devleti'nin bölge ile olan ilişkilerini ortaya koymaktadır.

Azerbaycan'ın devlet olarak Rusya ile ilişkilerinin tarihi, XV. Yüzyılda Rusya'nın İvan döneminde (1462-1505) merkezi devlet oluşumunu ta-

mamlamasına kadar uzanır. XV. Yüzyılda Safevi-Rusya arasında başlayan ve esasen ticari ilişkiler biçiminde ortaya çıkan süreç, Rusya'nın sıcak denizlere çıkma biçiminde formüle edilen dış politika anlayışında Kafkasya'yı, bu arada Azerbaycan'ı, Rusya açısından önemli bir duruma getirmiştir. Hazar kıyılarına inmeyi amaçlayan I. Petro'nun Prut seferinde (1711) Osmanlı tarafından yenilgiye uğratılması bile, Rusya'nın Hazar bölgesine ilgisini azaltmamıştır. I. Petro'nun Hazar'a inme girişimleri 1723 Petersburg ve 1724 İstanbul Antlaşmalarıyla Derbent, Bakü, Salyan ve Lenkeran gibi bölgelerin Rusya'ya verilmesi ile sürmüştür ki, bu safhaları Osmanlı belgelerinden takip etmek mümkün olmaktadır.

Rusya, XIX. Yüzyılın başına kadar bölgede önemli bir ilerleme sağlayamamış; Azerbaycan'daki yeni Rus ilerlemesi 1801 yılında, Kuzey Gürcistan'ın bazı bölgelerinin Rusya tarafından işgali ile yeni bir aşamaya girmiştir. 1804 yılında Gence Hanlığı'nın işgali, bunun ardından 1806 yılında başlayan Rusya-İran Savaşı'nın sonunda 1813 yılında imzalanan Gülistan ve 1826-1828 yıllarındaki ikinci savaşın ardından imzalanan Türkmençay Antlaşmaları ile Azerbaycan'ın kuzey bölgelerinin Rusya'nın egemenliği altına geçmesi tamamlanmıştır.

Rusya'nın bölgeye bu süreçte yerleşmesi ile Azerbaycan için Rus-İran ve Osmanlı devleti arasında bir nüfuz mücadelesi başlamıştır. Azerbaycan Hanlıkları'nın bu süreçte özellikle Osmanlı Devleti'nden yardım talepleri yoğunlaşmış, Osmanlı Devleti için ise önceliğin "hanlıkların kendi aralarındaki problemleri çözerek birlikte hareket etmelerini sağlamak" olduğu ele alınan belgelere yansımıştır.

Siyasî, Askerî ve Diplomatik İlişkiler bölümüne yansıyan belgelerde göze çarpan diğer bir husus ise; bölgede nüfus dengelerinin Ermeniler lehine değiştirilme çabaları ve Ermenilerin bölgede çıkartmış oldukları kargaşa girişimleridir.

Rusya tarafından bölgeye yönelik olarak uygulanan "Ermeni İskan Politikası" neticesinde İran'dan ve Anadolu'dan bölgeye göçürülen yoğun Ermeni kitleleri ile Karabağ'ın demografik yapısı Ermeniler lehine değiştirilmeye başlanmış olmasına rağmen Ermeniler ile Türkler uzun yıllar huzur içinde yaşamışlardır. Ancak 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ve savaşı izleyen Ayastefanos ve Berlin Antlaşmalarından sonra Anadolu'da başlayan Ermeni olayları, 1905 Rus İhtilali sonrasında Kafkasya'da da kendisini göstermiştir. Bölgede tek hakim unsur olarak bağımsız bir Ermeni Devleti kurma idealinde olan Ermeniler, Türklere karşı silahlı mücadeleye girişmişlerdir. Azerbaycan topraklarında 1905-1907 yılları arasında yaklaşık iki yıl süren Türk-Ermeni çatışmaları esnasında yüzlerce Türk Köyü Ermenilerin saldırılarına maruz kalmış, bu saldırılarda Müslüman ahali katledilmiş ve malları yağmalanmıştır.

Muhâceret başlığı altında ise, özellikle Ermeniler tarafından can ve mallarına kastedilerek başlatılan hareketler neticesinde yurtlarını terk etmek zorunda kalan Karabağlı Müslüman Türklerin Anadolu'ya hicretleri, bu sırada karşılaştıkları problemler, problemlerin çözümü konusunda Osmanlı Devleti'nin çabaları ve nihayet Anadolu'da iskanlarına dair konuları içeren belgelere yer verilmiştir.

Osmanlı Belgelerinde Karabağ isimli çalışmada bölgenin Osmanlıların hakimiyeti döneminde oluşturdukları idari yapılanma itibarıyla Gence Beylerbeyliği altında yönetilmiş olması Karabağ ile ilgili belgelerin bazen Gence ile birlikte kayda geçmesine sebep olmuştur. Bu nedenle eserin Gence ve Karabağ bağlamında değerlendirilerek yayınlanmış olmasının temel sebebi budur.

Osmanlı Arşivi belgeleri üzerinde yapılan taramalar sonucunda çeşitli fon ve kalemlerden 119 konu başlığında hazırlanan çalışmaya iki belge ve iki harita ek olarak verilmiştir.

Bunlardan birincisi Gence'nin 1732 senesi timar ve zeamet tahvil kayıtları olarak hazırlanmış olan defterdir. Bu defterle bölgede bulunan en küçük idari düzenlemeler, bunların timar ve zeamet durumları ile ekonomik seviyeleri hakkında bilgi edinilmektedir. Defterin analizinden Osmanlı Devleti'nin bölgeyi klasik Osmanlı toprak yönetim sistemi içerisinde değerlendirerek yönettiği anlaşılmaktadır.

Diğeri ise Haritalar fonunda bulunan 1914 tarihli Rus salnamelerine göre Kafkasya'nın nüfus istatistikleri ile bunlara karşı Osmanlı ordusu tarafından yapılan değerlendirme sonucu oluşan bir belge de ekte verilmiştir.

Esere ayrıca analitik indeks hazırlanarak ilave edilmiştir.

Çalışmayı gerçekleştiren Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü personeline teşekkür eder, ilgililere yararlı olmasını dilerim.

Doç. Dr. Yusuf SARINAY
Devlet Arşivleri Genel Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ..... V

İÇİNDEKİLER..... IX

KISALTMALAR XIX

I. BÖLÜM

No

SİYASÎ, ASKERÎ VE DİPLOMATİK İLİŞKİLER

1 Karabağ'ın fethi ile görevlendirilen vezir Ferhad Paşa'nın askeri ihtiyaçlarının takviye edilmesi..... 5

2 Vezir Ferhad Paşa'nın Karabağ'ın fethedilebilmesi için Şemkür'de kale yapılması gerektiğini bildirdiği 7

3 Gence ve Karabağ'da Şah'ın ricası üzerine kaleler inşasının tehir edilmesi..... 9

4 Gence Vilâyeti'nde bozulan düzenin yeniden sağlanması..... 13

5 Gence ve Karabağ vilâyetlerinde görülen kıtlık ve pahalılık 15

6 Gence livası Berdaa nahiyesinin köyleri için yapılan timar tevcihi..... 17

7 Gence ve karabağ halkından Şirvan'a göç edenlerin geri getirilmeleri 18

8 Gence ve Karabağ'ın icmal tahrir defteri dibacesi..... 19

9 Gence kalesi için yeterli asker bırtakıldıktan sonra Şirvan'daki görevlerin yerine getirilmesi …… 21

No	Belgenin Konusu	
10	Gence'nin yeniden fethedilmesi ve Şirvan bölgesinde düzenin sağlanması	23
11	Gence'de düzenin sağlanması için eyâletin tasarrufunun vezir İbrahim Paşa'ya tevcih edilmesi	28
12	1725 tarihli Osmanlı-Rus antlaşması metni.	29
13	Gence kalesinin fethinde olağanüstü gayret ve yararlılıkları görülenlerin ödüllendirilmesi	37
14	Gence'ye defterdar atanması	40
15	Gence savaşında yaralanan askerlerin tekaüde ayırılmaları	41
16	Gence'de yapılan idari düzenlemeler	44
17	Gence vilâyeti tahrir sonucu hazırlanacak defterlerin istanbul'a gönderilmeleri	45
18	Gence ile Tebriz arasında Karadağ sınırına bitişik olan Dizak'ta isyan halinde olan Ermenilerin bastırılması	47
19	İran'dan alınan Gence'nin geciken tahririne, tesis edilen barış ortamında başlanılması	48
20	Tiflis, Revan ve Nahçıvan'dan sonra Gence Eyâleti tahririnin de tamamlanması	51
21	Vezir Mustafa Paşa'nın Gence'de tesis ettiği cami ve medrese vakfının gelirlerinin artırılması	53
22	Vefat eden Gence Muhâfızı Mustafa Paşa yerine, vezirler kethüdası İbrahim Paşa'nın beylerbeyi olarak tayin edilmesi	54
23	Gence'nin Şahseven mahallesinde satılan gayrimenkullerin bedelinin hazineye devredilmesi	55
24	Gence'ye saldırmaları muhtemel olan Rafizi gruplara karşı Karabağ'daki kuvvetlerin desteğiyle karşı konulması	56
25	Gence ve civarının gelir ve giderleri ile ihtiyaçlarına dâir talepler	59

No	Belgenin Konusu	
26	Tahmasb Kulı Han'ın Revan, Gence ve Şirvan taraflarına yöneleceği anlaşıldığından Gence kalesinin tamir edilerek güçlendirilmesi	61
27	Erzurum Eyâleti'ne bağlı livalardaki timar ve zeamet sahiplerinin Gence'ye ulaştırılmaları	63
28	Gence'deki timar ve zeamet sahiplerinin "kalem harcı"ndan muaf olmaları	64
29	Gence Darphanesi'nde basılan gümüş sikkelerden darphane emini tarafından alınması gereken mirî payın teslim edilmesi	66
30	Sivas Eyâleti'ndeki timar ve zeamet sahiplerinin tayinlerinin gence muhâfızı Genç Ali Paşa tarafından yapılmasının uygun görüldüğü	67
31	Şahsevenli aşiretinin Gence ve Karabağ'da dağınık olarak yerleştirilerek güvenliklerinin sağlanması	68
32	Halhana sancağının mevkiinin önemi dikkate alınarak mirmiran rütbesi ile Mustafa Paşa'ya tevcihinin uygun görülmesi	70
33	Tahmasb Kulı Han'ın Gence'yi muhasara edeceğinin bildirilmesi üzerine çevre vilâyetlerdeki kuvvetlerin de katılımıyla düşmana karşı konulması	71
34	Gence kalesi içindeki asker ve halkın durumlarının öğrenilerek bildirilmesi	73
35	İran'da Tahmasb Kulı ortaya çıktıktan sonra kendisine Gence hanlığı verilen Şahverdi Han'ın Osmanlı Devleti'ne bağlılığını bildiren "itaat fermanı" talebi	75
36	Şuşa, Revan, Tiflis ve Şamahı hanlarının elçileri ile yararlılıkları görülen diğer görevlilere verilen hediye ve harçlıklar	78
37	Karabağ Hanı İbrahim Halil Han tarafından gönderilen mektuplarda bütün Azerbaycan hanları ile beraber Osmanlı Devleti'ne bağlılığını bildirdiği	80

No	Belgenin Konusu	
38	Tiflis Hanı İrakli Han'ın Azerbaycan'a saldırması halinde bütün Azerbaycan ve Dağıstan hanlarının karşı koyacaklarının bildirildiği	86
39	Önceden olduğu gibi Şeki ve Şirvan hanlığının Gence kalesinin savunmasına yardımcı olmaya devam edeceği	88
40	Rusların, İran tarafına geçişlerinde iki kapı olan Derbend ve Gence'nin, Azerbaycan hanlarının ve Osmanlı Devleti'nin yardımı ile sağlam tutulabileceğine dâir	92
41	Şuşa Hanı İbrahim Halil Han'ın Karadağ Hanı Mustafa Han üzerine hücum ederek kalesini tamamen ele geçirdiği	93
42	Şuşa Hanı İbrahim Hanın, kayınbiraderi Şahsevenli Nazar Ali Hanı desteklemesi ve Gilan'a bağlı Deşt ile Tebriz'e saldırması	94
43	Şuşa Hanı İbrahim Han ile Hoy Hanı Ahmed Han arasındaki soğukluğun zamanla çatışmaya dönüşmesi	96
44	Bayezid sancağına bağlı iki köyün yağmalanmasının Karabağ cihetinden ortaya çıktığının anlaşıldığı	98
45	Gence, Revan ve Karabağ hanlarının İrakli Han'a uyarak hareket ettikleri	104
46	Hoy Hanı Ahmed Han ve Karabağ Hanı İbrahim Halil Han'dan İranın halini bildiren mektuplar alındığı	105
47	Azerbaycan hanlarının İrakli Han ve yandaşlarına karşı daima dikkatli olup gerektiğinde Osmanlı kuvvetlerinden yardım almaları hakkında	110
48	Karabağ Hanı İbrahim Halil hanın kâtibi Mehemmed Mirzâ'ya verilecek olan kaftan ve hediyelik eşyalar	114
49	Karabağ Hanı İbrahim Halil Hanın kâtibi Mehemmed Mirzâ'ya harçlık olarak verilecek para	117
50	Fethali Hanın, şah soyundan olduğunu iddia ettiği bir kişiyi İran'da şah ilan etmek istemesi	118
51	Rusların, Kırım Tatarlarını ve Leh Krallığını bağımsızlık vaadiyle oyuna getirdikleri gibi bölgeye nüfuz edebilmek için osmanlı devleti ile barış yaptıklarını iddia etmeleri	120

No	Belgenin Konusu	
52	Azerbaycan ve Dağıstan hanlarına gönderilen hediye saat ve paralar	125
53	Kuba Hanı Fethali Han'a Pavil Potemkin'in mektubu	128
54	Şeki ve Revan hanlıklarının Gence'ye verdikleri destekten dolayı Rusların saldırmaktan geri durmaları	130
55	Tiflis Hanı İrakli Hanın, daha önce Osmanlı Devleti'ne bağlı iken İran'a şah olmak sevdası ile devlete ihanet ederek harekete geçmesi	133
56	Erdebil hâkimi Fethali Han'ın Rus tehlikesine karşı Dağıstan ve Azerbaycan hanları ile birlik ve beraberlik içinde hareket edeceği	138
57	Hanlar arasındaki uyuşmazlıklar giderildiğinden Tiflis üzerine sefer yapılabileceği	140
58	Dağıstan hanlarından Ümmi Han ile Azerbaycan hanlarından Karabağ Hanı İbrahim Halil Hanın, İrakli Han üzerine harekete geçmeğe muktedir görüldüğü	141
59	Rusların savaş hazırlıklarına rağmen Çıldır Valisi Süleyman Paşa'nın, yaşlılığı ve hastalıkları sebebiyle hiçbir sefer hazırlığında bulunmadığı	153
60	Rusların Tiflis Hanı İrakli Han'ı da yanlarına çekerek dağıstan ve Azerbaycan topraklarında askerî harekat yapma planları	156
61	Şuşa ve Karabağ Hanının Kuban tarafındaki Rusların üzerine gönderilmesi	162
62	Azerbaycan hanlarının daha önce şikayet etmiş oldukları Çıldır Valisi Süleyman Paşa'nın Tiflis Hanı ile uzlaşma eğiliminde bulunması	164
63	Şuşa ve Karabağ Hanı İbrahim Halil Hanın, askeri yardım gönderilmediği takdirde bazı hanların Ruslara tâbi olacaklarını bildirdiği	165
64	Ağa Mehemmed Hanın isyan ederek Azerbaycan toprakları üzerine saldırmaya hazırlanması	168

No	Belgenin Konusu	
65	Revan ile Şuşa ve Karabağ hanlarının Ağa Mehemmed'e karşı kendilerine padişah tarafından berat verilmesini talep ettikleri	170
66	Çıldır Valisi Sabit Paşa'nın Azerbaycan genel durumuna ait edindiği bilgiler	171
67	Osmanlı Devleti ile İran arasında yapılmış olan sulhun devamlı olmasının istenmesi	175
68	Şuşa ve Karabağ Hanı İbrahim Halil Hanın Osmanlı Devleti'nin hizmetinde olmak hususunda bölgede yalnız kalması	178
69	Tahran'dan büyük bir askeri güçle ilerleyen İranlıların Şuşa ve Karabağ yönüne hareket ederek, yapılan savaş sonucunda Rusları mağlup etmeleri	179
70	Rusların, Gence ve Tiflis hakkında etrafa yaydıkları haberler üzerine belirlenecek tavır hakkında	180
71	Rusların Karabağ'da yaptıkları katliamdan doğan zararların telafi edilmesi	182
72	Karabağ Hanı İbrahim Halil Hanın kızı Dudu Hanımın düşmana karşı Osmanlı Devleti'nden yardım talebi	186
73	Rusların Şuşa üzerine yürümesi, İranlıların Şuşa'yı terke mecbur kalmaları ve Gence'de asker bulundurmaları	188
74	Rusya'nın Kars üzerine asker sevkedeceği haber alındığından asker ve mühimmat takviyesine ihtiyaç duyulması	192
75	Şahseven aşiretinin, Karabağ'a olan saldırılarını kullanarak İran'ı gizli bir anlaşma yapmaya zorlaması	195
76	Rusya'dan gönderilen sandıktaki "Karabağ" başlıklı kitaplara el konulması	198
77	Karabağ Ermenilerinin Van, Bayezid ve Muş taraflarına hücum etmeğe hazırlanmaları	199
78	Nahçıvan ve Karabağ Ermenilerine karşı Rusya ve İran hududu boyunca güvenlik tedbirlerinin arttırılması	200
79	Rusya ordusunun Karabağ civarında toplandığına dâir bilgiler	201

No	Belgenin Konusu	
80	Nahçıvan ve Karabağ Ermenilerinin Osmanlı sınırına saldırı için bir araya gelmeleri	202
81	İran ve Azerbaycan'da Ermeni bölücülerin faaliyetleri	207
82	İngiltere Devleti'nin Tahran Sefareti ateşemiliteri Major Picot'un Hoy ve Makü civarındaki seyahatinin sebepleri	212
83	Karabağ Ermeni fesatçılarının diğer Ermenileri isyana teşvik etmeleri	215
84	Ahıska, Karabağ ve Gence'den Osmanlı topraklarına geçerek karışıklık çıkaracakları haber alınan Ermeniler için tedbir alınması	219
85	Ermeni komitesini kışkırtmak üzere liderleri tarafından gizlice dağıtılan broşürler	220
86	Gence'de Ermenilerin Müslüman evlerini yakıp yağmalamaları	220
87	Kafkasya Müslümanlarının katliâmına katılmak üzere Erzurum'daki Ermeni fedailerin Gence'ye gelmeye başladıkları	222
88	Rusya'nın Şuşa kasabasından Vartan'nın İstanbul'da aranması	225
89	Gence, Zengizor, Şuşa, Cevanşir ve Kazak sancaklarında isyanlardan dolayı yiyecek ve erzak sıkıntısı	225
90	Gence'deki iki Ermeni kilisesinde çok miktarda tüfek ve patlayıcı ortaya çıkarılması	226
91	Taşnaksutyun Komitesi'nin en nüfuzlu liderinden birinin Gence'de tutuklanması	227
92	Elizabetpol'da ele geçirilen silahların Taşnaksutyun Ermeni çetesi ile bağlantısının tespit edilmesi	228
93	Azerbaycan Vilâyeti'ndeki Ermeni fesatçıların propagandalarının önlenmesi için tedbirler	230
94	Bolşevik ihtilali'nden sonra Gürcistan, Kafkas Müslümanları, Kırım ve Kazan Tatarları arasında millî hareketlerin oluşmaya başlaması	233

No	Belgenin Konusu	
95	Mali yardım maksadıyla Azerbaycan'dan toprak ve maden ürünleri satın alınması	239
96	Batum Antlaşması'ndan sonra Ermenilerin Gürcü ve Almanlarla birlikte Karabağ ve Nahçıvan'da yaptıkları katliâm	240
97	Bolşevik ihtilali sonrasında Azerbaycan'ın genel durumunu bildiren rapor	241
98	Azerbaycan bölgesindeki Osmanlı kuvvetlerinin geri çekilmesindeki gecikmenin sebepleri	246
99	Azerbaycanlıların Şuşa'da Ermenileri mağlup ederek Hazar Denizi sahilindeki Lengeran bölgesini ele geçirmeleri	248
100	Ermenilerin Erivan mıntıkasında yeniden mezâlime başlamaları	250
101	Bolşeviklerin Gence'deki katliamları ve Nuri Paşa'nın bölgedeki faaliyetleri	253
102	Osmanlı topraklarında aranan Azerbaycan ve Genceli esirler hakkındaki bilgi	254
	MUHÂCERET	
103	Van'da bulunan Gence muhâcirlerinin Diyarbekir Vilâyeti'ne gönderilmesi	259
104	Gence Vilâyeti'ne bağlı Cebrâil kazasından göç ederek Diyarbekir'e gelenlerin masraflarının karşılanması	260
105	Malatya'ya gelen Karabağ ve Dağıstan muhâcirlerinin ihtiyaçlarının bahar mevsimine kadar karşılanması	262
106	Karabağ'dan hareket edip İran topraklarından geçerek Osmanlı Devleti'ne göç etmek isteyenlerin şikayetleri	264
107	Mamuretülaziz ve Malatya'daki Karabağ ve Dağıstan muhâcirlerinin Yazıhan'da iskânı	267
108	Batum'da bekleyen gence muhâcirlerine giriş izni verilmesi	268
109	Adana'ya gönderilen Karabağ muhâcirlerinin Erzurum'daki masraflarının karşılanması.	269

No	Belgenin Konusu	
110	Adana Hamidiye kazasına gönderilen Karabağ muhâcirlerinin kira ve yiyecek bedelleri	271
111	Fethiye köyünde iskân edilen Dağıstan ve Karabağ muhâcirlerinin geçim masraflarının karşılanması	272
112	Mamuretülaziz Vilâyeti'ndeki Dağıstan ve Karabağ muhâcirleri için yapılan evlere iskân izni verilmesi	273
113	Bitlis'ten Diyarbekir'e gönderilen Karabağ muhâcirlerinin ihtiyaçlarının giderilmesi	274
114	Malatya sancağının Hamidiye köyündeki Karabağ muhâcirlerinin idari değişikliğe itirazları	277
115	Rusya'nın Karadağ halkından Malatyaya yerleşmiş olan bir kabileden gelemeyip Hoy'da kalanlar için yapılan müracaat	278
116	Malatya Yazıhan'da yerleştirilen Dağıstan ve Karabağ muhâcirlerinin ihtiyaçlarının tesbiti	282
117	Karabağ ahalisinden Osmanlı topraklarına hicret etmek üzere Hoy'a gelenlerin karşılaştıkları engeller	283
118	Bitlis'e gelen Karabağ muhâcirlerinin şehir merkezine yerleştirilmeleri	285
119	Tapulu arazilerine Dağıstan ve Karabağ muhâcirleri yerleştirilen Fethiye köyü halkının şikayetleri	287

EKLER

Ek-1	Gence'nin 1732 yılı tahriri	297
Ek II	Kafkasya'da genel nüfus	353

II. BÖLÜM

BELGE FOTOKOPİLERİ	355
REFERANSLAR	591
İNDEKS	597
HARİTALAR	647

KISALTMALAR

Hicrî Ayların Rumuzları

Muharrem	M.
Safer	S.
Rebîülevvel	Ra.
Rebîülâhir	R.
Cemâziyelevvel	Ca.
Cemâziyelâhir	C.
Receb	B.
Şaban	Ş.
Ramazan	N.
Şevvâl	L.
Zilka‘de	Za.
Zilhicce	Z.

OSMANLI BELGELERİNDE KARABAĞ

I. BÖLÜM

SİYASÎ, ASKERÎ VE DİPLOMATİK İLİŞKİLER

1

KARABAĞ'IN FETHİ İLE GÖREVLENDİRİLEN VEZİR FERHAD PAŞA'NIN ASKERİ İHTİYAÇLARININ TAKVİYE EDİLMESİ

Karabağ'ın fethi ile görevlendirilen Vezir Ferhad Paşa'nın beraberindeki askerlerin zahire ve diğer ihtiyaçlarının sağlanması ve Demirkapı'daki askerlerin başında bulunan Vezir Cafer Paşa ile birlikte Erdebil ve etrafına baskın yapılıp zarar verilerek Kızılbaşın hakkından gelinmesi hususlarında Dağıstan Hâkimi Şemhal'e yazılan **hüküm.**

[31 Mart 1587]

***

Kırmızı bir kîseye konulup gönderilmişdir. Cafer Paşa'nın ...[*] mezkûr âdemlerinden kapu kethüdâsına teslim olunmuşdur. ... Çavuş ile bile.

Fî 21 R. sene [9]95

Dağıstan hâkimi Şemhal'e hüküm ki,

Bundan akdem vilâyet-i Şirvan Kızılbaş-ı evbaş ellerinde iken inâyet-i aliyye-i Hazret-i Melik-i Mennânî ile feth u teshîri cenâb-ı hilâfet-me'âbıma müyesser olup ol diyârlarda olan ehl-i İslâm, rafaza-i liyâmın zulm ü ta'addîsinden halâs olup bir kaç senedir ki fasl-ı şitâ nihâyet-i şiddet üzere olup yollardan mürûr ve kesret ile olan sulardan ubûr mümkün olmamağla berü cânibden âdem gönderilmeyüp ve ol tarafdan dahi kimesne gelmemiş idi. Hâlâ hengâm-ı bahar-ı meserret-âsâr erişüp ol cânibden rızâ-yı hümâyûnuma muvâfık haberler gelüp ve Erzurum'da olan cüyûş ü derya-hurûş serdarım olan düstûr-ı mükerrem Vezirim Ferhad Paşa'ya bu sene-i mübârekede vilâyet-i Karabağ'ın feth ü teshîriyçün emr-i celîlü'l-kadrim sâdır olmuşdur. Mukaddemâ dahi zâtında konulan haslet ve nihâdında olan hamiyyet ü sadâkat mûcebince vilâyet-i mezbûreye gönderilen asâkir-i mansûrenin eğer zehâyir ve eğer sâyir hususlarda kemâl-i muâvenet ve vüfûr-ı hıdmetin zuhûra geldiği malûm-ı şerîfim olmuşdu. Hâlâ ol taraflara

[*] Metnin orjinalinde boşluk bulunmaktadır.

gönderilen kimesneler havme-i tasarrufunuzda olan yerlere uğradukda lâzım olan hususları tedârik olunup emin ü sâlim mahall-i me'mûra ulaşdırılmak içün edegeldüğünüz muâvenet ve hıdmet kemâkân zuhûra gelmek a'dâ rağmına ehemm ü elzem olmağın gerekdür ki vusûl buldukda nihâd-ı sadâkat-mu'tâdınızdan cenâb-ı celâlet-meâbıma olan vüfûr-ı ihlâs ve itâatiniz mûcebince bi'l-fi'l Demirkapu'da olan asâkir-i zafer-me'âsirime serdar olan düstûr-ı mükerrem vezirim Cafer Paşa ile hüsn-i ittihad ü ittifak üzere yek-dil ü yek-cihetî olup inşâallâhu Teâla varan asâkirim içün eğer vâfir ü müstevfî zahire tedârikinde ve eğer o cânibden südde-i saâdetime ve atebe-i ulyâmdan ve yahûd müşârunileyh serdarım tarafından vilâyet-i mezbûreye gönderilen kimesneler ki taht-ı tasarrufunuzda olan yerlere vâsıl oldukda mu'accelen masâriflerin görüp mahall-i me'mûra emin ü sâlim irsal ve îsâli bâbında hidemât-ı mebrûre ve mesâi-i meşkûreniz zuhûra getürüle ki Âsitâne-i Saâdet-âşiyânemize vüfûr-ı ihlâs ile dostluk edenlerden envâ'-ı ri'âyât-ı Padişahanemiz ile mer'î ve muhterem olagelmişlerdir. Siz dahi me'mûlünüzden ziyade merâhim-i aliyye-i hüsrevâne ve mekârim-i celiyye-i hidîvânem ile mazhar olmanuzı söz bilesiz. Bi-hamdillâhi Teâla Kızılbaş-ı bed-ma'âş günden güne mağlub ü münhezim olup şimdi sizin dahi hıdmetiniz görünecek. Bakü tarafından Erdebil beş konak menzildir. Hemân gaflet etmeyüp Erdebil'i ve etrafını gâret ve hasâret eyleyüp mahal iktizâ edüp fırsat el verdiğine göre mûmâileyh vezirim Cafer Paşa ma'rifetiyle a'dânın eğer hakkından gelinmesidir, eğer memleket vilâyetleri gâret ve hasâret eylemesidir, bir vechile hıdmet eyleyesüz ki inşâallâh Teâla zuhûra gelen hıdmetiniz mukâbelesinde envâ'-ı inâyet-i aliyye-i hüsrevâneme mazhar olmanuz mukarrerdir. A'dâya fırsat vermeyüp göz açdırmamağa sa'y eyleyesin.

Bu dahi
Bir sûreti Salyan hâkimi Rüstem Bey'e.

Bu dahi
Bir sûreti vech-i meşrûh üzere İsmail Bey'e.

Bu dahi
Bir sûreti Kaytak hâkimi Usumi Bey'e.

Bu dahi
Bir sûreti Tâbeserân hâkimi Ma‘sûm Bey'e.

Bu dahi
Bir sûreti Karabudak Bey'e.

Bu dahi
Bir sûreti Urdula (?) hâkimi Ali Bey'e.

Bu dahi
Bir sûreti Halil Bey'e yazılmışdır, vech-i meşrûh üzere.

[31 Mart 1587]

A. DVNS. MHM. d, 62/67

2

VEZİR FERHAD PAŞA'NIN KARABAĞ'IN FETHEDİLEBİLMESİ İÇİN ŞEMKÜR'DE KALE YAPILMASI GEREKTİĞİNİ BİLDİRDİĞİ

Gence ve Karabağ'ın fethi ile görevlendirilen Vezir Ferhad Paşa'nın Şemkür'de kale yapılması gerektiğini bildirdiği; gerek bu hususta, gerekse düşmana karşı konması hususunda Ferhad Paşa, Şirvan Muhâfızı Cafer Paşa ve bölgedeki diğer beylerbeyileri ile birlikte hareket etmelerine dâir Şirvan ümerâsı ve Şirvan defterdarına yazılan **hüküm.**

[1 Nisan 1587]

***

Ak kîseye konulup kapu kethüdâsına teslim olunmuşdur.

Fî 22 R. [9]95

Vilâyet-i Şirvan'da olan ümerâdan Şeki ve Kuba ve Restov ve Çerağ Bermeki ve Çeli ve Aktaş ve Kani (?) ve Erudan (?) ve sâbık Salyan beyi olup ... ve sâbıka Mahmudan Beyi Şahremli ve Şirvan defterdarına hüküm ki,

Hâlâ Şark seferinde asâkir-i mansûreme serdar tayin olunan Vezirim Ferhad Paşa *edâmallâhu Teâla iclâlehû*dan Dergâh-ı Saâdet-dest-gâhıma mektub vârid olup işbu sâl-i ferhunde-fâlde Gence ve Karabağ vilâyetlerinin

feth u teshîri içün Şemkür kal‘ası bina olunmak lâzımdır deyu arz etmeğin inâyet-i Hak *celle ve alâ* ile vilâyet-i mezbûrenin feth u teshîrine mukayyed olasın deyu fermanım olup, vilâyet-i Şirvan muhâfazasında olan Vezirim Cafer Paşa *edâmallâhu Teâla iclâlehû*ya ve Şirvan'a tâbi‘ olan beylerbeyilere dahi ahkâm-ı hümâyûnum gönderilüp hüsn-i ittifak u ittihad üzere düşman def‘ine müteallik umûrda envâ‘-ı yüzaklıkları vücuda getürmeğe sa‘y ü ihtimam eyleyesüz deyu emrim olup ve sizin dahi müşârunileyhim vezirim ve beylerbeyilerim ile hüsn-i ittifak üzere uğur-ı hümâyûnuma ve din ü devlet-i hüsrevâneme müteallik zuhûra gelen envâ‘-ı yararlığunuz malûm-ı hüsrevânem olup yüzünüz ağ olsun sizden umulan bu makûle yararlıklar idi ki vücuda getüresiz (?) ol bâbda envâ‘-ı eltâf-ı aliyye-i hüsrevâneme müstahıkk olmuşsuzdur. Buyurdum ki vardukda bu bâbda her birünüz bizzat mukayyed olup müşârunileyh vezirim ve beylerbeyilerim ile yek-dil ü yek-cihetî olup vech ü münasib gördükleri hidemât-ı hümâyûnumda hüsn-i ittifak u ittihad üzere envâ‘-ı yüzaklıkları vücuda getürmeğe sa‘y ü ihtimamda dakika fevt etmeyesiz. Tebriz'de kalan civar asker ne makûle küllî hıdmetler ve yoldaşlıklar etdükleri mesmû‘umuz olmuşdur. Her biri me’mûlünden ziyade riâyet olunmuşlardır. Siz dahi var kuvveti bâzûya getürüp gayret ve hamiyyet kuşağın miyân-ı ihtimamınıza muhkem-bend edüp envâ‘-ı yüzaklıkları tahsiline mücidd ü sâ‘î olup a‘dânın def‘ ü ref‘ ve kal‘ u kam‘ına müteallik hususlarda bezl-i makdûr eyeleyesiz. İnşâallâh zuhûra gelen hıdmetiniz mukâbelesinde envâ‘-ı inâyât-ı aliyye-i hüsrevâneme mazhar olmanuz mukarrer ve muhakkakdır ve indallâh dahi nice ecirler hâsıl eylemişsizdir. Zinhâr hıdmetimiz zâyi‘ olur deyu fikir etmekle tahsil etdiğünüz sevâbı hebâ etmeyüp asıl hıdmet zamanı şimden sonradır. Din ü devlete münasib olduğu üzere cümlenüz hüsn-i ittihad ü ittifakla a‘dânın def‘ ü ref‘ine sa‘y ü ihtimam eyleyesüz deyu emr-i şerîf yazılmışdır.

[1 Nisan 1587]

A. DVNS. MHM. d, 62/74

3

GENCE VE KARABAĞ'DA ŞAH'IN RİCASI ÜZERİNE KALELER İNŞASININ TEHİR EDİLMESİ

Gence ve Karabağ'da barış ortamının tesisi için kaleler inşasının Şah'ın ricası üzerine tehir edilmesine rağmen Abbas Mirzâ'nın Horasan, Kazvin'den yola çıkıp Erdebil'de kışlayarak Tebriz yollarını kestiğinden Hakkari hâkimi ve bölgedeki diğer beylere gönderilen emirler ile kuvvetlerin Tebriz muhâfazasında olan Cafer Paşa'nın maiyyetinde toplanmasının emredildiğine dâir **hüküm.**

[2 Mayıs 1588]

***

Tâc-zâde Efendi hazretlerinin zaman-ı şerîflerinde sefere müteallik vâki olan ahkâm-ı şerîfenin kaydıdır ki cümle sefere müteallik hususlar buna kayd olunur.

Rabbi temmim bi'l-hayr.

[Yev]mü'l-ahad
Fî 5 Cumâdelâhir, sene 996

Emirleri yazı[l]ıp cümlesi Tebriz'de olan Vezir Cafer Paşa hazretlerinin kapu kethüdâsına verilmişdir. Fî 6 C. sene [9]96

Bâ-müsvedde-i hazret-i efendi

Cenâb-ı emâret-me'âb Hakkari hâkimi olan Zekeriya Bey'e hüküm ki,

Bundan akdem serdar-ı zafer-şiârım olan vezirim Serdar Ferhad Paşa'ya hükm-i şerîfim gönderilip Gence ve Karabağ'a kal'alar bina olunup ol cânibler zabt etdirilip ve inâd ü muhâlefet üzere olan tâife-i melâhide kılıçdan geçirilmek ferman olunmağın Şah Hudâbende'den ve oğullarından ve han ve sultanlarından mektublar gelüp bir nice yıldan berü reâyâ pâymâl olmağla şimdiye değin alınan yerlerden ferâgat olundu deyu sulh u salâh olup âsûde-hâl olalım deyu iltimas eylemekle ve bu manânın istihkâmı için mirzâlarından birin atebe-i ulyâma göndermek murad edinmekle Şah'ın ri-

cası hayyiz-i kabulde vâki olup kal‘a yapılması tehir olunmuş idi. Hâliyâ Tebriz'de muhâfaza hıdmetinde olan vezirim Cafer Paşa'dan mektublar vârid olup Abbas Mirzâ Horasan'dan Kazvin'e gelüp etraf u eknâfda olan hanlar ve sultanlara tâc ü hil‘atler gönderüp bu kış Erdebil havalisinde kışlayıp akınlar salıp Tebriz cânibine hazine vü zahire alıp gitmeğe komayıp muradı ahali-i kal‘ayı zebûn edüp zarar kasdında olduğun i‘lâm etmeğin taht-ı hükümetinizde olan aşiret beyleriyle ve sâir aşâyir ü kabâil ve bi'l-cümle eyâletine müteallik olan tâife-i Ekrâd-ı nusret-mu‘tâd ile ve bile gidecek zahire vü sürsat ile bi'l-cümle müretteb ü mükemmel âlât-ı harb ü kıtâl ve edevât-ı ceng ü cidâl ile ber-vech-i isti‘câl çıkup Tebriz muhâfazasında olan Cafer Paşa'ya varıp mülâki olmak emredüb buyurdum ki,

Vardıkda, bu bâbda kemâl-i takayyüd ile mukayyed olup eben an-ceddin Âsitâne-i Saâdet-aşiyâneme olan sadâkat ü ihlâs ve rıkkıye ü ihtisâsın mûcebince var kuvveti bâzûya getürüp bu zamanı sair zamanlara kıyas etmeyüp eyâletine tâbi olan Ekrâd askeriyle ve lâzım olan zahire ve sürsat ile ber-vech-i isti‘câl varıp Tebriz'de olan vezirim Cafer Paşa'ya mülâki olup münasib gördüğün üzere uğur-ı hümâyûnumda hıdmetde bulunasın. Ümerâ-yı Ekrâd şimdiye değin Kızılbaş-ı evbaşa kılıç urup fî- sebîlillah gaza vü cihad edegelmişlerdir. Abbas Mirzâ yanına cem‘ olan asâkir-i şeytanet-rehber beher-hâl tek durmayıp bir muhalif hareket edip başına bela getürseler gerekdür, gayret ve hamiyyet zamanıdır. İnşâallahu Teâla uğur-ı hümâyûnumda zuhûra gelen hıdmetin zâyi‘ olmayup ez‘âf-ı muzâ‘af-ı inâyet-i aliyye-i Hüsrevâneme mazhar olmak mukarrerdir. Din-i mübîn-i seyyidü'l-mürselîn uğruna bezl-i makdûr edip senden me’mûl olduğu üzere ümerâ-yı Ekrâd mabeyninde yararlık ile nâm çıkarmağa sa‘y eyleyesin.

Bu dahi
Bir sûreti_____Bitlis hâkimi Şeref Han'a yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Mahmud ve Hasan Bey-oğlu Şîr Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Alpak Beyi İbrahim Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Hizan Beyi Hasan Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Müküs Beyi Abdal'a yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Şirvi Beyi Zeynel Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Bırados Beyi yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Ziriki beylerinden Mehmed Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Keysân Beyi Mehmed Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Muş Beyi Ahmed Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Ispayrıd Beyi Eyüb Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Bırados beylerinden Nasır Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Bırados beylerinden Zeyneddin karındaşı oğlu Cafer Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____İstoni(?) Beyi Tur Ali Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Suyabi (?) Beyi Koçi Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Kotur Beyi Veli Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Meraga Beyi Mîn(?) Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Adilcevâz Beyi Mehmed Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Erciş Beyi Kılıç Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Beyne(?) Beyi Mansur Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Selmas Beyi Âdil Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Siird(?) Beyi Gazi Bey karındaşı Alâaddin Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Hoy Beyi Ulama Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Makü Beyi Ayvad Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Diyadin Beyi'[ne] yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Abaga Beyi karındaşı Kılıç Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Sökmenova Beyi Nazar Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Ağakis Beyi Zâhid Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Aralık Beyi Hasan Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Sündüs Bey'i Mîr-paşa karındaşı Hüseyin Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Kurdikan Beyi Mehmed Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Seplek(?) Beyi Halid Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Tereşim(?) Beyi Rüstem Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Hizan beylerinden Nâmran Beyi Yusuf Bey'e yazılmışdır.

Bu dahi
Bir sûreti_____Neferen 35

Aynıyla sûretler Tebriz'de olan vezir Cafer Paşa hazretlerinden bu [ve]chle gelüp buna göre her birine Hakkari hâkimine cenâb yazılmışdır. Mâadâsına sancakbeyi elkâbı yazılmışdır.

[2 Mayıs 1588]

A. DVNS. MHM. d, 64/573

4

GENCE VİLÂYETİ'NDE BOZULAN DÜZENİN YENİDEN SAĞLANMASI

Gence Vilâyeti üzerine yapılan seferlerden sonra yöre halkının yurtlarına dönmesiyle ülke imar edildiği halde sonradan kanunlara uyulmayarak düzen bozulup tekrar başlayan Kızılbaş saldırılarına Gence Hâkimi Mehemmed Han'ın karşı koyması sırasında Şirvan, Gürcistan ve Kür nehri taraflarına yerleştirilen bir kısım halkın, haksız vergilerden ve asayişsizlikten yaşanamaz hale gelen şehrin durumunu görüp Gence ve Karabağ'a geri dönmeğe korktukları için, verilmesini talep ettikleri Padişah'ın tuğrası çekili olan yeni kanunnamenin gönderildiğinden bahisle gereğinin yapılması, hiç kimsenin malına, mülküne, vakıf ve dükkânına, ailesine zarar verilmemesi hususlarında Gence Beylerbeyi Davud ile defterdar ve kadıya hitâben yazılan **hüküm.**

[2 Ekim 1590]

***

Gence Beylerbeyisi Davud dâme ikbâlühûya ve defterdarına ve kadısına hüküm ki,

Sâbıkâ Gence kadısı olan kıdvetü kudâtü'l-müslimîn mevlânâ Kemal *zîde fazluhû* Dergâh-ı Mu‘allâma mektub gönderüp Gence'nin ulemâ vü sulehâ ve ahali vü â‘yânı ve sâir reâyâ vü fukarâsı meclis-i şer‘e gelüp tekellüm eyledikleri ecilden keyfiyet-i hâlleri tefahhus olundukda doksan altı senesinde vilâyet-i mezbûre üzerine vâki olan seferlerde gâret ve katl ü hasâretden necât bulup ve Kızılbaş-ı bed’-ma‘âşdan dahi halâs olup istimâlet ile gelüp itâat ü inkıyâd edip yerlerine ve yurtlarına gelen reâyâ ve ulusât ile vilâyet-i mezbûre ma‘mûr olup serdar tarafından kanûnnâme verilmişken amel olunmayıp hilâf-ı şer‘ ü kanûn ve mugâyir-i emr-i hümâyûn bid‘atler ihdâs olunmakla reâyâ ve itâat ve inkıyâd eden kimesneler me’yûs ü mecrûh

oldukların sâbıka Kızılbaş zamanında Gence hâkimi olan Mehemmed Han bu ahvâli istimâ‘ etmeğle harekete gelüp Gence cânibine teveccüh etdikde reâyâ ve döneklere mekâtib ve istimâletnâmeler göndermekle kefere-i reâyâ ve döneklerden cem‘-i kesîr ve Yafho nâm mürted ol cânibe mürâcaât etmekle han-ı mezbûr kuvvet bulup Gence kal‘ası üzerine gelüp muhâsara etdikde anda olan askerden ve ol cânibin ulemâ vü sulehâ ve ehl-i sünnet ve cemâatden ve gayrdan cem‘-i kesîr katl ve ehl ü ıyâlleri pâymâl ve erzak u emvâlleri gâret olunmuş iken han-ı mezbûr ve sâir usât-ı bed-girdâr def‘ ü ref‘ine tekrar asâkir-i nusret-şiâr tayin olundukda hâric-i kal‘ada kalup imkân ve iktidarı olan kimesneler ehl ü ıyâllerin Şirvan ve Gürcistan cânıblerine geçirüp ve mâadâsı "askerin yolu uğrağı değildir" deyu nehr-i Kür kenarına firar ü karar etmişler iken giden asker dahi anların üzerlerine uğrayıp bâki kalan emvâl ü erzak ve davarların gâret ve nicesinin ıyâl ü etfâllerin esir ve bî-günah kimesneleri katledip aç ve çıplak yerinde kalan reâyâ vü fukarâdan şiddet-i şitâ sebebi ile nice nefs telef olup bunca belalardan halâs olan kimesnelerin bilfiil dahi ıyâl ü etfâl ü emvâlleri ve emlâkları kendilerinin olmayup ve medrese ve mescid harâb ve cumhur meyhane ve bozahaneler âbâdân ve ma‘mûr ve mahall-i esvâkda avret değil belki âdemler dahi serhoşlar ve levendât havfından çıkup gezmeğe kâdir değillerdir ve bâzârda değme kimesne reâyâdan dükkân açup bey‘ u şirâ edemez ve kal‘a kapularında ve köprü ve yollar üzerlerine bıçak ve nacak ve kılıç ve sâir âlât-ı harble duran serhoşlar ve levendât havfından karye halkı şehre bey‘ ü şirâya gelmeyüp ve koyun ve kuzu ve sâir zâd ü zevâda ve odun getüren kimesnelerin erzakları yağma olunup ırgat için işlemeğe gelenler suhreye tutulup ve etraf u cevânib ve ahâr diyâ[r]dan gelen bal ve yağ ve pirinç ve sâir me’kûlâtdan "ihtisâbiyye" deyu yük başına üçer ve dörder Selimî alınup ve her dükkândan "asesiyye" deyu haftada birer ikişer Selimî alınup ve ulusât ve kurâ halkından kuzu ve penîr ve yağ ve tavuk ve sâir zahireyi müft ü meccânen alıp ve dükkân ve sâir arâzî vü emlâki sâhiblerine zabt u tasarruf etdirmeyüp ve ulusât ve sâir reâyâdan hilâf-ı kanûn ziyade rüsûm taleb edip ve bazı karyeler tahrir olundukda ed‘âf-ı mudâ‘afa mahsûl bağlanup ve bazı nahiyelere tahammülünden ziyade verilmekle bu makûle zulm ü bid‘atlerin ahbârı etraf u cevânibe şâyi‘ olmağla âhar vilâyetlerde

olan Gence ve Karabağ'ın reâyâsı havf edip gelmeğe cür'et edemeyüp memleketi hâlî ve harâba-müşrif olup şöyle ki, bu def'a hilâf u şer' ü kanûn olan bid'ati ve zulmü ve meyhane ve şürb-i hamr ve sâir fısk u fücûr ve mukâtaât ve tahrir ve bazı tekâlifin ref'ine ve kul ve sâir sipâh ve eşkıya vü eşirrâ ve sâir levendât zabtına takayyüd olunup evâmir-i şerîfe irsal ü icra olunmaya. "Celâ-yı vatan etmeleri mukarrerdir" deyu Südde-i Saâdetimden kanûn-nâme verilmek ricasına arz etmeğin Âsitâne-i Saâdetimden tuğrâ-yı şerîfimle mu'anven kanûn-nâme-i hümâyûnum verilmişdir. Buyurdum ki,

Vusûl buldukda, her birünüz daima bu hususa mukayyed olup min-ba'd Âsitâne-i Saâdetimden gönderilen kanûn-nâme-i hümâyûnum mûcebince amel edip hilâf-ı şer' u kanûn nesnelerin aldırmayıp ve sen ki beylerbeyisin, anda olan kapum kullarını ve sâir neferâtı muhkem zabt eyleyüp bir ferdin ehl ü ıyâline ve emlâkine ve evkâfına ve dükkânlarına ve emvâl ve esbâblarına dahl ü taarruz ettirmeyüp gereği gibi tenbih ü tekid eyleyesin ki, her biri kendi halinde olup reâyâ vü fukarâyı ve sâir ahali-i kal'ayı rencide vü remîde etmeyeler, ba'de't-tenbih eslemeyenler kal'a neferâtından ise dirliklerin kat' edip cürümlerine göre kadı marifetiyle cezâların veresin. Kapum kullarından olanları isimleri ve resimleriyle yazup arz eyleyesin, sonra anlar hakkında emrim ne vechile sâdır olursa mûcebiyle amel eyleyesin ve bi'l-cümle memleket ü vilâyetin emn ü emânı ve reâyâ vü berâyânın refâhiyyet ü itminânı bâbında bezl-i makdûr ve sa'y-i nâ-mahzûr eyleyesüz.

2. Z. 998 [2 Ekim 1590]

A. DVNS. MHM. ZYL.d., 4/167

5

GENCE VE KARABAĞ VİLÂYETLERİNDE GÖRÜLEN KITLIK VE PAHALILIK

Gence ve Karabağ vilâyetlerinde görülen kıtlık ve pahalılık yüzünden Revan ve Nahçıvan'dan zahire getirilmeye başlandığı, ancak Gökçe bölgesinde davarların her gidiş-gelişinde davar başına birer selimî alınmasının fukaraya zulüm olacağı anla-

şıldığından, bunun önüne geçilmesine dâir Revan beylerbeyine ve adı geçen eyâletteki kadılara yazılan **hüküm.**

[4 Kasım 1590]

***

Gence beylerbeyisinin kethüdâsına verilmişdir.

Revan beylerbeyine ve eyâlet-i mezbûrda vâkı‘ olan kadılara hüküm ki,

Hızâne-i Âmire'min Gence cânibi defterdarı Ali *dâme ulüvvühû* südde-i saâdetime mektub gönderüp Gence ve Karabağ vilâyetine kaht u galâ müstevlî olup fukarâ ve zu‘afâ def‘-i muzâyakaları içün Revan ve Nahçıvan cânîblerinden zahire getürülmek[le] meşgûl olup vilâyet-i mezbûre ahalisinden cemm-i gafîr kendiye varup zahire içün Revan cânibine gitmeden boş davar ile Kegna (?)'ya varduklarında davar başına birer selimî ve Gökçe cânibinden gidenlerden Balıklı (?) nâm mevzi‘de Gökçe beyinin âdemleri dahi davar başına birer selimî ve bir def‘a dahi Nahçıvan'a zahireye giderken Zâruzenbil ve Orut sancak beylerinin âdemleri geri davar başına birer selimî almağla fukarâ tâifesi zahire getürmek hususunda ızdırâb çeküp hatta Revan cânibinden Gence'ye on bin davar-ı mîrîmiz ki (?) gönderildikde ... ve Gökçe beylerinin âdemleri mîrî zahire yükünden birer selimî alınmak fukarâya zulümdür deyu defaâtle tenbih olunmuş iken bâc alınup envâ‘-ı zulm ü ta‘addî ederler. Bâc alınduğu takdirce kumaş ve sâir metâ‘ yüklerinden ikişer akçe alınurken zahire yükünden birer selimî alınmak fukarâya zulümdür deyu defaâtle tenbih olunmuş iken men‘ olunmamağla vilâyet-i mezbûreye zahire gelmeyüp kaht üzeredir deyu arz u i‘lâm etmeğin buyurdum ki vusûl buldukda mezkûrlara muhkem tenbih ü tekid eyleyesüz ki zahire getüren kimesne olugelene muhalif nesnesi alınmak câiz değildir. Kânûn-ı kadim üzere aldırup kânûna muhalif kimesneye iş etdirmeyesin. Mukayyed olmayanları yazup arz eyleyesin deyu yazılmışdır.

6 M. 999 [4 Kasım 1590]

A. DVNS. MHM. d, 67/59

6

GENCE LİVASI BERDAA NAHİYESİ'NİN BAZI KÖYLERİ İÇİN YAPILAN TİMAR TEVCİHİ

Gence Beylerbeyisi Mustafa Paşa'nın arzı ve Şirvan Eyâleti Mutasarrıfı Cafer Paşa'nın emirleri üzerine, Gence Livası'na bağlı Berdaa Nahiyesi'nde Muzafferâbâd ve Hangâhbaba köylerinin gelirlerine ait timarın Ahmed'e tevcihi sebebiyle, ilgiliye berat verilmesi için hazırlanan **ruznamçe tezkiresi.**

[24 Aralık 1590]

***

Tahrir-i cedîdden tecdid-i berât eylemişdir. Fî sene selâse ve mie.
[Yev]mü'l-ahad, Fî 26 Safer, sene 999.
Hükm-i şerîf verilmişdir.

Nahiye-i Berdaa der-livâ-i m[ezkûr Gence].
Timar-ı Ahmed

Karye-i Muzafferâbâd tâbi-i m. Ber-vech-i tahmîn 10.000	Karye-i Hangâhbaba tâbi-i m. Ber-vech-i tahmîn 10.000
Yekûn 20000 Çift 13.333	

Mezbûr için sâbıka Gence Beylerbeyisi Mustafa Paşa defter gönderüp, yevmî yirmi akçe ile Gence mutasarrıflarından iken yarardur deyu bildirmeğle ulûfesinden bedel-i zeâmet verilmek ricasına arz etmeğin yine Gence'de düşenden bir zeâmet tevcih olmasıyçün sene [9]95 Cemâziyelâhir'inin evâhirinde bundan akdem Şirvan Eyâleti'ne mutasarrıf olan Vezir Cafer Paşa tarafından hükm-i şerîf verilmeğin livâ-i mezbûrda işbu mezâri hâlî vü harâbe olup kimesne tasarrufunda olmayup havâss-ı

humâyûna bırakmakla mahlûl olmağın şeneldüp ma‘mûr u âbâdân etmek şartıyla ber-vech-i tahmîn yirmi bin akçelik üzere sene 998 Muharrem'inin gurresinden tevcih olunup tezkiresi âmed oldukda sülüsân üzere ferman olunmağın ber-mûceb-i emr-i âlî sülüsân hesabı üzere on üç bin üç yüz otuz üç akçe üzere tevcih olunup berât-ı âlîşan için tezkire verildi.

Fî't-tarihi'l-mezbûr, sene: 998.

Tezkire-i **Cafer Paşa**

26 Safer 999 [24 Aralık 1590]

MAD, 15271/161

7

GENCE VE KARABAĞ HALKINDAN ŞİRVAN'A GÖÇ EDENLERİN GERİ GETİRİLMELERİ

Gence ve Karabağ halkının fetih esnasında Şirvan'a göç etmeleri nedeniyle yerlerinin boş ve harabe kaldığı ve daha evvelki emirlere ahalinin sadece bir kısmının uyduğunun görüldüğünden göç eden tüm halkın eski yerlerine gönderilmelerinin sağlanması ve yeni emre uymayacak olanların üçer yıllık toplu vergi ödemesi suretiyle cezalandırılmaları hakkında Şirvan'da bulunan Vezir Hasan Paşa'ya gönderilen **hüküm.**

[Eylül 1591]

***

Şirvan'da Vezir Hasan Paşa'ya hüküm ki,

Gence Beylerbeyisi Davud *dâme ikbâlühû* mektub gönderüp; "Vilâyet-i Gence ve Karabağ'ın ekseri reâyâsı mukaddemâ Şirvan'a varıp tavattun etmekle vilâyet-i mezbûre hâlî vü harâbe olup reâyâ eski yerlerine göçürmek için defaâtle evâmîr-i şerîfe vârid olup reâyânın bazı gelüp bazı henüz gelmemekle vilâyet-i Gence ma‘mûr olmadığın bildirip cümle reâyâ eski yerlerine getürdilmek ricasına arz itmeğin buyurdum ki,

Vusûl buldukda, vilâyet-i Gence ve Karabağ'ın reâyâsı hîn-i fetihde kalkup Şirvan'a varıp tavattun etmişlerdir. Hükm-i hümâyûnumla Gence beylerbeyisinin âdemi vardıkda cümlesin kaldırıp geri kadimî yerlerine gönderüp tavattun etdiresiz. Anın gibi emr-i hümâyûnuma muhâlefet edip yerlerinden kalkmayanlardan üçer yıllık rüsûm-ı ra'iyyet müşârunileyh âdemisine alıviresiz ve min-ba'd anın gibilerden ikişer resm aldırasın, birin Gence ve birin Şirvan tarafına.

*Bir sûreti*_____

Revan beylerbeyisine.

Zilkade [9]99 [Eylül 1591]

A. DVNS. MHM. ZYL. d, 4/369-370

8

GENCE VE KARABAĞ'IN İCMÂL TAHRİR DEFTERİ DİBACESİ

Sultan III. Murad Han zamanında tüm Azerbaycan'dan sonra Vezir Ferhad Paşa tarafından fetholunan Gence ve Karabağ'ın, Gence Defterdarı Ali ve Mehmed Efendi, Timar Defterdarı Şaban Kethüda ile Maliye Defterdarı Hacı Kasım oğlu Mehmed tarafından başlatılan tahrir işleminin, yeni atanan Defterdar İmam-zâde Mehmed tarafından Sultan III. Mehmed devrinde tamamlandığını ifade eden **icmâl tahrir defteri dibacesi.**

[1592/1593]

***

Bismillâhirrahmânirrahîm,

Vezâyif-i hamd u senâ-i şâmile ve letâyif-i şükr-i vürûd-ı kâmile ol münşî-i sahâyif-i gayb ve nakkâş-ı nigâr-hane-i lâ-rayb, dergâh-ı vâlâ ve bâ[r]gâh-ı alâsına ki nev'-i insanı hitab-ı müstetâb "**Yâ eyyühe'n-nâs"** ile mümtâz ve benî âdemi ünvan-ı belâgat-bünyân "**Ve le-kad kerremnâ benî âdeme**" birle ser-efrâz edip rûz-nâme-i leyâlî ve eyyâm ile defâtîr-i divân-ı kazada merkûm ve ahvâl-i zemin ü zamanı tahvilât-ı şuhûr ve a'vam birle

divân-hane-i "**Nahnü kassemnâ**"da mersûm etdi ve nesâyim-i riyâhîn tahiyyât-ı mahmedet-fercâm ve şemâyim-i zevâhir-i seniyyât-ı meser-ret-encâm "**Küllemâ te'âkabeti'l-leyâliye ve'l-eyyâm**" ol sırr u ra'nâ-yı ehadiyet ve "**Küllü safâ**" perver-i besâtîn-i samadiyet menbâ'-ı hakâyık-ı "**Hel etâ**" mazhar-ı dakâyık-ı esrâr-ı "...**kâbe kavseyni ev ednâ**" a'nî, be-hazret-i Muhammedü'l-Mustafâ aleyhi't-tahiyyetü ve's-senânın ravzâ-i fâyizü'n-nûrlarına ki cenâb-ı a'lâ-me'âbları "**Elem neşrah leke sadrak**" nass-ı şerîfi ile memnun ve şan-ı belâgat-nişânları "**Levlâke levlâke lemâ halaktü'l-eflâk**" iltifat-ı latîfine makrûndur. Ahter-i burc-ı şeref-i kainat gev-her-i dürc-i sadef-i kainat sadr-nişîn-i ûst der-în pîşgâh **"Küntü nebiyyen**" bu dâver-i ekvâh ve alî-kirâm ve ashâb-ı ızâmlarının ervâh-ı tayyibelerine ki âfitâb-ı sipihr-i mukarrebîn ve mâh-tâb-ı izz ü temkîndirler. Çâr-yârend der-makam-ı niyâz. Her yekî şah-ı çârbâleş nâz.

Ammâ-ba'd, teshîr ü ekâlim ü memleket ve feth-i memâlik ü vilâyet muktezâ-yı şan-ı adâlet-nişân-ı saltanat ve de'b ve âyîn-i celâlet-ünvan-ı hilâfetleri olmağın Padişah-ı mağfiret-penâh-ı cennet-mekân ve şehinşah-ı rıdvân dest-gâh-ı illiyyîn-âşiyân Sultan Murad Han-ı sâhib-kırân *enâra'llâhu burhânehû ve refe'allâhü fî'l-cenneti mekânehû* hazretleri mirâren asâkir-i nusret-me'âsir ile serdar-ı zafer-şiârların gönderüp tamamen vilâyet-i Şirvan ve Gürcistan ve cümle memâlik-i Azerbaycan'ı feth ü teshîr ve ednâs-ı Rafz u küfrden temyiz ü tatyîr eyleyüp kabza-i tasarruf-ı hakanî ve havza-i hükümet-i sultanîye getürdikden [sonra] tekrar vezir-i âsaf-re'y-i kişver-küşâ-yı hurşîd-i menzilet-vâlâ-yı menkıbet Ferhad Paşa *edâmallâhu Teâla ikbâlehû* bi'l-izzi ve'l-aliyyi hazretlerinin serdar-ı guzât-ı muvahhidîn sipehsalâr-ı cünûd-ı Müslimîn eyleyüp, bakıyyetü's-süyûf olan Gence ve Karabağ'ı feth eyleyüp ve vilâyet-i mezbûrede Kızılbaş-ı evbaşın kadimden mecma'-ı mefsedleri olan Gence nâm kasabasında "**Lem yuhlak mislüha fi'l-bilâd**" mısdâkına mâ-sadak bir kal'a-i bedî'u'l-ibdâ' icad u ihtirâ' eyleyüp lâkin kavânîn-i adâlet-âyîn-i Padişahî ve kavâid-i nasafet-rehin-i din-i penâhî ile mer'î vü mazbût mahmî vü merbût olması için vilâyet-i mezbûrenin kurâ ve mezâri'i ve mehâris ü merâti'i ve hukuk ve rüsûmâtı tebyîn ü tahrir ü terkîn ü tasdîr olunmağıçün müşârunileyh serdar-ı zafer-şiâr hazretlerinin cânib-i şerîflerinden sâbıka Gence-i gencîne defterdar olan Ali

ve Mehmed Efendi kullarına ve ba‘dehû vilâyet-i mezbûrenin timarları defterdarı olan Şabân Kethüdâ bendelerine hitaben evâmir-i şerîfe vârid olmağla her birisi mirâren tahrir eyleyüp ve ba‘dehû vilâyet-i mezbûrenin Maliye defterdarı olan Hacı Kasım oğlu diğer Mehmed Efendi kulları dahi bir mikdar tevzî‘ eyleyüp tevzî‘i bilâ-emr olmağla müyesser olmayup ihtitâm bulmamağın sene-i ihdâ ve elfde vâkı‘ nevrûz-ı pîrûzda bu mülâzım-i dua-sermed-i abd-i ahkar İmam-zâde Mehmed kulları hakkında avâtıf-ı aliyye-i hakanî ve avârif-i celiyye-i sultanî zuhûra gelüp vilâyet-i mezbûrenin Maliye Defterdarlığı sadaka ve inâyet buyurulup ve tahrir ü tevzî‘i ve tashih ü temyizi dahi ferman olunup bu kullarına hitaben emr-i şerîf-i celîlü'l-mikdar ve hükm-i latîf ve kesîrü'l-i‘tibâr ki mazmûn-ı letâfet-makrûn ve saâdet-meşhûnı "**Zâlike fazlullahi yü'tîhi men yeşâü. Vallâhu zü'l-fazli'l-azîm**" sâdır ve mütebâdir olmağın imtisâlen li'l-emri'l-âlî bi-kadri't-tâkati alâ-vefk-i kanûn-ı kadîm-i şehriyârî bi-inâyeti'llâhi'l-Bârî semt-i emânet ve silk-i istikamet üzere tevzî‘ ü tashih olunup Padişah-ı âlem-penâh ve şehinşah-ı felek-dest-gâh-ı zıllu'llâhi kazâ-tüvân ve kadr-i fermân-ı halifetü'z-zaman melâz-ı selâtinü'l-Arab ve'l-Acem ve melâz-ı sanadîd-i mülûkü'l-âlem es-sultan ibnü's-sultan Mehmed Han ibnü's-sultan Murad Han ibnü's-sultan Selim Han *ebbedallâhu Teâla saltanatehû ilâ-inkırâzı'd-deverân ve inkızâzi'l-ezmân* hazretlerinin eyyâm-ı adâlet-encâm ve zaman-ı saâdet-fercâmlarında bi-inâyetillâhi'l-melîki'l-allâm ikdâm-ı aklâm ile itmâm ü ihtitâm buldu. Vallâhu a‘lemu bi's-sevâb.

Tuğra
Murad Han b. Mehmed Han
el-muzaffer daima

[1001] [1592/1593]

TT. d, 699/2_5

9

GENCE KALESİ İÇİN YETERLİ ASKER BIRAKILDIKTAN SONRA ŞİRVAN'DAKİ GÖREVLERİN YERİNE GETİRİLMESİ

Gence kalesi için yeterli asker bıraktıktan sonra diğer gönüllüyan ve timarlı sipahi askerleriyle,

Şirvan muhâfazasında bulunan Vezir Cafer Paşa'nın uygun göreceği görevlerde hizmet ve yoldaşlıkta bulunması için Gence Beylerbeyisi Mahmud'a gönderilen **hüküm.**

[26 Nisan 1594]

***

*Bir sûreti*_____

Gence Beylerbeyisi Mahmud dâme ikbâlühûya hüküm ki,

Hâlâ Şirvan serhâddinde Devlet-i Aliyyeme müteallik bir mühim hıdmet vâki olmağın Gence askeri ile mu‘accelen Şirvan'a varmak emr edip buyurdum ki,

Vusûl buldukda bir an ve bir saat tehîr ve terâhi etmeyüp vilâyet-i Gence'nin husûsan Gence kal‘asının hıfz u hırâseti için vech ü münasib gördüğün üzere kifâyet mikdarı âdem alıkodukdan sonra Gence kal‘asının yemîn ü yesâr gönüllülerinden ve zü‘emâ ve erbâb-ı timarından yarar ve yat u yarakları ve atları ve topları cümle bin beş yüz nefer alıp bizzât ale't-ta‘cîl Şirvan'a varıp düstûr-ı mükerrem müşîr-i müfahham nizâmü'l-âlem Şirvan Eyâleti'ne mutasarrıf olan vezirim Cafer Paşa *edâmallahu Teâla iclâlehû*ya mülâki olup vech ü münasib gördüğü üzere hıdmetlerinde ve yoldaşlıkda bulunasın ve bi'l-cümle Gence kal‘asının muhâfazası için kendi kethüdânı ve kul ağalarından ve Rumî beylerden yarar ve hüsn-i tedbire mâlik kimesneleri Gence kal‘asının hıfz u hırâsetine kifâyet edecek mikdarı âdem alıkoyup kal‘anın ahvâlin bir vechile tedârik eyleyesin ki, inâyet-i Hakla kal‘aya a‘dâ-yı bed-re’y tarafından zarar u gezend erişmek ihtimali olmaya ve muhkem tenbih eyleyesin ki, sen geri Gence'ye gelüp kal‘aya vâsıl olunca leyl ü nehâr kal‘ayı muhkem hıfz u hırâset eyleyesüz.

5 Ş. 1002 [26 Nisan 1594]

A. DVNS. MHM. d, 72/242

10

GENCE'NİN YENİDEN FETHEDİLMESİ VE ŞİRVAN BÖLGESİNDE DÜZENİN SAĞLANMASI

Gence'nin fethedilmesi ve Şirvan bölgesinde düzenin sağlanması için serasker tayin edilen Mustafa Paşa'ya hitâben; daha önceki hizmetleri hatırlatılarak Revan Seraskeri Vezir Ahmet Paşa ve Revan fethine katılan kuvvetler ile beraber Sivas, Kars, Çorum ve diğer bazı sancak ve beylerbeyilerinin ve fethedilen kalelerdeki askerlerin de katılımıyla Gence'nin fethinin bu sene içinde gerçekleştirmesi istendiğinden kendisine kaftan gönderilerek timar tevcihlerinde Padişah adına tuğra çekmesine izin verildiğine dâir **hüküm.**

[Ağustos 1715]

***

Emr-i şerîfi unvânına; "Sen vüzerâ-yı ızâmın kârgüzârı olduğundan seraskerliğe intihâb edip seni ve cümle asâkir-i mansûremi Allahu Teâla'ya emânet eyledim. İnşâallahu Teâla ibtidâ Gence'yi avn-ı Hak ile feth ve teshîr emrinde ikdâm ve ba'dehû Şirvan nizâmı için Şamahı'ya azîmet ve bi-lutfi'llâhi Teâla bu sene-i mübârekede Şirvan'ın dahi nizâmın verip sene-i âtiyeye bir iş kalmamak üzere itmâm ve hilâfından gâyetü'l-gâye ihtirâz eyleyesin." deyu hatt-ı hümâyûn-ı mehâbet-makrûn keşîde kılınmışdır.

Aksaray Sancağı Mutasarrıfı Mehmed,
Revan kal'ası muhâfazasına memur olmuşdur.
Fi evâil-i L, sene [1]137

Hâlâ Erzurum Eyâleti'ne mutasarrıf olup Gence ve Şirvan taraflarına memur olan asâkir-i zafer-mazâhirime serasker-i nusret-rehberim olan vezirim Mustafa Paşa'ya hüküm ki,

Bi-menni'llâhi'l-Meliki'l-Allâm bu sene-i meymenet-irtisâmda Gence'nin istisfâ ve teshîri ve Şirvan cânibinin hüsn-i nizâmı ile bu gazavât-ı garrânın resîde-i hüsn-i hitâm olması aksâ-yı merâm-ı hayr-encâm-ı

Padişahanem olup ve düstûr-ı mükerrem müşîr-i mufahham nizâmü'l-âlem sâbıka Revan cânibi seraskeri olan vezirim Ahmed Paşa *edâmallahu Teâla iclâlehû* memur olduğu hıdemât-ı din ve Devlet-i Aliyyemin temşiyet-i vâlâsında bezl-i makdûr eylemekde ser-i mû kusûru ve fütûru zuhûr etmemekle mesâi-i cemîlesi mebrûr ve meşkûr olduğu muhakkak ancak, sen ki vezir-i müşârunileyhsin, Devlet-i Aliyyemin emekdâr ve atîk veziri ve vükelâ-yı fihâmımın erşed ve eşca‘ ve müdebbiri olduğundan mâadâ iki-üç seneden berü Tiflis cânibinde ve Revan fethinde ve sâir hıdemât-ı aliyyede bulunup mukaddemâ Gence ve Şirvan taraflarına namzed olduğun hasebiyle ol tarafların keyfiyet-i ahvâline dahi tahsil-i vukûf-ı tâm eylemenle mesâi-i cemîlenle bu hıdemât-ı celîle bu sene-i amîmetü'l-meymenede bi-tevfikı'llâhi Teâla pezîrâ-yi hüsn-i hitâm olması melhûz ve matlûb-ı Hidîvânem olmağın vezir-i müşârunileyhe karîha-i şerîfe-i mülûkânemden semere-i sa‘y-i cemîli olup kendi eyâleti olan Revan kal‘ası muhâfazasına memur ve mukaddemâ senünle ma‘an Revan kal‘ası muhâfazasına memur olan tavâif-i asâkir-i zafer-me’âsirine vezir-i müşârunileyh ile Revan kal‘ası muhâfazasına tayin ve seraskerlik umûru senin uhde-i ihtimamına tefvîz ü taklîd ve mukaddem ü mu’ahhar vezir-i müşârunileyhin maiyyeti ile Gence ve Şirvan taraflarına tayin ve tertib olunan eâzımu'l-ümerâi’l-kirâm Sivas Beylerbeyisi Seyyid Mehmed ve Kars Beylerbeyisi Mustafa ve ber-vech-i arpalık Karahısâr-ı Şarkî Sancağı'na mutasarrıf olan Ömer ve Çorum Sancağı'na mutasarrıf olan Ali ve Divriği Sancağı Mutasarrıfı Ömer ve Aksaray Sancağı Mutasarrıfı Mehmed ve Dukagin Sancağı Mutasarrıfı Kurd Mehmed *dâme ikbâlühum* mükemmel kapuları halkı ve âdemleriyle ve mefâhirü'l-ümerâi’l-kirâm Erzurum Eyâleti'nin bazı ve Kars Eyâleti'nin bi'l-cümle elviye mutasarrıfları *dâme izzuhum* mükemmel ve müretteb kapuları halkı ve techîzi fermanım olan levendât ve âdemleriyle ve Dergâh-ı Mu‘allâm yeniçerileri ve cebeci ve topcuları ve top arabacıları ve sipâh ve silahdar terakkilüleri ve serdengeçdileri zâbitleri ve umumen neferâtlarıyla ve defterdar ve reisülküttâb vekilleriyle cümle âdemleri ve takımlarıyla ve Erzurum ve Maraş ve Kars eyâletlerinin elviye alaybeyileriyle umumen zü‘emâ ve erbâb-ı timarı ve Erzurum'un yemîn ü yesâr ağalarıyla neferâtı ve Kars'ın yemîn ü yesâr gönüllüyân neferâtı ve bin nefer evlâd-ı fâtihân

neferâtı ve sâir tavâif-i asâkir-i zafer-rehber ve mühimmât-ı cebehane ve tophane ve sâir levâzım ve mühimmâtı ve udde vü atâd senin yanına tayin ve tertib ve hâlâ Tiflis muhâfazasında olan emirü'l-ümerâi'l-kirâm Çıldır Beylerbeyisi İshak Paşa *dâmet me'âlîhi* mükemmel ve müretteb kapusu halkı ve eyâletinin elviye beyleri ve zu'emâ ve erbâb-ı timarıyla alaybeyileri ve Ahısha ve Azgur ve Hartus kal'alarının gönüllüyân ağaları ve neferâtı ile ve Sivas Eyâleti'nin alaybeyleriyle umumen zu'emâ ve erbâb-ı timarı Gence teshîrinde maiyyetinde bulunup *bi-avni'llâhi Teâla* Gence fethinden sonra yine Tiflis'e avdet ve muhâfazasına kıyâm eylemeleri üzere evâmir-i şerîfemle memur ve sen cümlesinin üzerlerine serasker nasb ve tayin olunmanla şanını terfi' ve emrine takviyet için mukaddemâ vezir-i müşârunileyhe kanûn [üzere] tevcihâtı müştemil ısdâr u irsal olunan emr-i şerîfîm mûcebince mahlûl olan timarların tevcihine ve tuğrâya sana dahi izin ve ruhsat-ı hümâyûnum erzânî kılınup ve hakkında âfitâb-ı cihan-tâb-ı inâyet-i Padişahanem ufk-ı mekârim-i Hidîvânemden tâbân ve kulzüm-i bi-kerân-ı avârif-i mülûkânem mevc-endâz-ı birr ü ihsân olup hâssa hila'-ı fâhire-i hüsrevânemden sana semmur-ı fâyizü's-sürûra kaplı bir sevb hil'at-i mûrisü'l-behcet-i Hakanî i'tâ-i Mülûkânem olmağla ... ile irsal olunmuşdur.

İmdi, işbu emr-i şerîfimle vusûlünde inâyet ve ihsânım olan hil'at-i fâhire ve kisve-i zâhiremi merasim-i ta'zim ve tekrim ile istikbâl ve telsîm ve dûş-i hamiyyet-perverine zîver-i ızhâr u mübâhât ve müfâharet-i evfer eyledikden sonra bu emr-i şerîfimi rü'esâ ve zâbitân-ı asâkir-i nusret-mazâhirim muvâcehelerinde feth ve kırâat ve mazmûn-ı münifini cümleye ilân ve işâ'at ve vezir-i müşârunileyhi bu ana değin beyninizde cârî olagelen merasim-i mezîd-i meveddet ve muâmele-i mücâmeleye kemâ fi'l-evvel mürâ'ât ile memur olduğu Revan kal'asının muhâfazasına ikamet ve her ahvâli müzâkere ve müşâvere ve kemâl-i ittifak ü ittihad ile gerek emr-i muhâfazaya dâir umûrda ve gerek sair hususlarda makûl ve münasib olan vech üzere amel ü hareket ve inşa'allahu Teâla maiyyetine müceddeden tayin ve tertib kılınan tavâif-i asâkir ve zehâyir ve mühimmât-ı cebehane karîben varıp vusûl buluncaya dek gerek Revan kal'asının ve gerek Nahçıvan ve Erdubker ve Yezdabker ve Tiflis kal'asının ve sâir mazbûta-ı kabza-i feth ve teshîr olan mahallerin levâzım ve mühimmât-ı muhâfazasını

görüp takviyet ve hâzır ve âmâde olup ve maiyyetine müceddeden tertib ve tayin olunan tavâif-i asker ve cebehane ve mühimmât ve udde vü atâd varıp vusûl buldukda cümlesin tertib ve takımlarıyla yanına istishâb ve Tiflis'den maiyyetine memur olanları dahi yanına getürdip ve cümle ile muâmele-i mücâmele ve ittifak ü ittihad-ı kulûb ile savb-ı maksûde-i meziyyet ve ızhâr-ı haşmet ü şükûh ve cemiyet-i cünûd-ı enbûh ile Gence üzerine varıp ahalîsini itâate davet ve tergîb eyleyesin. Eğer kabul-i itâat ile bi't-tav‘ ve'r-rızâ teslim ederler ise emân verip emlâk ve emvâl ve eşyalarını yerlerinde ibkâ ve iktizâsı mertebe muhâfazacı tayin ve eğer adem-i itâat ile ızhâr-ı huşûnet ederler ise bi-teyidi'llâhi Teâla verilen fetvâ-yı şerîfe mûcebince tâife-i Kızılbaşın ricâlini katl ve nisvân ve sıbyânlarını istirkâk ve anveten zabt ve teshîr ve bi-lutfi'llâhi Teâla gerek tav‘an ve gerek kerhen Gence zabt ve teshir olundukdan sonra Çıldır beylerbeyisi mîrimîrân-ı mûmâileyhi ve eyâleti askerini ve elviye beyleri ve Ahısha ve Azgur ve Hartus kal‘aları gönüllüyan neferâtı ve ağaları ve Sivas Eyâleti askerini Tiflis muhâfazasına irca‘ ve Gence muhâfazasına kifâyet mikdarı asker vaz‘ ve takviyet ve nizâm verip icâleten maiyyetinde olan asâkir-i zafer-me’serimle Şirvan cânibine azîmet ve bir gün evvel Şamahı'ya varıp ümerâ-i Dağıstan'a iftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim mîr-alem Derviş Mehmed *dâme mecdühû* ile irsal olunan teşrifât-ı mülûkânemden istihkâkı olanları ilbâs ile tekrim ve beylerbeyilik ve beylik berevât-ı şerîfesini tuğ ve alem-i zafer-i tev‘em-i Padişahanemi dahi teslim ve beynlerinde olan nizâ‘ ve hilâfı hüsn-i vifâka ircâ‘ ve ol vilâyetin umûruna dahi hüsn-i nizâm verip hitâm-ı maslahat ile me’âsir-i mebrûre vücuda getürmeğe bezl-i tâb ve tüvân ve ümerâ-i mezkûreden kabul-i itâat etmeyüp muhâlefetleri zuhûr edenleri te’dîb ve terhîb ile hüsn-i itâate ircâ‘ ve ahvâllerine nizâm vermeğe ihtimam eyleyesin. Senin re’y ve tedbir ve ihtimam ve sa‘y eylemekde kusûr etmeyeceğine hüsn-i itimad-ı hümâyûnum olduğuna binâen bu [emr-i] mühimm-i hatîr, senin uhde-i ihtimamına taklîd ve takrir ve sana emrinde kemâl-i istiklâl ve re’yinde mezîd-i istibdâd ve makûl ve münasib olan vech üzere amel ve hareketle izin ve ruhsat-ı hümâyûnum erzânî kılınmağla ta‘cîli muktezî olan umûrı der-i devlet-medârıma arz ve ilâma tevkif ile ızâ‘at-ı vakt eylemeyüp **"… ve şâvirhüm fi'l-emr..."** nass-ı kerîmine imtisâl ve sünnet-i seniyye-i müşâvereye istimsâk ile ne vechile amel ve hareket eylemen makûl ve münasib ve Devlet-i Aliyyeme hayırlu ise ana göre amel ve hareket ile itmâm-ı maslahata mübâderet ile senin ve

maiyyetine me’mûr olanlardan re’yine muvâfakat ve emrine mütâbaât ile sa‘y-i cemîlleri zuhûra gelenlerin mesâi-i cemîleleri mebrûr ve meşkûr olmağa bezl-i tâb ü tüvân ve siz ki mûmâileyhim beylerbeyiler ve hükümet ve elviye mutasarrıfları ve sâir rüesâ-yı serasker ve Dergâh-ı Mu‘allâm yeniçerileri ve cebeci ve topcu ve top arabacıları ve sâir tavâif-i asâkir zâbitânı ve ihtiyârları ve sipâh ve silahdâr terakkilüleri ve serdengeçdiyân ağaları ve zâbıtları ve elviye alaybeyilerisiz, memur olduğunuz Revan fethinde ve sâir hidemât-ı aliyyede bu ana dek neferâtınız ile ma‘an vücuda gelen mesâi-i cemileniz mebrûr ve meşkûr olmuşdur, ber-hurdâr olasız. Nân ü nemeğim size ve neferâtınıza helâl olsun. Fî mâ-ba‘d dahi ızhâr-ı gayret ve hamiyet ve vezir-i müşârunileyhi taraf-ı hümâyûnumdan üzerinize serasker ve hakkınızda şükür ve şikâyetini müsmir ve mü’essir bilüp emrine mütâbaât ve rey-i savâb-dîdîne muvâfakat ile gerek Gence'nin zabt ve teshîrinde ve gerek Şirvan tarafının tanzim-i umûrunda serasker-i müşârunileyhin re’y-i savâb-dîdi üzere amel ve hareket ve bu sene-i mübârekede hitâm-ı maslahata bezl-i kudret ile sa‘yleriniz mebrûr ve meşkûr olmağa cidd ü cehd edip hilâfından ziyade hazer eyleyesüz ve sen ki serasker-i müşârunileyhsin, emrinde her vechile müstakil olmanla re’y-i savâb-dîdin üzere hareketde muhâlefeti olanları der-i devlet-medârıma arz ve ilâma tevakkuf eylemeyüp te’dîbi ve terhîbi ve azli iktizâ edenleri azil ve yerine müstahıkkını nasb ve emrine mütâbaât ve re’y-i savâb-dîdine muvâfakat üzere olanları alâ-kadri merâtibihim i‘zâz ve ikrâm ve uğur-ı din-i Devlet-i Aliyyemde ikrâm-ı Padişahaneme müstahık olacak mesâi-i cemîlesi zuhûr edenleri avâtıf-ı aliyye-i Padişahanemden hâl ve şanına göre ikrâm olunmak üzere der-i devlet-medârıma arz u ilâm ve ittifak ü ittihad ve iktizâsı ve makûl ü münasib olduğu üzere amel ü hareket ile bu sene-i mübârekede Gence'nin zabt u teshîri ve Şirvan cânibinin tanzim-i umûru ile hidemât-ı aliyyemin pezîr-âyin-i hüsn-i hitâm olmasına bezl-i bât ü tüvân eylemen bâbında şeref-bahş-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnum mûcebince ferman-ı âlîşanım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki …

Fi evâhir-i Ş sene [1]127 [Ağustos 1715]

A. DVNS. MHM. d, 132/960-961

11

GENCE'DE DÜZENİN SAĞLANMASI İÇİN EYÂLETİN TASARRUFUNUN VEZİR İBRAHİM PAŞA'YA TEVCİH EDİLMESİ

Fethedilen Gence'de düzenin sağlanması için eyâletin tasarrufu kendine tevcih edilen Vezir İbrahim Paşa'nın, Diyarbekir valisi olup Revan'da görevli bulunan Serasker Ahmet Paşa'nın da tavsiyelerini gözeterek Gence kalesinde kışlamak üzere görev yapmasına dâir **hüküm.**

[Ekim 1723]

***

Gence Eyâleti'ne mutasarrıf olan Vezir İbrahim Paşa'ya hüküm ki,

Bi-fazli'llâhi Teâla feth ü teshîri müyesser olan Gence'nin ve tesyîr-i nizâm-ı umûrı için senin Gence'de kışlaman muktezî-i vakt u halden olmağla avâtıf-ı aliyye-i Padişahanemden Gence Eyâleti sana tevcih ve ihsânım olup, Gence'de kışlamak üzere muhâfazasına memur olmuşsundur.

İmdi işbu emr-i şerîfim ... ile vusûlünde mükemmel ve müretteb kapun halkı ve müstevfâ âdemlerinle Gence kal'asına duhûl ve muhâfazasına kıyâm ile anda kışlayıp *bi-tevfîki'llâhi Teâla* gerek emr-i muhâfazada ve gerek zabt u rabt-ı vilâyet ve hüsn-i nizâm-ı memleket ve düstûr-ı mükerrem müşîr-i mufahham nizâmü'l-âlem hâlâ Diyarbekir valisi olup Revan üzerine memur olan asâkir-i zafer-me'âsirime serasker-i hamiyyet-perverim olan vezirim Ahmed Paşa *edâmallâhu Teâla iclâlehû* tarafından tavsiye olunan sair umûr u hususların icra ve temşiyetinde ikdâm ü ihtimama mesâi-yi mebrûre vücuda getürüp hilâfına rızâ vü cevâz göstermemen bâbında ferman-ı âlîşanım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki ...

Fî evâil-i Safer sene 1136 [Ekim 1723]

A. DVNS. MHM. d, 131/795

12

1725 TARİHLİ OSMANLI-RUS ANTLAŞMASI METNİ.

Sultan III. Ahmed ile Rus Çarı Petro Alekseviç'in iktidarları döneminde imzalanarak Rusya'ya terkedilen yerlerin sınırlarının tespiti ile diğer konuların yanı sıra Gence, Karabağ, Berdaa, Nahçıvan, Revan ve Üçkilise'nin Osmanlı Devleti'ne bırakıldığını belirleyen Ocak 1725 tarihli Osmanlı-Rus **antlaşma metni.**

[Ocak 1725]

***

Cânib-i Hümâyûn-ı Padişahîden Moskov Çarı'na Verilen Ahidnâme-i Hümâyûndur.

Hamd ü sipâs ve şükr ü sitayiş-i bî-kıyas ol mâlikü'l-mülk-i lâ-Yezâl ve vâhibi'l-atâyâ ve'n-nevâl hazretlerinin sâha-i azamet ü celâllerine şâyândır ki, sâbıka inâyet-i bî-gâyeti ve ulu Peygamberimiz hâtemü'n-nebiyyîn ve fahru'l-enbiyâ-i ve'l-mürselîn Muhammedi'l-Mustafa *sallallahu Teâla aleyhi ve sellem*in mu'cizât-ı kesîretü'l-berekâtı ve ervâh-ı cihâr-güzîn *rıdvânullâhi Teâla aleyhim ecma'în* hazretlerinin murâfakatiyle,

Mahall-i Tevkî

Cenâb-ı Hilâfet-me'âbımı a'zamü's-selâtîn-i âlî-makam ve südde-i seniyye-i mekârim-nisâbımı mültecâ-yı havâss ü avâm eyledi. Felâ-cerem zât-ı kirâmı sıfat-ı mülûkâneme lâyık ve ahrâ ve himmet-i vâlâ töhmet-i Padişahaneme sezâvâr ve evlâ olmuşdur ki, taraf-ı Devlet-i Aliyyeme izhâr-ı hulûs-ı meveddet edenlerin is'âf-ı merâmlarına müsâade-i hümâyûnum bî-dirîğ ola. Binâen âlâ-zâlik memâlik-i İran'ın şahı olan Şah Hüseyin üzerine hâricden Mir Üveys oğlu Mir Mahmud nâm kimesne zuhûr ve gelüp pây-i taht-ı İran olan İsfehan'ı muhâsara ve zabt ve Şah Hüseyin'i ve İsfehan'da bulunan evlâdlarını ahz u habs ve devlet-i Safevîye müzmahil olmak hasebiyle Devlet-i Aliyyem tarafından memâlik-i Devlet-i Aliyyeme semt ve münasib olan mahallerini ahz u zabt için her tarafdan asker ba's ve irsal ve memâlik-i İran'dan olan memleket-i Gürcistan bi-temâmihâ zabt u

teshîr olunup bu hılâlde iftihârü'l-ümerâi'l-izâmi'l-İseviyye muhtârü'l-küberâ'i'l-fihâmi'l-mesihiyye maslah-ı mesâlih-i cemâhîrü't-tâifetü'n-Nasrâniyye sâhibü'l-ezyâli'l-haşmet ve'l-vekâr sâhib-i delâ'ilü'n-necd ve'l-i'tibâr Moskov Vilâyetlerinin Çar'ı ve cümle Rus'un ve ona tâbi nice vilâyetlerin ferman-fermâ ve hükümdarı olup Devlet-i Aliyyemin sulh-ı mü'ebbed ile dostu olan Petro Alekseviç *hutime avâkıbuhû bi'l-hayr* ve'r-*reşâd ve ahsin ileyhi sebîlü's-savâb ve's-sedâd* dahi bundan akdem Şirvan Eyâleti'nde vâki Derbend ve Bakü kal'alarını ve sâir bahr-ı Hazer kenarında vâki bazı yerleri İran'ın ihtilali takribi ile zabt ve Şah Hüseyin'in oğlu olmak nâmıyla Tebriz ve Kazvin semtlerinde zuhûr eden Tahmasb ile beynlerinde birkaç mevâdda mebnî ahd eyledikleri şurûtda Şirvan Eyâletinde vâki zikr olunan Derbend ve Bakü çar-ı müşârunileyhin kemâkân tasarrufunda kalup Acem'e müteallik sevâhil-i bahr-ı Hazer ile olan yerler ve memâlik-i Gilan ve Mazenderân ve Esterâbâd çar-ı müşârunileyhin fîmâ-ba'd taht-ı tasarrufunda kalmak ve bu mukâbelede çar-ı müşârunileyhe dahi Tahmasb'a iânet ve muzâheret ve askeriyle memleket-i Acem'e musallat olan Mir Mahmud yedinden ahz ve hükümetinde istikrarını şart ve tensîs eylediğine binâen bu hususda Devlet-i Aliyyemi dahi Tahmasb tarafına imâle ve memâlik-i İran'dan münasib olan memleketleri Tahmasb'dan ya hüsn-i tavassutuyla yahud ale'l-ittifak cebr tarîkiyle Devlet-i Aliyyem tarafına alıvermekliğe hüsn-i tavassutda bulunmasın îrâd ve bu hususa müsâade-i hümâyûnum ricasıyla Âsitâne-i Saâdetimde mukim kapu kethüdâsı kıdvetü a'yâni'l-milleti'l-Mesîhiyye Ivan Neplyuyev *hutimet avâkıbuhû bi'l-hayrı* ruhsat-ı kâmile ile murahhas tayin ve tahsis eylediğini düstûr-ı ekrem müşîr-i efham nizâmü'l-âlem nâzım-ı menâzımü'l-ümem müdebbirû umûri'l-cumhur bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimû mehâmmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâ'ib mümehhidü bünyânî'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyidü erkâni's-saâdeti ve'l-iclâl mükemmil-i namusü's-saltanati'l-uzmâ mürettib-i merâtibi'l-Hilâfeti'l-kübrâ el-mâhfûf bi-sunûfi avâtıfi'l-Meliki'l-a'lâ vezir-i a'zam-ı âsaf-şiyem ve vekil-i mutlak-ı âlî-himem ve damad-ı müfahham ve muhterem İbrahim Paşa *edamallahu Teâla iclâlehû ve zâ'afe bi't-teyid-i iktidarehu ve ikbâlehû* izz-i huzur-ı fâyizü's-sürûr-ı Hüsrevânemize arz ve telhis etmekle mabeynde müşedded olan müvâlât ve müsâlaha-i mü'eyyedeye binâen sudûr-ı izn-i hümâyûnumuz ile iftihâ-

rü'l-ümerâi'l-izâmi'l-İseviyye muhtârü'l-küberâ'i'l-fihâmi'l-mesîhiyye kadimî dostumuz France Padişahı'nın Âsitâne-i Saâdet-aşiyânemizde mukim elçisi kıdvetü'l-ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye Marquis de Bonnac *hutimet avâkıbuhu bi'l-hayr* tarafeynin hüsn-i kabulü ile tavassuta bi't-taleb intihâb ve Devlet-i Aliyyem tarafından dahi iftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim cami'u'l-mehâmid ve'l-mekârim el-muhtassîn bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki'd-dâim hâlâ Re'îsü'l-küttâbım olan Mehmed ve Defter Emini el-Hâc Mustafa *dâme mecduhûmâ* ruhsat-ı kâmile ile tayin ve tahsis olunmaları ile bir yere gelüp bi'd-defaât akd-i meclis-i mukâleme ve müzâkere olundukda altı madde ve bir hâtime üzerine nizâm ve hüsn-i hitâm verilüp bin yüz otuz altı senesi mâh-ı Şevvâlinin ikinci gününde tarafeynden ma'mûlun-bih temessükler alınup verildikden sonra mu'tâd-ı kadim üzere verilen temessükün kabulünü müş'ir çar-ı müşârunileyhin muteber ve mümtâz elçisi kıdvetü ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye Ceneral Major Aleksander de Mancun *hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr* yediyle tasdiknâme ve tekidnâmesi vürûd ve iblâğ ve teslim ve tercümesi müşârunileyh vezir-i a'zamım vesâtatlarıyla pâye-i serîr-i saâdet-masîr-i Hüsrevâneme telhis ve bi'l-cümle mefhûmuna ilm-i âlem-şumûl-i Mülûkânem muhit u şâmil oldukda karîn-i rızâ-yı hümâyûnumuz olmağın işbu tuğrâ-yı garrâ-yı cihan-ârâmız ile müşerref ahidnâme-i hümâyûn-ı şevket-makrûnumuz şeref-yâfte-i sudûr ve madde be-madde makbul-i hümâyûnumuz olup yerlü yerinde riâyet ü sıyânet olunmak için işbu maddelerdir ki aynı ile zikr olunur:

Evvelki madde: Tavâif-i Lezgiyân'dan Şirvan Eyâleti'nde vâki Lezgi tâifesi millet-i İslâm'dan olmak takribi ile Devlet-i Aliyyeme bi't-tav' ve'r-rızâ itâat ve iltica ve Devlet-i Aliyyem himayetlerin kabul ve üzerlerine Davud nâm han nasb ve tayin olunup ve Şamahı şehri makarr-ı hükümet olmak üzere tahsis ve yedine berât-ı âlîşanım itâ olunmağla hanlık-ı mezbûr ve ona tâbi kabâile tarafeynden tayin olunan hududun beyânında Şamahı şehrinden bahr-ı Hazer tarafına sahîh kâmilü'l-ayâr saatler ile meşy-i mutavassıt üzere istikamet ile yürünüp bahr-ı Hazer'de derya kenarına vardıklarında Şamahı'dan deryaya varınca her kaç saat gelmiş ise teslîs olunup ve deryadan başlanup sülüsânı olan mahalle nişân vaz' kılınup Şamahı şehri tarafında olan sülüsü Devlet-i Aliyye'nin zîr-i hükümetinde olup han-ı

müşârunileyhin tasarrufunda ve bahr-ı Hazer tarafı olan sülüsânı müşârunileyh Moskov Çarı'nın tarafına kala ve çar-ı müşârunileyh zabtında olan Derbend kal‘asının derya kenarından kara tarafına kezâlik meşy-i mutavassıt ve istikamet ile yürünüp yirmi iki saat tamam olduğu mahalle nişân vaz‘ olunup Şamahı ile bahr-ı Hazer beyninde vaz‘ olunan nişândan Derbend mukâbiline vaz‘ olunan nişâna varınca sağa ve sola sapmaksızın istikamet ile yürünüp münasib olan mahallere nişânlar vaz‘ ederek Derbend karşısına vaz‘ olunan nişâna varıla. Şirvan Eyâleti nihâyet bulduğu mahalde derya kenarından kara tarafına meşy-i mutavassıt ile yirmi iki saat yürünüp nişân vaz‘ ve Derbend karşısına vaz‘ olunan nişândan Şirvan Eyâleti nihâyetinde vâki işbu nişâna hatt-ı mustakîm ile varıla ve Şamahı ile bahr-ı Hazer arasında vaz‘ olunan nişândan Şirvan Eyâleti nihâyet bulduğu nişâna gelince tahdid olunan mahallerin kara tarafı Devlet-i Aliyyenin zîr-i hükümetinde ve Şirvan'dan vâki bahr-ı Hazer tarafı çar-ı müşârunileyhin tasarrufunda kala ve yine Şamahı ile bahr-ı Hazer arasında vaz‘ olunan nişândan nehr-i Kür ile nehr-i Aras'ın müctemi‘ olup re’s-i hudud itibar olunan mahalle varınca hatt-ı müstakîm ile gidilüp ol hatt-ı müstakîmin kara tarafı Devlet-i Aliyyemde ve bahr-ı Hazer cânibi çar-ı müşârunileyh tarafında kala. Nehr-i Aras'ın nehr-i Kür'e mülâki olduğu mahallin bir tarafı Devlet-i Aliyyemde ve bir tarafı çar-ı müşârunileyhe ve bir tarafı Acem memleketi olmak üzere ittihâz olunup hudud-ı selâse mecma‘ı olmağla zikr olunan mahalde Devlet-i Aliyyem hududu dahilinde kâ’ide-i serhâd üzere emr-i muhâfazaya kıyâm için Devlet-i Aliyyem tarafından kal‘a bina olunmak câiz ola. Kezâlik Moskov Çarı dahi kendü hududu dahilinde kal‘a yapması câiz ola ve her ne vakit bina yapılmak murad olunur ise tarafeyn birbirleriyle haberleşüp ve câiz görülen kal‘alar dahi hududlara üçer saat mesafede bina oluna ve tarafeynden bu hududları hakk u adl ile gereği gibi tefrik ve temyiz ve alâyimler vaz‘ı için iki tarafdan bu misillü umûrda istihdam olunmuş mücerrebü'l-etvâr ve kârgüzâr ve sulh u salâha hayr-hâh muhaddidler tayin ve çünkü bu mevâddın mükâlemesi müşârunileyh France Padişahı'nın tavassutuyla karîn-i hüsn-i hitâm olduğu gibi hududların dahi tarafeyne tefrik ve temyizinde tavassut için tarafeynden yine bir mutemedun-aleyh kimesne taleb oluna ve avn-ı Hak ile zikr olunan hududlar tarafeynden tefrik

ve temyiz ve zabt ve tahrir olundukda muhaddidlerin hudud-nâmeleri nakz ve tahrifden müberrâ ve makbul ve muteber tutula ve cedîd hududlar dahilinde olan mahaller açık yerler olmağla muhâfaza-i bilâd ve asâyiş-i ibâd için tarafeyn haberleşüp ve iktizâ eden mahallerde hududlar dahilinde hududlara üçer saat mesafede tarafeynden kılâ‘ binâsı câiz ola.

İkinci Madde: Şirvan memleketinden Devlet-i Aliyyem tarafına olan mahallerin hükümeti başka bir hanlık itibar olunduğu ecilden bâlâda zikr olunduğu üzere Şamahı şehri Şirvan Eyâleti'nde Devlet-i Aliyyemin hükümetinde olan mahallerin hanlarına makarr-ı hükümet olup ve Şamahı şehri vaz‘-ı kadimi üzere kalup müceddeden istihkâm verilmeyüp Devlet-i Aliyyem tarafından muhâfazasına asker ve başka hâkim tayin olunmaya. Lâkin Devlet-i Aliyyem tarafından tayin olunan han itâatden rûgerdân olmak misillü fesadı zâhir olup ve yahûd ol memleket ahalisi beyninde Devlet-i Aliyyemin rızâsına muhalif ihtilal ve ihtilâf zuhûr eder ise ve yahûd müşârunileyh Moskov Çarı zabtında olan mahallere tecavüz ve taarruz sadedinde olur ise bu makûle ihtilalin def‘ u ref‘ ve azl ve te’dîb ve nizâmlarıyçün Devlet-i Aliyyem tarafından iktizâsı kadar asker tayin olunup Kür suyunu mürûr etmezden evvel Moskov zâbitlerini habîr ve âgâh eyleyeler, vâki olan ihtilal ve ihtilâfı def‘ ve nizâmı verildikden sonra askeriden ve hükkâmdan ferd tevakkuf etmeyüp avdet eyleyeler. Çünkü Gürcistan memâliki bi-temâmihâ Devlet-i Aliyyemin zabtında olmağla her tarafdan Devlet-i Aliyyem cânibinden hükkâm ve muhâfazacılar ikamet üzerelerdir. Ancak ol taraflara hîn-i iktizâda def‘-i ihtilal için külliyetlü asker ba‘s olundukda Devlet-i Aliyyem askeri her ne mahalden olur ise olsun nehr-i Kür'ü mürûr etmezden mukaddem müşârunileyh Moskov Çarı'nın bahr-ı Hazer tarafında olan zâbitlerini def‘-i iştibâh eylemeleriyçün mûcib-i hareket ne idüğünden habîr ve âgâh eyleyeler ve asâkir-i memure Moskov hududlarına karîb mahallere varmak iktizâ eder ise Moskov hududuna îsâl-i hasâret eylememek için rü’esâ-yı askere muhkem tenbih ve tekid oluna.

Üçüncü Madde: Memâlik-i Acem'den Devlet-i Aliyyem tarafına tahsis kılınan memâlik hududu beyânındadır ki, Acem'de kalan Erdebil şehrinin kenarından Tebriz tarafına meşy-i mutavassıt ile bir saat yürünüp tamam

olduğu mahalle bir nişân vaz‘ oluna ve bu nişândan hudud-ı selâse itibar olunan mecma‘u'n-nehreyne doğru hatt-ı müstakîm çekilüp mecma‘u'n-nehreyne varılup nihâyet bula ve bu hattın Ordubad ve Tebriz tarafında olan mahallerdir ki Ordubad ve Tebriz gölü ve Merend ve Meraga ve Rumiye ve Hoy ve Çors ve Selmas ve sâir hatt-ı mezbûr dahilinde olan memleket-i Azerbaycan tevâbi‘ ve mülhakâtıyla ve Gence ve Berdaa ve Karabağ ve Nahçıvan ve kal‘a-yı Revan ve Üçkilise ve umumen İrevan memleketine tâbi bi'l-cümle kasabât ve büldân Devlet-i Aliyyemin zabt u tasarrufunda kala ve kezâlik Erdebil şehri kenarından Tebriz tarafında bir saat mahalde vâki vaz‘ olunan nişân-ı mezbûrdan Hemedan'a doğru hatt-ı müstakîme çekilüp ve Hemedan'a varınca çekilen bu hatt-ı müstakîmin uğradığı mahalde vâki kasabât ve kurâ ahalisi ve Hemedan mülhakâtı ve havalisiyle Devlet-i Aliyyemin zabt u tasarrufunda kalup ve Hemedan'dan dahi hâlâ Devlet-i Aliyyemin kabza-i tasarrufunda olan Kirmanşahân'a varılup hudud nihâyet bula ve bu hattın dahilinde olup hâlâ Devlet-i Aliyyemin zabt u tasarrufunda olan Erdelân ve Kürdistan mahalleri ve bi'l-cümle memâlik ve büldân mülhakât ve havalisiyle Devlet-i Aliyyemin zabt u tasarrufunda kala ve'l-hâsıl bâlâda zikr ve şerh olunduğu vech üzere mecma‘u'n-nehreynden Kirmanşâhân'a varıp nihâyet bulunca Erdebil'e bir saat mesafe merkez-i hudud ittihâz olunmak üzere vaz‘ olunan nişân-ı merkûmdan mecma‘u'n-nehreyn ve Kirmanşahân taraflarına çekilen iki hatt-ı müstakîmlerin dahilinde kalan bi'l-cümle memâlik ile'l-ebed Devlet-i Aliyyemin zabt u tasarrufunda kala ve bahr-ı Hazer tarafından müşârunileyh Moskov Çarı'nın kendüye tahsis eylediği mahalleriyle mecma‘u'n-nehreynden Kirmanşahân'a varınca çekilen hattın mabeyninde kalan memleket-i Acem'de kalmak üzere Devlet-i Aliyyem ile müşârunileyh çar-ı bâ-vakâr beyninde hadd-ı fâsıl kala.

Dördüncü Madde: Devlet-i Aliyyem Acem memleketini istishâb için üç tarafdan asâkir-i mevfûre ba‘s u tayin ve nice mahallerini zabt u teshîr eylemiş iken Devlet-i Aliyyemin müebbed dostu olan müşârunileyh çar-ı bâ-vakâr, Tahmasb ile beynlerinde etdikleri muâhedeye binâen ve Tahmasb'ı Devlet-i Aliyyemin pençe-i kahrından tahlis için üçüncü maddede Devlet-i Aliyyeme tahsis olunan memleketin Tahmasb'dan suhûlet ile ve yahûd

ale'l-ittifak cebr ile teslime hüsn-i tavassutu taahhüd ve eğer Tahmasb bu muâhedeye inâd ve muhâlefet eder ise Devlet-i Aliyyeme tahsis olunan memleketlerin Acem'den istishâb olunmasının ve kezâlik Acem memleketinden müşârunileyh Moskov Çarı'nın Tahmasb ile olan ahdinde bahr-ı Hazer cânibinde çar-ı müşârunileyh tarafına tahsis eylediği mahallerin ile'l-ebed çar-ı müşârunileyh tarafında kalmasında işbu mevâddın dibâcesinde tasrîh olunduğu üzere Devlet-i Aliyyem ile müşârunileyh çar-ı bâ-vakâr ittifak üzere sa‘y u hareket eyleyeler ve bu iki devlete tayin ve tahsis olunan memleketlerden mâadâ Acem memleketi tarafeynin ittifakıyla müstehıkk-ı hükümet olanın yedinde ikâ‘ olunup bir kimesnenin mahkûmu olmamamak üzere te’bîd ve istiklâl ile zabt u tasarrufunda kalup Devlet-i Aliyyem ve müşârunileyh çar-ı bâ-vakâr tarafından taklîl olunmaya ve ba‘de zaman tarafeyne tahsis olunan memleketlere Acem tarafından ta‘arruz olunur ise kezâlik müdâfaasında iki devlet müttefik bulunalar.

Beşinci Madde: Üçüncü maddede zikr olunduğu üzere Devlet-i Aliyyeme tahsis olunan memleketler çar-ı müşârunileyhin tavassutuyla suhûlet ile Devlet-i Aliyyeme teslim olunduğu hînde ol vakitde Devlet-i Aliyyem Tahmasb'a Acem şahlığını teslim ve istikrarı hususunda kendüye emr-i küllî verilmekle Devlet-i Aliyyemden münasib olan vechile iânet ve nâme-i hümâyûn irsaliyle akd-i musâlaha olundukdan sonra müşârunileyh çar-ı bâ-vakâr, Tahmasb ile olan taahhüdü muktezâsınca Tahmasb'a taht-ı mevrûsesi olan İsfehan'ı ve memâlik-i Acem'i Mir Mahmud'un yed-i tasallutundan tahlis için akd olunan mevâdların muktezâsı üzere iânetini fi‘le getürüp icra eyleye ve bu esnada Mir Üveys oğlu Mir Mahmud tarafından Devlet-i Aliyyeme bağy u tuğyânı zâhir olup ber muktezâ-yı şer‘-i kavîm üzerine ba‘s-i ecnâd olunmak lâzım gelir ise ol vakitde Devlet-i Aliyyem dahi şer‘an üzerine hareket ve şerâre-i bağy u tuğyânın bi'l-külliye itfâya dikkat ve tamamen memâlik-i Acem'den tard ü ib‘âdına mübâderet ve müşârunileyh çar-ı bâ-vakâr ile haberleşüp tarafeynin hareketiyle işbu mevâd muktezâsınca İsfehan teshîr olundukda Devlet-i Aliyyem Tahmasb ile musâlaha üzere bulunmak takribi ile pâyitahtında istikrarını hususunda çar-ı müşârunileyh ile muvâfakat eyleyeler.

Altıncı Madde: Eğer Tahmasb, müşârunileyh çar-ı bâ-vakâr vesâtatıyla Devlet-i Aliyyeme teslim olunacak memâlikin tesliminde ve yahûd çar-ı müşârunileyhe tahsis eyledüği memâliki müşârunileyh çar-ı bâ-vakâr yedinde kalmasına muhâlefet gösterir ise bu iki devlet kendülere tahsis eyledikleri hisselerini evvelâ zabt edip memâlik-i İran'da olan ihtilal ber taraf ve Acem'de müstahıkk-ı verâset olan hükümetin de müstakil ve müstakar olup civar ve küllî hükümetine müdâhale olunmayıp sair Acem şahlarına olan muâmelât ile muâmele ve kemâfi'l-evvel âsûde-hâl olmak vechi ile tarafeyn ittifak ü ittihad üzere nizâm verip Mir Mahmud'un irâdını kabul etmeyeler.

Hâtime: Devlet-i Aliyyemle müşârunileyh çar-ı bâ-vakâr beyninde memâlik-i Acem'den tarafeyne tahsis olunan memleketlerin te'bîden zabt u rabtı ve Acem şahlığının istikrar-ı nizâmı hususuna müteallik işbu temessükde akd olunan şurût ve kuyûdun icrası bâbında nakz-ı avârız îrâsından ârî muhterem ve mer'î tutulan musâlaha-i mü'ebbedeyi tezyîn ve bir kat dahi istihkâm ile dostluğun derece-i alâya resîde olmasıyçün ber-vech-i muharrer hâlâ Âsitâne-i Saâdetimde mukim müşârunileyh France Padişahı'nın elçisi mûmâileyh Marquis de Bonnac *hutimet avâkıbuhu bi'l-hayr*ın hüsn-i tavassutu ve şehâdeti ve çar-ı müşârunileyhin Âsitâne-i Saâdetimde mukim kapu kethüdâsı ve murahhas vekili olan mûmâileyh İvan Neplyuyev ile mukâleme ve müzâkere ve siyâk-ı meşrûh üzere karar-dâde olan mevâddın şurût ve kuyûdu çar-ı müşârunileyh tarafından makbul ve muteber tutulup tasdiknâmesi geldikde taraf-ı Devlet-i Aliyyemden dahi nâme-i hümâyûn verilüp musâfât ve müvâlât ile'l-ebed mer'î ve müstahkem tutula ve bu tarafeynden alınup verilen temessükler mevâddının kabulünü müş'ir çar-ı müşârunileyhin tasdiknâmesi gelmekle imdi fîmâ ba'd minvâl-i muharrer üzere zabt ve temhîd olunan mevâd ve hudud ve sınur şurûtu taraf-ı hümâyûn-ı mülûkânemden dahi mukarrer ve muteber tutulup Hallâk-ı cihan ve âferîde-kâr-ı ins ü cân olan hazret-i Hüdâ-yı azîmü'ş-şanın ism-i şerîfini yâd ve sebeb-i âferineş-i âlem olan iki cihan güneşi ulu Peygamberimiz Muhammedi'l-Mustafa sallalâhu Teâla aleyhi vesellem hazretlerinin mu'cizât-ı kesîretü'l-berekâtlarını îrâd edip şîme-i kerîme-i Padişahân-ı saâdet-nişân üzere ahd ü misâk etdirmeğe mâdâm ki ol cânibden

hilâfına hareket sâdır olmaya, taraf-ı hümâyûn-ı Hüsrevânemden ve ahlâk-ı âlî-tebâr ve vükelâ-yı celîlü'l-mikdar ve bi'l-cümle şeref-i ubûdiyetimiz ile müşerref olan tavâif-i sütûde-etvâr huddâm-ı âlî-makamdan bir ferd hilâfına vaz‘ u hareket eylemeye.

Tahriren, fî evâhir-i şehr-i Rebîülâhir sene, seb‘a ve selâsîn ve mi’ete ve elf. [Ocak 1725]

Be-makam-ı
Kostantiniyyetü'l-mahrûse

A. DVN. DVE. d, 83/1_70-76

13

GENCE KALESİNİN FETHİNDE OLAĞANÜSTÜ GAYRET VE YARARLIKLARI GÖRÜLENLERİN ÖDÜLLENDİRİLMESİ

Lori kalesinden sonra Gence kalesinin de fethinde olağanüstü gayret ve yararlıkları görülen askerler, Padişah tarafından tebrik edildikten sonra Serasker Mustafa Paşa'ya kaftan ile Enderûn Hazinesi'nden on beş bin kuruş bağış ve diğer komutanlara verilmek üzere altmış adet kaftanın gönderildiğine dâir **hüküm.**

[Ekim 1725]

***

Sen ki, seraskerim Mustafa Paşa'sın. Cenâb-ı Mevlâ'nın avn ü inâyeti ile Gence'nin anveten feth u teshîr kılındığı haber-i meserret-eseri bâ‘is-i inşirâh-ı derûn-ı safâ-makrûn-ı mülûkânem olmuşdur. Ni‘am-ı celîle-i Padişahanem sana ve senünle bu gaza-yı garrâda bezl-i makdûr eden gazi kullarımın cümlesine helâl ve yüzünüz ak olsun. Hıdmetiniz meşkûr olmağla mekârim-i aliyye ve teşrifât-ı seniyyeleriyle taltîf olunmuşsuzdur. Bundan sonra ferman-ı hümâyûnum olduğu üzere bi-lutfi'llâhi Teâla Şirvan tarafında dahi hüsn-i nizâmın verip sene-i âtiyeye bir iş kalmamak üzere ihtimam-ı tâm ve hüsn-i hitâm virmekle hayr duâma mazhar olmağa sa‘y u ikdâm eyleyesin. Hak Teâla tevfik-i aliyyesin refîk eyleye. Âmin. Bi-hürmeti seyyidi'l-mürselîn deyu emr-i şerîfi unvânına hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn sâdır olmuşdur.

Hâlâ Erzurum Eyâleti'ne mutasarrıf olup Gence ve Şirvan taraflarına memur asâkir-i mansûrem serasker-i zafer-rehberim olan vezirim Mustafa Paşa'ya hüküm ki,

Sen ki, serasker-i müşârunileyhsin, bi-fazlıllahi'l-Meliki'l-ekber Lori kal‘asının fetih ve teshîri müyesser oldukdan sonra maiyyetinde olan cünûd-ı nusret-mev‘ûd ile Gence tarafına imâle-i e‘inne-i azîmet ve mâh-ı Zilhicce-i bâhiri'l-behcenin yirmi beşinci isneyn günü Gence sahrasına vürûd ve ahalisini itâat ve İslâm'a davet eyledüğünde mezbûrlar imtinâ ve izhâr-ı huşûnet ile harb ve kıtâle mübâşeret etmeleriyle hemân ol gün üç koldan metrisler aldırılıp ahşam ve ahşamdan sabaha dek ceng ü kıtâl tarafeynden işti‘âl ve ale's-sabah umumen asâkir-i İslâm şîr-jiyân gibi kol kol def‘aten şehre yürüyüş ile duhûl ve beyne's-salâteyne dek hizebrân-ı guzât-ı İslâmın havme-i kıtâle gâlibâne ikdâm ve iktihâm ve bi-inâyeti'l-Meliki'l-Allâm nesîm-i nusret ve âsâr-ı fevz ve fırsatı cânib-i İslâmiyândan vezân ve nümâyân olmağla mülhidîn-i mesfûrînin ricâli kahr ve tedmîr ve bir-iki mahallede bazı yerlerinde tahassun edenlerin istîmân ve müteşebbis-i ezyâl-i emân olmalarıyla taşra karyelere iskân şartıyla emân verilip şehr-i azîm-i bî-nazîr Gence dahi bu vechile anveten feth ve teshîr ve izâfe-i memâlik-i cenâb-ı Hilâfet-me’âb-ı cihan-gîrim kılınup şehr-i merkûm vesî‘u'l-etraf ve fesîhü'l-eknâf sevâd-ı a‘zam olmağla ecnâs-ı asâkir-i zafer-müzâhirimden bir mikdarı ifrâz ve muhâfazaya tayin ve emr-i muhâresesinde ihtimam için şimdilik bi'n-nefs kendün maiyyetinde olan asâkir-i zafer-me’âsir ile şehre duhûl ve muhâfazasıyla mukayyed üzere olduğunda der-i devlet-medârıma arz ve tebşîr eylemenle fe-hamden sümme hamden inâyet-i bî-gâyet-i Samadâniye'den bu atiyye-i seniyye dahi füyûzât-ı celîle-i sâbıkaya ilave ve lâhika-i cezîle-i âmme-i kulûb-i Müslimîne ifâza-i meserret ve şâdî ve hâssaten derûn-ı hamiyyet-makrûn-ı cenâb-ı Hilâfet-me’âbıma nişât ve inbisât gûnâ gûne bâ‘is ve bâdî olup cilve-nümâ-yı mir’ât-ı sünûh ve zuhûr olan mesâi-i cemîlen makbul ve mebrûr ve senünle bu hıdemât-ı celîlede maiyyet ve re’y-i rezînine muvâfık ve ittifak ü ittihad ile cidd ü cehdde teşmîr-i sâk-ı visâk eden mîrimîrân-ı kirâm ve ümerâ ve ümerâ-i zevî'l-ihtirâm ve yeniçeri ağası vekili ve sâir kapum kulları zâbıtları ve rü’esâ ve zâbitân-ı leşker ve bi'l-cümle yeniçeri ve sipâh ve silahdâr ve

zü‘emâ ve erbâb-ı timar ve cebeci ve topcu ve top arabacıları ve bi'l-cümle tevâyif-i asâkirin dahi sa‘y-i cemîlleri marzî ve meşkûr olup duâ-yı hayr-i icabet-eser-i Mülûkâneme mahzar olmuşsuzdur. Ber-hurdâr olasız. Nân ü nemek-i Hidîvânem cümlenüze helâl ü hoş-güvâr ve iki cihanda yüzünüz ak ve hemvâre fecere ve mürteddîn üzerine kılıcınız keskin ve yarak olsun.

Sen ki vezir-i müşârunileyhsin, vüzerâ-yı izâmın erşedi ve hüsn-i tedbir ve şecâat cihetlerinden etemm ü emcedi olmanla senden melhûz-ı zamîr-i safâ-masîr-i Padişahanem olduğu üzere uğur-ı din ve Devlet-i Aliyyemde bezl-i tâb ü tüvân ile bu gûne me’âsir-i cezîle ve mesâi-i cemîle vücuda getürüp *bi-hamdillâhi'l-veliyyü't-Tevfîk* hakkında olan hüsn-i zann-ı Padişahanemi tasdik etmenle fîmâ ba‘d dahi gerek memleket-i Gence'nin ve gerek mukaddemâ mazbût-ı kabza-i feth ve teshîr kılınan kılâ‘ ve bukâ‘ın muhâfaza ve temşiyetinde kâffe-i umûrunda ve Şirvan tarafının dahi memur olduğun vech üzere hüsn-i nizâmı umûrunda ve sâir ferman-ı hümâyûnum olan umûr ve hususların bu sene-i mübârekede bi-tevfikıhî Teâla temşiyet ve itmâm ve tekmil ve hitâmı me’mûl-i tab‘-ı hümâyûn-ı safâ-makrûn-ı Padişahanem olmağla hakkında âfitâb-ı âlem-tâb-ı avâtıf-ı aliyye-i Hüsrevânem pertev-endâz-ı zuhûr ve kulzüm-i bî-kerân-ı avâtıf-ı seniyye-i Hüsrevânem temevvüc-perdâz-ı sünûh ve sudûr olup hâssa hıla‘-ı fâhire-i Mülûkânemden sana semmur-i fâyizü's-surûre kaplı bir sevb-i hil‘at-i mûrisü'l-behcet-i Sultanî ve esyâf-ı fâtihatü'l-eknâf-ı Hidîvânemden bir kabza-i şimşir-i zafer-semîr-i Hakanî ve kendü me’ûnetine harc ve sarf için Enderûn-ı Hümâyûnum Hazinesi'nden sana on beş bin guruş atıyye-i hümâyûn-ı cihan-bânî ve bu gaza-yı garrâda maiyyetinde bulunup re’y-i savâb-dîden üzere hareket ve uğur-ı din ve Devlet-i Aliyyemde bezl-i vüs‘ ve kudret ile mesâi-i meşkûresi zuhûra gelen rü’esâ-i asâkir ve zâbitân-ı leşker-i zafer-me’âsir için dahi altmış aded hil‘at-i fâhire inâyet ve ihsân-ı Padişahanem olup hâlâ Saray-ı Atîk-i ma‘mûrem teberdârları kethüdâsı olan kıdvetü'l-emâcid ve'l-a‘yân Ali *zîde mecduhû* ile irsal olunmuşdur.

Lede'l-vusûl merasim-i ta‘zim ve iclâl ile istikbâl ve sana inâyet-i ihsânım olan hil‘at-i fâhire ve kisve-i zâhiremi iktisâ ve zîbâ-yı dûş ve ber ve samsâm-ı zafer-irtisâm-ı miyân-ı hamiyyet birdir ki zîver ve atiyye-i

Hüsrevânem olan akçeyi dahi ahz ve kabz ve masârifine harc ve sarf ve rü'esâ ve zâbitân-ı asâkir-i zafer-me'âsirim için irsal olunan hıla'-ı fâhireyi dahi her birine ilbâs ve izhâr-ı mübâhât-evfer ve iktisâb-ı mevharet-i meser-ret-güster ile devam-ı ömr ü devlet-i ebed-peyvend ve kıvâm-ı Saltanat-ı âlem-pesendimde duâ-yı vâcibü'l-edâsını îfâdan sonra gerek Gence'nin ve kılâ'-ı sairenin tertib-i esbâb-ı zabt u rabt ve üstüvâr ve istihkâmı ve gerek Şirvan tarafının hüsn-i nizâmı ve sâir umûr-ı lâzimenin bi-inâyeti'llâhi Teâla temşiyet ve itmâmı ve sene-i âtiyeye mehâmm-ı umûrdan bir emr-i civar ve küllî kalmayacak vecih üzere bu sene-i mübârekede hüsn-i hitâmı ile mesâi-i mebrûre ve me'âsir-i meşkûrenin ikmâline cidd-i tâm ve bezl-i nakdîne-i ihtimam eylemen bâbında ferman-ı âlîşanım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki …

Fî evâsıt-ı M sene [1]138 [Ekim 1725]

A. DVNS. MHM. d, 132/1372-1373

14

GENCE'YE DEFTERDAR ATANMASI

Gence kalesinin zor kullanılarak fethedilmesi üzerine; şehirde yaşayanların kendi mülkleriyle alâkaları kalmadığından han, hamam, dükkân ve sâir emlâkin kamu adına ihale yoluyla satılığa çıkarılmasını ve gelir-giderlerin tespiti için defterdar tayini teklifi üzerine İbrahim'in defterdar olarak atandığını bildiren **hüküm.**

[4 Kasım 1725]

***

Erzurum valisi olup Gence cânibi seraskeri ve Şirvan nizâmına memur olan Vezir Mustafa Paşa'ya hüküm ki,

Gence bi-avnihî Sübhânehu ve Teâla anveten feth olmağla şehrinde ve şehirlünün taşrada bulunan emlâkinden kimesnenin alâkası kalmayıp cümlesi taraf-ı hümâyûn-ı mülûkânemden zabt ve fürûht olmak iktizâ etmeğin, şimdilik şehirde olan hânlar ve hamamlar ve tavâhin ve dekâkin tahririne

mübâşeret olunup ve Gence'nin yirmi bir hânı ve yirmiden mütecâviz hamamı ve vâfir değirmen ve dekâkini olmağın el-hâletü hâzihî askeri konağı olanlardan gayrı fürûht olunacak hane ve vâ[fir] emlâki olup inşâallâhu Teâla tedric ile tâliblerine mîrîden fürûht olunmak mümkündür. Şimdiden iki hane ile üç-dört hamamı mezâda verilip müzâyede olmağın bunların tâlibleri zuhûr etdikçe tedric ile istikamet üzere fürûht ve Gence'nin sair îrâd ve mesârifin zabtına der-i devlet-medârımdan Gence'ye bir defterdar nasb ve irsal olunmasını, sen ki vezir-i müşârunileyhsin, Dersaâdet'ime memhûr kâimenle tahrir ve i'lâm eylemen ile kıdvetü'l-emâcid ve'l-ayân İbrahim *zîde mecdühû* reşidü'l-emr ve kâr-şinâs olduğuna binâen Gence'ye defterdar nasb ve tayin olmağın inşâallahu Teâla defterdar-ı mûmâileyh ol tarafa vardıkda her halde senin re'y-i hâtır-ı dil-pezîrin ile amel ve hareket etmek şartıyla Gence şehrinde ve hâricinde satılacak emlâk her ne ise beyne'n-nâs müzâyede edilerek rağabâtı münkati' oldukdan sonra değer-bahâ ile tâliblerine fürûht ve bahâlarından hâsıl olan akçeyi mîrî için mûmâileyh zabt ve Gence Eyâleti dahilinde olan ehl-i zimmet keferenin cizye-i şer'iyeleriyle sair mukâtaât-ı mîrîyenin îrâdları dahi kendüsine ahz u kabz ve defterdarlık umûruna müteallik olan mesârifi mûmâileyhe zabt ve defter etdirüp defterdarlık hıdmetinde istihdam eylemen bâbında ferman-ı âlîşanım sâdır olmağın ber-vech-i meşrûh üzere emr-i şerîf yazılmağa tezkire verildi.

Fi 27 S. sene 1138 [4 Kasım 1725]

C. ML, 13858

15

GENCE SAVAŞINDA YARALANAN ASKERLERİN TEKAÜDE AYIRILMALARI

Gence savaşında ve kale savunmasında yaralanan askerlerin, durumlarına göre tekaüd edilmeleri veya terakki verilmesi hususunda Yeniçeri Ağası'na hitâben yazılan **buyruldu.**

[29 Ocak 1726]

***

İzzetlü Yeniçeri Ağası,

Derûn-ı defterde olan mecrûhlar bu tarafa geldiklerinde hallerine ve istihkâklarına göre tekâ'üd iktizâ edenlere tekâ'üd ve terakki lâzım gelenlere terakkilerin tevcih olunmak buyruldu. Fî 25 Ca. sene [1]138

Mecrûhân-ı der muhârebe-i Gence:

K 25 Bayrak-ı Ali Ağa K 2 *Ali bin Ömer* Kurşun sol kolu barmakların mecrûh etmişdir.	K 6 Bayrak-ı Mehmed Ağa K m. *Süleyman bin Mehmed* Kurşun sol gözü üzerinden urup mecrûh olmuşdur.	M.100 Bayrak-ı Mustafa Ağa Fî m. *Mustafa bin Ali* Kurşun burnundan urup mecrûh olmuşdur.	K 17 Bayrak-ı İskilipli *İbrahim bin Mustafa* Kurşun sol küreği üzerinden urup mecrûh olmuşdur.
M. 100 Bayrak-ı Trabzonî Mehmed Ağa *Mustafa bin Eyyüb* Kurşun göğsünden urup küreği altından çıkmışdır.	M. 64 Bayrak-ı Ali Ağa K 25 *Murtaza bin Osman* Kurşun sol bileğinden urup mecrûh olmuşdur.	M. 19 Bayrak-ı 2 *Ahmed bin Hasan* Kurşun sağ tarafından urup öbür tarafından çıkmışdır.	K. 25 Bayrak-ı m. *Mustafa bin Osman* Kurşun sol butundan ve sol eli baş parmağından mecrûh.
K 33 Bayrak-ı Taşköprülü Mustafa Ağa *Ali bin Ali* Kılıç ile gözü üzeri yaralanmışdır.	K. 1 Bayrak-ı m. *Salih bin Mustafa* Kurşun sol eli bileğini mecrûh etmişdir.	M 94 Bayrak-ı İbrahim Fî m. *İbrahim bin Ali* Kurşun sol gözü üzerinden urup ve tüfengi kırılmışdır.	M 71 *Yusuf bin Pîrî* Kurşun sol memesi üzerinden urup yaralanmışdır..
M 46 K.m *Mehmed bin Hasan* Kurşun ile sağ eli ve sol memesi üzeri yaralanmışdır.	K. 26 Sekban Sefer *Mehmed bin Mehmed* Kurşun bileğini sol tarafından urup mecrûh.	*Ömer bin Hasan* Kurşun sağ omuzundan urup içerüde kalmışdır.	K 25 Bayrak-ı Yakub Ağa *Osman bin Hurşid* Kurşun sağ koltuğundan urup içeride kalmışdır.
K 25 Bayrak-ı Ali Ağa K.3 *Mehmed bin Hasan* Kurşun sağ uyluğundan urup öbür tarafdan çıkmışdır.	K 40 Bayrak-ı Pîrî Ağa M 79 *Hasan bin Hüseyin* Kurşun sağ omuzundan urup içeride kalmışdır.	*Mehmed Çavuşoğlu* Kurşun ağzından urup dişleri kırılmışdır.	K 1 Bayrak-ı Mustafa Ağa M 64 *Süleyman bin Salim* Kurşun sağ ayağından urup mecrûh etmişdir.

K 31 Bayrak-ı Ferik Osman Ağa *Abdullah bin Yusuf* Kurşun sağ uyluğundan urup mecrûh etmişdir.	2 Bayrak-ı m. *Mustafa bin Hüseyin* Kurşun sol eli bileğinden urup yaralanmışdır.	M. 41 Bayrak-ı Hasan Ağa M 2 *Ömer bin Osman* Fî m. Kurşun sol ayağı baldırından urup yaralamışdır.	K 26 Sekban, minh. *Süleyman bin Mehmed* Kurşun sol uyluğundan urup mecrûh etmişdir.
M 79 Bayrak-ı Çolak Mahmud Ağa *Ömer bin Mehmed* Kurşun sağ ayağını üç yerinden kırmışdır.	M 64 minhu m. *Mehmed bin Maden* Kurşun sol omuzundan urup mecrûh etmişdir.	K 26 Bayrak-ı Hacı Mustafa Ağa K. 2 *Salih bin Mehmed* Kurşun sol ayağı baldırından urup öbür tarafından çıkmışdır.	M. 25 Bayrak-ı tezkire dâde. *Ali bin Hasan* Kurşun sağ topuğundan urup mecrûh etmişdir.
Divriğili Hüseyin Ağa M 27 Kurşun sol omuzu ve çenesini yaralamışdır.	M. 97 Bayrak-ı Divriğili Hüseyin Ağa *İsmail bin Hasan* Kurşun boğazından urup ensesinden çıkmışdır.	B. 64 K. 2 *Mehmed bin Receb* Kurşun sol omuzundan ve çenesinden urup mecrûh.	K. 31 Bayrak-ı Rizeli İbrahimAğa *Hüseyin bin Mehmed* Kılıç ile başından yaralanmışdır.
K. 1 Ağa-yı cedîd *Mustafa bin Sinan* Kurşun sol uyluğundan urup içinde kalmışdır.	K. 27 Bayrak-ı m. *Ahmed bin Hasan* Taş ile burnu kırılmışdır.	3 Bayrak-ı m. *Ali bin Mehmed* Kurşun sol elini iki yerinden mecrûh etmişdir.	2 Bayrak-ı m. *Mustafa bin Mehmed* Kurşun belinden urup içinde kalmışdır.
3 Bayrak-ı m *Salih bin Hasan* Kurşun belinden urup yaralanmışdır.	K. 33 Sekban Bayrak-ı m *İbrahim bin Mehmed* Kılıç ile sağ eli yaralanmışdır.	M. 79 Bayrak-ı Yeleç Hüseyin Ağa M. 2 *Halil bin Ali* Çifte kurşun sol kolunu iki yerden kırup mecrûh.	K. 40 Bayrak-ı m *Mahmud bin İbrahim* Kurşun boğazından urup ensesinden çıkmışdır.
K 31 Bayrak-ı Mustafa Ağa K. m. *Hüseyin bin Davud* Kılıç ile iki elleri mecrûh olmuşdur.	K 33 Sekban Bayrak-ı Taşköprülü İbrahim Ağa *Mehmed bin Ali* K. 2 Bayrak-ı m. *Mustafa bin Dursun* K. 2 Bayrak-ı m *Mehmed bin Osman* Üçü dahi barut ile yanmışdır.		K. 31 Bayrak-ı Çorumlu Mehmed Ağa K. 23 *Ali bin Veli* Kılıç sağ bileğini ve sağ gözü kuyruğun yaralamışdır.

K. 4 *Ali bin Hasan* K. 21 Kurşun sağ gözünden urup kaşın üzerinden çıkup amâ olmuşdur.	M. 25 Bayrak-ı Bayburdî Hüseyin Ağa *Mehmed bin Abdi* Kurşun sol ayağı baldırından urup öbür tarafından çıkmışdır.	3 Bayrak-ı m. *Mahmud bin Osman* Kurşun sol ayağı uyluğundan urup içeride kalmışdır.	K. 54 Bayrak-ı Kal'ayı Mehmed Ağa *Mehmed bin Mehmed* Kurşun sağ eli bileğinden urup mecrûh olmuşdur.

Bâlâda terkîm olunan sekiz yüz kırk dokuz aded neferâtlar, Gence muhârebesinde mecrûh olup esâmîleri tahrir ve hâk-pây-i devletlerine firistâde kılındı. Lori kal'ası ve Gence mecrûhâtları yalnız dokuz yüz on yedi aded esâmî defter-i mezbûra tahrir olundu.

Bende
Mustafa

[29 Ocak 1726]

MAD, 6756/1, 4-5

16

GENCE'DE YAPILAN İDARİ DÜZENLEMELER

Gence fethedildikden sonra yapılan idari düzenlemede Gence kaza merkezi olarak mevâliden birine tevcih edilmek üzere mevleviyet suretiyle tayin yapılması ve diğer yerlere ise kaza olmak üzere birer kadı atanması usûlü tespit olunmasına rağmen gelirlerin yetersizliğinden ve can güvenliğinden doğan olumsuzlukların giderilmesi hususunda Gence ve Şirvan taraflarında görevli Serasker Mustafa Paşa'ya hitâben yazılan **hüküm.**

[Ağustos 1726]

***

Erzurum eyâletine mutasarrıf olup Gence ve Şirvan cânibine memur asâkir-i mansûrem serasker-i zafer-rehberim olan vezirim Mustafa Paşa'ya hüküm ki,

Bi-lütfi'llâhi Teâla Gence'nin feth ü teshîri husûl-pezîr oldukda Gence kazası mevleviyyet olmak üzere mevâliden birine tevcih ve eyâlet-i

Gence'de vâki bazı mahaller dahi müstakillen birer kaza olmak üzere birer kadıya tevcih olunmak için tertibi der-i devlet-medârıma arz u inhâ etmenle i‘lâmın üzere Gence kazası mevleviyyet üzere akdâ kudâtü'l-müslimîn ... *zîdet fedâiluhû*ya tevcih ve sâir mahallere dahi tertibin üzere birer kadı nasb ve tayin olunmuşdu. Lâkin mevlânâ-yı mûmâileyhe etba‘ıyla şedd-i rahl edip mesafe-i ba‘îd olan mansıbına iyâb u zehâbında yol masârıfı ve anda ikameti hâlinde kendünün ve etbâ‘ının müretteb ü malzemelerine kifâyet edecek îrâda muhtac iken Gence kazasına mevleviyyete sâlih ve kadılarının masârıfına vâfî olacak nevâhi zam ve ilhâk olunmamağla mevlânâ-yı mûmâileyhi zarûret ü muzâyaka mess eylediğinden mâadâ sair kadı nasb olunan mahallerin dahi müstakil kaza olmak tahammülü olmadığından gayrı bazısı yed-i Kızılbaş'dan bi'l-külliye tahlis olunmamağla tayin olunan kadıların bazısı bırakup Âsitâne-i Saâdetime gelüp ve anda kalanlar dahi mükedderü'l-ahvâl olundukları i‘lâm olunmağın, sen ki vezir-i müşârunileyhsin, Gence kazasına mevleviyyet îrâdına bâliğ ve kadılarının iyâb [u] zehâblarında ve eyyâm-ı ikametlerinde harc u masârıflarına vâfî olacak nevâhi zamm ü ilhâk ve kezâlik sair müstakil kazaya vefâ edecek îrâd hâsıl olmayacak kazaları dahi birbirine zamm ü ilhâk ve zarûret ü müzâyaka çekilmeyecek vech üzere hüsn-i nizâma ifrâğ ile tertib ve der-i Devlet-medârıma arz u i‘lâm eylemen bâbında ferman-ı âlîşanım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki...

Fî evâil-i [Muharrem] sene [1]139 [Ağustos 1726]

A. DVNS. MHM. d, 133/1037

17

GENCE VİLÂYETİ'NİN TAHRİRİ SONUCU HAZIRLANACAK DEFTERLERİN İSTANBUL'A GÖNDERİLMELERİ

Gence Vilâyeti'nin, Osmanlı Devleti'nin kanun ve kuralları üzere tahrir edilmesi maksadıyla mübaşir tayin edilen Kapıcıbaşı İbrahim ile defterdar tayin edilen Mehmed'in birlikte tahrir işlemlerine başlayarak köy ve ilçe gelirlerini has, zeamet, timar ve ocaklık olarak ayırmak suretiyle

yazım sonucu hazırlayacakları defterleri İstanbul'a göndermeleri için Erzurum Vilâyeti'ne mutasarrıf olup Gence ve Şirvan taraflarında görevli bulunan Serasker Mustafa Paşa ile görevlendirilen mübaşir ve defterdara hitâben yazılan **hüküm.**

[Eylül 1726]

***

Hâlâ Erzurum Eyâleti'ne mutasarrıf olup Gence ve Şirvan tarafına memur asâkir-i mansûrem serasker-i zafer-rehberim olan vezirim Mustafa Paşa'ya ve dergâh-ı muallâm kapucubaşılarından olup bu defa tahrir için mübâşir tayin olunan İbrahim dâme mecduhûya ve sâbıka silahdâr ağası olup hâlâ Gence defterdarı olan Mehmed zîde mecduhûya hüküm ki,

Sen ki vezir-i müşârunileyhsin, bundan akdem Gence memleketinin îrâdı tarafından kaleme alınup icmâlince defteri der-i devlet-medârıma irsal ve inşâallahu Teâla memleket hüsn-i nizâm bulup yevmen fe-yevmen umrânı terakki buldukça îrâdı dahi izdiyâd-pezîr olacağı mukarrer olduğun arz u i'lâm eylemek ile vilâyet-i merkûmenin Devlet-i Aliyye'nin kanûn ve kaidesi üzere tahriri için kapucubaşı-yı mûmâileyh İbrahim mufassal ve meşrûh emr-i şerîfimle memur ve yanına Defterhane-i Âmiremden kâtib tayin olunup ve memleket-i merkûmenin mezîd-i dikkat ve taharrî ile gereği gibi tahrir ü defter ve îrâd-ı mukarreresinin bir hoşca zabt etdirilmesi ehemm-i umûr-ı Devlet-i Aliyyemden olmağla ber-vech-i müşâreket tahrir eylemen için Gence Defterdarı İbrahim'e dahi fermanım olmuş idi. Lâkin defterdar-ı mûmâileyh vefat edip yerine sâbıka silahdar ağası olan mûmâileyh Gence defterdarı tayin olunmağla,

İmdi, işbu emr-i şerîfim vusûlünde kapucubaşı-yı mûmâileyhle mârru'z-zikr Gence Defterdarı Mehmed *zîde mecduhû*ya müşâreket üzere tahrire mübâşeret etdirüp şimdiye dek tahrir olunanlardan mâadâ memleket-i merkûmede vâki kurâ ve kasabât reâyâsıyla emlâk ve akarât ve arâzî ve bağât ve sâir tahriri iktizâ eden merâhil ü cihad ve aşâr u rüsûmâtlarından bir maddesi mektûm kalmamak vechi üzere bir hoşça tahrir ü defter ve mukaddemâ fermanım olduğu üzere taraf-ı mîrîden zabt olunması münasib olanları havass-ı hümâyûna ifrâz ve zeâmet ve timar olmağa ces-pân olanları

vech-i münasibi ile zeâmet ve timara tefrik ve mîr-livâ hâssı olacakları kifâyet mertebesinde tahsis ve yerlü kullarına ocaklık verilmesi tasmîm olunanları dahi ocaklığa tayin ve inâyet-i Rabbâni ile bilâ-noksan itmâm ve tekmil etdürdikden sonra muharrirlere icmâl ve mufassalları bağlatdurup Defterhane-i Âmiremde hıfz olunmak için defterleri der-i Devlet-medârıma irsal eyleyesin ve siz ki mübâşirân-ı mûmâileyhimâsız, bu mühimm-i hatîr, a‘zam umûr-ı Devlet-i Aliyye ve akdem-i şu’ûn-ı Saltanat-ı Seniyyemden olup sizin memuriyetiniz mutlaka vüfûr-ı sadâkat ve istikametinize vüsûk ve itimaddan neş’et eder bir hâlet olmağla ikiniz dahi bu emr-i celîli misâk-ı vifâk üzere kıyâm birle kemâl-i ittihad ü ittifak ile emr-i tahrire mübâşeret ve siyâk-ı meşrûh üzere memleket-i mezkûrenin tahririne şürû‘ ve mübâderet eyleyüp rica vü şefâ‘at ve tama‘-ı hâma teba‘iyet ile Beytülmâl-i Müslimîn'e gadr u zarar irtikâbından ittikâ vü mücânebet ü muktezâ-yı sadâkat ü diyâneti icra birle mesâi-i meşkûre vücuda getürmeğe sa‘y u dikkat eylemeniz bâbında ferman-ı âlîşanım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki...

Fî evâil-i Safer sene [1]139 [Eylül 1726]

A. DVNS. MHM. d, 133/1122

18

GENCE İLE TEBRİZ ARASINDA KARADAĞ SINIRINA BİTİŞİK OLAN DİZAK'TA İSYAN HALİNDE OLAN ERMENİLERİN BASTIRILMASI

Gence ile Tebriz arasında Karadağ sınırına bitişik olan Dizak adı verilen yerde toplanarak isyan halinde olan bir grup Ermeninin, Karaçorlu, Pesyan ve Şirvanşahlu ile diğer Kürt eşkıyası ve Bergüşad Hâkimi Fethali ile ittifak ederek her geçen gün kuvvetlerini artırdıkları haber alındığından Tebriz Seraskeri Ali Paşa ile haberleşilip eşkıyanın defedilmesi için Gence ve Şirvan Seraskeri Mustafa Paşa’ya hitâben yazılan **hüküm.**

[Aralık 1726]

***

Hâlâ Erzurum Eyâleti'ne mutasarrıf olup Gence ve Şirvan tarafları seraskeri olan Vezir Mustafa Paşa'ya hüküm ki,

Karadağ hududuna muttasıl olan Dizak nâm mahalle karîb Sığnak'da hâlâ isyan üzere olan Avan nâm Ermeni hevâsına tâbi Erâmine eşkıyasından vâfir Ermeni ile tahassun edip etrafda dahi Karaçorlu ve Pesyân ve Şirvanşahlu ve sâir Ekrâd ve eşkıya-yı şekâvet-nihâd yanında temezzüb ü tecemmu‘ ve civarında vâki Bergüşad ahalisi ve hâkimi Fethali Sultan mezbûrlar [ile] ittifak ü ittihad ve yevmen fe-yevmen aded u uded cihetinden kuvvetleri müzdâd olup etraf ü eknâfa îsâl-i hasâretden hâlî olmadıkları düstûr-ı mükerrem müşîr-i mufahham nizâmü'l-âlem hâlâ Tebriz cânibi seraskeri vezirim Ali Paşa *edâmallahu Teâla iclâlehû* tarafından kâimesiyle der-i devlet-medârıma i‘lâm ve vech-i meşrûh üzere olduğun müş‘ir Abdürrezzak Paşa'nın kendüye gelen kâimesini dahi irsal etmekle mesfûrların bir gün evvel tedâriki görülmek lâzime-i halden olup ve sığnak-ı merkûm Gence ile Tebriz beyninde olmağın vezir-i müşârunileyh ile haberleşüp tâife-i merkûmenin def‘-i fesadları esbâbına teşebbüs ve bir gün mukaddem tedârikleri görülüp iktizâsına göre hareket ile def‘ ve ref‘-i gâile-i mekr ve fesadlarına ziyade ihtimam ü dikkat eylemen bâbında ferman-ı âlîşanım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki ...

Fî evâhir-i R., sene 1139 [Aralık 1726]

C. DH, 14204

19

İRAN'DAN ALINAN GENCE'NİN GECİKEN TAHRİRİNE, TESİS EDİLEN BARIŞ ORTAMINDA BAŞLANILMASI

Fethedilen beldelerin gelirlerinin tahrir edilmesi devletin kadim adeti olduğundan İran'dan alınan Gence'nin geciken tahririne, tesis edilen barış ortamında başlanılması, bunun için görevlendirilen mübaşir ve kâtibin; bölgedeki bütün köy ve kasabaların yazımı gereken vergi ve öşürlerini, kamu için ayrılacak has, timar ve zeametlerini tahrir ederek hazırladıkları icmâl ve mu-

fassal defterleri vakit geçirmeden İstanbul'a göndermeleri hakkında Gence Muhâfızı Vezir Mustafa Paşa'ya hitâben yazılan **hüküm.**

[Aralık 1727]

***

Bunun dahi "Mûcebince amel oluna" deyu unvânında hatt-ı hümâyûn vardır.

Erzurum valisi olup Gence seraskeri olan vezirim Mustafa Paşa'ya ve Dergâh-ı Mu'allâm kapucubaşılarından Ali Paşa-zâde Mehmed dâme mecduhûya hüküm ki,

Bi-avni'llâhi Sübhânehu ve Teâla makbuz-ı kabza-i teshîr-i Padişahane ve mazbût-ı dest-i âlem-gîr-i Hüsrevânem olan memâlik ve büldânın îrâd-ı tabî'îsi her ne ise zabt ve tahrir olunmak Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-istimrârımın dîrîne-i müstahsenesinden olmakdan nâşî kişver-i İran'dan fethi müyesser olan bilâd ve emsârın ale'l-infirâd tahrirleriyçün evâmir-i aliyyem gönderilmekle Gence memleketinin dahi müceddeden tahriri için mukaddemâ ferman-ı âlîşanım gönderilmişiken bazı mevâni'-i â'ika takribi ile emr-i tahrir, mevkûf-ı ukde-i tehir olmuşdu. Bi-meşiyyeti'llâhi Teâla in'ikâd olan sulh u salâh müstetbi'-i itmînân ve necâh olup bi-hamdi'llâhi Sübhânehu memâlik, karîn-i asâyiş ve emniyet ve âmme-i halayık, rehin-i ârâmiş ve istirahat olmalarıyla müceddeden tahrirlerine şürû' u mübâderet etdirilmek muktezî-i vakt ve halde olup ale'l-husus Gence memleketi umrân-ı kurâ ve emâkin ve kesret-i kuttân ve sevâkin ile mütevâtir ve meşhur olmak cihetiyle İran'dan emvâl-i mevfûre ve mebâliğ-i gayr-ı mahsûre hâsıl olacağı müte'ayyen olmağın bu sûretde zabt ve tahriri mezîd-i dikkat ve kemâl-i basîrete muhtac olduğu zâhir ve âşikâr olup ve sen ki vezir-i müşârunileyhsin, bu misüllü umûr-ı azîme ve hatve-yi cesîmede senin hüsn-i kifâyet ve mezîd-i kiyâset ve rü'yetine itimad-ı sedâd, makrûn-ı Mülûkânem olmağla husus-ı mezbûr senin re'y-i rezîn-i sedîdine ihale ve taklîd ve Dergâh-ı Mu'allâm kapucubaşılarından mûmâileyh Mehmed *dâme mecduhû* mahsûsan muharrir ve Defterhane kâtiblerinden ... *zîde kadruhû* dahi kâtib tayin olmağın, imdi, işbu emr-i şerîf-i âlîşanım vusûlünde Gence memleketinin bir hatve mahalli hâric kalmamak üzere mübâşir-i mûmâileyh ma'rifetiyle tahririne mübâşeret ve memleket-i merkûmede vâki kurâ vü

kasabâtı reâyâlarıyla bi'l-cümle emlâk ü akarât ü arâzî vü bağât ü âmme-i merâhil ve cihad ü ribâğ‘ ü dıyâ‘ var ise ve sâir tahriri iktizâ eden aşâr ü rüsûmâtlarından bir maddesi mestûr ü mektûma terk olmamak şartıyla bir hoşca tahrir ve defter ve taraf-ı mîrîden zabt olunması münasib olanları havâss-ı hümâyûn için ifrâz ve zeâmet ve timar olunmak ces-bân olanları vech-i mergûb ve tavr-ı matlûb üzere zeâmet ve timara tefrik ve kifâyet mertebesin mirlivâ havâssına tahsis ve yerlü kullarına ocaklık verilmek ıstısvâb olanlarını dahi ocaklık tayin ve bi-tevfikı Sübhânehu ve Teâla vech-i dil-pezîr üzere bilâ-kusûr itmâm ve tekmil etdirdükden sonra mu-harrirlere icmâl ve mufassallarun bağladup Defterhane-i Âmiremde hıfz olunmak için defterlerin der-i devlet-medârıma irsal eylemeğin dikkat ve beyhûde yere vakt ü zaman ile tatil-i maslahata ruhsat ve cevâz göstermeyüp müddet-i yesîrde husûl-pezir olmasına bezl ü sa‘y ve kudret eyleyesin. Sen ki mübâşir-i mûmâileyhsin, bu hususa me’mûriyetinin mutlaka zâtında merkûz olan kabiliyet ve isti‘dâd ve vakûr-ı rüşd ü sedâdına vüsûk ve itimaddan neş’et eder bir hâlet olup bu bâbda senden muktezâ-yı sadâkat ve müsted‘â-yı istikamet üzere hıdemât-ı mebrûre ve amâl-i meşkûre matlûb ve muntazır olmakla kat‘â bir mahalde tevakkuf ve ırağ eylemeksizin kemâl-i sürat ve şitâb ile mahalline varıp hıdemât-ı memurenle temşiyetine kıyâm ve mübâderet ve emr-i tahrirde vezir-i müşârunileyhin re’y-i rezîn-i bâhiri't-temkîni ile amel ve hareket eyleyüp bâlâda tafsil ve tasrîh olunduğu üzere vech-i vecih ile memleket-i mezbûreyi tahrir ve mukârenet-i tevfik-i Hak ile bir gün mukaddem itmâm ve tekmil eyledikden sonra icmâl ve mu-fassalların bağladup defterlerin der-i devlet-medârı mülûkâneme getürmeğe takayyüd eyleyesin.

Hâsıl-ı kelâm husus-ı mezbûr a‘zam-ı umûr-ı Devlet-i Aliyyemden olup bir an evvelce itmâm ü tekmil olunmasın etemm-i mekâsıd-ı Hüsrevânem olmağla siyâk-ı meşrûh üzere memleket-i merkûmeyi kemâl-i dikkat ve taharrî ile tahrir ve defter eyleyüp rica ve şefâ‘at ve tama‘-ı hâma teba‘iyet ile Beytülmâl-i Müslimîne gadr u zarar irtikâbından ittikâ vü mücânebet eylemeniz bâbında ferman-ı âlîşanım sâdır olmuşdur.

Fî evâsıt-ı R. sene 1140 [Aralık 1727]

A. DVNS. MHM. d, 134/946

20

TİFLİS, REVAN VE NAHÇIVAN'DAN SONRA GENCE EYÂLETİ TAHRİRİNİN DE TAMAMLANMASI

Tiflis Eyâleti tahriri tamamlandığı halde, Revan Eyâleti ve Nahçıvan'a ait olup İstanbul'a gönderilmesi ihmal edilen ve tahrirde eksik bırakılan icmâl defterlerinin de hazırlanması, Gence Eyâleti'nin tahririnin de tayin olunan ve bölgede bulunan mübaşir ve muharrirler vasıtasıyla bir an evvel tamamlanması hakkında Gence seraskeri ile Defterhane kâtiplerine hitâben yazılan **hüküm.**

[Aralık 1727]

***

Gence Seraskeri Mustafa Paşa'ya ve Defterhane-i Âmirem küttâbından hâlâ Tiflis'de olan Sadık Mehmed ve Gence'de olan Âlî zîde kadruhûmâya hüküm ki,

Bundan akdem Revan Eyâleti tahririyçün Defterhane-i Âmirem küttâbından Kâtib Şit ve Durmuş Hasan memur ve irsal olmalarıyla mahalline varıp ol vakitde Revan muhâfızı müteveffa Vezir Receb Paşa marifetiyle Revan ve Nahçıvan'ın bi'l-cümle şehir ve kasabât ve kurâ ve mezari'ini tahrir ve havâss-ı hümâyûn ve hâss-ı mîrimîrân ve sâiri ve zeâmet ve timarları tahsis ve vezir-i müşârunileyh tarafından ale'l-ihtisâr sûretleri gelüp Defterhane ve Başmuhâsebe'de hıfz olunup zeâmet ve timarıyçün berâtları dahi verilip lâkin eyâlet-i merkûme tahrir olunup tamam olundukdan sonra icmâlleri dahi mahallinde bağlanmak lâzım iken memur olan kâtibler gaflet ü cehâlet edip yalnız defter-i mufassal ile avdet ve getürdikleri defterler Defterhane-i Âmiremde hıfz olunup ancak defter-i mufassal havâss ve zeâmet ve timar ve sâiri nâtık olmayup alâ-eyyi hâl cümleyi mübeyyin defter-i icmâle muhtac olup bu tarafa getürdikleri Revan ve Nahçıvan mufassallarının ayni birer sûreti Revan'da mevcud olduğun haber vermeleriyle sen ki mûmâileyh Sadık Mehmed *zîde kadruhû*sun, bundan akdem yine Defterhane-i Âmirem kitâbetinden Mustafa Rûhi *zîde kadruhû* ile muharrir

tayin olduğunuz Tiflis Eyâleti tahririni tekmil ve defter-i mufassal ve icmâli tebyîz edip ol tarafda lüzumunuz kalmamağla mûmâileyh Mustafa Rûhi Tiflis'den Revan'a varıp Revan muhâfızı marifetiyle Revan ve Nahçıvan'ın ol tarafda mevcud defter-i mufassallarında havâss-ı hümâyûn ve mîrimîrân ve zeâmet ve timar ve sâireye tevzî‘ olunanları senedâtların görerek sehve halelden hâlî olacak vechile tevzî‘ ve taksîm ve icmâl bağlayıp ve hâric ez-tahrir olanları dahi var ise ihtiyât ve taharrî ederek görüp başka zabt ve defter ve Receb Paşa vaktinde olan tevzî‘ ve taksîme muhalif olmamak üzere icmâli tebyîz ve bu tarafa irsal ve kendüsü ba‘de't-tekmil Gence'ye varıp Gence Eyâleti tahririne mübâşir olan Dergâh-ı Muallâm kapucubaşılarından Mehmed *dâme mecduhû* mübâşereti ve Gence seraskeri vezir-i müşârunileyhin marifetiyle iktizâ eden tahrirlerin hıdmetine memur kılınmasıyçün Revan muhâfızına ve mûmâileyh Rûhi Mustafa'ya hitâben bir kıt‘a ve sen dahi fîmâ-ba‘d Tiflis'de tevakkuf etmeyüp Gence'ye varıp ve Mustafa Rûhi'nin varmasına bakmayıp kapucubaşı-yı mûmâileyh mübâşeretiyle hâlâ Gence'de olan mûmâileyh Âlî *zîde kadruhû* ile ma‘an tahrire mübâşeret eylemeniz için dahi bir kıt‘a evâmir-i şerîfem tahrir bâbında iftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim bi'l-fi‘il Defter Emini olan el-hâc Mustafa *dâme mecduhû* ilâm etmeğin mûmâileyh ilâmı mûcebince Revan muhâfızına ve mûmâileyh Mustafa Rûhi'ye başka emr-i şerîfim ısdâr u irsal olunmağla sen ki mûmâileyh Sadık Mehmed *zîde kadruhû*sun, sen dahi bundan sonra Tiflis'de kat‘a tehir ve tevakkuf etmeyüp Gence ['ye] varıp ve Mustafa Rûhi'nin varmasına bakmayıp kapucubaşı-yı mûmâileyh mübâşeretiyle hâlâ Gence'de olan mûmâileyh Âlî ile ma‘an tahrire mübâşeret ve ihtimam ü dikkat eylemeniz bâbında ferman-ı âlîşanım sâdır olmuşdur.

Fi evâil-i Ca. Sene 1140 [Aralık 1727]

*Bir sûreti*_____

Revan muhâfızı vezire ve Defter-i Hakanî küttâbından Rûhi Mustafa'ya.

A. DVN. MHM. d, 134/1012-1013

21

VEZİR MUSTAFA PAŞA'NIN GENCE'DE TESİS ETTİĞİ CAMİ VE MEDRESE VAKFININ GELİRLERİNİN ARTIRILMASI

Vezir Mustafa Paşa'nın Gence'de tesis ettiği cami ve medrese vakfının, gelirleri giderlerini karşılamadığından Padişah'a ait "havass-ı hümâyûn" arazilerinden olan Hangâh köyünün, devam eden tahrir çalışmaları sırasına tahrir defterine "vâkıf" olarak kaydedilmesi için Gence'de bulunan Defterhane muharririne hitâben yazılan **hüküm.**

[Mart 1729]

***

Dergâh-ı mu'allâm kapucubaşılarından olup Gence muharriri olan ... dâme mecduhûya hüküm ki,

Gence muhâfızı düstûr-ı mükerrem ve müşîr-i mufahham nizâmü'l-âlem Gence muhâfızı vezirim Mustafa Paşa *edâmallâhu Teâla iclâlehû*nun külliyen li-merdati'l-lâhi Teâla bina vü i'câd eylediği cami-i şerîf ve medrese-i münifeye vakf eylediği müsakkafâtın îrâdı masârıfına kifâyet etmemekle Gence Sancağı'nda yirmi dört arazisinden Hangâh karyesi tarafından cami-i şerîfe vakf olmak üzere havass-ı hümâyûndan temlîk ve kendülere temlîk olunmak için istid'â-yı inâyet etmekle iltimasına müsâade-i erzânî olmakla karye-yi merkûme hudud u sınırıyla vezir-i müşârunileyhe temlîk olmak üzere ferman olunmağla lâkin Gence Eyâleti'nin henüz tahrir defterleri gelmediğinden Defterhane-i Âmire'de kaydı tashih olunmağın imkânı olmakla zikr olunan Hangâh karyesi vezir-i müşârunileyh tarafından Gence'de ihyâ olunan cami ve medresenin masârıf-ı mu'ayyenesine vakf olmak üzere avâtıf-ı atebe-i hüsrevânemden ihsân ve temlîk ve defter-i tahrire vakf olmak üzere tahrir eylemen için Divân-ı Hümâyûnum tarafından emr-i şerîfim tahriri bâbında bi'l-fi'l başdefterdarım olan Ali *dâme ulüvvühû* i'lâm etmekle mûmâileyhin i'lâmı mûcebince amel eylemen bâbında ferman-ı âlîşanım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki.

Fî evâil-i Şabân sene [1]141/ [Mart 1729]

A. DVNS. MHM. d, 135/1014

22

VEFAT EDEN GENCE MUHÂFIZI MUSTAFA PAŞA YERİNE, VEZİRLER KETHÜDASI İBRAHİM PAŞA'NIN BEYLERBEYİ OLARAK TAYİN EDİLMESİ

Afgan, Şirvan, Moskov, Acem, Şahsevenli, Lezgi ve Gürcü bölgeleri arasında önemli konumda bulunan Gence'nin vefat eden muhâfızı Mustafa Paşa'nın yerine, vezirler kethüdalığı görevinde bulunan İbrahim Paşa'nın beylerbeyi olarak tayin edildiğine, gerektiğinde Şirvan Hanı Sürhay ile yazışarak işlerini yürütmesine dâir **hüküm.**

[Nisan 1729]

***

Rumeli beylerbeyiliği pâyesiyle Gence beylerbeyisi olan İbrahim Paşa dâmet me'âlîhiye hüküm ki,

Sâbıka Gence Muhâfızı Mustafa Paşa vefat edip memleket-i Gence Afgan ve Şirvan ve Moskov ve Acem ve Şahsevenlü ve Lezgi ve Gürcü tâifelerinin vasatında vâkı' olmakla bi-avni'llâhi Teâla hıfz u hırâseti reâyâ vü berâyânın himayet ü sıyâneti ve erbâb-ı fesad ve şekâvetin def' u ref'iyle hüsn-i nizâm-ı memlekete kâdir bir sütûde-re'y ve kâr-âzmâyi-i ra'iyyet-perver ve marzıyyü'l-eser beylerbeyi tayin ve takrir olunmak ehemm-i umûr-ı Devlet-i Aliyyemden olup ve sen ki mîrimîrân-ı mûmâileyhsin. Nice müddetden beri vüzerâ kethüdâlığı hıdmetinde bulunmanla reâyâ-perverlik ve kapuculığının zabt u rabtında ihtimam-ı tâm ve sâir umûr-ı hüsn-i nizâm-ı memlekete vukûf-ı tâmmıyla ma'rûf ve meşhur olmanla senden her vechile rızâ-yı hümâyûnuma muvâfık harekât-ı hasene ve din ü Devlet-i Aliyyeme lâyık hıdemât-ı müstahsene melhûz-ı tab'-ı safâ-makrûn-ı Padişahanem olmağla avâtıf-ı aliyye-i mülûkânemden şeref-bahş-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı mevhebet-makrûnum mûcebince Rumeli beylerbeyiliği pâyesiyle Gence Eyâleti sana tevcih ve ihsânım olup muhâfazasına memur ve tayin olunmuşsundur. İmdi işbu emr-i şerîfim ... ile sana her ne mahalde vusûl bulur ise kat'â bir an tehir ü tevakkuf eylemeyüp serî'an ve âcilen savb-ı

memure sarf-ı inân-ı azîmet ve bir gün akdem Gence'ye varıp muhâfazasına kıyâm ve müteveffa-yı müşârunileyhin etbâ‘ ve kapusı halkını istishâb ve istihdam ve bi-inâyeti'llâhi'l-Meliki'l-Allâm hıfz u hırâset-i memleket ve icra-yı hüsn-i hükümet ve mürâ‘ât-ı merasim-i adâlet ve himayet ve sıyânet-i sükkân-ı memleket ve reâyâ vü berâyâya ızhâr-ı âsâr-ı merâhim ü şefkat ve iktizâ eden umûr ve hususları cenâb-ı emâret-me’âb-ı eyâlet-nisâb-ı saâdet-iktisâb Şirvan Hanı Sürhay *dâmet me‘âlîhi* ile mükâtebe vü mürâsele ile müzâkere vü müşâvere ve lâzimü't-temşiyet olan hususlarda hüsn-i nizâm-ı memlekete dâir kâffe-i umûrun temşiyet ü icra vü tetmîm edâsında ihtimam-ı tâm ile senden me’mûl-i hümâyûnum olduğu üzere hıdemât-ı cemîle vücuda getürüp sa‘yin mebrûr u meşkûr olmağa bezl-i tâb ü tüvân eylemen bâbında ferman-ı âlîşanım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki ...

Fî evâhir-i N. Sene 1141 [Nisan 1729]

İE. HR, 1141

2 3

GENCE'NİN ŞAHSEVEN MAHALLESİ'NDE SATILAN GAYRİMENKULLERİN BEDELİNİN HAZİNEYE DEVREDİLMESİ

Fethedildikten sonra emlâk ve arazisine kamu tarafından el konulması lâzım geldiğinden Gence defterdarının arzı ve Sivas valisi olup Gence'nin korumasında bulunan Vezir Ali Paşa'nın da onayı üzerine, Şahseven mahallesinde bir ev, bağ ve boş arsanın Mehmed Bey'e satılarak elde edilen nakit bedelin hazineye devredildiğine dâir Gence hazinesinden verilen **berat.**

[25 Mayıs 1729]

***

Mühür
(Gence Muhâfızı **Ali**)

Sebeb-i tahrir-i kitâb-ı sıhhat-nisâb [oldur] ki,

Bi-avni'llâhi Teâla feth u teshîri müyesser olan Gence'nin emlâk ü arazisi ve musakkafâtı cânib-i mîrîyçün zabtı lâzım gelmekle zabt ve taraf-ı

mîrîden tâliblerine fürûht ve temlîk için ferman-ı âlî sâdır olmağla mûcebince derûn-ı Gence'de Şahseven mahallesinde Kızılbaş hanelerinden olmak üzere Boyacı Hacı Mehemmed hanesi dimekle ma'rûf dört oda dâhiliye ve yedi oda hâriciye ve iki bâlâ hane ve bir eyvân ve bir matbah ve bir ahur ve altı dönüm bağdır divâr ile mümtâz bir tarafı arsa-i hâliye ve bir tarafı topcu hamamı ve tarîk-ı âm ve bir tarafı Şarabdar Kasım hanesi ve bağı ve [bir] tarafı Maraş çavuşlar kethüdâsı olduğu hane ile mahdûd ve tahrir-i cedîd defterlerinde mastûr olduğu üzere müzâyede olundukda rağabâtı inkıtâ'ında altı yüz elli guruşa Mehmed Bey üzerinde karar etmekle meblağ-ı mezbûr ber-vech-i nakd Mehmed Bey yedinden Gence Hazinesi'yçün ahz ve îrâd olunup mülkiyet üzere hane-i mezbûru zabtiçün şartnâmesi verilmek bâbında hâlâ Gence Defterdarı Mahmud Efendi *zîde mecduhû* telhis etmeğin mûcebince Sivas valisi olup Gence muhâfazasında olan vezir-i mükerrem devletlü Ali Paşa hazretlerinin işbu bin yüz kırk bir senesi Şevvâl-i şerîfinin yirmi altıncı günü tarihiyle müverrah sâdır olan ferman-ı âlîleriyle meblağ-ı mezbûr mîr-i mûmâileyh yedinden ber-vech-i nakd Gence Hazinesi'yçün ahz u îrâd olunup hane-i mezbûru cümle tevâbi'i vü levâhıkıyla keyfe mâ-yeşâ mülkiyet üzere Mehmed Bey *zîde mecduhû*nun zabt u tasarrufuna taraf-ı âhardan bir ferd mümânaât eylememek için zabt u tasarrufuna işbu şartnâme-i mu'tâde [mûcebince] Gence Hazinesi'nden tahrir ve berât itâ kılındı.

Tahriren, fi'l-yevmi's-sâdis ışrîn, şehr-i Şevvâl, sene, ihdâ erba'în ve mi'e ve elf. (26 Şevvâl 1141 [25 Mayıs 1729])

İmza

C. ML, 19112

24

GENCE'YE SALDIRMALARI MUHTEMEL OLAN RAFİZİ GRUPLARA KARŞI KARABAĞ'DAKİ KUVVETLERİN DESTEĞİYLE KARŞI KONULMASI

Gence'ye saldırmaları muhtemel olan Rafizi gruplara karşı Karabağ'da konaklayacak olan Vezir Ahmed Paşa maiyyetindeki kuvvetler ile muharebe

düzeni kurulması ve ayrıca Gence Muhâfızı İbrahim Paşa ile görevlilerden mirmiran, kapıkulları ve diğer askeri birlik zabitlerinin kaftan ile ödüllendirilmelerinin uygun görüldüğüne dâir **hüküm.**

[Ekim 1730]

***

Gence Muhâfızı Vezir İbrahim Paşa'ya ve Gence muhâfazasında olan mîrimîrân ve kapum kulları zâbitlerine ve sâir tavâif-i asker zâbitânına hüküm ki,

Tarafınızdan ordu-yı hümâyûnuma irsal eylediğiniz arz u mahzarınız gelüp bi-kazâi'llâhi Teâla Tebriz ahvâli zuhûrundan beru Car ve Tale tâifesinden ve sâir bazı eşkıya ihtilale bâ‘is harekete tasaddî ve Revâfız-ı Kızılbaş-ı evbaşın dahi Gence kal‘asına suikasd ile hareketi melhûz olmağla cümlenüz bir yere gelüp bi-fazli'llâhi Teâla kal‘a-yı merkûmede zahire müstevfî olmağla ol hususda me’mûnü'l-gâile olmanuz ile ızhâr-ı gayret ve hamiyyet-i diniyye ile uğur-ı din ve Devlet-i Aliyyemde melâ‘în-i mesfûre ile bir kalıncaya dek sıdk-ı niyyet ile muhârebe ve müdâfaalarında bezl-i kudret eylemek üzere ittifak u muâhede eyledüğiniz i‘lâm eylemişsiz. Bu gûne adüvven-lillâh ve adüvv-i Resûlillâh olan melâ‘în-i mesfûrenin mukâtele vü muhârebesinde ittifak ü sıdk-ı niyyet ile mübâya‘anız bâ‘is-i neyl-i rızâ-yı Hudâ ve sebeb-i takviyet-i şerî‘at-ı garrâ olmağla duâ-yı hayr-ı icabet-eser-i Padişahaneme mazhar olmuşsuzdur, ber-hûrdâr olasız. Kal‘a-yı merkûmeye kifâyet mikdarı piyâde vü süvari asker vaz‘ıyla emr-i muhâfazaya takviyet verilmekde hâlâ himmet-i vâlâ-nihmet-i Padişahaneme derkâr olmağla düstûr-ı mükerrem müşîr-i mufahham nizâmü'l-âlem hâlâ Karaman Eyâleti'ne mutasarrıf olup ser-asker-i hamiyyet-perverim olan vezirim Ahmed Paşa *edâmallahu Teâla iclâlehû* maiyyetine memur olan tavâif-i asker ile icâleten Karabağ tarafına varıp anda meştâ-nişîn ve ikamet ve maiyyetinde olan süvari vü piyâde askerden ve tahriri fermanım olan dalkılıç serdengeçdi askerinden kal‘a-yı merkûmeye kifâyet mikdarı asker vaz‘ ve eğer melâ‘în-i mesfûre kal‘a-yı mezbûreye varıp muhâsara ile tazyik eder ise kendüsi dahi maiyyetinde olan asâkir ile münasib olan mahallerden metrisler alıp mesfûrları muhârebe ile tazyik ve pây-ı sebâtlarının tezelzülü

ile tedmîrlerine ikdâm ü ihtimam eylemesiyçün tenbihât-ı ekîde ve inzarât-ı şedîdeyi müştemil hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnum ile mu‘anven mufassal ve meşrûh emr-î şerîfim ısdâr ve Dergâh-ı Mu‘allâm kapucubaşılarından iftihârü'l-emâcid ve'l-ekârîm ... *dâme mecduhû* vezir-i müşârunileyhi kaldırup mahall-i mezbûra götürmek üzere mahsûsan mübâşir tayin ve irsal olunmağla sen ki vezir-i müşârunileyhsin hıdmet-i muhâfazâda emrine takviyet ve şânına mûris-i izz u rif‘at olmak için hâssa hila‘-i fâhire-i Mülûkânemde sana bir sevb-i semmur-ı fâyizü's-sürûra kaplu hil‘at-i mûrisü'l-behcet-i Sultanî ve kal‘a-yı merkûmede emr-i muhâfazâda bezl-i tâb ü tüvân eden rü’esâ-yı asâkir-i zafer-me’âsire dahi bâ‘is-i irtifâ‘-i rütbet ve iktisâb-ı kuvvet ü kudret için yirmi sevb-i serâser-i hil‘at atiyye-i mülûkânem olup emr-i şerîfimle iktizâ eden masârif için dahi elli bin guruş virilüp ... ile irsal olunmuşdur.

Lede'l-vusûl inâyet ve ihsânum olan hil‘at-i fâhire ve kisve-i zâhiremi hutuvât-ı iclâl ile istikbal ve şifâh-ı ta‘zim ü tekrim ile telsîm ve iktisâ ve hıdmet-i muhâfazâda izhâr-ı gayret ve hamiyyet ile bezl-i tâb u tüvân eden rü’esâ-yı asker için ihsânım olan hila‘-i fâhîreyi dahi ilbâs ve izhâr-ı mübâhât ve iktisâb-ı müfâharet eyledikleri zâhir olan gayret ve hamiyyet-i diniyye üzere hareket ve mukaddemâ Hemedan ve Kirmânşâhân ve Tebriz'de olduğu üzere melâ‘în-i mesfûre ile mukâbele vü mukâtele için kal‘adan taşra çıkmayıp derûn-ı kal‘ada tahsîn ve top ve tüfenk ve sâir edevât-ı cenk ile derûn-ı kal‘adan *bi-avni'llâhi Teâla* mukâtele vü müdâfaalarından ittifak üzere bezl-i miknet eyleyesüz. *Bi-avni'llâhi Teâla* kal‘a-yı merkûmede kifâyet mikdarı asker mevcud olduğu halde a‘dâ-i bed-re’y bir nesneye kâdir olmayacakları zâhir ve duâ-yı hayr-ı Hidîvâne ve yümn-i teveccüh-i Padişahanem sizinledir. Hayru'n-nâsırîn olan Cenâb-ı Rabbü'l-Aziz'den mes’ul ve me’mûlüm budur ki, asâkir-i İslâm'ı mansûr ve muzaffer ve a‘dâ-i li’âmı makhûr ve müdemmer eyleye. Âmin. Be-câh-ı Muhammedü'r-resûlü'l-emin. Hemân "**İnnallâhe yuhıbbu'ş-şecâate**" hadîs-i şerîf-i mefhûm-ı saâdet-mersûmu üzere dâmen-i gayret ve hamiyyeti der-meyân ve "**Harridi'l-mü’minîne ale'l-kıtâl**" âyet-i kerîmesi mısdâkınca kal‘a-yı merkûmede olan cünûd-ı muvahhidîni fî-sebîli'llâh melâ‘în-i mesfûre ile kıtâle tahrîs u tergîb ve urûk-ı şecâatlerin tahrik ve ittifak ü

ittihad üzere derûn-ı kal‘adan muhârebe ile melâ‘în-i mesfûrenin tedmîrlerinde bezl-i tâb u tüvân eyleyüp ıyâzen billâhi Teâla a‘dâ-i bed-re’y ile derûn-ı kal‘ada tahassun ile muhârebede ser-i mû taksîrleriniz zuhûru ile kal‘a-yı merkûmeye zarar isabet edilmekde olur ise birünüz ateş-i kahr-ı Padişahanemden halâs olmanuz ihtimalini hayal-i muhâl bilüp ana göre basîret üzere hareket ve a‘dâ-i bed-re’y ile muhârebe vü müdâfaalarında ser-i mû taksîrden gâyetü'l-gâye ihtirâz ve mücânebet eylemeniz bâbında ferman-ı âlîşanım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki...

Fî evâsıt-ı Ra. 1143/ [Ekim 1730]

A. DVNS. MHM. d, 136/877

25

GENCE VE CİVARININ GELİR VE GİDERLERİ İLE İHTİYAÇLARINA DÂİR TALEPLER

Gence kalesinde görevli askerlerin zahire ihtiyaçlarının Kars civarından karşılanmasının sağlanması, Gence, Halhana ve Kazak'ta menzil teşkilatı kurulması, Bergüşad, Çilebörd ve Gence muhâfazasında bulunan leventlerin aylıklarının ödenmesi, Gence eyâleti hazinesine ait olup iltizâm ve emanet yoluyla işletilen mukataa ve cizye gelirlerinin ulaştığı mikdar konularında Gence muhâfızı Genç Ali Paşa'nın Sadâret'e gönderdiği **yazı hulasaları.**

[21 Haziran 1732]

***

Hâlâ Gence muhâfızı olan Vezir-i mükerrem saâdetlü Genç Ali Paşa hazretlerinden gelen kağıdların hülâsasıdır. Fî 27 Z. sene [1]144

Gence kal‘ası muhâfazasında olan kapukulları ve yerli neferâtının zehâyire ihtiyacları olmakla harman vakti mürûr etmeden Kars havalisinden ve sâir münasib olan mahallerden ber-vech-i müsâraât zehâyir mübâyaası için seksen bin guruş hazine ile bir mukaddem kulları mübâya‘acı tayin buyurulmasın iltimas eder.

Nefs-i Gence'ye mürûr u ubûr eden ulaklar için nefs-i Gence'ye ve Halhana'ya başka başka menzil vaz‘ olunmasın ve Tiflis Eyâleti'ne tâbi Kazak Sancağı'nda Kazak beyinin olduğu mahalle menzil vaz‘ olunup bârgir bahâ ve masârif-i sairesi Tiflis Hazinesi'nden tayin olunmak üzere Tiflis muhâfızına ve defterdarına ve livâ-i mezbûr beyi Kâzım Bey'e ferman-ı âlî ısdâr buyurulmasın iltimas eder.

Vezir-i müşârunileyhin maiyyetlerinde olan bin dört yüz doksan iki ve Bergüşad muhâfazasında olan iki yüz elli iki ve Çilebörd muhâfazasında olan yirmi dört ve Halhana muhâfazasında olan yüz nefer ki min-haysü'l-mecmû bin sekiz yüz altmış sekiz mîrî Fârisân levendâtının ulûfe ve tayinâtları yedlerine verilen mümzâ tezkireleri tarihinden Gence Hazinesi'nden verilmek üzere ferman buyurulmasın iltimas eder.

Gence Eyâleti'nin bin yüz kırk dört senesine mahsûb olmak üzere iltizama verilen mukâtaâtı iki yüz elli yedi keseye bâliğ ve cizyesinden hâsılı altmış iki kese ki min haysü'l-mecmû‘ üç yüz yirmi üç buçuk kese el-hâletü hâzihî Gence Hazinesi'nin îrâdı olup ve gayr-ı ez zehâyir ve masârif-i saire şehriye on bin bir buçuk guruş masârif-i mukarreresi olduğun gönderdikleri defter nâtık olduğun yazmışlar.

İki yüz elli yedi keseye iltizama verilen mukâtaâtdan mâadâ kusûr mukâtaâtı emâneten tefvîz eylediklerinden nâşî henüz hâsılları ne olacağı malûm olmayup ve emâneten verilen mukâta‘aların reâyâsı ahd-i karîbde nehr-i Kür'ü ubûr ve zirâat vakti mürûr etmekle vücûh ile himayet ü sıyânete muhtac oldukların ve taraflarından dahi istimâletlerine takayyüd olunduğun yazmış.

[21 Haziran 1732]

C. AS, 29237

26

TAHMASB KULI HAN'IN REVAN, GENCE VE ŞİRVAN TARAFLARINA YÖNELECEĞİ ANLAŞILDIĞINDAN GENCE KALESİNİN TAMİR EDİLEREK GÜÇLENDİRİLMESİ

İran'da isyan eden Tahmasb Kulı Han'ın, Şah'ın atadığı hanı Tebriz'den uzaklaştırarak yerine bir başkasını getirdiği ve gözlenen hareketlerinden Revan, Gence ve Şirvan taraflarına yöneleceği anlaşıldığından bölgenin korunması için Şirvan Hanı Sürhay'ın, asker ve teçhizat yönünden takviye edildiği, düşmana karşı birlikte hareket edilmesi ve Gence kalesinin tamir edilerek güçlendirilmesi hakkında Gence, Tiflis ve Revan muhâfızlarına gönderilen **hüküm.**

[Temmuz 1732]

***

"Mûcebince amel oluna" deyu unvânına hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn keşîde kılınmışdır.

Gence muhâfızı vezirim Genç Ali Paşa'ya hüküm ki,

Bu esnada cânib-i İran'da alem-efrâz-ı utüvv ü tuğyân olan Tahmasb Kulu Han-ı bed-peymân Şah tarafından mansûb ve Emced Han'ı(?) Tebriz'den ref‘ ve yerine kendü tarafından âhar han nasb ü tayin edip mesfûrun bu gûne vaz‘ına ve ıstıtlâ‘ ve isticlâb olunan harekât ü sekenât-ı sairesine göre fîmâ-ba‘d Bağdad cânibine gitmeyüp Revan ve Gence ve Şirvan taraflarına suikasd fikr-i fâsidinde olduğu karîn-i rütbe-i ihsâs ve yakîn olmakdan nâşî ol tarafların takviyet-i esbâb-ı muhâfazası emrine ihtimam ve akdem-i mehâmm-ı vâcibü'l-ikdâmdan olmakla bu esnalarda cenâb-ı emâret-me’âb-ı eyâlet-nisâb-ı saâdet-iktisâb bi'l-fi‘il Şirvan Hanı olan Sürhay Han *dâmet meâlîhi* techîz ve cem‘-i asâkir-i külliye ve i‘dâd-ı tedârikât-ı kaviyye ile etraf ü eknâfa sâmi‘a-küşâde durup sen ki vezir-i müşârunileyhsin, senünle ve Revan ve Tiflis muhâfızlarıyla dem-be-dem haberleşmekden hâlî olmayup süğûr-ı mezbûreden birinde mevkûf i‘âneti

olan bir emr-i nâ-melhûz zuhûr etmek ihtimali olur ise iktizâ-yı hâle göre bi'n-nefs hareket ile imdad ü i‘ânete mübâderet eylemesi emr-i şerîfimle bu def‘a dahi kendüsine tavsiye vü tekid ve han-ı müşârunileyh teşrifât-ı mülûkâne ve atıyye-i hüsrevâne ile tekrim ü taltîf olunup sen ki vezir-i müşârunileyhsin, hakîkât-i hâl malûmun olup muhâfazasına memur olduğun Gence kal‘asının hıfz u hırâseti ve hudud ve sınur-ı memleketin sedd ü sıyâneti hususunda kemâl-i intibâh ü basîret ile hareket ve etraf ü eknâfa her halde havale-i çeşm ü gûş-i besâret birle muhâfaza-ı kal‘a ve memlekete ihtimam ü dikkat ve bezl-i mechûd ve gayret eylemen için tekiden ve ihtimamen işbu emr-i şerîf-i celîlü'l-kadrim ısdâr ve ... ile irsal olunmuşdur.

Vusûlünde, imdi sen ki vezir-i müşârunileyhsin, mukaddemâ emr-i şerîfimle sana tenbih ü tavsiye olunduğu vechile Gence kal‘asının muhtac-ı tamir olan mahallerinin bir gün akdem tekmili ile tesdîd ü tahsîni ve esbâb-ı muhâfazadan olan zehâyir ve mühimmât-ı saire cem‘ ü tedârikiyle takviyet ve istihkâm-ı emr-i muhâfazaya kemâl-i mertebe cidd ü ikdâm ve etraf ü eknâfa daima sâmi‘a-küşâ-yı intibâh olup muktezâ-yı vakt ü hâle göre her bâr han-ı müşârunileyh ve Revan ve Tiflis muhâfızlarıyla haberleşmekden ve birbirlerinizin keyfiyetinden habîr ve âgâh olmakdan hâlî olmayup ale'l-husus *ma‘âzallâhu Teâlâ* tâife-i A’câmın havza-i hükümetine suikasd fikr-i fâsidiyle tecavüz ü ta‘arruza cesaretleri mahsûs ve muhtemel olur ise bilâ-tereddüd han-ı müşârunileyhi taleb ve davet ile istimdâd ü isti‘ânete mübâderet edip ve'l-hâsıl mukaddemâ ve hâlâ fermanım olduğu ve uhde-i sa‘y ve ihtimamına elzem ve ihale olunduğu vechile muhâfaza vü muhârese-i kal‘a ve memleket ve müdâfaa-i a‘dâ-yı bed-tıynet, din ve Devlet-i Aliyyeme lâyık ve şân ü şevket-i Saltanat-ı Seniyyeme muvâfık hıdemât-ı meşkûre ve me’âsir-i mebrûre vücuda getürmeğe bezl-i makdûr ve sarf-ı sa‘y-i nâ-mahsûr edip ol tarafın ahvâl ve âsâr-ı lâzımü'ş-şiârını peyderpey Dersaâdet'ime arz u i‘lâma cidd ü ikdâm eylemen bâbında ferman-ı âlîşanım sâdır olmuşdur.

Fî evâil-i S. sene 1145 [Temmuz 1732]

Mûcebince amel oluna deyu unvânına hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn keşîde kılınmışdır.

*Bir sûreti*_____ Revan Muhâfızı Vezir İbrahim Paşa'ya vech-i meşrûh üzere ...

Mûcebince amel oluna deyu unvânına hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn keşîde kılınmışdır.

*Bir sûreti*_____ Tiflis Muhâfızı Vezir-i a'zam-ı sâbık Osman Paşa'ya vech-i meşrûh üzere ...

A. DVNS. MHM. d, 138/1137-1139

27

ERZURUM EYÂLETİ'NE BAĞLI LİVALARDAKİ TİMAR VE ZEAMET SAHİPLERİNİN GENCE'YE ULAŞTIRILMALARI

Gence kalesinin düşmandan korunması için görevlendirilen Erzurum Eyâleti'ne bağlı livalardaki timar ve zeamet sahiplerinin Gence'ye ulaştıklarında kalenin ve beldenin düşmandan korunması için yerleştirilmeleri hakkında Gence Muhâfızı Vezir Genç Ali Paşa'ya hitâben yazılan **hüküm.**

[Ağustos 1732]

***

Gence Muhâfızı Vezir Genç Ali Paşa'ya hüküm ki,

Bu esnalarda Gence kal'ası'nın hıfz u hırâseti akdem-i mehâmm-ı lâzımü'l-ihtimam-ı Devlet-i Aliyyemden olmağla Erzurum Eyâleti'nde olan elviye alaybeyler sancaklarının umumen zu'emâ ve erbâb-ı timarıyla serî'an ve âcilen yerlerinden kalkup iki konağı bir ederek kemâl-i sürat ve şitâb ile Gence kal'asına varıp hıdmet-i muhâfazaya kıyâm ve hıfz u hırâset-i kal'a ve memleket ve sâir vâki olan hıdemât-ı din ü Devlet-i Aliyyemde sen ki vezir-i müşârunileyhsin, re'y-i rezîn-i isabet-karînin üzere amel ü hareketde cidd ü ihtimam eylemeleri şartıyla tenbih ü tekidi müştemil emr-i şerîfimle memur kılınup ta'cîlü ale't-ta'cîl tesyîrlerine Dersaâdet'imden ... hâssaten

mübâşir tayin olunmağla i‘lâm-ı hâl için işbu emr-i şerîfim ısdâr ve irsal olunmuşdur.

Vusûlünde, sen ki vezir-i müşârunileyhsin, eyâlet-i merkûme zu‘emâ ve erbâb-ı timarı memur oldukları vech üzere yanına varıp vâsıl olduklarında hıdmet-i muhâfazaya kıyâm etdirüp iktizâ-yı vakt ü hâle göre hıfz u hırâset-i kal‘a ve memleket ve müdâfaa-i a‘dâ-yı bed-tıynet ve sâir vâki olan hıdemât-ı din ü Devlet-i Aliyyemde istihdam ve uhde[ne] müterettib olan emr-i muhâfaza ve sâir umûr ve hususda gereği gibi izhâr-ı gayret ü ihtimam ile sa‘y ü mâ-lâ-kelâm eylemen bâbında ferman-ı âlîşanım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki...

Fî evâsıt-ı S. sene 1145 [Ağustos 1732]

A. DVNS. MHM. d, 138/1162

28

GENCE'DEKİ TİMAR VE ZEAMET SAHİPLERİNİN "KALEM HARCI"NDAN MUAF OLMALARI

Gence eyâlet divanınca, tahrir sonucu beş yüz yirmi altı adet tespit olunan zeamet ve timar sahiplerinin bağışlandıkları "mirî harç"tan başka ödemeleri gereken "kalem harcı"ndan da muaf olmaları için yaptıkları başvuru hakkındaki **buyruldu.**

[Eylül 1732]

***

Der-i devlet-medâra arz-ı bende-i bî-mikdar budur ki;

Bundan akdem bâ-ferman-ı âlî Gence Eyâleti'ne tertib olunan beş yüz yirmi altı aded zeâmet ve timarın berevâtı Âsitâne-i Saâdet'den mübâşir tayin buyurulan Emir Seyyid Osman Efendi kullarıyla vürûd edip sâdır olan ferman-ı celîlü'ş-şân mûcebince in‘âm olunan harc-ı mîrîden mâadâ iktizâ eden dört bin sekiz yüz kırk sekiz guruş aklâm harcı taleb olundukda Gence Eyâleti hîn-i fetihden bu ana dek âsûdelik olduğundan nâşî öşr-i mi‘şârı zirâat ve hırâset olunmayıp yazıları mikdarı hâsılları dahi olmayup bu vakte dek hidemât-ı aliyyede bezl-i makdûr edip şâyeste-i merhamet olmalarıyla

iktizâ eden berât harcları in‘âm olunmak için der-i devlet-medâra arz u i‘lâm olunması bâbında divân-ı Gence'ye mahzar birle arzuhâl etmeleriyle vech-i meşrûh üzere zikr olunan zeâmet ve timar karyelerinin reâyâsı perâkende vü perîşân olup inâyet ü merhamete şâyân oldukları der-i devlet-i merhamet-unvâna arz ve i‘lâm olundu. Bâki ferman, dergâh-ı gerdûn-ı iktidarındır.

El-Hâc Ali
Muhâfız-ı Gence

Harc-ı berât için verilen ferman Divân'dan ve aklâm-ı saireden derkenar ola.

Gence muhâfızı olan Vezir Genc Ali Paşa'ya hüküm ki,

Gence ve Halhana ve Bergüşad ve Berdaa sancaklarının müceddeden tahrir olunan zeâmet ve timarlarını selefin vezirim İbrahim Paşa *edâmallahu Teâla iclâlehû* tertib, defterini Dersaâdet'ime irsal ve mûcebince tezâkir ve berevâtı ihrac ve Defter-i Hakanî kâtiblerinden kıdvetü erbâbüt-tahrir ve'l-kalem Seyyid Osman *zîde kadruhû* ile tarafına irsal olunup lâkin zikr olunan berâtların in‘âm olunan harc-ı mîrîsinden mâadâ harc-ı aklâmı hesab olundukda dört bin sekiz yüz kırk sekiz guruşa bâliğ olmağla meblağ-ı merkûme ashâbından tahsil ve bu tarafa irsal ü îsâl olunmak fermanım olmağın imdi sen ki vezir-i müşârunileyhsin, zikr olunan berâtların in‘âm olunan mîrîsinden mâadâ harc-ı aklâm olmak üzere verilmesi iktizâ eden meblağ-ı mezbûr dört bin sekiz yüz kırk sekiz guruş hîn-i tevzî‘de ashâbından tamamen tahsil ve bir gün evvel bu tarafa irsal ü îsâl eylemek bâbında ferman-ı âlîşan yazılmışdır. Ferman sultanımındır.

Fî evâhir-i Ra. sene [1]145 [Eylül 1732]

Mûcebince harc-ı berâtları in‘âm olunduğunu müş’ir Gence muhâfızına hüküm buyruldu.

C. TZ, 6785

2 9

GENCE DARPHANESİ'NDE BASILAN GÜMÜŞ SİKKELERDEN DARPHANE EMİNİ TARAFINDAN ALINMASI GEREKEN MİRÎ PAYIN TESLİM EDİLMESİ

Gence darphanesinde dokuz aylık dönemde darbolunan gümüş sikkelerin her birinden alınması gereken mirî payın defterdara teslim edilmesi gerektiğine dâir Darphane emininin arzı üzerine Sadrazamın, istenilen ruznamçenin verilmesini emreden **buyruldusu.**

[7 Ağustos 1733]

***

Sah

İzzetlü Defterdar Efendi,

Gence Darbhanesi'nden hâsıl olan bin sekiz yüz altmış iki buçuk guruşu emini yedinden ahz ve yedine rûznâmçe verilmek deyu buyuruldu.

Fî 25 S., sene [1]146

Kurs Aded 74,5	Fî-i mîrî *Guruş25*
Guruş *1862,5*	

Devletlü, merhametlü, efendim, sultanım hazretleri, sağ olsun,

Gence Darbhanesi'nde kırk beş senesi Cemâziyelevvel'in gurresinden kırk altı senesi Saferü'l-hayrın gâyetine gelince sikke darb olunan yetmiş dört buçuk kurs gümüşün beher kursun mu'tâd-ı kadim üzere yirmi beş guruş mirîsi defterdar efendi kulları tarafına teslim olunup rûznâmçe verilmek bâbında emr ü ferman merhametlü efendimindir.

Bende
Ebubekir
Emin-i Darbhane

[7 Ağustos 1733]

C. DRB, 1478

30

SİVAS EYÂLETİ'NDEKİ TİMAR VE ZEAMET SAHİPLERİNİN TAYİNLERİNİN GENCE MUHÂFIZI GENÇ ALİ PAŞA TARAFINDAN YAPILMASININ UYGUN GÖRÜLDÜĞÜ

Sivas Eyâleti'ndeki timar ve zeamet sahiplerinin tayinlerini Revan Muhâfızı Ali Paşa'nın yapması emredilmişken, uygulamadan vazgeçilerek bu tayinlerin, kanuna uygun olarak yapılmak ve tayin belgelerine Padişah adına tuğra çekmek üzere, yanında cebe defterleri bulunan Gence Muhâfızı Genç Ali Paşa tarafından tevcihinin uygun görüldüğüne dâir **hüküm.**

[Şubat 1734]

***

Gence muhâfızı vezirim Genç Ali Paşa'ya hüküm ki,

Bu esnada eyâlet-i Sivas'ın zu‘emâ ve erbâb-ı timarı Revan kal‘ası muhâfazasına tayin ve tevcihâtları dahi Revan muhâfızı ve seraskeri vezirim Ali Paşa'ya sipâriş ü tefvîz olmağla mukaddemâ senin yanında olan cebe defterleri bir varakı zâyi‘ ve telef olmamak üzere memhûren serasker-i müşârunileyh tarafına irsal olunmak için sen ki vezir-i müşârunileyhsin; başka emr-i şerîfimle gerçi sana tenbih olunmuşdu. Ancak iktizâ-yı vakt ü hâle göre eyâlet-i merkûme Revan muhâfazasından sarf ve sedd-i sedîd-i İslâmiye'den olan Gence muhâfazasına tayin ü tevcihâtları dahi sana tefvîz olunduğuna binâen mukaddemâ sana irsal ve hâlâ yanında olan cebe defterlerini hıfz edip ve bundan böyle eyâlet-i merkûmede vâki zü‘amâ ve erbâb-ı timardan savb-ı memurlarına varmayıp hıdmet-i lâzimelerinde mevcud bulunmayanların ve ashâbı fevt olanların zeâmet ve timarları bi-hasebi'l-kanûn mahlûl olup ve fevt olan za‘îmin iki oğlu kalur ise büyük oğluna beş bin ve küçük oğluna dört bin ve bir oğlu kalur ise ancak beş bin akçe verip erbâb-ı timarın bir oğluna üç bin akçe verip icmâllü ise icmâli bozulmamak üzere icmâllü değil ise dilediği yerden alur ve şehiden fevt olanların zeâmet ve timarları merhameten kanûnlarından ziyadesiyle oğullarına verilmek kanûn-

dur ve babası fevtinden sonra vücuda gelen müteveffanın oğluna zeâmet ve timar ve icmâllü kılıçdan hisse ayrılup âhara verilmek ve asâkire ecânibden reâyâ idhal olunmak hilâf-ı kanûn olmağla vech-i meşrûh üzere amel ve oğlu olmayan müteveffanın ve nâ-mevcud olan benâmdan ve firar ve terk-i hıdmet edenlerin mahlûl olan zeâmet ve timarları sancağında sâkin olup alaybeğisi bayrağı altında sefer eşmek şartıyla eşkâlleri miralay arzıyla erbâb-ı istihkâka tevcih ve tahvil hükmü etdirüp ve sen unvânına tuğrâ-yı âlîşanım keşîde kılup ol tarafdan âmed olmamak üzere tezkire verip ve verdiğün tahvil ve tezkireyi Divân kitâbetinin hıdmetinde olana tahrir ve ashâbına teslim etdirüp hilâf-ı kanûn tevcihâtdan ve bir ferde gadrden tevakkî‘ eylemen bâbında ferman-ı âlîşanım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki ...

Bir sûreti___

Eyâlet-i Sivas alaybeylerine, Gence memuriyetleriyçün.

Fî evâil-i N., sene [1]146 [Şubat 1734]

A. DVNS. MHM. d, 139/1609-1610

31

ŞAHSEVENLİ AŞİRETİ'NİN GENCE VE KARABAĞ'DA DAĞINIK OLARAK YERLEŞTİRİLEREK GÜVENLİKLERİNİN SAĞLANMASI

Şirvan Hanı Sürhay Han tarafından bulundukları yerden çıkarılan Şahsevenli Aşireti'nin toplu olarak bir yerde iskânları uygun görülmediğinden bir kısmının Bayatpazarı'ndan Gence ve Halhana'ya varıncaya kadar olan köy ve nahiyelere, diğerlerinin Karabağ'daki Balagan ve Hanargı'ya yerleştirilerek kendilerinin ve çevrelerinin güvenliklerinin sağlanması için Gence Muhâfızı Vezir Genç Ali Paşa'ya hitâben yazılan **hüküm.**

[Nisan 1734]

***

Gence Muhâfızı Vezir Genç Ali Paşa'ya hüküm ki,

Cenâb-ı emâret-meâb hâlâ Şirvan Hanı olan Sürhay Han *dâmet meâlîhi*nin sen ki vezir-i müşârunileyhsin, tarafına irsal eylediği mektubuyla bu def'a der-i devlet-medârıma vârid olan kağıdının mefhûmlarında Şahsevenlü tâifesine han-ı müşârunileyh re'y verip ve aşiret-i mezkûreyi oldukları mahalden ihrac için tarafından tayin eylediği âdemlerine Şikâkî aşireti itâat eylemediklerinden nâşî muhârebe ile sürenleri kesr ve kusur-ı Şahsevenlü'den on beş bin mikdarı haneleri Karabağ-ı Gence'de vâki Balagan ve Hanargı nâm mahallerde îvâ olunmak için ihrac olundukları ve tavâif-i merkûme müctemi'an mahall-i mezbûrede iskân etdirilmek münasib görülmediğinden üç-dört bin haneleri tefrik ve Bayatpazarı'ndan Gence ve Halhana'ya varınca nevâhi ve kuraya yirmişer-otuzar hane tevzî' olunmak üzere han-ı müşârunileyhe tarafından ifade vü ifhâm olunduğu tahrir ü i'lâm olunmuş tavâif-i sâlifü'l-beyân itimada şâyân aşâyir olmayup ancak istidâ ve istîmân sûretlerin ibrâz eylemeleriyle merkûmlar mevâzî-i mezkûreye iskân olundukları halde itâat ü inkıyâdları me'mûl iken askeri makûlesinin ve âharların kendülere ta'addî ve rencidelerinden nâşî fîmâ-ba'd teneffürlerine mukâzi hâlet zuhûr eylememesi ve himayet ü sıyânet olundukları halde ol havalinin şen ü âbâdân olması ve bu sûretde bir hicret vukû' bulmaması melhûz olur ise han-ı müşârunileyhle haberleşerek bi'l-ittifak merkûmlar mahall-i mezkûrede iskân olunmak fermanım olmağın,

İmdi, işbu emr-i şerîfim ... vusûlünde sen ki vezir-i müşârunileyhsin, husus-ı merkûmu vech-i meşrûh üzere ba'de'l-istişâre tavâif-i mezkûrenin tefrik olunan haneleri Bayatpazarı'ndan Gence ve Halhana'ya varınca olan kurâ ve nevâhiye tahmîllerine göre yirmişer-otuzar tevzî' u iskân ve bakıyyesi han-ı müşârunileyhin re'yi üzere sâlifü'z-zikr Karabağ-ı Gence'de vâki' Balagan ve Hanargı nâm mahallerde îvâ ve iskân kılınup gerek merkûmları âharların ta'addisinden ve gerek ol havalide olan reâyâ vü berâyayı anların tecavüzlerinden muhâfazaya ihtimam ü dikkat ve bundan böyle zuhûr eden keyfiyetlerin der-i devlet medârıma arz u i'lâma mübâderet eylemen bâbında ferman-ı âlîşanım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki...

Fi evâil-i Za. Sene 1146 [Nisan 1734]

A. DVNS. MHM. d, 140/88

32

HALHANA SANCAĞI'NIN MEVKİİNİN ÖNEMİ DİKKATE ALINARAK MİRMİRAN RÜTBESİ İLE MUSTAFA PAŞA'YA TEVCİHİNİN UYGUN GÖRÜLMESİ

Gence yolu üzerinde uğrak ve durak yeri olan Halhana sancağının idaresi ve korunması görevinin bir mirmiran uhdesine verilmesi gerekli görüldüğünden istihdama en layık olan Mustafa Paşa'nın rütbesi yükseltilmek suretiyle "mutasarrıf" olarak tayininin Padişah onayı ile uygun görüldüğüne dâir **hüküm.**

[Eylül 1734]

***

Ber-vech-i yurtluk ve ocaklık Halhana Sancağı Mutasarrıfı Mustafa Paşa'ya hüküm ki,

Halhana Sancağı Gence'nin cadde-i müstakîmesinde vâki‘ olup Gence havalisine memerr u ma‘ber olmakdan nâşî mahall-i merkûm ekseriyâ a‘dây-ı bed’-re’yin matmah-ı nazarları olmağla muhâfazası bir mîrimîrân-ı şecâat-nişânın uhde-i ihtimamına havale olunmak muktezî olup ve sen ki mîrimîrân-ı mûmâileyhsin, senin bi'l-verâse şeci‘ u nâm-dâr ve istihdama şayân u sezâvâr olduğun mesmû‘-ı hümâyûnum olduğuna binâen avâtıf-ı aliyye-i hüsrevânemden şeref-bahş-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı inâyet-meşhûnum mûcebince şânın rütbe-i mîrimîrân ile terfî‘ ve livâ-i merkûme ber-vech-i yurtluk ve ocaklık sana inâyet ve tevcih olunmağın imdi işbu emr-i şerîfim ... ile vusûlünde, sen ki mîrimîrân-ı mûmâileyhsin, sana tevcih-i hümâyûnum olan livâ-i mezbûra vusûl ve zabt u rabta meşgûl olup hıfz u hırâset-i memleket ve muhâfaza ve sıyânet-i ahali ve ra‘iyyet ve def‘ u ref‘-i keyd u gezend-i düşmen-i bed’-tıynet ve'l-hâsıl sunûh ve zuhûr eden umûrun küllîsine hâlâ Gence muhâfızı vezirim Genç Ali Paşa'nın re’y-i rezîn-i isabet-karîni üzere amel ü harekete mübâderet ve her halde nîk-i tâm tahsiline ihtimam ü dikkat ve örfün muktezâsınca sen dahi hidemât-ı mîrîde

vücuda getürmeğe sarf-ı nakdîne-i kudret ve bezl-i tâb u tâkat eylemen bâbında ferman-ı âlîşanım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki ...

Kayd şod.

Fî evâhir-i R., sene [1]147 [Eylül 1734]

C. DH, 4189

33

TAHMASB KULI HAN'IN GENCE'Yİ MUHASARA EDECEĞİNİN BİLDİRİLMESİ ÜZERİNE ÇEVRE VİLÂYETLERDEKİ KUVVETLERİN DE KATILIMIYLA DÜŞMANA KARŞI KONULMASI

Tahmasb Kulı Han'ın Eriş ve Karasakal yönlerinden hareketle Gence'yi muhasara edeceğinin bildirilmesi üzerine; Şark Seraskeri Köprülüzâde Abdullah Paşa'nın orduyu o tarafa sevketmesi için emir gönderildiği, Revan, Erzurum, Tiflis, Çıldır ve Van vilâyetlerinin de savunmaya katılması için başka başka emirler yayınlandığından bahisle gerekli tedbirlerin alınması için Gence Muhâfızı Genç Ali Paşa ile Gence'de görev yapan askerî, ilmî ve mülkî devlet ricaline hitâben yazılan **hüküm.**

[Kasım 1734]

***

"Cümlenüzü Hüdâ-yı Müteâle emânet eyledim. Göreyim sizi. Din-i mübîn uğrunda kemâl-i sabr u sebât ile bi-avnillâhi Teâla kal'anın muhâfazasında bezl-i tâb ü tâkat eyleyesüz. Düşmanın def'ine küllî tedârik görülmüşdür ve duâ-yı hayrım dahi sizinle biledür. Hemân kaviyyü'l-kalb olasız." deyu unvânına hatt-ı hümâyûn keşîde kılınmışdır.

Gence muhâfızı vezirim Genç Ali Paşa'ya ve Gence'de olan mîrimîrân ve ümerâya ve Gence kadısı ve müftîsine ve anda olan Dergâh-ı Âlî yeniçerileri ve yerlükulu ve sâir tavâif-i askeriye zâbitânına ve eyâlât ve elviye alaybeyilerine ve Gence'de olan ulemâ ve sulehâ ve a'yân ve ahalisine hüküm ki,

Sen ki vezir-i müşârunileyhsin, bu def‘a tarafından der-i devlet-medârıma vârid olan kağıdın manzûr-ı hümâyûnum olup i‘lâm olunduğu üzere Tahmasb Kulu Han-ı bî-imânın bir mikdar askeri Eriş tarafındaki nehr-i Kür ma‘berinden ve kendüsi dahi on bin mikdarı süvari-i nâ-bekâri ile Karasakal geçidinden ubûr ve geceyi muhâsara dâiyesinde olduğu malûm-ı mülûkânem olmuşdur. A‘câm-ı li‘âmın lutf-i Hakk ile gereği gibi kahr ü tedmîr olunmalarıyçün kavî tedârike mübâşeret olunup ra‘na-i kuvveti karîben ve âcilen cümleden evvel ordu-yı hümâyûnumun o câniblere varmasına müsâraât eylemesiyçün Şark cânibi seraskeri vezirim Köprülü-zâde Abdullah Paşa hatt-ı hümâyûnumla mu‘anven emr-i şerîfimle te‘kîd ve isti‘câl ve andan başka melâ‘în-i merkûmûnin etraflarına bazı tavâif teslît ile zahirelerin kat‘ ve imdada giden askerlerin ve müteferrik bulunanların ahz ve idam ederek fi'l-cümle tazyikları emrine ihtimam ve ordu-yı hümâyûnumun vürûduna dek senünle haberleşmeden hâlî olmayup o câniblere derîn küşâ-yı basîret olmasıyçün hâlâ Revan seraskeri vezirim Ali Paşa'ya mü’ekked emr-i şerîfimle tenbih ve tekid olunduğu ve Erzurum valisi vezirim Ahmed Paşa dahi umumen Erzurum'un yeniçeri ve kuloğulları neferâtı ve eyâlet-i Erzurum'da vâkı‘ ümerâ-i Ekrâd ile Kars'a memur olup ve Revan'a karîn olmak hasebiyle hîn-i iktizâda Şark cânibi seraskeri müşârunileyhin re‘y-i ittifakına mütâbaât ile iktizâsına göre hareket eylemek üzere tekraren emr-i şerîfimle kendü tenhîb olunduğu ve'l-hâsıl hıfz ve hırâset-i memleket ve memâlik-i mahrûsemden düşmen-i bed-tıynetin tard ü ib‘âdına ihtimam ü dikkat eylemeleriyçün Tiflis ve Çıldır ve Van vilâyetlerine dahi başka başka emr-i şerîfimle tavsiye ve teşdîd kılındığı ve bunlardan mâadâ bi'l-cümle iktizâ eden umûr ve hususun te’diye ve temşiyetine müsâraât olunduğu malûmunuz oldukda avn ü inâyet-i Rabbü'l-İzzet'e teşebbüs ve rûhâniyet-i Rasûl-i Emin ve cihâr-ı güzîne tevessül ile bu halde kaviyyü'l-kalb ve cerâ'l-hâtır merkez-i sabr ve sebâtda sâbit-kadem ve râsih-ı dem olup muktezâ-yı diyânet üzere gayûrâne ve cesûrâne hıfz u hırâset-i kal‘aya ihtimam ü dikkat cümlenüzden matlûb-ı hümâyûnum olmağın,

İmdi, işbu emr-i şerîfim ... ile vusûlünde siz ki sair mûmâileyhimsiz, cümlenüzü Allahü zü'l-celâle vedî‘a vü emânet eyledim. Duâ-yı hayr-ı mülûkânem ve teveccühât-ı kulûb-i muvahhidîn sizinle biledür. Tahsil-i

saâdet-i dünya ve âhiret, nân u nemek-i Padişahanem hakkında kemâ-yenbâğî riâyet ve din-i mübîn uğurunda bezl-i mâ-hasal-ı tâkat ile vücuda gelmekle göreyim sizi cümlenüzü gönül birliği ile muhâfaza-yı kal'aya kıyâm ve sabır ve niyyât-ı müstelzim-i iltica-yı tevessül ve i'tisâm birle her birünüz merkez-i metânetde sâbit ve pâyidâr ve dilîrâne ve gayûrâne harekete bezl-i iktidar mümkün oldukça müdâfaa-i a'dâya dahi sarf-ı makderet ve her halde din-i mübîn ve devlet-i ebed-karînimin tekmil-i ırz u namusuna sa'y ü dikkat eyleyesüz. Melâ'în-i mesfûrînin bi-tevfiki'llâhi'l-Meliki'l-Allâm kahr ü idamları emrinde gereği gibi ikdâm olunup iktizâ eden tedbir ü tedârikden kat'â kusûr olunmamağla siz dahi mukaddime-i fevz ü nusret olan metânet ve sebât-ı fâl-i meserret me'âline temessük ile her hususda şecî'âne ve bahâdırâne hareket ve tahsil-i nîk-i tâmme mübâderet ve dâreynde ihrâz-ı mesûbât-ı cezîleye nisâr-ı nakdîne kudret ve daima icra-yı sünnet-i seniyyeye meşveret ve siz ki sair-i mumâileyhimsiz, siz dahi her emirde vezir-i müşârunileyhin emr ve rü'yetine ittibâ' ve muvâfakat ve gönül birliği ile sarf-ı sedâd ve ittifak ü ittihad mesleğine riâyet ederek hıdemât-ı meşkûre vücuda getürmeğe ibtidâ eylemeniz bâbında ferman-ı âlîşanım yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı C., sene[1]147 [Kasım 1734]

A. DVNS. MHM. d, 140/725

3 4

GENCE KALESİ İÇİNDEKİ ASKER VE HALKIN DURUMLARININ ÖĞRENİLEREK BİLDİRİLMESİ

Gence kalesi bir süredir düşman tarafından saldırıya uğradığından kale içindeki asker ve halkın durumlarının öğrenilmesi için görevlendirilen Kapıcılar Kethüdası Ali'nin, bir yolunu bularak kaleye ulaşıp edindiği bilgileri acele olarak haber vermesi için Serasker Paşa ile görevli Kethüda Ali'ye hitâben yazılan **hüküm.**

[Mart 1735]

***

İşbu emr-i şerîf mahalline gitmeyüp gerügelmekle battalda hıfz olunmuşdur.

Serasker Paşa'ya ve Kapucular Kethüdâsı Vekili Ali dâme mecduhûya hüküm ki,

Gence kal‘ası bir müddetten berü düşman tarafından tazyik olunup bu âna dek derûnunda olan asâkir-i İslâm'ın ve sâir ahalisinin keyfiyetleri gereği gibi malûm olmadığına binâen gayret-i şahanem zuhûr ve muhâfazada olanların ahvâllerine tahsil-i ıttılâ‘ olunmak murad-ı hümâyûnum olup mûmâileyh âlâ-bi'n-nefs kal‘aya duhûl ve keyfiyetine re’yü'l-ayn ba‘de'l-vukûf gelüp rikâb-ı hümâyûnuma bi'l-müşâfehe arz ü beyân eylemesi matlûb-ı mülûkânem olmakla sen ki serasker-i müşârunileyhsin, mûmâileyh Ali'yi hâlâ Van valisi vezirim Temur Mehmed Paşa ile mi olur yohsa gayrılarla mı olur her ne tarîk ile olursa alâ-eyyi hâlin Gence kal‘asına irsal ve kal‘aya idhal eylemen fermanım ve mûmâileyh keyfiyet-i hâle kemâ-hiye tahsil-i ıttılâ‘ eyledikden sonra arz u mahzar ile icâleten Dersaâdet'ime isâl ve tesyîr kılınmak murad-ı hümâyûnum olmakla işbu emr-i şerîfim ısdâr ve mûmâileyh ile irsal olunmuşdur.

Vusûlünde, sen ki serasker-i müşârunileyhsin, mûmâileyh Ali'yi müşârunileyh Temur Mehmed Paşa ile mi olur yohsa gayrılarla mı olur her ne vechile olur ise olsun avn-ı Rabbâni ile bi-eyyi hâlin Gence kal‘asına irsal ve derûn-ı kal‘aya idhale bezl-i kudret eyleyesin ve sen ki mûmâileyh Ali *dâme mecduhû*sun, sen dahi Gence'nin keyfiyetine gereği gibi tahsil-i ıttılâ‘ etdikden sonra hâlâ Gence muhâfızı vezirim Genç Ali Paşa'dan ve sâir anda olan bi'l-cümle rüesâ-yı asâkirden arz ve mahzar ahz ve rikâb-ı gayret-nisâbımıza keyfiyetin künh ü hakikatini şifâhen dahi takrir ü beyân için cümle hâllerine ba‘de'l-ıttılâ‘ Gence'den çıkup icâleten ve müsâraâtan Dersaâdet'ime vusûle bezl-i tâb ü tâkat ve fermanım olduğu üzere ne vechile olur ise olsun Gence'ye duhûl ve keyfiyete tahsil-i ıttılâ‘ eylemedikçe bir hatve gerüye avdetten ve hilâfına hareketten gâyetü'l-gâye ittikâ ve mücânebet eylemeniz bâbında ferman-ı âlîşanım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki ...

Fi evâhir-i Şevvâl sene [1]147 [Mart 1735]

A. DVNS. MHM. d, 140/1229

35

İRAN'DA TAHMASB KULI ORTAYA ÇIKTIKTAN SONRA KENDİSİNE GENCE HANLIĞI VERİLEN ŞAHVERDİ HAN'IN OSMANLI DEVLETİ'NE BAĞLILIĞINI BİLDİREN "İTAAT FERMANI" TALEBİ

Ailesinin büyüklerinden olan Şeyh Ziyaeddin'in evlatları tarafından "ocaklık" olarak yönetilegelen Gence Hanlığı, bir süre önce merhum Sarı Mustafa Paşa idaresine verilmişken İran'da Tahmasb Kulı ortaya çıktıktan sonra hanlığın kendi üzerinde karar kılındığından bahisle, Padişah tarafından kendisine "itâat fermanı" verilmesini talep eden Gence Hanı Şahverdi Han'ın mektubu üzerine; Sadâret'in Bâb-ı Âli tarafından "hakîmânece kağıt" yazılarak gönderilmesinin uygun olacağını belirten **arz tezkiresi.**

[1 Eylül 1752]

***

Be-ismihî Sübhânehu ve Teâla

Ey âsaf-ı bî-adîl vey kâne kerem vey destî olan neşr-i avâtıfda alem ve'l-bahri'l-hazm cemîlü's-sehâyâ kerîmü'ş-şiyem raz-dân-ı medâric-i melekût paz-nân-ı me'âric-i lâhût mahrem-i bargâh-ı ihdâ mahzen-i esrâr-ı Samedî merkez-i muhit-i emvâc-ı hucec nokta-i daire-i **"ye'tûnehâ min külli feccin"** hem-nizâm-ı mehâfil-i rûhâniyân ve hem-revnak-ı mecâlis-i kudsiyân olan nâdî-i esmân-ı nişânlarına nerdubân-ı mütenâsikatü'd-derecât ta'zimât-ı şevk-âmîz ve mirkât-i mütenâsibetü'l-ikdâm tekrimât-ı söz-engîz bâlâ-yı behiştâne libâs-ı ıydâne olmağa sezâ cevâhir-bülend-i kadr-i tahiyyât-ı müteşevvikâne a'nî bihi devletlü, saâdetlü, inâyetlü, mekremetlü, merhametlü, veliyyü'n-ni'am ve kesîrü'l-kerem, efendim, sultanım hazretlerinin türâb-ı ikdâmlarına sadr-hezâr-ı acz ve kusûr izhâr ve meclis-i şerîflerine lâzım-ı ikrâmları bî-nihâye hulûs üzere hayır duâlar ve ikrâm ile selâmlar olunur. Hüdâ-yı müteâl vücud-ı şerîflerin hata ve hatarlardan masûn ve mahfûz eyleye. Âmin. Eser-i zâlik, benim devletlü, saâdetlü, inâyetlü,

mürüvvetlü, merhametlü, veliyyü'n-ni‘am ve kesîrü'l-kerem, efendim sultanım hazretleri,

Bundan akdem şehr-i Gence Hanlığı eben an-ceddin ceddimiz olan Şeyh Ziyaeddin silsilesinden evlâd be-evlâd batnen ba‘de-batnın ocaklık şart olmakla bundan akdem Devlet-i Aliyye-i Osmaniye Şirvan, Şamahı ve Gence ve Tiflis ve sâir memâlik-i İran'dan bazısın bi-avni'llâhi Teâla mâlik olup şehrimiz olan Gence şehrin merhûm Sarı Mustafa Paşa hazretlerine ihsân-ı Padişahî olup bu bendeleri dahi şevketlü, mehâbetlü Padişah-ı âlem-penâh *etâla'llâhu devletehû ve eyyede saltanatehû ve kahhera a‘dâehû* hazretlerinin zıll-ı himayetinde müsterihü'l-hâl sadaka-i Padişah-ı cihan-dârî ile medâr-güzâr olup devam-ı ömr-i devletlerine leyl ü nehâr duâ-gû iken bi-kazâ’illâhi Teâla Tahmas[b] Kulı sekk-i nemek-tâgî-i ehl-i bagî zuhûr edip türlü türlü musibetlere giriftâr olduğumuzdan sonra el-yevm Gence Hanlığı bi-meşiyyeti'llâhi Teâla bu bendeleri üzerinde mukarrerdir. Lâkin İran'da şah olmamakdan nâşî hıyâren fi's-sahâr(?) olup ve memleketimiz Kars Eyâleti'ne akreb ve muttasıl ve hâlâ Erzurum tüccarı vilâyetimize iyâb ü zehâb etmekle iklim-i vâhid addolunup **"Etîullâhe ve etîu'r-Resûle ve uli'l-emri minküm"** nass-ı kâtı‘ıyla Padişah-ı şevket-makrûna muti‘ ü münkâd ve bende olup hıdmet-i aliyyelerine ilâ-ahirü'l-ömr hulûsâne hâdim olduğumuz malûm-ı devletleri buyuruldukda kerem-i inâyetlerinden niyâz-ı bendegânemiz oldur ki, civar-ı mülâsakımız, itâatimizi bilmek için bir kıt‘a emr-i şerîf-i âlî ihsân-ı hümâyûn ve bu bendelerin mesrûr ve çerağ buyurmak için âdemimiz Mehemmed Bey kulların hâk-pâylarına mükibben ale'l-vech pâ-buslarına irsal olunmuşdur. İnşâallâhu Teâla ledâ-şerefi'l-vusûl merâmımız husûl-pezîr olmak için emr u ferman lütf ve ihsân devletlü, inâyetlü, saâdetlü, mürüvvetlü, merhametlü veliyyü'n-ni‘am ve kesîrü'l-kerem efendim, sultanım hazretlerinindir.

Tahriren, Fî evâ’il-i Recebü'l-müreccb, li-senetin hamse ve sittîn ve mi’e ve elf.

Şahverdi
Han-ı Gence
Hâlâ

*

Taraf-ı Sadrıazami'ye Gence Hanı Şahverdi Han tarafından vârid olan mektubun hülâsasıdır. Fî 21 L. [1]165

Devlet-i Aliyye'nin İranânîyân ile olan musâlahası şurûtu ve hudud-ı İranîye'ye tecavüz ve ta‘addîden gümâştegân-ı Saltanat-ı Seniyye'nin memnû‘ oldukları mukaddemâtı bast u temhîd olunarak mukaddemâ Hacı Çelebi'ye ve sâirlere yazıldığı gibi han-ı mûmâileyhe dahi taraf-ı çâkerîden hakîmânece kağıd tahrir ve âdemisi avdet etdirilmek münasib ise emr u ferman hazret-i menlehü'l-emrindir.

Bundan akdem şehr-i Gence Hanlığı eben an-ceddin ceddimiz olan Şeyh Ziyaeddin silsilesinden evlâd be-evlâd batnen ba‘de-batnın ocaklık şart olmakla bundan akdem Devlet-i Aliyye Şirvan, Şamahı ve Gence ve Tiflis ve sâir memâlik-i İran'dan bazısına mâlik olup şehrimiz olan Gence Şehri merhûm Sarı Mustafa Paşa'ya ihsân olunmakla bu bendeleri dahi zıll-ı himayet-i Saltanat-ı Seniyye'de müsterihü'l-bâl ve sadaka-yı Padîşâhiye ile müreffehü'l-hâl olup duâ-yı devam-ı Devlet-i Aliyye'ye meşgul iken bi-kazâihî Teâla Tahmas[b] Kulı zuhûr edip türlü türlü musibetlere giriftâr oldukdan sonra el-yevm Gence Hanlığı bi-meşiyyetihî Teâla bu bendeleri üzerinde mukarrerdir. Lâkin İran'da şah olmaktan nâşî hayran ve sergerdân olup memleketimiz Kars Eyâleti'ne akreb ve muttasıl olduğuna binâen hâlâ Erzurum tüccarı vilâyetimize iyâb ü zehâb edip iklim-i vâhid add olunmakla **"Etîullâhe ve etîu'r-Resûle ve uli'l-emri minküm"** nass-ı kât‘iyle Padişah-ı şevket-makrûn hazretlerine muti‘ ve münkâd ve bende olup hıdmet-i aliyyelerine ilâ-âhirü'l-ömr hâlisâne hâdim olduğumuz malûm-ı âlî buyruldukda kerem ve inâyetlerinden niyâz olunur ki civar-ı mülâsıkımız itâatimizi bilmek için bir kıt‘a emr-i şerîf-i âlî ihsân-ı hümâyûn ve bu bendeleri mesrûr ve çerağ buyurulmak için âdemimiz Mehemmed Bey irsal olunmuşdur. Merâmımız husûl-pezîr olmak emr-i fermanlarına menûtdur.

[1 Eylül 1752]

HAT, 5/153, 7/224

36

ŞUŞA, REVAN, TİFLİS VE ŞAMAHI HANLARININ ELÇİLERİ İLE YARARLIKLARI GÖRÜLEN DİĞER GÖREVLİLERE VERİLEN HEDİYE VE HARÇLIKLAR

Kars Defterdarı İbrahim Efendi tarafından satın alınarak Şuşa, Revan, Tiflis ve Şamahı hanlarının gönderdikleri elçiler ile savaşlarda yararlıkları görülen Yeniçeri ve Silahdar Ocağı ağalarına, Hacı Giray Paşa ve Çıldır valisine dağıtılan hilat, kürk, koşumlu atlar ile nakden verilen harçlıklara ait masrafların devlet bütçesinden ödenmek üzere mahsup edildiğine dâir **Sadâret buyruldusu.**

[4 Mart 1771]

***

Hâlâ Kars Defterdarı el-Hâc İbrahim Efendi,

Zîrde tahrir ve beyân olunduğu üzere sarf olan hil'atler ve müzeyyen atlar ve tecemmulâtı bahâları olan sekiz bin üç yüz elli yedi buçuk guruşu yedekde olan emvâl-i mîrîden verip hesabına mahsûb olmak üzere işbu buyruldumuz hıfz eyleyesüz deyu buyruldu. Fî 17 Za. sene [11]84.

Bâ-ferman-ı âlî Piyade Binbaşı *Beşir-zâde Abdullah Bey'*e ve kezâlik *Gürcî-zâde İbrahim Ağa'*ya; Hil'at kürk : 2 aded fi[yatı] 50 kuruş, 100 kuruş Alemdârlarına; Biniş: 2 aded, 20 guruş	Revan Hanı tarafından gelen *Hacı Ahmed Han*'a ilbâs olunan; Hil'at kakım kubur kürk: 1 aded, 95 kuruş Yanında malûm tavadlarına; Biniş: 5 aded, 50 guruş	Def'a Revan Hanı tarafından gelen *Zaman Han* Bey'e ilbâs olunan; Hil'at sincab kubur kürk: 1 aded, 55 kuruş Yanında malûm tavadlarına; Biniş: 3 aded, 30 guruş Çuka kerrâke: 2 aded, 24 guruş

Şuşa kal‘ası'nda Penâh-oğlu İbrahim Han'dan gelen *Hacı Ağâ'*ya; Hil‘at sincab kubur kürk: 1 aded, 55 guruş Harclık: 200 guruş Yanında beş aded tavadlarına; İlbâs biniş: 5 aded, 50 guruş	Tiflis Hanı İrakli Han tarafından gelen *Penik Zâbiti Bayabey* nâm mesfûra; Hil‘at sincab kabur kürk: 1 aded, 60 guruş Harclık: 150 guruş Yanında mevcud tavadlarına; Biniş: 7 aded, 70 guruş	Revan Hanı *Hüseyin Ali Han* tarafına gönderilen; Müzeyyen esb: 1 aded, 600 guruş (Yeleğender) Esb: 2 aded, 200 guruş
Kars ordusuna memur olan *yeniçeri serdengeçdi ağaları; aded 10.* Hil‘at: 10 aded, (fi[yatı] 12 kuruş, 120 guruş Alemdârlarına; Hil‘at 10 aded, 80 guruş	Silahdar Ocağı'nın Şorbaşısı *Boyabadî Mehmed Ağa'*ya ilbâs olunan; Hil‘at: 1 aded, 15 guruş Çavuşuna; Kaftan: 1 aded 8 guruş Yüzbaşılarına; Kaftan: 5 aded, 50 guruş	Def‘a Şorbaşı *Bolulu Ali Ağa'*ya ilbâs; Hil‘at: 1 aded, 15 guruş Çavuşuna; Kaftan: 1 aded, 8 guruş Yüzbaşılarına; Kaftan: 5 aded, 50 guruş
Def‘a Baş Şorbaşı *Sivasî Kenan-zâde* Ahmed Ağa'ya; Hil‘at: 1 aded, 20 guruş Çavuşuna; Kaftan: 1 aded, 10 guruş Yüzbaşılarına; Kaftan: 5 aded, 50 guruş	Şamahı Hanı *Fethali Han* tarafına gönderilen iki nefer âdemlere; Harclık: 200 guruş	Def‘a Bozcalı *Murtazakulu Han İrakli Han* tarafından Kars'a firar ve bir müddet meks ve bi'l-iktizâ Fethali Han-ı merkûm tarafına gönderildikde verilen; Harclık: 200 guruş
Çıldır Beylerbeyisi Süleyman Paşa maiyyetiyle Faş istihlâsına memur Hacı Giray Paşa'ya ve şecî‘ân-ı Lezgiyâna gönderilen; Nakden zer-i mahbûb: 500 aded, 1375 kuruş Kezâlik karındaşı Mahmud Bey'e gönderilen; Nakden zer-i mahbûb: 250 aded, 687,5 guruş	Bi-mennihî Teâla Faş kal‘ası istihlâsında Moskovlu'dan avn-ı Hak ile ahz olunan binbaşı ve yüzbaşı ve sâirleri Süleyman Paşa tarafından mahbûsları gönderdiklerinde memur ağasına; İlbâs karsak kontoş kürk: 1 aded, 65 guruş Etbâ‘ına; Biniş: 5 aded, 50 kuruş Yanında 4 nefer bayraklarına ve ağa-yı merkûma; İn‘âm: 850 guruş	Bi-inâyetillâhi Teâla Faş kal‘ası istihlâsında ve Moskovlu ahz olundukda rü’esâ-yı asker Çıldır Beylerbeyisi Süleyman Paşa hazretlerine gönderilen erkâna; Semmur kürk: 1 aded, 350 guruş Esb-i müzeyyen: 1 aded, 550 guruş Yeleğender; 2 aded, 200 guruş

Ve Hacı Giray Paşa'ya irsal olunan erkâna; Kakım kürk: 1 aded, 100 guruş	Bâ-ferman-ı âlî Gürcistan'a mülk tahsis olunan Ahısha'da ikamet eden Keyhüsrev Abâşiz'e istih-kâm-ı sefer hususiyçün Kars'a geldikde verilen; Aded: 550 guruş İlbâs olunan kürk: 1 aded, 60 guruş Esb-i müzeyyen: 1 aded, 450 guruş	Şamahı Hanı Fethali Han tarafından gelen Kasım Ağa'ya; Kakım kubur kürk; 1 aded, 55 guruş Harclık: 350 kuruş, -aded- Sekiz nefer etbâ'larına; Biniş: 8 aded, 80 guruş
Yekûn-ı masârifât-ı mezkûr: 8357,5 guruş aded		

Ma'rûz-ı bendeleridir ki,

Bâlâda mastûr olan hil'atlar ve atlar ve bisâtları emr u fermanları üzere mübâya'a ve ber-vech-i muharrer ve inzımâm-ı re'y-i âlîleriyle mahallerine sarf olunmağla gerek hil'at-bahâ ve gerek atların tecemmulâtı ve masârif-i saire ber-mûceb-i defter sekiz bin üç yüz elli yedi buçuk guruş olduğu malûm-ı âlîleri buyuruldukda ol bâbda emr u ferman devletlü, inâyetlü, efendim sultanım, hazretlerinindir.

El-Hâc İbrahim
Defterdar-ı Kars

17 Za. sene [11]84 [4 Mart 1771]

C. DH, 11041

37

KARABAĞ HANI HALİL HAN TARAFINDAN GÖNDERİLEN MEKTUPLARDA BÜTÜN AZERBAYCAN HANLARI İLE BERABER OSMANLI DEVLETİ'NE BAĞLILIĞINI BİLDİRDİĞİ

Erzurum eski valisi merhum Mehmed Paşa'nın görüşleri doğrultusunda Azerbaycan hanlarına düşmana karşı yekvücud olmalarını teşvik edici olarak kaftan ve diğer hediyelerin verilmesinin vakti geldiği / Osmanlı ülkesinden sayılan Azerbaycan'a ve İran'ın kilidi mesabesinde olan Revan kalesine, düşman hücumlarında karşı koymak için Erzurum valisine seraskerlik verilerek askerlerin bir

araya toplanması gerekeceği / Karabağ Hanı Halil Han'dan Padişah'ın eşiğine gönderilen Farsça ibareli arizada, Osmanlı Devleti'ne bağlılığını bildirdikten sonra emrolunan hizmetleri yerine getireceklerine, bütün Azerbaycan hanları ile görüş ve gönül birliği içinde olduklarını, Çıldır valisi Süleyman Paşa'nın elçisi ile kendi kâtibini İstanbul'a gönderdiği / Karabağ Hanı Halil Han'dan Çıldır valisine gelen mektuplarda; valilikçe gönderilen Halil Efendi vasıtasıyla kendisine havale olunan işleri yerine getireceğini, ayrıca Musa Han'ın kardeşlik ve dostluk amacıyla kendisini ziyaret ettiğini belirttiği / Hazine Kâtibi İbrahim'in yanına adamlar verilerek bölgedeki bütün hanlıkları dolaştığı ve bu suretle ilettiği yazıların karşılıkları olan bağlılık mektuplarını aldığı konularında Çıldır Valisi Süleyman Paşa'dan Sadâret'e gelen tahrirâtın **hulasası.**

[20 Aralık 1774]

***

Hâlâ Çıldır Valisi Vezir-i mükerrem izzetlü Süleyman Paşa hazretleri tarafından vârid olan tahrirâtın hulasasıdır. Fî 17 Ş. sene [1]188

Müşârunileyhin bundan akdem Dağıstan tarafına gönderdiği ulemâdan Halil Efendi bu esnada zuhûr edüp miyâne-i hanân-ı Azerbaycan'da kuvvet-i asker ile mümtâz olan Karabağ Hanı İbrahim Halil Han ve Hoy Hanı Ahmed Han birbirleriyle ittifak ve tarafeynden karâbet-i sıhriyye ile temhîd-i mebânî-i ittihad etmeleriyle sair hanân-ı Azerbaycan mûmâileyhimânın rişte-i ittihadlarına merbût olduklarına binâen Hoy hanı mûmâileyh, efendi-i mûmâileyhe âdem terfik ve Karabağ hanı mûmâileyhe îsâl etmeğle ol esnada Dağıstan ümerâsından Usumi Hanzâde Ali Bey ve Conketay Ahmed Hanın karındaşı Ali Sultan ve sâbık Şemhal-zâde Has Polad Bey ve Nevsâl Mehmed Hanzâde Sürhay Bey ve Ali İskender Bey ve Anderay beyi ve Bahasay beyi, on bin kadar Lezgi askeriyle mûmâileyh İbrahim Halil Han'ın maiyyetinde olmalarıyla müşârunileyhin kendülere olan mektublarını teslim

ve siyâdetlerini şifâhen tefhîm eyledikde cümlesi gayret-i diniyye ve hidemât-ı Devlet-i Aliyye'de izhâr-ı sadâkat ve ibrâz-ı hamiyyet ederek a‘dâ-yı din ve Devlet-i Aliyye ile mukâteleye şevk ü hâhiş-i derûnlarını beyân etmeleriyle müşârunileyhin mektublarına cevab olmak üzere iki kıt‘a Arabî mektub taraf-ı müşârunileyhe tahrir ve müşârunileyhin saire olan mektublarını kendü âdemleriyle Dağıstan'a irsal etmiş oldukların.

Mûmâileyh İbrahim Han, efendi-i mûmâileyhe âdem koşup Şeki ve Şirvan Hanı Mehemmed Hasan Han'a ve Şamahı Hanı Agasi Han ve Mehemmed Said Han'a irsal ve anlar dahi Derbend ve Kuba Hanı Fethali Han'a îsâl etmeleriyle Fethali Han sahil-i bahr-ı Hazer'da bulunup Sürhay Hanzâde Mehemmed Hanın oğlu Abdullah Bey dahi maiyyetinde olmağla efendi-i mûmâileyhi bir kaç gün yanında ta‘vîk ve gayret-i diniyye ve sadâkat-ı Devlet-i Aliyye'de cümleden ziyade hulûs ve hamiyyetini ve lede'l-iktizâ dilâverân-ı Dağıstan'dan asâkir-i vâfire ihtişâdına kudretini ve iskele-i Derbend muhâfazasında ve ferman buyurulan sair mahallerde a‘dâ-yı din ve Devlet-i Aliyye ile muhârebede salâbet-i diniyyesini beyân edüp ancak emniyet-i tarîk olmadığından keyfiyet ve ahvâli kaleme alamayıp efendi-i mûmâileyhin hâfıza-i sâmi‘asına tevdî‘ etdiğini mektubunda tahrir ve i‘tizâr ve Şeki ve Şirvan ve Şamahı hanları Türkî mektublarında her keyfiyeti tastir ve iş‘âr eylediklerin.

Karabağ Hanı mûmâileyh İbrahim Halil Han her keyfiyeti tahrirâtında tasrîh edemediğine binâen efendi-i merkûmun takririne ihale ve debîrân-ı muteberesinden Mehemmed Efendi nâmında âdemisi Deraliyye'ye rû-mâl-i idaresiyle bir kıt‘a arîza tarafından ve bir kıt‘a arîza dahi Şeki ve Şirvan hanı olan Sünniyyü'l-mezheb Mehemmed Hasan Han tarafından tahrir olunmağla hanân-ı mûmâileyhimânın iki kıt‘a arîzalarını ve bâlâda mezkûr iki kıt‘a Arabî kağıdları ve Azerbaycan hanlarının Türkî ve Fârîsî mektublarını ve efendi-i merkûmun bir kıt‘a takrir kağıdını ve han-ı mûmâileyhin debîr-i mezkûrîni müşârunileyh Hazine Kâtibi İbrahim Bey bendelerine terfikan bu defa Deraliyye'ye arz u takdim eylediğin ve keyfiyet merkûm Mehemmed Efendi ve İbrahim Bey'in takrirlerinden dahi malûm olacağın.

Hanân-ı İran ve Dağıstan'ın merâtib ve i‘tibârlarını müşârunileyhin tahrir eylemesi kapu kethüdâsı tarafından iş‘âr olunmak hasebiyle hanân-ı Azerbaycan'dan Karabağ Hanı İbrahim Halil Han bu eyyâmda bazı esbâb ile kesb-i iştihâd ve i‘tibâr eylediğin ve Hoy Hanı Ahmed Han cümleden atîk ve Tebriz hanı biraderzâdesi ve Rumiye ve Nahçıvan ve ol havalide olan hanların cümlesi akraba ve müteallikâtı olduğundan gayrı İbrahim Halil Han ile dahi tarafeynden karâbet-i sıhrıyyeleri olmağla sair hanlar bunlara tâbi‘ ve merbût oldukların.

Karabağ Hanı İbrahim Halil Han ile Derbend ve Kuba Hanı Fethali Han miyânelerinde bu ana dek şiddet-i husûmet cây-gîr iken bu esnada a‘dâ-yı dînin tasallutu vaktinde; "Birbirlerimize adâvet ve muhâsamât şân-ı ehl-i İslâm değildir." deyu Usumi Han miyânelerine tavassut etmeğle bu günlerde mülâkât ve akd-i rişte-i ittihad ve musâfât etmek üzere oldukların.

Erzurum valisi sâbık Mehmed Paşa merhûmun re’y-i savâb ve müstahsenelerine tevfik birle te’emmül olunması ferman olunan teşrifât ve atiyye ve hila‘-i şahane irsaliyle hanân-ı Azerbaycan'ın müdâfaa-i küffârda hem-dest-i mu‘âzadât olmaları bâbında emr-i âlî ısdâr ve irsali maslahat-ı vakt ü halden oldığın.

A‘dâ-yı dînin memâlik-i İslâmiye'ye ve fîmâ-ba‘d Memâlik-i Şahane'den ta‘dâd olunması vaad buyurulan Azerbaycan'a ve ale'l-husus kufl-ı metîn-i İran add olunan Revan kal‘asına hücumu lâzım gelür ise cem‘-i asker içün debdebe-i ser-askeri sûretinde bu hıdmet-i celîlenin edâsı Erzurum valisi müşârunileyhe vâcibe-i zimmet olduğuna binâen her halde imdad ve i‘ânet buyurulmuş ve her husus hazine kâtibi merkûmun takririnden lede'l-istintâk malûm olacağın Erzurum valisi müşârunileyh bir kıt‘a kâimesinde tahrir eder.

Karabağ Hanı İbrahim Halil Han'dan rikâb-ı hümâyûna olan Fârisiyyü'l-ibare arîzanın tercümesidir.

Tarîk-i müstakîm ve şah-râh-ı din-i mübîne sülûk, erbâb-ı imân ve ahali-i İslâm'a farz-ı ayn ve ayn-ı farz olup âyet-i kerîme-i **"Etî‘ullâhe ve etî‘u'r-resûle ve ulü'l-emri minküm"** muktezâsınca ulü'l-emre itâat vâcib

olduğundan han-ı mûmâileyh dahi kemer-i ihlâsı miyân-ı câna bend idüp cenâb-ı Zıllu'llâhi câ-nişîn-i hazret-i server-i kâinat ve mefhar-ı mevcudât *aleyhi ve alâ-âlihî efdalü's-salât*dan bile subh u şâm nice ale'd-devam Devlet-i Aliyye-i âliyenin füzûnî-i şevket ve ikbâli dea‘vâtına meşgûl olduğun ve hidemât-ı Padişahaneden bir hıdmete me’mûriyet ile ser-firâz buyurulur ise hasbe'l-kudret ol hıdmet-i celîlenin takdiminde zavâbıt-ı hıdmet-güzârî ve şerâit-i cân-feşâniyi menassa-i zuhûra getürmek içün teveccüh-i Hüsrevâne istidâsında olup daima bu temennâda idüğün ve bu âna dek Âsitâne-i Aliyye'ye takdim-i arîzaya cesaret etmemesi hüddâm-ı pâye-i serîr-i sidre-nazîrin adem-i teveccühünden neş’et etmekle eğerçi ol saâdetten mahrûm kalup fe-emmâ müddet-i sâbıka ve eyyâm-ı sâlifeden berü Süleyman Paşa ve İshak Paşa ile kaide-i ittihad ve râbıta-i vidâd merbût ve mazbût olmağla vechen mine'l-vücûh onlardan cudâyi ve mugâyeret görülmediğin ve bu eyyâm-ı hüceste-fercâmda Süleyman Paşa resûl ve mürâsele gönderüp her bâr han-ı mûmâileyh kendü irâdetini pâye-i serîr-i Hilâfet-masîre arz birle evâmir-i şahane-i Devlet-i Aliyye ile ser-firâz olmasını iş‘âr etmeğle binâberîn işbu arîzaya cür’et ile zerredâr bu arîzatü'l-ihlâsı tahrir ile kendüyü ol âfitâb-ı pür-envâr-ı pîşgâhında nümûdâr eylediğin ve han-ı mûmâileyhin silk-i gulâmân-ı han-nişâna idhal buyurulması şefkat-i Hüsrevâneden akdem-i istidâsı olmağla şâyeste görülen hıdmete memur buyuruldukda yâverî-i Bârî ve kuvvet-i Devlet-i Aliyye-i âlîye ile ol hıdmeti takdim edeceğin ve cümle havânîn-i Azerbaycan han-ı mûmâileyh ile hem-hulûs ve husus olup âsitân-ı felek-bünyâna cebhe-i sâyîde-i hem-inân olmalarıyla şah-râh-ı dergâh-ı felek-iştibâhdan rû-gerdân olmayacakların ve çünkü merâtib-i ma‘rûzât, cümle-i vâcibâtdan olduğuna binâen han-ı mûmâileyh Süleyman Paşa'nın talimi üzere müşârunileyhin resûlü Halil Efendi maiyyetine kendü küttâbından Molla Mehemmed Efendi'yi terfik birle irsal etmeğle inşâallahu Teâla bargâh-ı âlem-penâha vürûd-ı saâdetle ser-firâz oldukda ol hududların çi-gûnegî-i ahvâl ü akvâl ve evzâ‘ ü etvârını kemâ-hiye hakkuhâ hâk-ı pây-i tûtîyâ-sâ-yı bende-gân-ı akdes-i erfa‘-i a‘lâya arz edeceğin zikr olunan arîzasında iş‘âr eder.

Karabağ Hanı İbrahim Halil Han'dan Çıldır valisi müşârunileyhe gelen mektubun hülâsasıdır.

Bundan akdem merbût ve mazbût olan ittihad ve kıvâm u istihkâm bulan rişte-i muhabbet ü vidâd lâzimesince müşârunileyhin evsâf-ı sütûde ve âdâb-ı mahmûdesi han-ı mûmâileyhin zebân ü cenân ve bâl ü hayalinde evrâd ü ezkârı olup sâlik-i meslek-i istinbâ ve istihbâr iken âlî-câh-ı eyâlet-dest-gâh-ı dost-ı kadimi Musa Han cenâbı, han-ı mûmâileyhin uhuvvet-hanesini teşrif ve bir müddet meks ü tevkif edüp leyl ü nehâr vâki‘ olan ihtilât ve muhâverâtı müşârunileyhin yahşiliğinden ve han-ı mûmâileyhin karındaşlığından gayrı olmayup ve her ne ki şerh ve beyân etdiyse müşârunileyhin iyiliğinden ve hoşluğundan beyân ve han-ı mûmâileyhin müşârunileyh ile olan karındaşlığı ve yegâneliği kesb-i tezâ‘uf edip iştiyak ve intizarı kemâle resîde olup mûmâileyh Musa Han ol câniblerin kamu ahvâline tahsil-i vukûf ve ıttılâ‘ birle mu‘âvedet kasd etmeğle han-ı mûmâileyhin dahi işbu vesile-i uhuvvet vesile-i tahririne muharrik silsile-i muhabbet olmakla hemîşe mürâseleler irsaliyle meş‘ûf ve me’lûf eylemesin han-ı mûmâileyh zikrolunan mektubunda tahrir eder.

Kezâlik Karabağ Hanı mûmâileyh İbrahim Halil Han'dan Çıldır valisi müşârunileyhe vârid olan diğer mektubun hülâsasıdır.

Mûmâileyhin havâss-ı zâhiri ve bâtınisi şah-râh-ı meveddetde müştâk ve muntazır olduğu zamanda kıdvetü'l-efâzıl Halil Efendi sahâbetiyle müşârunileyhin mektubu izz-i vusûl ve saâdet-vürûd-ı erzânî kılup mezâmin-i hullet-âyîni bidâyetinden nihâyetine dek mefhûm ve efendi-i mûmâileyhin lisânen takririne havale olunan sipârişât dahi malûm olup bundan akdem karîn-i istihkâm olan hable'l-metîn-i hullet bu defa dahi bi'l-muzâ‘af müşeyyed ve müstahkem olup ebvâb-ı ta‘alluk ve teşevvuk ve cennât-ı dil-i uhuvvet-menzil üzerine iftitâh ve küşâde-gîye kabiliyet vücuda getürdiğin ve efendi-i mûmâileyh âzim-i vilâyet-i Şirvan olup Mehemmed Hasan Han'ı ve Mehemmed Said Han'ı ve Agasi Hanı görüp ve mürâsele ve risâleti tebliğ edüp sualine mutâbık cevab alıp ve hâricde olan sair akvâl ve ef‘âle muttali‘ olup mu‘âvedet etdikde han-ı mûmâileyh dahi işbu mektub-ı uhuvvet-üslûbı tahririne mübâderet birle cemî‘-i mâ-fî'z-zamîrini efendi-i

mûmâileyhin takririne havale etmekle cevab-ı bâ-savâbına intizar üzere idüğin han-ı mûmâileyh zikrolunan mektubunda tahrir eder.

16.L.[1]188 [20 Aralık 1774]

HAT, 16/720

38

TİFLİS HANI İRAKLİ HAN'IN AZERBAYCAN'A SALDIRMASI HALİNDE BÜTÜN AZERBAYCAN VE DAĞISTAN HANLARININ KARŞI KOYACAKLARININ BİLDİRİLDİĞİ

Sadrazamın, Hazine Kâtibi İbrahim Bey ile gönderilen Padişah fermanı, hilat, saat ve parayı Çıldır Valisi Süleyman Paşa aracılığıyla aldığından bahisle fermân ve Sadâret mektubundaki emirlere uyularak Rusya ile ittifak halinde olan İrakli Han'ın Azerbaycan'a ve özellikle Revan kalesine saldırması halinde sınır boylarındaki Osmanlı kuvvetlerinin yardımıyla bütün Azerbaycan ve Dağıstan hanlarının karşı koyacaklarına dâir teminatı ihtiva eden Karabağ Hâkimi İbrahim Halil Han'ın Sadâret'e yazdığı **mektup.**

[1776]

***

Devletlü, inâyetlü, merhametlü, mürüvvetlü, azametlü, veliyyü'n-ni'am kesîrü'l-kerem efendim, sultanım, vezir-i a'zam efendimiz hazretlerinin arzu-kerde-i şifâ-i bendegân olan dâmân-ı kerem-feşânları bâ-leb-i ta'zim, telsîm kılınmak hılâlinde arzuhâl-i abd-i müstehâmları budur ki,

Lâzime-i zimmet-i ubeydânem olan devamî-i eyyâm-ı ömr ü devlet-i hazret-i zıllu'llâhi ve de'avât-ı hayriyye-i rûz-efzûn-ı veliyyü'n-ni'amî tekrarıyla güzârende-i âvân iken işbu sâl-i meymenet-iştimâlde avâtıf-ı aliyye-i hazret-i cihan-dârîden hâlâ Çıldır valisi vezir-i hamâset-semîr saâdetlü, celâdetlü Süleyman Paşa hazretleri vesâtatlarıyla inâyet ve ihsân buyurulan ferman-ı kaza-i cereyân ve kerem-nâme-i inâyet-i Sâmîleri ve dest-âvîz-i Mülûkâne olmak üzere bir aded murassâ saat ve sikke-i hasene-i hazret-i

Şehriyârîden bin beş yüz aded cedîd nısfıyye ve bin beş yüz cedîd rub‘iyye ve bir sevb-i semmur-ı fâyizü'l-behcet vezir-i müşârunileyh hazretlerinin Hazine kâtibleri İbrahim Bey kullarıyla vâsıl ve bu vechile olan inâyet ve merhametlerinden beyne'n-nâs ve'l-a‘dâ ser-i iftihârım hemser-i semâ buyurulmuşdur. Cenâb-ı Îzid-i müteâl celle ani'ş-şebîh ve'l-emsal hazretleri Padişah-ı rûy-ı zemin *halledallâhû Teâla hilâfetehû ilâ yevmi'd-din* efendimiz hazretlerinin vücud-ı hümâyûn-ı mülûkânelerin hatayâ-yı kevniyeden me’mûn ve masûn eyleyüp a‘dâ-yı bedhâhların kahr u tedmîr eyleye. Âmin. Bi-hürmeti seyyidü'l-mürselîn.

Ferman-ı celîlü'ş-şân ve kerem-nâme-i sâmîleri me’âlinde İrakli Han-ı mefsedet-nişân Rusyaluya teba‘iyet etmek hasebiyle pîşvâsı olup hudud-ı memâlik-i Azerbaycan ve be-tahsis kal‘a-i Erivan'a tecavüz etmek lâzım gelir ise hudud-ı Saltanat-ı Şahane'de vâki‘ dizdar, mîrimîrân ve havânîn-i İran ve hükümdarân-ı Dağıstan bi'l-ittifak ve'l-muhâbere-i mukâbele ve def‘-i a‘dâ hususunda ihtimam eylememiz emr u ferman buyurulduğundan başka vezir-i müşârunileyh hazretlerinin mufassal tahrirâtlarından ve mûmâileyh İbrahim Bey ve küttâb-ı mutemedimiz Mehemmed Efendi kullarının takrirlerinden mû be-mû malûm-ı acizânem olmağla emr u ferman inâyetlü, merhametlü, ulyâyı'n-ni‘am efendilerimizindir. Ferman buyurduğu vech üzere cümlemiz ittifak-ı ârâ muktezâ-yı gayret-i diniyye müdâfaa-ı a‘dâ hususunda bezl-i makdûr etmek vâcibe-i zimmetimizdir. Müşârunileyh Çıldır valisi hazretleriyle hem-civar olduğumuzdan mâadâ öteden beri eben an-ceddin havânîn-i İran ve Dağıstan ile mu‘ârefe-i külliyesi olmak hasebiyle daima muhâbere ve hıdemât-ı din ve Devlet-i Aliyye'de sarf-ı nakdîne-i cân edeceğimiz cây-ı iştibâh değildir. Kaldı ki, han-ı mesfûr Rusyaluya tebaiyet ve derûn-ı Çerkes'den tarîk-ı vâsi‘ küşâde ve i‘ânet-i Rusya ile hudud-ı Azerbaycan ve umum memâlik-i İslâm'a tecavüz etmek üzere âmâde ve te’dîb hususunda himmet ve müsâadet-i kerîmânelerine muhtac olmağın her keyfiyâta mûmâileyh kulları çend mâhdan berü vâkıf ve itmâm-ı me’mûresiyle ircâ‘ ve âdemimiz mûmâileyh Mehemmed Efendi kulları terfik ve hâk-pây-ı devletlerine irsale ibtidâr ve işbu arzuhâl-i acizânem tahrire ictisâr kılındı. Bi-mennihî Teâla ledâ-şerefi'l-vusûl istintâk-ı aliyye buyurulur ise her husus ve takrirlerinden muhât-ı ilm-i

âlem-ârâ-yı veliyyü'n-ni‘amileri buyurdukda, emir, devletlü, inâyetlü, merhametlü, veliyyü'n-ni‘am, kesîrü'l-kerem efendim, sultanım hazretlerinindir. Bâki eyyâm devlet-rûz-ı efzûn ilâ yevmi'l-kıyâm müstedâm.

Bende
İbrahim Halil
Hâkim-i Karabağ

[1776]

HAT, 3/73

39

ÖNCEDEN OLDUĞU GİBİ ŞEKİ VE ŞİRVAN HANLIĞI'NIN GENCE KALESİNİN SAVUNMASINA YARDIMCI OLMAYA DEVAM EDECEĞİ

Gönderilen Padişah fermanı ile Sadâret mektubunun alındığından bahisle, Rusya'ya karşı Azerbaycan ve Dağıstan hanlarının birlikte hareket etmeleri emrine uyularak özellikle Gence kalesi, aslında Osmanlı Devleti'nin binası olup diğer kalelere kıyas olunamayacağından Rusya ile müttefik olan İrakli Han'ın muhasarasına karşı önceden olduğu gibi şimdi de kendilerinin kale kuvvetlerine yardım ettikleri, Tiflis hanlığına Ruslar tarafından gönderilen cephane ve mühimmât sevkine engel olunması hususlarında bölgenin duruma vâkıf ve itibarlı alimlerinden olan Ali Efendi'nin bilgi vermek için gönderildiğine dâir Şeki ve Şirvan Hanı Mehemmed Hasan Han'ın cevâbî **mektubu.**

[1776]

***

Âlî-câh mu‘allâ-câygâh devlet ü ikbâl-i hem-râh, devletlü, saâdetlü, mürüvvetlü, mekremetlü, ref'etlü, peder-i vâlâ-câhım sultanım Düstûr-ı celîlü'ş-şân dâme iclâlehu'l-âlî hazretlerinin pişgâh-ı mekârim ihtivâları savbına.

Merasim-i tevkîr u ihtirâm birle cevâhir-i de‘avât-ı hâlisât-ı isabet-makrûn ve gevâhir-i tahiyyât-ı sâfiyât-ı icabet-numûn ithâf ü ihdâ ve

tefekkud-i hâtır-ı mürüvvet-müzâhirleri alâ-vechi't-ta‘zîm mürâ‘ât ü istinbâ kılındığı siyâkında nümâyende-i senâver-i bî-merâları budur ki,

Savb-ı refî‘u'ş-şân-ı Dâverâneleriyle an-asl miyânede merbût u müstahkem olan hulûs-ı bî-pâyân ve sıdk-ı muhabbet-i firavân muktezâsınca ezkâr-ı cemîleleri tezkârıyla sebîha-pîrâ-yı melevân ve peyâm-ı âfiyetleri vürûduna müterakkıb ve nigerân iken bu evân-ı meymenet-nişânda vesâtat-ı aliyye-i müşîrâneleriyle Padişah-ı veliyyü'n-ni‘met-i avâlim ve Şehenşah-ı heft-ekâlim efendimiz hazretlerinin cânib-i Saltanat-ı Seniyyeleri'nden merhameten-li'l-İslâm inâyet ü ihsân buyurulan ferman-ı inâyet tev-e’mân ve dest-âviz-i Mülûkâne ve kerem-nâme-i Sadâret-penâhî ve mektub-ı re’fet-i nâ-mütenâhîleri hazine kâtibleri mîr-i refî‘u'l-kadr İbrahim Bey bendeleri yediyle vâsıl ve bu vechile hakk-ı acizânemizde olan inâyet ve merhamet-i aliyye ve telâttufât-ı amîmeleri ile beyne'l-a‘dâ kadr u iftihârımız hemser-i semâ buyurulmuşdur. Cenâb-ı lem Yezel ü Müteâl *celle ani'ş-şebîh ve'l-emsal* hazretleri Padişah-ı rûy-ı zemin *halledallâhu hilâfetehû ilâ yevmi'd-din* efendimiz hazretlerinin vücud-ı hümâyûn-ı Mülûkânelerini hatalardan me’mûn ü masûn ve a‘dâ-yı din ü Devlet-i Aliyye-i zîr-i şemşirlerinde kahr u ser-nigûn eyleye. Âmin. Me’âl-i ferman-ı hümâyûn ve kerem-nâme-i hazret-i Sadr-ı âlî, İrakli Han-ı iblis-şîme Rusyaluya tebaiyet etmek hasebiyle pîşvâsı olup hudud-ı memâlik-i Azerbaycan ve be-tahsis kal‘a-i İrevan'a tecavüz ve tahattî etmek lâzım gelir ise Saltanat-ı Seniyye-i Şahanede vâki‘ vüzerâ-yı izâm ve mîrimîrân-ı kirâm ve serân-ı sipâh ile havânîn-i Azerbaycan ve hükümdarân-ı Dağıstan bi'l-muhâbere ale'l-ittifak mukâbele ve ref‘ olunması hususuna ihtimam etmemiz emr u ferman buyurulduğundan mâadâ madde-i mezbûra mufassal rakîme-i seniyyelerinden ve mîr-i mûmâileyh bendelerinin takrirlerinden alâ-haddihî malûm-ı hâlisânem olmağla elhamdulillâhi ve'l minne bu muhlisleri eyâletimiz ile ehl-i sünnet ve'l-cemâat ve hem-mezheb bulunduğumuz hasebiyle sair havânîn-i Azerbaycan'a kıyas olmayup uğur-ı din ve hidemât-ı Devlet-i Aliyye'de bi's-sıdk ve'l-ihlâs cân-feşân edenlerden olduğum ve eslâf-ı müşîrâneleriyle seleflerimiz mertebe-i uhuvvetden ezyed hulûsları olup ale'l-ittifak hidemât-ı aliyyede bulunmuşlardır ve cenâb-ı devletleriyle dahi ittifak-ı ârâ din yolunda ve Padişah uğrunda bezl-i makdûr edeceğim

Hudâya zâhirdir ve çend mâhdan berü bi'd-defaât Gence kal‘ası, mesfûr İrakli Han tarafından asker-i vâfire ile mahsûr ve ber-muktezâ-yı gayret-i diniyye cânib-i senâkârlarından alâ-kadrü't-tâkat zahire ve asker ile muâvenet ve elhamdulillâhi Teâla tahlis olunduğu mîr-i mûmâileyh bendeleri etrafıyla tahsil-i vukûf etmekle mantûkundan malûm-ı âlîleri buyurulur. Kal‘a-i mezbûre birkaç seneden beri İrakli Han'ın zabtında olmak hasebiyle kapusuna Rusyalu askerini vaz‘ etmek kaydında olduğu mesmû‘-ı hâlisânem oldukda âdemlerini tard etdirüp ve muhâfız esbâbına derkâr olundukda fîmâ ba‘d tarafımızdan muâvenet olunmayup kal‘a-i mezbûre yine han-ı mesfûr tarafından zabt olmak üzere Rusyalu tarafından gerek ahali-i Gence'ye ve gerek cânib-i Senâverîye vürûd eden tenbih-âmîz tahrirât-ı menhûselerinden dahi malûm-ı devletleri buyurulur. Kaldı ki han-ı mesfûr Rusyaluya kemâliyle tebaiyet ve derûn-ı Çerkes'den tarîk-ı vâsi‘-küşâde ve peyderpey kendüye top ve cebehane ve mühimmât-ı saire vürûduyla hudud-ı memâlik-i İslâm'a tahattî ve tecavüze müteheyyi ve âmâde olduğu dahi malûm-ı âlîleridir. Gence kal‘ası an-asl Devlet-i Aliyye-i ebed-peyvendin binâsı olup ve derûn-ı Azerbaycan'da kılâ‘-ı saire kıyas olmayup kufl-i rasîn olup *ma‘azallâhu Teâla* yed-i küffâra giriftâr ve derûnuna Rusyalu duhûl etmek lâzım gelür ise küll-i Memâlik-i Mahrûseye zararı olduğu câ-yı iştibâh değildir. Tarih-i senâ-nâmeden çend rûz mukaddem yine kal‘a-i mezbûre ahalisinin mahsûs taraf-ı senâkârîlerine ricanâmeleri vürûd ve İrakli Han-ı mefsedet-nişân tekrar kal‘a-i mezbûreyi muhâsara etmek üzere oğlu Elmas Mirzâyı ve damadı Davud Bey ve Şemseddinlü Ali Sultan'ı asker-i vâfire ile irsal ve tarafımızdan yine isti‘ânet etdiklerine binâen hîn-i vürûdlarında tevfik-i inâyet-i Bârî *celle şânühu* ile müdâfaa-i a‘dâ hususunda ihtimam ve mu‘âvin olmamızı ve ahali-i mezbûre dahi ber-muktezâ-yı gayret-i İslâmiye metânet üzere hareket ve ta‘assub-ı din-i şerî‘at-ı Muhammedî'de pâ-bercâ-yı istikamet olmaların tahrir birle takviyet verilmişdir ve mukaddemâ Nadir Şah vaktinde Gence kal‘asına ecdâdınız vezir İshak Paşa ve Yusuf Paşa merhûmlar tarafından kemâliyle muâvenet olunduğuna binâen savb-ı vâlâ-şanlarından dahi isti‘ânet ve hâl-i tekeddür me’âllerin Devlet-i Aliyye'ye arz ve istirhâm buyurmaları niyâzıyla bâ-delâlet-i muhlisî bir kıt‘a mahzar yollu arîza dahi taraf-ı devletlerine irsal etmişlerdir. İran bî-sâhib ve

herkes birer memleket zabtıyla tavâ'if-i mülûk olup hod be-hod Rusyaluya mukâvemet ve mukâbele edemeyecekleri malûm-ı saâdetleridir. Cümlemiz merhamet ve şefkat-i Padişahîye muhtacız. Mîr-i âlî-kadr İbrahim Bey bendeleri bâ-menâşir-i aliyye zemin-i İran'a geleliden berü Rusyalu tarafından iğfâl zımnında tahrirât-ı menhûseleri ve elçileri ve İrakli Han'ın dahi âdemleri ma'an havânîn-i Azerbaycan'ı birkaç def'a devr etmeleriyle küberâ-yı Dağıstan'dan Usumi Han ve Şemhal ve Akuşa kadısının emânetleri ma'rifetimiz ile teslim ve kûh-ı Elbruz küşâd olundukda asâkir-i vâfire ile Gence'de veya havali-yi cârda cem' olmak üzere mîr-i mûmâileyh ma'rifetiyle muâhedeleri olunduğu havânîn-i müşârunileyhim tahrirâtlarından malûm-ı saâdetleri olunur. Bi-mennihî Teâla hıdemât-ı din ü Devlet-i Aliyye'de teşmîr-i said-i ihtimam olunduğu bî-iştibâhdır. Han-ı mesfûrun vaktiyle te'dîb ve gûşmâline himmet ve müsâade-i aliyye buyurmaları hususu inâyetlü vezir-i a'zam efendimize dahi bâ-arzuhâl tahrir ve mîr-i mûmâileyh bendeleri hitâm-ı me'mûresiyle ircâ' ve ulemâ-yı muteberemizden fazîletlü Ali Efendi dâileri dahi terfikan irsal ve hâsseten işbu duâ-nâme tahririne bâdî ve firistâde-i nâdî-i saâdetleri kılındı. İnşâallâhu Teâla ledâ-şerefi'l-vusûl mîr-i mûmâileyh fi'l-hakika reşid ve fehîm bendeleri olup çend mâhdan berü bu havalinin cümle keyfiyyâtına vâkıf olmağla mantûkundan ve efendi-i mûmâileyh dâileri takrirlerinden dahi malûm-ı âlîleri buyurulur. Han-ı mesfûrdan fîmâ ba'd emniyet câiz olmayub mîr-i mûmâileyh ile müzâkere olunduğu vech üzere tarîk-ı mezbûrun hedm olunmasına müsâade buyurmaları hususunu tafsilen Deraliyye'ye arz buyurup ve bundan böyle cânib-i vefâ-mücâniblerine hâtır-ı devletlerinden dûr u ib'âd buyurmayup rakîme-i re'fet-i resîmeleri zımnında ircâ'-ı hidemât-ı lâ'ikalarıyla yâd ve tefrîhu'l-fu'âd buyurmaları me'mûldür. Bâki eyyâm-ı devlet ü iclâl bekâm bâd.

El-muhibbü'l-Muhlis
Mehemmed Hasan Han
Hâkim-i Şeki ve Şirvan

[1189] [1776]

HAT, 4/94_L

40

RUSLARIN, İRAN TARAFINA GEÇİŞLERİNDE İKİ KAPI OLAN DERBEND VE GENCE'NİN, AZERBAYCAN HANLARININ VE OSMANLI DEVLETİ'NİN YARDIMI İLE SAĞLAM TUTULABİLECEĞİNE DÂİR

Rusların, İran tarafına geçişlerinde iki kapı olan Derbend ve Gence'nin, Azerbaycan hanlarından ve Osmanlı'dan yardım görülürse sağlam tutulabileceğine, İrakli Han'ın Ruslarla birlikte dokuz aydır muhasara ettikleri Sarı Mustafa Paşa'nın kalesinin Osmanlı kuvvetleri ile Şirvan Hanlığı ve Lezgilerin yardımıyla kurtarıldığına dâir Çıldır Valisine hitâben yazılan **mektup.**

[1776]

***

Hâlâ Çıldır valisi devletlü, inâyetlü, merhametlü efendim sultanım hazretlerinin hâk-i pâyîlerine arz-ı kemînedir

Devletlü inâyetlü merhametlü efendim Sultanım hazretleri sağ olsun

Arz-ı hâl-i kulları oldur ki eğer lutfen ve keremen bu kulları ahvâlinden sual-i şerîf buyurulur ki merhûm ve mağfûr Sarı Mustafa Paşa'nın kal'ası dokuz aydır şol İrakli Han-ı dalâlet-nişân Rusya keferesine tâbi' olup beraber Rusya askerin getürüp top ve tophane ile muhâsara edüp etrafında olan karyeleri harâb ve cidârların hedm ve ağaçların kat' ve ateşlere yakdıkda tevfik-i Bârî ile i'ânet, devletlü, inâyetlü, merhametlü Mehemmed Hasan Han efendimiz olup ve ol tarafdan siz efendimiz Lezgi tâifesi irsal buyurmak sebîle mu'în olup gâib ve hüsrân üzere rücû' etdiler. Ve askerleri muzmahill oldu. Ve inşâallah Teâla Hakk subhânehu ve Teâla hazretleri mu'în olup ve siz efendimiz tarafından i'ânet ve meded-kârî olunsa ol kâfir-i bî-din bu İslâm'a zafer-yâb olamaz ve bir dahi arz u niyâz etmez oldur ki şol kâfir-i Rusiyye, İran tarafına mürûr etmede iki kapu var elhamdülillâh ikiside mesdûd ve bağludır. Biri Derbend tarafından ki civar kavîdir ve biri bu tarafdan ki şimdi bu cânibi zaîf görüp ister ki fırsat bulup İslâmiyânı ara-

dan getüre. Pes lâyık-ı İslâmiyân oldur ki el ele virüp dindârlukda birbirine hamiyyet edüp yardım kılalar ve bir dahi arzımız oldur ki her gâh lutfedüp sâyir havânînlerden sual olunur ise devletlü Şeki hanı, Şirvan ve Karabağ sergerdelerin ki âlî-cahân Mehemmed Said Han ve İbrahim Han ve Agasi Han ve andan gayrıların da tamamen sözlerin bir kılup ki eğer İslâmiyân tarafına şol kâfirden asker gele ve hâdise yüz vire. Umumen i'ânât iderler istid'â efendimiz hazretlerinin hıdmetine oldur ki sizler dahi şol cânibden i'ânet-i İslâmiyân edüp yardım idesiz inşâallahu Teâla bî-behre ve bî-mezd olmıyacağınız der-Hudâ'ya zâhir ve nümâyândır. Hâlâ Çıldır valisi devletlü, inâyetlü merhametlü efendim sultanım hazretlerinin hâk-pâylarına arz olunur.

Mühür
Mehmed Ali

[1776]

HAT, 4/94_G

41

ŞUŞA HANI İBRAHİM HALİL HAN'IN KARADAĞ HANI MUSTAFA HAN ÜZERİNE HÜCUM EDEREK KALESİNİ TAMAMEN ELE GEÇİRDİĞİ

İran ülkesinde yer yer karışıklıklar çıktığına, Şuşa Hanı İbrahim Halil Han'ın Karadağ Hanı Mustafa Han üzerine hücum ederek hanlığı ve kalesini tamamen ele geçirdiğine, Mustafa Han'ın Hoy Hanı Ahmed Han'ın yanına sığındığına dâir haberlerin Beyazıd Mutasarrıfı tarafından iletildiğine dâir Kars Muhâfızı İbrahim Paşa'nın Sadâret'e yazdığı **tahrirât hulasası.**

[10 Mayıs 1779]

***

Sâbıka Kars muhâfızı vezir-i mükerrem izzetlü İbrahim Paşa hazretleri tarafından vârid olan tahrirâtın hülâsasıdır.

Fî 23 R. sene [1]193

...

İfade-i haldir

Bayezid tarafından irsal olunan arz ve mahzar mûcebince iltimasları karîn-i hüsn-i is‘âf olacağını mutazammın müşârunileyhin Bayezid mutasarrıfına gönderdiği buyruldusu lede'l-vusûl duâ-yı devam-ı ömr ü Devlet-i Şahane'ye muvâzabet eylediğin.

İşbu fıkra dahi ülkâ-i İraniye'nin taraf taraf ihtilalini beyân olup ve ol havalinin ihtilali inşâallahu Teâla Devlet-i Aliyyelerine hayr-mahz ve Basra'nın teshîrine ve İran tarafının hududlarda melhûz olan mazarratlarının bi'l-külliye ber-taraf olmasına illet-i mustakille olmağla bu dahi kuvve-i baht-ı hümâyûnları iktizâsı teshilât-ı Sübhânîyeden idüğü malûm-ı hümâyûnları buyuruldukda ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Bu esnada Şuşa Hanı İbrahim Halil Han asâkir-i külliye ile Karadağ Hanı Mustafa Han'ın üzerine hücum ve Karadağ memleketini tamamıyla zabt ve kal‘asını ahz etmeğle Mustafa Han üç beş nefer süvari ile Hoy hanı cânibine firar edüp el-yevm Hoy Hanı Ahmed Han'ın yanında oldığın Bâyezîd mutasarrıfı müşârunileyhe gönderdiği kâimesinde tahrir eder.

Bu maddeyi Üçkilise kalfası dahi şifresinde bu vechile tastir eder.

23. R. [1]193 [10 Mayıs 1779]

HAT, 29/1387

42

ŞUŞA HANI İBRAHİM HANIN, KAYINBİRADERİ ŞAHSEVENLİ NAZAR ALİ HANI DESTEKLEMESİ VE GİLAN'A BAĞLI DEŞT VE TEBRİZ'E SALDIRMASI

Derbend, Şeki-Şirvan ve Şuşa hanları arasında devam eden uyuşmazlığın ardından Şuşa Hanı İbrahim'in, kayınbiraderi Şahsevenli Nazar Ali Han'ı desteklediği ve askerleri ile Gilan'a bağlı Deşt ve Tebriz'e saldırdığı, Tebriz ve Hoy hanlarının arabuluculuk için Tiflis Hanı'na muteber adamlarını gönderdikleri ve İran'daki diğer bazı karışıklıklar hakkında Çıldır Valisi Süleyman Paşa'nın Sadâret'e **mektubu.**

[26 Ekim 1780]

***

Devletlü, inâyetlü, mürüvvetlü, atûfetlü, merhametlü veliyyü'n-ni‘am kesîrü'l-kerem efendim Sultanım hazretleri;

Bundan akdem Derbend Hanı Fethali Han ve Şirvan ve Şeki Hanı Hüseyin Han ile Şuşa Hanı İbrahim Han-ı Karabağî ile beynlerinde birkaç seneden beri adâvet-i şedîde olup merkûm İbrahim Han, mezkûr Hüseyin Han'ın oğlunu sefâret ile yanına celb etdikde ahz u habs ve birer takrib ile Karadağ ve Bakü hanlarını dahi giriftâr eylediği hasebiyle mûmâileyh Fethali Han ve Hüseyin Han asker-i vâfire ile İbrahim Han'ın üzerine gelmek üzere müteheyyi iken Hüseyin Hanın ammisi Hacı Abdülkadir Bey'i tahrik edip gecenin bir vaktinde mûmâileyh Hüseyin Hanı ale'l-gafle katl etdikleri mukaddemâ hâk-i pây-i veliyyü'n-ni‘âmâlarına arz olunmuşdu. Merkûm Hüseyin Han bu vechile vefat etdikden sonra İbrahim Han havalanıp kendünün kayınbiraderi olan Şahsevenlü Nazar Ali Han'ı asâkir-i kesîre ile Gilan muzâfâtından Deşt tarafına tayin ve irsal eyleyüp suhûlet ile Deşt'i kabza-i tasarrufuna alıp nehb ü gâret ve mal-ı firavân ile avdet eylediğinde İbrahim Han'a gururiyyet gelmekle bu esnada Tebriz'e dahi itâle-i dest sevdasıyla merkûm Nazar Ali Han'a yine efzâyiş-i takviyet ile Erdebil tarafından Tebriz'e irsal ve Tebriz Hanı Necef Kulı Han'ı tazyik etdiklerinde tâb-âver olamayıp Necef Kulı Han firaren Hoy kal‘ası'na varıp Hoy Hanı Ahmed Han'a iltica etdiği ve Nazar Ali Han Tebriz ahalisini kal‘ada mahsur ve kabza-yı teshîre alacağını ol havalilere gönderilen casuslarımız haber vermeleriyle Tebriz Hanı Necef Kulı Han ve Hoy Hanı Ahmed Han birer muteber adamların Tiflis Hanı İrakli Han'a irsal ve beynlerinde tevfik ve fasl-ı husûmet etmek için tavassutların iltimas eylemeleriyle Han-ı mûmâileyhe dahi mukaddemâ Devlet-i Aliyye'ye sevk ve tesyîr etdiği Görgin Mirzâ nâm muteberini merkûm İbrahim Han'a irsal ve tevfiklerin tahrir ve tekid etmekle henüz haberi vürûd etmemekle bu kadarca arz olundu. Yine casuslarımız ve birer bahane ile mahsus âdemlerimiz içlerinde olmakla bundan sonra ahvâlleri ne gûne netice-yâb olur ise mufassalân arz ve iş‘âr olunur. Ve Revan Hanı Hüseyin Ali Han ile Tiflis Hanı İrakli Han'ın musâlahaları hususu mukaddemâ dahi arz olunmuşdu. Senevî vergisinden mutâlebe-i kalile pes-mânde olup birkaç günün zarfında tekmil ve bast-ı müsâlemeleri tafsilen hâk-ı pây-i hâcet-revâlarına arz ve takdim olunur. Ve

Şiraz tarafında Sadık Han dahi Isfahan'ı zabt eden Ali Murad Han'ın def'i için oğlu Cafer Hanı tayin eyleyüp Ali Murad Han'ın üzerinde olan asker rû-gerdân ve Sadık Han oğluna teveccüh etdiğinden Ali Murad Han Isfahan'da olan ehl ü ıyâlini terk ve Hemedan tarafına firar edip Irak memleketinin ihtiyârı ve istiklâli şimdilik Sadık Han'a teveccüh etdiğini casuslarımız haber vermeleriyle zemin-i İran ihtilali mütemâdi olup günde bir hâdise zuhûr eder. Bundan sonra isticlâb olunan havâdis ve keyfiyât peyderpey türâb-ı kademlerine arz olunacağı muhât-ı ilm-i akdesleri buyuruldukda ol bâbda emr u ferman devletlü inâyetlü mürüvvetlü atûfetlü merhametlü veliyyü'n-ni'am kesîrü'l-kerem efendim sultanım hazretlerinindir.

Fi 27 L. Sene [1]194

Mühür
[Süleyman]

İnâyet-kârân-ı bende-perveran-ı veliyyü'n-ni'amâ hitâm-ı kâime-i bendegîde havâdis-i mezbûreyi mü'eyyed ve Revan hanının "vech" diye vergisinden bir mikdar pes-mânde olup irsali hususunda Tiflis hanının iki kıt'a kağıdı vürûd etmekle muhât-ı ilm-i âlem-ârâları buyurulmak için hâk-i pây-i âlîlerine irsale ictirâ olundu. Ol bâbda emr u ferman inâyetlü merhametlü veliyyü'n-ni'am efendim sultanım hazretlerinindir.

Fi 27 L. sene [1]194 [26 Ekim 1780]

HAT, 6/203_A

43

ŞUŞA HANI İBRAHİM HAN İLE HOY HANI AHMED HAN ARASINDAKİ SOĞUKLUĞUN ZAMANLA ÇATIŞMAYA DÖNÜŞMESİ

Karabağ Hanı İbrahim Han ile Kuba Hanı Fethali Han arasında bazan düşmanlık ve bazan da karşılıklı savaş olduğundan yolların kapalı olması nedeniyle Ejderhan ve Demirkapı taraflarından haber alınamadığı, ayrıca geçmiş senelerden beri devam eden Şuşa Hanı İbrahim Han ile Hoy Hanı Ahmed Han arasındaki soğukluğun zamanla çatışmaya dönüştüğü, Hoy Hanlığı ile Rumiye Hanlığı arasındaki

ittifakın Şuşa ile Nahçıvan hanlıklarının birleşerek Çors'ta muharebe çıkmasına sebep olduğu haberlerine dâir Erzurum Valisi Mustafa Paşa'nın **tahrirâtı hulasası.**

[19 Aralık 1781]

***

Hâlâ Erzurum Valisi Vezir-i mükerrem izzetlü Mustafa Paşa hazretleri tarafından vârid olan tahrirâttan beş maddenin hülâsasıdır.

Fî 3 M. sene [1]196

....

İfade-i haldir

Müşârunileyhin celb-i havâdis için irsal eylediği âdemler Kuba hanı olan Fethali Han ile Karabağ Hanı İbrahim Han ve Azerbaycan hanları beynlerinde adâvet-i külliye ve ba'zan muhârebe ve mukâtele olmak hasebiyle Şirvan ve Gilan'ın turûk ve mesâliki mesdûd olduğundan mevsûku'l-kelîm mutemed ebnâ-yı sebîlin inkıta'ından Ejderhan ve Demirkapu taraflarından sıhhate karîn bir havâdis olmadığını takrir eylediklerine binaen müşârunileyh dahi bazı mahallere casuslar irsal etmekle vürûdlarında isticlâb eyledikleri havâdisi Deraliyye'ye tahrir edeceğin

...

Havâdis-i İraniye'ye dâir idüğü malûm-ı hümâyûnları buyuruldukta emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Irak ve Kars câniblerinden Zend Kerim Han'ın biraderi Sadık Han ile ammizâdesi Ali Murad Han beynlerinde muhârebe ve mücâdele mümted olduğuna binâen altı aydan mütecâviz yollar mesdûd olduğundan başka sene-i mâziyeden berü Hoy Hanı Ahmed Han ile Şuşa Hanı İbrahim Han beynlerinde dahi burûdet ve adâvet-i külliye peydâ ve şimdiye dek bir kaç defa muhârebe ve mukâtele vâki' olmakdan nâşî merkûm Ahmed Han Rumiye Hanı İmam Kulı Han ile ittifak ü ittihad edüp bu keyfiyet merkûm İbrahim Han'ın mesmû'u oldukda üç bin askere Nahçıvan Hanı Şükrullah Hanı başbuğ nasb ve Bayezid'e on iki saat mesafede Hoy hududunda vâki' Çors nâm kasabaya irsal edüp ve Hoy ve Rumiye hanları dahi bi'l-ittifak

merkûm Şükrullah Hanı ale'l-gafle basup kendüyü ve beş-altı yüz nefer âdemlerini katl ve bâkilerini dahi ba‘de'l-ahz bir mikdarını Hoy ve bir mikdarını dahi Rumiye cânibine irsal edüp ve Tebriz Hanı Necef Kulı Han merkûm Ahmed Han'ın eğerçi ammisi olup lâkin Şuşa hanıyla ittifak üzere olmak hasebiyle merkûmân Ahmed Han ve İmam Kulı Han bi'l-ittifak Tebriz'e varup muhâsara eylediklerin ve merkûm İbrahim Han dahi Tebriz'e imdad ve i‘ânet eylemek içün asker tedâ[r]ikinde olduğu ihbar olundığın ve fîmâ-ba‘d dahi isticlâb olunan mevâddını peyderpey Deraliyye'ye tahrir edeceğin Erzurum valisi müşârunileyh diğer bir kıt‘a kâime ve bir kıt‘a mektubunda tahrir eder.

3. M. [1]196 [19 Aralık 1781]

HAT, 17/733

44

BAYEZİD SANCAĞI'NA BAĞLI İKİ KÖYÜN YAĞMALANMASININ KARABAĞ CİHETİNDEN ORTAYA ÇIKTIĞININ ANLAŞILDIĞI

Beyazid Sancağı'na bağlı iki köyün yağmalanması üzerine gasbedilen mallar ve esirler için yapılan araştırmada olayın Revan değil Karabağ tarafından yapıldığının ortaya çıktığı anlaşıldığından bu kabil eşkıyalık hareketlerinin önüne geçmek için Tiflis, Karabağ ve Revan hanları ile Kars, Çıldır ve Erzurum valileri arasında yapılan ve alınan tedbirleri ihtiva eden mülahazalar ile Erzurum valisine gelen **mektuplar.**

[1782]

***

Bayezid Sancağı muzâfâtından taht u târâc olunan iki aded karyelerin hakikat-ı keyfiyeti isti‘lâmıyçün müşârunileyh bundan akdem Revan Hanı Hüseyin Ali Han'a gönderdiği mektubu lede'l-vusûl han-ı merkûmun eşikağası Hüseyin Ali Bey ile müşârunileyhe gönderdiği bir kıt‘a mektubunda hâdise-i mezkûre Revan cânibinden olmayup Karabağ tarafından zuhûr eylediğini tahrir ve mîr-i mûmâileyh dahi takrir ve taraf-ı

müşârunileyhden ve Bayezid Sancağı Mutasarrıfı İshak Paşa tarafından birer âdem irsaliyle hakikat-ı hâle tahsil-i vukûf eyledikden sonra mâl-ı mağsûb ve üserânın Karabağ tarafından istirdâdına mîr-i merkûm ba‘de't-taahhüd Kars Defterdarı Hacı İbrahim Efendi'nin tahrir eylediği mektubuna cevab olarak han-ı mûmâileyhin tekrar vürûd eden bir kıt‘a mektubunda envâ‘-i i‘zâr ile taraf-ı Devlet-i Aliyye'ye izhâr-ı sıdk u ubûdiyet ve mugâyir-i müsâleme-i hareketten mübâ‘adet ve her halde rüsûm-ı hem-civarîye riâyet eylediğinden bahisle Karabağ Hanı İbrahim Han'a mektub irsal ve keyfiyet-i mezkûrenin ol havaliden zuhûrunu zâhire ihrac eylediğini tastir eylediğin.

Ber-minvâl-i meşrûh taraf-ı müşârunileyhden ve Bayezid tarafından birer âdem irsaliyle karyeteyn-i mezkûreteynin emvâl-i menhûbe ve üserâlarını tahsil ve tahlise han-ı mûmâileyh taahhüd eylediğine binâen hu-sus-ı merkûmun bi'l-müşâfehe müzâkeresi zımnında Bayezid mutasarrıfı mûmâileyhi müşârunileyh Erzurum'a ihzâr ve eşikağası merkûm ile bi'l-muvâcehe tarafeynin münâzaalarına dikkat olunarak han-ı mûmâileyhin â‘zâr ve iltimasına mebnî itfâ-yı ateş-i şûriş ü fesad ve irâhe-i ibâd zımnında eyâlet-i Erzurum'un çavuşlar kethüdâsı Osman Ağa'yı mîr-i merkûme terfik ve evvel-emirde Bayezid'e varup ma‘rifet-i şer‘ ve cümle ma‘rifetiyle hilâf ve ziyade tahrir olunmayarak emvâl-i menhûbenin defterini ahz ve Bayezid ahalisinden dahi yanlarına birini istishâb ve Revan tarafına varup han-ı mûmâileyh ma‘rifetiyle emvâl-i mağsûbe ve üserâ ve katl maddelerine ni-zâm verilmek üzere buyuruldu tahrir ve bu vechile mûmâileyhimâ irsal olunmak üzere iken Bayezid havalisinde vâki‘ bir mikdar Acem tâifesi çayırdan bazı esb ve hayvanât sirka eylediklerini müş‘ir tekrar tahrirât zuhûr eyleyüp eşikağası merkûmdan istifsâr olundukda "bu husus dahi Revan tara-fından zuhûr etmemiştir, bu maddenin hakikatı ba‘de't-tashih istirdâdına müteahhidim" deyu takrir eylediğine mebnî mukaddem ve muahhar gasb olunan emvâl ü eşya vü esb ve hayvanât istirdâd ve esirleri tahlis ve madde-i katl dahi ber-nehc-i şer‘î sûret-i haseneye ifrâğ ve bu vechile tekid-i müsâlemeye dikkat olunmak içün çavuşlar kethüdâsı eşikağası merkûme terfik ve ber-minvâl-i muharrer Bayezid'e ve andan Revan'a gitmek üzere irsal ve han-ı mûmâileyhe dahi dostâne mektub tahrir ve ib‘âs ve fîmâ-ba‘d mugâyir-i müsâleme-i hudud-ı İran'a taarruz etdirilmemek hususu Bayezid

mutasarrıfına tenbih ü tekid kılınup işbu vechile avn-ı Bârî ile bu hâdisenin tanzim ve temşiyetine mübâderet eylediğin.

Bâlâda zikr olunduğu üzere Bayezid maddesine nizâm verildikten sonra müşârunileyh defterdar-ı mûmâileyhi mahrem-i esrâr edüp merkûm eşikağası ile meclis-i müzâkereye ku‘ûd ve işbu Bayezid maddesi dahi istid‘ânıza binâen bu vechile temşiyet-pezîr oldu. Lâkin bir kaç seneden berü hanân-ı Azerbaycan'ın izhâr eyledikleri sûret-i dostî ve sadâkate mebnî taraf-ı Saltanat-ı Seniyyeden şurût-ı müsâlemeye riâyette kusûr olunmayıp lâkin tarafınızdan itimada şâyân sened-i kavî i‘tâsıyla Devlet-i Aliyye'ye itimad verilmediğinden gâile-i cemiyyet-i asâkir ber-taraf olmamakdan nâşî hududa tarafeynin eşkıyası bu gûne fitneye cesaret ederek refte refte nâire-i fiten ve fesad-ı müşta‘il ve zebâne-keş olacağı zâhir olmağla tarafeynin emn ve istirahatına vesile olacak bir sûret-i haseneye rabtı ne vechiledir deyu müşârunileyh istifsâr eyledikde Azerbaycan hanlarının kuvvetlerini ve ekserinin irtibatı İrakli Han olmağla havânîn-i merkûme İrakli Han'a itimad verirler ve İrakli Han dahi Devlet-i Aliyye'ye gerek rehin ve gerek sened ile itimad verir ve "bu sûreti Hanım ile müzâkere ve Azerbaycan hanlarıyla ittifakan temşiyete ikdâma taahhüd ederim" deyu eşikağası merkûm takrir etmeğle müşârunileyhin erbâb-ı vukûf ile olan müzâkere ve tedbirine dahi muvâfık olunduğun.

Sûret-i merkûmenin ber-minvâl-i meşrûh İrakli Han'a tahrir ü tefhîmi beher-hâl Çıldır Valisi Vezir-i mükerrem izzetlü Süleyman Paşa hazretleri tarafından iktizâ etmeğle bu keyfiyetin müzâkere ve ifadesiyçün Çıldır valisi müşârunileyh tarafından irsali matlûb olan âdemlerinin vürûdlarına intizar olunup ancak Erzurum valisi müşârunileyhin tarih-i kâimesi olan gurre-i Receb'e dek âdemi vürûd etmemekle bi-mennihî Teâla bundan böyle lede'l-vürûd zarûret-i merkûme müzâkere ve fîmâ-ba‘d gâilesi çekilmeyecek vechile temşiyet ve tanzimine dikkat olunmak üzere olduğu Erzurum valisi müşâr ve ordu nâzırı mûmâileyhimâ mühürleriyle memhûr bir kıt‘a kâimelerinde tahrir iderler.

Revan hanının keyfiyet-i merkûmeyi hâvî mukaddem ve mu'ahhar Erzurum valisine gönderdiği iki kıt'a Fârîsiyü'l-ibare mektublarının bu defa Dersaâdet'e irsal olunduğu kâime-i mezkûrede tahrir olunmuş.

Revan hanı Hüseyin Ali Han tarafından Erzurum valisi müşârunileyhe gelen Fârisiyyü'l-ibare mektubların aynî tercümeleridir.

Ba'de'l-elkâb

Malûm-ı âlî ola ki bu esnada İbrahim Efendi'den bir mektub gelüp mazmûnunda Nadir Şah'ın uhde-i saltanatından bu tarihe gelince Miyâne'de müstahkem ve müstakar olan bünyân-ı müsâlemeyi muhâfızan-ı hudud ve sınur tesis ve tahkim ideler ki sebeb-i izâha-i gâile-i fesad u müstevcib-i irâha ve ârâmiş-i ibâd u bilâd ola deyu izhâr olunmuş bazı evkâtda adem-i ıttılâ'-ı dostân ile erâzil-i tabî'ilerden bazı husûsât-ı cüz'iyye ve harekât-ı nâdire zuhûruna eğerçi kasem edemem, lâkin bu cânibden asker çekilmek ve tertib-i leşker etmek veya ıyâzen billâhi Teâla taht ü târâc zuhûra getürmek misillü menşe-i hudûs -ı fitne vü fesad olan sevânih-i küllî zuhûra gele. Azamet ve celal-i ilâhiye kasem iderim ki bu dostları zâmin ü müteahhid olurum ki etraf u cevânib-i Azerbaycan'dan ahali-i Rum üzerine asker gelmek ve dest-dırâzlık etmek vâki' olmadı. Be-gâyet ziyade tarîk-i müsâleme ve dostîden hoş-i reftâr olup erkân-ı Devlet-i Aliyye-i Osmaniye'nin hilâf-ı rızâları olan umûrdan ba'îd ü ber-tarafdırlar. Ve her ne kadar vekili's-saltanat-ı İran'ın bendelerinde dahi memleket-gîrlik ve kişver-güşâlık dâ'iyesi olmayup Basra maddesi ittifakı bir iş vâkı' olmuşdur. Yohsa havânîn ve uzmâ ve ahali-i Azerbaycan ahd-i Nadir Şah'tan berü müstakarr olan ahdin naksında ânın ile müttefik olup ahali-i Rum ile mu'âdelet ve husûmet eylemezler ve bu hayr-hâhlarının kavlini tasdike nazaran vali-i vâlâ-şânın tahrirâtı ve âlîcâh Ahmed Han bu günlerde vâsıl olup bu dost-ı sadâkat üslûblarının sıdk-ı makalesi malûm olur. Ve bâ-husus Bayezid'den nehb olunan emvâli ki mukaddemlerde iş'âr buyurulmuş idi. Eğerçi bu dostunuza göre emvâl-i mezkûreyi istirdâd mümkündür. Nihâyet bu cihetle ki İshak Paşa ve ahali-i Bayezid'in işleri zâhire çıkup anlar böyle kıyas ederlerki bu dostdâr emvâl-i mezbûreyi gâret edüp Karabağlılara nisbet etmişimdir. Taraf-ı şerîfinize izhâr olundu ki kendü âdemlerinizden birini İshak Paşa'nın mutemed bir âdemisiyle beraber tayin ve irsal buyurup

kendü gözleriyle emvâl ve üserâyı mu‘âyene edüp adâvet ve inâd ve durûğ-âmîz kelâmları malûm buyurula. Beher-hâl âdem göndermeğe müsâhele buyurmayalar. Hem-vâre bu dostlarını dostlukda râsih-i dem ve tarîka-i müvâlâtda sâbit-kadem tasavvur buyurup heme evkât ebvâb-ı mürâselât ü mükâtebâtı meftûh buyurup hakâyık-ı hâlât-ı hayriyyet alâmâtı husûsâtları inzimâmıyla tahrir buyuralar. Bi-avnihî Teâla encâm-pezîr olur.

Âlî-câha, celâdet-dest-gâha, dostâ âha

Bayezid ahalisinin emvâli hususu içün âlîşan Hasan Ali Bey huzur-ı feyz-gencûde revâne oldukdan sonra İbrahim Han'a mektub tahrir ve irsal olunup işbu mektubun tahririnden sonra cevabı vârid olmağla mektub-ı merkûm işbu mürâseletü't-tevakkuha matviyyen huzur-ı âlîlerine irsal olundu. Tâki malûm ola ki İshak Paşa ne sûretde işler etmişdir. Bundan sonra cenâbınız muhtârlardır.

Ba‘de'l-elkâb

Malûm-ı re’y-i âlî ola ki bu evân-ı meymenet-nişânda mersûm kalem-i münşiyân-ı Utarit-nişânları olan mürâsele-i muhabbet-eserleri izz-i vusûl-i erzânî buyurup sıhhat ve âfiyetlerini muhbir olmağla sürûr-ı gayr-ı mahsûr hâsıl olmuşdur. Bayezid karyelerinden iki karyenin târâc olduğu beyân buyurulup Bayezid ahalisinin inhâsına nazar ile bu vilâyet ahalisinin bu makûle harekete masdar oldukları izhâr buyurulmuş. Çünkü ol âlî-câh bu tarafların ahvâl-i keyfiyâtından bî-haber olup öyle ki biz dahi muttali‘ değiliz. İbrahim Efendi ve Kars'ın uzemâsından istifsâr buyurulaki cümlesi hem-civar ve ahvâl ü etvâr ve keyfiyâtdan ve bu dostlarının ve bu vilâyet ahalisinin hâllerinden haberdârdırlar. Karabagî İbrahim Han ki mürd-bâğî ve şûriş-tıynet-i bed-nihâd bir kimesne olup daima ma‘reke-gîrlik ve husûmet-engîzliği mu‘tâd etmişdir. Nice müddet bu taraflarda katl ü gârete müteveccih olup bu vilâyetleri tahrib ile kendü vîrâne-i ümidini tamir edüp nehb ü gâret merasimini terk etmemiştir. Bu dost-ı bî-iştibâhınız bir fevc-i asâkir-i rezm-ezmâyı ol tavâifin ser-râhı içün me‘âbir ve şevâri‘de müheyyâ-yı gemîn-kîn olarak tayin etdiğime binâen pây-ı şerr ü şûrları bu tarafta maktû‘ ve dest-i berd-i emvâlden mahrûm ve memnû‘ olup çâreleri tarîki mesdûd olmağla âdet-i kadimelerine nazaran dest-i ta‘addîyi gayrı

mahallere dırâz edüp bu günlerde ahali-i Bayezid'i gâfil bulup iki karyeyi taht u târâc edüp gayr-ı ma‘mûl tarîkden avdet etmişlerdir. Bu haberi istimâ‘dan sonra dostluk ve hem-civarlık hasebiyle İshak Paşa'ya âdem gönderüp kendü âdemlerinden birisini tesyîr edüp bu hayr-hâh dahi Karabağ'a âzim olup emvâl-i menhûbeyi istirdâd birle bu vilâyet ahalisinin ve emn-i hâlleri bu makûle levs-i töhmet ile âlûd-pezîr yer olmıya. Mûmâileyh İshak Paşa bu hususa itina etmeyüp cevab-ı nâ-müvecceh göndermişdir. Çünkü cenâbları ol tarafa teşrif buyurdular. Her madde ki vâkı‘ ola. Sıdk u kizbine ihtimam buyurula ki abes yere miyânede fitne vü fesad hâsıl olmıya ve zâhirdirki bu makûle zuhûrât ile dostları müttehîm etmiyeler. Mâdem ki bu dostları mâl ve üserâ-yı menhûbeyi bu kâr-ı şûrâ masdar olan İbrahim Han'ın etbâ‘ından istirdâd ve def‘-i töhmet etmiye. İbrâ-i zimmet hâsıl olmaz. Binâenaleyh cenâbları ol taraftan bir âdem tayin buyuralar. Ve yahûd İshak Paşa'ya emir edeler ki bu hayr-hâh tarafına bir âdem göndere ki İbrahim Han'ın yanına irsal birle mâl ve üserâ-yı menhûbeyi istirdâd ve bu bâbda ref‘-i mazanne birle ibrâ-i zimmet ve selb-i töhmet hâsıl olup bizim sıdk u kizb kelâmımız zâhir ola ve bu dostlarınıza malûm ve muhakkak ve re’y-i âlînize pûşîde ve mahfî değildir ki bu dostları bir vakitde böyle a‘mâle râzı olmayup hilâf-ı rûbe-i dostî ve mubâhî silm ve musâfât-ı harekete mürtekib olmayup bu vilâyet ahalisi dahi cür’et etmezler ki bu dostunuzun izn ü rızâsı olmadıkça bu makûle harekete mübâşir olalar ve İbrahim Efendi ve sâir uzemâ-yı Kars kemâ-yenbağî bu manâya muttali‘ olmalarıyla istifsâr buyurulur ise bu hâlin hakikatini münkeşif olur ki İshak Paşa ve ehl-i Bayezid'in kelâmı bu dostunuzun haklarında mahz-ı hilâf ve durûğ ve şem‘-i müdde‘âları nûr-ı hakikatdan bî-fürûğdur. Bu makûle nisbet bu vilâyet ahalisine nâdiren ve böyle hareket-i şenî‘a ehibbâ haklarında kizb-i sırf ve iftirâdır. Eğer cüz’ünü tahkik-i hâle meyl buyrulur ise sûret-i mukaddime malûmları buyurulur. Ve sâir ahvâl Eşikağası Hasan Ali Bey'e sipâriş olunmuşdur. İnşâallah hîn-i huzurda ifade eder.

[1782]

HAT, 17/747

45

GENCE, REVAN VE KARABAĞ HANLARININ İRAKLİ HAN'A UYARAK HAREKET ETTİKLERİ

Gence, Revan ve Karabağ hanlarının İrakli Han'a uyarak hareket ettikleri, Rumiye Hanı İmam Kulı Han vefat edince Belbas aşireti ile Ali Murat Han arasında iktidar kavgası çıktığına dâir haberleri ihtiva eden Basra ve Bağdat Valisi Süleyman Paşa'nın Sadâret'e yazdığı **tahrirâtın hülâsası.**

[24 Ekim 1783]

***

Hâlâ Bağdad ve Basra Valisi Vezir-i mükerrem izzetlü Süleyman Paşa hazretleri tarafından vârid olan tahrirâtın hülâsasıdır. 27 Za [1]197

...

Bu dahi

El-yevm memâlik-i İraniye'den Gence ve Revan ve Karabağ hanları İrakli Han'a tâbi‘ olduklarını ve merkûm İbrahim esna-yı râhda Azerbaycan'a vâsıl oldukda dört gün Hoy'da meks edüp bundan akdem Rumiye Hanı İmam Kulı Han fevt oldukda Ali Murad Han tarafından üzerine tayin olunan askerin sergerdesi Emir Arslan Han Rumiye'ye dahil oldukdan sonra Belbas aşireti Rumiye'nin etrafını girift ü hisar ve "Rumiye'yi ya İmam Kulı Han'ın karındaşına virirsiz ve yahûd Rumiye kal‘asını tahrib ederiz" davâsında ısrar üzere olmalarıyla bu hâl ile müfârekat eylediğini merkûm İbrahim takrir eylediği bir kıt'a kağıdda tahrir olunmuş.

[24 Ekim 1783]

...

HAT, 10/349_T

46

HOY HANI AHMED HAN VE KARABAĞ HANI İBRAHİM HALİL HAN'DAN İRAN'IN HALİNİ BİLDİREN MEKTUPLAR ALINDIĞI

Tiflis ve Açıkbaş hanlıklarının durum ve hareketlerinin araştırıldığı / Değişik yerlerdeki casuslardan alınan haberlere göre Rusların, Tiflis ve Açıkbaş hanlıkları ile zaman içinde değişen yakınlıklarını askerlerini Tiflis şehrine davet ettirip, komutanlarını konaklara yerleştirecek derecede ileri mertebeye ulaştırdıkları / Kuba Hanı Fethali Han, Hoy Hanı Ahmed Han ve Karabağ Hanı İbrahim Halil Han'dan İran'ın halini bildiren mektuplar alındığı ve Lezgiler ile dostane ilişkilerin bulunduğu / İran'da emirleri uygulanan, bağımsız hareket eden bir şah olmadığından hanların aralarında her zaman ayrılıklar ortaya çıktığı/ Ahıska, Azgur, Ahılkelek ve Faş kalelerinin tamirleri için gerekenin yapılacağı/ Bu durumda, Ruslarla işbirliği içinde olan Tiflis ve Açıkbaş hanlarına karşı, diğer hanlara güvenilerek harekette bulunulmamasına dâir Çıldır Valisi Süleyman Paşa'nın Sadâret'e yazdığı **mektup.**

[23 Kasım 1783]

***

Devletlü, inâyetlü, mürüvvetlü, merhametlü, atûfetlü veliyyü'n-ni'am kesîrü'l-kerem efendim sultanım hazretleri;

Bu defa kapu kethüdâmız tevkî'i saâdetlü Çelebi Efendi bendelerinin çukadarî kullarıyla şeref-rîz-i sudûr olan bir kıt'a mufassal kâime-i inâyet-dâime-i veliyyü'n-ni'amânelerinde bu esnada tâife-i Rusiyye'ye mütâbaât ve istinâd eden Tiflis Hanı İrakli Han ile Sülüman habâset-nişânın dakâyık-ı hakikat-hâl ve harekâtlarını bi't-taharrî zâhire ihracı bu kullarından matlûb buyurulduğu ve serî'an ve âcilen mutemed ve sühan-şinâs casuslar irsaliyle kat'â reyb ü iştibâh kalmayacak ve itimada şâyân olacak vechile el-hâletü hâzihî hanân-ı mersûmânın ve Rusyalu'nın etvâr u hareketleri ne vechiledir

tashih ve tahkike mübâderet olunması ve Kuba Hanı Fethali Han'ın mukaddemâ mektubuyla tahrir ve inhâ eylediği Şehzâde Abbas Mirzâ'nın keyfiyet ve hakikat-i hâli tashih olunması hususu ve Lezgi tâifesi ehl-i İslâm'dan olup öteden beri Devlet-i Aliyye'nin hıdmetlerinde bulunmaları hasebiyle tâife-i mezkûrenin lede'l-iktizâ yine hidemâtda bulunmaları melhûzuyla tâife-i merkûmeden taraf-ı bendelerine vârid olanları reddetmeyip ez-dil ü cân hidemât-ı Devlet-i Aliyye'de sebât ve karar ile kıyâm eylemeleri esbâbını tanzim ve istihsâle ihtimam olunması ve etraf u enhâya medd-i nigâh-ı teyakkuz ve basîret ile tamir ve takviyeleri bâ-emr-i âlî uhde-i çâkerâneme havale buyurulan Ahısha ve Azgur ve Hartos ve Ahılkelek kal'alarının tamirâtını uzatmamak ve ne vechile mümkün ise esbâb-ı takviyeleri istihsâlinde kusûr olunmamak hâlâtına dikkat olunmak ve iktizâ-yı vakt ü hâle göre her tarafın muhâfazasına bâ-husus Faş Muhâfızı Vezir-i mükerrem saâdetlü Halil Paşa hazretleri bendeleriyle bi'l-muhâbere Faş kal'asının dahi mûceb-i istihkâmı olacak hâlâtın istihsâline sarf-ı vüs' ü miknet olunması ve İran hanları mümin ve muvahhid olup Devlet-i Aliyye ile ahali-i İran beynini cihet-i vahdet-i İslâmiye cami olmakdan nâşî yekdiğere iânet ile himaye-i beyzâ-yı İslâm'a ez-dil ü cân nisâr-ı nakdîne-i kudret ve şiâr-ı İslâm ile mütelebbis olanlara vâcibe-i zimmet-i diyânet olduğuna binâen hanân-ı İraniyye'nin hutâm-ı Dünya'ya tam'an zümre-i müşrikîne mütâbaât etmeleri muktezâ-yı diyânet ve hamiyyetlerine mugâyir olduğu cihetden taraf-ı bendelerinden dahi o makûlelere nihânî mektublar irsaliyle emr-i dînde metânet ve takviyetleri hâlâtını taraf-ı âhara ser-rişte vermeyecek vechile ifade ve iş'âr olunması ve mukaddemâ hâk-pây-ı âlîlerine takdim olunan ma'rûzat-ı bendegânemizde el-hâletü hâzihî Moskovlu'dan Tiflis havalisine gelmiş olmayup ve İrakli Han Moskovlu'ya temâyülden nâdim olup müdâfaa kaydında olduğu ve han-ı mersûmu Moskovlu'dan tebrîde dikkat üzere olduğumuzu ve şimdilik ol havalide bir gâile olmadığı mastûr olmakdan nâşî bu defa ma'rûzât-ı bendegî ile arz olunan havâdisin beynini tevfik mümkün olamadığı ve her halde âkilâne ve hakîmâne hareket birle isticlâb olunan havâdis-i sahîha ve lâzımü'l-inhâ olan husûsâtı peyderpey hâk-pây-ı merâm-bahşâ-yı veliyyü'n-ni'amânelerine arz ve iş'âr olunması emr u ferman buyurulmuşdu. Açıkbaş Hanı Sülüman Han fi'l-asl Rusyaluya tâbi' ve bende

olmak hasebiyle Tiflis Hanı İrakli Han'ın tâife-i menhûseye meyl u mütâbaât eylemesi hususunda kemâl-i ihtimam ve bazı mevâ‘îd-i adîde ile mütâbaât eylemek hâlâtlarını Rusyalu'ya tergîb eylediğine binâen tarîklerin tamir ve tevsî‘ine teşmîr-i bâzu-yı miknet birle yolların tamiri tekmil olup Rusyalu peyderpey Tiflis'e âmed-şüd üzere oldukların müşâhede ve tâife-i Rusyalunun hareketlerinden ahali-i Tiflis mütelevven olduklarından zâhiren han-ı mersûma nedâmet geldiği ve Tiflis ahalisi suretâ te’lif zımnında Rusyaluyu müdâfaa kaydında olduğun vürûd eden casuslarımızdan malûm-ı acizânem olduğundan nâşî bundan akdem türâb-ı ikdâm-ı meyme-net-irtisâmlarına arz ve takdim olundukda mukaddem ve mu‘ahhar tahrirât-ı ubeydânemin tevfiki mümkün olmadığı bu cihetdendir. Kaldı ki, han-ı mersûmun fi'l-asl Rusyaluya meyl ve mütaba‘atı yok idiyse de tâbi‘ ve rabt-ı derûn etdikden sonra cümleden ziyade izhâr-ı sadâkat ve hıdmetlerine sarf-ı makderet üzere olduğu ve Açıkbaş Hanı Sülüman an-asl hâin-i din-i Devlet-i Aliyye ve ne vechile hîlekâr-ı malûm-ı veliyyü'n-ni‘amâneleridir. Hanân-ı mersûmânın birbirleriyle ittifak ü ittihadları bir rütbededir ki, birbirlerinden müfârakat ve mugâyeret etmeleri hadd-i imkânda değildir ve fî mâ ba‘d dekk ü desîselerinden bir vechile emniyet câiz olmadığı muhât-ı ilm u âlîle-ridir. Lâzıme-i zimmet-i ubûdiyetim nev be-nev zuhûr eden hâdise ve isticlâb olunan ihbar ve asârı bilâ-tevakkuf hâk-pây-ı âlîlerine arz ve takdim etmekdir. Aksâ-yı amâl-i bendegânem ancak rızâ-yı meyâmin-iktizâ-yı veliyyü'n-ni‘amiye muvaffak olmakdır. Sıdk u hakikatden ser-i mû inhirâf ve hilâf vâki‘ bir harf arz etmek vazife-i hâl-i çâkerânem olmadığı allâmetü'l-guyûba zâhirdir. Ümerâ-yı Çerâkise'den Ananur'a iki konak karîb Çim nâm mahalde sâkin Ahmed Bey nâm kimesne ile mu‘ârefe ve muâlefet-i sâbıkamız olmak hasebiyle âdemisi Musa yüzbaşıyı taraf-ı bendelerine gönderüp şifâhen sipâriş eylediği havâdis-i sahîha ve Rusyalu'nun keyfiyet ve ihbarı ve âdemisi merkûmun bi'l-cümle takriri bun-dan akdem bir kıt‘a kâime-i çâkerânemde derc ve tastir ve mahsûs tatarımız kullarıyla hâk-pây-ı veliyyü'n-ni‘amânelerine arz ve takdim olunmuşdu. Bu esnada mahall-i mezbûra ib‘âs olunan mutemed casusumuz vürûd edip Rusyalu'nun Tiflis Hanı İrakli Han'ın maiyyetine şimdilik memur etdikleri asâkir-i menhûsalarının mukaddimesi üç bin nefer Rusya askeri edevât-ı

cenk ve peygârlarıyla tevsî‘ ve tathîr eyledikleri cebel-i Ananur'dan güzâr ve işbu mâh-ı Teşrîn-i sânî'nin üçüncü günü İrakli Han'ın iki nefer oğulları muteber tavadları istikbal ve belde-i Tiflis'e idhal eyledikleri sahîhan haber verdiğinden başka akîbinde dahi derûn-ı Tiflis'e ib‘âs olunan diğer mutemed casusumuz dahi tevârüd eyleyüp asâkir-i menhûsa rü’esâlarına müceddeden müzeyyen konaklar tertib ve tanzim ve tevkîr ile nüzûl etdirüp takdim-i merasim-i mihmân-nüvâziye iştigal etdikleri cezm ve tayakkun olunmuşdur. Asker-i menhûsenin bu esnada Tiflis'e vürûd etmekden maksûdları İran ve Dağıstan ile görülecek mevâdd u musâlahamız vardır dedikleri mücerred âdet-i habîseleri üzere hile ve hud‘a ile ehl-i İslâm'ı iğfâl olup eyyâm-ı şitâ mürûr edinceye dek ahali-i İran ve hanân-ı Azerbaycan'ı te’lîf ve kelimât-ı dil-girîb ile kendülerine tebaiyet etdirmek kaydında olmalarıyla ve evvel-bahara dek cümle malzemelerin tehiyye ve tanzim edip Ananur tarîkiyle Tiflis'e beş merhale olur Kurav nâm mahalde ikamet üzere olan ceneral maiyyetinde otuz beş bin asker-i menhûsa ve top ve mühimmât-ı cebehane ve levâzımât-ı saire ve hey’et-i mecmû‘asıyla eyyâm-ı baharda hareket ve bu cânibe teveccüh ve azîmet ve on iki bin asker-i menhûseleri dahi Açıkbaş Hanı Sülüman yed-i peymânın maiyyetine vürûd edecekleri mevsûku'l-kelîm ve mutemedu'n-aleyh casuslarımızın ihbarlarıyla zâhir ve müstebân olmağla ve Kuba Hanı Fethali Han'ın mukaddemâ tahrir eylediği Şehzâde Abbas Mirzâ'nın keyfiyet ve hakikat-i hâli Hoy Hanı Ahmed Han'dan ve Karabağ Hanı İbrahim Han'dan istifsâr zımnında mahsûs âdemimiz ile tahrir olundukda vürûd eden bir kıt‘a cevabnâmeleri kâime-i ubûdiyet-i dâimemiz ile ma‘an merfû‘-ı hâk-pây-ı mekârim ihtivâları kılınmışdır. Kuba ve Derbend Hanı Fethali Han ile her-bâr mükâtebe ve muhâbere üzere olup bu defa han-ı mersûma ib‘âs olunan adamımız henüz zuhûr etmeyüp bundan sonra adamımız vürûdunda han-ı mûmâileyhin bi-aynihî mektubu hâk-pây-ı âlîlerine irsal ve her keyfiyet arz olunur ve İran hanlarına Rusyalu tarafından hediye ile giden elçilerinin keyfiyeti dahi mûmâileyh Ahmed Han'ın mektubundan malûm-ı aliyyeleri buyurulur. Emr u ferman buyurulduğu vechile her-bâr Azerbaycan hanlarına nihânî mektublar tahrir ve gayret-i diniyyeye teşvik ve tergîb olunmakda kusur olunmuyor. Lâkin memâlik-i İran'da müstakillen ferman-fermâ-yı hükümet bir şahları olmayup hanların birbirle-

rinin beynlerinde ittifak ü ittihadları olmadıklarından daima şikâk ve husûmet ve şûriş-i ihtilalden hâlî olmadıkları hasebiyle kendülerine dahi zaaf târî ve birbirleriyle muvâfakat ve düşman-i âhara mukâvemete iktidarları olmamakla Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-istimrârın bu havalilere kuvve-i kâhire-i şahanelerin müşâhede etdiklerinde muvahhidînden oldukları takribiyle hıdemât-ı aliyyeye temy[î]l edecekleri fehm olunur. Şimdilik Lezgi tâifesinden bölük bölük nezd-i bendegîye vürûd edenlere nüvâziş ve mehmâ-emken atıyye ve tayinâtları hususunda kat‘â kusûr olunmayıp celb olundukları halde me’lûf oldukları bahşiş ve tayinât verilmediği sûretde zabtı kâbil olmayup Tiflis ve Açıkbaş taraflarına tasallut edecekleri emr-i zâhir olmağın tâife-i merkûmenin bu cânibde kesret ile tevkifleri inâyet-i aliyye ve himem-i seniyye-i hazret-i veliyyü'n-ni‘amiye muhtac ve menûtdur. Tâife-i mezkûre asâkir-i saireye nisbet ile kalîlü'l-me’ûnet olduklarından başka cümleden ziyade hidemât-ı aliyyede ve muhârebe-i a‘dâda ve gayret ve salâbetde metânet ve sadâkatleri kirâren mücerrebimizdir ve taraf-ı bendelerine taalluk ve münâsebet-i sâbıkaları olduğuna binâen gün be gün gelmek üzeredirler. Ancak adem-i vüs‘atimizden nâşî kesret ile celblerine cesaret edemiyoruz. Ferman, ulyâ-yı ni‘am efendilerimizindir. Ahısha ve Azgur ve Hartos ve Ahılkelek kal‘alarının tamirâtına memur bina emini ağa kulları taraf-ı kullarına vürûd edip ferman-ı ulyâ-yı ni‘amî üzere kılâ‘-ı mezkûrenin tamirâtına iktizâ eden malzemeleri tehyie ve tedârikine cidd ü ihtimam ve dikkat olunmakdadır ve Faş Muhâfızı Vezir-i mükerrem saâdetlü Halil Paşa hazretleri bendeleriyle muhâbere ve her gün mükâtebât ile iktizâ eden umûr ve hususlarına alâ kadri'l-vüs‘ ve'l-imkân muâvenet ve muzâheretde ser-i mû kusûr olunmayıp vezir-i müşârunileyh hazretleri dahi serhâdd-i mezkûr muhâfazasında ve cümle hidemât-ı aliyyede sarf-ı tâb u tüvân üzere olmakla ol havalinin keyfiyet-i hâlleri müşârunileyh hazretlerinin tahrirâtından muhât-ı ilm-i âlem-ârâları buyurulur. Alimallâhu Teâla bu kulları leyl ü nehâr terk-i hâb u rahat birle rızâ-yı meyâmin-iktizâ-yı hazret-i ulyâ-yı ni‘amiye muvâfık hidemât-ı aliyyenin te’diye ve tekmilinde sarf-ı nakdîne-i miknet ve bezl-i mâ hasal-ı kudret etmekde ser-i mû tekâsül ve tehâvün olunmamağla muktezâ-yı sadâkat ve istikamet hakikat-i hâli arz ve beyân etmek lâzıme-i zimmet-i çâkerânem olduğuna binâen tasdî‘a-ı cesaret

olunmakla ve Tiflis Hanı İrakli Han ve Açıkbaş Hanı Sülüman ile fermûde-i ulyâ-yı ni‘amî üzere kemâ fi's-sâbık rüsûm-ı musâlaha ve müsâlemeye riâyet olunmadadır. Lâkin han-ı mersûmânın derûnlarında kemâl-i hıyânet ve mel‘anet muzmir olduğunda kat‘â iştibâh kalmayıp kuvve-i Rusya ile bu serhâdleri istila ve sahil-i bahr-ı Siyâh'a suikasdleri ke'ş-şems fî vasati'n-nehârı zâhir ve bedîdâr olup bu serhâddât-ı Padişahî vücûh ile perîşân ve asâkir ve zehâyir ve levâzımât-ı saireden hâlî ve takviyet ve istihkâmı eltâf-ı hazret-i ulyâ-yı ni‘amîye muhtac ve şayân olduğu muhât-ı ilm-i âlem-ârâ-yı veliyyü'n-ni‘amâneleri oldukda ol bâbda emr u ferman ve lütf u ihsân devletlü, inâyetlü, mürüvvetlü, merhametlü, atûfetlü veliyyü'n-ni‘am kesîrü'l-kerem efendim sultanım hazretlerinindir.

Fî 27 Z. sene [1]197 [23 Kasım 1783]

[Mühür]

HAT, 9/324_C

47

AZERBAYCAN HANLARININ İRAKLİ HAN VE YANDAŞLARINA KARŞI DAİMA DİKKATLİ OLUP GEREKTİĞİNDE OSMANLI KUVVETLERİNDEN YARDIM ALMALARI HAKKINDA

Tiflis Hanı İrakli Han'ın Ruslarla anlaşma yaptığının belgelendiğinden bahisle tehlikelere karşı korunmak için Çıldır Valisi Vezir Süleyman Paşa ve Bayezid Mutasarrıfı İshak Paşa ile haberleşerek dayanışma içinde bulunulması gerektiği / Osmanlı Devleti ile birlikte hareket ettiği ve diğer hanlarla iyi geçindiğinden kendisinin Padişah tarafından hanlar arasında başkomutan mesabesinde görülerek kaftan hediye edildiği / İrakli Han ve yandaşlarına karşı daima uyanık olunup muhtemel saldırıları anında Osmanlı Devleti sınırlarındaki vezir ve diğer görevlilerden yardım alınarak karşılık verilmesi hususlarında bir sureti Karabağ ve Şuşa Hanı İbrahim Hana yazılan ve

Azerbaycan hanlıklarının merkezi sayılan Hoy Hanı Ahmed Han'a hitâben gönderilen **hüküm.**

[Mayıs 1784]

***

Hanân-ı Azerbaycan'ın üss ü akdemi ve Devlet-i Aliyyemin manzûr ve mültezimi olan hâlâ Hoy Hanı Ahmed Han'a hüküm ki;

Kâffe-i sekene-i İran ve umumen kuttân-ı memâlik-i Azerbaycan ittihad-ı diyânet-i İslâmiye cihetiyle öteden beri hânedân-ı muhalledü'l-erkân-ı Saltanat-ı Seniyyemin hem-millet ve hem-civarı olup be-tahsis zaman-ı adâlet-iktirân-ı şehriyârânemden ahali-i mezkûre haklarında teveccühât-ı mekârim-gâyât-ı dâverânem ecdâd-ı izâmım *enârallâhu Teâla berâhînehum* zamanlarından efzûn olduğu nümâyân ve gayret-i diniyye ve hamiyyet-i milliye hasebiyle ol aktârın mekâyid-i a‘dâ-yı desâyis-feşândan sıyânet ve hırâseti zimmet-i himmet-hüsrevâneme lâ-büd idüği zâhir ve ayândır. Tiflis Hanı İrakli Han Rusyalu ile şerâit-i malûme üzerine akd-i muâhede ve peymân eylediği ve merâmı Azerbaycan hanlarını temhîd-i mukaddemât-ı mücellâne ile birer takrib vifâk-ı devlet-i İslâmiye'den tahvil birle *ma‘âzallâhu Teâla* dünya ve âhiretlerini harâb edecek Rusya Devleti mütâbaâtına icbâr etmek fikri idüği bundan akdem lede'l-istihbâr mücerred havânîn-i Azerbaycan'ı ikaz zımnında hâlâ Çıldır valisi vezirim Süleyman Paşa *iclâlehû*ya ve Bayezid Mutasarrıfı İshak Paşa *dâmet me‘âlîhi*ye sadrıazamım tarafından tahrirât-ı mahsûsa tastîr ve mecmû‘-ı hanân-ı Azerbaycan'a keyfiyeti iktizâsına göre bi'l-muhâbere ifade ve kendülere olan tahrirâtı irsal eylemesi derci ve İrakli Han-ı mesfûrun Rusyalu ile akd eylediği şerâit-i muâhedesinin sûreti lef ile tesyîr olunmuşdu. El-hâletü hâzihî vezir-i müşârunileyhin sen ki, han-ı sadâkat-nişân-ı ma‘zî-ileyhsin sana ve sâir hanân-ı mûmâileyhime gönderdiği Süleyman nâm âdemi vesâtatıyla cânib-i müşârunileyhe gönderdiğiniz tahrirât taraf-ı müşârunileyhden Deraliyyeme tesyîr olunmağla cümlesinin mefhûmları ve mevsıl-ı tahrirât olan merkûm Süleyman'ın vesâyânız muktezâsı üzere takriri mû be-mû karîn-i ilm-i şahanem ve Devlet-i Seniyyem ittiha-

dında sebât ve metânetiniz ve salâbet-i diniyyeniz muktezâsı üzere gayretiniz bâ‘is-i inbisât-ı dâverânem olmuşdur.

Sen hanân-ı Azerbaycan'ın üss ü akdemi ve öteden beri kemâl-i diyânet ve sadâkat ve mezîd-i dirâyet ve istikamet ile şöhret-şiâr olman mülâbesesiyle Devlet-i Seniyyemin manzûr ve mültezimi olup cebîn-i diyânet beyninde lâmi‘ ve dırahşan olan envâr-ı salâbet ve gayret ve rekîz-zamîr-i fütüvvet-semîrin olan mâye-i diyânet ve istikamet muktezâsı üzere uğur-ı din-i mübîn ve Devlet-i Aliyye-i ebed-rehînde ez-cân ü dil sarf-ı tâb ü tâkat edeceğin meczûm olduğuna binâen ve hanân-ı mûmâileyhimin tarafına olan râbıta-i derûn ve mütâbaâtları malûm olduğundan hanân-ı mûmâileyhim beynlerinde sergerde ve sipehsâlâr mesâbesinde olmanla göreyim seni din-i mübîn gayretini iltizam ve daima Çıldır valisi müşârunileyh ve Bayezid Mutasarrıfı İshak Paşa ile muhâbere merasimine riâyet ve her cânibe nezâret ederek ve bir an gâfil olmayarak müteyakkızâne harekete ikdâm ve İrakli Han tarafından hudud-ı memâlik-i İran'a ve be-tahsis istimâ‘ olunduğuna göre Revan taraflarına ve yahûd Memâlik-i Mahrûsama bir gûne suikasd alâ’imi rû-nümûn olur ise ol havalilere karîb olan serhaddât-ı mansûrem ve cevâniblerinde bulunan vüzerâ-yı izâm ve ümerâ ve hükkâm ve sâir hademe-i Saltanat-ı Seniyyem ve tavâ’if-i askeriye zâbitânı kullarım taraflarından taraflarınıza min-külli'l-vücûh muâvenet ve takviye-i bâzu-yı salâbet ve iktidarınıza ikdâm ve dikkat etmeğe taraf-ı Saltanat-ı Seniyyemden me’mûr olmalarına han-ı mesfûr ve agavâtı taraflarından Devlet-i Aliyyem arazisi hududlarına ta‘arruz misillü hâlet sünûh ederse sizler dahi cümlenüz zâhiren ve bâtınen ittifak ü ittihad birle din gayretini ele alıp a‘dânın dilîrâne bi'l-mukâbele müdâfaalarına ve gerek memâlik-i Azerbaycan ve gerek hudud-ı arazi-i Saltanat-ı Seniyyem bâ-nihâde-i nühûset olamamaları esbâbının istihsâline sarf-ı tâb u tuvân eylemeniz merâm-ı isabet-encâm-ı hümâyûnum olup ve mücerred sizi taltîf ve i‘zâz içün hâssâ hıla‘-ı fâhire-i şahanemden semmur-ı fâ’izü's-sürûre dûhte bir sevb-i hil‘at-i mevrûsü'l-behcet-i Sultanî inâyet ve ihsân-ı şahanem olmağla tebliğ ve îsâline me’mûr ... ile irsal olunmuşdur. İmdi himayet-i beyzâ-yı İslâm kâffe-i mü’minîn ü muvahhidîne vâcib olup zimâm-ı himmet ve iânet-i şahanem umumen ahali-i İran ve hususan hanân-ı Azerbaycan'a ma‘tûf ve

nakdîne-i ikdâm ve ihtimam-ı Padişahanem vikâye-i memâlik-i İslâmiye'ye masrûf olduğu ve bu bâbda taraf-ı dâverânemden bir hususda kat‘a tecvîz-i kusûr olunmayacağı ve bir vakitde a‘dâ-yı din ü millet olan küffâr-ı haksârdan emniyet ve dostluk me’mûl olmayup her ne tarîkla izhâr-ı mülâ‘abet ve dostî ederler ise dahi *ma‘âzallâhu Teâla* zu‘mlarınca bünyân-ı düvel-i İslâmiyyenin karîn-i indirâs olması maslahatı içün olduğu ve bu sûretde serî‘ü'z-zevâl olan dünya-yı fâniye firîfte olunmayıp rûz-ı cezâda sâhib-i şefâ‘at *aleyhi ve âlâ âlihî ve ashâbihî ezke't-tahiyyât* hazretlerinden hacel ve ser-müşâr olunmayacak vechile ilâ-yı kelimetullâha dikkat kâffe-i mü’minîn ve muvahhidîne vâcib ve mütehattem olduğu ve bu emr-i dinide cümlenüzden gayret-i dinîyyeye muvâfık ve hamiyyet-i İslâmiyyeye lâyık mesâi-i mebrûre-i bürûzî me’mûlü'n-ileyhâ semîr-i şehriyârânem idüği ve bu husus sair hanân-ı Azerbaycan'a dahi başka başka emsile-i şerîfemle ifade olunduğu malûm-ı sadâkat-melzûmun oldukda hil‘at-i fâhire-i dâverânemi hutuvât-ı ta‘zim ve ibcâl ile istikbal ve zîver-dûş-ı müfâharet eyledikden sonra ber minvâl-i muharrer birbiriniz ile müttefikü'l-himme ve müttehidü'l-kelime olarak ve Çıldır valisi müşâr ve Bayezid mutasarrıfı mûmâileyhimâ ve sâir iktizâ edenler ile ale'd-devam muhâbere merasimine riâyet ve İrakli Han-ı mesfûr ve ağavâtı olan a‘dânın çi-gûnegî-i hâl ve keyfiyâtlarını daima istihbâr birle bir an gâfil olmayarak müteyakkızâne ve mutabassırâne hareket ve a‘dâ taraflarından hudud-ı memâlik-i İran'a bir gûne suikasd alâyimi rû-nümûn olur ise taraf-ı Saltanat-ı Seniyyemden hududlarda olan vüzerâ-yı müşârunileyhim ve sâirler taraflarından her vechile i‘ânet ve def‘-i sâil-i hasma ve sizler ile bi'l-ittifak muhâfaza-i memâlike ikdâm ve dikkat olunacağı muhakkak olmağla cânib-i a‘dâdan o makûle bir hareket ve beri taraflara tecavüz ve tahattî misillü bir gûne hâlet sünûh eder ise derhal birbiriniz ile ittifak ve mukâbele-i a‘dâya ve dahil-i Azerbaycan ve hudud-ı arazi-yi Devlet-i Aliyye'ye bir vechile bâ-nihâde-i nühûset olmamaları esbâbının istihsâline ve dilîrâne ve şecî‘âne mukâbele birle def‘-i sâillerine nisâr-i nakdîne-i liyâkat ve cümlenüzden ve be-tahsis senden me’mûl ve muntazar-ı şahanem olan diyânet ve dirâyet ve mâye-i reviyyet ve sadâkati ibrâz ve izhâra ve taahhüdünüzü ifâ ile tahsil-i rızâ-yı

şehriyâreneme sarf-ı küll-i miknet eylemeniz bâbında misal-i Padişahanem sâdır olmuşdur. Buyurdum ki.

Fî evâsıt-ı C. Sene [11]98 [Mayıs 1784]

Bir sûreti _____ Revan hanına hil'at irsali tayy olunarak.	*Bir sûreti* _____ Tebriz Hanı **Hüdâdâd Han**'a hil'at tayy olunarak.
Bir sûreti _____ Rumiye Hanı **Mehemmed Kulı Han**'a hil'atsizdir.	*Bir sûreti* _____ Nahçıvan Hanı **Kulı Han**'a hil'atsizdir.
Bir sûreti _____ Merend Hanı **Süleyman Han**'a hil'at yokdur.	*Bir sûreti* _____ Karabağ ve Şuşa Hanı **İbrahim Han**'a bu dahi.
Bir sûreti _____ Şeki hanına bu dahi.	*Bir sûreti* _____ Şamahı hanına bu dahi.

A. DVNS. NMH. d, 9_160

48

KARABAĞ HANI İBRAHİM HALİL HAN'IN KÂTİBİ MEHEMMED MİRZÂ'YA VERİLECEK OLAN KAFTAN VE HEDİYELİK EŞYALAR

Karabağ Hanı İbrahim Halil Han'ın kâtibi Mehemmed Mirzâ ile Çıldır Valisi Vezir Süleyman Paşa'nın hazine kâtibine Sadâret emri gereği Hazinedarbaşı Ağa tarafından verilecek olan kaftan ve hediyelik eşyalar için düzenlenen defterin onaylanarak hesabının ödenmesine dâir **Sadâret buyruldusu.**

[17 Temmuz 1784]

***

Arz-ı bendeleridir ki

Karabağ Hanı İbrahim Halil Han'ın bu defa Deraliyye'ye vürûd eden kâtibi Mirzâ Mehemmed'in bir nefer âdemiyle hâlâ Çıldır Valisi Süleyman Paşa hazretlerinin dahi hazine kâtibine bâ-ferman-i âlî ilbâs u iksâ olunan eşya-yı mütenevvi'anın iktizâ eden bahâsı i'tâ olunmak ricasıyla hazinedâr başı ağa kullarının verdiği memhûr müfredât defteridir. Mûcebince eşya-yı

mezkûre bahâları hesab etdirildikde dört yüz seksen altı buçuk guruşa bâliğ olduğu malûm-ı devletleri buyuruldukta meblağ-ı mezbûrun altı buçuk guruşu tenzil olunup mâadâ dört yüz seksen kuruş virilmek üzere Başmuhâsebe'ye kayd ve tezkiresi i‘tâ olunmak bâbında emr ü ferman devletlü saâdetlü sultanım hazretlerinindir.

Telhisi mûcebince Başmuhâsebeye kayd ve tezkiresi verilmek buyuruldu.

25.Ş.[11]98

Tezkire verildi

28.Ş.[11]98

Hesab ola

Berâ-yı bahâ-i eşya-yı mütenevvi‘a lâzım-ı Mirzâ Mehemmed Efendi kâtib-i han-ı Karabağ ma‘a-etbâ‘eş ve Kâtib-i Hazine-i Süleyman Paşa vali-i Çıldır an Âsitâne-i Saâdet âmed ve be-marifet-i Mustafa Ağa Ser-hâzin-i Bîrûn mübâyaa ve teslim şude fermûde el-vâki‘ der-sene 1198. Ber-mûceb-i memhûr defter-i müfredât ağa-yı mûmâileyh bâ-ferman-ı şerîf.

	Guruş
Berâ-yı kâtib-i han-ı mezbûr	247
Berâ-yı etbâ‘eş	040,5
Berâ-yı kâtib-i ha-zine-i müşârunileyh	199
	486,5
	[-]006,5
Tenzil ve telhis	480

İşbu defter mûcebince eşya-yı mütenevvi‘anın masârıfı hesab olun-dukda bu mikdar eder. Ferman devletlü inâyetlü sultanım hazretlerinindir.

Fî 21.Ş.1198

Bu defa Deraliyye'ye vürûd eden Karabağ Hanı İbrahim Halil Han'ın kâtibi Mirzâ Mehemmed'e ve bir nefer âdemine ve Çıldır Valisi Vezir-i

mükerrem Süleyman Paşa'nın hazine kâtibi efendiye bâ-ferman-ı âlî ilbâs buyurulan eşyanın müfredâtı defteridir.

Fî 18.Ş.1198

Mûmâileyh Mirzâ Mehemmed'e ilbâs buyurulan

Kalpak	Câr-şâl	Şâlî Kerrâke	Çiçekli Kaftan ma'a üstâdiye	Çiçekli Entâri	Şâlî Cebe ma'a üstâdiye	Şâlî çakşır	Mest pabuç ve bohça
Aded 1	Aded 1	Aded 1	Aded 1	Aded 1	Aded 1	Aded 1	Aded 1
Guruş 7,50	Guruş 75	Guruş 65	Guruş 31,50	Guruş 27	Guruş 18,50	Guruş 17	Guruş 5,50
Yekûn: 247 kuruş.							

Mirzâ-i merkûmun bir nefer âdemine ilbâs buyurulan

Kalpak	Şam alacası entâri	Hama kuşağı	Çuka-yı Niş	Çuka çakşır
Aded 1	Aded 1	Aded 1	Aded 1	Aded 1
Guruş 4,5	Guruş 9,5	Guruş 4,5	Guruş 13,50	Guruş 8,5
Yekûn: 40,5 kuruş.				

Müşârunileyhin hazine kâtibi efendiye ilbâs buyurulan

Destâr-ı Hindî	Câr-şâl	Şam çetâri kaftan ve entâri ve üstâdiye	Çuka-yı Niş	Şâlî cübbe ma'a üstâdiye	Şâlî çakşır	Sandal boğça
Aded 1	Aded 1	Aded 2	Aded 1	Aded 1	Aded 1	Aded 1
Guruş 27,5	Guruş 75	Guruş 38	Guruş 20	Guruş 18,5	Guruş 16,5	Guruş 3,5
Yekûn: 199 guruş.						
Cem'an yekûn: 486 guruş						

Vech-i meşrûh üzere

Karabağ Hanı İbrahim Halil Han tarafından kâtibi Mehemmed Mirzâ'ya ve bir nefer âdemine ve Çıldır Valisi Vezir-i mükerrem Süleyman Paşa hazretlerinin hazine kâtibine bâ-ferman-ı âlî ma'rifet-i kullarıyla ilbâs

ve iksâ buyurulan eşya-yı mezkûrun vaz‘ olunan fiyatı mûcebince Başmuhâsebe'den hesab ve Hazine-i Âmire'den i‘tâ ve ihsân buyurulmak bâbında emr ü ferman devletlü inâyetlü sultanım hazretlerinindir.

Bende
Mustafa
Ser-hâzin-i Bîrun

28. Ş. [11]98 [17 Temmuz 1784]

C. DH, 4085

49

KARABAĞ HANI İBRAHİM HALİL HAN'IN KÂTİBİ MEHEMMED MİRZÂ'YA HARÇLIK OLARAK VERİLECEK PARA

Çıldır Valisi Süleyman Paşa'nın hazine kâtibi eşliğinde Azerbaycan hanlıklarının mektuplarını İstanbul'a getiren Şuşa Hanı İbrahim Han'ın kâtibi Mirzâ Mehemmed'e harçlık verilmesinin uygun görüldüğüne dâir Defterdar telhisi ve **Sadâret buyruldusu.**

[23 Ağustos 1784]

***

Arz-ı bendeleridir ki

Sâdır olan ferman-ı âlîleri mûcebince Mirzâ-yı mûmâileyhe harclık olmak üzere iki bin ve hazine kâtibi merkûma beş yüz guruş ki cem‘an iki bin beş yüz guruş verilmek üzere Başmuhâsebe'ye kayd ve tezkireleri i‘tâ olunmak bâbında emr ü ferman devletlü saâdetlü sultanım hazretlerinindir.

Telhisi mûcebince Başmuhâsebe'ye kayd ve tezkireleri i‘tâ olunmak buyruldu.

Fî 7.L.[11]98

İzzetlü defterdar efendi

Hâlâ Çıldır Valisi Vezir-i mükerrem saâdetlü Süleyman Paşa hazretlerinin hazine kâtibine mürâfakaten bu defa Azerbaycan hanları tahrirâtıyla Deraliyye'ye gelüp bu defa i‘âde olunmak üzere olan Şuşa hanı

necâbetlü İbrahim Han'ın kâtibi Mirzâ Mehemmed'e ve hazine kâtibi mûmâileyhe birer mikdar harclık verilmesi muktazî olmağla imdi mirzâ-yı mûmâileyhe iki bin ve hazine kâtibi merkûma beş yüz cem‘an iki bin beş yüz guruşun Hazine-i Âmire'den i‘tâsını telhis eyliyesiz deyu buyuruldu.

Fî 6. L.[11]98 [23 Ağustos 1784]

C. DH, 15873

50

FETHALİ HAN'IN, ŞAH SOYUNDAN OLDUĞUNU İDDİA ETTİĞİ BİR KİŞİYİ İRAN'DA ŞAH İLAN ETMEK İSTEMESİ

Şuşa, Tebriz, Hoy, Rumiye, Merend ve Nahçıvan hanlarının, Derbend-Kuba Hanı Fethali Han'ın, şah soyundan olduğunu iddia ettiği bir kişiyi İran'da şah ilan etmek isteğine hep beraber karşı çıkmaları fakat daha sonra Kuba ile Tebriz ve Karabağ ile Hoy hanlarının kendi aralarında ittifak yaparak hareket etmelerine dâir haberleri ileten Muş Mutasarrıfı Maksud'un Sadâret'e yazdığı **kaime.**

[30 Ağustos 1784]

***

Hâlâ Muş Mutasarrıfı Maksûd Paşa tarafından derûn-ı mektubuna mevzûhan havâdise dâir gönderdiği kâimesidir. Mektubu yalnız arz-ı hulûsdan ibaret olduğuna mebnî alıkonulmuşdur.

Devletlü, inâyetlü, atûfetlü, merhametlü veliyyü'n-ni‘am efendim sultanım hazretleri

Tiflis ve İran ve havalisinin keyfiyâtına dâir derece-i tahkik olan hâlât ve havâdisâtı tefahhus buyurulmuştur. Elsine-i nâs miyânında olan havâdis tahrire sezâ olmayup bundan akdem mahsûs taraf-ı kullarından İran câniblerine celb-i havâdis içün bir iki âdem gönderilüp Ramazan-ı şerîfin gurresinde avdet İran cânibinde derece-i tahkike resîd olan havâdisât; Derbend Hanı dimekle meşhur Kuba Hanı Fethali Han bir şahıs peydâ edüp "fi'l-asl İran şahı neslindendir bunu İran'a şah ederim" deyu iddia ile asâkir-i

kesîre cem‘ ve oldukları mahallerden hareket, Erdebil'e karîb bir mahalle vüsûl olduklarında Azerbaycan hanlarının mesmû‘ları oldukda Şuşa Hanı İbrahim Han ve Tebriz Hanı Hüdâdâd Han ve Hoy Hanı Ahmed Han ve Rumiye ve Merend ve Nahçıvan hanları ve sâir hanlar birbirleriyle muhâbere ve istişâre bi'l-ittifak Fethali Han'a âdem gönderirler. "Bu makûle mekr ü tezvirâta itibarımız olmayup bu vechile harekât-ı nâ-ber-câya rızâlarımız olmayup encâmî-kârî mülâhaza ederek gerü avdet eyleyesüz" deyu han-ı mûmâileyhe tahrir ve kendü askerlerini dahi cem‘ ve Fethali Han'ın bu misillü mekr [ü] hilesini def‘ eyleye. Bu istişâ[re]lerinde Hoy Hanı Ahmed Han ile Tebriz ahalisinin hafiyyeten ittifakları olup ahali-i mezbûr han-ı mûmâileyhe mütâbaât ve meyilleri olduğuna Tebriz Hanı Hüdâdâd Han habîr ve âgâh olduklarında mârru'z-zikr Fethali Han'a mütâbaât ba‘de'l-mükâtebe ve muhâbere bi'n-nefs etbâ‘ıyla süvâr olup Ramazan-ı şerîfin yedinci günü han-ı mûmâileyhin indine varup Ahmed Han'a rağmen mûmâileyhimâlar müttefik ve yek-cihet olup asâkir-i kesîre cem‘ Tebriz ahalisini te’dîb içün Tebriz'e gelüp â‘yân ve ağa ve anların bir takrib katl-i emvâl ve eşyaların nehîb ve gâret ve merâmları üzere nizâm-pezîr ve husus-ı mezbûra Hoy Hanı Ahmed Han habîr oldukda ol dahi askeriyye cem‘, tedârikât-ı kaviyye ile mâh-ı Ramazan-ı şerîfin on dokuzuncu günü Hoy'dan çıkup akrabası olan Şuşa Hanı İbrahim Han ile bir mahalde mülâkât ve ba‘de'l-müşâvere ittifaken Fethali Han üzerine varup mahkûm eylediklerinden sonra Tebriz'e varup Hüdâdâd Han'ın dahi nizâmını vireler. Bu esnada mûmâileyh Ahmed Han Merend'e karîb Farfar Çemeni nâm mahalde darb-ı hıyâm İbrahim Han'ın gelmelerine muntazır olmuşlardır. Bu esnada İran câniblerinde olan havâdisât vech-i muharrer olup Tiflis tarafı havâdisâtı bundan akdem üç bin nefer gavur Tiflis'e gelüp bir mahalle tasallut ve hareketleri zuhûr eylediği bu kadar beş bin nefer dahi gelmiş tevâtür olunup söyleniyor. Bundan başka derece-i tahkik hâlâta resîd tahrire sezâ havâdisât olmayup lâkin İrakli Han-ı mel‘ûn tarafından Mirzâ Görgin nâmında bir âdemi bir mikdar süvariyle Revan'a varup bu ana değin Revan'da ikamet ve tezvirât ile ahali-i Revan beynine ihtilal-i kesîre bırakdıkları dahi vâki‘ bu esnada bundan başka derece-i sıhhate resîd havâdis olmayup bundan sonra zuhûr eden havâdisât yine hâk-pây-ı hazret-i

veliyyü'n-ni‘amiye arz-ı hâl birle i‘lâm olunur. Ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Mühür

Fî 13 L [1]198 [30 Ağustos 1784]

HAT. 28/1333

51

RUSLARIN, KIRIM TATARLARINI VE LEH KRALLIĞINI BAĞIMSIZLIK VAADİYLE OYUNA GETİRDİKLERİ GİBİ BÖLGEYE NÜFUZ EDEBİLMEK İÇİN OSMANLI DEVLETİ İLE BARIŞ YAPTIKLARINI İDDİA ETMELERİ

Şirvan, Şuşa, Şamahı ve Hoy hanlarının, Karabağ hanının kâtibi Mehmed ve Çıldır Valisi'nin Hazine Kâtibi İbrahim'in vasıtasıyla İstanbul'a ulaştırılan yazılarındaki, birlik, beraberlik ve bağlılık ifadelerinden memnuniyet duyulduğu / Ruslara tabi olan Tiflis Hanı İrakli Han'ın, bozguncu işbirliğini anlaşma senedi ile yaptığının açığa çıktığı, Tiflis'e yerleşik Rus elebaşılarının Azerbaycan ve Dağıstan hanlarını İrakli Han'a hile ile boyun eğdirmek için yalan haberler yaydıkları / Kırım Tatarlarını ve Leh Krallığı'nı bağımsızlık vaadiyle oyuna getirdikleri gibi bölgeye nüfuz edebilmek için Osmanlı Devleti ile barış yaptıklarını iddia eden Rusların asıl amaçlarının hanları birbirine düşürmek olduğu / Düşman tarafından herhangi bir saldırı olursa, hududlarda bulunan Osmanlı vezir ve komutanlarına da ferman gönderildiği üzere daima teyakkuzda bulunularak haberleşmek suretiyle birlikte karşı konulması hususlarında Kuba ve Derbend Hâkimi Fethali Han'a hitâben yazılan **hüküm.**

[Ağustos 1784]

***

Kuba ve Derbend Hâkimi Fethali Han dâmet me'âlîhiye hüküm ki,

Siz ki; han-ı salâbet-nişân-ı ma'zî-ileyhsiz. Bu defa gerek sizin tarafınızdan ve gerek Şeki ve Şirvan Hanı Mehemmed Hasan ve Karabağ Hanı İbrahim Halil Han ve Şamahı Hanı Mehemmed Said Han ve biraderi Agasi Han ve Usumi ile meşhur Emir Hamza Hanzâde Ali Bey ve Sürhay Hanzâde Mehemmed Han'ın oğlu Abdullah Bey ve Hoy Hanı Ahmed Han taraflarından Karabağ hanı ma'zî-ileyhin muteber küttâbından Mehemmed Efendi ve hâlâ Çıldır Valisi Vezirim Süleyman Paşa *iclâlehû*nun Hazine Kâtibi İbrahim Bey vesâtatlarıyla Deraliyyeme irsal olunan ma'rûzâtınız vâsıl ve mefâhîm ve mezâminine mû be-mû ıttılâ'-ı şahanem şâmil ve cümlenüz din ve şeriat-i mutahhara gayretiyle memâlik-i İslâmiye[yi] muhâfıziyyetde ve müdâfaa-i a'dâ-yı müşrikînde muktezâ-yı hamiyyet-i İslâmiyye üzere sarf-ı makdûr iderek **"El-mü'minûne ke'l-bünyânî yeşüddü ba'zuhum ba'zen"** muktezâsınca beyzâ-i İslâmı himayet bâbında cümlenüz ittifak-ı tâm üzere olmanuzdan taraf-ı mülûkâneme inşirâh-ı tâm hâsıl olmuşdur. Tiflis Hanı İrakli Han dedikleri İblis-şîme bundan akdem Rusyaluya iltica ve mücerred Azerbaycan ve memâlik-i İran'ı ne'ûzü billahi Teâla cebren ve kerhen zabt ve zümre-i muvahhidîni tezlîlen ve tahkîren taht-ı itâate idhal ve zu'munca kişver-i İran'a şah olmak niyyet-i fâsidesini nakş-ı safha-i hayal edüp bu merâmına vusûl zımnında Moskovlu'nun tâbi'i olduğunu müş'ir ve kuyûd ve şürûtu şâmil tâife-i mesfûreye sened verdiği Devlet-i Aliyye-i ebed-kıyâmımın mesmû'u olduğu esnalarda hanân-ı Azerbaycan ve hükümdarân-ı hıtta-i Dağıstan hâdise-i mezkûreyi mülâhaza ve mel'ûn-ı mezkûrun ve husûsan küffâr-ı Rusya'nın maksadları kesr-i beyzâ-i İslâm'a mahsûr olduğunu te'emmül ve bunların hile ve hud'alarına dilbeste olmamaları ve fecere-i müşrikîn-i delâlet-la'în-i mezbûr ile gerek memâlik-i mahrûseme ve gerek mülk-i İran'a ve be-tahsis kal'a-i İrevan'a tahattî ve tecavüz ederler ise Saltanat-ı Seniyye-i Osmaniye vüzerâ ve ümerâ ve serân-ı sipâh-ı zafer-penâhî zîr-i idarelerinde mevcud ecnâd-ı vegâ itibarıyla derhal mukâbele ve müdâfaaya kıyâm ve müsâraât eylemeleri için evâmir-i aliyyem sudûr eylediğine binâen İran ve Dağıstan sekenesiyle kuttân-ı merzbûm-ı Rum din karındaşları olmaları hasebiyle havânîn-i müşârunileyhim dahi a'dâ kangı cânibe suikasd ederler ise bi'l-ittifak cevab-ı bâ-savâb hud'a ve firîblerini

havale-i zebân-ı şimşir eylemeleri Çıldır valisi müşârunileyh vesâtatıyla cümleye iş‘âr ve İrakli müfsidînin Moskovlu'ya verdiği senedin sûreti dahi ba‘s ve tisyâr olunmakdan nâşî hanân-ı ma‘zî-ileyhim câniblerinden tevârüd eden ma‘rûzâtlarında ırz-ı hayat cevher-i cesedlerinde kâim oldukca düşmen-i şeriat ve millete ser-fürû ve meyl ve rükûn eylemeyecekleri ve her halde muâvenet ve şefkat-i şahaneme muntazır oldukları derc ve tastîr olunmuş idi. Bu hılâlde Moskovlu tarafından Tiflis'de mukim şirzime-i rezîle-i küffârın sergerdeleri Azerbaycan ve Dağıstan hanlarına kağıdlar gönderüp Osmanlı Devleti Rusya Devleti ile tekrar akd-i musâlaha eyledi ve İrakli Han oğullarını tecdid-i râbıta-i inkıyâd zımnında Devlet-i Rusya'ya gönderdi. Siz dahi İrakli Han'a muti‘ ü münkâd olduğunuza i‘timâd gelmek için akraba ve evlâdlarınızı rehin olarak yanına îsâl edin teklifine ibtidâr eylediği ecilden haber-i mezkûr kulûb-i uzemâ-yı Azerbaycan ve Dağıstan'a hadşe-resân olduğu istimâ‘ olundu. Rusyalu suikasd murad eyledikleri mahallerin ahali ve sergerdelerine ibtidâ-yı emrde dostluk sûretini irâ’e ve hutâm-ı Dünyeviye'den bazı nukûd ve hediyâ bezl ederek bir memleketin ahalisini izlâl ve beynlerine teferruk ilkâ eyledikden sonra birer bahane tedârikiyle etraflarını ihâta ve hükkâm ve söz sâhiblerini katl ve idam ve kusûr aceze ve mesâkini esir misillü istihdam ve refte refte ribka-i İslâm'dan ihraca dahi icbâr ederler. Kırım Tatarları üçyüz seneden ziyade Devlet-i Aliyyem sâyesinde küffâr-ı Moskov'u cizye-güzâr menzilesine tenzil etmişler iken seksen üç tarihinde vukû‘ bulan seferde hiyel-pişe-kân-ı Moskov kavm-i mezbûrun tama‘kâr olan mirzâ ve rîş-sefîdlerine gizlice kağıdlar gönderüp meâlinde "siz Osmanlı ile bizim muhârebemize müdâhale etmeyüp bir tarafa çekilin sonra biz sizi serbest ve muâf etdirüp başlı başınıza bir devlet olursuz. Mahkûmiyette olan zül ve hakareti niçün çekersiz ? Rusya Devleti sizin her birinize senevî şu kadar atıyye ve ihsân vermeğe taahhüd eder" kelimâtını ilkâ ve ahmak Tatarlar kâfirlerin akvâllerini gerçek sanıp cünûd-ı muvahhiddîni germâ-germ-i ateş-i muhârebe oldukları esnada cengden rûgerdân olup zahire ve top ve cebehane nakliyle meşgul hayvanâtlarını ahz ve dilâverân-ı İslâmı semender-âsâ nâr-ı kıtâl derûnunda terk ve kendü mülklerini yed-i düşmene teslim birle serbestiyeti kabul mazmûnunda Devlet-i Aliyye'den gizli sened itâ etmeleriyle Devlet-i Aliyyem

Tatarları kefere elinde bırakmamak için mu‘âraza ve münâkaşa etdikce işte Tatarlar mirzâ ve başlarıyla ma‘an bize sened verdiler deyu ibrâz-ı sened edüp nihâyet kâr-ı Tatar ve Kırım'a ne Devlet-i Osmaniye ve ne Rusyalu müdâhale etmemek ve akvâm-ı Tatariyye başlu başlarına hanlarıyla hükümdar olmak şartıyla münkâd oldular. Devlet-i Aliyye yine Tatarın hamakatine kalmayıp bi'l-külliye dest-i düşman-ı dînde müzmahil olmamaları için yirmi otuz bin kese akçe sarfıyla bu kadar süfün-i donanma tertib ve halâslarına bezl-i mechûd eyledikce Şahin Giray nâmında selâtin-i Cengiziyye'den bir fesad-pişeyi hanlığa kabul ve mezbûr Şahin Giray dahi ben serbest han oldum zannıyla serâser hıtta-i Kırım'a kırk elli bin küffârı davet ve kılâ‘ ve bukâ‘ı onlara teslim ve eşrâr-ı küffâr dilhâhları üzere kal‘aları zabt ve gayret-i diniyye fehm etdikleri sultanlar ve mirzâları ihlâk ve Tatar'da ne kadar esliha var ise Şahin Giray yediyle intizâ‘ ve kuvvetlerini selb etdikden sonra mezbûr Şahin Giray'ı Kırım'dan teb‘id ve hane-berdûş tard edüp mugâyir-i ahd Kırım'ı biz askerimiz ile zabt etdik iddiasıyla istila etdi. Tatarlar dahi ne etdiklerini bildi ammâ çare ne çâre kendü tahammülleri cezâsıyla meslûbü'l-ırz ve'n-namus dest-i küffârda reâyâ olup kaldıkları cümle âleme şâyi‘ ve zâhir olmuş bir maddedir. Cenâb-ı müntakim-i hakikinin avn ü inâyetiyle sûret-i mezkûre ber-karar olmayup memleket-i mezbûre yine fetih ve teshîr olunmak mevâhib-i ilâhiyeden me’mûldür. Nasara memleketlerinden Leh krallığı dahi bir cesîm devlet iken Rusya keferesi size iânet ederiz diyerek içlerine asker idhal ve kal‘a ve memleketlerini istila etdikleri dahi ahd-i karîbde vâki olmuşdur. Hâl ve girdârları böyle olan kâfirlerin sulh ve ahidlerine inanılmayacağı güneş gibi âşikârdır. "Şimdi Osmanlı Devleti ile sulh olduk size zararımız yokdur, İrakli Han'a evlâdlarınızı rehin verin" demekden irâde-i fâsidesi Kırım Tatarlarına ve Leh sükkânına etdikleri gibi bir hile ve tezvir ile Azerbaycan ve Dağıstan hanlarını iğfâl ve giderek birbirine düşürüp netice-i kârda umumen kutr-ı İran'ı tahrib ve İslâm nâmını aktâr-ı mezkûreden def‘ ve hanzâde ve hânedânlarını istisâl dâiye-i fâsidesi olduğundan kat‘â şüphe yokdur. Maazallahu Teâla İrakli Han bahanesiyle İran'a müdâhale etmeleri lâzım gelir ise alimallâhu Teâla üç seneye varmayup İran'ı hâk ile yeksân ederler. Bu dahi hafî değildir ki saray-ı dünya-yı fâniyede beşer için bekâ yokdur. Hayatda oldukça din düşmanları-

nın taht-ı yed-i galebe ve kahırlarından nihân olmak ve benîn ve benât-ı müslimînin perde-i ismetlerini küffâra hetk etdirmek raculiyet ve diyânete şâyân olmadığından başka ömr-i serîü'z-zevâl gâyete erişüp âlem-i miâda irtihâl mukarrer oldukda sultan-ı serîr-i risâlet ve ehl-i nebînin huzurlarına ne yüz ile varılur? Muhassıl-ı kelâm, İran bî-sâhibdir zu‘muyla İrakli Han mel‘ûnu Moskovlu'nun pîşvâsı olup hudud-ı Azerbaycan'a bâ-nihâde tecavüz ederler ise *müsta‘înen billâhi Teâla* siz ki han-ı müşârunileyhsiz siz ve umumen hanân-ı Azerbaycan ve Dağıstan ile beraberce vüzerâ ve serhâddârân ve serân-ı sipâh-ı Devlet-i Aliyye'm i‘lâm-ı gazayı tahrik ve cenk ve bîkâre-i kıyâm eylemelerine irâde-i kâtı‘a-i hüsrevânem masrûf idüği ve bu niyetden cezmen ve yakînen malûm-ı hakâyık-mersûmunuz olmak için işbu misal-i şahanem ısdâr ve ... ile irsal olunmuşdur. İmdi arazi-i Azerbaycan ve umumen memâlik-i İran mevâtın-ı ehl-i İslâm olup ittihad-ı diniyye cihetiyle memâlik-i mezkûrenin mekâyid-i a‘dâdan muhâfazası esbâbının istihsâli zimmet-i himmet-i tâc-dârâneme vâcib ve mütehattem olduğundan ma‘azallâhu Teâla cânib-i a‘dâdan hudud-ı memâlik-i mezkûreye bir gûne suikasd zuhûru ihsâs olunduğu gibi hanân-ı Azerbaycan ve Dağıstan ile bi'l-muhâbere müdâfaa-i müşrikîn ve muhâfaza-i memâlik-i müslimîne ikdâm-ı tâm eylemeleri havali-i mezkûre serhâdlerinde ve etrafda olan vüzerâ-yı izâm ve mîrimîrân-ı kirâm ve sâir sergerdegân-ı asâkir-i zafer- encâmıma mukaddem ve mu’ahhar evâmir-i şerîfemle tenbih olunup ol vechile memur olmalarıyla siz dahi çi-günegî-i hâl ve hareket-i a‘dâyı istihbârdan hâlî ve mekâyid-i a‘dâdan kat‘a gâfil olmayarak ve daima müteyakkız ve mütebassır bulunarak esbâb-ı takviyenin istihsâline ikdâm ve a‘dânın memâlik-i İslâm'a tecavüz kasdıyla bir tarafdan zuhûru tahakkuk eylediği gibi sair hanân ve memâlik-i mahrûsem serhâddârânıyla muhâbere ve mütevekkilen ale'llâhi'l-Mu‘în olmağın kahr u kam‘-ı a‘dâ-yı müşrikîn ve vikâye-i beyzâ-yı din-i mübîne ale'l-ittifak sarf-ı bâ-re’y-i liyâkat ve indellâhi ve'n-nâsi makbul olacak hidemât-ı celîleye muvaffak olmağa ve âbâ ve ecdâdınızın din yolunda sebkat eden gayret ve hamiyyetlerini teyide senâ ve vüs‘ ü miknet eylemeniz bâbında.

Fî evâhir-i N. sene [1]198 [Ağustos 1784]

Bir sûreti _____ Şuşa ve Karabağ Hanı **İbrahim Han**'a.	*Bir sûreti* _____ Şeki ve Şirvan Hanı **Mehemmed Hasan Han**'a.
Bir sûreti _____ Şamahı Hanı **Mehemmed Said Han**'a.	*Bir sûreti* _____ Şamahı Hanı'nın biraderi **Agasi Han**'a.
Bir sûreti _____ Sürhay-zâde **Mehemmed Han**'a.	*Bir sûreti* _____ Şemhal Hanına.
Bir sûreti _____ **Usumi Hamza Han**'a.	*Bir sûreti* _____ Avar ve Kunzak Hanı **Umman Han**'a.
Bir sûreti _____ Akuşa kadısı Efendi'ye.	*Bir sûreti* _____ Revan Hanı ... Han'a.
Bir sûreti _____ Tebriz Hanı **Hüdâdâd Han**'a.	*Bir sûreti* _____ Rumiye Hanı **Mehemmed Kulı Han**'a.
Bir sûreti _____ Nahçıvan Hanı ... Han'a.	*Bir sûreti* _____ Merend Hanı ... Han'a.
Bir sûreti _____ Meraga Hanı **Ahmed Han**'a.	*Bir sûreti* _____ Erdebil Hanı **Nazar Ali Han**'a.
Bir sûreti _____ Hoy Hanı **Ahmed Han** *dâmet meâlîhi*ye.	

A. DVNS. NMH. d, 9_165

52

AZERBAYCAN VE DAĞISTAN HANLARINA GÖNDERİLEN HEDİYE SAAT VE PARALAR

Azerbaycan hanlarından Şuşa ve Karabağ, Kuba ve Derbend, Hoy, Şeki ve Şamahı hanları ile Dağıstan hanlarından Sürhay Hanzâde Mehemmed, Şemhal, Usumi hanlar ve Akuşa kadısına Padişah tarafından gönderilerek hediye edilen saat ve paralara ait **defter.**

[05 Eylül 1784]

***

Dağıstan ve Azerbaycan hanlarından zîrde mestûr olan hanân atiyye-i hümâyûna şâyeste olmalarıyla bu defa taraf-ı hazret-i cihandârîden irsal ve ihsânı tertib olunan atâyânın defteridir.

Kuba ve Derbend hâkimi **Fethali Han**'a			Şuşa ve Karabağ Hanı **İbrahim Halil Han**'a		
Murassâ tırnak saat kıt‘a 1 Guruş 400	Cedîd rub‘iyye para 1500	Cedîd nısfıyye para 1500	Murassâ tırnak saat kıt‘a 1 Guruş 350	Cedîd rub‘iyye para 1500	Cedîd nısfıyye Para 1500

Hoy Hanı **Ahmed Han**'a			Şeki Hanı **Mehemmed Hasan Han**'a		
Murassâ tırnak Saat kıt‘a 1 Guruş 245	Cedîd rub‘iyye para 1000	Cedîd nısfıyye para 1000	Murassâ tırnak Saat kıt‘a 1 Guruş 245	Cedîd rub‘iyye para 1000	Cedîd nısfıyye para 1000

Şamahı Hanı **Mehemmed Said Han**'a			Mûmâileyhin karındaşı **Agasi Han**'a		
Murassâ tırnak Saat Kıt‘a 1 Guruş 245	Cedîd rub‘iyye Para 500	Cedîd nısfıyye Para 500	Murassâ tırnak Saat Kıt‘a 1 Guruş 245	Cedîd rub‘iyye Para 500	Cedîd nısfıyye Para 500

Dağıstan hanlarından **Sürhay Hanzâde Mehemmed Han**'a			**Şemhal Han**'a		
Murassâ tırnak Saat Kıt‘a 1 Guruş 245	Cedîd rub‘iyye Para 1000	Cedîd nısfıyye Para 1000	Murassâ tırnak Saat Kıt‘a 1 Guruş 245	Cedîd rub‘iyye Para 1000	Cedîd nısfıyye Para 1000

Usumi Hamza Han'a			Avar ve Kunzak Hanı **Umman Han**'a		
Murassâ tırnak Saat Kıt‘a 1 Guruş 245	Cedîd rub‘iyye Para 1000	Cedîd nısfıyye Para 1000	Murassâ tırnak Saat Kıt‘a 1 Guruş 245	Cedîd rub‘iyye Para 1000	Cedîd nısfıyye Para 1000

Akuşa kadısı efendiye		
Mînâkârî Saat Kıt‘a 1 Guruş 125	Cedîd rub‘iyye Para 500	Cedîd nısfıyye Para 500

Yekûn
Guruş
29085

Yalnız yiğirmi dokuz bin seksen beş guruşdur.

Sûret dâde 19 L. sene [11]98

Bundan mukadde[m] tastir olunan hediye-i mülûkâneme tertib olunup Darbhane-i Âmire'ye ilmuhaberi verilen hanândan mâadâ verilen bu defa dahi atiyye-i humâyûn ve hediye-i mülûkâne tertib olunan hanânın isimleridir ki mukaddem tertib olunan deftere idhal ile tekrar tehiyyesi içün Darbhane-i Âmire tarafına ilmuhaberi verilmesi ferman buyrulan defterdir.

Revan hanı			Tebriz Hanı **Hüdâdâd Han**'a		
Mînâkârî Saat Kıt‘a 1 Guruş 125	Cedîd rub‘iyye Para 500	Cedîd nısfıyye Para 500	Murassâ tırnak Saat Kıt‘a 1 Guruş 245	Cedîd rub‘iyye Para 1000	Cedîd nısfıyye Para 1000

Rumiye Hanı **Mehemmed Kulı Han**'a			Nahçıvan hanına		
Mînâkârî Saat Kıt‘a 1 Guruş 125	Cedîd rub‘iyye Para 750	Cedîd nısfıyye Para 750	Mînâkârî Saat Kıt‘a 1 Guruş 125	Cedîd rub‘iyye Para 400	Cedîd nısfıyye Para 400

Merend hanına			Meraga hanına		
Mînâkârî Saat Kıt‘a 1 Guruş 125	Cedîd rub‘iyye Para 400	Cedîd nısfıyye Para 400	Mînâkârî Saat Kıt‘a 1 Guruş 125	Cedîd rub‘iyye Para 400	Cedîd nısfıyye Para 400

Erdebil Hanı **Nazar Ali Han**'a		
Mînâkârî Saat Kıt‘a 1 Guruş 125	Cedîd rub‘iyye Para 400	Cedîd nısfıyye Para 400

Yekûn
Guruş
10620

Yalnız on bin altı yüz yiğirmi guruşdur.

19. L. [11]98 [05 Eylül 1784]

C. SM, 132/6610

53

KUBA HANI FETHALİ HAN'A PAVİL POTEMKİN'İN MEKTUBU

Rus Çar ve Çariçesi'ne hizmet ve bağlılıkta bulunduğundan bahisle, Şuşa hanı üzerine saldırmaya

niyet edip asker toplayarak Gence hanlığını ele geçirmek isteyişini ve Başbakan Knez Grigori Aleksandriç Potemkin'den yardım isteğini iletmek için gayret edeceğine dâir Pavil Potemkin'in Kuba Hanı Fethali Han'a yazdığı **mektup.**

[20 Aralık 1784]

***

Âlî-câh-ı refi‘-câh-ı dost ve meveddet-âgâh Han-ı azîmü'ş-şan Fethali Han dâme ikbâlühû

Çün tarafınızdan gönderilen âlîşan İbrahim Beyi mürâcaât etdüğümüzde her kez hayal etmemişik kim siz imparatoriçe-i uzmâ inâyetlü Padişahım hazretlerinin kulluk ve hıdmetine bulunan ihlâsınız ve mutî‘liğiniz bâbında mevfûr-ı hâtır-ı cem‘ ve hâtır-nişânlığınıza göre bu kadar ta‘cîl-i vaktinde bana gine dahi kendü tarazlığımızı size izhâr eylemeğe ta‘addî edersiz deyu ve vakti kim ben cümle sizin evvelki hareketinizi ferâmûş ve ferr ü güzâr eyleyüp sizin içün âlî hükümetlü vezir-i a‘zam münevverlü Knez Grigori Aleksandriç Potemkin hazretlerinden sa‘y eylemesi bâbında hâzır ve âmâde olduğumuzda istimâ‘mız oldu kim siz gine dahi Şuşa hanı üzerine hücum eylemeye meyl eyleyüp Salyan'da asâkir cem‘ edüp İbrahim Han'da bulunan Gence Hanını istemeğe ve ana müteallik olan yerlerine yürüş eylemek içün anda gelmişsiz deyu bu düstûr ihbarâtı biz cenâbınıza vezir-i a‘zam münevverlü Knez cenâblarından sizin isminize tahrir olunan beyânnâmesin irsal eylemeye ve ol beyânnâmeye benim talebim dahi mülhak eylemeğe ta‘addî olunmuşdur. Yani evvelâ gerekdür kim siz hiç bir vech ilen Gence Hanını istemeyesiz ve sâniyen Mesîhi milletinde olan Keristiyân tâifesine zerre mikdar cebr ve sitem eylemeyesiz ve bu cihetden cenâbınızı muhber eyleyüp sizin bu halde bî-tağyîr kabul olmasına muntazırım. Kaldı kim ben dahi ol vakitde vezir-i a‘zam münevverlü Knez hazretlerini sizin içün imparatoriçe-i uzmâ-i Padişah hazretlerinin pây-i taht-ı huzurunda sa‘y ve kûşiş eylemesi bâbında cehd ederim ve bu bizim talebimize muhâlefet ettiğinizde elbette bana tapşurulan ihtiyârıma binâen

çâre tapub amel ve hareket eyleyeceğimize şekkim ve şüphem olasız bâ-ferman dâim tarafınıza hayr-hâh deyu bilesiz.

Pavel Potemkin

Tarihü'l-Mesihiyye Dekabir ayının yiğirmi yevminde sene 1784 [20 Aralık 1784]

HR. SYS, 84/100

5 4

ŞEKİ VE REVAN HANLIKLARININ GENCE'YE VERDİKLERİ DESTEKTEN DOLAYI RUSLARIN SALDIRMAKTAN GERİ DURMALARI

Azerbaycan ve Dağıstan hanlarına iletilmek üzere gönderilen Sadâret yazıları ve hediyelerin yerlerine ulaştırıldığı / Hanların da mukabelede bulunmak için Şuşa ve Karabağ Hanı İbrahim Halil Han'ın güvenilir bir adamını İstanbul'a göndermek istediklerini bildirdikleri / Tiflis Hanı İrakli Han'ın Ruslara bağlılığını ortaya koyan ve on üç maddeden oluşan antlaşma metninin Osmanlı Devleti'ne yönelmelerini teşvik için hanlara dağıtıldığı / Şeki ve Revan hanlıklarının Gence'ye verdikleri destekten dolayı, Rusya ile Gence kalesini ele geçirmek isteyen İraklı Han'ın geri durmak zorunda kaldığı konularında Çıldır Valisi Süleyman Paşa'nın Sadâret'e gönderdiği **tahrirât.**

[13 Haziran 1785]

***

Benim saâdetlü, mürüvvetlü, ref'etlü, mekremetlü karındaş-ı e'azz u ekremim sultanım efendi celîlü'ş-şan hazretleri;

Hemâre müttekî-i vesâde-i saâdet ve ikbâl ve mazhar-ı tevfikât-ı hüdâ-yı müte'âl olmaları de'avâtı be-hulûsi'l-bâl edâ ve ikmâl kılındığı siyâkında nümâyende-i mahlas-ı hâlisü't-taviyyetleridir ki, bundan akdem evâmir-i aliyye ve atâyâ-yı seniyye ile bâ emr-i ulyâ-yı ni'amî havânîn-i

Azerbaycan ve Dağıstan'a meb‘ûs hazine kâtibimiz bendeleri mahallerine iblâğ ve îsâl eyledikde eltâf-ı aliyye-i hazret-i cihandârîden her birleri fâizen ale'd-derecât fahr u mübâhat olmalarıyla bu iltifat-ı bî-gâyenin edâ-yı hakk-ı teşekkürünü ve ferman buyurulan hidemât-ı din ve Devlet-i Aliyye'de kemâl-i sıdk ve ihlâs ve mezîd-i şevk ve hâhiş ile dâmen-i dermiyân-ı gayret ve hamiyyet olduklarını hâvî arâiz-i çâkerâneleriyle Kuba ve Derbend hâkimi Fethali Han etbâ‘-ı muteberesinden El-Hâc Ahmed Bey'i ve Şeki ve Şirvan hâkimi Hacı Çelebi Hanzâde Mehemmed Hasan Han ulemâsından Ali Efendi ve Dağıstan ümerâsından Avar hâkimi Ümmi Han mutemed âdemlerinden El-Haseki ve Şuşa ve Karabağ Hanı İbrahim mukaddemâ Deraliyye'ye ib‘âs eylediği Mirzâ Mehemmed nâm mutemedini hazine kâtibimiz kullarına terfik ve irsal eylemeleriyle bu esnada nezd-i hulûskâriye vürûd ve taraf-ı ihlâskârlarına tahrir eyledikleri mekâtib-i dostânelerinde elçilerinin Deraliyye'ye ba‘s u tesyîr olunmalarını iltimas eylediklerine binâen hey’et-i mecmu‘alarıyla Âsitâne-i devlet-aşiyâne savbına sevk ve isrâ kılınup keyfiyet-i mezbûrenin fi'l-asl künh ü hakikatine inâyetlü, merhametlü, veliyyü'n-ni‘am sâhib-i devlet efendimiz hazretlerinin ilm-i aliyyeleri muhit olmayup devletlü sadr-ı sâbık hazretleri evânında vukû‘bulmuş hâlâtdan olduğundan bâdî-i emr de Tiflis hanının Devlet-i Rusya'ya mütâbaâtında on üç şurût ile mukayyed ahidnâmesinin sûreti kavâim-i seniyye-i hazret-i Sadâret-penâhî ile taraf-ı ihlâskârlarına irsal ve birer sûretleri Azerbaycan ve Dağıstan hanlarına irsal ve hidemât-ı din ü Devlet-i Aliyye'de izhâr-ı gayret ve hamiyyet eylemelerini tergîb ve teşvik ve asâkir-i Dağıstan te’lîf ve isticlâb olunmaları hususları kavâim-i Sadâret-penâhîde derc ve tastir buyurulduğu ve elçileri Deraliyye'ye arîzalarıyla rû-mâl etmekle havânîn-i Azerbaycan ve Dağıstan'a evâmir-i aliyye ve hıla‘ ve atâyâ-yı seniyye ihsân buyurulup âdemimiz ile irsal olunması emr u ferman buyurulduğu cümle keyfiyyât ve mevâd bu defa hâk-pây-ı hazret-i veliyyü'n-ni‘amiye bir kıt‘a kâime-i çâkerânemiz ile tafsilen arz ve takdim olundu. Malûm-ı âlîleri oldukda münasibi üzere muktezâ-yı vakt u hâl hâk-pây-ı merâm-bahşâlarına îsâle himmet buyurulup sair hanân-ı Azerbaycan ve Dağıstan'ın hidemât-ı din ü Devlet-i Aliyye'de izhâr-ı hulûs ve sadâkat ve ibrâz-ı gayret ve hamiyyetleri ve ol havalinin keyfiyyât ve havâdisi ve kefere-i Rusya'nın berren ve bahren tedârik-i

kaviyye ve harekât-ı fâsideleri ve Tiflis Hanı İrakli Han-ı habâset-nişânın Gence kal‘ası teshîrine ne rütbe asâkir-i menhûsesiyle teşmîr-i sâid-i ihtimam eyleyüp Gence ahalisine Şeki Hanı Mehemmed Hasan Han'ın takviyet ve istihkâmıyla han-ı mesfûr Gence kal‘asından me’yûs olduğu ve Revan ahalisi sırren ve alenen ıtâle-i dest-i tasarrufdan hâlî olmadığı cümle keyfiyyât ve mevâdd-ı süferâ-i merkûmûnun bendelerinin takrirlerinden meşmûl-i ilm-i saâdetleri olur. Sair umûr ve hususlarımız mukaddemâ birader-i muhteremleri izzetlü Haseki Süleyman Ağa bendelerinin ve ba’dehû başçukadârımız bendeleriyle yegân yegân tahrir ve iş‘âr olunmuşdu. Maiyyetimizde müctemi‘ olan Lezgi askerinin kesret-i masârifinden muzâyaka ve ıztırâbımız had ve kıyasdan efzûn olduğundan kat‘-ı nazar defaât ile keyfiyetleri arz olundu. Tâife-i mezbûre Tiflis hududunu âdet-i müstemirreleri üzere nehb ü gâret[den] hâlî olmuyorlar. Suhûlet ile men‘ u def‘leri bir vechile mümkün olmuyor. Tağyîr ve teb‘idlerine dahi me’zûn ve murahhas olmadığımızdan ne gûne hareketimizde müterediddid ve mütehayyir olmuşuzdur. Tâife-i mezbûrenin bu vechile hareketlerine rızâ-yı ulyâ-yı ni‘amî var mı yok mu neticesi malûm-ı ihlâskârları olmamağla keyfiyet-i mezkûru hâk-pây-ı hazret-i veliyyü'n-ni‘amiye arz ve ne vechile emr u fermanları olur ise tahrir ve iş‘âra himmet buyurmaları me’mûlüyle kâime-i muhâlesât-ı allâme tahririne ibtidâr olundu. İnşâallâhu Teâla ledâ şerefi'l-vusûl keyfiyet-i hâl karîn-i ilm-i mesûdları oldukda muktezâ-yı serhâd ve sugûr ve hulûs-ı uhuvvet-i lâzımesi umûr ve hususumuzun temşiyet ve tanziminde müsâ‘afe-i cemîleleri mukaddem ve muahhar tahrirât-ı halîsânemizin iktizâ eden mücâvebelerin vaktiyle tahrir ve irsaline himmet-i seniyyeleri derkâr buyurulmak me’mûl-i hâlisânemizdir.

Fî 5 Ş[abân] sene [1]199 [13 Haziran 1785]

Mühür
Süleyman

HAT, 4/ 110

55

TİFLİS HANI İRAKLİ HANIN, DAHA ÖNCE OSMANLI DEVLETİ'NE BAĞLI İKEN İRAN'A ŞAH OLMAK SEVDASI İLE DEVLETE İHANET EDEREK HAREKETE GEÇMESİ

Dağıstan hükümdarları ve Azerbaycan hanlarının Osmanlı Devleti ile önceden beri birbirlerine yardım edegeldikleri ve kardeş halklara sahip oldukları / Tiflis Hanı İrakli Han'ın, önceleri Osmanlı Devleti'ne tabi iken İran'a şah olmak iddiasıyla çeşitli hilelere yönelerek ihanet içinde olduğunun bilindiği / İrakli Han ve diğer düşmanlar tarafından sınırlarımıza saldırı olursa özellikle Erzurum valisi ve seraskeri ile Çıldır valisi ve komutanlarıyla haberleşilerek karşı koyulması hususlarında Kuba Hanı Fethali Han ile başta Şuşa ve Karabağ Hanlığı olmak üzere diğer bölge hanlarına yazılan hüküm.

[Haziran 1786]

***

Kuba Hanı Fethali Han dâmet me'alîhiye hüküm ki,

Ecdâd-ı izâm-ı behişt-makamım *enârallâhu Teâla berâhînehum* zamanlarından beri hükümdarân-ı hıtta-i Dağıstan ve hanân-ı Azerbaycan **"... ve teâvenû ale'l-birri ve't-takvâ ve lâ-te'âvenû ale'l-ismi ve'l-udvân"** nass-ı şerîfi muktezâsı üzere din-i mübîn ve şeriat-i mutahhara-i hazret-i seyyidü'l-mürselîn gayretinde birbirlerine muâvenet ve rızâullâha mugâyir etvârdan mübâ'adet ederek memâlik-i İslâmiyye muhâfazasında ve a'dâ-yı müşrikîn müdâfaasında lâzıme-i hamiyyet-i İslâmiyye üzere sarf-ı makdûr ve say'-i nâ-mahsûr edegeldikleri malûm-ı âlemyân ve mastûr-ı sahâ'if-i vekâyi'-cihandır. El-hâletü hâzihî, siz ki han-ı salâbet-nişân-ı ma'zî-ileyhsiz. Siz ve sâir hanân-ı Dağıstan ve Azerbaycan **"El-mü'minûne ke'l-bünyânü yeşüddü ba'zuhum ba'zan"** mü'eddâsınca beyza-i İslâmı himayet bâbında cümlenüz ittifak-ı tâm üzere olduğunuz ve ırz-ı hayat cevher-i cesetde kâim oldukca düşmen-i şerî'at ve millete ser-fürû eylemeyecekler ve muâvenet ve

şefkat-i şahaneme muntazır idüğiniz mukaddem ve mu‘ahhar sudûr eden emsile-i mülûkâneme cevab olarak taraflarınızdan tevârüd eden tahrirâtınız mezâmîninden ve şimdiye dek meşhur olan etvâr-ı memduhanızdan bâhir olmağla uğur-ı din ve Devlet-i Aliyyemde bir mertebe sebât ve miyâneniz haklarınızda derkâr olan de‘avât-ı hayriyye-i mülûkâne ve hüsn-i teveccüh-i tâc-dârânemin nev be-nev tezâyüdü istikrarına bâ‘is olduğu ve Devlet-i Aliyyem sizleri öteden beri sâye-i himayesinde olan tevâbi‘ât ve mütehassıslarından bilüp öylece kabul etmiş olduğu muhakkakdır. İran ve Dağıstan sekenesiyle sükkân-ı merzbûm-ı Rum, "**Küllü mü’minin ıhvetün**" mantûk-ı şerîfi üzere din karındaşları olmaları hasebiyle bir tarafdan a‘dâ zuhûruyla hanân-ı mûmâileyhim taraflarından Devlet-i Aliyyeme tahrir ve isti‘ânet vukû‘unda min-külli'l-vücûh muâvenet olunacağı muhakkak ve meczûm ve kezâlik Devlet-i Aliyyem me’mûrları ve serân-ı sipâh-ı şahanem taraflarından hanân-ı mûmâileyhime haber irsaliyle taleb olundukları gibi bi'l-ittifak mukâbele ve müdâfaa-i a‘dâ ve muhâfaza ve muhârese-i hudud ve enhâya ez-cân-ı dil ikdâm ve ihtimam ve rüsûm-ı ittihad-ı İslâmiyye'nin icrasına say‘-i mâ-lâ-kelâm edecekleri nezd-i ferd-i dâverânemde müberhen ve malûmdur. Tiflis Hanı İrakli Han fi'l-asl Devlet-i Aliyyemin teşrifât ve menşûrunu kabul etmiş tevâbi‘inden iken küfr ü dalâli ve zamîrinde mürtekiz habâset-i cibilliyesi muktezâsı üzere izhâr-ı küfrân-ı ni’met ve ahd u misâkından udûle mübâderet birle bilâ-sâhibdir deyu İran'a şah olmak zu‘muna düşüp envâ‘-ı desâyis ve hile[ye] ibtidârdan hâli olmadığı malûmunuzdur. Bu sûretde hemen cümlenüz mutabassırâne ve müteyakkızâne hareket ve birbiriniz ve hudud-ı Devlet-i Aliyyemde vâki‘ vüzerâ ve mîrimîrân ve serân-ı sipâh-ı zafer-nişân-ı şahanemle muhâbere ve ittifak merasimine ale'd-devam ri’âyet ederek gâfil bulunmayup İrakli mesfûr ve sâir a‘dâ câniblerinden gerek serhâddât-ı hakaniyeme ve gerek sair hudud-ı İslâmiye'ye bir gûne suikasd icrası alâ’imi tahakkuk eder ise serhâddârân taraflarından tarafınıza ihbar birle taleb olunduğunuz gibi sair hanân-ı müşârunileyhim ile bi'l-ittifak "...**ve mâ tevfikî illâ billâhi aleyhi tevekkeltü ve ileyhi ünîb..."** nazm-ı kerîmine ittikâl ile mütevekkilen ala'llâh mukâbele-i a‘dâ-yı li'âm ve muhâfaza-i beyzâ-yı din-i İslâm'a dilîrâne ikdâm "... **faddale'llâhü'l-mücâhidîne ale'l-kâ’idîne dereceten ve ecren azîmen...**"

mevâ‘îd-i İlâhiyesinden behre-dâr olmağa dikkat ve Azerbaycan ve Dağıstan taraflarına tecavüz ve tehâcüm-i a‘dâ vâki‘ olur ise Devlet-i Aliyye serhâddârları hîn-i iktizâda taraflarınıza min-külli'l-vücûh i‘ânete me’mûr olmalarıyla hemân keyfiyeti taraflarına ihbar edüp kezâlik bi'l-ittifak a‘dâ-yı dîni mukâbele birle **"...Rabbenâ efri‘ aleynâ sabren ve sebbit akdâmenâ ve'nsurnâ ale'l-kavmi'l-kâfirîn..."** zemzemesiyle izhâr-ı sebât ve metânet ederek def‘-i sâ’il-i a‘dâya sa‘y-ı mâ-lâ kelâm eylemeniz murad-ı Padişahanem olmağla bâlâda beyân olduğu üzere taraf-ı Devlet-i Aliyyeme râbıta-i kaviyyeniz tezâyüd-i huzûz ve teveccühât-ı şehriyârânemi mûcib olduğunu salâbet ve gayretinizde sâbit-kadem oldukça hakkınızda hüsn-i teveccüh-i şahanem dahi ziyade olacağı iş‘ârıyçün hıla‘-i fâhire-i mülûkânemden bol yenli bir sevb-i semmur-ı müstevcibü's-sürûr-ı Hakanî ve esyâf-ı fâtihatü'l-eknâf-ı Tâc-dârânemden bir kabza murassa şemşir-i adüvv-i tedmîr-i şehriyârî ve sikke-i hasene-i Padişahanemle meskûk dört bin aded zer-i mahbûb-ı hâlisü'l-ayâr-ı Sultanî mehdâ-yı Şehriyârânem olup tebliğ ve îsâline me’mûr ... ile irsal olunmağla teşrifât-ı mülûkânemi hutuvât-ı ta‘zim ve ibcâl ile istikbal ve hil‘at-i şahanemi zîver-dûş-ı müfâharet ve samsâm-ı adüvv-iltikâm-ı dâverânemi bend miyân-ı salâbet ve şecâat ve denânir-i mezkûreyi vaz‘-ı kîse muhâlesat birle devam-ı ömr ü devletim de‘avâtını ifâya mübâderet ve daima mutabassırâne ve müteyakkızâne hareket ve birbiriniz ve serhâddârân-ı Saltanat-ı Seniyyemle ve be-tahsis düstûrîn-i mükerremîn müşîrîn-i mufahhamîn nizâmü'l-âlem Erzurum valisi olup ol havali seraskeri olup vezirim Hüseyin Paşa ve Çıldır valisi ve Eyâlet-i Çıldır sergerdesi olan vezirim Süleyman Paşa *iclâlehümâ* ile muhâbere rusûmuna her bâr riâyet ederek müheyyâ ve âgâh bulunup ve muhâfaza-i havme-i İslâm ve muhârese-i beyzâ-yı şerî‘at-ı seyyidü'l-enâm cümle ümmet-i merhûmesi üzerine farz-ı ayn olduğunu vefk-ı diyânet ve salâbetiniz lâzımesince yakînen bilüp taraf-ı a‘dâdan hudud-ı İslâmiyeye suikasd vukû‘u tahakkuk eylediği gibi bâlâda mastûr olduğu üzere istihbâr ve ahbâr tarîkasına riâyet ederek ve bir türlü vahşete düşmeyerek "...**ve'llezîne câhedû fi-nâ le-nehdiyennehum sübülenâ**..." nazm-ı münîfi muktezâsı üzere mücâhidün fî-sebîlillâh olanların mu‘îni Cenâb-ı Hakk olduğunu bilerek ve her halde müttefikü'l-kelime olarak cüyûş-ı İslâmiyyeyi

istishâb **"Ve enne cündenâ le-humu'l-gâlibûn"** zümresine **"Kâtilü'l-müşrikîne kâffeten ke-mâ yukâtilûneküm kâffeten"** muktezâsı üzere mütevekkilen ala'llâhu Teâla mukâbele ve kahr u kam‘-ı a‘dâ-yı müşrikîn ve vikâye-i beyzâ-yı din-i mübîne ale'l-ittifak sarf-ı bâre‘-y-i liyâkat ve indellâh ve'n-nâs makbul olacak hidemât-ı celîleye muvaffak olmağa ve âbâ ve ecdâdınızın din yolunda sebkat eden gayret ve hamiyyetlerini teyide senâr-ı vüs‘ u miknet eylemeniz bâbında.

Fî evâhir-i Ş. Sene [1]200

Bir sûreti _____ Şuşa ve Karabağ Hanı **İbrahim Halil Han**'a. Bir sevb bol yenli semmur kürk ve bir kabza murassa seyf ve dört bin zes-i mahbûb gönderildiği derciyle.	*Bir sûreti* _____ Şeki Hanı **Mehemmed Hasan Han**'a bir sevb kontoş semmur kürk ve bir kıt‘a murassa tîr-keş ve bir sevb incili kadife cepken ve üç bin zer-i mahbûb gönderildiği derciyle.
Müteveffa *Bir sûreti* _____ Şamahı Hanı **Mehemmed Said Han**'a bir sevb kontoş semmur kürk ve bir sevb incili cepken ve bir kıt‘a murassa tîr-keş ve üç bin zer-i mahbûb irsali derciyle.	**Müteveffa** *Bir sûreti* _____ Şamahı Hanı biraderi **Agasi Han**'a bir sevb şeridli cepken ve bir kıt‘a yaldızlı sîm tîr-keş ve bir sevb üç şemseli kaput ve bin zer-i mahbûb gönderildiği derciyle.
Bir sûreti _____ Sürhay Hanzâde **Mehemmed Han**'a bir sevb semmur kontoş kürk ve bir kıt‘a murassa tîr-keş ve bir sevb incili kadife cepken ve üç bin zer-i mahbûb irsali derciyle.	*Bir sûreti* _____ Şemhal Han'a bir sevb kontoş semmur kürk ve bir sevb incili kadife cepken ve bir kıt‘a murassâ tîr-keş ve üç bin zer-i mahbûb irsali derciyle.
Bir sûreti _____ **Usumi Hamza Han**'a bir sevb kontoş kürk ve bir sevb incili kadife cepken ve bir kıt‘a murassâ tîr-keş ve üç bin zer-i mahbûb gönderildiği beyânıyla.	**Tarafından gelen tahrirâtı mefhûmu iktizâsına göre derc olunarak.** *Bir sûreti* _____ Avar ve Kunzak Hanı **Ümmi Han**'a pâye-i vâlâ-yı vezâret ihsân olunduğu ve serâsere duhte bir sevb semmur kürk ve bir kabza murassâ seyf ve beş bin zer-i mahbûb irsalini müş‘ir iktizâsına göre.

Bir sûreti _____ Conketay hâkimi **Ali Sultan**'a bir sevb kontoş incili semmur kürk ve bir kıt'a incili tîr-keş irsal olunduğu ve kendüye Rumeli beylerbeyliği pâyesi verildiği derciyle iktizâsına göre.	*Bir sûreti* _____ Conketay hâkimi mûmâileyhimin karındaşı **Ahmed Sultan**'a Rumeli beylerbeyliği pâyesi ihsân olunduğu ve bir sevb kontoş semmur kürk ve bir kıt'a incili tîr-keş gönderildiği derciyle iktizâsına göre.
Bir sûreti _____ Akuşa kadısına Bağdad mevleviyeti pâyesi verildiği ve bir sevb bol yenli semmur kürk ve iki bin zer-i mahbûb irsal olunduğu derciyle.	*Bir sûreti* _____ Hâlâ Çıldır'da olan üç bin nefer Lezgi üzerine emîr nasb olunan **Zozan Bey**'e bir sevb sırma çapraşlı cebken ve bir sevb üç şemseli kapud ve bin zer-i mahbûb irsalini şâmil iktizâsına göre.
Bir sûreti _____ Hoy hanı'na bir sevb semmur kontoş kürk ve bir kabza murassâ seyf ve bin beş yüz zer-i mahbûb irsalini muhtevi.	*Bir sûreti* _____ Tebriz Hanı **Hüdâdâd Han**'a bir sevb semmur kontoş kürk ve bir kabza murassâ seyf ve iki bin zer-i mahbûb gönderildiği derciyle.
Bir sûreti _____ Revan hanına bir sevb semmur kontoş kürk ve bir kabza murassâ seyf ve iki bin zer-i mahbûb gönderildiğini şâmil.	*Bir sûreti* _____ Rumiye Hanı **Mehemmed Kulı Han**'a bir sevb semmur kürk ve bir kabza murassâ seyf ve bin beş yüz zer-i mahbûb gönderildiğini mutazammın.
Müteveffa *Bir sûreti* _____ Nahçıvan hanına bir sevb kontoş semmur kürk ve bir kabza altın bendli seyf ve bin zer-i mahbûb irsalini hâvî.	**Müteveffa** *Bir sûreti* _____ Merend hanına bir sevb kontoş semmur kürk ve bir kabza altın bendli seyf ve bin zer-i mahbûb irsalini mübeyyin.
Bir sûreti _____ Meraga Hanı **Ahmed Han**'a bir sevb kontoş semmur kürk ve bir kabza altın bendli seyf ve bin zer-i mahbûb irsalini şâmil.	**Müteveffa** *Bir sûreti* _____ Erdebil Hanı **Nazar Ali Han**'a bir sevb kontoş semmur kürk ve altın bendli bir kabza seyf ve bin zer-i mahbûb gönderildiğini muhtevi.

[Haziran 1786]

A. DVNS. NMH. d, 9_200

56

ERDEBİL HÂKİMİ FETHALİ HAN'IN RUS TEHLİKESİNE KARŞI DAĞISTAN VE AZERBAYCAN HANLARI İLE BİRLİK VE BERABERLİK İÇİNDE HAREKET EDECEĞİ

Tiflis Hanı İrakli Han'ın Rusya'ya tabi olarak İslâm topraklarına saldırı niyetinde olması nedeniyle Dağıstan ve Azerbaycan hanlarının birlik ve beraberlik içinde bu tehlikeyi bertaraf etmek üzere uyarıldıkları / Erdebil Hâkimi Fethali Han'ın her zaman olduğu gibi bu tehlike karşısında da Osmanlı Devleti'nin yanında ve komşu olduğu İran ve Dağıstan hanları ile birlikte hareket edeceği / Ayrıca gönderilen hediyelere teşekkürü ifade ettiği hususlarında Fethali Han'ın Süleyman Paşa'ya göndermiş olduğu **mektup.**

[1786]

***

Bi-mennihî Teâla. Hâlâ Çıldır Valisi saâdetlü celâdetlü şehâmetlü mekremetlü fehâmetli dâver-i vâlâ-şanım düstûr-ı halilü'l-menziletü ve'ş-şan Süleyman Paşa hazretlerinin huzur-ı mevfûrü's-sürûrlarına resîde.

Saâdetlü, celâdetlü, şehâmetlü, mekremetlü dâver-i vâlâ-şanım sultanım düstûr-ı celîlü'l-mertebe ve'ş-şan hazretlerinin nâdî-i mürüvvet-müzâhirleri savbına merasim-i ta‘zim ü tekrîm birle perverde-i sadefçe-i sıdk-ı derûn olan mervârid-i tahiyyât-ı sâdıkat-ı isabet-nizâm ve cevâhir-i hâlisât-ı sâfiyât-ı icabet-intizam ittihâf-ı ihdâ ve zât-ı sütûde sıfat-ı âsafâneleri alâ vechi't-tevkîr mürâ‘â ve istinbâ kılındığı siyâkında nümâyende-i muhabbet-i hâlisü'l-ayârlarıdır ki savb-ı refî‘u'ş-şan-ı vezirâneleriyle miyânede merbût ve müstahkem olan hulûs-ı bünyân-ı adîmü'l-indirâs muktezâsı üzere ezkâr-ı mehâmid-i seniyyeleri tizkârıyla âvân-güzâr-ı peyâm-ı hüccet-resânlarına müterakkıb ve intizar iken bu âvân-ı sa‘d-iktirânda vesâtat-ı dâverâneleriyle cânib-i Saltanat-ı Seniyye-i hazret-i tâcdârîden inâyet ve ihsân buyurulan ferman-ı merhamet-resânı ve hediye-i mülûkâne ve ke-

rem-nâme-i hazret-i vezir-i vekâlet-i kübrâ ve rakîme-i hulûs-ı nümûnları hazine kâtibleri âlîşan İbrahim Bey bendeleri yediyle vâsıl ve bu vechile mazhar olduğum inâyet-i hazret-i cihandârîden kadr-i hâlisânem dü-bâlâ ve ser-iftihârım hemser-i semâ buyurulmuştur. Cenâb-ı sübhân celle ani'ş-şebîh ve'n-noksan hazretleri azametlü, kudretlü Padişah-ı dâver-i Dârâ-derbân ve şehinşah-ı Skender-nişân efendimiz hazretlerinin vücud-ı hümâyûnların hatasız eyleyüp a‘dâ-yı din-i Devlet-i Aliyye olan küffâr-ı hâksârı kahr u tedmîr eyleye. Âmin. Bi-hürmet-i Tâhâ ve Yâsîn. Me’âl-i tahrirât İrakli Han-ı dalâlet-nişân Rusyalu'ya tebaiyet edip hudud-ı memâlik-i İslâm'a tecavüz etmek lâzım gelir ise cümlemiz bi'l-ittifak müdâfaa ve mukâbele hususunda ihtimam eylememiz emr ü ferman buyurduğundan mâadâ mufassal rakîme-i hulûs-efzâlarından ve mîr-i mûmâileyh ve âdem-i mute-medimiz Mehemmed Efendi bendeleri takrirlerinden yegân yegân malûm-ı hâlisânem olmağla emr u ferman inâyetlü ulyâ-yı ni‘am efendimizindir. Ber-muktezâ-yı gayret-i İslâmiye cümlemiz ittifak edip hidemât-ı din-i Devlet-i Aliyye ve müdâfaa-i a‘dâ hususunda bezl-i makdûr etmek vâcibe-i zimmetimizdir. Ale'l-husus cenâb-ı celâlet-meâb-ı düstûrâneleriyle öteden beri eben an-ceddin hem-civar bulunup havânîn-i İran ve Dağıstan ile mu‘ârefe-i külliyeleri olmağla daima bi'l-muhâbere ve'l-ittifak hidemât-ı celîle hususunda re’y-i rezîn-i isabet-karîn-i müşîrânelerinden hâric hareket olunmayacağı azhâr mine'ş-şemsdir. Kaldı ki han-ı mesfûr Rusyalu'ya tebaiyet edüp ve kendüye peyderpey i‘ânet ve külliyetlü takviyet virilüp hudud-ı memâlik-i İslâmiyye tecavüz ve tahattî etmek üzere âmâde olduğu cümleden ziyade savb-ı vâlâ-şânlarının malûm-ı vezirâneleri olmakla zemin-i İran bî-sâhib olup böyle hengâm-ı a‘dâ zuhûrunda Padişah-ı İslâm efendimiz bizleri siyânet edüp dahil-i silk-i bendegân etmek bu ber-ni‘met-i gayr-ı müterakkıbe olmağın cenâb-ı Hüdâ-yı müteâl hazretleri saltanat-ı aliyyelerin ber-devam eyleyüp a‘dâ-yı din-i mübîni kahr eyleye. Âmin. Han-ı mesfûrînin te’vîbi himmet-i hazret-i cihandârîye muhtac olduğu malûm-ı şerîfleridir. Mîr-i mûmâileyh bendeleri çend mâhdan berü bu havalinin kâffe-i husûsâtına mû-be-mû vâkıf ve kesb-i ıttılâ‘ edüp hitâm-ı me’mûresiyle ircâ‘ ve hâk-pây-ı hâcet-revâ-yı hazret-i vezir-i azam ve vekil-i efham efendimize bir kıt‘a ubûdiyet-nâme tahrir ve mahsûs-ı

debîrân-ı muteberemizden yine Mehemmed Efendi kulları mûmâileyhe terfikan irsal ve işbu muhabbet-nâme tahririne bâdî ve firistâde-i nârî-i celâdet-masîrleri kılındı. Bi-mennihî Teâla ledâ-şerefi'l-vusûl her husus ale't-tafsil takrirlerinden malûm-ı âlîleri buyuruldukda ber-vechi'l-münasebet der-i devlet-medâra arz ve tahrire himmet buyurup fîmâ-ba'd hâtır-ı âtırlarından ihrac buyurmayup rakîme-i hulûs-ı resmiyeleriyle yâd buyurmaları me'mûldur. Bâki eyyâm-ı devlet-rûz-efzûn ilâ-yevmi'l-kıyâm müstedâm.

Fethali Han
Hâkim-i Erdebil

[1786]

HAT, 2/35_A

57

HANLAR ARASINDAKİ UYUŞMAZLIKLAR GİDERİLDİĞİNDEN TİFLİS ÜZERİNE SEFER YAPILABİLECEĞİ

Avar Hâkimi Ümmi Han ve Derbend Hâkimi Fethali Han ile Şuşa ve Karabağ Hanı İbrahim Han arasında devam edegelen geçimsizliğin dostluğa dönüşmesinin Tiflis üzerine sefer için uygun zaman olduğunu ve bunun için asker ve gıda takviyesi yapabileceğini teklif eden Çıldır Valisi Süleyman Paşa'nın mektubunu Padişah'a arzeden Sadâret tezkiresi üzerine bu konuda Erzurum valisinin başka görüşte olduğunu bildiren **hatt-ı hümâyûn.**

[1786]

***

Benim vezirim

Çıldır valisinin bu def'a tahrirâtları mukaddemâ Erzurum valisinin tahriri başka hemen icra-yı gayret ne gûne ise öylece tanzimleri haberi matlûbumdur.

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni'metim efendim Padişah'ım

Avar Hâkimi Ümmi Han ve Şuşa ve Karabağ Hanı İbrahim Han ile Derbend Hâkimi Fethali Han miyânesinde vukû' bulan münâfese ve münâferet bu esnada kemâl-i safvet ve muvâfakata mübeddel olup cümle

askerleri hâzır ve müheyyâ olarak vürûd-ı emr u fermana müterakkıb olmalarıyla Tiflis üzerine memur kılınmalarının tamam vakti idüğünü mübeyyin ve hanân-ı mûmâileyhimâya evâmir-i aliyye tisyârı ve mes'ulâtlarına müsâade birle kendülere sûret-i iltifat izhârı lâzimeden olduğundan mâadâ Çıldır tarafından dahi asâkir ve zehâyir ve sâir malzeme ile iânet olunmak mûceb-i takviyet-bâzûları olacağını mutazammın Çıldır Valisi Vezir Süleyman Paşa kulları tarafından bu defa tevârüd eden tahrirât ve mûmâileyhimâdan cânib-i müşârunileyhe vârid olup tahrirât-ı mezkûresiyle ma'an Deraliyye'ye irsal eylediği evrak hülâsa ettirilip cümlesi atebe-i ulyâlarına arz olundu. Manzûr ve malûm-ı hümâyûnları buyuruldukda emr u ferman şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü velî-ni'metim efendim Padişahım hazretlerinindir.

[1786]

HAT, 11/377

58

DAĞISTAN HANLARINDAN AMMİ HAN İLE AZERBAYCAN HANLARINDAN KARABAĞ HANI İBRAHİM HALİL HANIN, İRAKLİ HAN ÜZERİNE HAREKETE GEÇMEĞE MUKTEDİR GÖRÜLDÜĞÜ

Rusya topraklarına baskın yaparak korku salmağa muktedir olabilecek bölge hanının gizlice araştırılması için verilen emir üzerine; Dağıstan'da görevli bulunan Hassa silahşoru Salih Bey ile Çıldır valisinin ifadelerine göre, bu işin üstesinden gelecek olanın, Avar Hakimi Ümmi Han olduğunun tesbit edildiği ve kendisinden bu konuda söz alındığı / Azerbaycan hanları arasında askeri ve mali bakımdan en üstününün Karabağ Hanı İbrahim Han olduğu / Tiflis, Kuba ve Şeki hanlarına karşı silahlı mücadelesi devam ederken, savunmasız kalan Tiflis ve Gürcistan bölgelerine Çıldır Valisi Süleyman Paşa'nın müdahale etmeyip hareketsiz kalmasına anlam veremediğine dair Şuşa ve Karabağ Hanı İbrahim Halil Han'ın mektubu ve di-

ğer yazılar hakkında Sadâret makamının **mütalaaları.**

[24 Ekim 1787]

***

Hâlâ Çıldır Valisi Vezir-i mükerrem izzetlü Süleyman Paşa hazretleri tarafından vârid olan tahrirâtın hülâsasıdır. Fî 12 M. sene [1]202

İfade-i haldir

Bundan akdem gönderilen emir-nâme-i sâmide Dağıstan hanlarından Rusya ülkesine çapul edip a'dâya hadşe vermeğe muktedir han kim ise sırren mükâtebe olunması emr u ferman buyurulmuş olduğuna binâen Dergâh-ı Âlî kapucubaşılarından Hacı İsmail Ağa kulları ma'rifetiyle Dağıstan hanlarından Avar hâkimi Ümmi Han'a ve hâssa silahşorlarından Mehmed Salih Bey kullarına ib'âs olunan tatar Azerbaycan'ın ihtilali sebebiyle bu vakte dek o havalide ta'vîk olunup bu esnada zuhûr etmekden nâşî Ümmi Han'ın müşârunileyhe tahrir eylediği Arabiyyü'l-ibare mektubu ve silahşor-ı mûmâileyhin tahrirâtı ve Şuşa ve Karabağ Hanı İbrahim Halil Han'ın kağıdı ve şukkası bi-aynihâ tatar-ı merkûm ve o tarafda ikamet üzere olan diğer tatar ile hâk-pây-ı veliyyü'n-ni'amiye ba's u tesyîr olunmuş olmakla keyfiyet-i hâl tahrirât-ı mezkûreden ve tatar kullarının takrirlerinden malûm-ı âlî buyurulacağı.

Moskovlu ile sefer-i hümâyûnun tahkikine binâen mûmâileyh Ümmi Han'ın fî-nefsi'l-emr merâmı din-i mübîn ve devlet-i ebed-karîne hıdmet etmek olduğu takdirce Dağıstan'a semt olan Kızlarkalesi ve sâir o havalide Rusya kal'ası ve dâr u diyârlarını tahrib için akın ve çapul eyleyüp şu aralıklarda Devlet-i Aliyye'ye o taraflardan ibrâz-ı mesâi-yi meşkûreye sa'y u gayret eylemesini müşârunileyh tahrir etmiş taraf-ı çâkerânemden müşârunileyhe tahrir olunacağı diğer takdim olunan hülâsanın on dokuzuncu maddesinin bâlâsında iş'âr olunmuş olup mûmâileyh Ümmi Han bu vechile Kızlar tarafına çapul etdi. Ne güzel yok o taraflara gitmeyip Tiflis ülkesini taht u târâc zımnında beri taraflara geldiği sûretde meştâ hususu o vakit tanzim olunacak mevaddan olmakla şimdilik bu hususdan sükût ile Kızlarkalesi taraflarına Rusya diyârına çapul etmeleri tarafları irâ'e olunacağı.

Mûmâileyh Ümmi Han hidemât-ı Devlet-i Aliyye'yi bi's-sıdk ve'l-halâs taahhüd ve iltizam etdiği tahririnden müstebân olduğuna binâen ve müşârunileyhin Tiflis hanı üzerine memuriyeti emr u ferman buyurulduğuna ibtinâen han-ı mûmâileyhin Dağıstan askeriyle bu eyyâmda celb olunması lâzime-i halden olduğu ve evvel-i şitâdan şehr-i Haziran'a dek Kûh-ı Elbruz'dan tecavüz ve güzâr adîmü'l-imkân idiği ve han-ı mesfûrun kaydı mukaddemâtına şimdiden teşmîr-i bâzû-yı ihtimam olunmak iktizâ eylediği ve hâin-i mesfûr külliyetlü Moskovlu askerin celb ve kuvvet ü miknet kesb ile ba‘dehu Dağıstan ile müşârunileyhin beynine hâil olup ictimâ‘-ı müte‘assir olacağı beyânıyla han-ı mûmâileyhin asâkir-i vâfirede bu esnada celb olunması için tahrirât ile adam irsal olunduğun.

Madde-i sâbıkanın tetimmesidir

Hengâm-ı şitâ te‘âkub edip Tiflis üzerine azîmet evvel-bahara kaldığı takdirde o kadar asâkir-i kesîre eyâlet-i Çıldır'da meştâ-nişîn olmakla fukarânın tahammülü olmayup eyâlet-i Erzurum ve Kars sancaklarının dahi meştâ verilmek hususu inâyet-i aliyyeye muhtac olduğun.

İfade-i haldir

Müşârunileyhin avn u inâyet-i Cenâb-ı Hayru'n-nasirîn ve yümn-i ikbâl-i Padişah-ı rûy-ı zemin ve himem-i seniyye-i hazret-i ulyâ-yı ihlâs-karîn ile hıdmet-i memuresinden mâadâ hidemât-ı celîle-i saireye muvaffak olması eltâf-ı hafiyye-i İlâhiyyeden me’mûl ve müsted‘âsı olduğu beyânıyla hemen niyâz-mend olduğu tedârik-i muktezîyâtına inâyet-i aliyye bî-dirîğ buyurulmasın müşârunileyh bir kıt‘a mektubunda tahrir eder.

Mûmâileyh Mehmed Salih Bey tarafından müşârunileyhe vârid olan tahrirâtın hülâsasıdır

Hanân-ı Azerbaycan ve Dağıstan'a bundan mukaddem inâyet ve ihsân buyurulan teşrifât ve atâya-yı seniyye ve avâkır-ı aliyyeyi mahallerine îsâle memur Silahşor Salih Bey kulları tarafından Çıldır valisi müşârunileyhe gelen kağıdın hülâsası olup ifade-i hâl idiği:

Havânîn-i Azerbaycan miyânelerinde tahaddüs ve tekevvün eden şûriş ve ihtilalin neye müncer olduğunun isti‘lâmını hâvî gönderilen tahrirâtın

vusûlünden bahis ile bundan akdem vukû‘ bulan hâlât Şuşa'dan tahrir olunan arzuhâlinden malûm buyurulmuş olduğun.

Bu dahi ifade-i haldir

Mûmâileyh Salih Bey Şuşa'dan Şamahı'ya azîmet ve Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'd-devamdan Kuba Hanı Fethali Han'a inâyet ve ihsân buyurulan teşrifât-ı şahane han-ı mûmâileyhe teslim olundukda han-ı mûmâileyh merasim-i istikbali edâ ve izhâr-ı envâ‘-ı meserret birle devam-ı ömr ü Devlet-i Şahane de‘avâtına muvâzabet ve kemâl-i sıdk u ubûdiyet arz etmiş olduğun.

Şeki Hanı Mehemmed Yusuf Han ile Kuba Hanı Fethali Han miyânesinde vâki‘ olan keyfiyâtı mübeyyin ifade-i haldir

Mûmâileyh Mehmed Salih Bey Şeki Hanı Mehemmed Hasan Han tarafına azîmet irâdesiyle Fethali Han yanından müfârekat eyledikden beş gün sonra Dağıstan'dan Şemhal tarafından Fethali Han'a bir tahrirât zuhûr edip eğer bu günlerde Şeki Hanı mûmâileyh Mehemmed Hasan Han ile bâ-müsâlaha ve yahud muhârebe her ne şekil olur ise bir sûrete ifrâğ olunmalarına on beş yirmi gün zarfında Ümmi Han Dağıstan askeriyle üzerine gelecekdir deyu haber verildiğine binâen mûmâileyh Fethali Han dahi der-akab bir gün zarfında yanında mevcud üç-beş bin adam ile hareket ve Şeki ile Şamahı beyninde Aksu tabir etdikleri mahalle nüzûl edip lâkin beynlerine tarafeynin ukalâsı tavassutuyla müsalâha ve birbirlerine itimad hâsıl oldukdan sonra mûmâileyh Mehemmed Hasan Han dahi Fethali Han'ın nüzûl eylediği mahall-i merkûma varıp birbirleriyle mülâkat ve müzâfâtdan sonra itimad hâsıl olmak için mûmâileyh Mehemmed Hasan Han oğlunu Fethali Han'a terfik birle Şamahı'ya göndermiş olduğun.

Bu dahi ifade-i haldir

Mukaddem Şamahı hanları Mehemmed Said Han'ın ve Agasi oğulları bundan akdem mûmâileyh Mehemmed Hasan Han Şamahı'dan me’yûsen avdetinde merkûmlar Mehemmed Hasan Han'dan müfârekat ve Ümmi Han'ın yanına varıp ancak mûmâileyh Ümmi Han Fethali Han üzerine gitmek dâiyesinde iken Mehemmed Hasan Han'ın Fethali Han ile beynlerinde vâkı‘ olan müzâfât Ümmi Han'ın mesmû‘u oldukda ziyade müteellim

olmakdan nâşî müceddeden tedârik görüp mûmâileyh Salih Bey Kumuk Hanı Sürhay Hanzâde Mehemmed Han'a geldikde Ümmi Han çıkmış deyu haber verildiğin.

Bu dahi

Mûmâileyh Ümmi Han nefsü'l-emr çıkmak üzere iken mûmâileyh Salih Bey'in Kumuk hanı yanına vürûd etmiş olduğunu Ümmi Han'a haber verdiklerinde mûmâileyh Ümmi Han hareket etmeği silahşor-ı mûmâileyh ile mülâkata ta‘lîk etmiş olmakla silahşor-ı mûmâileyh dahi Kumuk hanından edâ-yı hıdmet birle Ümmi Han yanına gelüp teşrifât-ı şahaneyi teslim eyledikde ibrâz-ı memnuniyet ve izhâr-ı şâd-mânî ve meserret etmiş olduğun.

Bu dahi

Mûmâileyh Ümmi Han fi'l-hakika her tedârikini görüp ve haymelerini taşra çıkarmış olmakla Şamahı tarafına gitmek hususunu mîr-i mûmâileyh ile müzâkere eyledikde mîr-i mûmâileyh dahi dâiye-i mezkûrenin men‘ u def‘i tarafını irâe etmiş olup ancak Lezgi hâli malûm olmakla bir dürlü men‘i kâbil olmadığın.

Bu dahi

Şuşa Hanı İbrahim Han'ın Ümmi Han ile karâbetleri olup Fethali Han Şamahı zabt ve Mehemmed Hasan Han ile dahi musâfât eylediğine binâen sonra nöbet bana gelir. Benim ile dahi muhârebe ve münâzaa kaydına düşer mülâhazasıyla bu tarafa gelesin deyu İbrahim Han'ın Ümmi Han'a peyder-pey tahrirâtıyla adamları gelmekde olup Ümmi Han o tarafa gitdikden sonra Fethali Han Şamahı'dan keff-i yed ve yine vatan-ı kadimi olan Derbend tarafına gider. Şamahı hanı oğullarını yine Şamahı'ya hâkim nasb etmek merâmları olduğun.

Bu dahi

Ümmi Han, "şimdi gider Şuşa ile Şamahı beyninde cereyân eden Kür kenarında ikamet ederim. Musâlaha ile mi olur yoksa muhârebe ile mi olur Fethali Han'ı Şamahı'dan ihrac ve Şamahı hanı oğullarını Şamahı'ya pederleri yerine han nasb ederim. Ba‘de bir müddet Şuşa'da ikamet ve askerimin

bazısını Şamahı'da ve bazısını Şuşa'de tevkif ederim" deyu mûmâileyh Ümmi Han mîr-i mûmâileyhe cevab etmiş olduğun.

Bu dahi ifade-i hâl olup bunların cümlesi hanânın birbirleriyle olan muhâsamalarından olup bunların muhâsamalarından Memâlik-i Mahrûsa-i şahaneye hadşeyi mûcib bir hâlet olmadığı.

Şuşa ile Ümmi Han'ın olduğu Kunzak sekiz konak mesafe olup Ümmi Han'ın bundan böyle galiba Şuşa'ya vürûdu otuz güne muhtac olduğun zirâ beş-on gün çadırda kalup ve beş-on gün dahi asker cem‘i için Kunzak etrafında olan karyelerde kalacağı ve elsine-i nâsda Ümmi Han Lezgi tâifesine "size Tiflis tarafını çete ve çapul etdiririm" deyu cem‘ eylediği mütevâtir olup kendüsüne sual olundukda ketm edip lâkin Tiflis tarafına çete ve çapul edip kendünün zamîrinde ma‘dûm ise dahi Lezgi'yi bu vechile cem‘ eylemesi sahîh olmakdan nâşî Fethali Han'ı Şamahı'dan bertaraf etmedikçe beynlerinde şûriş ve ihtilal mündefi‘ olmayacağın.

İbrahim Han ile Ümmi Han'ın ittifakları ve Tiflis hanı ile muhâsamaları hasebiyle han-ı mesfûr üzerine azîmet ve ceng ü peygâra mübâderet edecekleri havâdisini gereği gibi tahkik ve tashih eylemesi Çıldır valisine tahrir olunacağı.

İbrahim Han ile Ümmi Han müttefik ve müttehid olunca Fethali Han'ın mukâvemetine akıl tasavvur etmeyüp meğer nusret-i Cenâb-ı Bârî'den ola. Zirâ Azerbaycan'da kuvvet-i askeriyeye ve kuvvet-i maliyeye mâlik İbrahim Han'dan fâik bir kimse olmayup Hoy'dan Şuşa'ya gelince cümle havânîn kendüye mürâ‘ât ve nev‘an-mâ inkıyâdları derkâr ve hakku'l-insâf Azerbaycan'da cümleden ziyade hidemât-ı Devlet-i Aliyye'ye yarar ve Tiflis hanı münâzaa ve münâkaşaları zâhir ve âşikâr olduğun.

İfâde-i haldir

Bu esnada Tiflis tarafından bir iki nefer Lezgi vürûd edip Tiflis hanının âb-ı rûyı olan Kazak tâifesinin reislerinden Şahlı Ahmed Ağa bir kaç bin Kazak evleriyle Tiflis hanından müfârakat ve mûmâileyh İbrahim Han yanına geldiklerini sahîh olmak üzere rivâyet etmişler olup bu haber nefsü'l-emre mutâbık olmasını akıl be-tecvîz edeceğin. Zirâ mûmâileyh Sa-

lih Bey Şuşa'da iken İbrahim Han Kazak tâifesinin celbine sa‘y ve adamlarını sırren gönderüp mufârakat etmelerine ikdâm eylediği meşhûdu olduğun.

Bu dahi

Şeyh Mansur'dan istifsâr olunur ise birkaç adam ile Kırım ve Nogay tarafına gitmiş olup niçün gitdiğini ol tarafda bilür kimse olmadığın.

Bu dahi

Şeyh-i mûmâileyh ibtidâ-yı zuhûrunda bazı kerâmet davasına tasaddî edip bir mikdar halk kendüye teveccüh ve ba’dehû me’mûl etdikleri kerâmet kendüsünden zuhûr ve nümâyân olmayup fakat sâkin olduğu Çeçen ahalisi ile bazen Kızlar etrafında Rus tâifesine hufyeten çapul etmiş olup ol taraflarda itibardan sâkıt olmuş olduğun.

Bu dahi

Şimdilik bu tarafda bunlardan mâadâ şâyeste-i tahrir havâdis olmayup mûmâileyh Salih Bey Dağıstan'a azîmet eyledikden sonra Azerbaycan'da eğer müceddeden bir havâdis zuhûr etmiş ise hâmil-i tahrirât Emir Mehemmed kulları takrir edeceğin.

"Dağıstan hanlarından Rusya diyârına çapul ve akın etmeğe ve o taraflardan Moskov ile mukâbeleye muktedir kim vardır! deyu hıdmetde istihdam için taraf-ı Devlet-i Aliyye'den ne gûne iltifat ve itibar olunmalıdır. Bu hususu taharrî ve tahkik ve etrafıyla tahrir eylemesi bundan akdem taraf-ı çâkerânemden Çıldır valisi müşârunileyhe tahrir olunmuş idi. Mûmâileyh Salih Bey Dağıstan taraflarında bulunmak takribiyle bu hususu Çıldır valisi müşârunileyh dahi mûmâileyh Salih Bey'e tahrir etmiş olmakla bu madde onun cevabı olarak mûmâileyh Salih Bey'den müşârunileyhe gelen kağıdın hülâsasıdır. Gerek Salih Bey'in ve gerek Çıldır valisinin tahrirleri muktezâsına nazaran hıdmet-i mezkûrenin uhdesinden gelecek Ümmi Han'dan gayrı kimse olmayup ve Ümmi Han'ın zîrde mezkûr mektubu müeddâsında dahi Devlet-i Aliyye tarafından gerek Tiflis hanına ve gerek Rusyalu tarafına ne cânibe ferman buyurulur ise o tarafa azîmet edeceği mestûr olmakla bâlâda ikinci madde üzerine işaret olunduğu üzere han-ı mûmâileyh Kızlarkalesi tarafından nuhûset-âsâr Rusya'ya çapul ve akınlar ile îsâl-i hasâret eylemesi Çıldır valisine tahrir olunacağı.

Devlet-i Aliyye tarafından vârid olan kavâim-i seniyyede "Dağıstan tarafından Rusya ülkesini asâkir-i kesîre ile çapul edip memleketini nehb ü gâret ile a‘dâya hadşe vermeğe Dağıstan hanlarından cerî ve cesur han varmıdır ve kendüye ittifak-ı azîme ve hazine-i vefîre i‘tâ buyurulsa bu hıdmetin uhdesinden gelmeye kim muktedirdir ?" isti‘lâm buyurulduğu mûmâileyh Salih Bey'e tahrir ve Ümmi Han ile bu maddeyi sırren müzâkere ve tergîb ü teşvik eylemesi Çıldır valisi müşârunileyh tarafından ifade ve tenbih olunmuş olmakdan nâşî nefsü'l-emr Dağıstan hanlarından Ümmi Han'dan gayrı cerî ve cesur han olmayup Dağıstan hanlarından cümlesinden ziyade sâhib-i iktidar ve asâkir-i kesîre cem‘ etmeğe liyâkati bedîdâr olup hıdmet-i mezkûrenin uhdesinden gelmeğe han-ı mûmâileyhden gayrısını akıl tecvîz etmeyeceğin.

Mûmâileyh Salih Bey'in Ümmi Han ile vâki‘ olan mülâkat ve mükâlemelerini beyândan ibaret ifade-i haldir:

Mûmâileyh Salih Bey Ümmi Han ile mülâkat eyledikde bir iki meclis keşf-i râz etmeksizin münâsebet ile bazı bu maddeye dâir sohbetler îrâd ve Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-kararın kendüsüne olan hüsn-i teveccühünü ifade ve bu defa avâtıf-ı aliyye-i şahaneden havânîn-i Dağıstan ve Azerbaycan'a gönderilen teşrifât-ı hümâyûn ve atâyâ-yı celîle cümle havânînden ziyade kendüsüne inâyet ve ihsân buyurulduğunu tefhîm ederek bazı mukaddime bast olundukda, "çünkü Devlet-i Aliyye bu mertebe beni halka-i be-gûş-ı ibâd zümresine idhal ve havânînden imtiyaz birle kadrimizi terfi buyurmuşlar. Ba‘de'l-yevm uhdeme ihale buyurulan hidemât-ı seniyye ve uğur-ı Devlet-i Aliyye'de vüs‘ ü kudretimden efzûn izhâr-ı sadâkat ve bezl-i makderet ederim" deyu defâ‘atle cevab etmiş olduğun.

Devlet-i Aliyye ne tarafa tayin eder ise edâ-yı hıdmet edeceğin Ümmi Han taahhüd etmiş olduğunu müş‘ir ifade-i haldir:

Madde-i merkûme zımnında müşârunileyh Süleyman Paşa'nın mûmâileyh Ümmi Han'a tahrir eylediği Arabiyyü'l-ibare şukkası verilip harf be-harf kıra’et etdikden sonra mîr-i mûmâileyhe dahi elinden geldiği mertebe tergîb ü teşvik ederek fî-nefsi'l-emr bu hıdmetin uhdesinden gelir isek Devlet-i Aliyye'ye büyük hıdmet etmiş olursun ve bu zuhûrât hakkınızda

hayırlı olup envâ‘-ı inâyât ve iltifat-ı şahaneye mazhar olacağınız bî-iştibâhdır diyerek ve nice nice buna dâir kelimât tefevvüh olundukda hıdmet-i mezkûrenin uhdesinden gelmeği iltizam edip "Devlet-i Aliyye beni her ne hâle tayin eder ise ben o hıdmeti edâ etmekde bezl-i makdûr ederim" deyu taahhüd etmiş olduğun.

Bu dahi

"Rusya ülkesine semt hangi tarafdır ve çapula hangi tarafa gidilir" deyu mûmâileyh Ümmi Han'a sual olundukda "bize semt ve karîb olan mahal Kızlarkalesi tarafıdır. O tarafın çapulu mümkündür. Lâkin Tiflis Hanı İrakli Han-ı dalâlet-nişânın Rusyalu askerini getürmeğe ihdâs etdiği Ananur yolu tabir etdikleri yolun hedmine ve Tiflis tarafının gâret olunmasına rızâ-yı aliyye taalluk buyurulur ise bu hıdmetin edâsı dahi âsândır. Hıdmet-i aliyyede bir vechile kusûr etmem" deyu cevab etmiş olduğun.

Mûmâileyh Ümmi Han'ın hidemât-ı aliyyeye taahhüd etmiş olduğunu beyândır

"Kızlar tarafına çapul olması bir kaç mâh müddete muhtac olup zirâ Kızlar tarafında olan Haçin ve sâir Haçin etrafında tâife-i Lezgiyan ile tarafımızdan sırran müzâkere ve mükâleme ve gereği gibi onlar dahi celb olunmak lâzımedendir. Kaldı ki Devlet-i Aliyye her ne gûne emr u ferman eder ise müşârunileyh Süleyman Paşa tarafımıza tahrir etsin. Biz de ona göre âgâh olalım" deyu zâhir-i halde izhâr-ı sadâkat ve her hıdmete taahhüd etmiş olduğun.

İfâde-i haldir

Bu madde han-ı mûmâileyh ile yedi sekiz kere meclis olunup müzâkere olundukda ber-vech-i muharrer hidemât-ı Devlet-i Aliyye'ye hâhiş-ker ve her ne ki ferman olunur ise edâ etmeği iltizam etmiş olduğundan başka "eğerçi Şuşa tarafına gidiyorum. Lâkin husus-ı mezbûr için Haçin tarafında olan mahallere nihânice kendü karîhamdan olarak müzâkere ve mükâleme ve rişte-i kaviyyeye bend için adamlarımı eksik etmem. Tiflis tarafına ve Ananur yolunun hedmine emr u ferman buyurulur ise Şuşa tarafından gitmek bana gâyet âsândır. Hemen emr u fermana muntazırım" deyu hatm-i kelâm etmiş olduğun.

Bu dahi

Han-ı mûmâileyhin husus-ı mezbûr için bu defa müşârunileyh Süleyman Paşa'ya gönderdiği tahrirât müşârunileyhin manzûru oldukda "senin bu mertebe sadâkat ve istikametini ve bu hıdmeti ber vefk-i dil-hâh-ârâ edeceğini Devlet-i Aliyye'ye tahrir ve arz ederim. Mâdem ki sizin bu rütbe Devlet-i Aliyye'ye sadâkat ve istikametiniz vardır envâ‘ iltifata mazhar olursunuz" deyu müşârunileyh tarafından tahrirât-ı mezkûreye cevab tahrir ve bir adam ile tesyîri han-ı mûmâileyhin tezâyüd-i hâhişine bâdî ve sadâkat ve istikametinin germiyyetine bâ‘is olacağı beyânıyla Çıldır valisi müşârunileyhe irsal eylediği bir kıt‘a kâime ve bir kıt‘a şukkasında ve Kapucubaşı Hacı İsmail Ağa'ya gönderdiği bir kıt‘a kâimesinde tahrir eder.

Avar hâkimi Ümmi Han'dan Çıldır valisi müşârunileyhe gelen Arabiyyü'l-ibare kağıdın hülâsasıdır

Avar hâkimi mûmâileyh Ümmi Han'dan hidemât-ı aliyyeye hâhişini ve ne vechile ferman buyurulur ise öylece hareket edeceğini ve emr u fermana müterakkıb ve muntazır olduğunu müş‘ir Çıldır valisine gelen mektubun hülâsasıdır:

Bu eyyâmda sultanü'l-berreyn ve hakanü'l-bahreyn mâlik-i rikâbu'l-ümem zıllu'llâhi fi'l-âlem şevketlü, kerâmetlü, kudretlü velî-ni‘metimiz Padişah-ı âlem-penâh efendimiz hazretlerinin şeref-efzâ-yı sudûr olan emr-i âlîleri ve mektub-ı sâmî-i hazret-i Sadâret-penâhî ile atâyâ-yı şahane ve hedeyâ-yı Padişahâne silahşorân-ı hâssadan Mehmed Salih Bey yediyle mûmâileyh Ümmi Han'a vâsıl olup lâ-büd ve lâ-yühsâ sürûr ve müzâheret ve ibtihâc hâsıl olduğun.

Han-ı mûmâileyhin mektubu hülâsası tetimmesindendir

Han-ı mûmâileyhin ebâ vü ecdâdı hidemât-ı Devlet-i Aliyye'ye ve ubûdiyet-i Saltanat-ı Seniyye'ye mecbûl ve meftûr oldukları misillü han-ı mûmâileyh dahi Devlet-i Aliyye'nin ubûdiyeti ile müftehir ve mübâhi olduğuna geçen sene vâki‘ olan hareketi şahid idiğün.

Bu dahi

Han-ı mûmâileyhin ubûdiyeti Devlet-i Aliyye indinde makbul olup

hakkında atabe-i ulyâ-yı hakaniyeden teveccühât-ı seniyye derkâr olduğu silahşor-ı mûmâileyhin lisânen ifadesinden dahi malûmu olup bu vechile sânih olan teveccühât-ı aliyye ubûdiyet-i dâimesinin tezâyüdüne bâ‘is olup hayatta oldukça hidemât-ı aliyyede kâim ve evâmir-i aliyyeye ez-cân-ı dil münkâd ve tâbi olup ne vechile emr olunur ise mûcebince amel ve hareket ve ne tarafa irsal olunur ise o cânibe müsâraat edip bu bâbda hulfden ba‘îd ve hilâfdan müctenib olduğun.

Bu dahi

Han-ı mûmâileyh Çıldır valisi müşârunileyhin tatar ile irsal eylediği mektubu dahi vâsıl olup tahrir ve iş‘âr olunan bazı hidemât-ı mahsûs mûmâileyh Salih Bey ile müşâvere ve müzâkere olunup mîr-i mûmâileyh dahi Devlet-i Aliyye'nin han-ı mûmâileyh hakkında olan teveccühât ve iltifatını yâd u tezkâr ile han-ı mûmâileyhin hidemât-ı seniyyeye olan şevk ve hâhişini kat ender kat mütezâyid ve efzûn etmekle mâl ve cân-ı akraba ve iyâliyle hıdmet-i mezkûreyi kabul edip evâmir-i şahane zuhûruna müterakkıb olmakla nehb ü gâret ve tahrib ü in‘idam için gerek Gürcistan tarafına ve gerek Rusya cânibine ne tarafa emr u ferman buyurulur ise hâzır u âmâde olup emr u ferman ve iânet Devlet-i Aliyye'den ve itâat ve ictihâd han-ı mûmâileyhden ve nusret u zafer hazret-i Rabbü'l-âleminden idiğün.

Bu dahi

Nehb ü tahrib için Rusya memâlikinden mevâzî-i mümkine ve han-ı mûmâileyh tarafına semt olan Kızlarkalesi ve etrafında vâki‘ olan kal‘alar idiğün ve Gürcistan'a tecdid eyledikleri Ananur tarîkinin tahribi dahi ferman buyurulur ise mümkün idiğün ve Tiflis'e sefer irâde buyurulur ise emr-i sehl olunduğun.

Bu dahi

Rusya diyârına çapul ve cihad ferman buyurulur ise hulûl-i vaktinden üç ay ve dahi ziyade mukaddem ferman buyurulması lâzimeden olduğun, zirâ tedârik-i kâmil ve cem‘-i vâfire muhtac olduğundan gayrı havali-i tarîkde vâki‘ olan ahali-i Haçin ve Çerkes ve sâirleriyle hufyeten mükâtebe ve mükâleme olunmak dahi lâzım idiğün mûmâileyh Ümmi Han tahrir eder.

Şuşa ve Karabağ Hanı İbrahim Halil Han'dan Çıldır valisi müşârunileyhe gelen mektubun hülâsasıdır

Şuşa ve Karabağ Hanı İbrahim Halil Han'dan Çıldır valisi müşârünnileyhe gelen mektubun hülâsası olup ifade-i haldir:

Bu defa tatar ile gönderilen tahrirâtın vusûlünden bahisle o tarafın ahvâli zîrde beyân olunduğu üzere idiği tatar-ı merkûmun takririnden dahi malûm olacağın.

Bu dahi

Han-ı mûmâileyh Padişah-ı âlem-penâhın emrine inkıyâd ve itâatı irâdesine mebnî â'dâ-yı din-i mübînin teksîr ve ta'dîmine kıyâm birle ülkâ-yı Kazak'ı ve Şemseddinlü'yi yed-i tasarrufundan ihrac etmiş olduğun.

Bu dahi

Cenâb-ı Bârî'nin tevfikiyle kefere-i fecerenin can ve malını sebîl-i cihad üzere vaz' edip tergîm-i ünûf-ı dalâlet-me'lûfuna sa'y u gayret edeceğin.

Bu dahi ifade-i haldir

Hâlâ Tiflis Hanı İrakli Han Kubalu Fethali Han'ı ve Şekili Mehemmed Hasan Han'ı küfr-i işrâkına şerîk edip mûmâileyh İbrahim Han ile adâvet etmek kasdına müşrik-i müşterek merkûmân i'ânetiyle derya-yı helâkete müstağrık olmuş iken ser-nigûnun bir mikdar sahil-i necâta çekip Rusya ve Gürcü'ye sipâhrû-sipâhın kaldırıp azm-i teshîr-i belde-i Gence edip Tiflis'den yirmi saat mesafe tarîk-i tayy birle arz-ı Şemseddinlü'de şehr-i Zilhicce'nin gurresine değin meks ü lebs etmiş olup belde-i Tiflis ve diyar-ı Gürcistan hâlî kalup hengâm-ı fırsat vücuda gelmiş iken Çıldır Valisi Süleyman Paşa tarafından diyar-ı küffâra bir katl u gâret vâki' olmaması mûmâileyh İbrahim Han'a bâ'is-i ta'accüb ve istiğrâb olduğun.

Bu dahi

A'dâ-yı din-i mübînin dem-i fırsatı zuhûra yetdikde fevt eylemek câiz olmayup âyâ ne vâkı'a vâki' olmuş ve ne hâdise hudûs etmiş ki müşârunileyh Süleyman Paşa tarafından bu denlü tevakkuf ve tegâful vücuda gelmiş. Padişah-ı İslâm-penâhın fermanı Süleyman Paşa hâssaten ve

sâir serhâd paşaları âmmeten mûmâileyh İbrahim Han ve havânîn-i Azerbaycan ile müttefik ve müttehid olup kâfir hurûc etdikde birbirine mu‘în ve müsta‘in olarak mütevekkilen ale'llâhi'l-Bârî nefy-i küffâra ikdâm edeler mazmûnunda iken hâlâ "sipâh-ı küffâr hurûc etmiş olup tegâful etmenin vechi ne ola" deyu mûmâileyh İbrahim Han ta‘accüb etmekle ba‘de ez-în müşrik-i selâsenin cihadı ve rifâ‘ı için asâkir-i Azerbaycan cem‘ine meşgûl olunup inşâallahu'r-Rahmân birkaç güne değin a‘dâ-yı din-i mübînin ceza-yı âmâlleri icra olunmasın mûmâileyh İbrahim Han mektub-ı mezkûrunda tahrir eder.

12 M. sene 1202 [24 Ekim 1787]

HAT, 27/1307, 1308

59

RUSLARIN SAVAŞ HAZIRLIKLARINA RAĞMEN ÇILDIR VALİSİ SÜLEYMAN PAŞA'NIN, YAŞLILIĞI VE HASTALIKLARI SEBEBİYLE HİÇBİR SEFER HAZIRLIĞINDA BULUNMADIĞI

İrakli Han'ın gizli-açık ihanetlerinin sebebini, Ruslar tarafından Mozdok Kasabası'ndan Tiflis'e gönderilmesi beklenilen askerlerin teşkil ettiği / Şuşa Hanı İbrahim Han ile bölge hanlarının Çıldır Valisi ve Seraskeri Süleyman Paşa'ya güvenmediklerinin anlaşıldığı / İhtiyar ve iktidarsız bir halde bulunan Süleyman Paşa'nın serhad boyunda sefer hazırlığı içinde olmadığı gibi Ahısha'nın askeri bakımdan güçlendirilmesine de engel olduğu / Muhtemel bir düşman saldırısı karşısında umulmayacak durumla karşılaşılabileceği hususlarında Rikab Kethüda Vekili **Salih Ağa'nın tahrîri.**

[12 Şubat 1788]

***

Cenâb-ı vâlâ-nisâbları Devlet-i Aliyye'nin ve devletlü, merhametlü, veliyyü'n-ni‘am kesîrü'l-kerem efendimiz hazretlerinin bendegân-ı

sâdıkü'l-cenânlarından olduğunuz takribiyle bu tarafın keyfiyâtından bahs ederek hasb-i hâl-i reftâriyle şöyle bast-ı hakikat-ı hâle ibtidâr olunur ki,

Tiflis Hanı İrakli Han-ı dalâlet-nişân gemîn-i fırsatta olup hafî ve celî dâ'imü'l-evkât tedârikât ve harekât-ı nâ-marziyyeye meşgûl ile izhâr-ı hıyânet etmesi Moskovlu tarafından vürûd-ı asâkir-i menhûseye müterakkıb olduğu vâreste-i kayd u beyândır. Hatta ol havaliye me'mûr olan casuslarımız bu esnada taraf-ı hâlisânemize vürûd ve lede'l-istintâk derûn-ı Tiflis'e girmek şöyle dursun kurâ ve enhâsına duhûl dahi kâbil-i hadd-i imkân olmayup tarîkleri gereği gibi sedd ü bend eylemiş olduğunu takrir eylediler. Bu misillü tarîkleri sedd ü bend etmesi meşgûl olduğu ef'âl ve harekâttan kimesneye ser-rişte vermemek üzere bir hileye mebnî olmak gerekdür ve nehr-i Arak [Terek] ismiyle müsemmâ olan tarîkden Tiflis'e otuz altı, nihâyet kırk saat mesafe olan Moskov sınurunda vâkı' Mozdok nâm kasabasında bir ceneral ile Moskovlu'nun külliyetlüce asâkir-i menhûsesi olduğunu casuslarımız merkûmûn kulları ol havalide istimâ' eylediklerini ve "gûyâ Kızılyumurta tabir eyledikleri vakitde Mozdok'tan hareket ve Tiflis'e gelecekler[i] haberi ol havalide şöhret-şiârdır" deyu takrir eylediler. Bu şuyû'ât her ne kadar sıdk u kizbe ihtimali var ise dahi "su uyur düşman uyumaz" fehvâsı üzere elbette azm ü ihtiyâta riâyet ile iktizâsına göre amel ve hareket etmek farîza-i zimmetimiz olmakla gerek teksîr-i asâkirimiz hususunda ve gerek vüs'atimiz mertebe tedârikât-ı seferiyyede ve gerek medd-i inzar-ı basîrete ser-i mû kusûr ve rehâvet tecvîz olunmadığı ve fîmâ-ba'd dahi cân tende iken tecvîz-i kusûr etmek muhâl kabilinden idüğü bî-iştibâhdır. Cenâb-ı Hâk hemân tevfik-i aliyyesinde rehber-i tarîk eyleye. Âmin. Ümerâ-i Dağıstan'dan Avar hâkimi Ümmi Han ve Şuşa Hanı İbrahim Halil taraflarından bu defa sefîrân-ı mahsûslarıyla taraf-ı hâlisânemizde vürûd eden birer kıt'a mektubları ve İbrahim Halil Han'ın sefîrinin verdiği bir kıt'a takriri hâk-pây-ı hazret-i Sadâret-penâhîye irsal olunmuşdur. Kaldı ki hanân-ı mûmâileyhimâ ve havânînde saire hâlâ Çıldır valisi ve seraskeri izzetlü Süleyman Paşa hazretleriyle sûret-i zâhirde her ne kadar muhâbere ve mükâtebe merasimine riâyetleri var ise bâtınen ve hakikaten birbirlerine muvâfakat ve emniyetleri ve vezir-i müşârunileyhe kalb kuvvetleri olmadığını İbrahim Halil Han'ın sefîr-i merkûmu esrar olmak üzere cânib-i

muhlislerine takrir eyledi. Vezir-i müşârunileyhin keyfiyet-i hâli sual buyurulur ise müsinn ve ihtiyâr ve bi-hikmetillâhi Teâla illet-i meflûciyyet ile bir hâle varmışdır ki iyâzen billâhi Teâla ihrâm ile harem tarafından taşraya götürüp getürüyorlar ve kat‘â nüzûl ve rükûba iktidarı kalmamıştır. Ve sınur başında intihâ-yı serhâdde bulunması takribiyle cümleden ziyade tedârikât-ı seferiyyede ve tehyie-i asâkirde bezl-i makderet etmek iktizâ eder idi. O ise vakt-i âsûde-i hâli mânendi hastalığı ile uğraşup kat‘an ve kâtibeten bir tedârik-i seferiyyede değildir. Hatta Ahısha'ya ordu ağası nasb ve tertib olunan sâbıka Erzurum Yeniçeri Ağası Osman Ağa Ahısha'ya ordu ağası nasb ve tayin olunalı iki mâhdan ziyade olup me’mûriyeti lede'z-zuhûr umûr-ı me’mûresine varup kıyâm etmeleriyçün vezir-i müşârunileyhe lede'l-istîzân "şimdi vakti değildir, lüzumun olduğu vakitde getürdiriz" diyerek ağa-yı mûmâileyhe tenbih-nâmesi vürûduna mebnî el-ân ağa-yı mûmâileyh medîne-i Erzurum'dadır ve Ahısha'da ve ol havalide mevcud olan kılâ‘ ve palankalarda asker nâmıyla bir ehad ve tedârikât-ı seferiyyeden bir şey yokdur. Ve yanında dahi etbâ‘ olarak üç yüz dört yüz âdemi yokdur. Ol dahi yerlidir. Vezir-i müşârunileyhin bu hareketi sefer-i hümâyûna dâir serâ’ir-i Devlet-i Aliyye'den bizlerden ziyade mi vâkıfdır. Yohsa Devlet-i Aliyye'den bir havfı mı var da asâkirin tecemmu‘ ve tahaşşüdüne rızâ virmez. Yohsa mülâhaza-i âheri mi vardır. Zamîrinde merkûz olan nedir bilmem. *Allâhümme'hfaznâ* düşmen-ı din-i mübîn lede'z-zuhûr, Lezgi ve Ekrâd tâifeleri bana asker olur. Ve bunlar ile mukâbele-i a‘dâ ederim mülâhazasında ise alima'llâhu Teâla re’y ve mülâhaza değildir. Mücerred sû’-i tedbirdir. Kangı tarihte Ekrâd ve Lezgi tâifeleri sefer-i hümâyûnda yaradılar ve iş gördüler. Lezgi tâifesi bi-aynihi Tatar tâifesi gibi ancak çalup çarpup çapavul edebilür. Yohsa düşman-ı din-i mübîn ile mukâbele ve mukâtele etmek mümkün değildir. Ve hiç vukû‘ bulmamıştır. Farz edelim ki lede'l-iktizâ tâife-i Ekrâd ve Lezgiyânı cem‘ eder mülâhazasında olup cem‘ ve celb edemeyeceği dahi gün gibi âşikârdır. Hülâsa-i kelâm böyle malûm-ı saâdetleri ola ki iyâzen billâhi Teâla düşman-ı din-i mübîn bu havaliye zuhûr eder ise bu mülâhaza ve hareket ile hilâf-ı me’mûl çok şeyler zuhûr edecektir. Cenâb-ı Hakk hemân encâmını hayr eyleye. Âmin. Vezir bulunması hasebiyle bu misillü şeyler tahririmiz eğerçi nâ-mülâkidir. Ancak

elhamdülillâhi Teâla Devlet-i Aliyye'nin ve devletlü veliyyü'n-ni‘am efendimiz hazretlerinin bir ednâ sâdık bendeleri olup bu havalide bulunarak ve encâm-kârını tefekkür ile helecân-ı derûnum kemâle resîde oldu. Cenâb-ı saâdetleri dahi ketûm oldukları meczûmum olmakla mücerred teskin-i hararet ve hasb-ı hâl tarîkiyle bir bendesi taraf-ı saâdetlerine tahrir olundu. Kaldı ki vallâhi ve billâhi ve tallâhi nefsâniyyet manâsına değildir. Ancak gayret-i diniyyedir. Elbette Ahısha havalisinden âmed-şüd eden mutemed hademe-i devlet bu husûsâtı Deraliyye'ye takrir etmiyorlar mı? Andan kat‘-ı nazar Devlet-i Aliyye'ye göre tashih etmek bir güç maslahat değildir. Bu takririmizi ba‘de'l-kırâat kimesneye ifşâ etmeyerek yine mazrûfen ve memhûren taraf-ı hâlisânemize irsal buyurmanız ecl-i mes’ul-i hâlisânemizdir. Ve billâhi't-tevfik ve minhu'l-inâyetü.

Fî 5 Ca [1]202

Rikâb-ı hümâyûnda kethüdâ vekili olan Sâlih Ağa kulları Erzurum valisi Âsitâne'de iken Sâlih Ağa sultan kethüdâsı ve müşârunileyh dahi ezvâc-ı selâtînden olmağla bazı resm ve âdete dâir mevâd müzâkeresiyçün beynlerinde ülfet olmağla kulunuz Sâlih Ağa'ya çavuşbaşı iken tenbih eylemiş idim, Erzurum valisine tahrir eyle ol tarafın havâdisini tahrir eylesün deyu tenbih etmişdim. Binâenaleyh Sâlih Ağa tahrir etmeğle ol dahi maddeyi beyân eylemiş. Dünkü gün Meclis'de kırâat olunmuşdur. Malûm-ı âlîleri buyurulduğu üzere ferman men lehü'l-emrindir.

5.Ca.[1]202 [12 Şubat 1788]

HAT, 33/1603

60

RUSLARIN TİFLİS HANI İRAKLİ HAN'I DA YANLARINA ÇEKEREK DAĞISTAN VE AZERBAYCAN TOPRAKLARINDA ASKERÎ HAREKAT YAPMA PLANLARI

Rusya'nın, Osmanlı Devleti ile barış yaptıkları günden beri antlaşmaya uymayıp zarar verici hareketlerde bulunduğu, Dağıstan ve Azerbaycan'ı da istila arzusunda olduğu / Kırım'ı aniden kuşatarak halkını perişan ettiklerinden güvenilirlikle-

rini kaybeden Rusların, kendi üzerlerine muharebe kapılarını açtıkları / Verilen fetvâ ve kumandanların ittifakı ile Ruslara savaş ilân edildiği / Sadrazam ve Serdar Yusuf Paşa komutasındaki Osmanlı Ordusu'nun Rusya ve Nemçe üzerine yürümesi kararlaştırıldığı / Kırım bölgesinin kurtarılması amacıyla Soğucak Başbuğu Mustafa Paşa'nın maiyyetindeki kuvvetlerin görevlendirildiği / Öte yandan Kuban Han'ı Şahbaz Giray Han'ın emrindeki Tatar askerleri ile Kabartay ve Kuban civarında birleşilerek düşmana karşı koyulması hususlarında Şuşa ve Karabağ Hanı İbrahim Han ve bölgedeki diğer Azerbaycan ve Dağıstan hanlarına suretleri gönderilen **hüküm.**

[Şubat 1788]

***

Diğer yazılan misal-i şahane asâkir mühimmesinde mukayyed[dir]

Şuşa ve Karabağ Hanı İbrahim Halil Han dâmet me'âlîhiye hüküm [ki],

Siz ki han-ı hamiyyet-nişân-ı müşârunileyhsiz. Bundan akdem der-bâr-ı atûfet-karar-ı tâc-dârânemden teşrifât-ı seniyye ve atâyâ-yı behiyye ile ısdâr ve irsal olunan misal-i lâzımü'l-imtisâl-i şahaneme ve sadrıazam ve vekil-i mutlak ve serdar-ı ekrem tahrirâtına cevab olarak bu def'a Deraliyye'[ye] tarafınızdan ve hanân-ı Dağıstan ve Azerbaycan taraflarından vârid olan ma'rûzât-ı musâdâkât-gâyât-ı mefâhîminde âbâ ve ecdâdınız öteden beri hândân-ı râsıhatü'l-bünyân-ı Devlet-i Aliyye ve dûdmân-ı muhalledü'l-erkân-ı Saltanat-ı Seniyyemin ni'am-ı celîlesine mazhar olagelüp siz dahi âbâ ve ecdâdınız eserine iktifâ ile siz ve evlâd u ahfâdınız emr ve nehy-i şahaneme imtisâ[l] ve mütâvaât ve can tende [ve] ramak-ı bedende oldukça hidemât-ı din-i mübîn ve Devlet-i Aliyye-i ebed-karînde sarf-ı mâ-hasal miknet eyleyeceğinizi ve bir müddetden beri tıynet-i asliye ve cibilliyet-i redî'esinde merkûz olan hıyânet ve mel'aneti icra fikr-i fâsidiyle beyzâ-yı İslâmiye'ye suikasdını bazı mukaddemât-ı kâsideye teşebbüs

ederek izhâr ve ilân eden gerek İrakli Han-ı mefsedet-nişân ve gerek müttefiki olan Rusya'nın kahr u kam‘ları hususlarında ve gerek sair taraf-i Devlet-i Aliyyemden her ne hıdmete ve ne vechile harekete me’mûr kılınır iseniz itmâm-ı hıdmet ve ifâ-yı me’mûriyete bezl-i kudret edeceğinizi beyân ile muktezâ-yı salâbet-i diniyye ve hamiyyet ve gayret-i İslâmiyeniz üzere taraf-ı vâzıhu'ş-şeref-i cihandârâneme vücûhla meyl ve mütâbaât ve sûret-i inkıyâd ve mutâva‘atınızı izhâr ederek cümlenüz şâkî's-silah ve naskûletü's-süyûf ve mesrûcetü'l-efrâs olduklarınız halde taraf-ı Devlet-i Aliyyemden müterakkıb-ı îmâ ve işaret olduğunuz ale't-tafsil derc ve tastîr olunmuş sizin din-i mübîn yolunda ve Devlet-i Aliyyem uğurunda gayûrâne ve hamiyyet-mendâne ibrâz-ı âsâr-ı celâdet ve ifâ-yı levâzım-ı merdânegî ve şecâat ederek muhâfaza-i namus-ı din ve def‘-i mazârr-ı kefere-i müşrikîn hususlarında müteheyyi-i kıyâm ve kemer-beste-i ihtimam olmanuz ve bu vechile sunûh ve bürûz eden etvâr-ı salâbet-asârınız tamam din-i mübîn ve şeriat-ı mutahhara-i hazret-i Seyyidi'l-mürselîn gayretinde sizden me’mûl ve meczûm-ı şehriyârânem olan âsâr-ı hamiyyet ve metâneti teyid ve tasdik etmiş olduğundan hakkınızda derkâr olan hüsn-i teveccüh-i dâverânem ve de‘avât-ı hayriyye-i mülûkânemin tezâyüd ve müzâ‘afatını mûcib olmuşdur. Cenâb-ı Hak ve nâsır-ı mutlak işbu vechile niyyet-i sâdıka ve azîmet-i hâlisanızı mukaddime-i zuhûr-ı fevz u nusret eyleyüp elviye-i İslâm mansûr ve muzaffer ve a‘dâ-yı li‘âm-ı ale'd-devam mahzûl ve müdemmir olarak fütûhât-ı celîleye muvaffak ve mazhar eyleye. Âmin. Moskov keferesinin mesfûr İrakli Hanı iğfâl ile bir müddetden beri tasahhub eylemesi mesfûru derpîş ederek ol taraflara dest-dırâz olmak ve ma‘âzallâhu Teâla hıtta-i Dağıstan ve memâlik-i Azerbaycan'ı ve kuttânını bilâd-ı saireye eyledikleri misillü envâ‘-ı hiyel ile istila ve sükkânını pâymâl-i cevr ü cefâ etmek irâde-i fâsidesine mebnî idüği ra‘nâ-yı malûmunuz olan hâlâtdan ve ednâ mülâhaza ile zâhir olur kazayâdan olduğu cümle indinde müsellem ve müberhendir. Bundan başka Moskov keferesi Devlet-i Aliyyemle musâlaha olduğu günden beri kendü halinde ve ahd u peymânında durmayıp Devlet-i Aliyyeme ve âmme-i ibâd-ı Müslimîne muzır olan gûnâ gûn tekâlif-i bârîde ve harekât ve etvâr-ı anîdeye ibtidâr ve münâfî-i ahd ve şurût hıtta-i Kırım'ı bağteten istila ve derûnunda olan bu kadar ulemâ ve sulehâ ve sâdât-ı kirâm

ve bî-hisâb nisvân ve sıbyân ve erâmil ve eytâmı raiyyeti hükmüne tenzil ve nice nice gürûh-ı bîçâregânı ayakları altına alıp envâ‘-ı cefâ ve ezâ ile tezlîl eyledikleri ve'l-hâsılı hamiyyet-i İslâmiyyenin bir türlü kabul etmeyeceği lâ-yu‘ad ve lâ-yuhsâ harekâta ve vücûhla kendülerden emniyeti sâlib olur evzâ‘a cesaretleri üzerlerine feth-i ebvâb-ı muhârebe ve mukâteleyi müstelzim olduğundan cânib-i şeriat-ı mutahharadan verilen fetvâ-yı şerîfe mûcebince ulemâ-yı a‘lâm ve ricâl-i devlet-i ebed-kıyâm ve ocaklar agavât ve zâbitânı ittifaklarıyla kefere-i Moskov üzerlerine sefer-i hümâyûnum tahakkuk edüp Deraliyye'de olan elçisi kaide-i devlet-i ebed-müddet üzere Yedikule'ye kaldırılup vaz‘ u habs ve memâlik-i vesî‘atü'l-mesâlik-i hüdâvendigârâneme ilân-ı muhârebeyi mutazammın evâmir neşr olundukdan sonra livâ-i şerîf-i nusret-redîf-i hazret-i sipehsalâr-ı asfiyâ aleyhi ve alâ âlihî ve ashâbihî efdalü's-salât ve ezke't-tehâyâ sâyesiyle bi'l-fi'l sadrıazam-ı sütûde-şiyem ve vekil-i mutlak-ı kaviyyü'l-himem ve serdar-ı ekremim Yusuf Paşa *iclâlehû ve ikbâlehû* ve ricâl ve ocaklu ve Dergâh-ı Mu‘allam müteferrikaları ve sâir bi'l-cümle asâkir-i zafer me’âsir ile ordu-yı hümâyûnumun Deraliyyemden hurûcuna muktezî olan kâffe-i levâzımın ikmâl ve tehyiesine iştigal olunmakda iken Nemçeli dahi Moskovlu ile müttefikan nakz-ı ahd etmekle bundan böyle mütevekkilen ale'llâh ve mütevessilen min-rûhâniyet-i Resûl *sallallâhu aleyhi vesellem* Moskovlu ve Nemçeli üzerlerine azîmet ve berren ve bahren diyâr-ı memâlik-i a‘dâya hücum ve iktihâm olunarak **"Kâtilü'l-müşrikîne kâffeten kemâ yukâtilûneküm kâffeten"** nazm-ı kerîmi muktezâsınca kahr u kam‘-ı müşrikîn ve vikâye-i namus-ı din-i mübîn hususlarına dâmen-i dermiyân-ı gayret ve **"Câhidû fî-sebîlillâh"** emr-i Zülcelâline imtisâlen icra-yı farîza-i gaza ve ihyâ-yı sünnet-i seniyye-i Resûl-i kibriyâya sarf-ı mâ-hasal miknet olunmak hususları karar-dâde olunduğundan gayrı hâlâ Kuban Hanı Şahbaz Giray Han *dâmet me‘âlîhi* maiyyetinde olan külliyetlü Tatar-ı adûv-şikâr ile kudûm-ı bahar-ı meymenet-asârda sefine ile Kuban'a geçüp hâlâ Soğucak Başbuğu Mustafa Paşa *iclâlehû* ile bi'l-ittifak nehr-i Kuban'ın berü geçesinde sâkin kâffe-i kabâil ve akvâm ve sâir asâkir-i gayret-irtisâm ile eyâdî-i menhûse-i a‘dâ-yı dinden hıtta-i Kırım'ın nez‘ ve istihlâsına ve derûnunda mecrûhü'l-fuâd olan ihvân-ı mü’minîne şifâ-resân olmağa bezl-i miknet eylemek üzere taraf-ı

Padişahanemden me’mûr ve tayin kılınmış olmak mülâbesesiyle siz ki han-ı müşârunileyhsiz. Kuban hanı müşârunileyh ma’iyyetleriyle memâlik-i düşmene isale-i süyûl hücum ve iktihâm ederek hidemât-ı cihad ve gazaya kıyâm ve **"Faddallahü'l-mücâhidîne ale'l-kâidîne ecren azîmen"** nazm-ı celîli muktezâsınca bizzat nâ’il-i fezâ’il-i cihad olmağa sa‘y-ı mâ-lâ-kelâm eylemeniz hususu ehass-ı metâlib-i dâverânem olduğunu i‘lân ve iş‘âr siyâkında işbu misal-i şahanem ısdâr ve ... ile irsal olunmuşdur. İmdi bu husus sair hanân-ı Dağıstan ve Azerbaycan'a başka başka emsile-i Padişahanemle tavsiye olunduğu ve sizden bu husus-ı hayriyyet-mensûs ez-dil u cân-ı hamiyyet-mendâne ve reviyyet-kârâne ibrâz-ı âsâr-ı merdî ve dilâveriye himmet-sünûhı meczûm-ı şehriyârânem idüği ve bu yanda şimdiye dek iktizâ eden tefhîmât ve talimât ve muktezî olan hâlât Sadrıazamım müşârunileyh tarafından tahrir etdirildiği malûm-ı dekâyık-melzûmunuz oldukda dahil-i eyâlet ve havza-i hükümetinizde olan harb u darb erbâbından külliyetlü cünûd-ı zafer-mev‘ûd istishâbıyla mütevekkilen ala'llâhu Teâla hareket ve hanân-ı Dağıstan ve Azerbaycan'dan lâzım gelenler ile muhâbere ve yek-cihetîye mübâderet ve tarîk-ı münasibden Kabartaylar taraflarına ve ondan Kuban hanı müşârunileyh maiyyetine vusûl ve lühûka müsâraât ve han-ı müşârünileyh ile rüsûm-ı ittifak ü ittihada ri‘ayet "**Rabbenâ efriğ aleynâ sabren ve sebbit akdâmenâ ve'nsurnâ ale'l-kavmi'l-kâfirîne**" tazarru‘uyla mukâbele-i a‘dâ-yı dînde sebât-ı ikdâm ile kahr u kam‘-ı müşrikîn ve ihyâ-yı sünnet-i seniyye-i seyyidi'l-mürselîn dâmen-i dermiyân-ı ihtimam eyleyerek memâlik-i düşmene akınlar ve a‘dâ-yı din ve devletin tahrib-i memâlik ve mevâtınlarıyla i‘lâ-yı kelimetullâhi'l-ulyâ farîzasını icraya ve derûn-ı memâlik-i alâda olan din karındaşlarının giriftâr oldukları bela vü cefâdan rehâyâb olmaları hususunda indallâh ve'n-nâs makbul ve mergûb olacak hidemât-ı celîleye muvaffak olmağa ve âbâ ve ecdâdınız din yolunda sebkat eden hamiyyet ve gayretlerini siz dahi teyid ile Devlet-i Aliyyemin dâimen ve müstemirren ni‘am ve eltâf-ı cezîlesine mazhariyete sa‘y-ı mâ-lâ-kelâm eylemeniz bâbında misal-i âlîşanım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki...

Fî evâ’il-i Ca. Sene [1]202 [Şubat 1788]

Bir sûreti _____ Sürhay Hanzâde **Mehemmed Han**'a ber-vech-i meşrûh.	*Bir sûreti* _____ **Mehemmed Şemhal Han**'a ber-vech-i muharrer.
Bir sûreti _____ Şeki Hanı **Mehemmed Hasan Han**'a ber-vech-i muharrer.	*Bir sûreti* _____ **Usumi Hamza Han**'a ber-vech-i muharrer.
Bir sûreti _____ Conketay hâkimi **Ali Sultan**'a ber-vech-i meşrûh Rumili beylerbeyiliği pâyesi vardır.	*Bir sûreti* _____ Conketay hâkimi mûmâileyhin biraderi ve Rumili beylerbeyiliği pâyesi olan **Ahmed Han**'a.
Bir sûreti _____ Akuşa Kadısı **Mehemmed Efendi**'ye molla elkâbıyla ber-vech-i meşrûh.	*Bir sûreti* _____ Ümerâ-i Dağıstan'dan **Zozan Bey**'e ber minvâl-i muharrer.
Bir sûreti _____ Revan Hanı **Mehemmed Han**'a vech-i meşrûh üzere Anadolu beylerbeyliği pâyesi vardır.	*Bir sûreti* _____ Tebriz Hanı **Hüdâdâd Han**'a.
Bir sûreti _____ Erdebil Hanı **Nazar Ali Hanzâde Nasrullah Han**'a ber minvâl-i muharrer.	*Bir sûreti* _____ Hoy Hanı **Hüseyin Kulı Han**'a siyâk-ı meşrûh üzere.
Bir sûreti _____ Meraga hâkimi **Ahmed Han**'a siyâk-ı muharrer üzere.	*Bir sûreti* _____ Rumiye Hanı **Mehemmed Kulı Han** *dâmet me'âlîhiye*.
Bir sûreti _____ Kuba Hanı **Fethali Han**'a ber-vech-i meşrûh üzere.	
Bir sûreti _____ Karacadağ hâkimi **Mustafa Kulı Han**'a teşrifât ve atâyâ gönderildiğinden bahs olunmayıp fakat taraf-ı Devlet-i Aliyye'ye hulûs ve sadâkatini şâmil arîzası vârid olduğu ve hanân-ı Dağıstan ve Azerbaycan'a asılda münderic emsile ısdâr ve irsal olunduğu beyân olunarak Kırım tarafına me'mûriyetiyçün.	
Bir sûreti _____ Ümerâ-yı Dağıstan'dan **Rüstem Bey** *dâme izzuhû* kezâlik teşrifât ve atâyâ tay olunup sair hanânın müteahhid oldukları vechile müterakkıb-ı îmâ ve işaret idüği gelen arîzasında muharrer olmağla vech-i meşrûh üzere me'mûriyetiyçün.	
Bir sûreti _____ Hâlâ Kuban Hanı **Şahbaz Giray Han** *dâmet me'alîhi*ye i'lâm-ı hâl siyâkında hanân-ı Dağıstan ve Azerbaycan ile rüsûm-ı ittifak ü ittihada riâyet ederek mukaddem ve mu'ahhar evâmir-i şerîfe ile me'mûr oldukları üzere cihad ve gaza farîzasını icraya kıyâm eylemeleriyçün hanânın tahrirâtları ve sûret-i me'mûriyetleri ber-vech-i ihtisâr derc olunarak iktizâsına göre.	

A. DVNS. NMH. d, 9_229

61

ŞUŞA VE KARABAĞ HANI'NIN KUBAN TARAFINDAKİ RUSLARIN ÜZERİNE GÖNDERİLMESİ

Çıldır ve Erzurum valilerinden sonra Bayezid mutasarrıfından gelen yazıda da Şuşa ve Karabağ Hanı ile Avar ve Derbend hanları arasındaki ilişkinin müsbet olduğunun te'yid edildiği / Valinin rahatsızlığı nedeniyle Çıldır Vilâyeti Seraskerliği ünvanının Erzurum valisine havale edilmesinin uygun olacağı / Ümmi Han'ın Tiflis üzerine Derbend, Şuşa ve Karabağ hanlarının ise Kuban tarafından Moskov üzerine gönderilmesi hususlarında Sadrazam tarafından gereğinin yapmasılmasını emreden **hatt-ı hümâyûn.**

[1788]

***

Benim vezirim işbu her bir telhisin mûcebince tanzimleri muhtac olan maddelerin tanzimleri hemen görmen iktizâ eden maddelerin arzı acele olan maddelerin tanzimleri sana ihale olunmuşdur. Cenâb-ı Müsehhilü'l-umûr kâffe umûrunda tevfika mazhar eyliye. Âmin.

Bugün yeniçeri, ferdâsı cebeci ve topçu orduları kalkmak üzere hemen ihtimam eyleyesin

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü velî-ni'metim efendim Padişahım;

Avar hâkimi Ümmi Han ve Şuşa ve Karabağ Hanı ve Derbend hâkimi miyânelerinde safvet husûlünü müş'ir Çıldır valisi tarafından vârid olan tahrirât ma'rûz-ı atabe-yi ulyâları kılındığını müş'ir südde-i seniyyelerine takdim olunan takrir-i çâkerî bâlâsına Çıldır valisinin bu defa tahrirâtı ve mukaddemâ Erzurum valisinin tahriri başka olduğunu hâvî hatt-ı hümâyûn-ı inâyet-makrûnları şeref-rîz-i sudûr olup mefhûmu malûm-ı acizânem olmuşdur. Hanân-ı mûmâileyhimin beynlerinde hüsn-i ülfet husûlü bundan akdemce Bayezid Mutasarrıfı İshak Paşa kulları tarafından dahi ihbar

olunduğuna binâen Çıldır valisinin bu defa vürûd eden tahrirâtı İshak Paşa ihbarını müeyyed olup kaldı ki Erzurum valisinden çend rûz akdem vârid olup huzur-ı meâli-mevfûr-ı cihan-dârîlerine arz olunan kağıdda Çıldır valisinin tahrirâtına mugâyir madde olmayup mücerred müşârunileyhin fütûr ve illet-i mizâcı hasebiyle umûr-ı memuriyeti idarede kusuru olacağını müş‘ir olmakla Çıldır seraskerliği dahi Erzurum valisine ihale ve Süleyman Paşa'dan seraskerlik dahi lafzan ilgâ olunmayıp karîben tahrirâtı vürûdu mesmû‘ olduğuna binâen vârid olacak tahrirâtına cevab yazıldıkda "senin illet-i mizâcın hasebiyle emr-i mezkûru idarede fütûrun zuhûr etmemek ve illetinin tezâyüdünü mûcib olmamak için seraskerlik eğerçi Erzurum valisine ihale olunmuşdur. Ancak Çıldır eyâleti ve havalisinin muhâfazası ve hanân-ı Azerbaycan ve Dağıstan'ın kemâ-yenbâğî telif ve istimâlesi ve iktizâ eden muâvenet ve müzâheretde ihtimam eylemesi" derc olunarak tahrir olunmak hususu çend rûz akdemce takrir-i çâkerî ile hâk-i pây-i hümâyûnlarına arz olunmuş idi. Çıldır valisinin vürûdu muntazır olan tahrirâtı işbu tahrirât olmağla ber-vech-i meşrûh cevab yazılacağı ve mûmâileyh Ümmi Han'ın Tiflis üzerine taslîti bâbında ferman-ı âlî irsal olunmuş olup diğerleri Kuban tarafından Moskov üzere memur olmağla iktizâsını ba‘de'l-mülâhaza rikâb-ı şahanelerine ale't-tafsil arz olunacağı malûm-ı âlîleri buyuruldukda emr u ferman şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni‘metim efendim hazretlerinindir.

Tamam-ı tesvîddir. El-yevm Pazar gönderirim ve tesvîdi tarif ederim.

Donanma için kaymakam paşa kullarına hitâben iktizâ eden hatt-ı hümâyûnları tesvîdi matlûb-ı hümâyûn buyurulduğuna binaen kaleme alınıp takdim olunmakla ol vecihle mi yoksa âhar sûretle mi ne vecihle irâde buyurulur ise sudûru mevkûf-ı re’y-i sâmî idiği malûm-ı âlîleri buyuruldukda ferman men lehü’l-emr hazretlerinindir.

[1202]/ [1787/1788]

HAT, 24/1182

62

AZERBAYCAN HANLARININ DAHA ÖNCE ŞİKAYET ETMİŞ OLDUKLARI ÇILDIR VALİSİ SÜLEYMAN PAŞA'NIN TİFLİS HANI İLE UZLAŞMA EĞİLİMİNDE BULUNMASI

Çıldır Valisi Süleyman Paşa'yı Tiflis Hanı İrakli Han ile uzlaşmaya meylettiğinden dolayı şikâyet eden Şuşa ve Karabağ hanı ile Conketay hâkimlerinin yazıları üzerine hakkında daha önce de şikâyet vuku bulan ve azledilmemek için hür türlü ihanete başvurduğu ifade edilen Süleyman Paşa'nın yerine Sadrazamın görüşü de alınarak başka bir valinin atanmasına dâir **hatt-ı hümâyûn.**

[1789]

***

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, veli-ni'metim efendim Padişahım

Bu defa Şuşa ve Karabağ Hanı İbrahim Halil Han, Conketay hâkimleri Hacı Ahmed Han ve Ali Sultan Han taraflarından tahrirâtları vürûd etmeğle hülâsa etdirüp hülâsasıyla ma'an ma'rûz-ı atabe-i ulyâları kılınmışdır. Mefhûm ve mezâyâları hâlâ Çıldır Valisi Süleyman Paşa'nın Tiflis Hanı İrakli Han ile müsâlahaya rağbetinden şikâyet olup ancak bundan akdem bir def'a dahi bu hususa dâir tahrirât vürûd etdiği ve tashihi hususu beher-hâl hâlâ Bayezid Mutasarrıfı İshak Paşa'dan isti'lâma muhtac olmakla hakikatı üzere serî'an bu tarafa tahrir ü beyân etmesi bâbında müşârunileyhe tahrirât gönderildiği malûm-ı hümâyûnlarıdır. Lâkin el-hâletü hâzihî haberi zuhûr etmeyüp ve şimdi tekrar hanân-ı mûmâileyhimden bu vechile tahrirât-ı mezkûre vârid olmakla ba'de'n-nazar tahrirât-ı merkûmenin sadrıazam kullarına irsali ve haberi vürûduna kadar tahrirât-ı mezkûreyi getüren Mirzâ Mehemmed Efendi'nin bu taraftan i'âde ve Erzurum'da tevkifi muvâfık-ı re'y-i sâmî-i mülûkâneleri ise emr ü ferman şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü kudretlü velî-i ni'metim efendim Padişahım hazretlerinindir.

Kâim-i makam paşa

Süleyman Paşa'nın tabi'iyyet-i hâli malûm bir haldirki azl olmayım deyu hemân dürlü dürlü hiyâneti zâhir, Bayezid Mutasarrıfı İshak Paşa'nın tahririne bakmayıp işbu gelen tahrirâtları sadrıazama irsal, bi-eyyi hâl Süleyman Paşa azli, yerine İshak Paşa yahud Van'da olan Timur Paşa'ya ya Trabzon Valisi Abdullah Paşa'ya ya Tayfur Paşa'ya icâleten lâkin zannım Tayfur da bilmem nasıl olur isterseniz bir küsûr bir hatt-ı hümâyûn bile yazarım. Bi-eyyi hâl Süleyman Paşa'nın tebdili hususu hemân nizâm verilmek kesb-i iktizâ etmiş haberi matlûb-ı hümâyûnumdur. İhmâl etdirmeyesin.

[1788/1789]

HAT, 1383/54684

63

ŞUŞA VE KARABAĞ HANI İBRAHİM HALİL HANIN, ASKERİ YARDIM GÖNDERİLMEDİĞİ TAKDİRDE BAZI HANLARIN RUSLARA TÂBİ OLACAKLARINI BİLDİRDİĞİ

Gence beylerbeyinin Erzurum valiliği aracılığıyla İstanbul'a gönderdiği arizada, Şuşa ve Karabağ Hanı İbrahim Halil Hanın, eğer askeri yardım gönderilmezse idaresi altındaki bazı hanların Moskofluya tabi olarak barış yapılması zorunda kalınacağından yakınması üzerine; Trabzon, Canik, Amasya vesair yerler ile Dağıstan'daki han, kadı ve beylerin kuvvetlerinin Anapa ve Soğucak Seraskeri Vezir Battal Hüseyin Paşa maiyetindeki çok miktarda asker ile Rusların rahatsız edileceği Kuban tarafında toplanacağından, düşmana saldırı esnasında kendisinin de orduya katılarak yardımcı olması hakkında **hüküm.**

[Nisan 1790]

***

Şuşa ve Karabağ Hanı İbrahim Halil Han dâmet meâlîhiye hüküm ki,

Siz ki, han-ı hamiyyet-nişân-ı mûmâileyhsiz. Bu esnada tarafınızdan hâlâ Erzurum Valisi vezirim Abdullah Paşa *iclâlehû*ya irsal olunan tahrirâtı-

nıza mashûben rikâb-ı kamer-tâb-ı Mülûkânemize tahsis kılınan ma‘rûzâtınızda sefer-i hümâyûnum zuhûrundan berü bi'l-cümle Dağıstan askeriyle gerek Tiflis hanı ve gerek Moskovlu tarafına îsâl-ı hasâr ve ziyan etmeğin tarafınızdan bir türlü kusûr olunmayıp ancak ibtidâ-yı seferden berü taraf-ı Devlet-i Aliyyemden ol taraflara asker irsaliyle i‘ânet ve müzâheret olunmadığından zîr-i hükümetinizde olan bazı hanân Moskof'a tebaiyet etmeleriyle bu sene-i mübârekede dahi Devlet-i Aliyyem tarafından asâkir ile kendünüze iânet ve imdad olunmaz ise bi'z-zarûr Moskovlu ile müsâlahaya mecbur olacağınız tahrir ve inhâ olunmuş olmağla mefhûm-ı ma‘rûzâtınız karîn-i ıttılâ‘-ı şahanem olmuşdur.

Moskovlu keferesinin ziyadesiyle gocunacağı mahal Kuban tarafları olup bâ-avn ve inâyet-i Bârî ol tarafdan düşmen memleketlerine hücum olundukda katı çok fütûhât-ı celîle zuhûra geleceği meczûm olmak hasebiyle bu sene-i mübârekede Trabzon ve Canik ve Karahisar-ı Şarkî ve Amasya taraflarından ve sâir mahallerden Anapa ve Soğucak ve sâirü'l-havali seraskeri vezirim Battal el-Hâc Hüseyin Paşa *iclâlehû* maiyyetine külliyetlü asâkir tertib ve edevât-ı harbiye ve zehâyir-i kesîre tanzim olunmağla bi-mennihî Teâla karîben serasker-i müşârunileyh Anapa'dan hareket ve tedârikât-ı harbiye ve mecmû‘ kabâil halkıyla Kabartaylar tarafına azîmet ve anları dahi istishâb birle mütevekkilen ale'llâhi'l-Mu‘în ol taraflarda olan kılâ‘ ve memâlik-i a‘dâyı zabt ve teshîr ve adüvv-i dîni kahr ü tedmîr ede--rek Kızlarkalesi'ne varmak üzere taraf-ı Devlet-i Aliyyemden bi'l-istiklâl memur ve tayin kılınup ordu-yı müşârunileyhe ictimâ edecek asâkir-i müvahhidînin me’kûlât ve tayinâtları idaresiyçün Dersaâdet'imden mahsûsan defterdar ve ordu nâzırı dahi tayin ve tesyîr olunmuş olmakdan nâşî bi-avnihî Teâla serasker-i müşârunileyhe karîben bi'l-cümle Rum askeri ve mecmû‘-ı Çerâkise ve Abaza ve Nogay kabileleri halkı ve külliyetlü top ve mühimmât ve edevât-ı harbiye ile evvel-baharda Anapa'dan kalkup Kabartaylar içinden Kızlarkalesi üzerine teveccüh ve azîmet eylemekde hanân-ı hamiyyet-nişân-ı Dağıstan'dan hâlâ Avar ve Kunzak Hanı Ümmi Han ve Targu Hanı Şemhal Han ve Conketay Hâkimi Ahmed Han ve Ali Sultan ve Usumi Han ve Gazi Kumuk Han *dâmet meâlîhim* ve Akuşa kadısı *zîdet fedâiluhû* ve Anderay beyleri ve ale'l-husus kutbü'l-ârifîn hazret-i

Abdülkadir Geylânî *küddise sirruhu'l-azi*zin sülâle-i tâhiresinden ve fühûl-i ulemâ-yı âmilînden olup hasbeten li'llâhi Teâla küffâr ile cihad ve gazaya ruhsat talebinde olan hâlâ Dağıstan'da mukim eş-Şeyh Mehmed Rıza bin Osman *zîde fazluhû* dahi asâkir-i şecâat-meâ'sir-i Dağıstanî istishâb ve siz asâkir-i müşârunileyh ile muhârebe ve mükâtebe ederek bi'l-ittifak hareket ve civar-ı Dağıstanda vâkı' olan sâlifü'z-zikr Kızlarkalesi'ne teveccüh ve azîmet eylemeleri hususu evâmir-i şerîfemle her birine bundan akdem tenbih olunmuş olmakla siz ki, han-ı gayret-nişân-ı mûmâileyhsiz, sizin ötedenberü Devlet-i Aliyyeme sıdk u hulûs-ı taviyyetiniz malûm ve uğur-ı Saltanat-ı Seniyyemde can ü baş ile hıdmet edeceğiniz bedîhî ve meczûm olup zâtınızda merkûz olan salâbet-i dîniye ve hamiyyet-i cibilliye muktezâsınca han-ı Dağıstan ve serasker-i müşârunileyh ile bi'l-muhâbere siz dahi ol tarafdan memâlik-i düşmene hücum ile levâzım-i hamiyyet ve gayreti icraya ikdâm ve dikkat ve sizden me'mûl-i şahanem olan sadâkat ve istikameti ibrâz ve ızhâra müsâraât eylemeniz için hâsseten rikâb-ı hümâyûnumdan işbu misal-i vâcibü'l-imtisâlim ısdâr ve ... ile tarafınıza irsal olunmuşdur.

İmdi siz ki, han-ı besâlet-nişân-ı mûmâileyhsiz, bâlâda beyân olunduğu vechile Kuban tarafına gâyetle takviyet verildiği ve serasker-i müşârunileyh ile hanân-ı Dağıstan ol havaliden cemî' kabâil ile bi'l-ittifak memâlik-i düşmene hücuma müteheyyi etdikleri malûmunuz oldukda ber-vech-i muharrer siz dahi ol tarafda münasib olan mahalden zîr-i hükümetinizde olan asâkir-i gayret-me'âsiri maiyyetinize istishâb ve serasker-i müşârunileyh ile ve sâir münasib olanlar ile mükâtebe ve muhâbere levâzımına riâyet ve merasim-i ittifak ve yek-cihetîye mübâderet ederek memâlik-i a'dâya hücum ve iktihâm ve gereği gibi ahz-i sâr ve intikâm esbâbını istihsâle dâmen-i dermiyân-ı gayret ve sebt-i sahâbet-i âsâr olacak hidemât-ı mergûbe ibrâzına kemâl-i ihtimam ve dikkat ve lâzimü'l-inhâ ahvâli serasker-i müşârunileyh tarafına ve aralık aralık Deraliyyeme tahrir ve iş'âra müsâraât eylemeniz bâbında misal-i şahanem sâdır olmuşdur.

Fî evâil-i Ş. sene [1]204

*Bir sûreti*_____

Soğucak ve Anapa ve sâirü'l-havali seraskeri müşârunileyh Battal Paşa'ya, han-ı mûmâileyhden bu defa aslen münderic emr-i şerîf sâdır olduğu hikâye olunarak han-ı müşârunileyh ile merasim-i muhâbere ve mükâtebeye riâyet ve hutût-ı hümâyûn ile mu'anven mukaddem ve mu'ahhar sâdır olan evâmir-i şerîfe ile memur olduğu emr-i ehemm-i din ve Devlet-i Aliyye'nin ber-tıbk-ı me'mûl te'diye ve temşiyetle ikdâm ve gayret ve ser-i mû kusûr ve rehâvet vukû'undan tehâşî ve mücânebet eylemesi derciyle iktizâsına göre...

[Nisan 1790]

A. DVN. MHM. d, 192/301-302

64

AGA MEHEMMED HAN'IN İSYAN EDEREK AZERBAYCAN TOPRAKLARI ÜZERİNE SALDIRMAYA HAZIRLANMASI

Kızılbaş Aga Mehemmed Han'ın isyan ederek Irak ve İran topraklarını ele geçirdiği, şimdi ise Azerbaycan toprakları üzerine saldırmaya hazırlandığı, bu topraklar üzerindeki Müslümanların büyük zulüm altında olduklarından karşı durabilmek için Osmanlı Devleti'nin yardım ve koruyuculuğuna ihtiyacı olduğuna dâir Karabağ Hanı İbrahim Han'ın **mektubu.**

[1795]

***

Urz-ı dâşt-ı bende-i muhlis-i kadimî İbrahim Halil,

Şevketlü efendimizin halledellâhu mülkehû pâye-i hilâfet-masîrinde tevakkuf eden erbâb-ı ubûdiyetinin türâb-ı mukaddemlerine arz-ı hâl eder ki

Devlet-i Aliyye-i âlîye zıllu'llâhi fi'l-arz ve melâz-ı küllü'l-enâm ve melce'-i havâss u avâm oldugıyçün ben bende-i muhtass u çâker-i muhlis **"etî'ullah ve etî'urrasûle ve uli'l-emri minküm"** el'âyetü irşâdı ile hablü'l-metin-i inkıyâde mukayyed olup şol bâr-gâh-ı âlem-penâhînin cadde-i itâa-

tinde madde-i sülûk-ı ubûdiyet yüz gösterüp yirmi bir sene ve belki ziyade-dir ki ahali-i diyâr-ı Rum cerîdesinde şeref-intizam bulup merhûm mağfûr rıdvân-mekân Sultan Hamid'in eyyâm-ı hayatında hemîşe benden devlete arîza ve andan bana ferman ve benden ânâ itâat ve andan bana i‘ânet zuhûr ederdi. Andan sonra ki şevketlü efendimiz serîr-i saltanatda tal‘at-ı tâc-ı cihan-efrûzu hurşîd-i âlem-ârâ kimi ziyâ-bahş-ı beyne's-semâ ve'l-arz oldu. Kaide-i sâbıka üzere arâiz-i ihlâs tercümelerimiz âsitân-ı melâyik-i âşiyâna mersûl olup masdar-ı ma‘deletden fermanlar sudûr edüp şeref-i ziyareti ile kemâl-i fahr u mübâhât hâsıl edüp tâ rûz-ı kıyâmet emr ü nehyine muntazır olmağımız hazret-i âlemü'l-gayb ve'ş-şehâdete zâhirdir ki imtisâlinde zerre mikdarı tahallüfümüz olmaya.

Hülâsatü'l-kelâm, Devlet-i Aliyye-i âliyenin hıdmet-güzâr bendeleriyüz. Hâssaten ve hâlâ farz-ı ayn ve ayn-ı farzdır ki bu câniblerde vâki‘ olan hâdiseleri arz edelüm. Keyfiyet-i ahvâl bu minvâl üzeredir ki Kı-zılbaş'dan Aga Mehemmed Han hurûc edüp İran mülkünde vâki‘ olan Irak-ı memleketeyn ve Fars beldelerin taht-ı tasarrufa getürüp şimdi irâdesi budur ki Azerbaycan diyârına âzim olup rûd-hane-i Aras'dan ubûr edüp evvelâ benim üzerimde ve sâniyen İrevan Hanı Mehemmed Han üzere ve sâlisen Gürcistan üzere ve alâ-hâze't-tertib maksûd-ı manzûrun kuvveden fi‘le getüre. Şimden gerü emr şevketlü efendimizindir. Ricamız budur ki bize hıfz u hırâsetleri ve avn u inâyetleri mer‘î ola ki inşâallâhu Teâla Devlet-i Aliyye-i âliyenin kuvvet-i ikbâlleri ile erbâb-ı inâdînin ve ashâb-ı sefk ve fesadînin maddesin münfecir etmek alâ-tarîki's-sür‘at sehl ü âsândır ve dahi arz-ı sânî budur ki, âyâ İran halkı ne cürm ve ne günah etmiş ki şehinşah-ı a‘zam mâlik-i rikâbü'l-ümem sultanü'l-berreyn ve'l-bahreyn hâfızü'l-Ha-remeynü'ş-Şerîfeyn kâyim-i makam-ı Resûlü's-sakaleyn olan şevketlü efendimiz eltâf ve eşfâkîn erzânî kılmayıp sâye-i saâdet-pîrâyesin İran toprağının üzerinden zâ’il idübdir ki deverânın her bir gerdişinde Hâbil'e bir seffâk ve fesad hurûc edüp fahr-ı kainat efendimizin ümmetlerin katl ü gâret edüp zâyi‘ ve muzmahill etmekde bâk eyleme[mi]z vâcib idi, arz olundu ve bu arîza-i hâk-pây-i tûtîya-âsâ-yı mütevakkıfân pâye-serîr-i hilâfet-masîre îsâl etmek içün âlîşan-ı necâbet ve siyâdet-erkân Abdullah Çelebi mersûl

olundu. Cemî‘-i ahvâl ve ahbâr şol herifin zarf-ı zamîrine teslim olunmuş ki her-gâh istinbâ olunsa arz eder. Bâki, emre muta‘ım.

[1794/1795]

HAT, 162/6748_C

65

REVAN İLE ŞUŞA VE KARABAĞ HANLARININ AGA MEHEMMED'E KARŞI KENDİLERİNE PADİŞAH TARAFINDAN BERAT VERİLMESİNİ TALEP ETTİKLERİ

Revan Hanı Mehemmed Han ile Şuşa ve Karabağ Hanı İbrahim Halil Han'ın İran'da hâkimiyet kuran Aga Mehemmed Han'a karşı destek olunması kastıyla kendilerine berat verilmesi taleplerinin Padişah tarafından uygun görüldüğüne dâir **hatt-ı hümayun.**

[1795]

***

Manzûrum olmuşdur. İktizâ eden berât irsal olunsun.

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü kudretlü veli-ni‘metim efendim Padişahım,

Bu esnada Revan Hanı Mehemmed Han tarafından ma‘rûzâtıyla tevârüd eden Eşikağası Hacı Zeynel Ağa'nın han-ı mûmâileyh tarafından rikâb-ı şahanelerine olan arîza ve taraf-ı çâkerîye olarak Fârisiyü'l-ibare arzuhâli madde-be-madde tercüme etdirilip muktezâsı bâlâlarına sürhle işaret olunduğundan başka gerek mûmâileyh eşikağası ve gerek Şuşa ve Karabağ Hanı İbrahim Halil Han'ın arîzasıyla gelen Seyyid Abdullah Çelebi'nin takrirleri kaleme alınmakla meâllerinde hanân-ı mûmâileyhimâ Devlet-i Aliyyelerinin bendesi olup mukaddemâ kendülere berât ve menşûr ihsân buyrulduğundan bahisle memleket-i İran'da tagallüb eden Aga Mehemmed Han'dan şikâyet ve kendülere i‘ânet buyurulması ricasından ibaret idiği ve Erzurum Valisi Vezir Yusuf Ziya Paşa kulları tarafından bu defa vârid olan Selâm Ağası Memiş Ağa kullarından dahi mûmâileyh Aga Mehemmed Han'ın hâl ve keyfiyeti sual ve istintâk olundukda vezir-i

müşârunileyh kullarının tashihine göre eylediği takriri dahi diğer bir kağıda zabt u tahrir ve cümlesi hâk-pây-ı mülûkânelerine arz u takdim olunduğu ve evrak-ı mezkûre lede'l-mütâlaa tafsili karîn-i ilm-i âlem-ârâ-yı cihandârileri buyurulacağı malûm-ı hümâyûnları buyuruldukda hüdâvendigâr-ı sâbık vaktinde verilen berâtın tecdidiyle han-ı mûmâileyhin tatyîbi muvâfık-ı re'y-i rezîn-i şahaneleri buyurulur ise ferman şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü veliyyü'n-ni'metim efendim Padişahım hazretlerinindir.

[1794/1795]

HAT, 227/12634

66

ÇILDIR VALİSİ SABİT PAŞA'NIN AZERBAYCAN GENEL DURUMUNA AİT EDİNDİĞİ BİLGİLER

Şuşa ve Karabağ Hanı İbrahim Halil Hanın kız kardeşini İran'da şahlık iddiasında bulunan Aga Mehemmed Han'ın kardeşinin oğlu olan Baba Han serdarına vermeye hazırlandığı / Kendisinin de düğün hediyesini götürmek üzere oğlunu gönderdiği / Ayrıca Tiflis Han'ı İrakli Han'ın uzun zamandır hasta olması sebebiyle oğlu Görgi'yi han olarak seçmesi üzerine diğer oğullarının karşı çıkıp Çıldır valisine müracaat ederek, kendilerine yardım edildiği takdirde Tiflis'e hiçbir Rus'u sokmayacaklarını taahhüt ettikleri / Ancak İrakli Han'ın vefatından sonra hanlık kavgasına düşerek Osmanlı Devleti'ne sığınırlarsa verilecek cevabın ne olacağının Padişah'ın iradesine bağlı olduğuna dâir Sadâret arz tezkiresi üzerine yazılan **hatt-ı hümâyûn.**

[9 Şubat 1798]

***

Çıldır Valisi Sâbit Paşa kullarının kâimesidir.

Devletlü, inâyetlü, mürüvvetlü, merhametlü, atûfetlü veliyyü'n-ni‘am kesîrü'l-lutf ve'l-kerem efendim sultanım hazretleri,

Bundan akdem isticlâb-ı havâdis zımnında Azerbaycan havalisine ba‘s ve irsal olunan âdemimiz kulları vürûd eyleyüp havâdis-i zemin-i İran'a dâir bu esnada arz ve inhâya şâyân havâdis olmayup fakat Şuşa ve Karabağ Hanı İbrahim Han kerîmesini hâlâ Tahran'da şahlık iddiasıyla ikamet üzere olan Aga Mehemmed Hanın birader-zâdesi Baba Han serdarına verdiğini ve han-ı mûmâileyh dahi kabul edüp eyyâm-ı nevrûzda Sultaniye nâm mahalle vürûd ve velîmeye mübâşeret edeceklerini ve İbrahim Han dahi hedâya ile oğlunu Baba Han serdarına irsal eylediğini haber verdiğinden mâadâ Tiflis Hanı İrakli Han müddet-i vâfireden berü Kaheti nâm mahalde hasta ve sâhib-firaş olup hayatından me’yûs olduğundan oğullarından Görgi nâmında kebir oğlunu Tiflis'e han nasb eylediğine diğer oğulları babalarının bu tedbirine râzı olmadıklarından miyânelerinden şûriş ve ihtilal peydâ ve kıyl ü kâlden hâli olmadıklarından nâşî eyâlet-i bendegîye kurb u civar oldukları hasebiyle Devlet-i Aliyye-i dâimü'l-karara arz-ı ubûdiyet ve sıdk u istikamet sûretleri rû-nümâ olarak fîmâ-ba‘d Rusyalu'dan ferd-i vâhidini Tiflis ve havalisine duhûl etdirmemek hâletlerini taahhüd ve niyâz eylemeleriyle bu hılâlde han-ı mersûm resîde-i dereke-i be’isü'l-masîr olup oğulları hanlık iddiasıyla birbirleriyle mu‘âraza ve münâzaaya derkâr olacakları bedîdâr olmağla Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-karara iltica ve cânib-i kullarından istimdâd içün han-ı mersûmun oğullarından birisi cânib-i kullarına vürûd eylediği halde taahhüd ve niyâzlarına melelün âhar olduğumuzdan bu kullarına i‘timâd-ı kavî hâsıl olmadığından ve cânib-i bendelerinden ne vechile cevab verilmesi istihsân ve istisvâb ve irâde-i seniyye-i veliyyü'n-ni‘amîleri ne gûne taalluk buyurulur ise bu çâker-i dîrînelerine emr ü ferman buyurulmak niyâzıyla tasdî‘a ictirâ olundu. Ol bâbda ve her halde emr ü ferman ve lütf u ihsân devletlü, inâyetlü, mürüvvetlü, merhametlü, atûfetlü veliyyü'n-ni‘am kesîrü'l-lütf ve'l-kerem efendim sultanım hazretlerinindir.

Fî 22 Şabân [1]212

Mühür
Sâbit

**

Çıldır Valisi Sâbit Paşa kullarının kâimesidir.

Saâdetlü, mürüvvetlü, mekremetlü, re'fetlü, karındaş-ı e'azz ü ekremim, sultanım ağa-yı celîlü'ş-şan hazretleri

Hemârezîb-i kâşâne-i saâdet ü ikbâl ve mazhar-ı tevfikât-ı hazret-i Cenâb-ı Müteâl olmaları dea'vâtı be-hulûsi'l-bâl edâ ve ikmâl kılındığı siyâkında nümûde-i muhlis-i sâf-nihâdlarıdır ki zât-ı mürüvvet-simâtlarıyla miyânemizde merbût ve müşeyyed olan rişte-i ihlâs-ı sıdk-ı taviyyet-ihtisâsım lâzimesi tab'-ı saâdetlerini tefakkud ve istiksâya vesile-cûyân iken bundan akdem isticlâb-ı havâdis zımnında Azerbaycan havalisine ba's u irsal olunan âdemimiz kulları vürûd eyleyüp havâdis-i zemin-i İran'a dâir bu esnada tahrir ve inhâya şâyân havâdis olmayup fakat Şuşa ve Karabağ Hanı İbrahim Han kerîmesini hâlâ Tahran nâm mahalde şahlık iddiasında olan Aga Mehemmed Hanın birader-zâdesi Baba Han serdarına verdiğini ve han-ı mûmâileyh dahi kabul edüp eyyâm-ı nevrûzda Sultaniye nâm mahalle vürûd ve velîmeye mübâşeret edeceklerini ve İbrahim Han dahi hedâya ile oğlunu Baba Han serdarına irsal eylediğini haber verdiğinden mâadâ Tiflis Hanı İrakli Han müddet-i vâfireden berü Kaheti nâm mahalde hasta ve sâhib-firaş olup hayatından me'yûs olduğundan oğullarından Görgi nâmında kebir oğlunu Tiflis'e han nasb eylediğinden diğer oğulları babalarının bu tedbirine râzı olmadıklarından miyânelerinde şûriş ve ihtilal peydâ ve kıyl ü kâlden hâli olmadıklarından nâşî eyâlet-i muhlisiye kurb u civar oldukları hasebiyle Devlet-i Aliyye-i dâimü'l-karara arz-ı ubûdiyet ve sıdk u istikamet sûretleri rû-nümâ olarak ve fîmâ-ba'd Rusyalu'dan ferd-i vâhid Tiflis ve havalisine duhûl etdirmemek hâletlerini taahhüd ve niyâz eylemeleriyle bu hılâlde han-ı mersûmu sarsar-ı bâd-ı ecel, hayat-ı çirk-alûdunu resîde-i dereke-i be'isü'l-masîr etmeğle oğulları hanlık iddiasıyla birbirleriyle mu'âraza ve münâzaaya derkâr olacakları bedîdâr olmağla Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-karara iltica ve hulûskârlarına istimdâd içün oğullarından birisi nezd-i muhlisîye vürûd eylediği halde taahhüd ve niyâzlarına melelün âhar olduğundan ve cânib-i ihlâskârlarına itimad-ı kavî hâsıl olmadığından iktizâ eden cevabı irâde-i Devlet-i Aliyye'ye menût ve

muhtac olduğundan keyfiyet-i mezbûre bir kıt‘a arz-ı hâl-i ubeydânemiz ile hâk-pây-ı hazret-i veliyyü'n-ni‘amîye arz u takdim olunmağla cenâb-ı vâlâ-yı kerîmânelerine dahi kâime-i hulûs-nümâ-i tahrir ve firistâde-i nâdî-i mürüvvet-masîrleri kılınmışdır. İnşâallahu Teâla ledâ-şerefi'l-vusûl malûm-ı mürüvvet-meczûmları buyuruldukda husus-ı mezbûrda ne vechile irâde-i Devlet-i Aliyye ta‘alluk eder ise cânib-ı hulûs-verîlerine iş‘âr ve cenâb-ı mürüvvetlerinden me’lûf-ı himem-i seniyyeleri olduğuma binâen vukû‘-yâfte-i mültemisât-ı hâlisânemizin is‘âf u revâsında himmet-i kerîmâneleri kemâkân derkâr ve bî-dirîğ buyurulmak me’mûl-i hâlisânemizdir.

21 Şabân [1]212

**

Manzûrum olmuşdur.

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü veliyyü'n-ni‘metim efendim Padişahım

Hâlâ Çıldır Valisi Mehmed Sâbit Paşa kullarının bu defa vârid olan tahrirâtında Şuşa ve Karabağ Hanı İbrahim Han kerîmesini hâlâ Tahran'da şahlık iddiasında olan Aga Mehemmed Han birader-zâdesi Baba Han serdara verip ol dahi kabul etmeğle nevrûzda velîmeye mübâşeret edecekleri ihbar olunduğu ve Tiflis Hanı İrakli Han müddet-i vâfireden berü Kaheti nâm mahalde hasta ve hayatından me’yûs olduğuna binâen Görgi nâm kebir oğlunu Tiflis'e han nasb etmek hasebiyle diğer oğulları râzı olmayarak miyânelerinde kıyl ü kâl tahaddüs eylediğinden Devlet-i Aliyye'ye arz-ı ubûdiyet ve sadâkat ile fîmâ-ba‘d Rusyalu'dan ferd Tiflis ve havalisine duhûl etdirmemek üzere müşârunileyhe civariyet takribiyle taahhüd etmeleriyle bundan sonra han-ı mersûmun helâkıyla oğulları hanlık mu‘ârazasına düşüp taraf-ı Devlet-i Aliyye'ye iltica ve müşârunileyhden istimdâd ile içlerinden birisi müşârunileyh cânibine vürûd eylediği halde iktizâ eden cevabı irâde-i seniyyeye mütevakkıf mevâddan idüğü muharrer ve mastûr olmağla manzûr-ı hümâyûnları buyurulmak içün tahrirât-ı merkûme rikâb-ı mu‘allâ-elkâb-ı cihan-dârîlerine arz u takdim olunduğu ve İrakli'nin oğullarının ber-vech-i muharrer iltica ve istimdâdları maddesi mütâlaa götürür

mevâddan olmağla husus-ı merkûm mülâhaza ve müzâkere birle ne vechile iktizâ eder ise yine hâk-pây-ı mülûkânelerine arz ve müşârunileyhe dahi ba'dehû cevabı tahrir olunacağı muhât-ı ilm-i âlîleri buyuruldukda ferman şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü veliyyü'n-ni'metim efendim Padişahım hazretlerinindir.

22 Şabân [1]212 [9 Şubat 1798]

HAT, 35/1743, 1760_A, 1760

67

OSMANLI DEVLETİ İLE İRAN ARASINDA YAPILMIŞ OLAN SULHUN DEVAMLI OLMASININ İSTENMESİ

Osmanlı Devleti ile İran arasında yapılmış olan sulhun devamlı olması istendiğinden Tebriz'de bulunan İran Şehzadesi Abbas Mirzâ'ya, Şah'a iletmesi için mektuplar verildiği / Şah'ın cevabî mektuplarıyla birlikte Şuşa ve Gence Hanı ile diğer Azerbaycan hanlarının mektuplarının Rikab Kaymakamlığı makamına gönderildiği / Şehzade Abbas Mirzâ'nın maiyetindeki askerlerle birlikte Makü üzerinden hareket ederek Cafer Kulı Han'ı muhasara ettikleri / Şehzade Abbas'ın Revan üzerine yürüyerek halkın Kars tarafına firarına sebep olduğu / Revan'ı zabtettikten sonra da Gürcistan üzerine hareket ederek Tiflis Hanı'nın kardeşine İslâm'ı kabul etmesi şartıyla Gürcistan idaresini devredeceği hususlarında Çıldır Valisi Sâbit Paşa'nın Sadâret'e yazdığı **tahrirât.**

[23 Temmuz 1800]

***

Saâdetlü, devletlü, mürüvvetlü, atûfetlü, ref'etlü, dâver-i vâlâ-şânım sultanım, ağa-yı celîlü'ş-şan hazretleri;

Cânib-i İran'da serzede-i sâha-i zuhûr olan keyfiyyât bundan çend rûz mukaddem hâk-pây-ı kaymakam-ı âlî-makam-ı rikâb-ı hümâyûna ve cenâb-ı

mürüvvet-nisâblarına tatarımız kullarıyla arz olunduğu üzere yine keyfiyet cânib-i mezkûre fî-asl u esasıyla istiknâh ve tecessüs dâiyesiyle Bîrûn ağavâtımızdan emin-i şa‘îrimiz bendeleri Karabağ ve Tebriz cânibine irsal ve Devlet-i Aliyye-i da’imü'l-karar ile Devlet-i İran beyninde mün‘akid olan esas-ı sulh u salâhın esbâb-ı resâneti ale'd-devam matlûb-ı kat‘î-i şahane idüğünden bahsile Tebriz'e vürûd eden şehzâde Abbas Mirzâ ve Süleyman serdarına safâ-âmedî-i civariyeti hâvî ve evân-ı mezkûrede cânib-i ordu-yı hümâyûndan şeref-ârâ-yı vürûd olan beşâret-i feth-i Mısır-ı Kahire'yi mutazammın emr-i celîlü'ş-şanın tebşirini muhtevi mekâtib-i dostâne-i hâlisânemiz tesyîr olunmuşdu. Merkûm bendeleri Abbas Mirzâ ve Süleyman serdarıyla Tebriz'de mülâkât ve mekâtib-i hâlisânemizi isâl eylediğinde bâ‘is-i inşirâh ve huzûz-ı derûnları olduğundan nezdinde meks ve mûmâileyhimâya olan mekâtibimizi der-akab şahları rikâbına irsal ve takdim ve haberi zuhûruna nazaran adamımızı nezdinde meks ve şahın bir kıt‘a nâmesiyle Hüseyin Bey nâmında bir sefîri mahall-i mezkûra zuhûr etmek hasebiyle nâme-i şahî ve mûmâileyhimânın nâmeleriyle ve sâir vükelâsının ve Şuşa ve Gence hanlarının ve sâir havânîn-i Azerbaycan'ın mekâtibiyle mûmâileyhe terfikan mezkûr Hüseyin Bey vâsıl-ı nezd-i hulûs-verî olmağla şahın nâmesi ve Abbas Mirzâ ve Süleyman serdarının mektubları aynıyla kaymakam-ı âlî-makam-ı rikâb-ı hümâyûna takdim olunmak için kapu kethüdâmız saâdetlü ağa-yı senâkarlarına irsal olunmağla isticlâb-ı hâdisât-ı cevânibe muvâfık olduğumuz mücerred hidemât-ı Devlet-i Aliyye'de sıdk-ı taviyyetimizden iktizâ etmiş idüğü mu‘tekid ve meczûm-ı hâlisânem olup şahın Kâbil ve Kandehar'a dahi mâlik olduğu ve Ferzendin'i otuz bin asâkir ile Gürcistan ve Şirvan ve Dağıstan nizâmına me’mûr kıldığı ve devleteyn beyninde cây-gîr-i istihkâm olan bünyân-ı müvâlâtın teşyîdi lâzıme-i zimmet-i salâh-endîş-i cânibeyn idüği nâmelerinden müstebân ve şair-i eminimiz bendelerinin takdir eylediği ihbar şahzâde Abbas Mirzâ ve Süleyman serdar maiyyetlerinde olan asâkiri salifü'l-beyânıyla Makü üzerine gelüp Cafer Kulı Han'ı beş on gün mahsûr ve ba’dehû Cafer Kulı Hanın kızını şahzâde kendüye tezvîc edip beynleri musâlaha ve han-ı mûmâileyhi kemâkân Hoy hanlığıyla bekâm ve Revan üzerine hareket etdiklerinden nâşî Revan'ın il ve ahalisinin ekseri Arpaçay ve Kars hududu olan Alaca nâm

mahalle göçüp firar ve Revan hanının şahzâdeye ve serdar-ı mûmâileyhe bâ-hedâyâ giden sefîrinin avdet ve haberine nazaran Revan hanı ve ahalisi ikamet üzere oldukları ve niyâz eyledikleri emânları kabul olmadığının haberi zuhûr eylediği sûretde her biri bir cânibe firar etmek kaydında olduklarını ve el-hâletü hâzihî şehzâde ve serdar-ı mûmâileyhin maiyyetinde otuz bin asker mevcud idüği beynlerinde şöhret-yâb ise de hakikati el-yevm yirmi bin mikdarı asâkir ancak mevcud olup mugâyeretinde olan havânîni ibtidâ-i esâlib ile te'lif kaydında oldukları ve sarâhaten isyanlarını anlamadıkca peşin külliyetlü asâkir ile Azerbaycan'ı tazyikden tahazzur üzere olduklarını ve etrafda müretteb asâkir-i sairesini cânib-i vâhidden kemâl-i mugâyeret vukû'una müterabbısan yer be-yer hıfz eylediklerini ve Revan'ı bir sûrete rabt etdikden sonra Gürcistan'ın tedbirine şürû' edeceklerini ve Tiflis hanının biraderi Aleksandra dahi mûmâileyhimâyı esna-yı râhda istikbal edip İslâm'ı kabul etmek şartıyla Tiflis Hanlığı'nı iltimas ve civar asâkir ile Gürcistan'ı teshîr edeceğini taahhüd ve iltizam ve el-hâletü hâzihî mersûm nezd-i mûmâileyhimâda olduğu ve sâir hâdisât-ı salifü'l-beyânın vech-i mücerred üzere olduğunu sırrâne istiknâh ve tahkik eylediğini sahihen takdir etmekle el-hâletü hazîhî cânib-i mezkûrenin keyfiyeti bu sûret üzere olup bundan böyle dahi her ne hey'et kesb eder ise tashih-kerde-i hâlisânem olduğu vechile arz ve ifade olunacağı ve işbu husûsât bir kıt'a arîza-i bendegânem ile hâk-pây-ı veliyyü'n-ni'amiye arz ve takdim kılındığını inbâ ve tab'-ı me'âlî-i nihâdların istikzâ siyâkında kâime-i hulûs-ulûma tahririne ibtidâr ve tatar-ı hazret-i kâimmakamî ile firistâde-i nâdî-i mürüvvet-masîrleri kılınmışdır. İnşâallâhu Teâla ledâ-es'adü'l-vusûl malûm-ı mürüvvet-meczûmları buyuruldukda cânib-i mahlas-ı lâ-rayblerin fuâd-ı mekârim-nihâdlarından dûr ve ib'âd buyurmaları me'mûl-i hâlisânemizdir.

Fî Gurre-i Ra. sene [1]215 / [23 Temmuz 1800]

Mehmed Sâbit
[Çıldır Valisi]

HAT, 161/6721_F

68

ŞUŞA VE KARABAĞ HANI İBRAHİM HALİL HAN'IN OSMANLI DEVLETİ'NİN HİZMETİNDE OLMAK HUSUSUNDA BÖLGEDE YALNIZ KALMASI

Önceden beri Osmanlı Devleti'nin hizmetinde olmaktan dolayı iftihar ettiğini ancak Kuba Hanı Fethali Han, Şeki Hanı Mehemmed Hasan Han ve Revan Hanı Mehemmed Han'ın Rusya'ya itâat ettiklerini ve bölgede yalnız kaldığını, yardım edilmediği takdirde kendisinin de Rusya ile sulh yapmak zorunda kalacağına dâir Şuşa ve Karabağ Hanı İbrahim Halil Hanın Erzurum Valisi Abdullah Paşa'ya göndermiş olduğu **Farsça mektubun tercümesi.**

[19 Ağustos 1806]

***

Şuşa ve Karabağ Hanı Halil İbrahim Han'ın hâlâ Erzurum ValisiVezir-i mükerrem saâdetlü Abdullah Paşa hazretleri tarafından gönderilen mektuba cevab olarak müşârunileyhe vârid olan mektubun hülâsasıdır. Fî 4.C.[12]21

Maiyyet-i sipehsalâr-ı nusret-şiâr ile küffâr-ı hâk-sâr ilkâ-yı dârü'l-bevâr olunması esbâb ve hâlâtının istihsâl ve istihzârına dikkat eylemesini hâvî müşârunileyh tarafından gönderilen mektubun vusûlünden ve han-ı mûmâileyh cânib-i Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-kıyâma rabt-ı rişte-i ihtisâs-ı tâm edeliden berü ale'd-devam küffâr-ı hâk-sâr ile mücâhedeye kıyâm edüp hatta ibtidâ-yı sinîn-i sâlise yani bidâyet-i seferde öte cânibe taraf-ı Saltanat-ı Seniyye'den asâkir-i nusret-me'âsire tayin olunmuş siz dahi asâkir-i Dağıstan'ı izâle-i küffâr tahrîs edesiz deyu Çıldır valisi müşârunileyh han-ı mûmâileyhe tahrir eylediğine binâen han-ı mûmâileyh dahi bi'd-defaât emvâc-ı derya-yı sipâh olan efvâcı Dağıstan vilâyetine getürüp Tiflis Hanı İrakli Han'a ve küffâr-ı hâk-sâra îsâl-i hasâr etmiş iken cünûd-ı nusret-mev'ûd-ı hazret-i zıllu'llâhi zuhûr etmemek hasebiyle sipâh-ı Lezgi me'yûs olarak her biri âzim-i evtân ve perâkende ve perîşân olduklarından

ve rükn-i a‘zam-ı küffâr olan Aylat Kazağı han-ı mûmâileyhe taht-ı tasarruf-ı a‘dâdan ihrac ve ol vechile bâzû-yı miknet-i küffârı şikest etmiş iken el-hâletü hâzihî hanân-ı Azerbaycan'dan Kuba Hanı Fethali Han ve Şekilü Hanı Mehemmed Hasan Han ve İrevanî Mehemmed Han küffâr-ı bed-tebâr ile ittifaka riâyet ve Moskovlu'ya itâat ve han-ı mûmâileyh ile mukâbeleye mübâşeret etmeleriyle han-ı mûmâileyhin vilâyeti tenezzül ve harâbe-meyl etmiş olduğundan ve eğer bu hâlet bu sûretle mümted olup asâkir-i nusret-me’âsir-i tâc-dârî me’mûr olmamak lâzım gelür ise han-ı mûmâileyhin memleketinde âsâr-ı imardan bir şey kalmayacağına binâen hıfz-ı vilâyeti içün küffâr ile sulh edeceğinden bahisle fasl-ı şitâdan mürûr-ı sinîn zuhûrunda talî‘a-i asâkir-i nusret-me’âsir Kars hududunda ve Ahısha ser-zemininde tulû‘ eder ise han-ı mûmâileyh dahi cünûd-ı Dağıstan ile mücâhede-i küffâra mübâşeret ve illâ zuhûr etmedikleri halde küffâr ile müsâlahaya şürû‘ ve mübâşeret edeceğin han-ı mûmâileyh müşârunileyhe gönderdiği mektubunda ve taraf-ı Devlet-i Aliyye'ye olan Fârisiyyü'l-ibare arîzasında tahrir eder.

4. C. [12]21 [19 Ağustos 1806]

HAT, 1392/55538

69

TAHRAN'DAN BÜYÜK BİR ASKERİ GÜÇLE İLERLEYEN İRANLILARIN ŞUŞA VE KARABAĞ YÖNÜNE HAREKET EDEREK, YAPILAN SAVAŞ SONUCUNDA RUSLARI MAĞLUP ETMELERİ

Rusların ilerleyişleri karşısında İranlıların, Tahran'dan büyük bir askeri güçle Şuşa ve Karabağ'a hareket ederek, yapılan savaş sonucunda Rusları mağlup ettikleri ve Tiflis Vilâyeti'nin de düşmandan temizlendiği hususunda İran Şehzadesi ve Başbakanı Mirzâ Muhammed Şefi Han tarafından Sadâret'e gönderilen **yazı.**

[27 Aralık 1806]

***

Şahzâde-i İran Mutemedü'd-devle Mirzâ Mehemmed Şefi‘ Han taraflarından makam-ı Sadâret'e olarak tevârüd eden Fârisiyyü'l-ibare evrakın tercümesidir. Fî 16 L. [12]21

Rusyalu serdarı Eşpinihter'in ol havaliye tasallut ve istilası İraniyânın mesmû‘ları oldukda şahzâde-i İran elli bin mikdar süvâr-cerrâr-ı mülâzım-rikâbî olarak makarr-ı saltanatlarından hareket birle Şuşa ve Karabağ semtine revâne olup Şuşa havalisinde mülâkât-ı ferîkayn vukû‘uyla bi'l-muhârebe Rusyalu'nun katı küllî asâkiri galatîde-i hâk-ı helâk ve serdarları mesfûr Eşpinihter üftâde-i müfâk-ı hâk olarak bakıyyetü's-süyûf olanları dahi İraniyân tarafından muhâsara olunmuş olmağla bâ-avn-ı Bârî bugün yarın anlar dahi kayd-ı esre giriftâr ve istîsâl ve rehin-i izmihlâl kılınarak şerr ü fesadları ol havalide olan Müslimîn üzerlerinden def‘ ü ref‘ olunacağı ve vilâyet-i Tiflis dahi vücud-ı has vü hâşâk-ı a‘dâ-yı nâ-pâkdan pâk olunup vilâyât-ı mahrûsaya munzam kılınacağı mukaddime ve beyân ve İraniyân tarafından elçilik ve vekâlet ünvanıyla pây-ı taht-ı Saltanat-ı Seniyye'de olup umûr-ı zarûriyye-i memleketeyne temşiyet vermek üzere bu defa Hasan Ağa nâm mutemed sefîrleri Dersaâdet'e isrâ kılınmış olduğundan taraf-ı Devlet-i Aliyye'den dahi İran'da olup ol havali umûrunu Deraliyye'ye arz etmek içün bir nefer elçi gönderilmesi bâ‘is-i mezîd-i ittihad-ı devleteyn olacağı temhîd ve dermiyân olunarak her halde tarîka-i musâfât ve müvâlât üzere icra-yı levâzım-ı mükâtebe ve ifâ-yı merasim-i mürâseleye riâyet olunması şahzâde-i mûmâileyh bir kıt‘a mektubunda tahrir ü beyân eder.

İran tarafından gelen evrak olup İtimadü'd-devle'ye ve Erzurum valisine ve Kars muhâfızına ve Bayezid mutasarrıfına tahrirât-ı sâmiye yazılmışdır. Fî 25 L. [1]221

16 L. [1]221 [27 Aralık 1806]

HAT, 161/6704_A

70

RUSLARIN, GENCE VE TİFLİS HAKKINDA ETRAFA YAYDIKLARI HABERLER ÜZERİNE BELİRLENECEK TAVIR HAKKINDA

Rusların, Gence ve Tiflis'i satın aldıkları iddiasıyla etrafa yazı göndermelerinin fitne çıkar-

maktan başka maksat taşımadığı, Osmanlı Devleti'nin Rusya hakkında ne şekilde hareket edeceğinin bildirilmesi ve İran ile arasındaki muvafakatı Azerbaycan'da ilan etmesi gerektiğine dâir Azerbaycan Serdarı Mirzâ Abbas tarafından elçi olarak gönderilen Nasrullah Ağa'nın getirdiği mektup üzerine, Padişah'ın her iki taraf ile muvafakat halinde olunduğunun bildirilmesini emreden **hatt-ı hümayunu.**

[1807]

***

Azerbaycan Serdarı Mirzâ Abbas tarafından sefâretle vârid olan Nasrullah Ağa'nın getürdüğü Fârisiyyü'l-ibare mektubun tercümesidir.

Eğer Rusyalu etrafa Gence ve Tiflis'i satun aldım iddiasıyla tahrirât gönderir ise bu bâbda vâki‘ olan iddiası bâtıldır. Çünkü Devlet-i Aliyye ile muvâfakat-ı diniyyemiz vardır. Lâyık olan Rusyalu'nun bu iddiasında te’emmül-i kâmil etmekdir. Eğer ederler ise davâ-yı merkûmenin savâba makrûn olup olmadığını bilürler ve gaza ve cihadın mukâtele-i ehl-i bagî ve fesada takdimi lâzım geldiğini i‘lâm ederler ve bu vechile fikr-i amîkden sonra bu mu‘âmele-i fâsid ve Moskovlu'nun etrafa olan tahrirâtı müheyyic-i mefâsid olduğu malûm olur. Erkân-ı Devlet-i Aliyye düvel-i Nasara krallarından her birinin usûlüne vâkıf olup eğer bizim tarafdan telâfi-i mâ-fâta ihtimam olunmaz ise Moskovlu'nun etrafa olan tahrirâtını isbata hüccet olup nezd-i Padişahânda seng-i ta‘n ile melûm oluruz. Eğer Rusyalu'nun derece-i sitîz ü nifâkı Devlet-i Aliyye'nin malûmu değil ise Rusya'nın iddia eylediği dostî ve itilâfı sebeb-i inbi‘âs-ı fitne ve şûriş olduğu bî-iştibâhdır. Malûm olsun ki eğer bizim tarafımızdan Moskovlu'ya mukâbele ile madde-i fesadı def‘e sarf-ı makdûr olunur ise ol zaman Moskovlu ile olan adâvet ve husûmetimiz müstağnî-i hüccet-i beyândır. Olunmaz ise taraf-ı Devlet-i Aliyye'den Moskovlu'ya muvâfakat iktizâ eder ve Rusyalu hakkında taraf-ı Devlet-i Aliyye'den ne vechile mu‘âmele olunmakda ise istihzâr edüp tarafımıza tahrir eylemek lâzımdır ve bu dahi malûm olsun ki muhalif-i dîne izhâr-ı muvâfakat ve dostî riâyet-i mesâlih-i dünyeviyye tah-

tında ve husûmet ve muhâfelet fevâid-i dünya ve âhiret ve menâfi‘-i din ü devlet zımnında hâsıldır. Vilâyât-ı Azerbaycan nüvvâbının iktizâ-yı tevâfuk-ı devleteyn ile her ahvâli kurb u civarına i‘lâm eylemesi lâzimedendir deyu mastûr u muharrerdir.

Manzûrum olmuşdur.

Bizim Rusya üzerine i‘lân etdiğimiz ve anlar ile muvâfakat üzere olduğumuz anlar dahi gayret ve şecâat etmeleri tahrir ve icâleten irsal oluna.

[1221] [1806/1807]

HAT, 236/13123

71

RUSLARIN KARABAĞ'DA YAPTIKLARI KATLİAMDAN DOĞAN ZARARLARIN TELAFİ EDİLMESİ

İran Ordusu Tebriz'de iken Erivan sınırından gelen haberlerden Rusların Ahılkelek kalesini ele geçirmek istediklerinin anlaşılması üzerine Karabağ cihetine yönelinilerek Şuşa, Şirvan, Gence ve Şeki vilâyetlerine varıldığı / Bahar mevsiminde ise Rusların Karabağ'da yaptıkları katliamdan doğan zararların telafi edilerek Ahısha'nın düşman tehlikesinden korunacağına dâir Veliahd Abbas Mirzâ'nın **Farsça mektubunun tercümesi.**

[1808]

***

Şan şeref ve yiğitlik timsali, celâl sâhibi, imdada koşan, anlayışlı ve ileri görüşlü, cesur ve yürekli, umumî ve hususi mühim maslahatlarda işleri yoluna koyan Sadâret-i Kübra Nâibi ve Vezaret-i Uzmâ Kaymakamı Ahmed Paşa'nın -ki yüceliği artsın- şefkatle haykırdığı husus şudur ki: Bilindiği üzere âlî-cenâp, fazilet-meâb sefîr Abdülvehhab Efendi, bu sınırlardaki hâdiselerin, cârî olduğu üzere tahrir ve tastiriyle görevlendirilmişti. Ancak iki devlet, bir hükmünde olmak hasebiyle, İslâm'ın namusunun korunmasında birlik sağlanıp iki devletin askerlerinden her birisi fütuhatını yekdiğerine

müjdelemesi gerekiyordu. Bu yüzden makamı yüce Hayret Efendi gönderilmişdi. Mezkûrun kısaca bildirdiğine göre güz mevsiminin sonunda Asâkir-i Mansûremiz harpten başını kaldırıp bir rahatlık elde ettikten sonra saltanat diyarı Tebriz'e döndü. İrevan sınurundan verilen habere göre Rus keferesi Ahılkelek kal‘ası'nı ele geçirüp Ahısha'da bozgunculuk ve ihtilal gerçekleştirmeye yeltenmektedir. Bizim bu hususta aksi yönde bir gayret ve hamiyetimiz olduğundan, Osmanlı Devleti'ne bağlı vilâyetlerden yıldızı uğursuz keferenin fitne ateşiyle yer yer açtığı deliklerin kapatılması yolunda iki devletin birlik olmasına ictihâdımız husûle gelüp İrevan yolu üzerinden Ordu'nun hareketinin sebebi, Ahısha'nın muhâfazası ve Rusya gediğinin kapatılması içindi. Burada şiddetli soğuk sebebiyle yollar geçit vermiyordu. Bunun üzerine havanın nisbeten daha az soğuk olduğu ve Rusya'nın çıkardığı karışıklıklar sebebiyle oraya göre öncelik arz eden Karabağ istikametine yönelme fikri ağırlık kazandı. O zaman seferin uzaması yüzünden Ordu, tutuk ve yorgun; havanın karlı ve şiddetli soğuk olmasıyla yiyecek meselesi ve Moskova yolu menzillerinden birkaç menzilde zaman zaman yaşanan huzursuzluk ve hastalık sebebiyle Ordu karışıp panik yüzünden hareket, amacına ulaşamadı. Az çok demeden İslâm adına ve makamları ebedi olan iki devlete teslimiyet noktasında sarf edilen gerçek gayret ve onunla birlikte mevcud bulunan asker Muharrem'in onikinci günü Tebriz'den hareket ederek Karabağ cihetine yöneldik. O tarafta: harp ateşini, yaldızlı aldatmacaları ve Rusya'ya her taraftan ilticaya eğilimli olunduğunu görüp; Ahısha valisi ve halkını, kendü halinde bırakarak eğlenmeksizin Ahılkelek kal‘ası'nı dışarıdan muhasara etmek sûretiyle azıkları tükenerek kal‘ada mahsur kalanlara yiyecek ulaştırmak için kal‘aya bir vâsıta olmadan girmeye muvaffak olup her türlü mülâhazayı göz önüne alarak kar ve soğuğun şiddetinde yiyeceksiz ve yemsiz kalmışlar için, onca stepleri aşarak ve Aras'dan geçerek sene-i mübâreke Muharrem'inin yirmi altıncı günü Rus veziri Karabağ'a inip ertesi günü süvari birliğini eyâletlere sevk ederek her biri diğerine yedi sekiz fersah mesafede ve Rusya'nın içlerinde bulunduğu Şeki, Şirvan, Gence ve Şuşa gibi vilâyetler üzerine varılmakla cesaretsiz veziri zor durumda bırakarak İslâm mücahitleri ve dalâlet ehli kâfirler arasında muazzam cenk

ve mücâdele vücuda gelüp çok sayıda insan ölmüş, ancak Ruslar, sipere yatarak onları bırakmak hususunda tabiatlarının hilâfına gayretli idiler. Cehennem topları ve Elburz-döven toplarıyla dört bir taraftan Rus ordusunu sarmalayıp daha sonra yeniden uğursuz keferenin kalabalık bir güruhunu daha top darbeleriyle cehenneme gönderüp humbara güllelerini ateşe verip cephaneliklerinin bir çoğunu boşaltıp askerlerini gökten bela yağıyormuşçasına veya yükseklerden akan sel misali dahildeki asker ve keferenin ileri gelenleri kurşuna dizilip onların hepsi siperin bir tarafına kaçtılar ise de bunlar: eceli âcil, işi fasit, başına gelen belalar sel gibi, sebât etmeye mecâli asla kendüsünde bulamaz, gezip dolaşdığı diyarlar herkesçe malûm olmasına misal, onların itimad edip müzâheret gösterdikleri yaverleri diğer bazı sergerdeleriyle birlikte öldürüldüler. Aman dileme kapusundan girip el-amân dileyenleri ki, sayıları beş yüz altı yüz neferi geçiyordu ve yarısı da yaralıydı; bunları bağışlayıp toplarının, güllelerinin, techizat ve cephaneliklerinin, mancınıklarının, silah ve müştemilâtlarının hepsini ele geçirüp ve esir edip Rus komutanını da bugün için ihtiyât olarak elde tutarak Gürcistan'dan Karabağ istikametine yönelmek sûretiyle yedi sekiz fersah gitmiştik ki, Şeki ve Bakü'de zelzele olduğu ve bunun yarattığı heyecan haberi işitilip onların askerinin tamamı Kuba tarafına yönelip ve biz günden güne devlete karşı dostluğu ziyadeleşen makamı yüce Kuba Hanı Şeyh Ali -ki, mücâdele nurunun meş‘alesini tutuşturmuştu- sırf zaferden zafere koşan mücahitlerin zafer haberini kendülerine ulaştırmak üzere mürâcaât ve onların hepsi kılıçlarını arz etmek üzere Şuşa'dan Karabağ'ın Tarnaut kal‘ası'na gelmişlerdi. Gerçekten bizim firar edilen tarafa gitmemizle vilâyet sâkinlerinden beş-altı binden fazla Müslüman ve Ermeni aileyi hicret ettirip Aras nehri tarafına ve Karacadağ Vilâyeti'ne getürdik. Hiçbir Rus komutanı, hiçbir şaşkınlık hali, ve hiçbir yerinden edilmiş vali, bu anlatılanlardan ziyade, hiçbir tarafta bir karışıklık ve kavgadan söz edilmeyip sadece bu haber konuşulup dile getürüldü. Hz. Batın'ın Us'taki Karakulhan kullarından sınur boyu sâkinleri tastamam saray halkıdır. Rusya'da (Eygün'de) her dokuz yüz nefer süvari Kısk siperinde idiler. Generalin gülle ve kılıç sallamada meşhur olmuş bir neferiyle birlikte isyan edip muhâlefete başladıkları sırada

General Part Nigin Neyer Rusya'nın imdadına Kısk'a gidip karşı saldırıda bulunarak, onları kıyımdan geçirmek sûretiyle yaralı ve mağlub bir şekilde Tiflis'e firar edip o generali takib ederek Rus komutanı da asla kendüsü o günlerde Asâkir-i Mansûre'nin korkusundan durup dinlenmeksizin ve Karabağ hududuna uğramaksızın Gürcistan'a kaçmıştı. Bunların fitnesini önlemek için önce itibarlı keşişlerden birinin gönlünü kazanıp daha sonra ayanlarını bir araya getürmek sûretiyle mezkûr keşişi hedef gösterüp onu öldürdüler. Rus komutanı, onların gönlünü kazanma konusunda ümitsizliğe kapılarak sırf kendü askerleriyle karşı koymaya azmetti. Keşiş meselesinden sonra mücâdele ateşini yakıp sol tarafa hamle yaparak o dahi mağlub olup yedi aded top mancınığı ahalinin eline geçmekle orası düştü. Kendüsü, zavallı bir şekilde ve panik halinde Tiflis istikametine kaçtı. Ve şimdi sözünü ettiğimiz safahatta heyecan doruktadır. Bahar mevsimi geldiğinde ve zafer bayraklarının sallanma zamanı erişdiğinde Allah'ın izniyle hemen o saatte sefer hazırlıklarını ikmâl edip fırsatı elden kaçırmaksızın küfrü yakan asker, muzaffer ordu ve ateş püsküren toplarla harekete geçeceğiz. Hareketimizden sonra her türlü takviyenin yapılacağı ortadadır. Makamı yüce Ahısha Valisi Şerif Paşa cenâblarınca Rusya gediğinden (gelecek tehlikeye karşı) burasının muhâfazası sağlanacak, Allah'ın inâyetiyle en büyük ihtilallerin vukû'a geldiği ve yıldızı uğursuz Rus keferesinin Karabağ'da vücuda getürdiği katliâm vâsıtasıyle açılan bütün gedikler, iki devletin askerlerince bu şekilde bir harp ihtimamıyle kapatılacak, vakti zamanı gelüp işe başlandığında Rusya'nın fesadı meselesi tamamıyla kambur olmaktan kurtarılıp kökünden kazınacak ve bugünden sonra iki tarafın serhâd bekçileri bozgunculuktan ferahlamış bir halde sınurların ve müteallıkatının korunması hıdmetiyle iştigal edip; Rusya'ya Ahılkelek kal'asının nasıl korunulup gözetileceğini ve kendü sınurlarını tanıttırarak Ahısha dahi, bu tarafın sınurları dahilinde kalarak Memâlik-i Osmaniye'den olacak.
Afiyette kalınız.

[1807/1808]

HAT, 784/36643

72

KARABAĞ HANI İBRAHİM HALİL HAN'IN KIZI DUDU HANIM'IN DÜŞMANA KARŞI OSMANLI DEVLETİ'NDEN YARDIM TALEBİ

Rusların Tiflis'i işgal etmesi üzerine yurtlarını korumak üzere savaştıktan sonra Şeki'yi tekrar geri aldıkları, düşmanın bölgede zaaf içinde olmasından yararlanarak Dağıstan'daki idarecilerle anlaştıkları, gereken yardım yapıldığı takdirde Ruslara üstünlük sağlayabilecekleri hususunda Karabağ Hanı İbrahim Halil Han'ın kızı Dudu Hanım'ın **Arapça mektubunun tercümesi.**

[1813]

***

Karabağ Valisi Şehid İbrahim Han'nın kızı Dudu Hanım'dan yüce eşiğe gönderilen arîza

Tertemiz bir devlet reisinin sultanlığıyla İslâm Dini'ni şereflendiren; sultanların dayanağı olan bir devlet başkanın hilâfetiyle gökleri ve yerleri nurlarla dolduran; İslâm'ın sancağını ve tevhid ehlinin nişânını zıllu'llâh ve âlemlerin Rabbinin halifesi olan mevlâmızla yükselten Allah'a hamd olsun. Allah Teâla onun zaferlerini ve fetihlerini devam ettirsin. Tüm küfür milletlerine karşı onu başarı ve kahramanlıklarla desteklesin. Onu doğru yola sevk etsin. Böylece o bütün Müslümanların işlerini yoluna koysun. Müşriklerin hoşuna gitmese de Allah bu güzellikleri nasip etsin.

Allah Teâla Hz. Muhammed'e salât ve selâm eylesün. Cenâb-ı Hak onu, bütün dinlere üstün gelmesi için hidayet ve hak din ile göndermişdir. Ayrıca onun ailesine, ashâbına, hanımlarına ve hidayete ermiş olup hidayet yoluna götüren ve doğru yolu tutmuş olup insanları doğru yola sevk eden halifelerine de salât ve selâm olsun. Âmin. Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun.

Bu belge, çok zengin ve pek merhametlü olan Allah'tan hiç ümidini kesmeyen; merhûm, şehid, Allah yolunda savaşmış, Osmanlı Devleti'nin

kapusunda kadim ve samimi bir hıdmetçi olan İbrahim Han Karabağî'nin kızı Dudu Hanım'ın;

En değerli, en büyük, en şerefli, en üstün, en akıllı olan; ezeli hidayetle doğru yolu bulmuş, sonsuz lütuflarla desteklenmiş bizim en büyük imamımız, Arab ve Acem sultanlarının efendisi, bütün milletlerin efendisi, himmetleriyle İslâm'ı ve Müslümanları ayakta tutan, büyük kralların ve sultanların övüncü; kesin delil, kılıç ve kalemle hakkın destekçisi; küfrün ve dinsizliğin alametlerini ortadan kaldıran; dosdoğru ve doğruyu bulmaya yarayan kanûnlar koyan; kısaca güzel vasıflarını yazmaya kalemlerin aciz kaldığı ve başkalarının hayallerinin bile erişemeyeceği niteliklere sâhib; dinin temellerini oluşturan emir ve yasakların tastamam uygulanmasını sağlayan; sonu gelmez biçimde bütün canlıları kapsayacak biçimde sofrasından yararlandıran; kudret, burhan, hüccet, beyân, şevket, azamet, celâl, keskin anlayış ve şu âyet-i kerîmeyi örnek alarak şevket sancağını yücelten; **"Allah Teâla adâleti, iyilik yapmayı ve yakınlara bakmayı emreder. Hayasızlığı, kötülüğü ve isyanı yasaklar."**[*] Şu anda sultan olan muzaffer ve Allah yolunda savaşarak gazi olmuş, iki kıtanın ve iki denizin sultanı, Haremeyn-i Şerîfeyn'in imamı -Allah onun saltanat otağını, azamet ve yüceliğini Müslümanların üzerinden eksik etmesin. Haşmet, şevket ve yücelik çadırının direklerini ebediyet ve sonsuzluk ile Müslümanların üzerinde daim eylesün. Hilâfet ve saltanatını dünya durdukça, zaman deverân ettikçe daim eylesün.

Allahım! O sultana ve onun askerlerine zafer ihsân eyle! Düşmanlarını da hezimete uğrat. Kâfirleri kahret. Kâfirler topluluğuna karşı bizlere zafer bahşet.

Evet, mümin erkeklerle kadınlara, Müslüman erkeklerle kadınlara yönelik olan Allah'ın şu âyet-i kerîmesine itâat etmek bir borçtur: **"Ey imân edenler! Allah'a, Resûlü'ne ve sizden olan ulü'lemre (idarecilere) itâat edin!"**[**].

Şimdi bu itâatin şanlı, şevketlü ve muazzam Devlet-i Aliyye'ye olması gerekir.

Allah'a hamd ve senâlar olsun ki, şu anda atalarımıza ayrılan topraklarda, onlara verilen fermanlar ve emirler doğrultusunda haşmetlü, azametlü ve ihtişamlı Osmanlı Devleti'ne itâatkâr durumdayız. O yüce devletin izni ve

emirleriyle burada hüküm sürmekteyiz. Ancak Nebî *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in hicretinin 1225. senesinde küffâr Tiflis'i istila etti. Biz de onlara karşı dört sene cihad ettik. Bundan sonra binlerce Müslümanla birlikte erkek ve kız kardeşlerimiz şehid oldu. Bu sene yurdumuzu terk ederek hicret ettik. Yine bu sene askerlerimiz kâfirlerle harp etti ve biz de 2400 kişiyle onlarla savaştık. Onları Şeki beldesinden çıkardık ve bizim ordumuz Şeki beldesine girdi. Ancak düşmanın gerü almasından korkuyoruz. Çünkü bizim ne mühimmâtımız ne de topumuz var.

İşte bu sebebten ötürü durumumuzu Osmanlı Devleti'nin yüce eşiğine arz etmemiz zorunlu hale gelmişdir. Ayrıca Dağıstan'daki yöneticileri ve Müslüman halkı ile de ittifak kurduk. Allah yolunda gaza ederek gazi olmuş faziletli âlim Hüseyin Efendi'yi de, durumumuzu devletin ileri gelenlerine bildirmesi için Osmanlı Devleti'ne gönderdik. Devlet başkanımızdan, bizim adımıza bir ferman çıkarmasını ve onun hükmüne râm olunmasını ümid etmekdeyiz. Biz burada bütün silahlarımızla birlikte kırk bin kadar Müslümanız. Emir vermek önderimizden, emre uymak da bizdendir. Zirâ şu anda etrafımızda bulunan Rus keferesi zaafa uğramış durumda. Gerüye kalan askerleri de bize karşı zafer elde edebilecek halde değil. Allah Teâla kâfirlerin kökünü kazısın. Allah'ın yardımı olmadan ne başarı elde edilebilir, ne de hezimetten kurtuluş mümkün olur!

[1812/1813]

HAT, 1108/44645_F

73

RUSLARIN ŞUŞA ÜZERİNE YÜRÜMESİ, İRANLILARIN ŞUŞA'YI TERKE MECBUR KALMALARI VE GENCE'DE ASKER BULUNDURMALARI

Tiflis'te bulunan Rus Generali Yermolof'a, Tatar Ağası ile mektup gönderilerek bölge hakkında bilgi edinildiği ve cevabi yazı alındığı / Buna göre; İranlıların karşı koymalarına rağmen Rusların Şuşa'yı ele geçirerek Penik tarafına yürüdükleri, hatta deniz yolu ile getirdikleri kuvvetler

ile Tahran taraflarında savaşa hazırlandıkları / Öte yandan Şuşa, Gence ve Tiflis civarında bulunan elli bin İranlı askerin Ruslar tarafından on bin Osmanlı askerine denk görüldüğü, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılarak yerine kurulan ordu yapılanmasının takip edildiği ayrıca Osmanlı Devleti'nden bölgedeki bütün devletlerin çekindiği hususlarında Çıldır Valisi Hakkı Paşa'nın Erzurum valisine gönderdiği **kaime.**

[20 Mayıs 1827]

***

Çıldır Valisi Hakkı Paşa kullarının Erzurum valisine meb'ûs kâimesidir

Devletlü, inâyetlü, atûfeli, übbehetlü velî-ni'met-i bî-minnetim efendim sultanım hazretleri

Akdemce hâk-pây-ı nevbet-âsâ-yı veliyyü'n-ni'mânelerine ifade olunduğu üzere tatarlarımız ağası Osman Ağa kulları bâ-tahrirât Tiflis'e Cenaral Yermelof tarafına irsal ve ol havaliden tahkik etdüği havâdisleri avdetlerinde hâk-pây-ı merâhim-ihtivâ-yı sâmîlerine ifade kılınacağı çend-rûz akdem bâ-arîza ifade olunmuş idi. Gurre-i Rebîülevvel'de ağa-yı merkûm Yermelof'un bir kıt'a kağıdıyla avdet ve takririne nazaran; Saferü'l-hayr'ın yiğirminci günü Şuşa'ya iki saat mesafe ırmak üzerinde Rusyalu'nun ordusu olup ale'l-gafle Şuşa'da bulunan İranlı memurları Rusya ordusunu basıp bir miktar muhârebelerinde Rusyalu'nun ordularında takviyet olduğundan zafer-yâb olamayıp me'yûsen Şuşa'ya avdetlerinde müteâkiben Rusyalu Şuşa üzerine varup İran askeri mukâvemet edemediklerinden kemâfi's-sâbık Şuşa yedlerine geçürüp İran askerini bu sûretle def' etdikleri ve şehzâdenin dayıları dahi işbu muhârebede telef olup yüz kadar ser-bâzlarını esir olarak hayyen Tiflis'e gelmiş olduğunu ifade ediyorlar. Ve mâh-ı mezkûrun yiğirmi üçüncü günü Yermelof sekiz-on bin kadar asker ve kırk kadar top ile Penik tarafında Hüseyin Han ve Hasan Han üzerine gitmiş ve mukaddem beyân etdiğimiz vech üzere Lori kal'asında beş bin kadar askerle Kinaz mahsûr ve Hasan Han ile Hüseyin Han kuvvet üzere oldukları ecilden Tiflis Terekemelerinden bin iki yüz Terekeme hanesi İraniyân'a tâbi' olmuş ve

hafiyyeten haberleşüp Hasan Han Lori üzerinden varup ol haneleri emvâl ve eşyasıyla Revan tarafına sevk etdiği ve Çeçen tarafından Rusyalu'nun imdadı gelecek yollarını yıkmışlar deyu taraf-ı çâkerânemden tahrir olunmuş idi. Tiflis'te dahi bu sözü tatar ağası istimâ‘ etmiş, Yermelof dahi söylemiş, yollar yıkıldı. Ammâ müceddeden yaptırdık. Ve bahren külliyetlü askerimiz çıkup Tahran taraflarında bu günlerde muhârebe olmak ihtimaldir deyu takrir etmiş. Ve İranlı'nun hududlarına bu gûne tahattî ve önlerine gelen yerleri gâret ve gerek esir etdikleri zâhirde Rusyalu'nun zaafına azv olunur ise de zaafından olmayup Rusyalu'nun elçisi evvel-bahar Şah tarafında bulunmuş ve elçi gidüp avdet etmeyüp muhârebe olup olmayacağı tebeyyün etmediğinden birden bire nakz-ı ahd maddesi dûr-ı mülâhazamız olduğuna mebnî muhârebe içün asker tecemmu‘ etmeksizin ve kimesnenin haberi olmaksızın İranlı hırsızca bu gûnâ bi'l-mu‘âmele hududumuzu gârât etdiler ise de bundan böyle mukâbele-i bi'l-misl etmek üzerimize lâzım gelmiş ve bu gayretdeyüz deyu takrir etmiş. Ve Şuşa ve Gence taraflarında Tiflis civarlarında İranlı'nun elli bin mikdarı askerleri olduğunu yine Yermelof bi'l-münasebe ifade ve Devlet-i Aliyye'nin on bin askeri kadar indimizde ol mikdar cemiyyetleri görünmez diyerek bir takririnde sûret-i dostluk göstermiş ve İranlı ile muhârebeleri zuhûrundan berü kaç defa kağıdları gelmiş ise Acem hırsızlarına Ahısha taraflarından dahi bazı sirâkın mülhak olduğunu tahrir ederler. Terekeme, Tahmas[b] Kulı ve Kurbân nâmân kimesneleri bu defa kağıdlarında musarrah yazarlar. Merkûmân el-ân mahbûs oldukları akdemce hâk-pây-ı âlîlerine ifade ve Hasan Han hapisden istihlâsını iş‘âr etmiş idi. El-yevm mahbûs oldukları ve her halde ihtimam olunarak hududlarına bir kimesnenin tahattî etmemesi ekîd[en] tenbih kılındığı ve Yermelof'un bundan sonra bu maddeye dâir kağıdı zuhûr edince merkûmânın li-ecli't-terbiye hapse ilkâ olundukları beyân olunmak icab eder mi etmez mi? Emr-i seniyyelerine mevkûf idüğü ve zât-ı merâhim-simât-ı seniyyelerine pek çok senâ etmiş ve orduda me’mûriyetleri esnalarında görüşdüklerini beyân ederek "Bendenizin dahi hududa dâir sâye-i hem-vâye-i aliyyede olan himmet-i devletiniz ile dikkat ve ihtimamımızdan mahzûziyyet göstermiş ve Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye'nin Deraliyye'de yüz bin kadar tahrir ve mevcudiyetini duyduk ve bizzat

şevketlü, velâyetlü, kudretlü, azametlü velî-ni‘met-i bî-minnet Padişahımız efendimiz hazretlerinin zât-ı hümâyûnları talim günü teşrif-i hümâyûnları söyleniyor vâki‘ mi ?" deyu sualinde biraz da münasib ilave ile tasdik ve ifadelerinde yarım saatden ziyade mesfûr sükût edüp sonradan kendü dahi teyid ve tasdik ederek devam ve kıyâm-ı ömr-i hümâyûna duâ etmiş ve İranlu Erzurum'a sefîr gönderüp Devlet-i Aliyye'den bu bâbda iâne istemiş bundan habîr diyerek sualinde o gûnâ maddelerden bizim gibi hıdmetkâr makûlesi haberdâr olmak Devlet-i Aliyye'nin usûlüne münâfîdir. Böyle havâdis mesmû‘um olmuş değil ve Açıkbaş hanının Erzurum'a gelmesini sual etdiğinizde bilmem deyu cevab etmiş. Bu suali ederler ise bu vechile cevab etmesi taraf-ı bendegânemden merkûma tenbih olunmuş idi. Tiflis derûnunda bulunan ahaliden bir mikdar Kızılbaş bulunduğundan Hasan Han tarafından üç yüz tüfenk ve beş yüz kıyye barut ve bir mikdar kurşum hafîce göndermiş ve Tiflis içindeki camilerine pinhân etmişler. Yermelof bir tarafdan haber alup camiden çıkarup fakat camilerin kapusunu kapayup gayrı bir rencide etmemiş ve çend rûz sonra kapuyu dahi küşâd etmiş. Tiflis ahalisinin dahi keyfiyetleri bu gûne olduğunu söyler. Ve Tiflis'e varıncaya kadar esna-i râhda gördüğü Gürcüler gice ve gündüz temennî ve niyâz ederler. "Devlet-i Aliyye tarafından ne vakit bir zuhûrât olur ki tâbi‘ olup Rusyalu'dan halâs bulalım" dirler. Ve Tiflis'e varıncaya değin ve gerek avdetinde gördüğü ahali-i Gürcistan her halde bu sene-i mübârekede Rusyalu'nun kralları mürd olduğundan birbirleriyle çokça münâfese ve münâkaşaları olmuşdur. Elbette zaafları derkârdır deyu söylediklerini ifade eder. Ve Açıkbaş'da olan Göriye hanı bir kıt‘a kağıd ile âdemi zuhûr edüp sekiz on ay evvel rızâlarıyla Göriye'den yiğirmi nefer köle çıkup Hano'ya gelmişler. Ve Hano'dan her birerleri birer tarafa gitmişler. Bizim ol tarafdan bu kadar âdemimiz firar etdi. Hano beyindedir deyu tarafımıza yazmış. Gevabelban Sancağı'ndan bir nefer Müslüman hapisde olup istihlâsı taraf-ı çâkerîden yazılmış idi. Hapsi bırakmayıp mezkûr âdemleri gadr etmiş. Özr-i beyhûdeden olduğu beyânıyla haps tekrar matlûb olunmuşdur. Bunu ifadeye münasib bu ki Açıkbaş hanının bu tarafda olup olmaması ve ne gûne sûretde oldukları-mızı anlamakdır. Her bir tarafdan tecessüsden hâlî değildir. Bi-hikmeti'llah hazret-i Allah evreng-i tâcdârîlerinde cihan durdukça mukim etsin. Saltanat-ı

Seniyye'nin dehşeti cümle düveli ihâta etmiş ve herkes havf u haşyete düşmüşdür. İnşâallah mâşâallah şimşir-i hulûs-ı hazret-i cihandârî cümlesini keser biçer. Şimdiki hâl bu gûne olduğu muhât-ı ilm-i cihan-fehm-i âlîleri buyuruldukda ol bâbda ve her halde emr ü ferman veliyyü'n-ni‘met-i bi-minnetim efendim sultanım hazretlerinindir.

Fî 23. L. [12]42 [20 Mayıs 1827]

Es-seyyid
Hakkı

HAT, 427/21863_D

74

RUSYA'NIN KARS ÜZERİNE ASKER SEVKEDECEĞİ HABER ALINDIĞINDAN ASKER VE MÜHİMMAT TAKVİYESİNE İHTİYAÇ DUYULMASI

Kars Muhâfızlığı tarafından Revan'a tebrik bahanesiyle gönderilen sakallı ağası ile General Paskiyeviç arasında yapılan görüşmede, Revan ve Nahçıvan'ı Ruslar, Tebriz ve Hoy'u İranlılar almak üzere antlaşma yapıltıkları, Osmanlı Devleti'nin Yeniçeri Ocağı'nı kaldırdığından dolayı yeniden asker yazımı için bölgede asker bulundurduğunun ifade edildiği / Rusya'nın Kars üzerine asker sevkedeceği haber alındığından asker ve özellikle topçu ve humbaracı takviyesine ihtiyaç duyulduğu hususunda Kars muhâfızı ve Erzurum Valisi Galip Paşa'nın **tahrirâtları.**

[15 Mayıs 1828]

***

İşbu takrirâtın bir nüshası dahi inâyetlü Ahmed Paşa karındaşım bendelerine irsal olunmuşdur.

Iyd-i şerîf esnasında Kars muhâfızı'ndan gelmişdir.

Revan'a yenarele tebrik bahanesiyle irsal olunmuş olan sakallu ağası gelüp merkûm Revan'a vardığında Paskiyeviç Revan'a gelmiş olup savb-ı

ubeydânemden irsal olunarak merkûmun varmış olduğu malûmu olup "getürmüş? asker getürürmüşsüz ne askerdir ?" deyu sual etmiş, merkûm dahi "paşamız vakitsiz geldiğinden karyelerde tayinât verip idare olunuyor Devlet-i Aliyye yeniçeri askerini kaldırdığı malûmunuz olmuşdur, şimdi müceddeden nizâm askeri tertib ve her bir mahalde tahrir olunur" deyu cevab verdiği "Osman Paşa şunun bunun sözüne bakup sözünde durmaz idi, bu paşa ne vechiledir ?" deyu sual etmiş, merkûm dahi "kimesnenin sözüyle iş dutmaz Devlet-i Aliyye ve serasker paşa efendimizin emrine bakup ne gûne emr olunur ise ol gûne hareket eder" deyu cevab verdikde yenerali çağırup "kumuşluk ve dostluk eyle" deyu tenbih etmiş olduğu ve merkûm dahi Paskiyeviç'den sual etmiş ki, "barışgı ne vechile etdiniz ?", nehr-i Aras'dan berüsine Revan ve Nahçıvan bizim, öte tarafı Tebriz ve Hoy ve sâiri İran'ın olmak üzere musâlaha etdiklerini ve on kürüd paraya kesüb yedi kürüdünü alup üç kürüdünü dahi verinceye değin Hoy'a asker koyup meblağ-ı mezbûr teslim olundukda askerini kaldırıp Hoy'u teslim edeceğini "barışga ne kadar müddet verildi ?" deyu sual etdikde "Acem vakit bilmez lâkin şu kadar var ki, eğer bir tarafdan kötülük zuhûr eder ise musâlaha bozula, zuhûr etmedikce musâlahadır ki, vakti ve müddeti bu kadar" deyu ifade etmiş olduğu ve Abbas Mirzâ'nın oğlu hediye ile gelüp Tebriz'de Paskiyeviç'i gördükde Paskiyeviç askerini çekip Karabağ tarafına gönderüp kendü Revan'a gelüp Mirzâ Abbas Tebriz'e gelüp yedi mâh vade kesmişler ki, sizden ve bizden reâyâ hâhişi ile kangı tarafa gider ise mümânaât olunmaya. Vade hitâmında hâhiş eden olur ise sâhib olmayup iade oluna ve mesfûr Paskiyeviç Ramazan-ı şerîfin on beşinci günü Revan'dan kalkup Tiflis'e gittiği ve merkûm sırren haber almış ki, güya Tiflis'e varıp ihtiyâten Osmanlı'ya mülâhık hududlarına asker ikame ede.

Revan'da sözüne i‘tibâr olunur Sertib tarafına merkûmun i‘timâdı olur bir âdem gönderilüp haber sual olundukda göndermiş olduğu takriridir ki zikr olunur.

Fi'l-asl Kars reâyâsından olup şimdi Rusyalu tarafında olan Kel Evadis'in oğlu ve serdarın tâciri Meşhed Ali dedikleri mürtedi Revan'da Paskiyeviç getürüp Ahısha'nın ve Kars'ın yollarını ve kal‘alarını haber almış, mezkûrlar dahi "Ahısha'nın yolu ve ahalisi metîndir, Kars kolaydır" dedikle-

rinde mersûm gücenüp "siz benim sualime cevab verin gayrı söz istemem Kars üç günlük sözdür, beldelik içün sizi istediğimde gelesiz" deyu tenbih etmiş olduğu ve "iki mâha kadar askeri ve hayvanâtı perîşân olduğundan gelemez iki mâh mürûrunda geleceğine şüphe etmesinler ve gâfil bulunmasınlar" deyu sipâriş etdiği ve Tebriz ve sâir mahallerde İraniyânın her ne kadar top ve cebehane ve mühimmâtı var ise cümlesini askeriyle göndermiş olduğu ve merkûm âdemimiz Ferruh Bey dedikleri beye serdarın topcubaşısı imiş ânı ve İsmail Han'ı dahi gönderüp sual etmiş merkûmân dahi Sertib'in takrirlerini verip ve Karasusakı dedikleri beye ve Revan'dan bundan akdem kral yanına gitmek üzere gitmişdi. Paskiyeviç ile zıd olduklarından seraskerliği kendüye havale etdirme[k] içün gitmiş olduğunu merkûmân ifade etmişler ve Paskiyeviç Revan'da Norsis Mahrese'yi getürüp "sen okumuş âdemsin kızıl yumu[r]tayı edüp Tiflis'e gelüp anda sâkin ol eski halife var imiş gelsün Üçkilise'de otursun" deyüp Sertib ile Revan yerlüsünden Mülksehân'a divân etmeyi havale etmiş ve Ferruh Bey Rusyalu'ya hıdmet etmeyüp bu taraflara geleceğini söylemiş olduğu.

Ve Tebriz'e gönderilmiş olan âdemlere dahi "Paskiyeviç veya asker gelür ise gelüp haber getüresiz" deyu tenbih olunmuş olduğundan Şeril nâm mahalde Paskiyeviç rast gelüp askerinin Karabağ tarafına gitdiğini haber alup avdet etmişler ve nasîh etdikleri takrirleridir.

Barışığı altı kürüd paraya kesüb beş kürüdü İngiliz elçisine teslim olup ve bir kürüdü kalmış olduğundan iki bin soldat Hoy'a ve beş yüz soldat Merend'e koymuş olduğu ve üç bin zimmî hanesi Revan'a gelmeye söz vermiş olduğu ve Tebriz'de olan müctehid tabir etdiklerinin oğlu Ebulfettah yirmi hane ile Rusyaluya bi‘at edüp Revan'a gelmiş olduğunu diğer âdemlerimiz dahi haber verdiler ve bu taraflarda zahiresi az olduğundan ve Karabağ sehîl olduğundan askerini ol tarafa göndermiş olduğu.

*

Galip Paşa kullarının takriridir.

Devletlü, inâyetlü, atûfetlü, ref’etlü, mürüvvetlü veliyyü'n-ni‘am kesîrü'l-kerem efendim sultanım hazretleri;

İşbu arîza-i bendegî ihrac olunmak üzere iken Kars muhâfızı bendelerinden birbirini müteâkib tahrirât zuhûr edüp Rusyalu'nun Mayıs

evâilinde Kars üzerine hareketini haber almış olduğundan topçu ve asker istid‘âsında olmakdan nâşî manzûr-ı âlîleri buyurulmak içün aynen takdim olundu. Erzurum ve Kars ve Ahısha'da müretteb topçu mevcud ise de mütefennin olmadıklarından ve Bayezid'de ise müretteb topçu olmayup Erzurum'dan bir mikdar neferât gönderilmiş ise de mümâresetleri olmadığından her tarafa işe yarar topcunun lüzumu âşikâr olduğuna binâen bundan akdem Dersaâdet'den niyâz olunan topcu ve humbaracıların lütfen ve keremen bir an akdem îsâlinin iktizâ edenlere tenbihine inâyet-i aliyyeleri mütemennâ-yı bendegânemdir ve asker hususu arîza-i ubeydânemde muharrer olduğu üzere cümle me’mûrlara şehr-i Ramazan-ı şerîfden berü haber gönderilmekde iken henüz Rizeli Tuzcuâde ve yedi yüz mikdarı piyâdesinden mâadâ gelen olmayup Kars ve Bayezid'de çâkerlerinin delil ve tüfenkçilerinden başka asker olmadığı ve hazret-i hayrü'l-Hâfızîn'a emânet ikisinden fikr-i acîzânem ziyade idüğü cihetden mûmâileyh Tuzcuzâde derhal Kars'a tayin ve irsal ve yine lâzım gelenlere isti‘câl kılındığı ve Livane'den bu tarafa matlûb bin neferin çıkdığı haberi geldiğinden vürûdunda anlar dahi Revan [ve] Bayezid'e gönderileceği ve bundan böyle dahi tevârüd edenler geldikçe hemân kal‘ateyn-i merkûmeteyne irişdirileceği hasebiyle çâkerleri makdûrumdan ziyade leyl ü nehâr esbâb-ı lâzımeye sa‘y-ı bî-şumâr etmekde isem de mutlaka avn ve imdad-ı hazret-i hayru'n-Nasırîn ile himem-i aliyye-i Saltanat-ı Seniyye-i ebediyyü'd-devama muhtac olduğu muhât-ı ilm-i âlileri buyuruldukda her halde emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî gurre-i Za. sene [12]43 [15 Mayıs 1828]

Mühür
Galip

HAT, 1088/44264-O

75

ŞAHSEVEN AŞİRETİ'NİN, KARABAĞ'A OLAN SALDIRILARINI KULLANARAK İRAN'I GİZLİ BİR ANLAŞMA YAPMAYA ZORLAMASI

Şahseven Aşireti'nin Karabağ'da çıkardığı karışıklıkları düzene koymak için Rusya'nın İran'ı

gizli bir antlaşma yapmaya mecbur ettiği / Yapılan tahkikat sonucu, bölgede görülen eksikliklerin en önemlisinin, güncel ve yerel konulara vakıf, komşuluk ilişkilerini idareye muktedir bir komutan ile uyanık ve hareketli bir valinin tayinleri olduğu / Karabağ yönünden kaldırılıp Rumiye yaylaklarına yerleştirilen Şahseven Aşireti'nin Tiflis Askeri Heyeti tarafından süvari usûlünde eğitileceği konularında Erzurum'da görevli Nusret Paşa'nın Yıldız Sarayı'na çektiği **telgraflar.**

[28 Temmuz 1886]

***

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu

Erzurum'da Nusret Paşa'dan gelen telgraf

C[evab]. Bir büyük ameliyat icra olundu. Esir-i firaşım ancak tenden bir ramak can olsa bile andan uğur-ı hazret-i veliyyü'n-ni'metde fedâ eylemeği diyâneten vâcib bildiğimden ordunun tahkikâtı der-destdir. Ancak buralarda görülen noksanların en birincisi ahvâl-i hâliye ve mahalliye ve münâsebât-ı hem-civarını idareye muktedir bir müşîr ile uyanık ve müteharrik ve ruhlu bir vilâyet valisinin tedâriki farz-ı ayn mesâbesinde olduğu tahkikâtdan anlaşılıyor.

Fî 15 Temmuz sene [1]302

Kulları **Nusret**

İran Devleti, Caf ve Kürdistan ta'addîyâtı ve Bağdad valisinin Şiiler hakkında Samarra müftüsü meselelerini meydana koyarak asâkirini Rusya kumandanlarının taht-ı idaresinde oldukları halde Rusya Devleti Şahseven aşâyirinin Karabağ cihetinde vâki' olan ta'addîyâtlarını tesviye eylemek işâ'asıyla Tiflis'de prensin muâvini Ferik Ceneral Şiyelof murahhas tayin edilerek ber-vech-i zîr muâhede-i hafiyyenin tanzim ve mübâdelesine İran Devleti'ni mecbur eylemişdir. Bu muâhedenin hülâsası her ne vakit Devlet-i Aliyye İngiltere'nin efkârına ittibâen Rusya aleyhinde bulunacak ve

Rusyaluyla İngiltere arasında bir muhârebe zuhûr eyledikde Devlet-i Aliyye, Rusya ve İran ile müttehid olmayacak olur ise

Nusret Paşa'dan gelen telgraf

Rusya Devleti Şahseven aşâyirinin Karabağ cihetinde vâki‘ olan ta‘addîyâtlarını beyne'd-devleteyn tesviye edilmek işâ‘asıyla Tiflis'de prensin muâvini Ferik Ceneral Şiyelof murahhas tayin edilerek ber-vech-i zîr muâhede-i hafiyyenin tanzim ve mübâdelesine İran Devleti'ni mecbur eylemişdir. Bu muâhedenin hulasası her ne vakit Devlet-i Aliyye İngiltere'nin efkârına ittibâen Rusya aleyhinde bulunacak ve Rusya ile İngiltere arasında bir muhârebe zuhûr eyledikde Devlet-i Aliyye, Rusya ve İran ile müttehid olmayacak olur ise

Fî 16 Temmuz sene [1]302 [28 Temmuz 1886]

Kulları **Nusret**

Bu dahi

İran Devleti Caf ve Kürdistan ta‘addîyâtı ve Bağdad valisinin Şiiler hakkında Samara müftüsü meselelerini meydana koyarak asâkirini Rusya kumandanları taht-ı idaresinde oldukları halde

Kulları **Nusret**

Tahran Sefâreti'ni bir heyet-i askeriyeye kalb edecekdir ve kâffe-i kuvve-i askeriye-i İraniye'nin tanzim ve tertibini bu heyet-i askeriye deruhde edeceği ve hatta ilân-ı harb ederek Van ve Bağdad taraflarından kemâl-i şiddetle tecavüzî hareket etmek ve Rusyalu dahi Erzurum cihetinden ihâfe eylemek ve neticesinde muahharan takdim kılınacak harita mûcebince karar verdirileceği netice-i muâhedeleri olduğundan bunun suver-i icraiyesini tanzim eylemek üzere Rusya Devleti tarafından şimdiden Tebriz'e bir erkân-ı harb miralayının irsal kılındığı gibi esbâb-ı münâzaa denilen cesur ve silahşor Şahseven aşireti Karabağ cihetinden kaldırılıp Rumiye yaylaklarına ikame etdirilmişdir ve bunları ve İran dahilinde bulunan aşâyir-i Kürdiye ve sâireye Çerkes ve Kazak süvarileri usûlünde talim öğretmek üzere Tiflis

Heyet-i Askeriyesi tarafından talimciler tertib kılınmışdır ve bir miralay da el-an Tahran'da nümûne olmak üzere talim etdirilmektedir.

Fi 16 Temmuz sene [1]302 [28 Temmuz 1886]

Nusret

Y. PRK. ASK, 35/24

76

RUSYA'DAN GÖNDERİLEN SANDIKTAKİ "KARABAĞ" BAŞLIKLI KİTAPLARA EL KONULMASI

Anadolu'daki Ermenileri kışkırtmak amacıyla yurda sokulan muzır evrak miktarının gün geçtikçe arttığı, Ohannes isimli Ermeni'nin Rusya'dan gönderdiği sandıktaki "Karabağ" başlıklı kitapların muhtevası bütünüyle zararlı görüldüğünden el konulduğuna dâir **Dâhiliye Nezâreti tezkiresi.**

[18 Ocak 1887]

***

Huzur-ı âlî-i hazret-i Sadâret-penâhî'ye

Anadolu taraflarındaki Ermenilerin teheyyüc-i efkârı zımnında aralık aralık tertib ve irsal olunmakda olan evrak-ı muzırranın bugünlerde kesretle vürûd etmekde olduğu gibi geçen gün Ermeni milletinden Ohannes nâmına Rusya'dan gönderilen bir sandık derûnunda bulunan "Karabağ" nâmında yüz otuz aded kitâbın mündericâtı kâmilen muzır görünmekden nâşî tevkif olunduğuna ve şimdiye kadar vürûd edip ber-mu‘tâd Maârif Nezâret-i Celîlesi'ne irsal olunan bu gibi resâil ve evrak-ı muzırranın esâmi ve sâiresini mübeyyin defterin gönderildiğine ve bazı ifadeye dâir Rüsûmât Emânet-i Aliyyesi'nden meb‘ûs tezkire mezkûr defter ile beraber takdim-i huzur-ı sâmî-i Sadâret-penâhîleri kılınmış olmağın ol bâbda.

Fî 6 Kânûn-ı sânî [1]302 [18 Ocak 1887]

DH. MKT, 1393/66

77

KARABAĞ ERMENİLERİNİN VAN, BAYEZİD VE MUŞ TARAFLARINA HÜCUM ETMEĞE HAZIRLANMALARI

Nahçıvan ve Karabağ Ermenilerinin Kars civarında toplanıp, İran Ermenileriyle birleşerek Van, Bayezid ve Muş taraflarına hücum etmeğe hazırlandıkları haberlerinin alındığı ve Kazak emekli yüzbaşılarından Aşimof adlı Rus'un Tiflis'e gelip bu kuvvetin kumandasını üstleneceğinin bildirildiğine dâir Tiflis Başşehbenderliği **tahrirâtı.**

[9 Şubat 1891]

***

Devlet-i Aliyye-i Osmaniye
Tiflis Başşehbenderliği

Tiflis Başşehbenderliği'ne fî 28 Kânûn-ı sânî sene [1]306 tarih ve 7481/22 numaralı Petersburg Sefâret-i Seniyyesi cânib-i âlisinden mevrûd tahrirât sûretidir

Nezâret-i Celîle-i Hâriciye'den fî 14 Kânûn-ı sânî sene [1]306 tarihiyle vârid olan tahrirâta leffen Kars Şehbenderliği'nden mersûl tahrirât sûretinin mündericâtına nazaran Nahçıvan ve Karabağ Ermenileri'nin o cihetde haylice tecemmu‘ edip icra-yı tertibât etmekde oldukları ve bunların hudud-ı İraniye'den geçmelerine İran Devleti'nin müsâade edeceği ve İran Ermenileriyle de birleşip Van ve Bayezid ve Muş cihetlerine hücum etmeğe hazırlanmakda oldukları rivâyet edildiği ve bundan iki sene mukaddem Habeşistan'a gidip tahte'l-hıfz Fransızlar tarafından Odesa'ya iade edilen Kazak tekâüd yüzbaşılarından Aşimof nâm Rus Tiflis'e gelüp sâlifü'l-beyân hücum kolunun emr-i kumandasını deruhde edeceği anlaşılmış olmakla tahkikât-ı lâzime ve serî‘a icrasıyla alınacak malûmât-ı sahîhanın hemen iş‘ârına ve bir de geçenlerde 7372/134 numaralı tahrirâtla Nahçıvan Komitesi'ne 15.000 ruble gönderildiğinin isti‘lâmına henüz bir cevab alınamadığından onun dahi bilâ-tehir izbârına himmet buyurulması bâbında.

Hüseyin Hüsnü

[9 Şubat 1891]

HR. SYS, 2769/11

78

NAHÇIVAN VE KARABAĞ ERMENİLERİNE KARŞI RUSYA VE İRAN HUDUDU BOYUNCA GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN ARTTIRILMASI

Nahçıvan ve Karabağ Ermenilerinin İran sınırından Muş, Van ve Beyazıt'a saldırmak için hazırlık yapmakta oldukları bildirildiğinden Rusya ve İran hududu boyunca güvenlik tedbirlerinin arttırılması, sınırda seyyar müfrezeler teşkil edilerek pasaport memurlarının görevlerini suistimal etmelerinin önlenmesine dâir Dâhiliye Nezâreti tarafından Erzurum, Trabzon ve Van vilâyetlerine çekilen **telgraf.**

[2 Nisan 1891]

***

Erzurum, Trabzon, Van vilâyetlerine şifre

Takdim

Ermenilerin i‘âne cem‘ eylemekde ve Nahçıvan ve Karabağ Ermenileri'nin dahi İran hududu cihetinden Muş ve Van ve Bayezid'e taarruz için icra-yı tertibât etmekde olduklarına dâir olunan rivâyet üzerine sebk eden isti‘lâma cevaben Tiflis Başşehbenderliği'nden Hâriciye Nezâreti'ne gönderilen varaka-yı tahkikiye sûretinde pasaport nizâmâtını icrada memurîn-i Osmaniye tarafından hududda emniyeti ihlâl edecek derecede suistimâlât vukû‘ bulmakda olduğundan memurîn-i hükümetce bu hâle atf-ı nazar-ı dikkat olunarak evvel-baharın hulûlunden evvel Rusya ve İran cihetindeki hudud boyunca asâkir-i mustahfazanın tezyidi ve seyyar müfrezeler teşkili ve hudud kurbünde şübheli olan karyelere memurlar tayini ve mazanne-i su’ olan ve yahud evrak-ı resmiyeyi hâmil bulunmayan ecnebilerin muvâsalat ve mürûrunu derhal memurîn-i aideye ihbar etmeyecek olan kurâ muhtar ve kethüdâlarının mes’ul tutulması eşhâs-ı muzırranın men‘-i vürûdu tedâbir-i mütehattimeden olduğu beyân olunmuş ve pasaport memurlarının suistimâlâtının men‘i vilâyete aid vezâif-i mühimmeden bulunmuş olmakla memurîn-i mûmâileyhim hüsn-i ifâ-yı vazife etmelerine aid

tedâbirin müsârâ‘atan ittihâz ve icrasıyla içlerinde bir gûne yolsuz ahvâli görülenler var ise onların tebdili ile mugâyir-i marzî bu gibi ahvâle meydan verilmemesi ve sâir ihtarât-ı mezkûre hakkında burda icabına bakılmak üzere vâki‘ olacak rey ü mütâlaanın ve malûmât-ı müstahsenenin hemen bildirilmesi mütemennâdır.

21 Mart sene 1307 [2 Nisan 1891]

DH. MKT, 1713/94

79

RUSYA ORDUSUNUN KARABAĞ CİVARINDA TOPLANDIĞINA DÂİR BİLGİLER

Nasıruddin Şah'ın Tebriz'de bulunan veliahdı ile Tahran'daki saltanat naibi olan oğullarının idamına yönelik komplolar önlendiği halde ihtilalin şiddetle devam ettiği / Rusya ordusunun Karabağ civarında toplandığı / Bağdat'ta ortaya çıkan bir takım hadiseler hakkında Altıncı Ordu Müfettişliği'nden Yıldız Sarayı'na çekilen **telgraf.**

[24 Haziran 1891]

***

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu

Altıncı Ordu-yı Hümâyûn Müfettişliği'nden şifre telgrafnâme

Tahran'dan alınan habere göre Nasıruddin Şah hazretleriyle Tebriz'deki veliahdı ve Tahran'daki üçüncü oğlu nâ’ib-i saltanatı bir günde tayin olunan mahallerde idam etmek üzere hazırlanmış olunduğu halde vakt-i mu‘ayyeni takarrübü zamanında Şah hazretlerinin mahremi ale'l-acele Şah'ın med‘uv olduğu sadrıazamı Emin Sultan'ın hanesine gelüp maddeden âgâh eylemiş ve nâ’ib-i saltanatın bulunduğu mahalle dahi bildirilmiş olduğundan hazırlanmış olan müsellah âdemler dağılmış ve Emin Sultan dahi Abdülazim merkadine firaren dehâlet eylemişdir. Şimdilik şu hâl-i ihtilal ile fesadın önü alınmış ise de geçenki ihtilal şiddetle devam etmektedir ve bir de Rusya ordusunun Karabağ cihetinde tahaşşüd etdirildiği muhakkakdır. Bu

fesadların arkasında İngiliz ayakları görünmektedir. Bir tarafdan İran'dan ulemâ-yı Şi'a ve züvvâr nâmıyla külliyetlü kafilelerin Bağdad'a geleceği ve geçen gün altı nefer Acem tüccarı Bağdad'a dört saat mesafede gârât olunup üç neferi katl olunmuşdur. Bağdad vilâyetinin aşâyir ihtilali tezâyüd etmiş ve her gece şehir derûnunda esrar-ı kâdiriye hane soyup âdem katl etmektedirler.

Fi 12 Haziran sene [1]307 [24 Haziran 1891]

Kulları
Yâver-i Ekrem-i Hazret-i Şehriyârî ve Altıncı Ordu-yu Hümâyûn Müfettişi
Nusret

Y. PRK. ASK, 73/36

80

NAHÇIVAN VE KARABAĞ ERMENİLERİ'NİN OSMANLI SINIRINA SALDIRI İÇİN BİR ARAYA GELMELERİ

Bir araya geldikleri Tiflis Şehbenderliği tarafından da doğrulanan Nahçıvan ve Karabağ Ermenileri'nin muhtemel saldırılarını engellemenin Rusya ve İran hükümetlerinin icraatlarına bağlı olduğu, saldırılara karşı hazırlık olarak Hakkari bölgesindeki askerî kuvvetlerin arttırılması, ihaneti ile meşhur Bayezid murahhasasının görevden alınması ve pasaport kontrolü için Rusya sınırında yeni kapılar açılarak Rüsumât idareleri oluşturulması gerektiği hususlarında Dâhiliye Nezâreti, Sadâret ve Adliye ve Mezâhib Nezâreti ile yapılan **yazışmalar.**

[3 Ağustos 1891]

***

Bâb-ı Âlî
Daire-i Umûr-ı Dâhiliye
Mektubî Kalemi
Aded

Erzurum Vilâyeti'nden Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne meb'ûs telgrafnâme halli sûreti.

Fî 2 Mart sene [1]307 şifreli telgrafnâme-i fahîmânelerinde ictimâ etmekde bulundukları Tiflis Şehbenderliği'nden tahkik kılınan Nahçıvan Karabağ Ermenileri'nin menviyyât-ı muzırralarına ve bu taraflara tecavüz vukû'una meydan verilmemesine itina olunmakda ise de bunların men'-i fesad ve tecavüzü esasen Rusya [ve] İran Devletlerinin icraât ve takayyüdâtına vâbeste olup düvel-i müşârunileyhim tarafından Ermenilerin serbestî-i harekâtına meydan bırakılmamak takayyüdâtının tamamıyla icrası hâlinde hudud-ı hakanîye kat'an tecavüz vukû' bulmayacağı bedîhî bulunduğu gibi Muş'un etraf u eknâfı aşâyirle memlû bulunmasından, orada ve Erzincan'da arz olunduğu üzere Bayezid'de bulunan süvari ve piyade alay taburları mevcudunun nisâb-ı nizâmîsine iblâğıyla beraber daha tabur ilavesiyle cebel topları cephanesinin tertib-i seferiyye îsâl ve ikmâline müsâade-i efhamîleri şâyân buyurulduğu takdirde Bayezid'e tecavüz gayr-ı me'mûl ve sâye-i kudret-vâye-i hazret-i Padişahî'de emniyet ve asayişin bir kat daha tahkim ve takrir edileceği icabât-ı mevkiiyeden mahsûsdur. Van'ın Hakkari tarafında gerçi aşâyir var ise de bunların Hakkari mutasarrıfından münkesir ve dilgîr ve Ermenilerin o cihetdeki Marşumîlerle ittifakı mütebâdir-i hâtır olmasından nâşî o taraflara tecavüz vukû'u mülâhazadan gayr-ı ba'îd olup o cihetdeki muhâtaranın ref' ve izâlesi dahi kezâlik Hakkari taraflarındaki kuvve-i askeriyenin tezyîdine ve Bayezid'de bulunan Ermenilerin kat'-ı mâye-i mefâsidi de; vâsıta-i muhabere-i mel'anet ve alet-i şer' ve mefsedet olduklarından dolayı icra olunan tahkikât-ı kanûniye neticesinde mahkûmiyetleri tabiî bulunan Eleşkird Ermenileri'nden ve mahallî Meclis-i İdare âzâsından Parsih (1) ve mahkeme âzâsından Totoz (2) ve Murad oğulları'ndan Ohannes (3) ve firarî Nazaret ile (4) Rusya'da sâ'î-i fesad olanlardan pederi Keşiş Artin (5) ve Eleşkird Ermeni Mektebi muallimlerinden Bitlisli Artin Düdükyan (6) ve Muşlu Kevork (7), Erzincanlı Horhoryan Horan (8) ve Bayezid'de ifsâdât ve iğfalâtın rûh-ı mücessemi olan

Ermeni Mektebi Muallimi Eğinli Ohannes Artin (9) ve Düyûn-ı Umumiye ve Reji memurları Mıgırdıç (10) ve Mihail (11) ve Sandık Emini Ohannes Kerem (12) ve Bağdasar (13) ve Muhâsebe ketebesinden Dikran Bağdasar (14) ve Keşiş Nerses (15) ile otuz yedi seneden beri Bayezid'de bulunup isâet ve ihaneti nâ-kâbil-i ta‘dâd olan ve hatta mesele-i mâziyede güya muhâfaza-i nefs ve mevki vesilesiyle Üçkilise'ye celb ve ihfâ eylediği seksen kadar Ekrâdı bi-gayrı hakkın mazlumen Rusyalu'ya şehid etdirmek gibi habâsete cesaret etmiş bulunan Ermeni murahhasasının bu livâdan kaldırılmak misillü ifâsı ehemm ü elzem icraât-ı siyâsiyeden ve icra-yı icabı da irâde-i sâibe-i fahîmânelerine menût ve mütevakkıfdır. Pasaport muâyenesi bahsine gelince; Bayezid dahilinde İran tarîkında Kızıldize ve Erzurum'un Pasinler kazasında ve Rusya'nın Kars tarîkında Zivin ve Oltu cihetinde ve Narman'da Kaleboğazı ve Livane tarafında Kiskim'in Milo (...)leri olup bunların da Rüsûmât İdareleri var ise de Bayezid'de Rusya'nın Iğdır hududunda kâin Karabulak ve Eleşkird'de ve Kars ve Kağızman yolu üzerindeki Kopuz-ı Ulyâ karyelerinin dahi kapu ittihâzıyla Rüsûmât idarelerinin teşkili taht-ı elzemiyetde bulunduğundan bunun ve şimdiye değin Rüsûmât memurları tarafından icra olunmakda bulunan pasaport muâyenesinin memur-ı müstakil ve mes’ulü bulunmadığı cihetle ba‘demâ hüsn-i cereyân-ı muâyenesine dikkat etdirilmek üzere memurîn-i lâzımenin tayinine dâir Meclis-i İdare-i Vilâyetçe cereyân eden müzâkerât Bayezid'e müsâraâtı hareket-i çâkerânemden dolayı teehhur etmişdir. Pasaportların hüsn-i cereyân-ı muâyenesiyle bir gûnâ suistimâl vukû‘una meydan verilmemek üzere Bayezid'den Kis[k]im'e kadar İran ve Rusya hududlarında vâki altı kapuda beşer yüz kuruş maaşlı birer muâyene memuru bulundurulur ise bi-lutfihî Teâla sâye-i hazret-i Padişahî'de pasaport icabında matlûb olan fevâid-i inzibatın husûlü bedîhî bulunmasına nazaran icabının icra ve inbâ buyurulması istirhâm ve seyyar müfettişlerinin orduda tertib dahilinde bulunmuş idüğü arz olunur. Ferman.

Cevaben vali paşa hazretleri tarafından mütekaddim telgraf bâlâda şifre edilmiş olduğu arz olunur. Ferman.

Fî 10 Nisan sene [1]307

Vali Vekili
Mektubî Zeki

*

Bâb-ı Âlî
Daire-i Umûr-ı Dâhiliye
Mektubî Kalemi
Aded
51

Mahremâne

Adliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

Ermenilerin iâne cem‘ etmekde ve Nahçıvan ve Karabağ Ermenileri'nin İran hududu cihetinden Muş ve Van ve Bayezid'e taarruz için icra-yı tertibât eylemekde olduklarının rivâyet olunması üzerine sebk eden isti‘lâma cevaben Tiflis Başşehbenderliği'nden Nezâret-i Celîle-i Hâriciye'ye gönderilen ve hududdaki memurîn-i Osmaniyye'nin eşhâs-ı muzırrayı beri cihete geçirmemeğe nazar-ı dikkatlerinin celbiyle beraber asâkir-i hududiyenin tezyîdi ihtarâtını ve daha bazı ifâdâtı hâvî olan varaka-i tahkikiyenin icab etdirdiği vechile vilâyât-ı lâzımeye ifâ-yı tebligât ve alınan cevablar üzerine de devâir-i lâzıme ile icra-yı muhaberât olunduğu gibi bunlardan Erzurum Vilâyeti'nin telgrafnâme-i cevabîsinin harekât-ı fecî‘a-i mel‘anetkârânesi görülen Bayezid Ermeni murahhasasının oradan kaldırılması lüzumunu dahi tazammun eylemesi cihetiyle bir sûreti leffen sûy-ı âlî-i dâverîlerine irsal kılınmakla bi'l-mütâlaa ehemmiyet-i müntericâtına nazaran ve serî‘an icabının ifa ve inbâsına himem-i aliyye-i âsafâneleri derkâr buyurulmak bâbında emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
Fî 9 Zilkade sene 1308 ve fî 4 Haziran sene 1307

Nâzır-ı Umûr-ı Dâhiliye
Münir

Devletlü efendim hazretleri

Müfâd-ı iş‘âr-ı âlî-i nezâret-penâhîleri ve melfûf sûret meâli rehin-i îkân-ı acizî olarak ol bâbda mesbûk olan evâmir-i sâmiye üzerine Ermeni Patrikliği'ne re’sen ve tekiden icra kılınan tebligâta cevaben murahhasa-i mûmâileyhin azledilerek manastırına çekilmiş ve kendüsü müsin bulunmuş olduğu beyânıyla orada ikametine müsâade olunması hakkında bazı ifade ve istid‘â-yı hâvî zeylen vârid olan takrir-i cevabî makam-ı sâmî-i Sadâret-i Uzmâ'ya

arz u takdim ve istîzân-ı muâmele kılınmış olmağın ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 7 Zilhicce sene [1]308 ve fî 1 Temmuz sene [1]307

Adliye ve Mezâhib Nâzırı
Rıza

*

Bâb-ı Âlî
Daire-i Umûr-ı Dâhiliye
Mektubî Kalemi
630

Huzur-ı Âlî-i Hazret-i Sadâret-penâhî'ye

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Ermenilerin cem‘-i iânât ve Nahçıvan ve Karabağ Ermenileri'nin İran hududu cihetinden Muş ve Van ve Bayezid'e taarruz için icra-yı tertibât etmekde olduklarının rivâyet olunması üzerine ol bâbda cereyân eden tahkikât ve vilâyât-ı lâzımeye sebk eden tebligâta cevaben Erzurum Vilâyeti'nden meb‘ûs telgrafnâmede Bayezid Ermeni murahhasasının harekât-ı fecî‘a-i mel‘anet-kârîsi hasebiyle oradan kaldırılması lüzumu gösterilmekden nâşî Adliye Nezâret-i Celîlesi'ne keyfiyet iş‘âr kılınmış idi. Bu bâbdaki muhabereyi şâmil olup merbûtuyla beraber takdim kılınan tezkire cevabında Ermeni Patrikliği'ne evvel ve âhir icra edilen tebligât üzerine murahhasa-i mûmâileyh azledilerek manastırına çekilmiş ve kendüsü müsin bulunmuş olduğu beyânıyla orada ikametine müsâade i‘tâsı bildirilerek keyfiyetin taraf-ı âlî-i hazret-i Sadâret-penâhîlerinden istîzân olunduğu beyân edilmiş ve mûmâileyhin meşhûd olan mefsedet-i ahvâline nazaran memuriyetinde bekâsı caiz olmadığı gibi orada bir manastırda ihtiyâr-ı ikamet etmesi dahi mahzûrdan gayr-ı sâlim görünmüş ise de ifâ-yı muktezâsı menût-ı re’y-i sâmî-i cenâb-ı vekâlet-penâhîleridir. Ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 28 Zilhicce sene [1]308 ve fî 22 Temmuz sene [1]307 / [3 Ağustos 1891]

Nâzır-ı Umûr-ı Dâhiliye
Münir

A. MKT. MHM, 502/25

81

İRAN VE AZERBAYCAN'DA ERMENİ BÖLÜCÜLERİN FAALİYETLERİ

İran'daki Ermeniler arasında ayrılıkçı fikir ve hareketleri yayanların bu çalışmalarını Azerbaycan Ermenileri arasında da sürdürdükleri / Tebriz'deki Ermeni okul ve kilisesinin idare kurulu üyeliklerine nifakçı kişilerin getirildiği / Erzurum Ermeni okullarında öğretmenlik yaparken olaylara karışan Çilingiryan ile Armenia Gazetesi acentalığını yapan Hazaryan adlı öğretmenlerin Tebriz'de öğrencilere bozguncu fikirler aşıladıkları, Osmanlı Devleti aleyhine yürüyüşler yaptırdıkları / Bazı Karabağ Müslümanları tarafından Kafkasya'dan kaçak olarak İran'a getirilen silahların Ermeniler tarafından satın alınarak Van'a gönderildiği / Ermenilerin bölücü tertiplerine İran'da izin verilmeyeceğine dâir Şah tarafından teminat verilmiş olmasına rağmen İran memurlarının bilgisizliklerinden dolayı istenilen sonucun alınmasının şüpheli olduğu hususlarında Tiflis Başşehbenderi tarafından sunulan **layiha.**

[12 Aralık 1894]

***

Azerbaycan'da hüküm-fermâ Ermeni fesadına dâir lâyihadır

Efkâr ve harekât-ı fesadiyeyi İran Ermenileri beynine ilk iptidâ idhal eden Azerbaycan ser-piskoposu İstefanos Mıhtaryan'ın geçen kolera esnasında vukû‘-ı vefatı üzerine buralardaki fesede bir müddet müdürsüz kalarak tertibâtları kısmen ittirâdsızlığa dûçâr olmuş ise de Eçmiyazin katagikosunun intihâb ve Tebriz'e yeni bir piskoposun tayininde harekât-ı ihtilaliyeye başlanılacağı gibi tesvilât ile fesede tarafından bütün Azerbaycan Ermenileri beynine zehr-i fesadın ilkâsına devam olunmakda ve Selmas kurâsı Memâlik-i Osmaniye ile Rusya'dan firaren gelen ve millet fedâisi

nâmıyla müsellahan geşt ü güzâr eden bir takım serserilere melce' ve penâh vermekde ve ol bâbda hükümet-i mahalliye nezdinde icra edilen tebligât ve fesad-ı mezkûrun ileride İran Devleti'ne îrâs edeceği mazarrâtın ta'dâdıyla ders okuturcasına serd edilen tefhîmât kârger-i te'sir olamamakda ve bazı tahkikâta memuren Sîne'ye azîmet-i acizânemde Azerbaycan'da hüküm-fermâ olan ahvâl işte bu merkezde bulunmakda idi.

Ahîren Tebriz'e tayin olunup Kürdistan'da bulunduğum esnada vârid olan ve an-asl Rusyalu bulunan Sokiyas nâm piskopos-i cedîd muvâsalatında efkâr-ı müsâlemet-perverîye hâdim olduğunu isbata çalışıp hatta Yunanistan'da tab' olunan "Hınçak" nâm muzır gazete tarafdârânından ilkâ-yı fesad fikriyle Tebriz'e gelen üç nefer Ermeni'ye zâhiren yüz vermeyerek kendilerini avdete mecbur eylemiş ve Selmas mekteblerinden bazı muallimleri tebdil eylemesi üzerine Tiflis'de tab' olunup "Liberal" nikâbı altında sâ'î-i fesad olan Mişak Gazetesi'nde bir Tebriz mektubuna atfen yazılan makalede merkûm piskoposun harekâtı tahtiyye olunmasından dolayı bir gün Tebriz Ermenileri'nin ileri gelenlerini kilisede cem' ile kendinin mesleği hilâfına hareket edenleri takbih etdiği sırada bazı elfâz-ı müstehcene isti'mâline kadar varmış ise de ahvâl-i sairesi sükûnet perdesi altında fesada sa'yını irâe etmekdedir. Şöyle ki;

Mekteb ve kilisenin idare-i umûr-ı dâhiliyesi vazifesiyle Tebriz'de Ermeni ahali tarafından müntehib vekillerden mürekkeb bir meclis olup işbu meclise bu sene intihâb olunan a'zâ "Hınçak" ve "Armenia" gibi muzır gazetelere mensûb efkâr-ı müfrite ashâbından bulundukları cihetle a'zâ-yı mezkûrenin re'y ve kararına katılmış gibi görünerek mûmâileyh piskopos mekteb mu'allimleri miyânında oldukça i'tidâl ashâbından olanları birer birer ihrac ile yerlerine fesede takımını getirmiş ve bunlar miyânında Tebriz Mektebi Müfettiş-i Umumîliği'ni Erzurumlu Çilingiryan nâm bir şahs-ı firarîye ve erbâb-ı fetrete tahassun-gâh ittihâz olunmak üzere bundan evvel etrafına kal'a duvarları inşâsına ibtidâr olunup hükümet-i mahalliye nezdinde sebk eden teşebbüsât-ı acîzânem üzerine inşaât-ı vâkı'a hedm etdirilen Deyrek Manastırı râhibliğini dahi Arsin nâmında Üsküdarlı bir müfside ihale eylemişdir.

Merkûm Çilingiryan, Mekteb-i Sultanî'de ikmâl-i tahsil etdikden sonra Erzurum Ermeni mekteblerinde muallimlik sıfatıyla bulunup geçen Erzurum hâdisesinde bazı mektubları ele geçerek taht-ı muhâkemeye alınacağı sırada fürce-yâb-ı firar olmuş ve ol vakitden beri Kafkasya'da dolaşmakda iken bundan çend mâh mukaddem Tebriz'e gelmiş ve kendisinin tahsiline nisbet edilirse pek cüz'i addolunması iktizâ eden bir meblağa mukâbil mezkûr müfettişliği kabul eylemişdir.

Burada Hazaryan nâmında bir müfsid mu'allim mevcud olup nereden bir müfsid vürûd eylese bunun fesad ocağı ta'birine sezâ olan hanesine misâfir olduğu gibi Tebriz'in bi'l-cümle fesedesi merkûm mu'allimin hanesinde akd-i ictimâ etdiklerinden bu şahıs en tehlikeli kimselerden olduğu ve hanesine girenlerin sâlim adamlardan add olunmaması iktizâ etdiği ve hatta geçen sene buradan firara mecbur etdirdiğim "Prens Mozinyan" nâmını takınan diğer bir serserinin yine bu mu'allim hanesinden çıkarıldığı halde merkûm Çilingiryan el-yevm sâlifü'l-ism Hazaryan ile birlikde ikamet etmekde olduğuna nazaran ne makûle adam olduğunun anlaşılması için başka bir delil taharrîsi iktizâ etmez. Merkûmun neşr-i fesad ile meşgûl olduğu ve mekteb talebesine pek muzır fikirler ilkâ etmekde bulunduğu tahkikât-ı mevsûka-yı acizânem iktizâsından olup kendisi "Armenia" gazetesinin acentalarındandır.

Tahran'dan avdet-i acizânemi müteâkib merkûm Çilingiryan her ne sebebe mebnî ise korkuya düşüp Şehbenderhane'ye mürâcaâtla pasaportunu ve tezkire-i Osmaniyesini zâyi' eylediğini bi'l-beyân tebaa sıfatıyla tescili talebinde bulunmuş ise de evvel-emirde nizâmen tâbi'iyetini isbat etmesi lâzım geleceği cevabı verilmişdir.

Şehbenderhaneye mürâcaâtından takriben on beş gün evvel merkûm hakkında Erzurum Vilâyet-i Celîlesi'nden malûmât istenildiğinden vilâyet-i müşârunileyhâdan cevab vürûduna kadar dehşete dûçar ve fürce-yâb-ı firar olmaması için kendisine mübhem cevab itâsı maslahat-ı mahalliye icabından idi.

Arsin nâm şahıs ise an-asl Üsküdarlı olup bundan beş-altı sene evvel Bulgaristan'a firar eylemiş ve oradan istihsâl etdiği pasaportunu çend mâh

mukaddem Batum Şehbenderhanesi'nde Osmanlı tâbi‘iyet tezkiresine tahvil etmiş ise de Tebriz Şehbenderhanesi'ne uğramamışdır. Tahran'dan avdet-i acizânemden evvel piskopos-ı mûmâileyh cânibinden merkûm Arsin râhiblik silkine idhal ile ma‘hûd Deyrek Kilisesi'ne gönderilmiş ve orada beş on nefer firariyi başına toplayıp bir sûret-i aleniyede ifsâdât ile meşgûl bulunmuşdur. Bu dahi Armenia gazetesi acentelerindendir.

Selmas kurâsı mekteblerinin müfettişi sıfatıyla Vanlı olduğu ve mahkûmen firarî bulunduğu mervî olan Ovadisyan nâm bir müfsid vardır ki şahs-ı mezkûr geçen mayısın yirmi altısında bir sûr tertib ederek ellerinde bayraklar olduğu halde mekteb çocuklarını sokaklarda dolaşdırmış ve Saltanat-ı Seniyye aleyhinde türlü türlü hezeyanlar tefevvüh etdirmişdir. Gerek bu şahsın ve gerek on sene mahbûsiyete mahkûmen firarî bulunduğu mervî olan ve kezâlik tehyic-i ezhân ile meşgûl bulunan Heftevan'da mukim Varsabet Arsin nâm Vanlı diğer bir müfsid hakkında Van Vilâyetinden malûmât istenilmişdir.

Eşhâs-ı merkûme ile Rusyalu diğer bir takım fesedenin vâsıl olmak istedikleri maksad Selmas Ermenilerini bir asker hâline getürüp Van Vilâyeti'nde intizar etmekde oldukları karışıklığın zuhûrunda tahattî-i hudud ile erbâb-ı fetrete muâvenet eylemekden ibaret olup vâkı‘â İran memurlarının gaflet-ı hâzırası devam edecek olursa merkûm Ermenileri mu‘allem bir asker istidâdına vâsıl eyleyeceklerine şübhe edilemez.

İşte fesede-i merkûme bu maksadla bütün Azerbaycan'da tahrikâta keyfemâ-yeşâ devam etmekde olup New York'da "Hayk" ismiyle ayda bir kere tab‘ olunan fesad-âmîz gazetenin Tebriz'de vârid olan Teşrîn-i Evvel sene [1]894 tarihli nüshasında "Hayk" ve "Armeno Armania" ve "Ara" ve Marsilya'da tab‘ olunan "Armenia" ve "Hınçak" ve "Anglo-Armenian Gazette" nâm gazeteler baş muharrirlerinin Avrupa büyük şehirlerinden birinde akd-i ictimâ’ ederek Eçmiyazin katagikosu Dersaâdet Ermeni Patriği vesâtatıyla hâk-i pây-i âlîye takdim ve düvel-i mu‘azzamaya dahi irsal ve tebliğ olunmak üzere Ermenilere dâir bir memorandum tanzim ve imza edecekleri makam-ı havâdisde derc ve sâir tasavvurât-ı sebük-magzâne neşr

olunması üzerine fesede-i merkûme müzâkerât ve tahrikât-ı mutâdelerine bir germî-i tâm vermişlerdir.

Bâlâda zikr olunan Hazaryan fesadhanesi şehbenderhanenin arka tarafında kâin olduğu gibi Tebriz Ermeni mahallesinin muhâfızı olan Kalebeyi hanesinin sokağında ve takriben elli metre bu‘dunda vâki‘ olduğu halde fesedenin kesretle oraya girip çıkmaları muhâfız-ı mezbûrun nazar-ı dikkatini celb edememesi her türlü tefsirâta mütehammildir.

Fesede-i mezkûrenin dil-hâhları vechile pûyan olmalarından daha mühim olan husus İran'dan Memâlik-i Osmaniye'ye silah idhal olunması keyfiyetidir. Rusya'nın Karabağ Müslümanlarından bazıları kaçak sûretiyle Kafkasya'dan İran'a külliyetlü tüfek ve fişek getürmekde olup Van ve Bitlis Ermenilerinden bazıları birer ikişer aded olarak mezkûr tüfeklerden mübâya‘a ile herkesin eslihasını tamir eden ve cebehane nâmıyla ma‘rûf olan devlet dest-gâhlarında mekanizmalarını tebdil etdürdikten sonra Selmas'a îsâl ve oradan elli altmış adedini birden Van Vilâyeti'ne idhal etmekde oldukları âhiren istihbâr kılındığından bu bâbda hükümet-i mahalliye nezdinde icra-yı tebligât olunmakla beraber merkûm Karabağ Müslümanları nezdine bir iki hafiyye ikamesiyle esliha-yı mezkûreyi kimlerin mübâya‘a etdiklerinin ve Selmas'da kangı mevki‘de cem‘ ve Van vilâyetine nasıl ve ne noktadan idhal eylediklerinin keşfine çalışılmaktadır. Bu sûretin tebligât-ı vâkı‘adan daha ziyade fâidesi görüleceğinden ümid olunan keşfiyâtın bi-mennihî'l-Kerîm icrasında telgrafen vilâyet-i müşârunileyhâya iş‘âr-ı keyfiyet olunacağı tabiidir.

Ermeni tertibât-ı fesadiyesine İran'da müsâade olunmayacağı hakkında şehâmetlü Şah hazretleri cânibinden bir sûret-i ciddiyede teminât verildiğini o aralık huzurlarında kâim bulunduğum cihetle istimâ‘ etmiş olduğum gibi Azerbaycan kârgüzârına da ol bâbda talimât-ı lâzime itâ olunmuş ve mûmâileyh muvâsalatından beri tebligât-ı mevzuha-i acizânemi hüsn-i telakki etmekde bulunmuş ve iktizâ edenlere icra-yı vesâyâ dahi eylemiş ise de memurîn-i İraniye'nin malûm olan ahvâl-i cehâlet ve tereddüd iştimâli cihetiyle tebligât ve icraât-ı mezkûrenin bir semere hâsıl edip etmeyeceğinin şimdiden tayin olunamayacağı âşikâr ve zuhûr edecek neticenin bi'l-etraf

makamât-ı aliyye-i aidesine taraf-ı acizânemden arz olunacağı derkâr bulunmuş olmakla ol bâbda ve her halde emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 14 Cemâziyelâhir sene 1312 ve fî 30 Teşrîn-i sânî sene [1]310 [12 Aralık 1894]

Tebriz Başşehbenderi
Mühür

Y. PRK. EŞA, 23/37

82

İNGİLTERE DEVLETİ'NİN TAHRAN SEFARETİ ATEŞEMİLİTERİ MAJOR PİCOT'UN HOY VE MAKÜ CİVARINDAKİ SEYAHATİNİN SEBEPLERİ

Aras nehri sahilinden Hoy ve Makü'ye ve Ararat Dağı'nın eteklerinden geçerek Tebriz'e gelen İngiltere Devleti'nin Tahran Sefareti Ateşemiliteri Major Picot'un bu seyahatinden, Rusya'nın Basra Körfezi'ne doğru ilerlediği takdirde Anadolu ve Irak-ı Arap taraflarının korunması için Osmanlı Devletince alınacak savunma tedbirlerine İngiltere Devleti'nin katılması gerektiğinde hangi noktaların güçlendirilmesinin uygun olacağını tespit etmek amacına yönelik olduğunun anlaşıldığına dâir Hâriciye Nezâreti **tezkiresi.**

[27 Ocak 1895]

***

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret
Âmedî-i Divân-ı Hümâyûn
2921

İngiltere Devleti'nin Tahran Sefâreti ateşemiliteri ahîren Tebriz'e gelerek İran ve Rus ülkelerini tefrik eden Aras nehri sahiline ve oradan Hoy ve Makü'ye azîmet ve Makü'den Ararat dağının İran dahilinde bulunan ve

Memâlik-i Şahane'ye nâzır olan eteklerini geşt ü güzâr ile avdet eylemiş olduğunu ve teferrüs olunan esbâb-ı seyâhati hakkında bazı ifâdâtı hâvî Hâriciye Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresi manzûr-ı âlî buyurulmak için melfûfuyla beraber arz ve takdim kılındı efendim.

Fî 30 Receb sene [1]312 fî 15 Kânûn-ı sânî sene [1]310

Sadrıazam ve Yâver-i Ekrem
[Ahmed] Cevâd

*

Bâb-ı Âlî
Daire-i Hâriciye
Mektubî Kalemi
3879

Pîşgâh-ı Sâmî-i Sadâret-penâhî'ye

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir

İngiltere Devleti'nin Tahran Sefâreti Ateşemiliteri Major Picot'un ahîren Tebriz'e gelerek bir iki gün ikametden sonra İran ve Rus ülkelerini tefrik eden Aras nehri sahiline ve oradan Hoy ve Makü'ye azîmet ve Makü'den Ararat dağının İran dahilinde bulunan ve Memâlik-i Şahane'ye nâzır olan eteklerini geşt ü güzâr ile yine Tebriz tarîkiyle Tahran'a avdet eylemiş olduğunu ve mûmâileyhin Makü'den avdetinde Şehbenderhane'ye gelerek Rusya'nın Basra körfezine doğru ilerlediği takdirde Anadolu ve Irak-ı Arab taraflarının muhâfazası için Hükümet-i Seniyyece ittihâz buyurulacak tedâbir-i tedâfü‘iyyeye İngiltere Devleti'nin müşâreketi lâzım geldiği halde kangı noktanın tahkimi fâide-bahş olacağı ve İngilizler tarafından Ekrâd'dan gönüllü asker cem‘i kâbil olup olamayacağı hakkındaki ifâdâtından seyâhat-i vâkı‘asının İngilizlerce bir müddetden beru mevzû‘-ı bahs olan ve Azerbaycan'dan Basra körfezine kadar mahallerin bi't-tedric zabtıyla Hindistan muzafferiyâtına bir tarîk ittihâzına dâir bulunan Rusya erkân-ı harbiyesinin tasavvurâtına sed çekmek esbâbının istihsâli neye mütevakkıf olduğunun tahkiki maksadına müstenid olduğu anlaşıldığına ve beyânât-ı meşrûhasına ne sûretle cevab verildiğini ve ol bâbda bazı ifâdâtı hâvî Tebriz

başşehbenderinden vârid olan tahrirâtın sûreti leffen takdim kılınmış olmağla emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 27 Receb sene 1312 ve fî 12 Kânûn-ı sânî sene [1]310

Hâriciye Nâzırı
[Mehmed Said]

*

Bâb-ı Âlî
Daire-i Hâriciye
Mektubî Kalemi

Fî 24 Cemâziyelâhir sene 1312 ve fî 11 Kânûn-ı Evvel sene [1]310 tarihli Tebriz Başşehbenderliği'nden mevrûd tahrirâtın sûretidir

İngiltere Devleti'nin Tahran Sefâreti Ateşemiliteri Major Pico[t] bu kere Tahran'dan Tebriz'e gelerek bir iki gün ikametden sonra İran ve Rus ülkelerini tefrik eden Aras nehri sahiline ve oradan Hoy'a ve Makü'ye azîmet ve Makü'den Ararat dağının İran dahilinde bulunan ve Memâlik-i Osmaniye'ye nâzır olan eteklerini geşt ü güzâr ile bundan çend gün mukaddem Tebriz tarîkiyle yine Tahran'a avdet eylemişdir.

Horasan ve Belucistan ve yahud Afganistan üzerinden Hindistan'a hücumun müte‘assir olacağı cihetle Azerbaycan'dan Basra körfezine kadar olan mahalleri bi't-tedric zabt ve teshîr ile buraların Hindistan muzafferiyâtına tarîk ittihâzı Rusya erkân-ı harbiyesince düşünüldüğü İngilizlerce bir müddetden beri mevzû‘-ı bahs mesâilden olup mûmâileyh ateşemiliter Makü'dan avdeti esnasında şehbenderhaneye gelerek çâkerleriyle mülâkatında Rusya Devleti'nin Basra körfezine doğru ilerlediği takdirde Anadolu ve Irak-ı Arab taraflarının muhâfazası için Saltanat-ı Seniyyece ittihâz buyurulacak tedâbir-i tedâfü‘iyyeye İngiltere Devleti'nin müşâreket etmesi lâzım geldiği halde hangi noktanın tahkimi fâide-bahş olacağı ve Ekrâd'dan İngilizler tarafından gönüllü asker cem‘i kâbil olup olamayacağı misillü bütün Rusya'nın harekâtına mukâvemete mütedâir bahisler açdığı cihetle seyahat-ı vâkı‘asının mezkûr Erkân-ı Harbiye'nin tasavvurât-ı melhûzasına sed çekmek esbâbının istihsâli neye mütevakkıf olduğunun tahkikinden ibaret olduğu bir sûret-i vâzıhada müstebân olmuş ve mûmâileyhin sâlifü'l-arz beyânâtına zât-ı mekârim-vefd-i hazret-i Padişah-ı

mülk-perverînin zîr-i idare-i hakîmânesinde Saltanat-ı Seniyyece şimdiki halde müttehaz mesleğin hâricen muhâfaza-yı sulh u salâh ve dahilen hayret-res-i ukûl olacak bir sür'at ve himmet-i fevkalâde ile i'mâr-ı mülk ve memleketden ibaret olup fakat diğer tarafdan tezyîd-i satvet hususuna dahi derece-i nihâyede itina buyurulmakda olduğundan sâye-i kudret-vâye-i hazret-i şehinşahîde Memâlik-i Mahrûse-i Şahane'nin her tarafının müdâfaa ve muhâfazası elbette düşünüleceği ve Ekrâd'a gelince bunların uğur-ı meyâmin-i mevfûr-ı hazret-i hilâfet-penâhîden başka hiçbir kimse için bir damla kan dökmeyecekleri ve cümlesinin nâm-ı nâmi-i hümâyûna mensûb süvari alaylarında sıfat-ı celîle-i askeriyeyi hâ'iz bulunduklarından nâşî hîn-i iktizâda ancak metbû'-ı mufahham ve mu'azzamlarının ve umumî kumandan-ı celîlü'ş-şanlarının emr u ferman-ı hümâyûnu altında fedâ-yı cân eyleyecekleri yolunda cevablar verilmişdir.

Mûmâileyhin hükümet-i metbû'asının emr ve tensibiyle ve yahud kendi arzusuyla mı mahall-i mezkûreyi geşt ü güzâr etdiği çâkerlerince mechûl bulunmuş ise de Rusyaluların Basra körfezine doğru harekât-ı mutasavvereleri hakkında pek ziyade telaş gösterdiğine ve meşhûdâtını devlet-i metbû'asına bildireceğini dahi işrâb eylediğine ve Ekrâd'dan gönüllü cem'i hayalâtı yerine Ermenilerin asker hâline vaz'ı misillü bir fikr-i muzırrın kâim olması İngilizlerin ahvâl-i malûme-i hod-endişânelerinden pek de müstebid olmadığına ve Rusya ve İngiltere politikalarınca i'tilâf husûlü hakkında ahîren evrak-ı havâdisde görülen neşriyâtın derece-i hakikati henüz malûm bulunmadığına mebnî keyfiyetin pîş-i nazar-ı dekâyık-eser-i hidîv-i efhamîlerine arzına cesaret kılındı, ol bâbda.

[27 Ocak 1895]

Y. A. HUS, 317/126

83

KARABAĞ ERMENİ FESATÇILARININ DİĞER ERMENİLERİ İSYANA TEŞVİK ETMELERİ

Karabağ Ermeni fesatçılarından bazılarının; Tiflis'e sığınmış olan Ermenileri, hazırlanan bir isyana katılmaya teşvik ettiklerine ve gereken

tedbirlerin alınmasına dâir Tiflis Başşehbenderliği'nden gelen telgraf üzerine Petersburg Osmanlı Sefareti'nce Rusya Hâriciye Nazırlığı nezdinde teşebbüse geçilerek Kafkasya memurlarının konudan haberdar edileceğinin bildirildiği hakkında Sadâret ve Hâriciye **tezkireleri.**

[29 Haziran 1897]

***

Sadâret
Mektubî Kalemi
Numara 1435

Van Vilâyeti Vekâleti'ne Şifre

Karabağ Ermeni müfsidlerinden bazıları Tiflis'e iltica etmiş olan Ermenileri Haziran'ın on beşinci günü Van'da ikâ'ı musammem bir iğtişâşa iştirâke teşvik etdikleri Tiflis Başşehbenderliği'nin iş'ârından anlaşılmakla takayyudât-ı lâzime ve ciddiye icrası tavsiye olunur.

*

Bâb-ı Âlî
Daire-i Hâriciye
Tercüme Odası

Hâriciye Nezâreti'ne 22 Haziran sene [18]97 tarihiyle Tiflis Başşehbenderliği'nden vârid olan telgrafnâmenin tercümesidir.

"Karabağ" Ermeni müfsidlerinden bazıları Tiflis'e iltica etmiş olan Ermenileri şehr-i hâlin on beşinci günü için Van'da hazırlanan bir iğtişâşa iştirâke teşvik ediyorlar.

*

Bâb-ı Âlî
Daire-i Hâriciye
Mektubî Kalemi
1435

Huzur-ı sâmî-i hazret-i Sadâret-penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir,

Karabağ Ermeni müfsidlerinden bazıları Tiflis'e iltica etmiş olan

Ermenileri Haziran-ı Rûmî'nin on beşinci günü için Van'da hazırlanan bir iğtişâşa iştirâke teşvik etdiklerini hâvî Tiflis Başşehbenderliği'nden vârid olan 22 Haziran sene [18]97 tarihli telgrafnâmenin tercümesi leffen takdim kılınmış ve zikr olunan mülteci Ermenilerin men'-i harekât-ı muzırraları esbâbının istihsâliyle neticesinin inbâsı Petersburg Sefâret-i Seniyyesi'ne tavsiye edilmiş olmakla emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fî 22 Muharrem sene [1]315 ve Fî 11 Haziran sene [1]313

Hâriciye Nâzırı
Tevfik

*

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret-i Uzmâ
Mektubî Kalemi

Van Vilâyeti Vekâleti'nden vârid olan şifreli telgrafnâmenin hallidir

C[evab]. 12 Haziran sene [1]313 sâye-i kudret-vâye-i cenâb-ı Padişahî'de dahilen ve hâricen muhill-i asâyiş bir hâl zuhûr etmeyüp lehü'l-hamd sükûnet ve emniyet kemâkân ber-devam idüğü ve âtiyen dahi rızâ-yı âlîye mugâyir bir hal ve hareketin vukû' ve zuhûra gelememesi emrinde mevki'an ve hâlen lâzım gelen tedâbir-i tahaffuzkârî ve inzibatiyeye tevessülden bir an ve bir dakika gerü durulmamakda bulunduğu ma'rûzdur. Ferman.

Fî 17 Haziran sene [1]313

Van Vali Vekili ve
Sekizinci Fırka Kumandanı
Ferik **Şemsi**

*

Bâb-ı Âlî
Daire-i Hâriciye
Mektubî Kalemi
1466

Huzur-ı sâmî-i hazret-i Sadâret-penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir,

"Karabağ" Ermeni müfsidlerinden bazıları Tiflis'e iltica etmiş olan Ermenileri Haziran-ı Rûmî'nin on beşinci günü için Van'da hazırlanan bir

iğtişâşa iştirâke teşvik etdiklerini hâvî Tiflis Başşehbenderliği'nden vârid olan telgrafnâmenin tercümesi 22 Muharrem sene [1]315 tarihli tezkire-i çâkeriyle takdim ve zikr olunan mülteci Ermenilerin men‘-i harekât-ı muzırraları esbâbının istihsâliyle neticesinin inbâsı Petersburg Sefâret-i Seniyye'sine tavsiye edildiği arz ve terkîm kılınmışdı. Ol bâbda icra eylediği teşebbüs üzerine Rusya memâliki dahilindeki Ermeni fesedesinin bu yoldaki tesvilâta men‘-i iştirâkleri için tedâbir-i âcile ittihâzı lüzumunu Kafkasya memurlarına derhal bâ-telgraf izbâr edeceğini Rusya hâriciye nâzırı muâvininin kendisine kat‘iyyen vaad eylemiş olduğunu mübeyyin Petersburg sefîri saâdetlü paşa hazretlerinden cevaben alınan 24 Haziran sene [18]97 tarihli ve 249 numaralı telgrafnâmenin tercümesi dahi leffen arz ve takdim kılınmakla emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fî 25 Muharrem sene 1315 ve fî 14 Haziran sene [1]313

Hâriciye Nâzırı
Tevfîk

*

Bâb-ı Âlî
Nezâret-i Hâriciye
Tercüme Odası

Hâriciye Nezâreti'ne 24 Haziran sene [18]97 tarihiyle Petersburg Sefâret-i Seniyyesi'nden vârid olan 249 numaralı telgrafnâmenin tercümesidir

Yüz dokuz numaralı telgrafnâme-i âsafânelerini şimdi aldığımdan hemen hâriciye nâzırının muâvinini görüp mündericâtını tebliğ eyledim.

Muâvin-i mûmâileyh işin ehemmiyet ve müsta‘celiyetine ve müddet-i mu‘ayyenenin takarrub etmesine mebnî Rusya memâliki dahilindeki Ermeni fesedesinin telgrafnâme-i devletlerinde beyân olunan komitelerin tesvilâtına men‘-i iştirâkleri için tedâbir-i âcilenin ittihâzı lüzumunu Kafkasya memurlarına derhal bâ-telgraf izbâr edeceğini bendenize kat‘iyyen va’d eylemişdir.

[29 Haziran 1897]

A. MKT. MHM, 670/14

84

AHISKA, KARABAĞ VE GENCE'DEN OSMANLI TOPRAKLARINA GEÇEREK KARIŞIKLIK ÇIKARACAKLARI HABER ALINAN ERMENİLER İÇİN TEDBİR ALINMASI

Ahıska, Karabağ ve Gence'den Açmiyazin Katagikosu'nun yanına giden birkaç yüz Ermeni fesatçının Rusya veya İran sınırından Osmanlı topraklarına geçerek karışıklık çıkaracakları haber alındığından, Erzurum ve Van vilâyetlerine gerekli tedbirlerin alınması, Petersburg ve Tahran sefâretlerine ise fesatçıların sınırdan geçişlerine engel olunması hususlarında talimat verilmesini bildiren Dâhiliye Nezâreti **tezkire suretleri.**

[2 Eylül 1897]

***

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'nden vârid olan fî 4 Rebîülahir sene [1]315 ve fî 21 Ağustos sene [1]313 tarihli tezkirenin sûretidir.

Devletlü efendim hazretleri,

Rusya'da bulunan Ermeni fesedesinden birkaç yüz kişinin Ahısha taraflarından Eçmiyazin katagikosu nezdine gitmekde ve Karabağ ve Gence'den dahi bir hayli haşerâtın yine o cihete hareket etmekde oldukları ve eğer Rusya kordonlarından fırsat bulurlar ise Bayezid cihetinden ve bulamadıkları halde İran hududundan tecavüzle Memâlik-i Şahane'de îkâ'-yı şûriş edecekleri istihbâr kılınması üzerine takayyudât-ı lâzimenin icrası hususu Erzurum ve Van vilâyetlerine iş'âr ve ihtar edilmesiyle nezâret-i celîle-i âsafânelerimizde fesede-i merkûmenin men'-i mürûrları esbâbının istihsâli için Petersburg ve Tahran Sefâret-i Seniyyelerine talimât-ı mahsûsa itâ buyurulması menût-ı himem-i aliyye-i dâverîleri olduğu Tesrî'-i Muâmelât Komisyonu'ndan ifade kılındı. Ol bâbda.

[2 Eylül 1897]

HR. SYS, 2792/56

85

ERMENİ KOMİTESİNİ KIŞKIRTMAK ÜZERE LİDERLERİ TARAFINDAN GİZLİCE DAĞITILAN BROŞÜRLER

Rusçuk Tüccar Vekaletince Hâriciye Nezâreti'ne gönderilen, Ermeni liderleri tarafından gizlice dağıtılan iki broşür ile Ermeni liderlerinden olup Rusya'nın Karabağ ilçesi halkından olan Aristakis adlı şahsa ait resmin, incelenerek gereğinin yapılması için Sadâret'ten Dâhiliye Nezâreti'ne yazılan **tezkire.**

[8 Ekim 1903]

***

Sadâret-i Uzmâ
Mektubî Kalemi

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Ermeni fesad komitesini teşvikan rüesâ-yı fesede tarafından Ermenilere hafiyyen tevzî‘ olunan risâlelerden elde edilen ikisi ile Ermeni rüesâsından Rusya'nın Karabağ kasabası ahalisinden Aristakis zorbanın resminin gönderildiğini mutazammın Ruscuk Tüccar Vekâleti'nden Hâriciye Nezâret-i Celîlesi'ne gelen tahrirâtın sûreti ve mezkûr resim ve risâleler nezâret-i müşârunileyhânın 12 Receb sene [1]321 tarihli ve 2603 numaralı tezkiresiyle beraber savb-ı devletlerine irsal kılınmağla bâ-tedkik iktizâsının ifâ ve keyfiyetin inbâsına himmet.

Fî 25 Eylül sene [1]319 [8 Ekim 1903]

A. MKT. MHM, 548/10

86

GENCE'DE ERMENİLERİN MÜSLÜMAN EVLERİNİ YAKIP YAĞMALAMALARI

Tiflis Şehbenderliği'nden gelen telgrafta, Gence'den gelen bazı Müslümanların ifadesine göre; Ermenilerin üç yüz Müslüman evini yaktıkları ve Ermeni mahallelerinde oturan İslâm evle-

rini de yağmaladıkları ifade edildiğinden Gence'deki Müslüman halkın can ve mallarının korunması için Rusya Hükümeti nezdinde girişimde bulunulması hakkında Padişah emri olduğunu Hâriciye Nezâreti'ne tebliğ eden **Sadâret tezkiresi.**

[22 Ocak 1906]

***

Sadâret-i Uzmâ
Mektubî Kalemi

29 Şevvâl sene [1]323/13 Kânûn-ı Evvel sene [1]321

Hâriciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Gence'den gelen bazı Müslümanların ifadesine göre Ermenilerin, üç yüz Müslüman hanesini ihrâk ve Ermeni mahallelerinde kâin İslâm hanelerini nehb ü gâret eylediklerine dâir Tiflis Başşehbenderliği'nin telgrafnâmesi ol bâbdaki tezkire-i devletleriyle beraber lede'l-arz ahali-i İslâmiye'nin muhâfaza-yı hukuk ve emvâli için Rusya Hükümeti nezdinde tekrîr-i teşebbüsât edilmesi şeref-sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî icab-ı âlîsinden bulunduğu Mabeyn-i Hümâyûn Başkitâbet-i Celîlesi'nden bâ-tezkire-i hususiye cevaben tebliğ edilmiş olmakla ber-mantûk-ı emr u ferman-ı hümâyûn-ı şahane iktizâsının ifâsına himmet.

*

Sadâret-i Uzmâ
Mektubî Kalemi

Hâriciye Nezâret-i Celîlesi'ne

27 Zilkade sene [1]323/ 9 Kânûn-ı sânî sene [1]321

Ermenilerin dokuz İslâm karyesi ihrâk ve bir çok Müslümanları itlâf ve bir milyonluk zarar îkâ‘ eylemiş ve kırk kişi esir etmiş olduklarından ve bu gibi ahvâl-i müessifenin temâdisinden bahisle Kont Lamsdorf'un sûret-i ciddiyede nazar-ı dikkati celb olunarak tedâbir-i müessire ittihâzı Petersburg Sefâret-i Seniyyesi'ne tavsiye ve izbâr edilmiş olduğuna dâir tezkire-i devletleri lede'l-arz bu bâbda Rusya Hükümeti nezdinde tekrîr-i teşebbüsât olunması şeref-sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i cenâb-i hilâfet-penâhî iktizâ-yı âlîsinden bulunduğu Mabeyn-i Hümâyûn-ı Mülûkâne Başkitâbet-i

Celîlesi'nden bâ-tezkire-i hususiye iş'âr kılınmış olmakla ber-mantûk-ı emr ü ferman -ı şahane iktizâsının ifâ ve inbâsına himmet.

[22 Ocak 1906]

A. MKT. MHM, 550/7

87

KAFKASYA MÜSLÜMANLARI'NIN KATLİÂMINA KATILMAK ÜZERE ERZURUM'DAKİ ERMENİ FEDAİLERİN GENCE'YE GELMEYE BAŞLADIKLARI

Tiflis'te sakin itibarlı bir şahsın Başşehbenderhane'ye başvurarak; Kafkasya Müslümanları'nın katliâmına katılmak üzere Erzurum Vilâyeti yönünden sekiz yüz Ermeni fedâisinin peyderpey Gence şehrine geldiklerini bildirmesi üzerine, bunların Kafkasya'ya geçmelerine engel olunması hususunda Dâhiliye ve Hâriciye Nezâretleri ile Sadâret arasında yapılan **yazışmalar.**

[26 Mart 1906]

***

Bâb- ı Âlî
Daire-i Hâriciye
Mektubî Kalemi
Aded: 3697

Huzur-ı sâmî-i hazret-i Sadâret-penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir;

Tiflis'de mukim muteber bir zâtın Kafkasya'da Gence şehrinden alıp başşehbenderhaneye bi'l-mürâcaa kırâat eylemiş olduğu bir mektubda Kafkasya Müslümanlarının katliâmına iştirâk etmek üzere Erzurum vilâyeti cihetinden sekiz yüz Ermeni fedâisinin el-yevm Gence şehrine muvâsalat etmiş ve peyderpey gelmekde bulunmuş oldukları cihetle bunların Memâlik-i Şahane'den Kafkasya'ya azimetlerinin men'i hususunun Hükümet-i Seniyye'den istirhâmı lüzumu gösterilmiş olduğundan ve Ermenilerin Memâlik-i Şahane'ye duhûl ve hurûcları hakkındaki memnû'iyet-i

kat‘iyyeye nazaran haber-i mezkûrun tasni‘âtdan ibaret olacağını ve mamâfih hudud-ı Hakanice icra edilegelmekde olan takayyudâtın tezyidi lüzumunun Hükümet-i Seniyye'den istirhâm edeceğini mûmâileyhe beyân eylediğinden bahisle mektub-ı mezkûrda mahkî rivâyete nazaran icab edenlere emir verilmesi ifadesini şâmil Tiflis Başşehbenderliği'nden ahz olunan 26 Kânûn-ı sânî sene [1]321 tarihli ve on beş numaralı tahrirâtın sûreti leffen takdim kılınmakla icra-yı icabı menût-ı irâde-i aliyye-i fahîmâneleridir. Emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 30 Zilhicce sene 1323 ve fî 11 Şubat sene 1321

Hâriciye Nâzırı
Tevfik

*

Bâb- ı Âlî
Daire-i Umûr-ı Dâhiliye
Tesrî‘-i Muâmelât ve Islâhât Komisyonu
Aded: 185

Huzur-ı âlî-yi hazret-i Sadâret-penâhî'ye

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki;

13 Şubat sene [1]321 tarihli ve üç bin beş yüz sekiz numaralı tezkire-i sâmiye-i cenâb-ı vekâlet-penâhîleri üzerine Erzurum, Van ve Bitlis ve Trabzon vilâyetlerine tebligât icra olunarak Kafkasya Müslümanlarının katliâmına iştirâk etmek üzere Erzurum'dan Gence şehrine sekiz yüz Ermeni fedâisi geçdiğinin kat‘iyyen asl u esası olmadığını ve mamâfih kimsenin o taraflara geçememesi için tezyid-i takayyudât olunduğu Erzurum'dan ve Ermenilerin hâricden sevâhil-i vilâyete men‘-i duhûl ve hurûcları zımnında takayyudât icra olunmakda olduğu gibi bu kerre de takayyudât-ı vâkı‘anın teşdîd ve tezyîdi lüzumu icab edenlere tebliğ edildiği Trabzon vilâyetlerinden cevaben alınan telgrafnâmelerde bildirilmiş ve Hâriciye Nezâret-i Celîlesi'nin tezkire-i mevdû‘ası melfûfuyla ve Tesrî‘-i Muâmelât Komisyonu ifadesiyle iadeten pîşgâh-ı sâmî-i fahîmânelerine takdim kılınmışdır. Ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî Selh-i Muharrem sene [1]324 ve fî 13 Mart sene [1]322

Nâzır-ı Umûr-ı Dâhiliye
[Mehmed Fâik Memduh]

*

Bâb-ı Âlî
Daire-i Hâriciye
Mektubî Kalemi

26 Kânûn-ı sânî sene [1]321 tarihli Tiflis başşehbenderinin tahrirâtı sûretidir

Kafkasya'da Gence şehrinden Tiflis'de mukim muteber bir zâta vârid olan mektubun mündericâtı hakkında Şehbenderhane'ye malûmât itâsı iltimas olunmasına nazarân mürselün-ileyh Şehbenderhane'ye gelüp tahrirât-ı mezkûreyi bendenize kırâat eylemiş ve mazmûnu Kafkasya Müslümanlarının katliâmına iştirâk üzere Erzurum vilâyeti cihetinden sekiz yüz Ermeni fedâisi el-yevm Gence şehrine muvâsalat ve bir tarafdan da peyderpey gelmekde idiklerinden bunların Memâlik-i Mahrûse-i Şahane'den bu tarafa gelmelerinin men‘i için Hükümet-i Seniyye'ye niyâz eylemekden ibaretdir. Rus postalarında bi'l-umum mekâtib feth ve küşâd ve muâyene edildiklerinden mevkiine nazarân ismini zikirden ihtirâz eylediğim mürselün-ileyhe cevaben işbu şâyi‘anın sıhhatine itimad edilmemesini zirâ Ermenilerin Memâlik-i Şahane'den hurûc ve duhûlleri memnû‘iyet-i kat‘iyye tahtında olmakla beraber hudud-ı hakanî taraflarında nezâret ve takayyudât-ı kâmile ifâ edildiğinden bunların bu zamanda firarlarına meydan verilemeyeceği ve şâyiât-ı mezkûre ahali-yi İslâmiye'yi sırf ye’s ve fütûra götürmek üzere Ermeni komiteleri ve yahud sair tarafdan tertib ve tasnî‘ edilmiş desîseden ibaret idiğini beyânla beraber işbu ihbarâtın Hükümet-i Seniyye'ye arzıyla hudud-ı hakanî taraflarında mevcud olan takayyudâtın bir kat daha teşdîd ve tezyîdini istirhâm edeceğimi ilaveten beyân eylerim. Sâlifü'l-arz mektub mündericâtına nazarân Hudud-ı Hakanî Kumandanlığı'na icab eden emr ve talimâtın tekidi her halde rey-i rezîn-i isabet-karîn-i cenâb-ı nezâret-penâhîlerine mütevakkıf bulunmuş olmakla ol bâbda.

Aslına mutâbıkdır
Salahaddin

[26 Mart 1906]

A. MKT. MHM, 550/13

88

RUSYA'NIN ŞUŞA KASABASINDAN VARTAN'NIN İSTANBUL'DA ARANMASI

Rusya'nın Şuşa Kasabası'ndan Vartan Varşak isimli şahsın, bulunduğu yer ve kimliğinin araştırılmasına gerek görüldüğünden gizlice bilgi verilmesi için Zabtiye Nezâreti'nin İstanbul, Beyoğlu ve Üsküdar birimlerine gönderilen **tamim.**

[1 Ekim 1906]

***

Tamîm

865 İstanbul
1067 Beyoğlu
859 Üsküdar

Mısır'da Matosyan ve Mıgırdıç Apermiyan ve Ağaton Bey ve Sitrak Terbiyan ve Çırak Berberyan ve Filibe'de Mardiros Manukyan, İnzabek ve Simon ve Rusya'nın Şuşa kasabasında Vartan Varşak nâm şahısların mahallerince ahvâl ve hüviyetlerinin tahkikine teşebbüs olunduğundan buraca da mahremâne olarak vesâit-i münasibe ile tahkikât-ı lâzime bi'l-icra istihsâl olunacak malûmâtın pey derpey inbâsı hususunda iktizâ edenlere izbârı Hey'et-i Tahkikiye'den ifade olunarak icabı icra kılınmış olmakla idare-i aliyyelerince de iktizâsının ifâ ve neticenin inbâsı hususuna himem.

18 Eylül [1]322/ [1 Ekim 1906]

ZB, 592/137

89

GENCE, ZENGİZOR, ŞUŞA, CEVANŞİR VE KAZAK SANCAKLARINDA İSYANLARDAN DOLAYI YİYECEK VE ERZAK SIKINTISI

Gence'de önceden ortaya çıkan isyan ve karışıklıklardan dolayı kıtlık ve hastalıkların yaygınlaştığı, Müslüman ve Ermeni zenginlerinden oluşan

komisyonun yardımlarının yetersiz kaldığı, Zengizor, Şuşa, Cevanşir ve Kazak sancaklarında yiyecek, erzak sıkıntısı ve pahalılığın had safhada olduğuna dâir Tiflis Başşehbenderliği'nden Hâriciye Nezâreti'ne gönderilen tahrirât.

[20 Şubat 1907]

***

Bâb-ı Âlî
Tercüme Odası
Numara: 42

Hâriciye Nezâreti'ne 20 Şubat 1907 tarihiyle Tiflis Başşehbenderliği'nden vârid olan 14 numaralı tahrirâtın tercümesidir:

Geçen sene zuhûr eden iğtişâşât neticesi olarak Gence'de kaht u galâ ve hastalık hüküm-fermâ olmağa başlamışdır. Mahall-i mezkûr guvernörünün taht-ı riyâsetinde müteşekkil iâne komisyonu birçok bîvâyegâne muâvenet edemiyor. Ahali-i İslâmiye ile Ermeni ağniyâsı tarafından verilen iânât erbâb-ı ihtiyacın yüzde birine bile kifâyet etmediğinden komisyon-ı mezkûr ahali-i merkûmeye muâvenet için Kafkasya memurîn-i mülkiye ve askeriyesine mürâcaât etmişdir.

Zengizor Sancağı'nda fakr u sefâlet hüküm-fermâ olduğu gibi Şuşa ve Kazak sancaklarında dahi yiyecek ekmek yokdur. Cevanşir Sancağı'nda bir pot âdi dakîk iki rubleye çıkmışdır. Vesâit-i nakliyenin fıkdânından nâşî ekserisi dağlarda bulunan kura ahalisine edviye ve erzak gönderilemediğinden eyâletin hemen her tarafında kaht u galâ ve iskorbüt illeti hüküm-fermâdır. Emr u ferman.

[20 Şubat 1907]

HR. SYS, 1270/3_9

90

GENCE'DEKİ İKİ ERMENİ KİLİSESİNDE ÇOK MİKTARDA TÜFEK VE PATLAYICI ORTAYA ÇIKARILMASI

Elizabetpol'da -Gence- bulunan iki Ermeni kilisesinde zaptiye tarafından çok miktarda tüfek ve

patlayıcı ortaya çıkarılarak bazı rahiplerin tutuklandığına ve Ermenilerin silahlanmaya devam ettiklerine dâir Tiflis Başşehbenderliği'nden Hâriciye Nezâreti'ne gönderilen **tahrirât.**

[25 Eylül 1907]

***

Bâb-ı Âlî
Tercüme Odası
Numara: 315

Hâriciye Nezâreti'ne 12/25 Eylül 1907 tarihiyle Tiflis Başşehbenderliği'nden vârid olan 114 numaralı tahrirâtın tercümesidir:

Mevsûk bir mahalden istihsâl eylediğim malûmâta nazaran Elizabethpol'de kâin iki Ermeni kilisesinde zâbıtaca külliyetlü hartuc tüfenk, humbara zâhire ihrac olunmuş ve bir çok kesân ile râhiblerden bazıları derdest ve tevkif edilmişdir. Ermeniler el-ân silahlanmakda devam ediyorlar. Emr u ferman.

[25 Eylül 1907]

HR. SYS, 1270/3, 41_42

91

TAŞNAKSUTYUN KOMİTESİ'NİN EN NÜFUZLU LİDERİNDEN BİRİNİN GENCE'DE TUTUKLANMASI

Taşnaksutyun Komitesi'nin en nüfuzlu liderlerinden olup Elizabetpol'de -Gence'de- tutuklanarak evinde tüfek ve patlayıcı bulunan Erhimandirit Korpik'in Osmanlı topraklarında karışıklık çıkarmak maksadında olduğu bildirildiğinden, alınması gereken tedbirlere esas olmak üzere, Tiflis Başşehbenderliği'nce durumun takip edilerek bilgi verilmesi hakkında Padişah'ın iradesini tebliğ eden Yıldız Sarayı Başkitabet **tezkiresi.**

[24 Ekim 1907]

***

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu
Başkitâbet Dairesi
5854

Taşnaksutyun Fırkası'nın en müteneffiz rüesâsından olup ahîren Elizabetpol'da tevkif olunan Erhimandirit Korpik'in hanesinde iki mavzer tüfeğiyle bir çok hartuc ve sâire meydana çıkarıldığını hâvî olup resîde-i dest-i ta'zim olan 16 Ramazan sene [1]325 tarihli tezkire-i hususiye-i Sadâret-penâhîleriyle arz ve takdim kılınan Tiflis Başşehbenderliği'nin tahrirâtında bunların Memâlik-i Şahane'de îkâ'-ı şûriş maksadında bulundukları beyân olunmasına nazaran buraca ittihâzı lâzım gelecek tedâbire esas olmak üzere takib-i keyfiyet ve istihsâl-i malûmât olunması hususunun mezkûr şehbenderliğe tebliği ve alınacak neticenin arz ve inbâsı emr u ferman-ı hümâyûn-ı hazret-i hilâfet-penâhî mantûk-i âlîsine tevfikân tebliğ olunur. Ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 17 Ramazan sene [1]325 ve fî 11 Teşrîn-i Evvel sene [1]323/ [24 Ekim 1907]

Serkâtib-i hazret-i şehriyârî
Tahsin

İ. HUS, 1325. N/38

92

ELİZABETPOL'DA ELE GEÇİRİLEN SİLAHLARIN TAŞNAKSUTYUN ERMENİ ÇETESİ İLE BAĞLANTISININ TESPİT EDİLMESİ

Elizabetpol'de ele geçirilmiş olan silah ve mühimmatlarla Taşnaksutyun adlı ihtilalci Ermeni çetesinin bağlantısının tespit edildiği, yakalanan şahısların Divan-ı Harp'te yargılanacakları ve bunların emellerine dâir Tiflis Başşehbenderi Fevzi'nin Hâriciye Nazırı'na göndermiş olduğu **Fransızca tahrirâtın tercümesi.**

[27 Ekim 1907]

***

Tiflis 27/10 Ekim 1909
Tiflis Türkiye Başkonsolosluğu
Umumî No:435
Husûsî No:125

Osmanlı İmparatorluğu Hâriciye Nâzırı Tevfik Paşa hazretlerine

Sayın Nâzır

İçinde bulunduğumuz ayın 12/25 tarihli, 406/114 numaralı ve Elizabetpol'de ele geçirilen silahlar ve bombalar ile ilgili olarak sizlere takdim etmekle şereflendiğim raporun bir devamı olarak yine ifade etmekden şeref duyarım ki, ateşli silahlarla cinâyetler işleyip tahrikçi neşriyât yapan Taşnaksutyun adlı İhtilâlci Ermeni Çetesi ile müşâreketleri bulunmakla itham olunan yirmi kişi tevkif edilmişdir.

Bu sanıklar, korkunç emellerine ulaşmak için de, bu faaliyetlerini yaymak uğrunda başkalarına da ayak bağı olarak hayatlarını yok etmektedirler. Ayrıca bunların, müfreze kumandanlığı, bölükbaşılık, çeteye destek sağlamak için ahaliden vergi tahsildarlığı, muhâfızlık, komisyonculuk, mahpushane gardiyanlığı, bölgedeki mahkeme ve polis teşkilatlarına adam yerleştirmek, hâkimlik, bölgesel idareye karşı şikâyetler, ihtilâflar, cinâî ve sivil eylemler oluşturmak ve ayrıca yerli hükümet nezdinde birtakım imtiyazlar koparmak gibi faaliyetleri de mevcuddur.

İşte, Elizabetpol'de Novo-Ezerkovnaya sokağındaki bir evde polisin yapdığı bir arama esnasında on bir aded el bombası, çok miktarda dinamit, bir hayli bomba imâl kalıbı ve Taşnaksutyun çetesi mensublarının yazışma ve muhâberelerini içeren kabarık evrak ve bu şahısların yakalanmalarına medâr olan belgeler ele geçirilmişdir.

Bugünkü gazetelere bakılırsa bu sanıklar Tiflis Divân-ı Harbi tarafından yargılanacaklar.

Sayın Nâzır, en yüce hürmetlerimi sunmakla şeref duyduğumu bu vesile ile ifade etmek istiyorum.

Son derece sâdık bağlınız ve hizmetçiniz
Fevzi

27 Ekim 1907

HR. SYS, 1270/3_42, a

93

AZERBAYCAN VİLÂYETİ'NDEKİ ERMENİ FESATÇILARIN PROPAGANDALARININ ÖNLENMESİ İÇİN TEDBİRLER

Azerbaycan Vilâyeti'ndeki Ermeni fesatçıların propagandalarının önlenmesi için tedbir olarak, Ermeni okullarında milli duyguları tahrik eden gazetelerin okutulmaması, bu tür gazete ve kitaplara gümrük ve posta idarelerince el konulması, Ermenilerin gizli toplantılarında Osmanlı ve İran devletleri aleyhine yapabilecekleri müzakerelerin önlenmesi, Tebriz Ermeni murahhasının ruhani görevleri dışında siyasi işlere müdahale etmesine meydan verilmemesi hususlarında Sadâret'ten Tebriz Politika Müdüriyeti'ne gönderilen **talimât.**

[1911]

***

Cânib-i sâmî-i Sadâret-i uzmâ'dan Tebriz Politika Müdiriyeti'ne itâ kılınan talimâtın tercümesidir.

Azerbaycan Vilâyeti dahilinde olup şâyân-ı dikkat ve itina bulunan mevâdd-ı mühimmenin başlıcalarından birisi Ermeniler meselesidir. Eşrâr-ı Erâmine'nin efkâr-ı mefsedet-kârânelerinin def'i bâbında icrası şimdilik lâzım gelen teşebbüsât ber-vech-i âtî izâh olunur, şöyle ki:

Evvelâ, gerek Tebriz'de ve gerek Azerbaycan Vilâyeti dahilindeki nukât-ı sairede bulunan Ermeni mekteblerinde Ermenilerin müheyyic-i ezhânı bulunacak Ermeni gazetelerinin kırâat edilmemesine ve Marsilya ile Avrupa'nın mahall-i sairesinde Ermenice tab' ve neşr edilip hafiyyen ara sıra Azerbaycan Vilâyeti dahiline idhal edilmesi melhûz bulunan ve devleteyn-i aliyyeteyn-i İslâmiye'nin menâfi'-i politikasına mugâyir olan gazeteler ile efkâr-ı Erâmineyi tehyic edebilecek bi'l-cümle tevârih ve kütüb-i sairenin vilâyet-i müşârunileyhâ dahiline idhal edilmeyip Ermeni mekteblerinde tedris edilmemelerine ve mezkûr gazete ve kitapların gümrük ve posta idarelerine vürûdunda tevkif edilmelerine kaviyyen muvâzabet edilmesi lâzımdır.

Sâniyen, Ermenilerin mecâlis-i hafiyye in‘ikâdıyla devleteyn-i aliyyeteyn-i İslâmiye'nin politikası aleyhine bir gûnâ müzâkere ve teâti-yi efkâr edebilmemeleri hakkında tedâbir-i mü’essire ittihâzı.

Sâlisen, Tebriz Ermeni murahhasasının umûr-ı siyâsiyeye müdâhaleye meyyâl olup eşrâr-ı Erâmine'nin dahi mûmâileyhin talimâtı üzerine mecâlis-i hafiyye in‘ikâdına münhemik oldukları müstahberdir. Murahhasa-ı merkûmun vazife-yi ruhaniyesi hâricinde bir gûnâ umûr-ı siyâsiyeye kat‘iyyen müdâhalesine meydan verilmemesi ve efkâr ve teşebbüsât-ı vâkı‘asının adem-i tervîcine kaviyyen itina edilmesi lâzımdır.

Râbian, geçenlerde Ermenilerin Selmas'a tâbi‘ Deyrek nâm mahalde zâhiren kilise, bâtınen kendilerine me’men olabilecek kal‘a kılıklı bir ebniye inşâ etmiş oldukları istihbâr kılınarak ebniye-i mezkûrenin hedmi bâbında Azerbaycan hükümetine evâmir-i lâzime isdâr kılınmış idi. Ebniye-i mezkûrenin neden ibaret olup şimdilik ne halde bulunduğunun tahkik ve iş‘ârı ve kilise-yi mezkûr papazlığı ünvanıyla Mikrat nâm bir papazın ol havalide geşt ü güzâr etmekde olduğu istihbâr kılınmışdır. Merkûmun erbâb-ı fesaddan bulunması melhûz bulunduğundan mezkûr kilisenin mine'l-kadim papaz olmadığı takdirde mûmâileyh Mikrat'ın işden el çekdirilmesi ve bir vesile ile hudud-ı İraniye'den ihracı esbâbının istihsâli matlûbdur.

Hâmisen, gerek hudud-ı İraniye'den memâlik-i hâriciyeye ve gerek hâricden Azerbaycan Vilâyeti dahiline müsâferet eden Ermenilerin ahvâl ve etvârına murâkabet-i dakika icrasıyla İran'dan hârice gidenlerin evvelce kim olup ne gibi kesb ü kâr ile meşgûl idüğünü ve ahvâl ve etvârının neden ibaret bulunduğunu mübeyyin mahall-i ikametleri muhtar ve memurlarının mühür ve imzasıyla ilmuhaber ibrâz etmedikçe kendilerine pasaport itâ edilmemesi ve kethüdâ ve muhtarân tarafından eşhâs-ı muzırraya ilmuhaber verildiği takdirde kendilerinin şedîden mevrid-i mücâzât tutulmaları ve Hoy ile Selmas ve sâir kasaba ve kurada dahi ber-vech-i meşrûh muâmele edilmesi ve hâricden gelecek Ermenilerin hâl ve etvârı dahi hatt-ı hududa hîn-ı vürûdlarında tahkik edilip eşhâs-ı muzırradan ve tebe‘a-yı Osmaniye'den oldukları tebeyyün eder ise memurîn-i Osmaniye'ye teslim etdirilmesi ve

üzerlerinde ihtiyacât-ı seferiyyeden fazla esliha bulunduğu takdirde zabt edilmesi elzemdir.

Sâdisen, bir takım fesede-i Erâmine'nin memâlik-i ecnebiyeden esliha celbiyle Azerbaycan hududundan Memâlik-i Osmaniye'ye aşırmakda olmaları melhûz olup bu ise gayet mühim ve mu‘tenâ bir sırada bulunduğundan Memâlik-i İraniye'ye vârid olan Ermenilerin dakîk ve sâire çuvallarıyla buna mümâsil eşyanın içinde hafiyyen tüfenk ve hartuş idhal edecek olur ise esliha ve mühimmât-ı mezkûrenin zabtı ve hâmillerinin tebe‘a-yı İraniye'den bulunduğu takdirde şedîden mücâzâtı ve tebe‘a-yı ecnebiyeden olup yedlerinde muntazam pasaportları bulunmadığı takdirde Memâlik-i İraniye'den teb‘idleri ve muntazam pasaportları var ise isim ve şöhret ve ahvâl ve etvârlarının ber-tafsil Tahran'a iş‘ârıyla verilecek talimâta intizar edilmesi elzemdir.

Sâminen, bazı Ermenilerin fedâi nâmını takınarak memâlik-i ecnebiyede bulunan Ermeniler ile Erâmine-yi İraniye beyninde hafiyyen vâsıta-ı muhâbere bulundukları müstahberdir. Eşhâs-ı merkûmeden Azerbaycan Vilâyeti dahilinde bulundukları takdirde der-destleriyle tebe‘a-yı İraniye'den ise zecr ve mücâzâtları ve tebaa-yı ecnebiyeden ise tâbi‘ oldukları memurîn-i hâriciyeye bâ-teslim hudud-ı İraniye'den tardları ve yedlerinde muntazam pasaport bulunduğu takdirde keyfiyetin Tahran'a iş‘ârı.

Tâsi’an, Memâlik-i Osmaniye'den firar ederek Azerbaycan Vilâyeti dahiline gelecek olan müfsidîn ve eşrâr-ı Erâmine'nin ikamet ve süknâlarına meydan verilmeyip der-destleriyle memurîn-i Osmaniye'ye teslimleri lâzımdır.

[1328] [1910/1911]

Y. PRK. A, 15/36

9 4

BOLŞEVİK İHTİLALİ'NDEN SONRA GÜRCİSTAN, KAFKAS MÜSLÜMANLARI, KIRIM VE KAZAN TATARLARI ARASINDA MİLLÎ HAREKETLERİN OLUŞMAYA BAŞLAMASI

Bolşevik ihtilalinin ardından orduların intizamsızlık yüzünden dağıldığı, gıda nakil yollarındaki düzensizlik yüzünden ciddi sıkıntılar yaşandığı / Ermenistan hayalini düzenli Rus ordusuna ve Avrupalı devletlere dayanarak gerçekleştireceği ümidini taşıyan Ermenilerin kendi gönüllü ordularını kurma çabasında olduğu / Gürcistan, Kafkas Müslümanları, Kırım ve Kazan Tatarları arasında da millî hareketlerin oluşmaya başlamasına rağmen Bolşeviklerin ordu kurmalarına müsaade etmedikleri / Türkistan'da bulunan Avusturyalı esirlere Rusların ücret vererek Müslümanlara karşı asker olarak istihdam ettiği hususlarında Petersburg'da bulunan Remzi Paşa'nın Rusya'nın içinde bulunduğu durumla ilgili **raporu.**

[28 Ocak 1918]

***

Petersburg Hey'et-i Murahhasası âzâsından Remzi Paşa tarafından Harbiye Nezâret-i Celîlesi'ne gönderilen 28. 1. [1]918 tarihli raporun sûretidir.

Rusya'nın ahvâl-i dâhiliyesini askeri nokta-i nazardan bir dereceye kadar hülâsaten arz etmek isterim. İhtilali müteâkib harb cephelerindeki ordular intizamsızlık yüzünden dağılmağa başladı. Çünkü ihtilal herşeyden evvel sulhü vaad etmiş idi. İhtilal sosyal demokrasi prensipleri dahilinde vukû'a geldiği cihetle imtiyazlı sınıflar yani zâbitân sınıfı memleketdeki burjuvazi ve kapitalist sınıfları misillü dağıtıldı. Zâbitlik vazifesi ekseriyetle küçük zâbitâna tevdî' olundu. Dördüncü harb senesini cebhelerdeki siperlerde ve zeminliklerde geçirmek istemeyen efrâd vazifesini ve mevkiini terk ederek memleketine, evine avdete başladı. Bugün cephelerde pek az kimselere tesa-

düf olunuyor. Kıt‘a halinde bir cüz’-i tam kalmış ise mevcudu pek azalmışdır. Donaburg civarında hududdan geçerken sözde cebhede bulunmakda olan ve fakat mevcudu pek azalmış olan bir alay kendisini tebdil edecek olan diğer alay henüz gelmediği cihetle mevkiini büsbütün terk edip geri gitmek tehdidini yapmış idi. Buna mukâbil işbu cebhedeki alayı tebdil edecek olan Diyonik'deki alay da Almanlar ile muhârebeye sevk olunuyorlar diye cebheye gitmek istemiyordu. Diyonik istasyonunda cebhelerden çekilmiş başı boş dolaşan ve geceyi istasyon binası dahilinde keyfî bir tarzda geçirmekde olan yüzlerce kişiye tesadüf olunuyordu.

Kafkas gazetelerinden haber alındığına göre Anadolu cebhesindeki Rus kıta‘âtı da çekilmekdedirler. Hatta bu geri gidiş bir intizam dahilinde cereyân etmediği cihetle geçdikleri yerleri felâkete ma‘rûz bırakıyorlar. Grozni’de Vladikafkas’da intizamsız bir alay zabitlerini öldürdü. Kafkasya dahilinde i‘âşe zaten müşkilâtla ancak bir dereceye kadar te’min edilebildiği halde geriye giden Rus kıta‘âtının intizamsızlıkları, yağmaları i‘âşeyi büsbütün sektedâr etdi. Tiflis şehri ve civarı Novorosisk ve sâir limanlardan Batum'a gelen ve buradan içerilere nakl olunan erzakla bilhassa dakîkle geçiniyor. Cebheyi terk eden Ruslar kısmen bu deniz yolunu takib etdiklerinden erzak nakliyâtı mümkün olmuyor. Sâniyen üç sene devam eden harb dolayısıyla gemi mürettebâtı istirahat ihtiyacından bahisle muntazaman nakliyât yapmıyor. Buna zamîmeten Cenûb Kazakları’nın hükümet-i muvakkatası Novorosisk ve Tuapse tarîkiyle buğday ihracına mâni‘ olmuşdur. Geri çekilmekde olan Rus kıta‘âtı dolayısıyla Tiflis'in bütün ibtidâî ve idâdî mekteblerini kapayıp talebeyi dağıtmağa ve şu sûretle konak ihzârına mecburiyet hâsıl olmuşdur.

Tiflis'den geçen Rus askeriyle yerli Kafkasyalı askerler arasında münâferet mevcuddur. İki taraf askeri birbiri aleyhine sevk ve tahrik edenler de eksik değildir. İtilâfçılar Kafkasya'da da rahat durmuyorlar. Ermeniler Rus kıta‘âtının cebheden geri gitmelerini hoş görmüyorlar. Ermenistan âmâlini husûle getürmek için Rusları sonuna kadar alet edeceklerini ümid ediyorlardı. Harb cebheleri hafifleyince boşalan yerleri bilhassa Ermeniler'den teşekkül edecek yeni kıta‘âtın doldurması iktizâ ediyor. İhtilalcilikle

ve bir kaç bin fedâî ile ve arkasında koca Avrupa hükümetlerini görmeğe alışmış olan Ermeniler bugün Ermenistan'ın teşkilinin ancak bir Ermeni ordusunun vücuda getirilmesi ve bunların harb cebhesinde karlar ve siperler içerisinde ikame ve idaresi ile mümkün olabileceğini derk eyleyince geri giden Rus askerlerini hoş görmemeğe başladılar ve bi't-tabi‘ bugünkü Bolşevik hükümetinin aleyhinde bulunuyorlar. Kafkasya'da teşkiline teşebbüs edilen gönüllü ordusu hep aynı ihtiyacın semeresidir. Böyle bir ordu teşekkül edecekse ancak Ermeni ve Gürcüler'den mürekkeb bulunacak ve kuvvetide ehemmiyetsiz olacakdır. Böyle bir gönüllü ordu teşkil imkânı olsa idi harbin daha müsaid devrelerinde bu Ermeni ve Gürcü gönüllüleri Ruslar ile birlikde çalışmış olacaklardı. Zaten bu gibi gönüllü kıta‘âtı imkânın son derecesinde evvelce teşkil edilerek harbe iştirâk etmişdir. Yeniden ehemmiyetli bir gönüllü ordusunun Kafkasya'da teşkilini pek de mümkün görmüyorum. Kafkasya'daki Ermeni gazeteleri mütârekenin hitâmını müteâkib akdi muhtemel olan sulh-i münferidin şiddetle aleyhinde bulunuyorlar. Sulh-i münferidin bütün Ermeni âmâlinin mevki‘-i fi‘le konmasına mâni‘ olacağını iddia ediyorlar. Rus milel-i muhtelifesinde el-yevm büyük bir meyl-i mahsûs görünüyor: Bolşevik hükümetinin prensipleri dahilinde bir Rus cemâhir-i müttefikası teşekkül edeceği cihetle her millet kendi cumhuriyeti arazisini şimdilik bir dereceye kadar tayin ve tahdid ederek kendi milletdaşları olan askerleri ve zâbitânı kendi mıntıkasına celbe ve millî kıta‘ât teşkiline çalışmakdadır. Ukraynalıların kendi kıta‘âtını bir dereceye topladıkları malûmdur. Kazaklar da Don havalisinde kısmen ictimâ etmişlerdir. Kafkasya'da Gürcüler, Gürcü kıta‘âtı teşkil edebilmek için cebhelerdeki efrâdını celbe çalışıyor. Bu miyânda Kafkasya'da ve Vladikafkas'da Müslüman kıta‘âtının teşkiline teşebbüs edildiği görülüyor. Bir dereceye kadar haber alındığına göre Dağıstan ve Terek müttehid bir idare teşkil etmişdir. Bunların ekserisi Dağıstan Müslümanlarıyla Çeçen ve Çerkesler ve sâir küçük kavimler teşkil etmekdedir. Bunlardan ayrıca kıta‘ât teşkil edildiği işidiliyor. Yalnız kuvvetleri malûm değildir. İdarelerinde bir intizam ve inzibat mevcud olmadığı zann olunuyor. Başlarında evvelce İstanbul'da bulunmuş olan Kaplanof nâmında bir ulemânın bulunduğu söyleniliyor.

Kırım Tatarları da ayrıca bir idare ve millî kıta‘ât-ı askeriye cem‘ etmişlerdir. Fakat Karadeniz donanması sevâhilde bunlarla muhârebe edip bi't-tabi‘ dağıtmaktadır. Tatarlar şimdilik Kırım dahilinde hâkimdirler. Bugünlerde Sivastopol ve Feodosia önlerinde Kırım Müslüman askerleriyle Bolşevik Rus kıta‘âtı arasında ufak tefek müsâdemeler vukû‘ bulduğu gazetelerden anlaşılıyor. Rus Azerbaycan kısmında Bakü ve Şuşa cihetlerinde bir Müslüman cumhuriyeti teşkil edildiği de söyleniyor. Kafkas gazetelerinin getürdiği haberlere göre Kafkas milel-i muhtelifesi yekdiğerinin hukukuna ri‘âyet şartıyla müttehid bir idare teşkil etmekde imiş. Ben Rus, Ermeni ve Gürcülerin Müslümanları aldatmağa çalışacaklarını zannediyorum. Çünkü Rus'un Ermeni ve Gürcü'nün esaslı eski teşkilâtına karşı Kafkas Müslümanları henüz teşkilât yapmakla meşguldürler. Yalnız aralarında iyi tahsil görmüş hamiyetli gençlerin bulunması ümid edilmekdedir. Tatarların en ziyade müctemi‘ bulundukları mıntıka Kazan, Ufa ve civarıdır. Ufa'da ictimâ eden bir Tatar şûrâsı (Meclis-i Mebûsânı) Ufa ve Kazan vilâyetleriyle Orenburg, Perm, Simbirsk ve Samara eyâletlerinin bazı aksâmını cami olmak üzere Volga-Ural müstakil hükümetini teşkile karar vermişdir. Kazan'da ictimâ etmekde olan Tatar askeri şûrâsı da bu hükümetin umûr-ı askeriyesini tedvir etmekdedir. Piyade, topcu ve süvari kıta‘âtı kısmen teşkil eylemişdir. Harb cebhelerinden silahlarıyla memleketlerine dönen efrâd bu kıta‘âtın esasını teşkil ediyor. Şimdilik teşekkül eden kıta‘ât hakkında kat‘î bir malûmât verilemiyor. Yalnız muhakkakdır ki Kırım'da olduğu gibi Ufa ve Kazan'da da bir kaç alay teşkil olunmuşdur. Kırım ve Ufa Tatarlarının en büyük ümidi ve Avusturya ve Almanya cebhelerinde sırf Müslümanlardan teşkil edilmiş olduğunu haber verdikleri fırkalardır. Fi'l-hakika silah altındaki Müslüman efrâdın yekûnu ziyadedir. Bunlar silahlarıyla memleketlerine avdet edince müstakil Müslüman hükûmetlerinin teşkilâtının tesrî‘i ve te’mini pek kolaylaşacakdır. Müslüman şûrâları (meclis-i millîleri) cebhe-i harblerdeki Müslüman kıta‘âtının yine Rus cemâhir-i müttefikasının emrine hazır olmak üzere memleketlerine nakline müsâade edilmesini taleb etdiler. Fakat Bolşevik hükümeti bilâ-nizâm nakliyât için tren vermiyor. Bolşevikler Müslümanların hükümet-i müstakile teşkili hakkını kabul etmekle beraber bu Müslüman hükümetlerinin ayrıca bir ordu

vücuda getürmelerine muhâlefet ediyorlar. Ordunun kendi ellerinde bulunmasını istiyorlar. Geçen gün Orenburg civarında Kazaklarla Bolşevik kıtaʻâtı arasında müsâdeme vukûʻ bulmuş, Bolşevikler Tatar kıtaʻâtının muâʻvenetini taleb etmiş. İstihbarâta göre Tatar müfrezeleri bi'l-fiil müsâdemeye iştirâk etmeyerek seyirci kalmışdır. Bütün bu ahvâl Rusya'da vaziyet-i dâhiliyenin ne merkezde olduğunu bir dereceye kadar gösterir. Bugün Don mıntıkasında ictimâ etmiş olan Kaledin Kazak kıtaʻâtı hatırı sayılır bir kuvvet teşkil ediyor. Zâbitlik mesleğinin Bolşevik prensibi mûcebince ortadan kaldırılması üzerine aç kalan zâbitânın çoğunun Kaledin ordusuna iltihak etdiği söyleniyor. Binâenaleyh bu ordu zâbit itibarıyla zengindir ki Bolşevik kıtaʻâtının en büyük sınıfı bu noktadadır. Ufa ve Karʻa'daki Müslüman kıtaʻâtı da zâbitân cihetinden kuvvetlidir. Müslüman zâbitler bu Müslüman kıtaʻâtına iltihak etmekdedirler. Kaledin kıtaʻâtı zâbitânca zengin olmakla beraber Kornilov, Aleksiyef gibi büyük kumandanlar da orada bulunmakda ve itilâfçıların vermekde olduğu para ile kabiliyetini artdırmakdadır. Zâbitânın Kaledin ordusuna iltihak etmesinin bir sebebi de işbu para meselesidir. Maʻmâfih Kaledin ordusunun şimdilik büyük mikyasda bir hareketi görülmüyor. Bu ordunun ilkbaharda bir teşebbüsde bulunup bulunmayacağı hakkında henüz bir şey denemez.

Bugün pek karışık olan Rusya ahvâl-i dâhiliyesine Rus-Romen münâsebâtının inkıtâʻını da ilave etmelidir. Kalas, İbrâil cihetlerinde bulunan iki Rus fırkası geriye gitmek teşebbüsünde bulununca Romenler mâniʻ olmak isterler. Bi't-tabiʻ aralarında muhârebe başlar. Fakat bu müsâdemeyi Rus hükümet-i merkeziyesine ve Başkumandanlığı'na ancak Avusturya Erkân-ı Harbiye-i Umumiyesi haber verir. Bu vakʻa üzerine zaten pek gergin olan Rus-Romen münâsebâtı büsbütün münkatiʻ olur. Bu miyânda Bolşevik kıtaʻâtının Ukrayna kıtaʻâtıyla Ukrayna mıntıkasında bazı noktalarda çarpışmakda olduğunu da der-hâtır etmeliyiz. Romen sefîrinin pasaportları verilerek Petersburg'dan İsveç tarikiyle hârice sevk edildi. Besarabya'da muhârebe devam ediyor.

Finlandiya'nın istiklâlini tanımış olan Bolşevik Hükümeti Finlandiya kıtʻasını Rus askerinden tathîr edeceğini vaad etmişken vaadini icra etmedi.

Finlandiya dahilindeki siyasî cereyânlara karışarak bu günkü Finlandiya hükümeti aleyhine hareket ediyor.

Birçok yerlerde şimendüfer intikâlâtı münkati‘dir. Helsingbor[g] ve Viborg şehirlerinde müsâdemeler devam etmekdedir. Bolşevik Hükümeti'nin hükümât-ı müstakile teşkili hususundaki esasâtı bugün şu şekildedir. Teşekkül edecek olan hükümetler Bolşevik prensipleri dairesinde demokrasi esasâtını müdâfaa ve himaye edecek hey’etler tarafından idare edilmelidir. Bu esasın hilâfında teşekkül edecek hükümetlere karşı silahla hareketden çekinmiyor. Bugün Romenlere karşı olan hareketi de bu sûretle te’vil ediyor. Bugünkü Romen Hükümeti düşer de yerine köylü, amele ve asker hükümeti geçerse derhal münâsebâtı iade etmeğe ve hatta Romenlerin hakkı olan Besarabya'nın Romanya'ya iltihakına mâni‘ olmayacağını iddia ediyor. Finlandiya'daki muharebât da aynı maksadla yapılıyor. Yarın Müslüman hükümetlerinin tarz-ı teşekkülünü kendi prensiplerine muhalif görülürse aynı şiddetle hareket etmek isteyecekleri şüphesizdir. Fakat bugün Ukrayna'da, Finlandiya'da, Besarabya'da Volga cihetlerinde muhârebelerle meşgûl olan Bolşeviklerin harbi bitirmek isterken yeni yeni harblere meydan vermeleri istikballerinin pek emin olup olmadığına dâir şüpheler uyandırıyor.

Bugün müttehid bir elden idare edilir bir Rus ordusu yokdur. Ordunun muhtelif aksâmının birbiriyle münâsebet ve teması da yokdur. Bir mıntıkadaki kuvvet diğer mıntıkaya erzak göndermez, şimendüferler bir intizama tâbi değildirler. Bugün Rusya’da mebzûl erzaka mâlik mıntıkalar olduğu gibi Petrograd gibi kısmen samandan yapılmış ekmek yiyen açlığa mahkûm mıntıkalar da vardır. Türkistan'da Avusturya esirlerine Bolşevik Hükümetini'n silah vererek Müslümanlara karşı ücretle istihdam etdiğini duymuşdum. Açlıkdan ölen üserâ büyücek bir yevmiye mukâbilinde Bolşevik Hükümeti'ne askerlik etmeği ehven görüyor. Bolşevik Hükümeti'ne "garde rouge" olarak yazılan Avusturya üserâsı da vardır. Bunlar yevmiye on-onbeş Ruble alıyorlar. Rus ahvâl-i dâhiliyesinin bu derece perişan ve tahavvüle müsta‘id olduğunu arz ederim.

[28 Ocak 1918]

HR. HMŞ. İŞO, 235/13

95

MALİ YARDIM MAKSADIYLA AZERBAYCAN'DAN TOPRAK VE MADEN ÜRÜNLERİ SATIN ALINMASI

Azerbaycan Hükümeti'ne yapılacak mali yardımın temini maksadıyla Şimendüferler İdaresince Askeri Demiryolları ve Limanlar İdaresi'ne satın alınacak olan toprak ve maden ürünlerine ödenecek meblağ ve avansın miktarı için düzenlenen mukavelenâmelerin uygun görüldüğüne dâir **Meclis-i Vükelâ kararı.**

[7 Eylül 1918]

***

Meclis-i Vükelâ Müzâkerâtına Mahsûs Zabıtnâme

Hülâsa-yı Meâli

Azerbaycan Hükümeti'nin te'min-i masârifi için muhtac olduğu mebâliğin tedâriki zımnında Dersaâdet'e muvâsalat eyleyen hükümet-i müşârunileyhâ murahhaslarıyla cereyân eden müzâkerât neticesinde işbu müzâheret-i maliyenin te'mini için Askeri Demiryolları ve Limanlar Müdüriyet-i Umumiyesi'ne mahall-i mezkûr mahsûlât-ı arziye ve madeniyesinden iki milyon liralık eşyanın fürûhtu ve buna mukâbil müdüriyet-i umumiyece o nisbette evrak-ı nakdiye itâsı ciheti takarrur eyleyerek buna dâir bir mukâvelenâme ve masârif-i müsta'celeleri için beş yüz bin liranın hemen avans olarak verilmesi zımnında da diğer bir mukâvelenâme ihzâr ve her ikisi de Maliye Nezâreti'nce tasvib edilmiş olduğundan bahisle mezkûr mukâvelenâmelerin te'âtisi istizânını mutazammın Harbiye Nezâreti'nin 28 Ağustos sene 1334 tarihli tezkiresi melfûflarıyla okundu.

Kararı

Şimendüferler idaresi bütçe kanûnuyla esasen akd-i mukâveleye salâhiyetdâr olması hasebiyle bunun için bir karar ittihâzına mahal olmayup ancak idare-i mezkûrenin ba'demâ bu salâhiyeti isti'mâl etmemesi geçende Meclis-i Vükelâ'ca taht-ı karara alınmış olmasından dolayı karar-ı vâkı'dan

istisna bu mukâvelenâmenin teâtisi tensib olunmuşdur. Bu vech ile devâir-i müteallikaya izbâr-ı keyfiyet olunması tezekkür kılındı.

Meclis-i Vükelâ azalarının imzaları

7 Eylül [1]334 / [7 Eylül 1918]

MV, 212/168

96

BATUM ANTLAŞMASI'NDAN SONRA ERMENİLERİN GÜRCÜ VE ALMANLARLA BİRLİKTE KARABAĞ VE NAHÇIVAN'DA YAPTIKLARI KATLİÂM

Karabağ'a Osmanlı birlikleri sevkedilmemesi emrine karşılık, 9. Ordu Kumandanlığı'ndan; Karabağ mıntıkasında Osmanlı askeri bulunmadığı, Batum Antlaşması'ndan sonra Ermenilerin Gürcü ve Almanlarla birlikte Karabağ, Nahçıvan ve Borçalı, özellikle Ermenilerin ise Revan ve Karabağ civarında yağma ve yakma, katil ve göçe zorlama eylemleri yaptıkları, bu tür katliama Karabağ Azerbaycan Ordusu'nun engel olduğu cevabının alındığını Hâriciye Nezâreti'ne bildiren **tezkire.**

[21 Ekim 1918]

***

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara:9351

Hâriciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

Karabağ'a kıta'ât-ı Osmaniye sevk edilmemesi hakkında Dokuzuncu Ordu kumandanına yazılan telgrafa mezkûr kumandanlıkdan ber-vech-i âtî cevab vârid olmuşdur:

1- Karabağ mıntıkası dahilinde Dokuzuncu Ordu'nun askeri yokdur. Batum Muâhedesi'nden bugüne kadar Ermeniler, İrevan, Karabağ ve Nahçıvan mıntıkaları dahilinde ve Gürcüler ile onlara iştirâk eden Almanlar Borçalı, Kazak mıntıkaları dahilindeki umum ahali-i İslâmiye'ye her dürlü ezâ ve cefâyı yapdılar. Bâ-husus Ermeniler İrevan, Karabağ havalisindeki tekmil İslâmları katl ve ihrâk ve yağma ve hicrete icbâr ederek âdetâ kâmilen mahv etdiler. Bugüne kadar Kars mıntıkasına binlerce hane İslâm muhtac, sefil bir halde hicret, firar ve ilticaya mecbur oldu. Hicret ve firar edemeyenler de oralarda mahv oldu. Ermenilerin her türlü fenalık ve imha politikasında pîşdârları bulunan Antranik nâmındaki sergerde şimdiye kadar yüz binlerce kan akıtdı. Hanmân mahv etdi ve hâlâ da Karabağ havalisinde bu politikaya devam etmekdedir. Karabağ Azerbaycan İslâm ordusundan gönderilmiş olan kuvvet bu imha politikasına mümâna'ât etmektedir. Bu kuvvetin önünden Ermeniler ve Antranik firar etmiş olduklarından o havalide muvakkaten nisbî bir sükûnet hâsıl olmuşdur. Bunun aksini iş'âr ve iddia eden Ermeniler mahzâ maksad-ı siyâsetlerini takib ve icra için hilâf-ı hakikat söyleyerek çare aramakda oldukları beyânıyla şukka-yı senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 21 Teşrîn-i Evvel sene [13]34 [21 Ekim 1918]

Sadrazâm
ve Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Reisi
Ahmed İzzet

HR. SYS, 2460/57

97

BOLŞEVİK İHTİLALİ SONRASINDA AZERBAYCAN'IN GENEL DURUMUNU BİLDİREN RAPOR

Rusya ihtilali üzerine Rus askerî kuvvetlerinin İran'ı, özellikle İran Azerbaycanı'nı tahliye etmelerini fırsat bilen Ermenilerin, Nasturîlerle birlikte Azerbaycan Eyâleti'nin batı ve güneyinde dehşet saçtıkları / Vahşet bölgesi olarak seçilen Hoy, Rumiye, Savuçbulak ve Meyanduab'ın ilçe ve

köyleriyle birlikte yakılıp, yıkıldığı, halkının yüzde altmışının katledildiği / Osmanlı kuvvetlerinin müdahalesi ile bu felaketten kurtulanların Karabağ yönüne ve İngilizlerin işgali altındaki yerlere kaçarak sığındıkları / Ancak Osmanlı askerlerinin çekileceğini duyan bölge Müslüman halkının korku içinde oldukları / Tebrizli İsmail Noberi'nin Demokrat Fırka'daki yandaşları ile gizlice Ermenilerle anlaşma yaparak İran Azerbaycanı'nın bağımsız cumhuriyet idaresi olacağını ileri sürdüğü hususlarında Tebriz Başşehbenderliği'nin Azerbaycan'ın genel durumu hakkında Hâriciye Nezâreti'ne gönderdiği **rapor.**

[26 Ekim 1918]

***

Devlet-i Aliyye-i Osmaniye
Tebriz Başşehbenderliği
Aded: 7/20

Hâriciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Hülâsa

Azerbaycan İranı ahvâl-i umumiyesi hakkında

Ma‘rûz-ı çâkerîleridir

Rusya ihtilal ve inkılâbı üzerine Rus kuvvetlerinin kısmen tanzim ve bir kısm-ı küllîsinin silah, cebehane ve sâir levâzım-ı harbiyelerini satarak veya bırakarak gayr-ı müretteb bir sûrette İran'ı ve bilhassa evvelden beri kuvâ-yı külliye bulundurdukları Azerbaycan-ı İran'ı tahliye etmelerini fırsat addeden Ermenilerle burada Âsûrî nâmıyla yâd olunan Nasturîler, Rus mekâtib-i harbiyesinde ve ordusunda talim ve terbiye görmüş Ermeni zâbitân ve efrâd kumandasında ellerine geçirdikleri silahlarla Azerbaycan Eyâleti'nin garbında ve cenûbunda icra-yı dehşet ve mel‘anete başlamışlar ve ma‘alesef bir takım menfaat-perest Müslüman İranlıların da müzâheretine nâil olmuşlardır. Sâha-i vahşet olan Rumiye, Hoy, Savuçbulak, Meyanduab şehir ve kasabalarıyla civarındaki köyler yakılmış, yıkılmış; müdhiş gâretler olmuş, mezrû‘ât mahvedilmiş, Müslümanlar erkek, kadın, çocuk yüzde alt-

mış-yetmiş derecesinde kesilmiş; namuslara tecavüz vukû‘ bulmuşdur. Bu haşerât matmah-ı nazarları olan Tebriz şehriyle civarına tasallut etmek üzereyken İran'ın vaktiyle en ma‘mûr ve müreffeh eyâleti olup ahîren sâha-i felâket olan Azerbaycan'ı hududumuzun garb ve şimâlinden işgal eden kuvâ-yı askeriyemiz tarafından perişan edilerek sağ kalanlar "Karabağ" cihetlerine ve İngilizlerin taht-ı istîlasındaki mahallere firara mecbur olmuşdur. Takriben üç yüz bin nüfusu hâvî ve veliahd makarrı olan "Tebriz" bunların tecavüzü tehlikesine ma‘rûz kaldığı bir sırada çapulculukdan başka bir meziyetleri olmayan ve "Demokrat" Fırkası'nın şerîr kısmından bulunan Tebrizli "İsmail Noberî" ile avenesi Azerbaycan İranı'nın bir cumhuriyet-i müstakille olacağını ileri sürerek ve şehirdeki müsellah Ermeniler ve milel-i gayr-ı müslime ile gizlice tevhid-i mesâi ederek Veliahd Mehemmed Hasan Mirzâ hazretlerini ve İran'ın istiklâline ve câmia-i İslâmiyete hâdim olanlarını tehdid ve tazyika başlamışlar ise de askerimizin vürûdu bu emellerine hâil olmuş ve İran hükümet-i mahalliyesinin izhâr-ı aczi nâtık bir mürâcaat-ı resmiyesi üzerine merkûm Noberî ile iki arkadaşı cihet-i askeriyece tevkif ve Kars'a sevk ve teb‘id olunmuşdur.

Burada bi-hakkın müncî sıfatıyla yâd ve temcîd olunan askerimiz Azerbaycan'ı hemen kâmilen işgal ve İngilizlerin elindeki Bağdad, Kirmanşah, Hemedan, Kazvin, Reşt, Enzeli ve Kirmanşah, Seniye, Hemedan yollarını Kazvin ile Seniye üzerinden tehdid ve Tahran’a bile icra-yı te’sir etmekde olduğu sıralarda halk kemâl-i rahat ve emniyetde iken vürûd-ı acizânemden dört beş gün sonra kolordularımızın bittabi‘ aldığı emre tevfikan yavaş yavaş Kafkas ve Van hududlarımıza doğru çekilerek Kazvin’e karşı ileri mevâzi‘in tahliye edildiğini ve Tebriz'deki kuvvetin de gittikçe azaldığını gören ve duyanlar şehrin kâmilen tahliye edileceğinden ve Noberî takımının şehir Ermenileriyle ve hâricden gelecek Âsûrî ve Ermenilerle bi'l-iştirâk katl ü gârete muhakkak sûretde başlayacağından korkuyorlar, bilhassa askerimizi hüsn-i kabul etmekde ileri gidenler tehlikeye ma‘rûz bulunuyorlar. Başşehbenderhane'nin şu sırada tekrar tesis ve -İngilizlerin Tebriz'e kuvvet sevk etmeleri ihtimaline karşı daima müteyakkız bulunmakla beraber- şehrin askerimiz tarafından müsâlahadan evvel terk edilmeyeceği hakkında vermekde olduğumuz te’minât ve şehbenderhanenin iâre

olunan eşya ile tefriş ve tezyini gibi meşgalelerle bir yere gidilmeyeceğinin isbatına çalışılması bir dereceye kadar halka teselliyet bahş oluyor ise de ortada deverân eden sulh şâyi‘alarının henüz fi‘liyâta müncer olmadan askerimizin göz önünde çekilip gitmesi tevlîd-i endişeden hâli kalmıyor. Maazallah şehirde böyle bir ihtilal zuhûrunda pek genç olan veliahdın da derhal Tahran’a gitmeğe mecbur olacağı muhakkakdır. Şehirde serbâz nâmıyla mevcud kuvvet ve silah hiçdir.

Noberî takımının elinde Rusların Rumiye gölü iskelesi olan Şerefhane'deki büyük depolarında ve mahall-i sairede bırakdıkları ve yok bahâsına satdıkları iki top ile birkaç mitralyöz ve birçok silah ve cephane bulunduğu mütevâtiren sâbitdir. Askerimizin gelmeden silahlarını saklamağa lüzum görmeyen haşerât-ı mezkûre şimdi bunları izi belli olmayacak yerlerde hıfz eyliyorlar. Şehirdeki Ermeniler'de de külliyetlü silah ve cephane olduğu söyleniyor. Bunların harekât-ı muhtemelelerine karşı Tebriz'de ve Rumiye cihetlerinde millî teşkilât yapmak üzere Kolordu Kumandanlığı'nca veliahd hazretlerine ve an-asl Rumiyeli olup Hükümet-i Osmaniye'ye merbûtiyet-i mahsûsası bulunan Hâkim Akay Mecdü's-Saltanaya bir mikdar esliha verilmiş ve efrâdı talim için Osmanlı zâbitleri de tayin olunmuş ise de her işi leyte vü le‘alle ile geçişdirmeğe alışmış olan İran memurlarından fa‘aliyet-i azimkârâne beklemek abesdir. Veliahd bazı mülâhazât-ı indiye ile muallim zâbitânımıza tevdî‘-i umûr etmekden tevakkî eylemiş, anlar da kıt‘alarına avdet etmişdir.

Ve’l-hâsıl şehrin sükûn ve asâyişi Osmanlı askerinin vücuduna medyûndur. Tebriz kolordu karargâhı iken hiç kimseden bir zerre şikâyet işidilmiyordu. Kuvvet azaldıkça askerin erzak toplaması, ebniyeyi işgal eylemeleri, efrâd-ı askeriyemizin bazı harekâtı gibi ufak tefek şeyler bahane edilerek şikâyet ve itirazlar resmî ve gayr-ı resmî sûretde tevâlî etmeğe başladı. Bunun ne gibi te’sirât ve telkinât eseri olduğu ma‘rûzât-ı ânife ve âtiye ile malûm olur.

Kısm-ı a‘zamı parasız pulsuz takımından ve eşirrâdan olup terör teşkilâtına da mâlik olan Tebriz demokratları Azerbaycan-ı İran'ın istiklâli

tarafdarıdırlar. Re’s-i kârında Seyyid Halil Erdebilî, Sertibzâde gibi aklı başında bazı kimseler var ise de onlar da harîs-i câh ve servetdirler.

Seyyid Halil, Berlin'de toplanmış olan Alman tarafdârı İran demokratlarının talimâtıyla geçende İstanbul’dan buraya gelmişdir. Bunlar Alman konsolosu vekili sıfatıyla hareket eden, vaktiyle Şiraz, ahîren Musul Alman konsolatolarını vekâleten idare eylemiş olan Mösyö "Vustrov"dan maddî ve manevî müzâherete nâ’il olmakdadırlar. Mûmâileyh nezd-i acizîme gelerek Noberî ve rüfekâsının tahliyesi için teşebbüsde bulunmaklığımı rica etdi. Halbuki veliahd hazretleri bunların Kars'dan iadeleri mukarrer ise İran hududuna muvâsalatlarında i‘zâm edeceği me’murîne teslim edilmelerini taleb ve tahte'l-hıfz Tahran'a sevklerini münasib gördüğünü acizlerine beyân eyledi. Müşârunileyhin arzusuna binâen bu hususda Dokuzuncu Ordu Kumandanlığı'yla muhabere etmekdeyim. Tebriz Almanya Konsolosluğu'na tayin edilmiş olan Mösyö "Leytin" henüz gelmemişdir. Reşt'de İngilizlere karşı hareket etmekde iken son zamanlarda terk-i muhâsama eden "Mirzâ Küçük Han"a gönderilmek üzere ahîren buradaki Almanlara gelen ve konsoloshaneye naklolunan silahların da el altından bu eşirrâya tevzî‘ olunacağını zannediyorum.

Mezkûr fırkadan İran'ın bilâ-tecezzî istiklâli ve memleketin nâil-i sükûn ve refâh olması tarafdârı olanlar ayrılarak "sosyal demokrat" ve ahîren "ittihad" nâmlarıyla gruplar teşkil etmişlerdir. Sebât edebilirlerse belki idâme-i asâyişe muvaffak olurlar. "İttihad" Partisi'nin mü’essisi Hükümet-i Osmaniye'ye merbûtiyet-i mahsûsasını mücâhedâtıyla isbat eden "Hacı Mirzâ Aka Billurî"dir. Kendisi Hoy ve Selmas Hâkimliği'ne tayin olunmuşdur. Mûmâileyhin emsali pek az olması şâyân-ı te’essüfdür. "İttihad-ı İslâm" namıyla "Mirzâ Ali Aka Hey’et" isminde münevverü'l-fikr bir zât tarafından teşkil olunan diğer bir cemiyet de memleketin refâh ve saâdeti ve maârifi ve Hükümet-i Osmaniye ile İran'ın ve her iki milletin münâsebât-ı vedâdiyelerinin tahkimi gibi güzel emeller perverde etmekde ise de faâl uzuvları yok gibidir. İş görmekden ziyade konuşmak ve çay içmek için toplanırlar.

Bi'l-umum Azerbaycan'da, hususiyle Tebriz'de açlık, hastalık pek müdhişdir. Hergün sokaklarda, kulübelerde açlıkdan, tifüs ve humma-yı tifoidi ve emrâz-ı saireden yüzlerce kişi telef oluyor. Galâ-yı es'âr kaht derecesindedir. Hububât az değil; fakat köy sâhibi müteneffiz zenginlerin eyâdî-i inhisâr ve ihtikârındadır. Kuvvetli ve teşkilâtlı bir hükümet yok ki bu sefâletlerin mehmâ-emken izâlesine çare-sâz olsun. Bir fakir ailenin dereye atılmış bir at lâşesiyle tegaddiye çalıştıklarını bizzat gördüm. Hulûl etmekde olan kış da tezyîd-i felâkete bâ'is olacakdır. Azerbaycan'ın şiddet-i bürûdetine karşı mahrûkât az ve bit-tabi' çok pahalıdır. A'yân nâmıyla yâd olunan zenginler kendi rahatlarından başka bir şey düşünmüyorlar. Kalblerinde zerre-i merhamet yokdur. Halkın sefaletini temâşadan zevk alıyorlar denilebilir.

Şahısların idâme-i asâyişi ve halkın tehvin-i ihtiyacâtı emrinde gerek veliahd hazretleri ve gerek me'murîn-i eyâleti her mülâkatımda ikazdan ve taleb eyledikleri müzâhereti ifâdan hâli kalmadığımı ve ahvâl-i mahalliye hakkında peyderpey arz-ı malûmât etmekliğim tabi'i olmakla beraber Tahran Maslahatgüzârlığı ile sûret-i hususiyede te'min-i muhabereye çalışdığımdan oradan alacağım malûmâtı da iş'âra müsâraât edeceğimi arz eylerim. Emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fi 26 Teşrîn-i Evvel sene 1334 [26 Ekim 1918]

Tebriz Başşehbenderliği'ne memur
Şehbender
İmza

HR. SYS, 2341/55

98

AZERBAYCAN BÖLGESİNDEKİ OSMANLI KUVVETLERİNİN GERİ ÇEKİLMESİNDEKİ GECİKMENİN SEBEPLERİ

Azerbaycan bölgesindeki Osmanlı kuvvetlerinin Dünya Savaşı'ndan önceki sınırlarının gerisine çekilmesi hakkında yerel komutanlığa verilen talimatın uygulanmamış olması İtilaf Devletleri ile önemli bir anlaşmazlığa sebep olacağından, Bern

Sefareti'nden gelen şikayetlere cevap olarak, askerlerin geri alınamamasındaki gecikmenin mevsim, iklim, nakliye vb. nedenlerden olduğunun bildirilmesini kararlaştıran **Meclis-i Vükelâ kararı.**

[30 Kasım 1918]

***

Meclis-i Vükelâ Müzâkerâtına Mahsus Zabıtnâme

Hülâsa-yı Meâli

Mâverâ-yı Kafkas'da cereyân etdiği iddia kılınan bazı vekâyie dâir Bern sefîrimizden vâki‘ olan şikâyâtı mutazammın telgrafnâmenin gönderildiğini ve ifâdât-ı saire-i mühimmeyi hâvî Vis Amiral Amme tarafından alınan mektubun tercümesi leffiyle Hâriciye Nezâreti'nden mürsel tezkire okundu.

Kararı

Sâlifü'z-zikr tezkirede Azerbaycan havalisindeki kuvâ-yı Osmaniye'nin harbden evvelki hududun derhal gerisine alınması hakkında mahallî kumandanlığına mukaddemâ verilen talimâta tatbîk-i hareket edilmemiş olması Düvel-i Mu’telife ile aramızda mühim bir ihtilâfın zuhûruna sebeb vereceği ve düvel-i müşârunileyhimin şikâyât-ı vâkı‘ası üzerine Devlet-i Osmaniye'ye mes’uliyet teveccüh edeceği cihetle seri‘an bu bâbda mukarrerât-ı kat‘iyye ittihâz olunarak düvel-i mu’telife amirallerine tebliği muvâfık-ı maslahat olacağı dermiyân kılınmış ve izâhât-ı vâkı‘aya göre Mâverâ-yı Kafkas'daki asâkir-i Osmaniye'nin geri alınması hakkında verilen emir ve talimâtın henüz infâz edilememesi mevsim ve iklim ve nakliye ve sâire gibi esbâb ve avârızdan neş’et etmiş olduğu misillü kuvâ-yı Osmaniye hudud-ı kadimenin beri tarafına alındığı halde yerlerinde kalacak jandarma ve polis ile ahali-i mahalliyenin muhâfaza-yı can ve malı gayr-ı kâbil olacağından burasının dahi nazar-ı dikkat ve taht-ı emniyete alınması vecâib-i umûrdan görünmesine ve mevzû-ı bahs hakkında dermiyân etmiş olduğu iş‘âra cevaben evvelce İngiliz amiraline tebliğ ve izbâr-ı keyfiyet kılınmasına mebnî iş‘âr-ı vâki‘-i mezbûrdan bahisle müşârunileyh Vis Amiral

Amme'ye dahi tebligât-ı cevabîyede bulunulmasının nezâret-i müşârunileyhâya havalesi tezekkür kılındı.

30 Teşrîn-i sânî [1]334/ [30 Kasım 1918]

Meclis-i Vükelâ azalarının imzaları

MV, 213/37

99

AZERBAYCANLILARIN ŞUŞA'DA ERMENİLERİ MAĞLUP EDEREK HAZAR DENİZİ SAHİLİNDEKİ LENGERAN BÖLGESİNİ ELE GEÇİRMELERİ

Kars ve Sarıkamış'ta Ermenilerin bir kısım halkı hapis ve sürgün ettikleri, gençleri casusluk ithamıyla öldürdükleri / Savaş vergisi adı altında halkın elinden at, araba ve büyük baş hayvanlarını topladıkları, vergi ödemeyenleri Akçakale köylerinde topa tuttukları / Azerbaycanlıların Şuşa'da Ermenileri mağlup ederek Hazar Denizi sahilindeki Lengeran bölgesini elde ettiklerine dâir haberler hakkında 15. Kolordu Erkân-ı Harbiye Dairesi tarafından Harbiye Nezâreti ile bazı valiliklere ve fırka kumandanlıklarına yazılan **tamim.**

[7 Temmuz 1919]

***

15. Kolordu Erkân-ı Harbiye Birinci Şubesi'nin Müsvedde Varakasıdır.

Harbiye Nezâreti'ne, Müfettişliğe, Van, Erzurum, Trabzon, Bitlis Vilâyetlerine, Erzincan Mutasarrıflığı'na, Üçüncü, On birinci, On ikinci Fırka, Dokuzuncu Fırka Kumandanlığı'na, süvari, nişâncı, topcu alayı kumandanlıklarına;

1- Kars'da Ermeniler Müslüman ahaliden ileri gelenleri habs ve teb'ide germiyyet vermekdedir. Yüzü mütecâviz İslâm'ı Osmanlı tebaası diyerek

der-dest ve geriye teb‘id etmişlerdir ve ekser Müslümanı casus diye itlâf etmekde oldukları anlaşılmışdır.

2- Sarıkamış ve Kars civarında Ermenilerin İslâm gençlerini toplayarak gâib etdikleri haber alınıyor. Kars ve Göle muteberânından sekiz zât imha ve Şükrü Çavuş isminde bir İslâm idam edilmişdir.

3- Ermeniler tekâlif-i harbiye nâmı altında İslâmların at, öküz, araba ve mevâşilerini cebren toplamakdalardır. Tekâlifi kabul etmeyen Akçakale çukurundaki sekiz Müslüman karyesi üzerine 300/üç yüz süvari ile 300/üç yüz piyade ve top, makineli tüfek sevk ederek ahali-yi İslâmiye'yi topa tutmuşlardır. Ahalinin cümlesi Allahuekber dağına çıkmışlardır.

5- Azerbaycanlıların takriben on gün kadar evvel Şuşa'da Ermenileri mağlub ve perişan ve burayı işgal ve Gerus istikametinde harekete devam etdikleri ve bahr-ı Hazer sahilindeki Lengeran mevkiini de elde eyledikleri ve Bakü-Culfa demiryolunun da inşâsına başladıkları haber alınmışdır.*

4- Ermenilerin bilhassa Zengesur, Nahçıvan ve Dar-ı Alagez mıntıkalarında İslâmların silahlarını toplamak için pek ziyade cebir ve şiddet ve bu bahane ile her türlü zulm ve hakaretde bulundukları mevsûkan haber alınmışdır.

6- Hudud hâricinde emniyet olmadığını Erzurum İngiliz mümessili dahi itiraf etmiş ve Tebriz'de vâki‘ olan bir kıtâli basdırmak için Ceneral Biçek karargâhıyla Gümrü'den Tebriz'e gitmekde olduğunu dahi söylemişdir.

7- Nezârete, vilâyetlere şifre ile fırkalara süvari, topcu ve nişâncı alaylarına yazılmışdır.

Aynen müfettişliğe mücâvir kolordulara ve vilâyetlere (Van, Bitlis, Trabzon, Erzurum, Erzincan) ve Harbiye Nezâreti'ne de yazılacakdır.

[7 Temmuz 1919]

HR. SYS, 2877/23

* Orijinal metinde 5. madde 4. maddenin önünde bulunmaktadır.

100

ERMENİLERİN ERİVAN MINTIKASINDA YENİDEN MEZÂLİME BAŞLAMALARI

Ermeniler tarafından Erivan mıntıkasındaki Müslümanlara yeniden mezâlim uygulanmaya başlanmış olup Zengibasar mıntıkasındaki Şulludemirci, Aşağıbahtılı, Hacıilyas, Tomuzyiyen, Şullumihmandar, Yukarıbahtılı köylerinde ahaliden birçok kişinin öldürüldüğü, hemen bütün evlerin ve camilerin tahrip edildiği, halkın nakit paralarının zorla alınıp, eşyalarının yağmalandığı, kadınlara tecâvüz edildiği ve zulme uğrayanların Osmanlı Hükümeti'nden yardım istediği.

[10 Şubat 1920]

***

Şark Cebhesi Kumandanlığı Erkân-ı Harbiyye
Sekizinci Şubesi'ne Mahsûs Müsvedde Varakasıdır
Şube Numarası: 113
Dosya Numarası: 1
Tarih-i Tesvîdi: 13/1/[13]37

Hülâsa:
Erivan mıntıkasındaki ahali-i İslâmiyeye yapılan Ermeni mezâliminin protesto edilmesi için Hâriciye'ye yazılan tahrirât.

Hâriciye Vekâletine

1- Ermeniler Erivan mıntıkasındaki ahali-i İslâmiyeye ahîren yeniden bir çok tecavüzâtda bulunmuşlar ve mezâlim icra etmişlerdir.

a- Bir seneden beri Erivan'da ticâretle iştigal eden dört İslâm'dan üçü katl ve birisi ağır sûretde cerhedilmişdir.

b- Zengibasar mıntıkasındaki Şulludemirci karyesinden Rahim Meşhed Kerim'in hanesine 1/2/[13]37 gecesi birisi asker diğerleri sivil olmak üzere altı Ermeni girmiş, familyasını ve kendisini fenâ halde

darbetdikden sonra bütün eşyalarını talan etmişler 120.000 Kafkas ve 3.000 Nikola manatını gasbetmişlerdir.

c- Aynı karyeden Gül Mehmed oğlu Kerbelâî Haydar ve Abdullah oğlu Habib'in haneleri ve karyenin mescidi tahrib edilmişdir. Tahribâta uğramayan sair hane sâhibleri de yerlerinden çıkarılarak Karabağ Ermenileri iskân edilmişdir. Ot biçmeğe giden İslâm köylülere de Ermeniler tarafından kurşun atılmışdır.

d- Aşağıbahtılı karyesinden Hasan oğlu Nebî'nin hanesini kâmilen yıkarak ağaçlarını götürmüşlerdir. Amucazâdesi Barut Ali oğlu Mehmed'in evine giren müsellah Ermeni askerleri merkûmu tehdidle parasını almışlar ve köydeki bütün binâları ve mescidi yıkmışlardır.

e- Şullumihmandâr karyesinden Kerbelâî Ali Hasan oğlu Mehmed'in haneleri yıkılmış Kerbelâî Mehmed oğlu Mehmed'in on beş hayvanı gasbedilmiş, kardaşı Tayyâr ve amcası oğlu Abdülbaki de on beş gündenberi gâib edilmişdir. Bunun öldürüldüğü zannolunuyor.

f- Yukarıbahtılı karyesinde İbrahim oğlu Kerbelâî Asker'in üç evi tahrib edilmiş karyeye gidüp gelenler yollarda tutularak darbedilmiş ve soyulmuşdur. Kadınlara da ta‘arruz edilmiş ve bütün köy halkı korkularından bir kaç haneye toplanarak dışarı çıkamamışlardır.

g- Hacıilyas köyünden Mehmed Hacı Oruc'un evi basılarak 16.000 Nikola manatı 31/1/[13]37'de Hacı İbrahim oğlu Hasan'ın da 12.000 Nikola manatı ve tekmil eşyaları gasbolunmuşdur.

h- Bahtılı yanındaki Domuzyiyen köyünde de bazı haneler tahrib olunmuş ve şâyed bu hâller İslâmlar tarafından şikâyet edilirse müştekîlerin kâmilen katledileceği de makam-ı tehdidde bildirilmişdir.

2- Himayesiz ahali-i İslâmiyeye karşı el-ân îkâ‘-ı zulümden geri durmayan Ermenilerin yaygarasına ve Beyzâdeyân'ın notasına karşı müskit bir cevab teşkil edecek olan bu mezâlimin Ermeni hükümeti nezdinde protesto edilmesini muvâfık görmekde olduğum ma‘rûzdur.

*

Iğdır Kumandanlığı Hazretlerine!

Zengibasar ahalisi tarafından arzuhâl

Biz Zengibasar ahalisi Taşnak eşkıya destelerinin zulmünden kovularak binlerce kadınlarımız çocuklarımız Aras çayında ve çöllerde ısıtı sayukdan aç yalavac mahvolduk. Sonra Türk arkadaşlarımızın gelmesini istedik. Vatan deyüp geldik, fakat bizim bedbahtâneliğimizden dolayı Aras boyu hudud oldu. Şimdi hemen Taşnaklar yine iş başında oldukları sebebine biz mahvoluyoruz, niceki Sarbanlar köyünde:

1- Kânûn-ı sânînin beşinde üç nefer Ekber Kerbelâî İbrahim oğlu ve Ali Kahraman oğlu ve Hüseyin Mehmed oğlu'nu şurada evvelden Ermeniler Zengi kenarına aparup korkuşuma [kurşuna] yakmışlar ikisi ölmüş, Hüseyin Mehmed oğlu yaralanmış halde kaçmış.

2- 12'sinde Şullumihmandâr köyünde Muharrem Mehmed Bâkır oğlu'nu üç nefer yoldaşıyla beş mâl ile giderken tutmuşlar. Onlardan şimdiye gibi bir haber de yokdur ... öldürmüşler.

3- Kânûn-ı sânînin 17'sinde Rahimâbâd köyünde gece Meşhedî Ali Ekber Hacı Abdul-oğlu'nun evine gidüp talan etmişler eşyalarını ve üç dâne de ineğini aparmışlar.

4- Yine Kânûn-ı sânînin 20'sinde Şulludemirci köyünde Rahim Meşhed Kerîm-oğlu'nun evini talan etmişler 20 bin manat Nikolay pulunu, 30 bin manat Kafkaz pulunu ve ev eşyalarını aparmışlar.

5- Kânûn-ı sânînin 25'inde Karakışlak köyünde Mehmed Hacı Selman-oğlu'nun evini talan etmişler üç yüz bin manat Ermeni pulunu, ellibin manat Azerbaycan pulunu aparmışlar.

6- Şubat ayının 4'ünde Sarbanlar köyünden Şurkend köyüne giderken Şurkendlileri bir araba ile iki avrat yanlarında Nefî Kerbelâî Ali Ekberoğlu, Oruç Kerbelâî Ali oğlu, Veli Kali (?) oğlu, Hano Mehmed oğlu, İbrahim Haydar oğlu, Mecid Samed oğlu, Kâzım Haşim oğlu, Memuş Hıdır oğlu bir nefer de Kargabazarlı Ahmed Allahverdi oğlu işbu adamları dutmuşlar aparup Karasu'yun kenarında kurşuna yakmışlar. Bolardan birce nefer Kargabazarlı Ahmed Allahverdi-oğlu özünü suya atmış kurtulmuş onun da ayaklarını soyuk almış, dirilmek mümkün değildir. Binlerce vak‘alar olur

kalem yazmakdan acizdir. Bizim Zengibasar köyünde bir ev kalmamış. Hepsini söküp ağaçlarını Erivan'a daşıyorlar. Ve mescid ve camilerimizi harâb edüp hetk-i hürmet etmişler. Bunların hepsini biz savt-ı hükümeti adlananlara mürâcaât ve malûm etdik, cevab da vermediler. Şimdi binlerce hürmetli kadınlarımız, çocuklarımız Erivan'da yolculuk ediyorlar. Hiçbir tarafdan muâvenet yokdur. Ne hükümet ve ne gayrîsi biz hemdemiz. Kadınlı, çocuklu, erkekli elimizi uzadırık, öz Türk kardaşlarımıza nereden olur ise bize bir çâre arayınız. Bize bu yakın zamanda bir çâre olmazsa hepimiz mahvolacağız. Yemekden giymekden insanı dolandıran eşyalardan hiç bir şeyimiz yokdur. Ne edeceğimizi bilemeyoruk. Yukarıda Allahu Teâla hazretlerinden, aşağıda Türk kardaşlarımızdan başka bir ümidgâhımız yokdur.

10 Şubat 1920

Umum Zengibasar ahalisi tarafından yazıldı.

HR. SYS, 2878/77

101

BOLŞEVİKLERİN GENCE'DEKİ KATLİAMI VE NURİ PAŞA'NIN BÖLGEDEKİ FAALİYETLERİ

Nuri Paşa'nın aralarında çıkan siyasi problemlerden etkilenerek bazı Bolşevik liderlerini idam ettirmesi üzerine Bolşeviklerin Gence'de sekiz bin kişiyi katlettikleri / Bolşeviklerin Nuri Paşa'yı İran'a firar etmeye zorlayarak idama mahkum etmeleri üzerine Halil Paşa'nın Moskova'da Lenin nezdine hareket ettiği / Azerbaycan hükûmetinin çökmesinin muhakkak olduğu ve Bolşeviklerin Doğu İslâm kavimleri arasında telafisi mümkün olmayan zararlar yaptıkları konularında Bakü'den kaçarak İstanbul'a gelen bazı subayların ifadelerine dayanarak İstanbul Emniyet Müfettişliği'ne sunulan **rapor.**

[27 Haziran 1920]

***

İstanbul Emniyet Müfettişliği Huzur-ı Âlîsi'ne

Bu kere Bakü'den firaren Dersaâdet'e vürûd eden zâbitânın ifâdâtına atfen Nuri Paşa ile Bolşeviklerin arasında mütehaddis mesâil-i siyâsiyeden müteessiren Nuri Paşa'nın Bolşevik rü'esâsından bazılarını idam etdirmesi üzerine Bolşeviklerin "Gence"de sekiz bin kişilik katliâm icra etmiş oldukları ve Nuri Paşa'nın mağluben İran'a firara mecbur edildiği ve mûmâileyhin Bolşevikler tarafından idama mahkûm olduğu ve Halil Paşa'nın işbu mes'ele-i siyâsiyeyi halletmek üzere Moskova'da Lenin nezdine azimet etmiş olduğu ve Azerbaycan hükümeti'nin inhitâtı muhakkak bulunduğu ve'l-hâsıl Bolşeviklerin Şark akvâm-ı İslâmiyesi arasında telâfisi nâ-kâbil ziyan ve zararlar ikâ' etmekde oldukları anlaşılmakla arz-ı malûmât olunur efendim.

Fî 27 Haziran sene [1]336/ [27 Haziran 1920]

İstanbul Istıtlaât Memuru
İmza

DH. EUM. SSM, 43/18

102

OSMANLI TOPRAKLARINDA ARANAN AZERBAYCAN VE GENCELİ ESİRLER HAKKINDAKİ BİLGİ

Gence Vilâyeti'nin Elenendrof semti sakinlerinden olup Muş şehri yakınındaki Şekerdağı savaşında Osmanlı Ordusu'na esir düşen Emil Hıristiyan oğlu Hümel ile diğer Azerbaycanlı esirlerin Osmanlı sınırları içinde bulunup bulunmadığına dâir Azerbaycan Cumhuriyeti İstanbul Siyasi Mümessilliği'nin sorusuna Dâhiliye Nezâretince İstanbul'da ve Osmanlı sınırları içinde bu kâbil esir kalmadığı cevabı verildiğine dâir **yazı.**

[19 Temmuz 1920]

***

Azerbaycan Cumhuriyeti
Dersaâdet Mümessil-i Siyâsiliği
Aded: 347

Hâriciye Nezâret-i Celîlesi cânib-i âlîsine

Azerbaycan'ın Gence Vilâyeti'nde kâin Elenendorf müsta‘miresi sâkinlerinden Hristiyan Hümel'in merâtibine atfen Hükümet-i Cumhuriye Hâriciye Nezâreti'nden alınan bir tahrirâtda merkûmun 586'ıncı Kuban Kazak Bölüğü'nde hıdmet eylemekde bulunan oğlu Emil Hıristiyan oğlu Hümel'in 5 Temmuz sene [1]916 tarihinde Muş Şehri kurbundaki Şekerdağı Muhârebesi'nde Osmanlı Ordusu'nun eline esir düşmüş olduğu ve el-yevm İstanbul'da esir sıfatıyla bulunduğu bildirilmekde ve memleketlerine avdet etmiş üserânın ifadesi delâletiyle Memâlik-i Osmaniye'de daha bir hayli Azerbaycanlı üserânın ve bunlar miyânında Azerbaycan'da temekkün etmiş Alman muhâcirlerinden bir kaçının bulunduğunun anlaşıldığı ilave edilmekdedir. Bu bâbda tahkikât-i muktezîye îfâsı ve aslen Azerbaycanlı olan üserânın ve bilhassa mevzû-ı bahs Emil Hümel'in memleketine iadesi esbâbının te’mini hususuna delâlet buyurulması ricası teyid ve dü-meveddete zeri‘a ittihâz kılındı.

Fî 2 Mayıs sene [1]920

Mümessil-i Siyâsî
İmza

*

Harbiye Nezâreti Üserâ Müfettişliği
Birinci Muâmelât Şubesi
874/2424

Dersaâdet 19 Temmuz 1336 [19 Temmuz 1920]

Hâriciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Fî 10 Mayıs sene [13]36 tarih ve 22111/246 numaralı tezkire-i sâmîleri arîza-i cevabîyesidir.

Dersaâdet'de bulunduğu iddia edilen Emil Hıristiyan oğlu Hümel'in Dersaâdet'de bulunduğuna dâir bir ser-rişte elde edilemediği gibi an-asıl Azerbaycanlı olup da Memâlik-i Osmaniye'de kalmış bu kâbil üserâ

bulunmadığı vâki‘ iş‘âra cevaben Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'nden bildirilmiş olmakla ona göre iktizâ-yı muâmelenin ifâsına müsâade buyurulması ma‘rûzdur. Ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Harbiye Nâzırı Vekili nâmına
Müsteşar Muâvini
İmza

HR. SYS, 2233/18

M U H Â C E R E T

103

VAN'DA BULUNAN GENCE MUHÂCİRLERİNİN DİYARBEKİR VİLÂYETİ'NE GÖNDERİLMESİ

Geçen yıllarda Rusya'dan dört kafile halinde gelen bin kişilik Gence muhâcirlerinin Diyarbekir Vilâyeti'ne gönderildiği, yeni gelen muhâcirlerin de aynı yere iskân edilmek istemeleri üzerine, eşya ve hayvanlarıyla geldiklerinden az bir masrafla Diyarbekir'e yerleştirildiklerini bildiren **Van Valiliği telgrafı.**

[29 Eylül 1901]

***

Van Vilâyeti'nden şifre

C[evab]. 13 Eylül sene [1]317

Geçen ve bu sene dört kafilede bin nüfus kadar Rusya'nın Gence muhâcirleri gelerek Muhâcirîn Komisyonu Riyâseti'yle ba'de'l-muhâbere Diyarbekir Vilâyeti'ne gönderilmişlerdir. Bu defa dahi yirmi altı hanede yüz altmış nüfus gelmiş ve bunların da Diyarbekir'e izâmlarını taleb eylemekde bulunmuşlardır. Bunların cümlesi Sünniyyü'l-mezheb olup İran'dan geçdikçe eşkıya tarafından soyulduklarını ifade etmektedirler. Bu vilâyetde İran ahalisinden Sünnîler peyderpey gelüp talebleri üzerine iskân edilmekdedir. Bunlar eşyasıyla hayvanatıyla gelmekde olduklarından emr-i iskânları için sarf olunmakda olan akçe cüz'iyâtdandır. Ferman.

Fî 15 Cemâziyelâhir sene [1]319 ve fî 16 Eylül sene [1]317 [29 Eylül 1901]

Vali
Tahir

Y. PRK. UM, 56/38

104

GENCE VİLÂYETİ'NE BAĞLI CEBRÂİL KAZASINDAN GÖÇ EDEREK DİYARBEKİR'E GELENLERİN MASRAFLARININ KARŞILANMASI

Rusya'nın Gence Vilâyeti'ne bağlı Cebrail kazası halkından iken göç ederek Van'dan Diyarbekir'e geldikleri ifade edilen muhâcirlerin bahar mevsimine kadar yiyecek, giyecek, yakacak ve kira masraflarını karşılamak üzere gereken paranın harcanabilmesi için Muhâcirîn-i İslâmiye Komisyonu'nun Sadâret'den izin talebine dâir **tezkire.**

[28 Ekim 1901]

***

Makam-ı sâmî-i hazret-i Sadâret-penâhîye

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki,

Rusya'nın Gence Vilâyeti'ne tâbi‘ Cebrail kazası ahalisinden olup dört yüz altmış sekizi kebir ve üç yüz biri sagîr ki cem‘an yedi yüz altmış dokuz nüfus muhâcirîn berâ-yı iskân Van'dan Diyarbekir'e geldikleri beyânıyla bunların mevsim-i bahara kadar iâşe ve levâzım-ı ihrâkiyeleriyle muhtac olanlarının iksâsına ve muvakkaten ikameleri için icab eden hanelerin ucûrâtına hazır edilmek üzere şimdilik yüz bin guruşun sarfına telgrafla âcilen mezûniyet itâsı Diyarbekir Vilâyeti'nden bâ-telgraf iş‘âr olunmuş olmakla iktizâsının sürat-i ifâsının Maliye Nezâret-i Celîlesi'ne emr ve iş‘ârı menût-ı re’y-i âlî-i Sadâret-penâhîleri'dir. Ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 28 Cemâziyelâhir sene [1]319 ve fî 29 Eylül sene [1]317

Muhâcirîn-i İslâmiye Komisyon-ı Âlîsi
Birinci Âzâsı
Rıza

*

Makam-ı Sâmî-i Cenâb-ı Sadâret-penâhî'ye

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Fî 1 Teşrîn-i Evvel sene [1]317 tarihli ve altmış numaralı tezkire-i sâmiye-i cenâb-ı Sadâret-penâhîleri arîza-i cevabîyesidir.

Diyarbekir'e geldikleri evvelce arz olunan muhâcirînin kable'l-vürûd dahil-i vilâyetde iskân edilmek üzere Bitlis tarîkiyle gelmekde oldukları Van Vilâyeti'nden bâ-telgraf iş‘âr kılındığından bahisle vürûdlarında iskânları icra kılınıncaya değin infâk ve iâşeleri ve mekkâri ücretleri için muktezî mebâliğin sarfına mezûniyet itâsı mukaddemâ Diyarbekir Vilâyeti'nden iş‘âr kılınması üzerine muhâcirîn-i merkûme hakkında komisyonca malûmât olmadığından Van'dan keyfiyet-i hurûcları isti‘lâm olunduğu ve oraya vürûdlarıyla aded-i nüfusları ve fakir ve bî-vâyeleri ileride tahakkuk etdirilip bildirildiği halde tesviye-i masârifi için icab eden muâmelenin tayin ve iş‘âr kılınacağı cevaben beyân edilmiş olup buna cevaben vârid olan telgrafnâmede muhâcirin-i merkûme yedi yüz altmış dokuz nüfus olarak Van'dan vürûd eyledikleri ve kendileri Rusya'nın Gence Vilâyeti'ne tâbi‘ Cebrail kazası ahalisinden olmakla beraber umumen fakir bulundukları cihetle mevsim-i bahara kadar iâşe ve levâzım-ı ihrâkiyeleriyle muhtac olanlarının iksâsına ve muvakkaten ikameleri için icab eden hanelerin ucûrâtına sarf edilmek üzere şimdilik yüz bin guruşun sarfına telgrafla âcilen mezûniyet itâsı iş‘âr olunduğu ve bunların muhâceretlerinin neye müstenid olduğu keyfiyeti hakkında Van Vilâyeti'nden bâ-telgraf olunan isti‘lâma alınacak cevabın vürûdunda ayrıca arz ve iş‘âr kılınacağı derkâr olmağın ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 10 Receb sene [1]319 ve fî 10 Teşrîn-i Evvel sene [1]317

Muhâcirîn-i İslâmiye Komisyon-ı Âlîsi
Birinci Âzâsı
Rıza

*

Makam-ı Sâmî-i Cenâb-ı Sadâret-Penâhî'ye

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki,

Fî 10 Teşrîn-i Evvel sene [1]317 tarihli ve dokuz yüz yirmi numaralı arîza-yı acizîye zeyldir.

Rusya'nın Gence Vilâyeti'ne tâbi‘ Cebrail kazası ahalisinden olup Van'dan Diyarbekir'e giden yedi yüz altmış dokuz nüfus muhâcirînin bundan elli gün evvel İran tarîkiyle Van'a geldikleri ve cümlesinin Sünniyyü'l-mezheb oldukları ve âhiren sarfına mezûniyet istenilen on bin guruş da bunların masârif-i iâşeleri dahi dahil bulunduğu bu kere Van Vilâyeti'nden cevaben vârid olan telgrafnâmede iş‘âr kılınmış ve zikr olunan on bin guruşun sarfına mezûniyet itâ buyurulması hususu dahi 14 Eylül sene [1]317 tarihinde huzur-ı sâmî-i cenâb-ı Sadâret-penâhî'lerine arz ve izbâr edilmiş olmağın ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 15 Receb sene [1]319 ve fî 15 Teşrîn-i Evvel sene [1]317 [28 Ekim 1901]

Muhâcirîn-i İslâmiye Komisyon-ı Âlîsi
Birinci Âzâsı
Rıza

A. MKT. MHM, 515/23

105

MALATYA'YA GELEN KARABAĞ VE DAĞISTAN MUHÂCİRLERİNİN İHTİYAÇLARININ BAHAR MEVSİMİNE KADAR KARŞILANMASI

Mamuretülaziz Vilâyeti'nden Malatya'ya gelen dört yüz seksen nüfus Karabağ ve Dağıstan muhâcirlerinin ihtiyaçlarını bahar mevsimine kadar karşılamak üzere gereken paranın harcanmasına izin verilmesi talebine dâir **Maliye Nezâreti tezkiresi.**

[26 Ocak 1902]

***

Huzur-ı Sâmî-i Cenâb-ı Sadâret-penâhî'ye

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Şimdiye kadar Malatya'ya vürûd eden seksen beş hanede dört yüz seksen nüfus Karabağ ve Dağıstan muhâcirlerinin ihtiyaclarına mebnî mevsim-i bahara kadar iâşeleri için icab eden altmış altı bin yedi yüz seksen guruşun sarfına mezûniyet-i serî‘a itâsı Mamuretülaziz Vilâyeti'nden bâ-telgraf iş‘âr olunmakla iktizâsının Maliye Nezâret-i Celîlesi'ne emr u iş‘âr buyurulması menût-ı re’y-i âlî-i cenâb-ı Sadâret-penâhîleridir. Ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî Selh-i Şabân sene [1]319 ve fî 28 Teşrîn-i sânî sene [1]317

Muhâcirîn-i İslâmiye Komisyon-ı Âlîsi
Birinci Âzâsı

*

Huzur-ı Sâmî-yi Cenâb-ı Sadâret-penâhî'ye

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Şimdiye kadar Malatya'ya vürûd eden seksen beş hanede dört yüz seksen nüfus Karabağ ve Dağıstan muhâcirlerinin ihtiyaclarına mebnî mevsim-i bahara kadar iâşeleri için icab eden altmış altı bin yedi yüz seksen guruşun sarfına me’zûniyet-i serî‘a itâsı Mamuretülaziz Vilâyeti'nden bâ-telgraf iş‘âr olunmakla iktizâsının Maliye Nezâret-i Celîlesi'ne emr u izbârı fî 28 Teşrîn-i sânî sene [1]317 tarihinde arz ve iş‘âr kılınmışdı. Vilâyet-i müşârunileyhâdan bu kere alınan diğer bir telgrafnâmede dahi Malatya'dan her-bâr idaresizlikden şikâyet olunmakda idiği beyânıyla ol bâbdaki mezûniyetin telgrafla itâsı iş‘âr olunmakla keyfiyetin bi't-tekrar arz ve istirhâmına mücâseret kılındı. Ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 21 Ramazan sene [1]319 ve fî 19 Kânûn-ı Evvel sene [1]317

Muhâcirîn-i İslâmiye Komisyon-ı Âlîsi
Birinci Âzâsı
Rıza

*

Nezâret-i Umûr-ı Maliye
Muhâsebe-i Umumiye
Aded: 2025

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Şimdiye kadar Malatya'ya vürûd eden seksen beş hanede dört yüz seksen nüfus Karabağ ve Dağıstan muhâcirlerinin mevsim-i bahara kadar iâşeleri için icab eden altmış altı bin yedi yüz seksen guruşun sarfına mezûniyet-i serî‘a itâsı lüzumuna dâir Muhâcirîn-i İslâmiye Komisyon-ı Âlîsi birinci azalığından takdim olunan tezkirelerin leffen gönderildiği beyân-ı âlîsiyle iktizâsının ifâ ve arz ve inbâsı şeref-vârid olan 3 ve 23 Kânûn-ı Evvel sene 1317 tarihli ve üç bin iki yüz seksen altı ve üç bin beş yüz elli dokuz numaralı tezâkir-i sâmiye-i hidîv-i efhamîlerinde emr u izbâr buyurulmuş ve keyfiyet mezkûr komisyon-ı âlî birinci âzâlığından bâ-tezkire Hazine'ye iş‘âr kılınmış olup bu misillü mebâliğin vâki‘ olacak emr-i sâmî-i cenâb-ı Sadâret-penâhîleri üzerine havalesi icra edilmekde olmasına binâen sâlifü'z-zikr altmış altı bin yedi yüz seksen guruşun icra-yı havalesi hususunun huzur-ı sâmî-i cenâb-ı Vekâlet-penâhîlerinden arzıyla istizânı Muhâsebe-i Umumiye-i Maliye'den ifade ve mezkûr tezkireler leffen takdim olunmuşdur. Ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 16 Şevvâl sene 1319 ve fî 13 Kânûn-ı sânî sene 1317/ [26 Ocak 1902]

Maliye Nâzırı
Ahmed Reşad

A. MKT. MHM. 516/9

106

KARABAĞ'DAN HAREKET EDİP İRAN TOPRAKLARINDAN GEÇEREK OSMANLI DEVLETİ'NE GÖÇ ETMEK İSTEYENLERİN ŞİKAYETLERİ

Karabağ'dan hareket edip İran topraklarından geçerek Osmanlı Devleti'ne göç etmek istediklerinde İranlılar tarafından üzerlerine saldırılan göçmenlerin, İran'ın Köhne şehrinde Osmanlı balyo-

suna müracaatlarında himaye edilmediklerini Van Valiliği'ne şikayet etmeleri üzerine konunun araştırılmak için Hâriciye Nezâreti'ne havale edildiğine dâir **Dâhiliye Nezâreti tezkiresi.**

[7 Nisan 1903]

***

Mamuretülaziz Vilâyet-i Celîlesi Cânib-i Âlîsi'ne

Ma‘rûz-ı çâkerleridir ki

Çâkerleri din-i Muhammedîye ve İslâm milletinden olduğumuz halde Rusya toprağı dahilinde Karabağ'dan hicretle İran toprağına duhûl ederek bu canibe gelmekde olduğumuz halde tarihden on mâh mukaddem İranın Humanezli Ağa Han oğlu Cafer Han ve hıdmetkârları Necef ve Davud ve Sarçalı Darşit ve Hüseyin ve sâire çokça neferât ve refikleri silah-endâz olarak üzerlerimize hücum ederek dokuz yüz aded manat-ı nakdiye akçelerimizle on iki re’s kısrak esb hayvanlarımızı gasb ederek götürdüler ve Devlet-i Aliyye tarafından İranın Köhne şehrinde ikamet eden balyosa mürâcaâtlarımızda bizleri selâmetle savuşdurmak üzere sekiz buçuk aded beyaz sîm mecidîye çâkerlerinden ahz ederek ale's-sabah çıkdığımızda ez-her cihet bizlere muâvenet etmeyerek oradan dahi çıkarak gelmekde iken İranın Ali Bulak'da Şeytan Canko'nun oğlu Haso ve Cafer Ağa'nın hıdmetkârları karyeleri derûnunda bizlerden yüz elli aded manat ve esna-yı râhda da elli aded manat mecmû‘ iki yüz manat akçelerimizi ve bir sürmeli tüfek ve bir fişeklik, kırk aded fişeğiyle ma‘a gasb eylediler ve keyfiyet-i mezkûru Van Vilâyet-i Celîlesi'ne bâ-istidâ arz eyledik ve hâk-pây-i velî-ni’amîlerine dahi istidâyı arz eyledik. Ol bâbda keyfiyetin ifâ-yı muktezâsı merhûn-ı hazret-i vilâyet-penâhîlerine menût bulunmağın emr u ferman hazret-i men lehü’l-emrindir.

31 Temmuz [1]318

Muhâcirînden	Muhâcirînden	Ve	Ve	Ve
Mehmed'in oğlu Abdülazim	Mehmed oğlu Arslan	İbrahim oğlu Arslan Han	Halil oğlu Mustafa	Adıgüzel oğlu Allahverdi

*

Dâhiliye Mektubî Kalemi

7 C. sene [1]320/ 28 Ağustos [1]318

Hâriciye Nezâret-i Celîlesi'ne

On mâh mukaddem Rusya'dan hicretle İran cihetinden geçmekde iken Humanezli Ağa Han oğlu Cafer Han ve rüfekâsı müsellahan üzerlerine hücum ederek dokuz yüz manatlarıyla on iki re’s esblerini gasb etdikleri cihetle Köhne şehrindeki Devlet-i Aliyye Şehbenderliği'ne mürâcaâtlarında muâvenet olunmadıkdan başka bilakis şehbender-i mûmâileyh dahi sekiz mecîdîlerini aldığı ve yine İranın Ali Bulağı nâm mahalde Şeytan Canko'nun oğlu Haso ve Cafer Ağa'nın adamları dahi iki yüz manatlarıyla ma’a fişek bir aded sürmeli tüfeklerini gasb eyledikleri beyânıyla istirdâdı niyâzına dâir Karabağ muhâcirlerinden Mamuretülaziz'de bulunan Arslan ve dört nefer refîki mühür ve imzalarıyla verilen arzuhâlin irsaliyle icra-yı icabı Mamuretülaziz Vilâyet-i Behiyyesi'nden gelen 5 Ağustos sene [1]318 tarih ve yetmiş altı numaralı tahrirâtda iş‘âr ve mezkûr arzuhâl leffen savb-ı âlî-yi dâverilerine tisyâr kılınmışdır. Bi't-tahkik iktizâsının ifâsına himem-i aliyye-i dâverîleri derkâr buyurulmak bâbında.

*

Dâhiliye Mektubî Kalemi

9 M. sene [1]321/25 Mart [1]319

Mamuretülaziz Vilâyet-i Behiyyesi'ne

On mâh mukaddem Rusya'dan hicretle İran cihetinden geçmekdeler iken Humanezli Ağa Han oğlu Cafer Han ve rüfekâsı müsellahan üzerlerine hücum ederek dokuz yüz manatlarıyla on iki re’s esblerini gasb etdikleri cihetle Köhne şehrindeki Devlet-i Aliyye Şehbenderliği'ne mürâcaâtlarında muâvenet olunmadıkdan başka şehbender-i mûmâileyh dahi sekiz mecîdîlerini aldığı ve yine İranın Ali Bulağı nâm mahalde Şeytan Canko'nun oğlu Haso ve Cafer Ağa'nın adamları iki yüz manatlarıyla ma’a fişek, bir aded sürmeli tüfeklerini gasb eyledikleri beyânıyla istirdâdı niyâzına dâir Karabağ muhâcirlerinden Mamuretülaziz'de bulunan Arslan ve dört nefer refîki mühür ve imzalarıyla verilen arzuhâlin irsaliyle icra-yı icabı hakkında tevârüd eden 5 Ağustos sene [1]318 tarih ve yetmiş altı numaralı tahrirât-ı

behiyyeleri üzerine sebk eden iş‘âra cevaben bu gibi Rusya muhâcirlerinin şehbenderhaneye mürâcaâtları tahattur edilemediği gibi şehbenderhane evrakında dahi buna dâir bir gûnâ kayda dest-res olunamadığı Hoy ve Selmas Başşehbenderliği'nden cevaben bildirildiği ve keyfiyet şehbender-i sâbıkdan dahi istifsâr olunarak ondan da aynı meâlde cevab alındığı Tahran Sefâret-i Seniyyesi'nden iş‘âr olunduğu Hâriciye Nezâret-i Celîlesi'nden gelen 8 Mart sene [1]319 tarih ve yirmi altı numaralı tezkirede izbâr kılınmışdır. Ol bâbda.

[7 Nisan 1903]

DH. MKT, 575/58

107

MAMURETÜLAZİZ VE MALATYA'DAKİ KARABAĞ VE DAĞISTAN MUHÂCİRLERİNİN YAZIHAN'DA İSKÂNI

Mamuretülaziz ve Malatya'da bulunan Karabağ ve Dağıstan muhâcirlerinin Yazıhan'da iskânı için tahsis edilen paranın acilen ödenmesi hakkında Maliye Nezâreti'ne yazılan **Sadâret tezkiresi.**

[28 Haziran 1903]

***

Sadâret-i Uzmâ
Mektubî Kalemi

2 Rebîülâhir sene [1]321/15 Haziran sene [1]319

Muhâcirin-i İslâmiye Komisyon-ı Âlîsi Birinci Âzâlığı'na ve Maliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Mamuretülaziz ve Malatya'da bulunan Karabağ ve Dağıstan muhâcirlerinin Yazıhan'da iskânı için tahsis olunan üç yüz elli bin guruşun üç yüz on dokuz senesi emvâlinden tesviyesi hakkında havale-nâmesinin sürat-i irsali lüzumuna dâir Mamuretülaziz Vilâyeti Meclis-i İdaresi'nden gelen 14 Haziran sene [1]319 tarihli mazbata telgrafı leffen savb-ı devletlerine isrâ ve Maliye Nezâret-i Celîlesi'ne de tebligât icra kılınmakla bi'l-muhâbere muktezâsının tesrî‘-i ifâsına himmet.

(7) Maliye'ye: Bâ-telgrafnâme inbâ ve Muhâcirin-i İslâmiye Komisyon-ı Âlîsi birinci âzâlığına da tebligât icra kılınmakla bi'l-muhâbere muktezâsının seri‘an inbâ ve inhâsına himmet.

İş‘ârât-ı aliyye-i cenâb-ı müsteşârî mûcebince.

[28 Haziran 1903]

A. MKT. MHM, 523/8

108

BATUM'DA BEKLEYEN GENCE MUHÂCİRLERİNE GİRİŞ İZNİ VERİLMESİ

Gence halkından olan Müslüman ailelerinin, göç edebilmek için Rusya'da gerekli işlemleri tamamlayarak Batum'da, Osmanlı Nezâreti'nden yurda girmelerine izin verilmesi isteklerini ihtiva eden göçmen dilekçeleri hakkında Hâriciye Nezâreti'ne Batum Şehbenderliği'nden gelen tahrirâtın arzına dâir **Muhâcirin-i İslâmiye Komisyonu tezkiresi.**

[20 Temmuz 1903]

***

Hâriciye Nezâret-i Celîlesi'ne Batum Başşehbenderliği'nden mevrûd fî 29 Mayıs sene [1]903 tarihli ve 46 numaralı tahrirâtın sûretidir.

"Elizabethpol" ahalisinden bulunan İslâm ailelerin Memâlik-i Şahane'ye hicretlerine müsâade buyurulması talebini hâvî üç kıt‘a istidânâmeye dâir 3 Haziran sene [1]903 tarihli ve 177 numaralı tahrirât-ı cevabiye-i âsafâneleri resîde-i dest-i ta‘zim oldu. İşbu aileler buraca bi'l-cümle muâmelât-ı lâzimeyi ifâ etmiş ve Memâlik-i Şahane'ye hicret etmek üzere yalnız evâmir-i aliyye-i nezâret-penâhîlerinin vürûduna intizar eylemekde bulunmuşlardır. Bu münâsebetle şurasını arz ederim ki şehr-i hâlin yirmi biri tarihli ve 38 numaralı tahrirât-ı acizânemle dahi iş‘âr eylediğim vecihle bir takım İslâm aileleri Memâlik-i Şahane'ye hicret etmek üzere Rusyaca lâzım gelen bi'l-cümle muâmelâtı ifâ ile muhâceret ruhsatnâmesini hâmil oldukları

halde Batum'a muvâsalat etmiş ve orada Hükümet-i Seniyye'nin müsâadesine intizaren bin türlü müşkilâta ma‘rûz kalmış olduklarından nezâret-i celîle-i âsafânelerinden müsâade itâ buyurulmazdan evvel Rusya'dan müfârakata mecbur olurlar. Bu hâl yalnız sâlifü'l-beyân ailelere münhasır kalmayıp her posta ile Memâlik-i Şahane'ye mârru'z-zikr aileler gibi hâl-i sefâlet içinde bulunan bir çok muhâcirîn vürûd etmekdedir.

*

Rusya'nın Elizabethpol ahalisinden bir takım efrâd-ı Müslimenin Memâlik-i Şahane'ye hicret için Rusya Hükümeti'nden ruhsat istihsâl etmekle tekrîr-i istidâ etdiklerine ve bunlarla daha sairleri Batum'a gelerek Hükümet-i Seniyye'nin müsâadesine intizaren müşkilâta ma‘rûz kaldıklarına ve ifâdât-ı saireye dâir Batum Şehbenderliği'nden vârid olup Hâriciye Nezâret-i Celîlesi'nden bâ-tezkire gönderilen tahrirât sûreti leffen arz ve takdim kılınmış ve bunlar hakkında fî 18 Haziran sene [1]319 tarihinde bâ-arîza-yı hususiye arz ve istîzân-ı keyfiyet olunmuş olmakla ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 24 Rebîülâhir sene [1]321 ve fî 7 Temmuz sene [1]319 [20 Temmuz 1903]

Muhâcirîn-i İslâmiye Komisyon-ı Âlîsi
Birinci Âzâsı
Rıza

Y. MTV, 248/37

109

ADANA'YA GÖNDERİLEN KARABAĞ MUHÂCİRLERİNİN ERZURUM'DAKİ MASRAFLARININ KARŞILANMASI.

Adana'ya sevk edilen Karabağ muhâcirlerinin Erzurum'da ikamet ettikleri süre içinde ikamet ettikleri hanın kira ve ekmek bedelinin Maliye tarafından ödenmesine izin verildiğine dâir **Sadâret tezkiresi.**

[2 Ekim 1905]

***

Dâhiliye
Mektubî Kalemi

10 C. [1]323/30 Temmuz [1]321

Muhâcirîn-i İslâmiye Komisyon-ı Âlîsi'ne

Geçende Adana'ya sevk olunan Karabağ muhâcirlerinin Erzurum'da ikamet etdikleri müddetçe isticâr edilen hânlar bedelât-ı icârıyla bunlara itâ olunan nân-ı aziz esmânının sarfına mezûniyet itâsı hakkında Erzurum Vilâyeti'nden çekilen telgrafnâme aidiyeti cihetiyle muhâsebe ifadesiyle leffen irsal kılındı. Ol bâbda.

Erzurum Vilâyet-i Celîlesi'ne

Geçende Adana'ya sevk olunan Karabağ muhâcirlerinin oraca vâki‘ olan bazı masraflarının tesviyesi hakkında tevârüd eden 30 Haziran sene [1]321 tarihli telgrafnâme-i atûfîleri aidiyeti cihetiyle Muhâcirîn-i İslâmiye Komisyon-ı Âlîsi'ne irsal kılınmasıyla neticesinin oradan takib buyurulması hususunda muhâsebe ifadesiyle beyânına ibtidâr olundu. Ol bâbda.

**

Umûr-ı Maliye Nezâreti
Mektubî Kalemi

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Adana'ya sevkolunan Karabağ muhâcirlerinden yetmiş beş hane halkının Erzurum'da ikamet etdikleri müddet için hânlar bedel-i icârı ile nân-ı aziz esmânı olarak bin sekiz yüz guruşun havale-nâmesinin irsali Erzurum Vilâyeti'nin Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'nden tevdî‘ olunan telgrafnâmesinde iş‘âr olunduğu beyânıyla ifâ-yı muktezâsı Muhâcirîn-i İslâmiye Komisyon-ı Âlîsi'nden vârid olan 6 Ağustos sene [1]321 tarihli ve elli beş numaralı tezkirede izbâr olunmasına mebnî meblağ-ı mezbûrun emsali misillü Muhâcirîn İdaresi'nin üç yüz yirmi bir senesi tahsisâtına mahsûben mahalline icra-yı havalesi hususunun huzur-ı sâmî-i dâver-i a‘zamîlerinden istizânı Muhâsebe-i Umumiye-i Maliye'den ifade kılınmışdır. Ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 28 Receb sene [1]323 ve fî 15 Eylül sene [1]321

Maliye Nâzırı
Ahmed Nazif

*

Maliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Sûreti bâlâda muharrer tezkire mûcebince Maliye Nezâret-i Celîlesi'nden icra-yı icabına himmet buyurulmuş.

Adana'ya gönderilen Karabağ muhâcirlerinin hânlar icârıyla taayyüşlerine muktezî erzak ve sâire esmânının havale-nâmesi gönderildiğine dâir.

Fî 19 Eylül sene [1]321/ [2 Ekim 1905]

DH. MKT, 996/59, A. MKT. MHM, 527/32

110

ADANA HAMİDİYE KAZASINA GÖNDERİLEN KARABAĞ MUHÂCİRLERİNİN KİRA VE YİYECEK BEDELLERİ

Adana Vilâyeti'ne bağlı Hamidiye kazasına gönderilen Karabağ muhâcirlerine gerekli buğday, arpa, ot ve çift öküzlere ait bedellerin Maliye tarafından ödenmesine izin verildiğine dâir **Sadâret tezkiresi.**

[4 Aralık 1905]

***

Nezâret-i Umûr-ı Maliye
Mektubî Kalemi
2783

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Adana Vilâyeti dahilinde Hamidiye kazasına gönderilen Karabağ muhâcirlerine muktezî iki yüz elli külek hıntanın beheri yirmi iki guruşdan beş bin beş yüz ve iki yüz elli külek şa‘îrin beheri on bir guruşdan iki bin yedi yüz ve otdan ve kamışdan mamûl olarak elli bâb savgın beheri üç yüz guruşdan on beş bin ve yirmi beş çift öküzün beher çifti bin guruşdan yirmi beş bin cem‘an kırk sekiz bin iki yüz elli guruşun tedâriki hâlinde bunların iskânlarınca âtiyyen fevâid-i külliye hâsıl olacağı vilâyet-i müşâruni-leyhâdan iş‘âr olunduğu beyânıyla ifâ-yı muktezâsı Muhâcirîn-i İslâmiye Komisyon-ı Âlîsi'nden vârid olan tezkirede izbâr olunmuş olduğundan

meblağ-ı mezbûrun Muhâcirîn İdaresi'nin sene-i hâliye tahsisâtına mahsûben Adana Vilâyeti'nin sene-i merkûme emvâline havalesi hususunun huzur-ı sâmî-i dâver-i a'zamîlerinden istizânı Muhâsebe-i Umumiye-i Maliye'den ifade kılınmışdır. Ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 28 Ramazan sene [1]323 ve fi 13 Teşrîn-i sânî sene [1]321

Maliye Nâzırı
[Ahmed Nazif]

*

Sadâret-i Uzmâ
Mektubî Kalemi

Maliye Nezâret-i Celîlesi'ne buyuruldu

Sûreti bâlâda muharrer tezkire mûcebince Maliye Nezâreti Celîlesi'nden serî'an icra-yı muktezâsına himmet buyurulmak.

Adana Vilâyeti dahilinde Hamidiye kazasında iskân olunan Karabağ muhâcirlerine muktezî hınta ve şa´ir ve öküz esmânının tesviyesi hakkında.

21 Teşrîn-i sânî [1]321 [4 Aralık 1905]

A. MKT. MHM, 528/15

111

FETHİYE KÖYÜNDE İSKÂN EDİLEN DAĞISTAN VE KARABAĞ MUHÂCİRLERİNİN GEÇİM MASRAFLARININ KARŞILANMASI

Mamuretülaziz Vilâyeti Defterdarlığı'nın bildirmesi üzerine Fethiye köyünde iskân edilen Dağıstan ve Karabağ muhâcirlerinin geçimleri için gerekli paranın Maliye tarafından ödenmesini emreden **Sadâret tezkiresi.**

[25 Aralık 1905]

***

Nezâret-i Umûr-ı Maliye
Mektubî Kalemi
2979

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir;

Fethiye karyesinde meskûn Dağıstan ve Karabağ muhâcirîn-i

İslâmiyesi'nin iâşesi için sene-i hâliyeden yüz bin guruşluk havale-nâmenin tanzim ve irsali Mamuretülaziz Vilâyeti Defterdarlığı'nın iş'ârı üzerine bi'l-muhâbere Muhâcirîn-i İslâmiye Komisyon-ı Âlîsi'nden alınan tezkirede izbâr edilmiş olmasına mebnî mezkûr yüz bin guruşun Muhâcirîn İdaresi'nin üç yüz yirmi bir senesi tahsisâtına mahsûben vilâyet-i mezbûre emvâline havalenâmesi tanzim olunmak üzere keyfiyetin huzur-ı sâmî-yi cenâb-ı Sadâret-penâhîleri'nden istizânı Muhâsebe-i Umumiye-i Maliye'den ifade olunmakla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 24 Şevvâl sene [1]323 ve fî 8 Kânûn-ı Evvel sene [1]321

Maliye Nâzırı
Ahmed Nazif

*

Sadâret-i Uzmâ
Mektubî Kalemi

Maliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Sûreti bâlâda muharrer tezkire mûcebince Maliye Nezâreti Celîlesi'nden icra-yı icabına himmet buyurulmak.

Fethiye karyesindeki muhâcirîn-i İslâmiye'nin iâşesi için yüz bin guruşluk havale-nâmenin irsali hakkında.

27 Şevval [1]323/11 Kanûn-ı Evvel [25 Aralık 1905]

A. MKT. MHM. 528/23

112

MAMURETÜLAZİZ VİLÂYETİ'NDEKİ DAĞISTAN VE KARABAĞ MUHÂCİRLERİ İÇİN YAPILAN EVLERE İSKÂN İZNİ VERİLMESİ

Mamuretülaziz Vilâyeti'ne sevk edilmiş olan Dağıstan ve Karabağ muhâcirleri için Malatya'da yapılan evlere, Padişah'ın doğum gününe tesadüf eden günde iskân izni verilmesine teklif eden **Muhâcirin-i İslâmiye Komisyonu tezkiresi.**

[8 Kasım 1906]

***

Muhâcirîn-i İslâmiye
Komisyon-ı Âlîsi
Aded: 68

Zıll-ı zalîl-i merâhim-delil-i hazret-i hilâfet-penâhîlerine iltica edip Mamuretülaziz Vilâyeti'ne sevk edilmiş olan Dağıstan ve Karabağ muhâcirlerinden Malatya'da bulunan seksen yedi hane halkına muktezî mesâkinden evvelce kırk adedi inşâ olunduğu gibi mütebâki kırk yedi hanesi de ahîren bi'l-ikmâl velâdet-i pür-meymenet-i hazret-i hilâfet-penâhîlerine şeref-müsâdif yevm-i mübârekde muhâcirîn-i merkûmenin cümlesi iskân ile dea‘vât-ı mefrûza-i hazret-i zıllu'llâhileri umum tarafından ref‘-i bargâh-ı cenâb-ı kibriyâ kılındığı Malatya Mutasarrıflığı'nın iş‘ârına atfen vilâyet-i müşârunileyhâdan bâ-telgraf izbâr edilmiş ve elsine-pirâ-yı ubûdiyet olan ed‘iyye-i efzûn-terî-i ömr ü iclâl-i cenâb-ı kît-i sitânîleri hey’et-i çâkerânemizce bu vesile ile de yâd ve tekrar kılınmış olmakla kâtıbe-i ahvâlde emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emr efendimizindir.

Fî 22 Ramazan sene [1]324 ve fî 26 Teşrîn-i Evvel sene [1]322 [8 Kasım 1906]

Muhâcirîn Komisyon-ı Âlîsi Birinci Âzâsı Kâtib-i sânî-i Hazret-i Şehriyârîleri	Âzâ	Âzâ	Âzâ	Âzâ
Ahmed İzzet	Es-seyyid Salih Vahid	Refik	Es-seyyid Mehmed Reşad	

Y. MTV, 290/177

113

BİTLİS'TEN DİYARBEKİR'E GÖNDERİLEN KARABAĞ MUHÂCİRLERİNİN İHTİYAÇLARININ GİDERİLMESİ

Bitlis'ten Diyarbekir'e gönderilen üç yüz on nüfus Karabağ muhâcirleri son derece muhtaç olduklarından bahsederek ilkbahara kadar geçinebilmeleri için gereken paranın acilen Diyarbekir Vilâ-

yeti'ne havale edilmesi talebini Dâhiliye Nezâreti'ne bildiren **Muhâcirin İdaresi tezkiresi.**

[9 Aralık 1906]

***

Telgrafnâme

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Zeyl. 18 Teşrîn-i sânî sene [1]324.

Keyifsizlikden, açlıkdan telef olmakda bulunan muhâcirînin muhâfaza-i hayatları için sarfına mezûniyet istenilen kırk küsûr bin guruş tahsisâtına mahsûben nafakalarına muktezî mebâliğin bi'z-zarûr sarfına mübâderet olunduğu cihetle mezûniyet-i âcilenin itâsına müsâade buyurulması Meclis-i İdare kararıyla tekrar ma‘rûzdur. Ferman.

Fî 24 Minhu

Diyarbekir Valisi
Süleyman

*

Huzur-ı Âlî-yi Cenâb-ı Nezâret-Penâhîye

Müsta‘celdir.

Âhiren Bitlis'den Diyarbekir'e gönderilen üç yüz on nüfus Karabağ muhâcirlerinin son derece muhtac olduklarından bahs ile ilkbahara kadar iâşeleri için sarfı muktezî meblağın makam-ı âlî-i âsafânelerinin 19 Teşrîn-i Evvel sene [1]324 tarihli tahrirâtıyla sarfına me’zûniyet verilmiş olan kırk bir bin guruşdan tesviyesine taleb-i müsâadeyi mutazammın Diyarbekir vilâyetinden re’sen ve tekiden takdim olunup cânib-i idareye havale buyurulan 15 ve 18 Teşrîn-i sânî sene [1]324 tarihli iki kıt‘a telgrafnâme üzerine tedkikât-ı lâzime bi'l-icra beyân edilen kırk bir bin guruş evvelce vilâyet-i müşârunileyhâya gelen on iki hane muhâcirinin masârıf-i iskâniyesi olmak üzere sene-i hâliye muhâcirîn tahsisâtından icra-yı havalesi hususu 16 Ağustos sene [1]324 tarih ve yüz yedi numaralı müzekkire-i acizânem üzerine nezâret-i celîle-i fahîmânelerinden 26 Ağustos sene minhu tarihinde Maliye Nezâret-i Celîlesi'ne iş‘âr kılınmış bir akçe olduğu anlaşılmağla gerçi bunun mevzû‘un-lehi mârru'l-arz on iki hane muhâcirîn olduğu tabiî ise de

ancak mevsim-i iskân ve inşaât güzâr etmekle bu on iki hanenin iskânları bi'z-zarûre gelecek seneye kalmış olmasına ve mevzû‘-ı bahs bulunan üç yüz on nüfusun fakr-ı halleri derece-i kusvâda olarak açlıkdan telef olmak râddesinde bulundukları da vilâyetin cümle iş‘ârâtından bulunmasına binâen sâlifü'z-zikr on iki hanenin masârıf-i iskâniyesi olan mebhûsü'n-anh kırk bir bin guruşdan bu sûretle tenâkıs edecek mikdarın bi'l-âhire tamamlanmak üzere mârru'z-zikr üç yüz nüfusun iâşeleri emrinde sarfiyâtda bulunulması hakkında vilâyet-i müşârunileyhâya me’zûniyet itâ buyurulması mütevakkıf-ı müsâade-i celîle-i nezâret-penâhîleri idiği Heyet-i Hesabiye Mümeyyizliği ifadesiyle ma‘rûzdur. Ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 25 Teşrîn-i sânî sene [1]324

Muhâcirîn İdaresi Müdür Vekili
Mühür

Sarf edilecek meblağın mikdar-ı şehrîsini tasrihan vilâyete telgrafnâme-i cevabî.

Fî 26 Minhu.

Merbût telgrafnâmeye işbu buyuruldu-yı âlî-yi cenâb-ı nezâret-penâhîleri mûcebince ve fakat Muhâcirîn Talimât-ı Cedîdesi'nin madde-i mahsûsasında muhâcirîne itâsı gösterilen tayinât büyüklerine yevmî birer ve küçüklerine yarımşar kıyye ekmek râyic-i mahallî itibarıyla ya aynen veya bedelen vermek muharrer olup şu noktadan bir muhâcir için şehrî ne kadar tayin itâsı icab edeceğini takdir mümkün ise de mevzû‘-ı bahs bulunan muhâcirînin mikdar-ı kebir ve sagîrine dâir vilâyetin o bâbdaki iş‘âratında sarâhat mefkûd olduğuna binâen muhâcirîn-i merkûmeye verilecek tayinât-ı şehriye mikdarının buraca takdiri adem-i imkânına nazarân bu bâbda şeref-tastîr buyurulacak cevab-ı âlî-yi nezâret-penâhîlerinin muhâcirîn-i mezkûrenin hükm-i talimâta ve râyic-i mahallîye tevfikân tayinât itâsıyla iâşeleri tarzında yazılmasına ve bir de işbu muhâcirîne itâ olunacak tayinât masrafı metn-i müzekkirede dahi arz olunduğu üzere evvelce vilâyet-i müşârunileyhâya on iki hane olarak gelmiş olan diğer muhâcirinin masârıf-ı

iskâniyesi karşılığı olan mezkûr kırk bir bin guruşdan tesviye edileceğine ve şu halde bunlar için yine ol mikdarlık başka bir havalenâme itâsı icab eyleyeceğine göre bu cihetin derciyle beraber havalesi icra edilmiş olan mârru'z-zikr kırk bir bin guruşdan şimdilik mebhûsü'n-anh üç yüz on nüfus muhâcirîn yevmiyelerine sarfiyâtda bulunulması hakkında defterdarlığa da Maliye Nezâret-i Celîlesi'nden me'zûniyet itâsı hususunun nezâret-i müşârunileyhâya iş'âr buyurulması müsâade-i celîle-i nezâret-penâhîlerine mütevakkıf bulunarak muhâcirîn-i mezbûrenin makam-ı istitâfda Bâb-ı Âlî'ye bi't-takdim nezâret-i celîlelerine tevdî' buyurulmakla cânib-i idareye havale buyurulmuş olan bir kıt'a telgrafnâme dahi birleştirilerek huzur-i âlî-yi dâverîlerine takdim kılınmış olmağın ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 26 Teşrîn-i sânî sene [1]324

Mühür

*

Telgrafnâme

Huzur-ı Sâmî-yi Sadâret-penâhî'ye

Üç yüz on yedi nüfusdan ibaret Karabağ muhâcirlerinden olup perişaniyetden şimdi iki yüz kırk nüfus kalup li-ecli'l-iskân Diyarbekir'e gelmişiz. Me'kûlât, melbûsât, mahrûkât, mefrûşât ve sâireden külliyen mahrûm kaldığımızdan son derecede perişanız. Lütfen berâ-yı iskân bir mahallin irâesi ve idaremizin te'mini hususlarına inâyet buyurulması müsterhamdır.

Mahmud

[9 Aralık 1906]

DH. MKT, 2680/78

114

MALATYA SANCAĞI'NIN HAMİDİYE KÖYÜNDEKİ KARABAĞ MUHÂCİRLERİNİN İDARİ DEĞİŞİKLİĞE İTİRAZLARI

Mamuretülaziz Vilâyeti'ne bağlı Malatya sancağının Hamidiye köyünde iskân edilen Karabağ muhâcirlerinin köyleri Malatya'ya daha yakın iken Ke-

ban kazasına bağlanması yoluna gidildiğinden bahisle bağlı oldukları yerin değiştirilmesi için mürâcaatda bulundukları hakkında.Dâhiliye Nezâreti'ne yazılan **Muhâcirin-i İslâmiye Komisyonu tezkiresi.**

[13 Haziran 1908]

Muhâcirîn-i İslâmiye
Komisyon-ı Âlîsi
Aded: 207

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi Cânib-ı Vâlâsı'na

Devletlü efendim hazretleri

Mamuretülaziz Vilâyeti'ne tâbi‘ Malatya Sancağı'nın Hamidiye karyesinde iskân edilen Karabağ muhâcirleri karyelerinin Malatya'ya karîb iken Keban kazasına ilhâkı cihetine gidildiğinden bahisle tashih-i irtibat hakkında mürâcaatda bulunmaları üzerine bi'l-muhâbere vilâyet-i müşârunileyhâdan alınan tahrirât-ı cevabîyede muhâcirînin sıdk-ı ifadesi tasdik olunduğu gibi karye-i mezkûre ile civarındaki Fethiye karyesinin Keban'dan fekk-i irtibatıyla Malatya'ya ilhâkı hususunun 17 Mart sene [1]322 tarihinde nezâret-i celîle-i âsafânelerine iş‘âr kılındığı hikâye edilmesine mebnî icab-ı hâlin tesrî‘-i îfâsı emrinde lâzım gelenlere evâmir-i lâzıme itâ buyrulması bâbında emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 14 Cemâziyelevvel sene [1]326 ve fî 31 Mayıs sene [1]324 [13 Haziran 1908]

Muhâcirîn Komisyon-ı Âlîsi Birinci Âzâsı
Kâtib-i sânî-i Hazret-i Şehriyârî
İzzet

DH. TMIK. S, 73/68

115

RUSYA'NIN KARADAĞ HALKINDAN MALATYAYA YERLEŞMİŞ OLAN BİR KABİLEDEN GELEMEYİP HOY'DA KALANLAR İÇİN YAPILAN MÜRACAAT

Rusya'nın Karadağ halkından Malatyaya yerleşmiş olan kabileden geri kalanların göçlerine İran me-

murları zorluk çıkarmakta oldukları, geldikleri yer olan Hoy'da alıkonulan aile fertleri ve akrabalarının oradan kurtarılması için girişimde bulunulması amacıyla yapılan müracaat üzerine Dâhiliye ve Hâriciye Nezâreti arasında yapılan **yazışmalar.**

[17 Ekim 1908]

***

Telgrafnâme

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Rusya'nın Karadağ ahalisinden olup üç yüz on yedi senesinde Malatya'ya hicret etmiş olan kabileden geri kalanların hicrete ve sâir bu arazide bulunanlara memurîn-i İraniye bazı münâsebetsizlikle mümânaât etmekde olduğundan bu bâbda istintâk için Mahmud ve Muttalib nâm iki şahsın azimet eyledikleri ve Hoy'da alıkonulan efrâd-ı aile ve akrabalarının oradan tahlisi başşehbenderlik ile Çehrik Kaymakamlığı'ndan bildirildiği ve İran ahvâl-ı hâzırası malûm ve bâ-husus Hoy ve o civarlarda idare-i keyfiye buhrân-ı azîm mevcud olduğu ve merkûm Mahmud ile refîkinin ifadelerine kavlen elli hanede üç yüz nüfusdan ibaret olan muhâcirîn-i merkûme Hoy'da bir takım eşhâs-ı müsellaha-i müstebide içinde kaldıkları beyânıyla orada perişan olmalarına mahal kalmamak üzere tahlislerinin esbâbının istikmâli Hakkari Mutasarrıflığı'ndan bildirilmekle icra-yı icabı bunların bu havaliye vürûdlarında olunacak muâmelenin ifâsı.

Fî 16 Eylül sene [1]324

Vali Vekili Ferik
Mahmud

*

Bâb-ı Âlî
Daire-i Umûr-ı Dâhiliye
Mektubî Kalemi
Aded: 384

Harbiye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

Rusya'nın Karadağ ahalisinden olup üç yüz on yedi senesinde Ma-

latya'ya hicret etmiş olan kabileden geri kalanların hicretine memurîn-i İraniye mümânaât etmekde olduklarından bahisle oradan tahlisleri Hoy Başşehbenderliği ile Çehrik Kaymakamlığı'ndan bildirildiği ve oradan gelen Mahmud ile refîki Muttalib nâm şahısların ifadelerine nazaran elli hanede üç yüz nüfusdan ibaret olan muhâcirîn-i merkûme Hoy'da bir takım müsellah eşhâs-ı müstebide içinde kaldıkları beyânıyla tahlisleri esbâbının istikmâli Hakkari Mutasarrıflığı'nın iş'ârına atfen Van Vilâyeti Vekâleti'nden alınan 16 Eylül sene [1]324 tarihli telgrafnâmeden izbâr olunmuşdur. Sûret-i iş'âra nazaran iktizâsının ifâ ve inbâsı hususuna himem-i aliyye-i dâverîleri derkâr buyurulmak bâbında emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 8 Ramazan sene [1]326 ve fî 21 Eylül sene [1]324

Nâzır-ı Umûr-ı Dâhiliye
Mustafa

*

Bâb-ı Âlî
Daire-i Umûr-ı Dâhiliye
Mektubî Kalemi
Aded: 391

Harbiye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

21 Eylül sene [1]324 tarihli tezkireye zeyldir.

Rusya'nın Karabağ muhâcirlerinden Hoy'da mallarıyla beraber tevkif olunan üç yüz nefer muhâcirinin tahlisi vesâilinin istikmâli Van Vilâyeti'nden bu kere gelen telgrafnâmede dahi beyân olunmasına ve iş'âr-ı sâbıka nazaran iktizâsının bir an evvel ifâ ve inbâsı hususuna himem-i aliyye-i âsafâneleri derkâr buyurulmak bâbında emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 10 Ramazan sene [1]326 ve fi 23 Eylül sene [1]324

Nâzır-ı Umûr-ı Dâhiliye
Mustafa

*

Umum Erkân-ı Harbiye Dairesi
Dördüncü Şubesi
1725

Dâhiliye Nezâret-i Aliyyesi'ne

Atûfetlü efendim hazretleri

Hoy'dan gelmek isteyen muhâcirinin İran tarafından bir takım müsellah eşhâs tarafından bırakılmamakda olduğundan bahisle tahlisleri hakkında Hakkari Mutasarrıflığı'nın Van Vilâyeti'nin iş'ârını hâliyen vârid olan iki kıt'a tezkire-i aliyye-i nezâret-penâhîlerinin mutazammın olduğu maslahat Hâriciye Nezâret-i Celîlesi'ne müteallik olarak her nasılsa sehven nezâret-i acizîye gönderilmiş olması melhûz bulunduğuna mebnî Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Dairesi ifadesiyle mezkûr tezkireler leffen iade kılınmış olmakla ol bâbda emir ve irâde efendim hazretlerinindir.

Fî 12 Ramazan sene 1326 ve fi 25 Eylül sene 1324

Harbiye Nâzırı
Ali Rıza

*

Dâhiliye
Mektubî Kalemi

Harbiye Nezâret-i Celîlesi'ne

25 Eylül sene [1]324 tarihli ve bin yedi yüz elli beş numaralı tezkire-i aliyye-i dâverîleri cevabıdır.

Rusya'nın Karabağ ahalisinden hicret etmek isteyen üç yüz nefere Hoy taraflarında memurîn-i İraniye tarafından mümânaât edildiği beyânıyla tahlisleri için Hoy Başşehbenderliği'nden Van Vilâyeti'ne mürâcaât olunmuş ve Hükümet-i İraniye'nin ahvâl-ı hâzırasına nazaran sefâret-i seniyyece hükümet-i mezkûre nezdinde icra olunacak teşebbüsâtdan bir netice hâsıl olamayacağı derkâr bulunmuş olduğundan muhâcirin-i merkûmenin tedâbir-i münasibe ile bizim tarafa teshîl-i imrârı mümkün olduğu halde ifâ-yı muktezâsı zımnında icab eden memurîn-i askeriyeye vesâyâ-yı lâzıme ifâsı himem-i aliyye-i dâverânelerine mütevakkıf ve keyfiyetin taraf-ı âlî-i âsafânelerine izbârı bu maksada müsteniddir. Ol bâbda.

Fî 21 Haziran sene [1]326 fî 4 Teşrîn-i Evvel sene [1]324 [17 Ekim 1908]

DH. MKT, 2622/37, 2632/5

116

MALATYA YAZIHAN'DA YERLEŞTİRİLEN DAĞISTAN VE KARABAĞ MUHÂCİRLERİNİN İHTİYAÇLARININ TESBİTİ

Malatya Yazıhan'da yerleştirilen muhâcirler tarafından, geçen sene yevmiyelerinden verilmeyen paranın talebi ile köylerine getirilmesi kararlaştırılan suyun verilmemesi halinde başka bir yere göç etmeye mecbur kalacaklarından bahseden dilekçenin Muhâcirin-i İslâmiye Komisyonu tarafından gereği yapılmak üzere Dâhiliye Nezâreti'ne bildirildiğine dâir **tezkire.**

[9 Kasım 1908]

***

Huzur-ı Âlî-i Cenâb-ı Nezâret-penâhîye

Malatya'da Yazıhan'da mukim muhâcirîn vekili Molla Muharrem imzasıyla takdim olunup cânib-i idareye tevdî‘ buyurulan arzuhâl Malatya'daki muhâcirînin geçen sene yevmiyelerinden mütebâki kırk sekiz bin guruş matlûblarıyla karyelerine getürülmesi kararı iktizâsından bulunan suyun adem-i itâ ve isalesi halinde taraf-ı âhara nakl-i me’vâya mecbur kalacaklarından bahisle icra-yı icabı istidâ kılınmasına nazaran melfûfâtıyla birlikde matviyyen arz ve takdim olunan mezkûr arzuhâl mündericâtı hakkındaki malûmât ve mütâlaâtın Mamuretülaziz Vilâyeti'nden isti‘lâmı menût-ı re’y-i âlî-i nezâret-penâhîleridir. Ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 22 Teşrîn-i Evvel sene [1]324

Muhâcirîn İdaresi Müdür Vekili
Mühür

*

Mamuretülaziz Vilâyet-i Behiyyesi'ne

27 Teşrin-i evvel [1]324

Malatya'daki muhâcirînin geçen seneye aid yevmiyelerinden mütebâki kırk sekiz bin guruş matlûblarıyla karyelerine getürülmesi kararı iktizâsından bulunan suyun adem-i isâlesi takdirinde başka mahalle nakl-i me'vâ etmeğe mecbur kalacaklarından bahis ile icra-yı icabı istidâsına dâir Malatya'nın Yazıhan mevkiinde iskân edilen Karabağ ve Dağıstan muhâcirîni vekili ile muhtarı taraflarından gönderilen müttehidü'l-me'âl iki kıt'a arzuhâl leffen irsal kılınmış olmakla me'âllerine ve bi't-tahkik tebeyyün edecek hâle göre iktizâsının serî'an ifâ ve inbâsı lüzumu Muhâcirîn İdaresi ifadesiyle tebliğ olunur. Ol bâbda.

[9 Kasım 1908]

DH. MKT, 2656/97

117

KARABAĞ AHALİSİNDEN OSMANLI TOPRAKLARINA HİCRET ETMEK ÜZERE HOY'A GELENLERİN KARŞILAŞTIKLARI ENGELLER

Rusya'nın Karabağ ahalisinden olup Osmanlı topraklarına hicret etmek üzere Hoy'a gelmiş olan üç yüz kişinin İranlı memurlarca engellenmesi üzerine Harbiye Nezâreti'nin gerektiğinde sınırı geçerek askeri harekâtla bunların geçişlerinin sağlanması hakkında hükümetin karar alması talebi üzerine Hâriciye Nezâreti'nin diplomatik yolların kullanılmaya devam edilmesi yönündeki görüşünü bildiren **tezkiresi.**

[16 Kasım 1908]

***

Umum Erkân-ı Harbiye Dairesi
Dördüncü Şubesi
1861

Dâhiliye Nezâret-i Aliyyesi'ne

Atûfetlü efendim hazretleri

Fî 4 Teşrîn-i Evvel sene [1]324 tarihli ve dört yüz elli numaralı tezkire-i aliyye-i nezâret-penâhîleri cevabıdır.

Hicret etmek isteyip Hoy taraflarında memurîn-i İraniye tarafından mümânaât görenleri tahlis hususunda cihet askeriyece kâbil-i icra olacak tedbir ancak kuvve-i askeriye ile iş görmekden ibaret olup bu da hududun ötesine geçmek demek olacağından şu halde sûret-i harekete dâir Hükümet-i Seniyye-i Osmaniye'ce karar ittihâzıyla neticesinin bildirilmesi lüzumu derkâr olmakla ol bâbda emr u irâde efendim hazretlerinindir.

Fî 26 Ramazan sene [1]326 ve fî 9 Teşrîn-i Evvel sene [1]324/ [22 Ekim 1908]

Harbiye Nâzırı
Ali Rıza

*

Dâhiliye
Mektubî Kalemi

Hâriciye Nezâret-i Celîlesi'ne

10 Şevvâl sene [1]326/23 Teşrîn-i Evvel sene [1]324

Rusya'nın Karabağ ahalisinden hicret etmek isteyen üç yüz nefere Hoy taraflarında memurîn-i İraniye tarafından mümânaât edildiği beyânıyla tahlisleri için Hoy Başşehbenderliği'nden Van Vilâyeti'ne mürâcaât olunması üzerine muhâcirîn-i merkûmenin tedâbir-i münasibe ile bizim tarafa teshil-i imrârı mümkün olduğu halde icra-yı icabı zımnında memurîn-i askeriyeye vesâyı-yı lâzime ifâsı Harbiye Nezâret-i Celîlesi'ne yazılmışdı. Bu bâbda bir tedbir ittihâzı hududun tecavüz ve kuvve-i askeriye isti‘mâl edilmesine vâbeste olduğu nezâret-i müşârunileyhâdan bâ-tezkire-i cevabîye izbâr kılınmış olmasına nazaran İran hükümeti nezdinde teşebbüsât-ı lâzime icrasıyla muhâcirîn-i merkûme haklarında vukû‘a gelmekde olan mümânaâtın izâlesi esbâbının isti‘mâline ve keyfiyetin inbâsına himem.

*

Bâb-ı Âlî
Daire-i Hâriciye
Mektubî Kalemi
422

Dâhiliye Nezâret-i Aliyyesi'ne

Atûfetlü efendim hazretleri;

Memâlik-i Osmaniye'ye azimet maksadıyla Hoy'a gelen ve memurîn-i İraniye tarafından mürûrlarına mümânaât olunduğu cihetle tahlisleri Hoy Başşehbenderliği'nin iş‘ârına atfen Van Vilâyeti'nden bildirilen Karabağ ahalisinden üç yüz neferin bizim tarafa teshil-i imrârı ancak hududu tecavüz ile kuvve-i askeriye isti‘mâline tevakkuf eylediği lede'l-muhâbere Harbiye Nezâret-i Celîlesi'nden bâ-tezkire-i cevabîye izbâr kılındığına nazaran mümânaât-ı vâkı‘anın ref‘ ve izâlesi zımnında Hükümet-i İraniye nezdinde teşebbüsât-ı lâzimenin icrası esbâbının istikmâli ifadesini hâvî vârid olan 10 Şevvâl sene [1]326 tarihli ve üç yüz elli iki numaralı tezkire-i aliyye-i nezâret-penâhîleri mütâlaa-güzâr-ı acizî olmuş ve bu bâbda akdemce mezkûr başşehbenderlikden vukû‘ bulan iş‘âr üzerine Tahran Sefâreti'ne icra olunan vesâyâ bu kerre tekid edilmiş olmakla emr u irâde hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 21 Şevvâl sene 1326 ve fî 3 Teşrîn-i sânî sene 1324/ [16 Kasım 1908]

Hâriciye Nâzırı
Tevfik

DH. MKT, 2659/58

118

BİTLİS'E GELEN KARABAĞ MUHÂCİRLERİNİN ŞEHİR MERKEZİNE YERLEŞTİRİLMELERİ

Rusya'nın Karabağ muhâcirlerinden olup Van yoluyla Bitlis'e gelen üç yüz on yedi nüfusun kendi memleketlerinin coğrafi şartlarına uygunluğu sebebi ile şehir merkezine yerleştirilmelerine dâir

isteklerinin karşılanması için Bitlis valiliğine Dâhiliye Nezâreti'nden gönderilen **tahrirât.**

[19 Kasım 1908]

***

Telgrafnâme

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Rusya'nın Karabağ muhâcirlerinden yüz beş hanede üç yüz on yedi nüfus Van tarikiyle Bitlis'e gelerek ya bu vilâyet dahilinde iskân olunmalarını ve yahud Malatya ve Adana cihetlerindeki akrabaları nezdine gitmek üzere masârif-i râhiyelerinin i'tâsını ifade etmekde bulunmuş ve Van'ca kendileri için masraf verilip verilmediği Van Vilâyeti'nden sual olunmuş olduğundan ve vilâyetin nerelerinde arazi-i hâliye bulunduğu meçhûl olup tayini, muhâbereye ve vakte muhtac olduğuna göre şimdilik buraca iskânları gayr-ı mümkün ve istedikleri yol masrafı ve bulundukları müddetçe yevmiye nân-ı aziz esmânı için vilâyetçe bir emr-i karar gayr-ı mevcud bulunduğundan icabının sür'at-i irâdesi müsterhamdır. Ferman.

Fî 19 Teşrîn-i Evvel sene [1]324

Vali **Reşid**

*

Bitlis Vilâyet-i Behiyyesi'ne

Fî 25 Şevvâl sene [1]326 ve fî 6 Teşrîn-i sânî [1]324

19 ve 21 ve 23 Teşrîn-i Evvel sene [1]324 tarihli üç kıt'a telgrafnâme-i behiyyeleri cevabıdır.

Rusya'nın Karabağ muhâcirlerinden olup Van tarîkiyle vilâyet-i behiyyelerine gelen yüz beş hanede üç yüz on yedi nüfus muhâcirînin memleket-i asliyeleri ile o havalinin ahvâl-i tabi'iyye ve coğrafiyesi hemen birbirine müsâvi olmak hasebiyle bunların vilâyet dahilinde iskânları münasib olduğundan mevsimin mürûrundan evvel iskânlarına muktezî arazi-i hâliyenin şimdiden taharrî ve ihzârıyla beraber icab eden masârif-i iskâniyenin kaide-i tasarruf ve iktisada riâyeten emsaline göre bi'l-hesab

tayiniyle neticesinin iş‘ârı hususunun Muhâcirîn İdare-i Umumiyesi ifadesiyle beyânına ibtidâr olundu. Ol bâbda.

[19 Kasım 1908]

DH. MKT, 2664/53

119

TAPULU ARAZİLERİNE DAĞISTAN VE KARABAĞ MUHÂCİRLERİ YERLEŞTİRİLEN FETHİYE KÖYÜ HALKININ ŞİKAYETLERİ

Mamuretülaziz Vilâyeti'nin Keban Madeni kazasına bağlı Arguvan nahiyesi Fethiye köyü halkının, Meclis-i Mebusan'a sundukları dilekçede, tapulu arazilerine Dağıstan ve Karabağ muhâcirlerinden seksen kadarının iskân edilmelerinden dolayı mağdur ve perişan olduklarını belirterek muhâcirlerin Yazıhan mevkiindeki boş arazide iskânları ve arazilerinin kendilerine iâdesini talep etmeleri üzerine Meclis-i Mebusan Riyaseti ile Dâhiliye Nezâreti ve Mamuretülaziz Valiliği arasındaki **yazışmalar.**

[18 Nisan 1910]

***

Huzur-ı âlî-i hazret-i Sadâret-penâhî'ye

Keban Madeni kazasına merbût ve muhâcirîn-i İslâmiye meskûn bulunan Hamidiye ve Fethiye karyeleri kaza-i mezkûra yirmi ve Malatya Sancağı'na beş-altı saat mesafede vâki‘ olduğundan bahisle mezkûr iki karyenin Malatya merkez sancağına tahvil-i irtibatı Meclis-i İdare-i Vilâyetce ez-her cihet muvâfık ve mûcib-i teshilât görüldüğüne dâir Mamuretülaziz Vilâyet-i Aliyyelerinden alınan tahrirât Tesrî‘-i Muâmelât Komisyonu ifadesiyle leffen takdim kılınmış olmakla sûret-i iş‘âra nazaran muktezâsının Şûrâ-yı Devletce bi't-te’emmül ifâ ve emr u inbâ buyurulması menût-ı re’y-i âlî-i Sadâret-penâhîleridir. Ol bâbda.

Fî 6 Rebîülevvel sene [1]324/ 17 Nisan sene [1]322

*

Muhâcirîn-i İslâmiye Komisyon-ı Âlîsi
Aded: 133

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Vâlâsı'na

Devletlü efendim hazretleri

Keban kazası mülhakâtından Fethiye karyesi civarında muhâcirîn tarafından teşkil olunan Hamidiye karyesi ahalisi nâmına Komisyon-ı Âlî'ye keşîde kılınan telgrafnâmede muâmelâtca müsâdif oldukları müşkilâtdan dolayı karyelerinin daha yakın olan Malatya'ya veya Akçadağ'a ilhâkı istid‘â olunması üzerine bi'l-muhabere Mamuretülaziz Vilâyet-i Aliyyesi'nden cevaben alınan telgrafnâmede münâsebet-i mevkiiyye ve ihtiyacât-ı mahalliye gözedilmeyerek bir kaç sene mukaddem Fethiyelilerin istid‘âsı üzerine Keban'a ilhâk edilmiş olan Fethiye karyesiyle muahharan bu kazaya tâbi‘ tutulan Hamidiye karyesinin idare ve inzibatca müşkilât ve ahalice teklifât vukû‘unu müstelzim olduğu vilâyetce nümâyân olarak mezkûr karyelerin Malatya'ya ilhâkı hususunun 17 Mart sene [1]322 tarihli tahrirât ile nezâret-i celîlerine iş‘âr kılındığı anlaşıldığından iktizâ-yı hâlin tesrî‘-i ifâsı hususuna himem-i aliyye-i nezâret-penâhîlerinin sezâvâr buyurulması bâbında emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 28 Rebîülahir sene [1]324 ve fî 8 Haziran sene [1]322

Muhâcirîn Komisyon-ı Âlîsi Birinci Âzâsı
Kâtib-i sânî-i Hazret-i Şehriyârî
İmza

*

Dâhiliye Mektubî Kalemi

8 Cemâziyelevvel sene [1]324 / 17 Haziran sene [1]322

Huzur-ı Âlî-i Hazret-i Sadâret-penâhî'ye

Keban kazası mülhakâtından Fethiye karyesi civarında muhâcirîn tarafından teşkil olunan Hamidiye karyesi ahalisi nâmına Komisyon-ı Âlî'ye keşîde olunan telgrafnâmede muâmelâtca müsâdif oldukları müşkilâtdan dolayı karyelerinin daha yakın olan Malatya'ya veya Akçadağ'a ilhâkı istid‘â olunması üzerine bi'l-muhâbere Mamuretülaziz Vilâyeti'den alınan cevabda münâsebet-i mevkiiyye ve ihtiyacât-ı mahalliye gözedilmeyerek bir kaç sene

mukaddem Fethiyelilerin istid‘âsı üzerine Keban kazasına ilhâk edilmiş olan Fethiye karyesi ile muahharan mezkûr kazaya tâbi tutulan Hamidiye karyesinin merbûtiyet-i hâzırası idare ve inzibatca müşkilât ve ahalice teklifât vukû‘unu müstelzim olduğu anlaşılmasıyla mezkûr karyelerin Malatya'ya ilhâkı nezâret-i acizîye iş‘âr olunduğu dermiyân kılındığından bahisle icra-yı icabı Muhâcirîn-i İslâmiye Komisyon-ı Âlîsi birinci âzâlığından alınan 8 Haziran sene [1]322 tarihli tezkirede izbâr olunmuş ve bu bâbda vilâyet-i müşârunileyhâdan evvelce vürûd eden tahrirât üzerine keyfiyetin 17 Nisan sene [1]322 tarihinde taraf-ı sâmî-i Sadâret-penâhîlerine arz ve iş‘âr kılındığı kayden anlaşılmış olmasına nazaran birleşdirilerek tesrî‘-i ifâ-yı muktezâsı menût-ı re’y-i sâmî-i fehâmet-penâhîleridir. Ol bâbda.

*

Telgrafname

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Makam-ı acizîden yazılan fî 17 Mart sene [1]322 tarihli ve on dört numaralı arîza ile arz olunduğu üzere Hamidiye ve Fethiye karyelerinin Keban Madeni kazasından fekk-i irtibatıyla Malatya Sancağına ilhâkı esbâbının istihsâline müsâade buyurulması vâki‘ olan mürâcaâta ve ilcâ-yı maslahata binâen tekrar ma‘rûzdur

Fî 19 Teşrîn-i Evvel sene [1]322

Mamuretülaziz Valisi
Nâmına Erzurum Valisi
Nuri

*

Mamuretülaziz Vilâyet-i Behiyyesi'ne

Dağıstan ve Karabağ cihetlerinden berâ-yı iskân Keban Madeni kazasına gelen muhâcirînin arazi-i hâliyeden Yazıhan nâmındaki mahalde tavtîn edilmeleri mukarrer iken menfaat-i zâtiye takib ve taharrî eden memurîn-i mahalliyenin tesir-i nüfûzuyla muhâcirîn-i merkûmenin arazi-yi hâliye-i mezkûrede tavtînlerinden sarf-ı nazarla mutasarrıf oldukları tarlalarda iskânları tarafına gidilerek kendileri mağdur ve perişan edilmiş ol-

duklarından bahisle evvelki karar mûcebince iktizâsının ifâsı ve zabt edilen tarlalarının iadesi istid‘âsına dâir kaza-yı mezkûra mülhak Fethiye karyesi ahalisi nâmına ihtiyâr heyeti tarafından makam-ı sâmî-i Sadâret-i uzmâya bâ-takdim tevdî‘ buyurulan arzuhâl leffen sûy-ı vâlâlarına irsal kılındı. Mündericâtına ve vilâyetce olan malûmâta nazarân icab-ı ma‘deletin icrasına himmet.

28 Safer sene [1]327/8 Mart sene [1]325

*

Meclis-i Mebûsân Riyâseti
Aded: 685

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Keban Maden Kazası'na mülhak Arguvan nahiyesinin Fethiye karyesi ahalisinin bâ-tapu mutasarrıf oldukları araziye Dağıstan ve Karabağ muhâcirlerinden seksen kadarı iskân olunmasına mebnî mağdur ve perişan kaldıklarından bahis ile muhâcirîn-i merkûmenin Yazıhan nâm mahaldeki arazi-yi hâliyede iskânları ve arazilerinin kendilerine iadesi istirhâmını mutazammın karye-i mezkûre umum ahalisi nâmına vârid olan istidânâmenin taraf-ı nezâret-penâhîlerine tebliğine arzuhâl encümenince karar verilmiş ve mezkûr istidânâme ba‘dehû iade olunmak üzere leffen takdim kılınmış olmakla iktizâsının ifâ ve neticesinin inbâ buyurulması bâbında emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 14 Rebîülevvel sene [1]327 ve fî 23 Mart sene [1]325

Meclis-i Mebûsân Reisi
Ahmed Rıza

*

Mamuretülaziz Vilâyet-i Behiyyesi'ne

8 Mart sene [1]325 tarihli tahrirâta zeyldir. Keban Madeni kazasına mülhak Arguvan nahiyesinin Fethiye karyesi ahalisinin bâ-tapu mutasarrıf oldukları araziye Dağıstan ve Karabağ muhâcirlerinden seksen kadarının iskân olunmalarından dolayı mağdur ve perişan olduklarından bahs ile muhâcirîn-i merkûmenin Yazıhan mevkiindeki arazi-yi hâliyede iskânları ve arazilerinin kendilerine iadesi istirhâmını hâvî karye-i mezkûre umum aha-

lisi nâmına Meclis-i Mebûsân Riyâset-i Celîlesi'ne gönderilip bâ-tezkire tevdî‘ olunan arzuhâl leffen savb-ı vâlâlarına tisyâr kılınmış olmakla mündericâtına ve iş‘âr-ı sâbıkına nazarân bi't-tahkik muktezâsının ifâsıyla neticesinin inbâsı ve melfûf arzuhâlin iade ve isrâsı hususuna himmet buyurulması bâbında.

26 Ra. sene [1]327 fî 4 Nisan sene [1]325

*

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi Pîşgâh-ı Sâmîsi'ne

Ma‘rûz-ı efkârânemizdir ki;

Mamuretülaziz Vilâyet-i Celîlesi dahilinde Keban Madeni kazasına mülhak Bağdad ile Dersaâdet tarîkinin mürûrgâhında bir derbend olup senevî Hazine-i Celîle'ye bir yük elli bin guruş aşâr-ı ağnâm vergi-yi emîriye itâ eylediği kayden müsbet iken mahall-i hükümetimizin hakk-ı acizânemizde yapmış oldukları zulm-i ta‘addîyât ve gadr-ı hakaretlerinden yüreğimiz dil-hûn ve feryad [u] figânımız nücûm-ı semâ gibi gökyüzünü ihâta eylemişdir. Şöyle ki Rusya'nın Karabağ ve Dağıstan taraflarından hicretle Saltanat-ı Seniyye-i hazret-i Padişahi'ye dehâlet eden yüz hane kadar muhâcirîn ahalisinin Yazıhan nâm mevkide bulunan binlerce kile tohum isti‘âb eder arazi-i hâliye ve vâsi‘aya emr-i iskânları şeref-sâdır olan irâde-i padişahî iktizâsından iken mugâyir-i irâde olarak karyemizin yarım saat mesafe-i cenûbiyesinde iki yüz kıt‘a arazi-i mutasarrıfamızla bir harîk suyumuzun üzerine iskân etdirilmiş, bidâyet-i iskânları olan üç yüz yirmi senesinden şimdiye kadar el-hâletü hâzihî hukuk-ı sarîhamızın muhâfazası zımnında ve fuzûlen iskân edilen muhâcirînin irâdesine tevfikân Yazıhan'a nakli ve arazi-i suyumuza ilişik edilmemesi hakkında vermiş olduğumuz istidâ ve telgraflar mâlâ-mâl evrak tobralarını ve sayfaları doldurmuş iken hâlimize merhamet edilmeyip işimize bakılmadı ve üç yüz yirmi beş senesi huzur-ı âlî-yi hazret-i nezâret-penâhîlerinden derdimize derman olmak ve hukuk-ı sarîhamız gün gibi meydana çıkmak ve ol bâbda mugâyir-i irâde olarak su’-i hâle irtikâb edip de bizim gibi fukarânın hukukunu tecavüzât-ı kânûnîye uğradan memurîn-i mülkiye hakkında muâmele-i kânûniye icra kılınmak üzere takdimine mütecâsir olduğumuz istidâlar mündericâtı Mamuretülaziz

Vilâyet-i Celîlesi'ne fî 4 Nisan sene [1]325 ve 93 numara ve fî 9 Mart sene [1]325 ve 15 numara ve fî 6 Mayıs sene [1]325 ve 152 numaralı tahrirât-ı nezâret-penâhîleriyle emr u iş‘âr edilmiş iken hâlâ adâlet noktasında is‘âf-ı matlûb olamayıp bugün yarın bakılır dimekle leyte le‘alle ile evkât geçirilir, tâkatımız tak oldu. Mahall-i hükümetimizden hakk-ı sarîhamıza dâir yapılan raporlar vilâyet-i celîle tobrasından çıkmadı. Şu halde adâlet-i seniyyeye karşı tekrar mürâcaâta mecbur olduk. Rızâullah ve merhamet-i Padişah fuzûlen zabt edilen ve bâ-tapu mutasarrıf olduğumuz arazi-i acizânemizle bir harîk suyumuzun taraf-ı efkârânemize usûlen teslimi çaresi her ne esbâba mebnî ise ol vecihle icabının icrasıyla işimize ehemmiyet verilmek ve hukukumuzun muhâfazası zımnında Mamuretülaziz Vilâyet-i Celîlesi'ne bir kıt‘a emir-nâme-i âlî-yi hazret-i nezâret-penâhîlerinin şeref-tastiri hususuna müsâade buyurmaları bâbında emr u ferman ve lutf-firavân hazret-i men lehü’l-emrindir.

Fî 25 Kânûn-ı sânî sene [1]325

Mamuretülaziz Vilâyet-i Celîlesi'ne mülhak Keban
Madeni kazasına muzaf Fethiye karyesi İmamı
Es-seyyid **Mustafa Yusuf** ve diğer âzâların mühürleri.

*

Mamuretülaziz Vilâyet-i Behiyyesi'ne

Hülâsa:
(Fethiye karyesindeki muhâcirîn hakkında)

Fethiye karyesi ahalisinin mutasarrıf oldukları araziye iskân edilen muhâcirînin Yazıhan arazi-yi hâliyesine nakilleriyle arazi-yi mezkûrenin sâhiblerine iadesi hakkındaki mürâcaât üzerine sebk eden iş‘âra cevaben vârid olan 17 Mart sene [1]326 tarihli ve 42 numaralı tahrirât-ı behiyyelerinde izahat-ı matlûbeye dâir bir gûne malûmât görülemeyip yalnız Yazıhan'da iskânları takarrur eden muhâcirînden bahs edilmiş olduğundan beyân olunan muhâcirîn Fethiye karyesinde iskânlarından şikâyet edilenler midir ve oraca iskânları ne tarafdan verilen emr ve mezûniyete müsteniddir ve Fethiye karyesi ahalisi bir seneden beri tarlalarına muhâcirîn tarafından

tecavüz vukû‘ bulmakda olduğundan bahis ve şikâyet eyledikleri cihetle bu şikâyât muhık ise tecavüzât-ı vâkı‘a men‘ edilmemiş midir ve muhikk değil ise hükümetçe kendilerine izahat-ı muktezîye verilmemiş midir.? Evvel emirde buralarının muvazzahan inbâsı ve Fethiye karyesinin Malatya'ya rabt ve ilhâkı muâmelesinin de ol bâbdaki tebligât-ı umumiye vechile komisyonlarca ve Meclis-i Umumî-i Vilâyetçe ba‘de'l-ikmâl nezârete iş‘âr buyurulması bâbında.

5 Nisan [1]326/ [18 Nisan 1910]

DH. MUİ, 68-2/13, DH. MKT, 1095/87, DH. TMIK. S, 62/67

E K L E R

EK-1

GENCE'NİN 1732 YILI TAHRİRİ

Gence, Halhana, Berdaa ve Bergüşad sancakları için yapılan tahrir sonucu, tesbit edilen timar ve zeametlere tayin edilen sipahiler ile tahmini gelir miktarlarını gösteren Ruznamçe Defteri.

[4 Ağustos 1732]

İşbu defterde mukayyed olan zeâmet ve timarlar ber-mûceb-i defter hâlâ mutasarrıflarına tevcih ve başka başka tahvilâtı verilmek buyruldu.
12 S. [1]145

İcmâl-i Zeâmet ve Timarhâ-i Livâ-i Gence

Zeâmet-i be-nâm-ı Ömer veled-i Hüseyin, Maraş Karye-i Kütüle tâbi‘-i Kürekbasan 20000 akçe	*Zeâmet-i mezbûrda mutasarrıf olan sancak-ı mezbûrun çavuşlar kethüdâsı olup sıla-i rahm içün Gence muhâfızı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa hazretlerinin buyruldularıyla me’zûnen gidüp bir tarîk ile zeâmet-i mezbûra zarar gelmemek içün kaydına şerh verilmişdir. Fî 20 Ca. sene 1144* Zeâmet-i be-nâm-ı İbrahim veled-i Süleyman, Sivas Karye-i Artanos tâbi‘-i Kürekbasan 20000 akçe
Mezbûr Mehmed Selim Gence muhâfazasında nâ-mevcud olduğundan el-Hâc Halil'e verilmişdir. Bâ-arzuhâl-i hod ve bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem muhâfız-ı Gence hazreti el-Hâc İbrahim Paşa. Fî 25 R. sene 1144 Zeâmet-i be-nâm-ı Mehmed Selim veled-i Abdullah Karye-i Kılıcbeylü tâbi‘-i Şemkür 20000 akçe	*Mezbûrun fevtinden sulbî oğlu Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 21 C. sene 1144* Zeâmet-i be-nâm-ı Seyyid Ali veled-i Salih, İstanbulî Karye-i Gürdilek tâbi‘-i Şemkür 40000 akçe 20000 akçe

Mezbûrun bilâ veled fevtinden Hüseyin veled-i Hasan Bosnevî'ye verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem muhâfız-ı Gence el-Hâc İbrahim Paşa. Fî 5 Za. sene 1143 Zeâmet-i be-nâm-ı Hasan veled-i Abdullah, Taşluca Karye-i Esbekürk tâbi‘-i Gencebasan 40000 akçe 20000 akçe	*Mezbûrun fevtinden Abdullah'a on bin akçesi kalb olmak üzere verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem muhâfız-ı Gence el-Hâc İbrahim Paşa. Bâ-arzuhâl-i hod. Fî 8 Ş. sene 1143* *Merkûm Mehmed'in fevtinden on bin akçesi dahi Sulbî oğlu Ahmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence. Fî 5 C. sene 1143* *Ahmed'in fevtinden ber-vech-i tekmil birikdirilüp Abdullah'a verilmişdir. Fî 9 Za. sene 1143 Abdullah'ın dahi adem-i rağbetinden biraderi Osman'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı vezir-i müşârunileyh. Fî 18 B. sene 1144* Zeâmet-i be-nâm-ı Mehmed veled-i Ahmed Karye-i Esbekürk tâbi‘-i Gencebasan 40000 akçe 20000 akçe
Fevtinden sulbî oğlu Ahmed'e verilmişdir. Bâ-arz-ı Miralay-ı Gence el-Hâc Ömer. Fî 7 Ş. sene 1142 Zeâmet-i be-nâm-ı Mehmed veled-i Ali, Pazarcık Karye-i Okçulu tâbi‘-i Şemkür 20000 akçe	*Firarından diğer Mehmed'e verilmişdir. bâ-ferman-ı vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 27 Ra. sene 1143* *Mehmed'in dahi bilâ veled fevtinden el-Hâc Osman'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 2 Ra. sene 1144* Zeâmet-i be-nâm-ı Mehmed veled-i Ali, Karabağî Karye-i Kavm-i İsmaillü tâbi‘-i Şemkür 20000 akçe
	Zeâmet-i be-nâm-ı Ali veled-i Hacı, Karabağî Karye-i Keygeldilü nâm-ı diğer Bük tâbi‘-i Yavlak 60000 akçe 20000 akçe
Zeâmet-i be-nâm-ı Mehmed veled-i Hasan, Ruha Karye-i Zeyve tâbi‘-i Şütürbasan 60000 akçe 20000 akçe	Zeâmet-i be-nâm-ı Osman veled-i Mehmed, Sivas Karye-i Zeyve tâbi‘-i Şütür der-nezd-i Sığnak 60000 akçe 20000 akçe

Zeâmet-i be-nâm-ı Mustafa veled-i Yusuf, Sivas Karye-i Monla Veledli tâbi‘-i Şütür der-nezd-i Sığnak 44000 akçe 20000 akçe	*Timar-ı mezbûr mutasarrıfı hâlâ Revan muhâfızı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa hazretlerinin hıdmetinde olmağla bâ-buyruldu kaydına şerh verilmişdir. Fî 5 N. sene 1144* Timar-ı Veli veled-i (…), İstanbul Karye-i Tekneli tâbi‘-i Şemkür 22000 akçe 11000 akçe
Bilâ veled fevtinden Mehmed veled-i Ali'ye verilmişdir. Bâ-ferman-ı vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence. Bâ-arzuhâl-i hod. Fî 20 Ca. sene 1144 Timar-ı Mısırlı Halil veled-i (…) Karye-i Tekneli tâbi‘-i Şemkür 22000 akçe 11000 akçe	*Firarından Süleyman'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence. Bâ-arzuhâl-i hod. Fî 20 R. sene 1143* Timar-ı Fazl Ali veled-i Hüsrev, Karabağî Karye-i Gölegir tâbi‘-i Şemkür 6000 akçe
Fevtinden sulbî oğlu Salih'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence. Bâ-arzuhâl-i hod. Fî 20 Ca. sene 1144 Timar-ı Mehmed veled-i Receb, Boğazkesen Karye-i Kürkesebil tâbi‘-i Gencebasan 12000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Halil veled-i Mehmed, Boğazkesen Karye-i Kürkesebil tâbi‘-i Gencebasan 12000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Hasan veled-i Yusuf, Bosna Karye-i Hacı Hüseyinlü tâbi‘-i Gencebasan 12000 akçe 6000 akçe	*Firarından Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 11 R. sene 1144* Timar-ı Eyüb veled-i Ahmed, Harpurut Karye-i Hacı Hüseyinlü tâbi‘-i Gencebasan 12000 akçe 6000 akçe

Fevtinden Mustafa veled-i Yakub'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence. Fî 11 Za. sene 1142 *Mustafa veled-i Yakub'un dahi firarından Osman'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa bâ-arz-ı Miralay-ı Gence el-Hâc Ömer.* *Fî 12 Za. sene 1143* Timar-ı Yusuf veled-i Hüseyin, Arapgir Karye-i Yusufbina tâbi‘-i Gencebasan 15000 akçe 5000 akçe	*Mezbûrun fırar ve adem-i rağbetinden Murtaza'ya verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Miralay-ı Gence el-Hâc Ömer. Fî 8 Ra. sene 1144* Timar-ı Süleyman veled-i Ali, Niğde Karye-i Yusufbina tâbi‘-i Gencebasan 15000 akçe 5000 akçe
Timar-ı İbrahim veled-i Ahmed, Bosna Karye-i Yusufbina tâbi‘-i Gencebasan 15000 akçe 5000 akçe	*Firarından Ali veled-i Osman'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı hazreti el-Hâc Ali Paşa ve bâ-arz-ı Miralay-ı Gence el-Hâc Ömer.* *Fî 6 L. sene 1144* Timar-ı Osman veled-i Abdullah, Musul Karye-i Emir Salih tâbi‘-i Gencebasan 15000 akçe 5000 akçe
Timar-ı mezbûr mutasarrıfı hâlâ Revan muhâfızı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa hazretlerinin hıdmetlerinde olmağla kaydına şerh verilmişdir. Fî 5 N. sene 1144 Timar-ı Mehmed veled-i Ali, Karabağî Karye-i Emir Salih tâbi‘-i Gencebasan 15000 akçe 5000 akçe	*Firarından Ali veled-i Ahmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 17 B. sene 1144* Timar-ı Ahmed veled-i Ganem Mehmed, Ankara Karye-i Emir Salih tâbi‘-i Gencebasan 15000 akçe 5000 akçe
Timar-ı Hacı İsmail veled-i İbrahim, İstanbul Karye-i Gürler tâbi‘-i Gencebasan 12000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Ahmed veled-i Mustafa, Bafra Karye-i Gürler tâbi‘-i Gencebasan 12000 akçe 3000 akçe

Adem-i rağbetinden Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 19 S. sene 1144 *Mehmed'in dahi adem-i rağbetinden Osman'a verilmişdir. Fî 22 Ş. sene 1144* Timar-ı Hacı Mehmed veled-i Hasan, Kemah Karye-i Gürler tâbi‘-i Gencebasan 12000 akçe 3000 akçe	*Mezbûrun firarından Süleyman'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa ve bâ-arz-ı Miralay-ı Gence el-Hâc Ömer. Fî 22 Ş. sene 1144* Timar-ı Ali veled-i Hasan, Harpu[ru]t Karye-i Gürler tâbi‘-i Gencebasan 12000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Ahmed veled-i Osman, Arapgir Karye-i Venk tâbi‘-i Gencebasan 30000 akçe	*Adem-i rağbetinden Eyyüb veled-i Ömer'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Miralay Ömer. Fî 22 Muharrem sene 1143* Timar-ı Hacı Mustafa veled-i Hasan, Arapgir Karye-i Kabaktepe tâbi‘-i Gencebasan 15000 akçe 5000 akçe
Bilâ veled fevtinden el-Hâc Süleyman'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 17 Z. 1143 Timar-ı Osman veled-i Hüseyin, Besni Karye-i Kabaktepe tâbi‘-i Gencebasan 15000 akçe 5000 akçe	*Becâyiş-i Hüseyin veled-i Mehmed, Sivas. Mezbûrun bilâ veled fevtinden Abdullah'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı el-Hâc Ali Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i ve bâ-i‘lâm-ı Ömer, Miralay-ı Gence. Fî 5 L. sene 1144* Timar-ı Hasan veled-i Veli, Çemişgezek Karye-i Kabaktepe tâbi‘-i Gencebasan 15000 akçe 5000 akçe
[varak 3] Timar-ı Mehmed veled-i Abdurrahman, Maraş Karye-i Hastab nâm-ı diğer Balluca tâbi‘-i Gencebasan 5000 akçe	*Mezbûr İbrahim'in firarından Hasan'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa ve bâ-arz-ı Miralay Ömer, Miralay-ı Gence. Fî 10 Ş. sene 1144* Timar-ı İbrahim veled-i Abdullah, Gürcî Karye-i Bahşik tâbi‘-i Gencebasan 15000 akçe 5000 akçe

Timar-ı Hacı Osman veled-i Halil, Besni Karye-i Bahşik tâbi‘-i Gencebasan 15000 akçe 5000 akçe	*Firar ve adem-i rağbetinden Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 13 B. sene [1]144* Timar-ı Mustafa veled-i Abdullah, İbranik Karye-i Bahşik tâbi‘-i Gencebasan 15000 akçe 5000 akçe
Mezbûr el-Hâc Ahmed'in adem-i rağbeti ve âhar dirliğe sülûkünden diğer Ahmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 10 Ra. 1144 Timar-ı Hacı Ahmed veled-i Abdülkadir, İlbasan Karye-i Fazılkendi tâbi‘-i Gencebasan 5000 akçe	Timar-ı Süleyman veled-i Ali, Ahyolu Karye-i Gence tâbi‘-i Gencebasan 8000 akçe 4000 akçe
Timar-ı İbrahim veled-i Ahmed, Arnabud Karye-i Gence tâbi‘-i Gencebasan 8000 akçe 4000 akçe	*Bilâ veled fevtinden Mustafa'ya verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl ve arz-ı Miralay-ı Gence el-Hâc Ömer. Fî 18 N. sene 1143* Timar-ı Mehmed veled-i Hüseyin, Zile Karye-i Evlâd-ı Kasım der-nezd-i Ilıcalu ve Şamşîri tâbi‘-i Gencebasan 20000 akçe 3000 akçe
Fevt şode Becâyiş-i Ahmed veled-i Hasan, Mısır. Fevtinden diğer Ahmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 6 C. sene 1144 Timar-ı Ahmed veled-i Mustafa, Ruha Karye-i Evlâd-ı Kasım der-nezd-i Ilıcalu ve Şamşîri tâbi‘-i Gencebasan 20000 akçe 6000 akçe	*Firarından Salih'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa ve bâ-arz-ı Miralay el-Hâc Ömer, Miralay-ı Gence. Fî 4 M. sene 1143* Timar-ı İbrahim veled-i Davud, Malatya Karye-i Evlâd-ı Kasım der-nezd-i Ilıcalu ve Şamşîri tâbi‘-i Gencebasan 20000 akçe 3000 akçe

Timar-ı Ahmed veled-i Süleyman, Tercan Karye-i Evlâd-ı Kasım der-nezd-i Ilıcalu ve Şamşîri Gence tâbi‘-i Gencebasan 20000 akçe 3000 akçe	*Firarından Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Miralay-ı Gence el-Hâc Ömer. Fî 15 Za. sene 1143* *Mezbûrun dahi firarından Osman'a verilmişdir. Fî 13 B. sene 1144* Timar-ı Osman veled-i Yusuf, Teke Karye-i Evlâd-ı Kasım der-nezd-i Ilıcalu ve Şamşîri tâbi‘-i Gencebasan 20000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Mustafa veled-i Ali, İlbasan Karye-i Evlâd-ı Kasım der-nezd-i Ilıcalu ve Şamşîri tâbi‘-i Gencebasan 20000 akçe 2000 akçe Karye-i Seyyidkendi tâbi‘-i Sungurâbâd 1000 akçe **Yekûn: 3000 akçe**	Timar-ı Hacı Hüseyin veled-i Ahmed, Edirne Karye-i Murut tâbi‘-i Sungurâbâd 9000 akçe 4500 akçe
Timar-ı Ahmed veled-i Osman, Engüri Karye-i Murut tâbi‘-i Sungurâbâd 9000 akçe 4500 akçe	Timar-ı Hasan veled-i Mahmud, İstronca Karye-i Çanakcı tâbi‘-i Sungurâbâd 10000 akçe 5000 akçe
Bilâ veled fevtinden Ali'ye verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Miralay-ı Gence el-Hâc Ömer. Fî 8 L. sene 1143 Timar-ı Hacı Ahmed veled-i Murtaza, Ohri Karye-i Çanakcı tâbi‘-i Sungurâbâd 10000 akçe 5000 akçe	Timar-ı Mustafa veled-i Ahmed, Maraş Karye-i Çay Derebeylü tâbi‘-i Sungurâbâd 10000 akçe 5000 akçe

Bilâ veled fevtinden Hasan'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence bâ-arzuhâl-i hod ve bâ-arz-ı Miralay-ı Gence el-Hâc Ömer. Fî 15 Ra. sene 1144 Timar-ı Mehmed veled-i Osman, Harpurut Karye-i Çay Derebeylü tâbi‘-i Sungurâbâd 10000 akçe 5000 akçe	Timar-ı Hasan veled-i Ahmed, Diyarbekir Karye-i Hâdise tâbi‘-i Sungurâbâd 5000 akçe
Timar-ı Ali veled-i Ömer, Harpurut Karye-i Horhun tâbi‘-i Sungurâbâd 6000 akçe 3000 akçe	*Firarından Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence. Fî 15 B. sene 1144* Timar-ı Ahmed veled-i Hasan, Engüri Karye-i Horhun tâbi‘-i Sungurâbâd 6000 akçe 3000 akçe
Adem-i rağbetinden diğer Hüseyin Bosnevî'ye verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Miralay-ı Gence el-Hâc Ömer. Fî 27 Ca. sene 1143 Timar-ı Hüseyin veled-i Mustafa, Belgrad Karye-i Erzeni tâbi‘-i Şemkür 12000 akçe 4000 akçe	*Adem-i rağbetinden Süleyman veled-i Abdullah'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Miralay-ı Gence el-Hâc Ömer. Fî 2 C. sene 1143* Timar-ı Ahmed veled-i Mustafa, Amasya Karye-i Erzeni tâbi‘-i Şemkür 12000 akçe 4000 akçe
[4. varak] Timar-ı Abdullah veled-i Ali, Van Karye-i Erzeni tâbi‘-i Şemkür 12000 akçe 4000 akçe	*Firarından Süleyman'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 19 B. sene 1144* Timar-ı Ali veled-i Halil, Harpurut Karye-i Gürler tâbi‘-i Gencebasan 16000 akçe 4000 akçe
Timar-ı Mehmed veled-i Ahmed, Sivas Karye-i Gürler tâbi‘-i Gencebasan 16000 akçe 4000 akçe	Timar-ı Hacı İsmail veled-i Mehmed, Arapgir, Çavuş Karye-i Gürler tâbi‘-i Gencebasan 16000 akçe 4000 akçe

Mezbûr Hüseyin'in timarına "kızılbaşdır" deyu ta'arruz etmeleriyle Divân-ı Gence'ye arzuhâl edüp âhardan dahi ta'arruz olunmamak ve kaydına şerh verilmek bâbında Gence muhâfızı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa hazretleri tarafından yedine buyruldu verilmişdir. *Fî 12 Z. sene 1143* Timar-ı Hüseyin veled-i Yusuf, Van Karye-i Gürler tâbi'-i Gencebasan 12000 akçe 4000 akçe	*Firarından Ali'ye verilmişdir. Fâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod.* *Fî 17 B. sene 1144* Timar-ı Ahmed veled-i Mehmed, Sivas Karye-i Yenicepazar ma'a Çadırcı tâbi'-i Şemkür 10000 akçe 5000 akçe
Firarından Ali'ye verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 21 Z. sene 1143 Ali'nin ref'inden sâhib-i evvel-i Süleyman'a ibkâ ve mukarrer kılınmışdır. Fî 22 C. sene 1144 Timar-ı Süleyman veled-i Mustafa, Köprü Karye-i Yenicepazar ma'a Çadırcı tâbi'-i Şemkür 10000 akçe 5000 akçe	Timar-ı Ali veled-i Hüseyin, Ohri Karye-i Simâven tâbi'-i Şemkür 15000 akçe 5000 akçe
Timar-ı Hasan veled-i Mehmedyar Karye-i Simâven tâbi'-i Şemkür 15000 akçe 5000 akçe	*Bilâ veled fevtinden Hüseyin'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Miralay-ı Gence. Fî 6 L. sene 1144* Timar-ı Ahmed veled-i İbrahim, Diyarbekir Karye-i Simâven tâbi'-i Şemkür 15000 akçe 5000 akçe
Timar-ı Tatar Ali veled-i Receb Karye-i Avakşah tâbi'-i Şemkür 8000 akçe 4000 akçe	Timar-ı İbrahim veled-i Süleyman, Erzincan Karye-i Avakşah tâbi'-i Şemkür 8000 akçe 4000 akçe
Timar-ı Halil veled-i Mustafa, Ayntab Karye-i Balıkcı tâbi'-i Şemkür 8000 akçe 4000 akçe	Timar-ı Mehmed veled-i Abdullah Karye-i Balıkcı tâbi'-i Şemkür 8000 akçe 4000 akçe

Timar-ı İbrahim veled-i Ali, Sapanca Karye-i Hodrik tâbi‘-i Şemkür 6000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Mehmed veled-i Ali, İznikmid Karye-i Hodrik tâbi‘-i Şemkür 6000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Ali veled-i Hacı Yusuf, Gence Karye-i Kızılkal‘a tâbi‘-i Şemkür 6000 akçe	Timar-ı Mustafa veled-i Ali, Rumeli Karye-i Keçilü tâbi‘-i Şemkür 12000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Mustafa veled-i İbrahim, Trabzon Karye-i Keçilü tâbi‘-i Şemkür 12000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Davud veled-i Halil, Oltu Karye-i Keçilü tâbi‘-i Şemkür 12000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Hasan veled-i Ali, Sivas Karye-i Keçilü tâbi‘-i Şemkür 12000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Selim veled-i Abdullah, Basra Karye-i Köhneli tâbi‘-i Şemkür 15000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Ali veled-i Abdullah, Gürcî Karye-i Köhneli tâbi‘-i Şemkür 15000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Ahmed veled-i Osman, Arapgir Karye-i Köhneli tâbi‘-i Şemkür 15000 akçe 3000 akçe
[5. varak] Timar-ı Derviş veled-i Mustafa, Ahısha Karye-i Köhneli tâbi‘-i Şemkür 15000 akçe 3000 akçe	Timar-ı İvaz veled-i Mehmed, Adana Karye-i Köhneli tâbi‘-i Şemkür 15000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Veli veled-i Ali, Erzincan çavuş Karye-i Mefruzlu tâbi‘-i Şemkür 6000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Yusuf veled-i Abdullah, Ahısha çavuş Karye-i Mefruzlu tâbi‘-i Şemkür 6000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Ali veled-i Mehmed, Erciş Karye-i Arablı tâbi‘-i Şemkür 6000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Hasan veled-i Yusuf, İçil Karye-i Arablı tâbi‘-i Şemkür 6000 akçe 3000 akçe

Mezbûr Mehmed Efendi sıla-i rahm idüp gelince yerine cebelüsü eşmek şartıyla timarına zarar gelmemek üzere kaydına şerh verilmek deyu Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence tarafından sâdır olan ferman mûcebince kaydına şerh verilmişdir. Fî 12 Ş. sene [1]144 Timar-ı Mehmed Efendi, Şirvanî Karye-i Çaylu Karamanlu tâbi‘-i Şemkür 6000 akçe	Timar-ı Ahmed Yüzbaşı, Karamanlu Karye-i Keygeldilü nâm-ı diğer Bük tâbi‘-i Yavlak 6000 akçe 6000 akçe
Fevtinden karındaşı Ömer'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 13 Za. sene 1143 Timar-ı Seyyid Ebubekir veled-i Hüseyin Efendi Karye-i Keygeldilü nâm-ı diğer Bük tâbi‘-i Yavlak 6000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Seyyid Abdullah veled-i Hüseyin Karye-i Keygeldilü nâm-ı diğer Bük tâbi‘-i Yavlak 6000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Hacı Mehmed veled-i Ali Karye-i Keygeldilü nâm-ı diğer Bük tâbi‘-i Yavlak 6000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Mehmed veled-i Ali Karye-i Keygeldilü nâm-ı diğer Bük tâbi‘-i Yavlak 6000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Osman veled-i Mustafa, Divriği Karye-i Keygeldilü nâm-ı diğer Bük tâbi‘-i Yavlak 6000 akçe 6000 akçe	*Firarından Ali'ye verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence. Bâ-arz-ı Ömer Miralay-ı Gence. Fî 15 Za. sene 1143 Mezbûrun firarı gayr-ı vâki‘ olmağla yine sâhib-i evveli Kasım'a ibkâ olunmuşdur. Bâ-arzuhâl-i hod.* *Fî 20 Za. sene 1143* Timar-ı Kasım veled-i Rıza, Gence Karye-i Keygeldilü nâm-ı diğer Bük tâbi‘-i Yavlak 6000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Mehmed Said veled-i Monla Mukim Karye-i Keygeldilü nâm-ı diğer Bük tâbi‘-i Yavlak 6000 akçe 5000 akçe	Timar-ı Uryânî Ali Efendi Karye-i Hacı Muradlu tâbi‘-i Gence 18000 akçe 6000 akçe

Bilâ veled fevtinden Halil'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfiz-ı Gence bâ-arzuhâl-i hod. Fî 24 L. sene [1]144 Timar-ı Ahmed Efendi hatîb-i cami-i kebir-i şehriyârî Karye-i Hacı Muradlu tâbi‘-i Gence 18000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Sûfî Ahmed Hekim, Erzurûmî Karye-i Hacı Muradlu tâbi‘-i Gence 18000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Ali veled-i Osman, Filibe Karye-i Eleşkird tâbi‘-i Kürek 9000 akçe 4500 akçe	*Bilâ veled fevtinden Mehmed veled-i Abdullah'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc Ali Paşa muhâfiz-ı Gence bâ-arzuhâl-i hod. Fî 24 L. sene [1]144* Timar-ı Ali veled-i İbrahim, Ohri Karye-i Eleşkird tâbi‘-i Kürek 9000 akçe 4500 akçe
Timar-ı El-Hâc Yusuf veled-i Abdullah, Osric Karye-i Tüden tâbi‘-i Kürekbasan 12000 akçe 4000 akçe	Timar-ı Seyfullah veled-i Abdullah, Maraş Karye-i Tüden tâbi‘-i Kürekbasan 12000 akçe 4000 akçe
Timar-ı Hüseyin veled-i Mustafa, Maraş Karye-i Tüden tâbi‘-i Kürekbasan 12000 akçe 4000 akçe	*Firar ve adem-i rağbetinden Yusuf'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfiz-ı Gence ve bâ-arz-ı Miralay Ömer Gence. Fî 19 B. sene 1144* Timar-ı Süleyman veled-i Abdullah, İnce Karye-i Hacı Durmuş tâbi‘-i Kürekbasan 9000 akçe 6000 akçe
[6. varak] Timar-ı Veli veled-i Abdullah Karye-i Hacı Durmuş tâbi‘-i Kürek 9000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Ali veled-i Mustafa, Divriği Karye-i Yaylakendi tâbi‘-i Kürekbasan 4000 akçe
Timar-ı Ömer veled-i Mustafa, Divriği Karye-i Bayhuş tâbi‘-i Kürek 5000 akçe	Timar-ı Hasan veled-i Hacı Osman, Besni Karye-i Köşk tâbi‘-i Kürekbasan 8000 akçe 4000 akçe

Firarından Abdullah'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 29 Ş. sene 1143 Timar-ı İsmail veled-i Veli, Ruha Karye-i Köşk tâbi‘-i Kürekbasan 8000 akçe 4000 akçe	*Merkûm Mustafa'nın adem-i rağbetinden ve firarından Yakub veled-i Murtaza'ya verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Miralay-ı Gence el-Hâc Ömer. Fî 13 C. sene 1143* Timar-ı Mustafa veled-i Abdullah, Gürcî Karye-i Azadkendi tâbi‘-i Kürek 4000 akçe
Timar-ı Ali Humbaracı, Bosna Karye-i Düzyurd tâbi‘-i Şemkür 12000 akçe 6000 akçe	*Adem-i rağbetinden Süleyman veled-i Abdullah'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Ömer, Miralay-ı Gence. Fî 18 N. sene 1143* Timar-ı Ömer veled-i Receb, Erzincan çavuş-ı divân Karye-i Düzyurd tâbi‘-i Şemkür 12000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Hüseyin veled-i Ahmed, Visko Karye-i Bilegird tâbi‘-i Gencebasan 15000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Süleyman veled-i Ali, İstanbul Karye-i Bilegird tâbi‘-i Gencebasan 15000 akçe 3000 akçe
Bilâ veled fevtinden Ali veled-i Ahmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Ömer, Miralay-ı Gence. Fî 7 M. sene 1143 Timar-ı Receb veled-i Ali, Alaiye çavuş-ı divân Karye-i Bilegird tâbi‘-i Gencebasan 15000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Ahmed veled-i Mehmed, Yenicevardar Karye-i Bilegird tâbi‘-i Gencebasan 15000 akçe 3000 akçe
Adem-i rağbetinden Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Ömer, Miralay-ı Gence. Fî 3 M. sene 1144 Timar-ı İbrahim veled-i Ebubekir, Engüri Karye-i Bilegird tâbi‘-i Gencebasan 15000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Sadık Kethüdâ, Gürânî Karye-i İnan tâbi‘-i Şütürbasan 24000 akçe 6000 akçe

Timar-ı Hacı İsmail veled-i Mehmed, Yanbolu Karye-i İnan tâbi‘-i Şütür 24000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Ali veled-i Yusuf, Kütahya Karye-i İnan tâbi‘-i Şütür 24000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Ömer veled-i İbrahim, Silistre Karye-i İnan tâbi‘-i Şütür 24000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Seyyid Ali veled-i Veli, Ruha Karye-i İnan tâbi‘-i Şütür 24000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Ali veled-i Mustafa, Kırşehir Karye-i Kargucak tâbi‘-i Şütür 30000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Halil veled-i Zülfikar, Adana Karye-i Kargucak tâbi‘-i Şütür 30000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Halil veled-i Feyzullah, Sivas Karye-i Kargucak tâbi‘-i Şütür 30000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Ali veled-i Mehmed, Diyarbekir Karye-i Kargucak tâbi‘-i Şütür 30000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Mehmed veled-i Halil, Harpurut Karye-i Kargucak tâbi‘-i Şütür 30000 akçe 6000 akçe	Timar-ı İsmail veled-i Ahmed, Kırşehir Karye-i Zeyve tâbi‘-i Şütür 60000 akçe 6000 akçe
[7. varak] Timar-ı Ömer veled-i Ebubekir, Malatya Karye-i Zeyve tâbi‘-i Şütür 60000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Osman veled-i Ömer, Bosna Karye-i Zeyve tâbi‘-i Şütür 60000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Süleyman veled-i Ahmed, Tokad Karye-i Ağcakendi nâm-ı diğer Balluca tâbi‘-i Talış 26000 akçe 6000 akçe	Timar-ı İbrahim veled-i Yusuf, İstanbul Karye-i Ağcakendi Balluca tâbi‘-i Talış 26000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Ali veled-i Hüseyin, Sivas Karye-i Ağcakendi Balluca tâbi‘-i Talış 26000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Süleyman veled-i Ahmed, Sivas Karye-i Ağcakendi Balluca tâbi‘-i Talış 26000 akçe 6000 akçe

Timar-ı Ahmed veled-i Hacı Ali Karye-i Ağcakendi Balluca tâbi‘-i Talış 26000 akçe 2000 akçe Karye-i Ağcakendi Oğul tâbi‘-i Talış 26500 akçe 2500 akçe Yekûn: 4500 akçe	Timar-ı Hacı Hüseyin veled-i Ali Karye-i Zeyve tâbi‘-i Şütür 60000 akçe 2000 akçe Karye-i Çarıkcı tâbi‘-i Talış 14000 akçe 2000 akçe Yekûn: 4000 akçe
Timar-ı Ali veled-i Veli, Bozok Karye-i Ağcakendi Oğul tâbi‘-i Talış 26500 akçe 6000 akçe	Timar-ı Süleyman veled-i Mehmed, Harpurut Karye-i Ağcakendi Oğul tâbi‘-i Talış 26500 akçe 6000 akçe
Timar-ı İsmail veled-i Hasan, Merzi-fon Karye-i Ağcakendi Oğul tâbi‘-i Talış 26500 akçe 6000 akçe	Timar-ı Yusuf veled-i Mahmud, Karahisar Karye-i Ağcakendi Oğul tâbi‘-i Talış 26500 akçe 6000 akçe
Timar-ı İbrahim veled-i Mehmed, Tokad Karye-i Yakacık tâbi‘-i Talış 6000 akçe	Timar-ı Ahmed veled-i Osman, Tokad Karye-i Çarıkcı tâbi‘-i Talış 14000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Ali veled-i Hasan, Sivas Karye-i Çarıkcı tâbi‘-i Talış 14000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Süleyman veled-i Veli, Kırşehir Karye-i Harhabud tâbi‘-i Talış 6000 akçe
Timar-ı Kasım veled-i İsmail, Kasta-monu Karye-i Monla Veledli tâbi‘-i Şütür 44000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Mehmed veled-i Abdullah, Sivas Karye-i Monla Veledli tâbi‘-i Şütür 44000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Ahmed veled-i Hasan, Teke Karye-i Monla Veledli tâbi‘-i Şütür 44000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Ali veled-i Ömer, Bosna Karye-i Monla Veledli tâbi‘-i Şütür 44000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Ahmed veled-i İsmail, Çorum Karye-i Karaçınar tâbi‘-i Talış 24000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Ali veled-i Hüseyin, Çorum Karye-i Karaçınar tâbi‘-i Talış 24000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Mehmed veled-i Ahmed, İçil Karye-i Karaçınar tâbi‘-i Talış 24000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Ali veled-i Osman, Eskizağra Karye-i Karaçınar tâbi‘-i Talış 24000 akçe 6000 akçe

[8. varak] Timar-ı Süleyman veled-i İbrahim, Kayseriye Karye-i Kadıkendi nâm-ı diğer Kambur tâbi‘-i Talış 6000 akçe	Timar-ı Ali İmam veled-i Mehmed Efendi Karye-i Seyyidkendi tâbi‘-i Gencebasan 12000 akçe 6000 akçe
Firar ve adem-i rağbetinden Ahmed veled-i Hüseyin'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Ömer, Miralay-ı Gence. Fî 23 Ş. sene 1143 Timar-ı Hasan veled-i Abdullah, Amasya Karye-i Seyyidkendi tâbi‘-i Gencebasan 12000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Halil veled-i Nasuh, Sivas Karye-i Bozdoğan tâbi‘-i Kürekbasan 18000 akçe 3000 akçe
Firar ve adem-i rağbetinden Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Ömer, Miralay-ı Gence. Fî 15 Za. sene 1143 Timar-ı Hacı Ahmed veled-i Abdullah, Karabağî Karye-i Bozdoğan tâbi‘-i Kürekbasan 18000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Musa veled-i Ali Hısn-ı Mansur, çavuş Karye-i Bozdoğan tâbi‘-i Kürekbasan 18000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Hacı Murad-zâde Hasan Karye-i Bozdoğan tâbi‘-i Kürekbasan 18000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Ali veled-i Hasan, Köprü Karye-i Bozdoğan tâbi‘-i Kürekbasan 18000 akçe 3000 akçe
Bilâ veled fevtinden Mustafa veled-i Abdullah'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Ömer, Miralay-ı Gence. Fî 10 Ş. sene 1143 Timar-ı Seyyid Yusuf veled-i Mehmed, Karabağî Karye-i Bozdoğan tâbi‘-i Kürekbasan 18000 akçe 3000 akçe	*Bilâ veled fevtinden Yusuf'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Ömer, Miralay-ı Gence. Fî 12 Za. sene 1143* Timar-ı Hüseyin veled-i Mehmed, Karye-i Zurtalış tâbi‘-i Kürekbasan 3000 akçe

Becâyiş-i Asım veled-i Hasan, Diyarbekir. Fî 15 C. sene 1142 Timar-ı Seyyid Ali veled-i Abdülfettah, Zile Karye-i Zoğallu tâbi‘-i Kürekbasan 3000 akçe	Timar-ı Hasan veled-i Ahmed, Divriği Karye-i Çanakcı tâbi‘-i Kürekbasan 3000 akçe
Timar-ı Hasan veled-i Mehmed, Yenice Vardar Karye-i Kaşkaçay tâbi‘-i Gencebasan 4000 akçe	Timar-ı Yahya veled-i Ömer, Niğde Karye-i Hacı Bulak tâbi‘-i Gencebasan 4000 akçe
Timar-ı Süleyman veled-i Abdullah, Sivas Karye-i Tilkikendi tâbi‘-i Gencebasan 4000 akçe	Timar-ı Mustafa veled-i Mehmed, Serezî Karye-i Bayan-ı Süflâ tâbi‘-i Gencebasan 3000 akçe
Timar-ı Veli veled-i Ahmed, Ahısha Karye-i Mâhili tâbi‘-i Sungurbasan 3000 akçe	*Adem-i rağbetinden Mehmed veled-i Hasan'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Ömer, Miralay-ı Gence.* Timar-ı İbrahim veled-i Hasan, İlbasan Karye-i Ayuderesi tâbi‘-i Şemkür 3000 akçe
Timar-ı Ahmed veled-i Yusuf, Karahisar Karye-i Çenid tâbi‘-i Şemkürbasan 4500 akçe	Timar-ı Hasan veled-i Abdullah, Diyarbekir Karye-i Balluca tâbi‘-i Şemkür 3000 akçe
Timar-ı Cafer veled-i Mehmed, Arapgir Karye-i Çaltaş tâbi‘-i Şemkür 3000 akçe	Timar-ı Hüseyin veled-i Ahmed, Akvalı Karye-i Kubadşah tâbi‘-i Şemkür 3000 akçe
Timar-ı Hasan veled-i Hüseyin, Diyarbekir Karye-i Şehidli tâbi‘-i Şemkür 3000 akçe	Timar-ı Hasan veled-i Ahmed, Selanik Karye-i Kal‘acık tâbi‘-i Şemkür 3000 akçe
[9. varak] Timar-ı Ahmed veled-i Mehmed, Tokad Karye-i Serdarkendi tâbi‘-i Şemkür 5000 akçe	Timar-ı Süleyman veled-i Abdullah, Ahısha Karye-i Hovannes tâbi‘-i Şemkür 6000 akçe

Timar-ı Süleyman veled-i Hüseyin, Vidin Karye-i Burut tâbi‘-i Şemkür 5000 akçe	*Ali'nin bilâ veled fevtinden iki bin akçesi Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Ömer, Miralay-ı Gence. Fî gurre-i M. sene 1144* Timar-ı Cafer veled-i Mehmed ve Ali, ber-vech-i iştirâk *bu esâmî iki neferdir* Mezra‘a-i Hangölü der-nezd-i Kuşkara tâbi‘-i Gencebasan 4000 akçe
Timar-ı Ahmed veled-i Abdullah Karye-i Bariklü nâm-ı diğer Eleklü tâbi‘-i Kürekbasan 4000 akçe	*Becâyiş-i İsmail veled-i Hüseyin, Erzurum. Bunların adem-i rağbetinden Hüseyin'e verilmişdir.* *Becâyiş-i Hüseyin veled-i Ali Diyarbekir.* Timar-ı Ali veled-i Mustafa, Erzurum Karye-i Hacıkendi tâbi‘-i Kürekbasan 6000 akçe 3000 akçe
Becâyiş-i Ali veled-i Mustafa, Erzurum. Bunların adem-i rağbetinden Mehmed veled-i Ali, Diyarbekir'e verilmişdir. *Becâyiş-i Mehmed veled-i Ali Diyarbekir.* Timar-ı İsmail veled-i Hüseyin, Erzurum Karye-i Hacıkendi tâbi‘-i Kürekbasan 6000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Hüseyin veled-i Ahmed, Erzurum Karye-i Çavdar tâbi‘-i Gence 9000 akçe
Timar-ı Hüseyin veled-i Mustafa, Varna Karye-i Kürdeşin tâbi‘-i Şemkür 40000 akçe 10000 akçe	Timar-ı Mustafa veled-i İsa, Sivas Karye-i Kürdeşin tâbi‘-i Şemkür 40000 akçe 10000 akçe
Timar-ı Osman veled-i Ahmed, Çarsancak Karye-i Kehriz tâbi‘-i Şütürbasan 28000 akçe 8000 akçe	*Nâ-mevcud ve adem-i itibarından birikdirilüp Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 2 Ş. sene 1144* Timar-ı Murtaza veled-i Hüdaverdi Mezra‘a-i Kehriz tâbi‘-i Şütürbasan 28000 akçe 5000 akçe

Firarından Kürekbasan'da Hacı Salihlü karyesinin Monlası Ali veled-i Hüseyin Karabağî'ye verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 7 S. sene 1143 Timar-ı Mehmed veled-i Gül Ahmed biraderi Bayram Karye-i Kehriz tâbi‘-i Şütürbasan 28000 akçe 5000 akçe	*Mezbûrun firar ve adem-i rağbetinden birikdirilüp mülâzımı Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 2 Ş. sene 1144* Timar-ı İskender veled-i Kasım Karye-i Kehriz tâbi‘-i Şütürbasan 28000 akçe 5000 akçe
Mezbûrun mahlûlünden birikdirilüp mülâzımı Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 2 Ş. sene 1144 Timar-ı Ahmed veled-i Bayram Karye-i Kehriz tâbi‘-i Şütürbasan 28000 akçe 5000 akçe	Timar-ı Abdullah veled-i Mehmed Efendi Karye-i Karadağlu-yı Koyunkatan tâbi‘-i Kürekbasan 36000 akçe 6000 akçe
Bilâ veled fevtinden Mustafa veled-i Abdullah'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Ömer, Miralay-ı Gence. Fî 21 M. sene 1143 Timar-ı Mehmed veled-i Mustafa, Bolu Karye-i Karadağlu-yı Koyunkatan tâbi‘-i Kürekbasan 36000 akçe 6000 akçe	*Firar ve adem-i rağbetinden Abdullah'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence. Fî 12 B. sene [1]144* Timar-ı Mehmed veled-i Ahmed, Taşluca Karye-i Karadağlu-yı Koyunkatan tâbi‘-i Kürekbasan 36000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Hasan veled-i Yahya, Diyarbekir Karye-i Karadağlu-yı Koyunkatan tâbi‘-i Kürekbasan 36000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Ahmed veled-i Abdullah tâbi‘-i azebân-ı evvel Karye-i Karadağlu-yı Koyunkatan tâbi‘-i Kürekbasan 36000 akçe 6000 akçe

Firar ve adem-i rağbetinden Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 17 B. sene [1]144 Timar-ı İbrahim veled-i Mehmed, Arapgir Karye-i Karadağlu-yı Koyunkatan tâbi‘-i Kürekbasan 36000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Abdülkadim Mezra‘a-i Minâreli der-nezd-i Bozdoğanlu-yı süflâ ve Kavallu tâbi‘-i Şemkür 3000 akçe

Müceddeden deftere kayd şod. Fî selh-i C. sene 1144.
Mukâbele şod.

[10. varak] **Livâ-i Gence** Zeâmet: 13 aded Timar: 186 aded **Yekûn: 199 aded**	**Livâ-i Halhana** Zeâmet: 5 aded Timar: 146 aded **Yekûn: 151 aded**	**Livâ-i Berdaa** Zeâmet: 6 aded Timar: 151 aded **Yekûn: 157 aded**

İcmâl-i Zeâmet ve Timarhâ-i Livâ-i Halhana Tâbi‘-i Eyâlet-i Gence

Hüsn-i rızâsıyla kasr-ı yedinden sulbî oğlu Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 23 Ş. sene 1144 Zeâmet-i be-nâm-ı Yusuf veled-i Hacı Ali, Ayntab Karye-i Leğarek tâbi‘-i mezbûr 10000 akçe Karye-i Zada tâbi‘-i m. 10000 akçe **Yekûn: 20000 akçe**	Zeâmet-i be-nâm-ı İbrahim veled-i Çolak İsmail, Erzurum Karye-i Bilvan tâbi‘-i m. 10000 akçe Karye-i Bulanık-ı süflâ tâbi‘-i mezbûr 4000 akçe Karye-i Sak tâbi‘-i m. 3000 akçe **Yekûn: 20000 akçe**
Mezbûrun adem-i rağbetinden Halil'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ arzuhâl-i hod. Fî 10 Za. sene 1144 Zeâmet-i be-nâm-ı el-Hâc Osman veled-i İbrahim, Konya Karye-i Halifelü tâbi‘-i Talış 20000 akçe	*Bilâ veled fevtinden Halil'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence. Fî 15 C. sene 1143* Zeâmet-i be-nâm-ı Abdullah veled-i Bahadır, Afgan Karye-i Ermemişlü-yi ulyâ ve süflâ tâbi‘-i Halhana 40000 akçe 20000 akçe

Firarından Mustafa veled-i İbrahim, Erzurum'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence. Fî 25 Za. sene 1142 *Terk-i hıdmetinden Humbaracıbaşı Hüseyin zîde kadruhûya verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence. Fî 10 C. sene 1144* Zeâmet-i be-nâm-ı Abdullah veled-i İbrahim, Erzincan Karye-i Ermemişlü-yi ulyâ ve süflâ tâbi‘-i Halhana 40000 akçe 20000 akçe	*Merkûmun bilâ veled fevtinden Süleyman'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 25 B. sene 1144* Timar-ı Halil veled-i Abbas, Ayntab Karye-i Eyyüblü-yi ulyâ tâbi‘-i mezbûr 30000 akçe 10000 akçe
Adem-i rağbetinden ve fırarından Yusuf'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa ve bâ-arz-ı Miralay Mehmed Halhana. Fî 15 B. sene 1144 *Fırarından Hasan'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 25 B. sene [1]144* Timar-ı Hüseyin veled-i Ahmed, Hakkari Karye-i Eyyüblü-yi ulyâ ve süflâ tâbi‘-i Halhana 30000 akçe 10000 akçe	*Adem-i rağbetinden ve fırarından diğer Arab Ali'ye verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Mahmud Miralay-ı Halhana. Fî 15 B. sene [1]144* *Arab Ali'nin dahi fırarından Abdurrahman'a verilmişdir. Fî 27 B. sene [1]144* Timar-ı Ali veled-i Süleyman, Sofya Karye-i Eyyüblü-yi ulyâ tâbi‘-i Halhana 30000 akçe 10000 akçe
Mezbûrun adem-i rağbetinden birikdirilüp sancak-ı mezbûr Alaybeyisi Mahmud zîde kadruhûya verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 20 C. sene 1144 Timar-ı Saydal veled-i Hüseyin, Maraş Karye-i Murol tâbi‘-i Halhana 96000 akçe 6000 akçe	*Adem-i rağbetinden birikdirilüp sancak-ı mezbûr alaybeyisi Mahmud zîde kadruhûya verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 20 C. sene 1144* Timar-ı Ahmed veled-i Mehmed, Afgan Karye-i Murol tâbi‘-i Halhana 96000 akçe 6000 akçe

[12. varak] *Bunun dahi adem-i rağbetinden birikdirilüp sancak-ı mezbûr Alaybeyisi Mahmud'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 20 C. sene 1144* Timar-ı İmamüddin veled-i Süleyman Karye-i Murol tâbi‘-i Halhana 96000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Hacı İsmail veled-i Yusuf, Afgan Karye-i Murol tâbi‘-i Halhana 96000 akçe 6000 akçe
Bunun dahi adem-i rağbetinden birikdirilüp Alaybeyi Mahmud zîde kadruhûya verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfiz-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 20 C. sene 1144 Timar-ı Ömer veled-i Süleyman Karye-i Murol tâbi‘-i mezbûr 96000 akçe 3000 akçe	Timar-ı İsmail veled-i Ahmed Karye-i Murol tâbi‘-i mezbûr 96000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Ahmed veled-i Mustafa Karye-i Murol tâbi‘-i mezbûr 96000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Firûz veled-i Mehmed, Afgan Karye-i Murol tâbi‘-i mezbûr 96000 akçe 6000 akçe
Adem-i rağbetinden ve firarından Hacı Mehmed Afgan'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfiz-ı Gence ve bâ-arz-ı Yusuf Miralay-ı Halhana. Fî gurre-i Ş. sene 1144 Timar-ı Hacı İnayet veled-i İbrahim, Afgan Karye-i Murol tâbi‘-i mezbûr 96000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Musa veled-i Hacı Veli Karye-i Murol tâbi‘-i mezbûr 96000 akçe 6000 akçe

Mezbûrun adem-i rağbetinden birikdirilüp Hacıalili Tahmasb'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence [ve] bâ-arzuhâl-i hod. Fî 7 Ş. sene 1144 Timar-ı Mehmed veled-i Hacı Yusuf Karye-i Murol tâbi‘-i mezbûr 96000 akçe 6000 akçe	*Bunun dahi adem-i rağbetinden birikdirilüp Hacıalili Tahmasb'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 7 Ş. sene 1144* Timar-ı Süleyman veled-i Abdullah Karye-i Murol tâbi‘-i mezbûr 96000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Bey Mehmed veled-i Han Mehmed, Afgan Karye-i Murol tâbi‘-i mezbûr 96000 akçe 6000 akçe	*Ahmed veled-i Abdülkadir'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 17 B. sene 1144* Timar-ı Hacı Gazi Mehmed veled-i Süleyman, Afgan Karye-i Murol tâbi‘-i mezbûr 96000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Hacı Rufeka veled-i Ali Karye-i Murol tâbi‘-i Halhana 96000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Hacı Musa veled-i İbrahim Karye-i Murol tâbi‘-i Halhana 96000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Ali veled-i Ahmed Karye-i Murol tâbi‘-i Halhana 96000 akçe 3000 akçe	Timar-ı İnayet veled-i Sultan, Afgan Karye-i Murol tâbi‘-i Halhana 96000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Molla İğmaz veled-i Abdullah, Afgan Karye-i Murol tâbi‘-i Halhana 96000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Hacı İhtiyâr veled-i Mirzâ Karye-i Şınık tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 6000 akçe

Zâyi'den tahvil tezkire[si] verilmişdir. Fî 25 Ş. sene 1144 Timar-ı Mehmed Rıza veled-i Hüseyin Karye-i Keşişkendi tâbi'-i Esrik 9000 akçe	*Firarından Boşnak Ahmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence. Fî 17 Ca. sene 1143* Timar-ı Durahan veled-i Ali Karye-i Uluçalu tâbi'-i m. 3000 akçe Karye-i Küçük Ahıncı tâbi'-i m. 3000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**
Timar-ı Süleyman veled-i Abdullah Karye-i Hendezân ma'a tebe tâbi'-i Karakaya 3000 akçe Karye-i Zoğallu tâbi'-i Karakaya 3000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**	Timar-ı Musa veled-i Ali, Arapgir Karye-i Hacıbulak tâbi'-i Hasansuyu 13000 akçe 6000 akçe
Timar-ı İsmail veled-i Mehmed, Banaluka Karye-i Hacıbulak tâbi'-i Hasansuyu 12000 akçe 6000 akçe	*Bilâ veled fevtinden Ali veled-i Ebubekir'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Yusuf Miralay-ı Halhana. Fî 27 Za. 1142* Timar-ı el-Hâc Veli veled-i Mustafa, İsmail Karye-i Maharehaç tâbi'-i Hasansuyu 30000 akçe 6000 akçe
[13. varak] *Firarından İbrahim veled-i Ebubekir'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı el-Hâc Yusuf Miralay-ı Halhana. Fî 2 Z. sene 1142* Timar-ı Abdullah veled-i Mehmed, Harpurut Karye-i Maharehaç tâbi'-i Hasansuyu 30000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Süleyman veled-i Cuma, Birecik Karye-i Maharehaç tâbi'-i Hasansuyu 30000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Yusuf veled-i Mustafa, Diyarbekir Karye-i Maharehaç tâbi'-i Hasansuyu 30000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Mustafa veled-i Hasan, Engüri Karye-i Maharehaç tâbi'-i Hasansuyu 30000 akçe 6000 akçe

Timar-ı Salih veled-i Ali, Tımışvar Karye-i Göl tâbi‘-i Hasansuyu 3000 akçe	*Adem-i rağbetinden Halil'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa ve bâ-arz-ı el-Hâc Yusuf Miralay-ı Halhana. Fî 7 N. sene 1143* Timar-ı İsmail veled-i Ahmed, Filibe Karye-i Salkendi tâbi‘-i Hasansuyu 3000 akçe Karye-i Dağkendi tâbi‘-i Hasansuyu 3000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**
Timar-ı İsmail veled-i Süleyman, Sivas, Çavuşân-ı Divân Karye-i Boyakcı tâbi‘-i Hasansuyu 3000 akçe Karye-i Kozlu tâbi‘-i Hasansuyu 3000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**	*Adem-i rağbetinden Mehmed veled-i Hasan'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod ve bâ-arz-ı el-Hâc Yusuf Miralay-ı Halhana. Fî 27 Ca. sene 1143* Timar-ı Mehmed veled-i Seyyid Ali, Karabağî Karye-i Yuvarcıklı tâbi‘-i Karakaya 3000 akçe Karye-i Kal‘acık tâbi‘-i m. 3000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**
Timar-ı Bayezid veled-i Ahmed, Tulhal Karye-i Mosas tâbi‘-i Tavus 18000 akçe 3000 akçe	Timar-ı İbrahim veled-i Ali, Diyarbekir Karye-i Mosas tâbi‘-i Tavus 18000 akçe 3000 akçe
Bilâ veled fevtinden Yusuf veled-i Hasan'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı el-Hâc Ali Paşa muhâfız-ı Gence. Bâ-arz-ı vekil-i Miralay-ı Halhana. Fî 26 L. sene [1]144 Timar-ı Mustafa veled-i Mehmed, Darende Karye-i Mosas tâbi‘-i Tavus 18000 akçe 3000 akçe	Timar-ı İbrahim veled-i Ali, Diyarbekir Karye-i Mosas tâbi‘-i Tavus 18000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Mustafa veled-i Ali, Sofya Karye-i Mosas tâbi‘-i Tavus 18000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Mustafa veled-i Ahmed, Karahisar Karye-i Mosas tâbi‘-i Tavus 18000 akçe 3000 akçe

Timar-ı Ali veled-i Halil, Ereğli Karye-i Pertil tâbi‘-i Karakaya 18000 akçe 3000 akçe Karye-i Börkhava tâbi‘-i Karakaya 18000 akçe 3000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**	Timar-ı Abdullah veled-i Ebubekir, Tokad Karye-i Pertil tâbi‘-i Karakaya 18000 akçe 3000 akçe Karye-i Alabörk-i büzürk tâbi‘-i mezbûr 3000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**
Timar-ı Hüseyin veled-i Abdullah, Üskübî Karye-i Pertil tâbi‘-i Karakaya 18000 akçe 3000 akçe Karye-i Güzeldere tâbi‘-i m. 3000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**	Timar-ı Ali veled-i Hasan, Sivas Karye-i Pertil tâbi‘-i Karakaya 18000 akçe 3000 akçe Karye-i Hıratkethüdâ tâbi‘-i Karakaya 3000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**
Timar-ı Hacı Ali veled-i Hüseyin, Harpurut Karye-i Pertil tâbi‘-i Karakaya 18000 akçe 3000 akçe Karye-i Meydan tâbi‘-i Karakaya 3000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**	Timar-ı Hüseyin veled-i Veli, Diyarbekir Karye-i Pertil tâbi‘-i Karakaya 18000 akçe 3000 akçe Karye-i Şiller tâbi‘-i Karakaya 3000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**
Mezbûrun adem-i rağbetinden Süleyman veled-i Ali'ye verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence. Fî 22 R. sene 1143 Timar-ı Ali veled-i Davud, Karabağî Karye-i Samanlık tâbi‘-i Zegem 3000 akçe	*Mezbûrun firar ve adem-i rağbetinden Hasan'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence. Fî 13 Za. sene 1143* *El-Hâc Kasım'a ibkâ olunmuşdur. Fî 19 S. sene 1144* *Mezbûr el-Hâc Kasım'ın adem-i rağbetinden Ahmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 22 N. sene 1144* Timar-ı Hacı Kasım veled-i Hüdaverdi, Karabağî Karye-i Samanlık-ı Büzürk tâbi‘-i Zegem 9000 akçe 6000 akçe

Firar ve adem-i rağbetinden Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 14 Za. sene 1143 Timar-ı Kerim veled-i Hacı Kasım, Karabağî Karye-i Samanlık-ı Büzürk tâbi‘-i Zegem 9000 akçe 3000 akçe Karye-i Uzuntala tâbi‘-i Zegem 3000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**	Timar-ı Mustafa veled-i İsmail, Girid Karye-i Satılmış tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 3000 akçe
[14. varak] *Mezbûrun firar ve adem-i rağbetinden Süleyman'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence. Fî 21 R. sene 1143* Timar-ı Molla Ahmed veled-i Oğuzlu Karye-i Paşalu tâbi‘-i Zegem 6000 akçe	Timar-ı İsa veled-i İbrahim, Karabağî Karye-i Matos tâbi‘-i Hasan 15000 akçe 3000 akçe Karye-i Kalemşah tâbi‘-i m. 3000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**

Firarından Hüseyin veled-i Yusuf'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı el-Hâc Yusuf Miralay-ı Halhana. Fî gurre-i Z. sene 1142 Timar-ı Ebubekir veled-i Veli, Kilis Karye-i Matos tâbi‘-i Hasansuyu 15000 akçe 3000 akçe Karye-i Konakgörmez tâbi‘-i Hasansuyu 3000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**	Timar-ı Ahmed veled-i Hüseyin, Kilis Karye-i Matos tâbi‘-i Hasansuyu 15000 akçe 3000 akçe Karye-i Alican tâbi‘-i m. 3000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**
Timar-ı Mehmed veled-i Yusuf, Birecik Karye-i Matos tâbi‘-i Hasansuyu 18000 akçe 3000 akçe Karye-i Hahom tâbi‘-i m. 3000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**	Timar-ı Hasan veled-i Ali, Kilis Karye-i Matos tâbi‘-i Hasansuyu 15000 akçe 3000 akçe Karye-i Kulucan tâbi‘-i mezbûr 3000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**

Timar-ı Musa veled-i İdris, Haleb Karye-i Alibeylü tâbi‘-i Tavus 9000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Abbas veled-i Abdurrahman Karye-i Alibeylü tâbi‘-i Tavus 9000 akçe 3000 akçe
Timar-ı İbrahim veled-i Mustafa, Diyarbekir Karye-i Alibeylü tâbi‘-i Tavus 9000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Süleyman veled-i Hüseyin, Timurhisar Karye-i Amrudlu tâbi‘-i Tavus 18000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Hasan veled-i Ali, Tımışvar Karye-i Amrudlu tâbi‘-i Tavus 18000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Mustafa veled-i Abdullah Karye-i Amrudlu tâbi‘-i Tavus 18000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Mehmed veled-i Ahmed, Tatarpazarı Karye-i Amrudlu tâbi‘-i Tavus 18000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Ali veled-i Hasan, Oltu Karye-i Amrudlu tâbi‘-i Tavus 18000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Mehmed veled-i Hüseyin, Kütahya Karye-i Amrudlu tâbi‘-i Tavus 18000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Mehmed veled-i Ahmed, İstronca Karye-i Çınar tâbi‘-i Ahıncı 9000 akçe 3000 akçe Karye-i Zoğalluk tâbi‘-i mezbûr 3000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**

Bilâ veled fevtinden Süleyman veled-i Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. *Fî 2 M. sene [1]144* Timar-ı İbrahim veled-i Hasan, Diyarbekir Karye-i Çınar tâbi‘-i Ahıncı 9000 akçe 3000 akçe Karye-i Mehrab tâbi‘-i mezbûr 3000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**	Timar-ı İbrahim veled-i Ahmed, Diyarbekir Karye-i Çınar tâbi‘-i Ahıncı 9000 akçe 3000 akçe Karye-i Almalı tâbi‘-i Ahıncı 3000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**
Timar-ı Halil veled-i İbrahim, Arapgir Karye-i Hoşâm tâbi‘-i Esrik 12000 akçe 3000 akçe Karye-i Çift tâbi‘-i Ahıncı 3000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**	Timar-ı Hasan veled-i Kartal, Gölikesre Karye-i Hoşâm tâbi‘-i Esrik 12000 akçe 3000 akçe Karye-i Ağdaş tâbi‘-i m. 3000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**
Firarından Mustafa veled-i Süleyman'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı el-Hâc Yusuf Miralay-ı Halhana. *Fî 28 Za. sene 1142* Timar-ı İbrahim veled-i Ebubekir, Rumeli Karye-i Hoşâm tâbi‘-i Esrik 12000 akçe 3000 akçe	*Firarından Mustafa veled-i Hasan'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı el-Hâc Yusuf Miralay-ı Halhana.* *Fî 28 Za. sene 1142* Timar-ı Ahmed veled-i Mehmed, Sivas Karye-i Hoşâm tâbi‘-i Esrik 12000 akçe 3000 akçe Koşadeğirmen tâbi‘-i mezbûr 3000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**
Firarından İbrahim veled-i Ali'ye verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı el-Hâc Yusuf Miralay-ı Halhana. *Fî 23 Za. sene 1142* Timar-ı Ahmed veled-i Halil, Antakya Karye-i Şahnazar tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 3000 akçe	Timar-ı Ahmed veled-i Mahmud, Sivas Karye-i Şekerbey tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 3000 akçe

[15. varak] Timar-ı Hasan veled-i Abdullah, Kilis Karye-i Akkilise tâbi‘-i Zegem 6000 akçe	Timar-ı Ali veled-i Mustafa, Diyarbekir Karye-i Arakhan tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 6000 akçe
Timar-ı Himmet veled-i Cuma, Adana Karye-i Babacan tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 9000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Ali veled-i Abdurrahman, Maraş Karye-i Beyarslan tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 6000 akçe
Timar-ı Hüseyin veled-i Abdülkadir, Kilis Karye-i Esrik tâbi‘-i Esrik 6000 akçe	*Firar ve adem-i rağbetinden Halil'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 14 Za. sene [1]143* Timar-ı Baba veled-i Gürz Ali Karye-i Molla Eriçlü tâbi‘-i Esrik 3000 akçe
Timar-ı Hekim Ali veled-i Dursun Ali Karye-i Kirjan tâbi‘-i Esrik 3000 akçe	Timar-ı Süleyman veled-i Hasan Karye-i Çukurtala tâbi‘-i Esrik 3000 akçe
Bilâ veled fevtinden karındaşı Monla Nebi'ye verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence. Fî 20 Za. sene 1142 Timar-ı Eyyüb Kethüdâ Bey Karye-i Ahıncı tâbi‘-i Ahıncı 3000 akçe	Timar-ı Hüseyin veled-i Mehmed Ali Karye-i Biçenek tâbi‘-i Ahıncı 3000 akçe
Timar-ı Seyyid Mustafa veled-i Ali, Harpurut Karye-i Çınar tâbi‘-i Tavus 3000 akçe	*Timarına rağbet etmeyüp ism ü cismi nâ-mevcudundan İbrahim veled-i Abdullah'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı el-Hâc Yusuf Miralay-ı Halhana. Fî 19 M. sene [1]144* Timar-ı Ahmed veled-i Hacı Hasan, Mısırlı Karye-i Kızılbulak tâbi‘-i Tavus 3000 akçe

Timar-ı İsmail veled-i Nebi, Harpurut Karye-i Kemal tâbi‘-i Tavus 3000 akçe	Timar-ı İbrahim veled-i Mehmed, Vidin Karye-i Kamışlı tâbi‘-i Tavus 3000 akçe
Timar-ı Hasan veled-i Hüseyin, Birecik Karye-i Kirzantala tâbi‘-i Tavus 3000 akçe	Timar-ı Mehmed veled-i İsmail, Halhana Karye-i Aram tâbi‘-i Tavus 3000 akçe
Bilâ veled fevtinden Ali veled-i Abdullah'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı el-Hâc Yusuf Miralay-ı Halhana. Fî 10 B. sene [1]143 Timar-ı Osman veled-i Hüseyin, Üsküb Karye-i Şatleşin tâbi‘-i Hasansuyu 3000 akçe	Timar-ı Mustafa veled-i Abdullah, Raha Karye-i Güneş tâbi‘-i Hasansuyu 3000 akçe
Timar-ı Tahmas[b] veled-i Rıza Kulı, Karabağî Karye-i Akvanik tâbi‘-i mezbûr 3000 akçe	Timar-ı Ömer veled-i Abdullah, Ayntabî Karye-i Darılık tâbi‘-i Karakaya 3000 akçe
Timar-ı Hasan veled-i Şabân, Diyarbekir Karye-i Ağçakale-i büzürk tâbi‘-i Karakaya 3000 akçe	Timar-ı Sansar Hüseyin veled-i Ali, İstronca Karye-i Ağçakale-i küçük tâbi‘-i Karakaya 3000 akçe
Timar-ı Ali veled-i Abdullah, Diyarbekir Karye-i Bedros tâbi‘-i Karakaya 6000 akçe	Timar-ı Hacı Halid veled-i Cuma, Birecik Karye-i Çenberek tâbi‘-i Karakaya 6000 akçe

[16. varak] Timar-ı Ali veled-i Mustafa, Sivas Karye-i Atabey tâbi‘-i Zegem-i süflâ 6000 akçe	Timar-ı Mustafa veled-i İbrahim, Erzurum Karye-i Sınıkkilise tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 9000 akçe
Timar-ı Mehmedhan veled-i Hüseyin, Gülânî Karye-i Sovukbulak tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 6000 akçe 3000 akçe Karye-i Yasmal tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 6000 akçe 3000 akçe Yekûn: 6000 akçe	Timar-ı Hasancân veled-i Hüseyin, Gülânî Karye-i Sovukbulak tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 6000 akçe 3000 akçe Karye-i Yasmal tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 6000 akçe 3000 akçe Yekûn: 6000 akçe
Timar-ı Mehmed veled-i Mustafa, Ayntab Karye-i Kuşcı-yı Ocaklu tâbi‘-i Tavus 21000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Süleyman veled-i Halil, Tekfurdağı Karye-i Kuşcı-yı Ocaklu tâbi‘-i Tavus 21000 akçe 3000 akçe
Timar-ı İbrahim veled-i Mustafa, Niğbolu Karye-i Kuşcı-yı Ocaklu tâbi‘-i Tavus 21000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Ali veled-i Hasan, Mihalıç Karye-i Kuşcı-yı Ocaklu tâbi‘-i Tavus 21000 akçe 3000 akçe
Timar-ı İbrahim veled-i Yusuf, Diyarbekir Karye-i Kuşcı-yı Ocaklu tâbi‘-i Tavus 21000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Ali veled-i Hacı Mehmed, Erzurum Karye-i Kuşcı-yı Ocaklu tâbi‘-i Tavus 21000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Yusuf veled-i Mustafa, Maraş Karye-i Kuşcı-yı Ocaklu tâbi‘-i Tavus 21000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Resûl veled-i Süleyman Karye-i Ermişlü tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 18000 akçe 3000 akçe

Timar-ı Musa veled-i İbrahim, Diyarbekir Karye-i Ermişlü tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 18000 akçe 3000 akçe	Timar-ı İsmail veled-i Refi, Sivas Karye-i Ermişlü tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 18000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Abdülvehhab veled-i Osman Karye-i Ermişlü tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 18000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Mehmed veled-i Mustafa, İstanbul Karye-i Ermişlü tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 18000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Osman veled-i Ali, Erzincan Karye-i Ermişlü tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 18000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Küçük Abdullah veled-i Abdülaziz Karye-i Emir Hayr tâbi‘-i Karakaya 12000 akçe 6000 akçe
Timar-ı İbrahim veled-i Mustafa, Ereğli Karye-i Emir Hayr tâbi‘-i Karakaya 12000 akçe 3000 akçe	*Firarından Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı el-Hâc Ali Paşa ve bâ-arz-ı Miralay-ı Gence. Fî 4 L. sene 1144* Timar-ı Ömer veled-i Mustafa, Afgan Karye-i Emir Hayr tâbi‘-i Karakaya 12000 akçe 3000 akçe
Âhar dirliğe sülûk ve adem-i rağbetinden Süleyman'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı el-Hâc Yusuf Miralay-ı Halhana. Fî 8 M. sene [1]143 Timar-ı Mehmed veled-i Mustafa, Diyarbekir Karye-i Melik-zâde ma‘a mezra‘a-i Haltas tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 12000 akçe 6000 akçe	Timar-ı el-Hâc Osman veled-i Abdülkerim, İçil Karye-i Melik-zâde ma‘a mezra‘a-i Haltas tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 12000 akçe 6000 akçe

Timar-ı Emir Ali veled-i Ahmed, Halhana Karye-i Karakeşiş tâbi‘-i Zegem 4000 akçe Karye-i Ahmedâbâd tâbi‘-i Esrik 3000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**	Timar-ı Bekir veled-i Yusuf, Ankara Karye-i Deliktaş tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 6000 akçe 3000 akçe
[17. varak] Timar-ı Mehmed veled-i Hüseyin, Köprü Karye-i Deliktaş tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 6000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Hasan veled-i Mehmed, Sivas Karye-i Cagir tâbi‘-i Zegem-i süflâ 9000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Süleyman veled-i Mustafa, Sofya Karye-i Cagir tâbi‘-i Zegem-i süflâ 9000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Yusuf veled-i Abdullah, Hısn-ı Mansur Karye-i Cagir tâbi‘-i Zegem-i süflâ 9000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Ali veled-i Mustafa, Harpurut Karye-i Cevnik tâbi‘-i Karakaya 18000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Ali veled-i Abdullah, Antakya Karye-i Cevnik tâbi‘-i Karakaya 18000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Cafer veled-i İbrahim, Diyarbekir Karye-i Cevnik tâbi‘-i Karakaya 18000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Ali veled-i Hasan, Ayntab Karye-i Cevnik tâbi‘-i Karakaya 18000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Mustafa veled-i Ahmed, Sivas Karye-i Cevnik tâbi‘-i Karakaya 18000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Mehmed veled-i Ali, Sivas tâbi‘-i Kethüdâ-yı Defter Karye-i Cevnik tâbi‘-i Karakaya 18000 akçe 3000 akçe

Timar-ı Mustafa veled-i Ali, Diyarbekir Karye-i Dolos tâbi‘-i Tavus 6000 akçe	Timar-ı Mehmed veled-i Kulı, Karabağî Karye-i Gökkilise tâbi‘-i Hasansuyu 3000 akçe
Timar-ı Mehmed veled-i Ahmed, Amasya Karye-i Ahmedâbâd tâbi‘-i Esrik 3000 akçe	Timar-ı Mustafa veled-i İsmail, Bayburd Karye-i Çanakcı tâbi‘-i Zegem-i süflâ 3000 akçe
Timar-ı Hasan veled-i İbrahim, Kütahya Karye-i Ovankendi tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 3000 akçe	Timar-ı Ahmed veled-i Ebubekir, Arapgir Karye-i Küçük Kara Murad tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 3000 akçe
Timar-ı Ali veled-i Balı, Besni Karye-i Gök tâbi‘-i Esrik 3000 akçe	Timar-ı Ahmed veled-i Durmuş, Kilis Karye-i Gölegir tâbi‘-i Esrik 3000 akçe
Timar-ı Süleyman veled-i Abdullah, Diyarbekir Karye-i Kozan tâbi‘-i Hasansuyu 3000 akçe	Timar-ı Mehmed veled-i Abdullah, Lori Karye-i Leşkertöpüsü tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 3000 akçe
Timar-ı Ali veled-i Mehmed, Diyarbekir Karye-i Kirevenk tâbi‘-i Zegem-i ulyâ 3000 akçe	*Kasr-ı yedinden Osman'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfiz-ı Gence. Fî gurre-i Z. sene 1142* Timar-ı Abdi veled-i Abdurrahman Karye-i Mikâillü tâbi‘-i mezbûr 10000 akçe

Mukâbele şod.

İcmâl-i Zeâmet ve Timarhâ-i Livâ-i Berdaa Tâbi‘-i Eyâlet-i Gence

[18. varak] *Adem-i rağbetinden Mehmed'e verilmişdir.* *Bâ- emr-i el-Hâc Ali Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Mirlivâ-i Berdağî Süleyman.* *Fî 16 N. sene 1144* *Merkûm Mehmed'in ref‘inden Ali veled-i Süleyman'a ibkâ ve bir seneye değin ze‘ametine zarar gelmemek üzere kaydına şerh verilecekdir. A‘zam inâyetlü Ali Paşa hazretleri ferman-ı âlileri mûcebince kaydına şerh verildi. Fî 16 L. sene 1144.* *Bâ-arzuhâl-i hod* Ze‘amet-i be-nâm-ı Ali veled-i Süleyman, İstanbul Karye-i Çortik tâbi‘-i Berdaa 14400 akçe Karye-i Giray tâbi‘-i Berdaa 24000 akçe 7600 akçe **Yekûn: 22000 akçe**	*Mezbûrun fevtinden sulbî oğlu Burhan'a verilmişdir.* *Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence.* *Fî 15 Ca. sene [1]143* Ze‘amet-i be-nâm-ı Süleyman veled-i Abdullah Karye-i Göceni tâbi‘-i Berdaa 15000 akçe Karye-i Semurhac tâbi‘-i Berdaa 12000 akçe 5000 akçe **Yekûn: 20000 akçe**
Ze‘amet-i be-nâm-ı Süleyman veled-i Mustafa, Girid Karye-i Bilercan tâbi‘-i m. 9600 akçe Karye-i Menlik tâbi‘-i mezbûr 24000 akçe 10400 akçe **Yekûn: 20000 akçe**	*Mezbûrun hüsn-i rızâsıyla kasr-ı yedinden Mehmed veled-i Ali'ye verilmişdir.* *Bâ-ferman-ı el-Hâc Ali Paşa ve bâ-arz-ı Süleyman Miralay-ı Berdaa.* *Fî 22 N. sene 1144* Ze‘amet-i be-nâm-ı Ahmed veled-i Abdülkadir Karye-i Ahşâbâd tâbi‘-i İncerud 24000 akçe **Yekûn: 20000 akçe**

Bilâ veled fevtinden Ali'ye verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 25 Ş. sene 1144 Ze'amet-i be-nâm-ı Hacı Mehmed veled-i Bekir, Palu Karye-i Kanlı tâbi'-i Salâr 6000 akçe Karye-i Eğrice tâbi'-i Salâr 20000 akçe 8000 akçe Karye-i Eminâbad tâbi'-i m. 24000 akçe 6000 akçe **Yekûn: 20000 akçe**	*Bilâ veled fevtinden Mustafa'ya verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 29 Z. sene 1143 Revan muhâfızı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa hazretlerinin delibaşısı olmakla iki seneye dek zeâmet-i mezbûra zarar gelmemek üzere kaydına şerh verile deyu Sadrıazam inâyetlü Ali Paşa hazretlerinin ferman-ı âlîşanları mûcebince kaydına şerh verilmişdir. Fî 7 L. sene 1144* Ze'amet-i be-nâm-ı Ahmed veled-i Yakub Karye-i Hasanâbad Tâbi'-i Salâr 15000 akçe Karye-i Dilcik Tâbi'-i Salâr 7200 akçe 5000 akçe **Yekûn: 20000 akçe**
Timar-ı Mehmed veled-i Abdullah Karye-i Semurhac tâbi'-i Berdaa 12000 akçe 6000 akçe	*Adem-i rağbetinden Hüseyin veled-i Ahmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i Miralay Ahmed. Fî 11 Z. sene [1]143.* Timar-ı el-Hâc Mehmed veled-i Hasan, Arapgir Karye-i Reşkâbâd tâbi'-i Berdaa 4800 akçe Karye-i Semurhac tâbi'-i m. 12000 akçe 1000 akçe **Ber-vech-i tekmil yekûn: 6000 akçe**
Bilâ veled fevtinden Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i Ahmed Miralay-ı Berdaa. Fî 1 Z. sene 1142 Timar-ı Ahmed veled-i Hüseyin, Gümüşhane Karye-i Kiran tâbi'-i Berdaa 24000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Süleyman veled-i Mahmud Gümüşhane Karye-i Kiran tâbi'-i Berdaa 24000 akçe 3000 akçe

[19. varak] *Mezbûr Hüseyin ism ü cismi nâ-mevcudundan Alaybeyisi Ahmed arzıyla Mehmed'e verilmişdir. Fî 19 R. 1143* *Mezbûr hâl-i hayatda ve bayrağı altında hıdmetde mevcud olduğunu Miralay-ı Berdaa Ahmed arz etmekle sâhib-i evveli Hüseyin'e ibkâ ve mukarrer olmuşdur. Fî 12 Z. sene [1]143* Timar-ı Hasan veled-i Abdullah, Gümüş-hane Karye-i Gerâne tâbi‘-i Berdaa 24000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Hasan veled-i Ali, Lofca Karye-i Gerâne tâbi‘-i Berdaa 24000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Mehmed veled-i Mustafa, Tatarpazarı Karye-i Menlik tâbi‘-i Berdaa 24000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Mustafa veled-i Mehmed, Kıbrıs Karye-i Menlik tâbi‘-i Berdaa 24000 akçe 6000 akçe
Firarından Abdullah Efendi'ye verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İb-rahim Paşa muhâfız-ı Gence. Fî 28 Z. sene [1]142 *Firarından İbrahim'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ arzuhâl-i hod. Fî 19 B. sene 1144* Timar-ı Yusuf veled-i İbrahim, Vanî Karye-i Kancığan tâbi‘-i Berdaa 28800 akçe 6000 akçe	*Timar-ı mezbûru Ahmed'in adem-i rağbe-tinden Osman'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı el-Hâc Ali Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı İsmail Miralay-ı Berdaa. Fî 20 L. sene [1]144* Timar-ı Ahmed veled-i Mehmed Karye-i Kancığan tâbi‘-i Berdaa 28800 akçe 6000 akçe
Timar-ı Ömer veled-i Ali, Malatya Karye-i Kancığan tâbi‘-i Berdaa 28800 akçe 6000 akçe	Timar-ı Kara Mehmed veled-i İsmail, Vanî Karye-i Kancığan tâbi‘-i Berdaa 28800 akçe 6000 akçe
Timar-ı Yusuf veled-i Mustafa, Orhira Karye-i Kancığan tâbi‘-i Berdaa 28800 akçe 4800 akçe Karye-i Menlik tâbi‘-i Berdaa 24000 akçe 1200 akçe **Yekûn: 6000 akçe**	Timar-ı Ali veled-i Hasan, Sivas Karye-i Karaca Alpavud tâbi‘-i Berdaa 30000 akçe 6000 akçe

Fırarından Giridli Mehmed'e verilmişdir. Fî 7 N. sene 1142 Timar-ı İbrâhim veled-i Ahmed, Diyarbekir Karye-i Karaca Alpavud tâbi‘-i Berdaa 30000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Hacı Mehmed veled-i İbrahim, Bozok Karye-i Karaca Alpavud tâbi‘-i Berdaa 30000 akçe 6000 akçe
Timar-ı İsmail veled-i Mustafa, Zile Karye-i Karaca Alpavud tâbi‘-i Berdaa 30000 akçe 6000 akçe	*Fırarından Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Ahmed Miralay-ı Berdaa. Fî 21 Z. sene 1142* Timar-ı Seyyid İbrahim veled-i Halil Niğde Karye-i Karaca Alpavud tâbi‘-i Berdaa 30000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Mehmed veled-i Davud, Malatya Karye-i Kargıncık tâbi‘-i Berdaa 28800 akçe 6000 akçe	Timar-ı İbrahim veled-i Mehmed Geyve Karye-i Kargıncık tâbi‘-i Berdaa 28800 akçe 6000 akçe
Ref‘inden Mehmed veled-i Mustafa'ya verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence. Fî 28 N. sene 1142 *Fırarından Ömer veled-i Hüseyin'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı hazret-i el-Hâc Ali Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı İs-mail Miralay-ı Berdaa.* *Fî 21 L. sene 1144.* Timar-ı Hasan veled-i Abdullah, Babadağ Karye-i Kargıncık tâbi‘-i Berdaa 28800 akçe 6000 akçe	*Ferâğından diğer Ahmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Ahmed Miralay-ı Berdaa.* *Fî 28 Z. sene 1142* Timar-ı Ahmed veled-i Mehmed, Karahisar Karye-i Kargıncık tâbi‘-i Berdaa 28800 akçe 6000 akçe

Adem-i rağbetinden Hamza veled-i Murtaza'ya verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Ahmed Miralay-ı Berdaa. Fî 7 M. sene 1143 *Hamza'nın dahi bilâ veled fevtinden Ali veled-i Abdullah'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Süleyman Miralay-ı Berdaa. Fî 26 M. sene 1143.* Timar-ı Mehmed veled-i İnce, Yanbolu Karye-i Mile tâbi‘-i Berdaa 1200 akçe Karye-i Kargıncık tâbi‘-i Berdaa 28800 akçe 4800 akçe **Yekûn: 6000 akçe**	*Bilâ veled fevtinden Salih veled-i Yusuf'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Miralay Ahmed.* *Fî 3 N. sene 1143* Timar-ı Mehmed veled-i Yusuf, Bosna Karye-i Horoslu tâbi‘-i Berdaa 48000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Osman veled-i Musa, Mostar Karye-i Horoslu tâbi‘-i Berdaa 48000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Hacı Mehmed veled-i İsmail, Tımışvar Karye-i Horoslu tâbi‘-i Berdaa 48000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Ramazan veled-i Yusuf, Diyarbekir Karye-i Horoslu tâbi‘-i Berdaa 48000 akçe 6000 akçe	*Bilâ veled fevtinden Seyyid Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Miralay-ı Berdaa.* *Fî 10 Za. sene [1]143* Timar-ı İbrahim veled-i Mustafa, Üsküb Karye-i Horoslu tâbi‘-i Berdaa 48000 akçe 6000 akçe
[20. varak] Timar-ı İsmail veled-i Halil, Sarıgöl Karye-i Horoslu tâbi‘-i Berdaa 48000 akçe **6000 akçe**	*Bilâ veled fevtinden Mustafa'ya verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 17 Z. sene [1]143* *Mustafa'nın dahi firarından Mehmed'e verilmişdir.* *Fî 16 B. sene 1144* Timar-ı İsmail veled-i Hasan, Üsküb Karye-i Horoslu tâbi‘-i Berdaa 48000 akçe **6000 akçe**

Timar-ı Kadir veled-i Veli, Trabzon Karye-i Horoslu tâbi‘-i Berdaa 48000 akçe 6000 akçe Karye-i Zeyneddin tâbi‘-i m. 7200 akçe 2000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**	*Bilâ veled fevtinden Hasan'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 14 C. sene 1144* Timar-ı Mehmed veled-i Abdullah, Darende Karye-i Şemşir tâbi‘-i Berdaa 32000 akçe 6000 akçe
Timar-ı İsmail veled-i Mustafa, Maraş Karye-i Şemşir tâbi‘-i Berdaa 32000 akçe 6000 akçe	*Zâyi‘inden tahvil tezkiresi verilmişdir. Fî 18 Za. sene 1142* Timar-ı Abdullah veled-i Halil, Bitlis Karye-i Şemşir tâbi‘-i Berdaa 32000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Ömer veled-i Osman, Selanik Karye-i Şimşir tâbi‘-i Berdaa 32000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Ali veled-i Mehmed, Bursa Karye-i Şemşir tâbi‘-i Berdaa 32000 akçe 4000 akçe Karye-i Horoslu tâbi‘-i Berdaa 48000 akçe 2000 akçe Yekûn: 6000 akçe
Mezbûrun firarından Osman veled-i Hamza'ya verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Ahmed Miralay-ı Berdaa. Fî 15 Za. sene 1143. Mezbûrun firarından Resûl veled-i Süleyman'a verilmişdir. Fî 18 B. sene [1]144 Timar-ı Ali veled-i Ahmed Karye-i Bayad tâbi‘-i Berdaa 28000 akçe 2000 akçe Karye-i Şemşir tâbi‘-i Berdaa 32000 akçe 4000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**	*Mezbûrun fevtinden oğlu Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 2 Z. sene [1]143* Timar-ı Mehmed veled-i Osman, Maraş Karye-i Bayad tâbi‘-i Berdaa 28000 akçe 6000 akçe

Firarından Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Ahmed Miralay-ı Berdaa fî 2 M. sene 1143. Mezbûrun firarından Numan'a verilmişdir. Fî 10 Za. sene 1143 Timar-ı Veli veled-i Hasan, Amasya Karye-i Bayad tâbi‘-i Berdaa 28000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Ahmed veled-i Ali, Ruscuk Karye-i Bayad tâbi‘-i Berdaa 28000 akçe 6000 akçe
Bilâ veled fevtinden Mustafa'ya verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Ahmed Miralay-ı Berdaa. Fî 14 S. sene [1]142 *Mustafa'nın dahi bilâ veled fevtinden Hasan'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa ve bâ-arz-ı Süleyman Miralay-ı Berdaa. Fî 17 M. sene [1]144* Timar-ı İsmail veled-i İbrahim, Sivas Karye-i Bayad tâbi‘-i Berdaa 28000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Hüseyin veled-i Mehmed, Belgrad Karye-i Eğrice tâbi‘-i Berdaa 20000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Hacı Ali veled-i Mustafa, Köprü Karye-i Eğrice tâbi‘-i Berdaa 20000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Ali veled-i Hasan, Üsküb Karye-i Hatunâbâd tâbi‘-i Berdaa 20000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Osman veled-i Mehmed, Sinop Karye-i Hatunâbâd tâbi‘-i Berdaa 20000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Mehmed veled-i Abdullah, Semendire Karye-i Hatunâbâd tâbi‘-i Berdaa 20000 akçe 6000 akçe
Timar-ı İlyas veled-i Hızır, Diyarbekir Karye-i Lürzent tâbi‘-i Berdaa 20000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Mehmed veled-i Ahmed, Amasya Karye-i Lürzent tâbi‘-i Berdaa 20000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Hasan veled-i Ömer, Tosya Karye-i Lürzent tâbi‘-i Berdaa 20000 akçe 6000 akçe	*Ferâğından Ali veled-i Ahmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 4 M. sene 1143* Timar-ı Memiş veled-i Hüseyin, Sofya Karye-i Muzafferâbâd tâbi‘-i Berdaa 9000 akçe 6000 akçe

Timar-ı Ahmed veled-i Abdullah, Benderî Karye-i Muzafferâbâd tâbi‘-i Berdaa 9000 akçe 3000 akçe Karye-i Lürzent tâbi‘-i m. 20000 akçe 2000 akçe Karye-i Hatunâbâd tâbi‘-i m. 20000 akçe 1000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**	*Mezbûrûn adem-i rağbetinden Alaybeyi Ahmed arzıyla Mustafa veled-i Ahmed'e verilmişdir.* *Fî 19 N. sene [1]143* Timar-ı İsmail veled-i Hüseyin, Çemişgezek Karye-i Girdegân tâbi‘-i m. 7200 akçe 3000 akçe
[21. varak] *Firarından Osman'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı el-Hâc Ali Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı İsmail Miralay-ı Berdaa.* *Fî 12 L. sene 1144* Timar-ı Ahmed veled-i İsmail, Çemişgezek Karye-i Girdegân tâbi‘-i Berdaa 7200 akçe 3000 akçe	Timar-ı Yusuf veled-i Nebi, Niş Karye-i Girdegân tâbi‘-i Berdaa 7200 akçe 1200 akçe Karye-i Gökboğa tâbi‘-i m. 8000 akçe 1800 akçe **Yekûn: 3000 akçe**
Timar-ı Süleyman veled-i Halil, Trabzon Karye-i Harun tâbi‘-i Berdaa 12000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Seyyid Mehmed veled-i İsmail, Merzifon Karye-i Harun tâbi‘-i Berdaa 12000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Yusuf veled-i Abdullah tâbi‘-i Ömer Ağa, alaybeyi Karye-i Yekder nâm-ı diğer Yılkıcı tâbi‘-i Berdaa 6000 akçe	Timar-ı İbrahim veled-i Abdullah, Selanik Karye-i Noğdan tâbi‘-i m. 15000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Ali veled-i Hüseyin, Kastamonu Karye-i Noğdan tâbi‘-i m. 15000 akçe 5000 akçe Karye-i Hatunâbâd tâbi‘-i m. 20000 akçe 1000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**	Timar-ı Ali veled-i Mustafa, Engüri Karye-i Noğdan tâbi‘-i mezbûr 15000 akçe 4000 akçe Karye-i Bayad tâbi‘-i mezbûr 28000 akçe 2000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**

Bilâ veled fevtinden Ali'ye verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfiz-ı Gence. Fî 14 Z. sene 1142 Timar-ı İsmail veled-i Abdurrahman Karye-i Zeyneddin tâbi‘-i Berdaa 7200 akçe 5200 akçe Karye-i Menlik tâbi‘-i mezbûr 24000 akçe 400 akçe **Ber-vech-i tekmil yekûn: 6000 akçe**	Timar-ı Ömer veled-i Mustafa, Bosna Karye-i Tapkubad tâbi‘-i İncerud 28800 akçe 6000 akçe
Timar-ı Mustafa veled-i Yusuf, Yenişehir Karye-i Tapkubad tâbi‘-i İncerud 28800 akçe 6000 akçe	Timar-ı Hacı Mehmed veled-i Ali, Pilevne Karye-i Tapkubad tâbi‘-i İncerud 28800 akçe 6000 akçe
Timar-ı Salih veled-i Yusuf, Mora Karye-i Tapkubad tâbi‘-i İncerud 28800 akçe 6000 akçe	Timar-ı Bayram veled-i Mustafa, Bosna Karye-i Tapkubad tâbi‘-i İncerud 28800 akçe 4800 akçe Karye-i Tap Abdurrahman tâbi‘-i Gence ber-vech-i 12000 akçe 1200 akçe **Yekûn: 6000 akçe**
Timar-ı Ahmed veled-i Mehmed, Bosna Karye-i Tap Abdurrahman tâbi‘-i İncerud 12000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Abdi veled-i Abdullah, Amasya Karye-i Tap Abdurrahman tâbi‘-i mezbûr 12000 akçe 4800 akçe Karye-i Güremâl tâbi‘-i mezbûr 14400 akçe 1200 akçe **Yekûn: 6000 akçe**
Bilâ veled fevtinden İbrahim'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfiz-ı Gence ve bâ-arz-ı Ahmed Miralay-ı Berdaa. Fî 24 Z. sene [1]142 Timar-ı Hacı Hasan veled-i Ömer, İlbasan Karye-i Güremâl tâbi‘-i m. 14400 akçe 6000 akçe	Timar-ı Hacı Mehmed veled-i İbrahim, Âsitâ[ne] Karye-i Güremâl tâbi‘-i m. 14400 akçe 6000 akçe

Firarından Hüseyin veled-i Osman'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 27 B. sene 1144 Timar-ı Mehmed veled-i Derviş, Trabzon Karye-i Güremâl tâbi‘-i m. 14400 akçe 1200 akçe Karye-i Sabûnî tâbi‘-i m. 9600 akçe 4800 akçe **Yekûn: 6000 akçe**	*Mezbûrûn bilâ veled fevtinden Mustafa veled-i Abdullah'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ arzuhâl hod. Fî 6 Z. sene 1144* Timar-ı Hasan veled-i Hüseyin, İlbasan Karye-i Sabûnî tâbi‘-i m. 9600 akçe 4800 akçe Karye-i Mil tâbi‘-i İncerud 8000 akçe 1200 akçe **Yekûn: 6000 akçe**
Timar-ı Salih veled-i Hacı Ahmed, Manastır Karye-i Mil tâbi‘-i İncerud 8000 akçe 6000 akçe	*Mezbûr İbrahim hüsn-i rızâsıyla timarını Mahmud'a kasr-ı yed ve tahvil kalemi ile mutasarrıfı Mahmud dahi rağbet etmeyüp Revan cânibine firarından Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Ahmed Miralay-ı Berdaa. Fî 20 Za. sene [1]143* Timar-ı İbrahim veled-i Ahmed, Üsküb Karye-i Seyyidalan tâbi‘-i İncerud 21000 akçe 5200 akçe Karye-i Mil tâbi‘-i mezbûr 8000 akçe 800 akçe **Yekûn: 6000 akçe**
Firarından Ahmed'den Ömer veled-i Mustafa Bosnevî'ye verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa ve bâ-arz-ı Ahmed Miralay-ı Berdaa. Fî 22 M. sene 1143 *Ömer veled-i Mustafa'nın dahi firarından İbrahim veled-i Hüseyin'e verilmişdir. Fî 17 Ra. Sene 1143* Timar-ı Ahmed veled-i Yusuf, Sarıgöl Karye-i Seyyidalan tâbi‘-i mezbûr 21000 akçe 6000 akçe	*Firarından Ali veled-i Abdullah'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Ahmed Miralay-ı Berdaa. Fî 7 Ca. sene 1143* Timar-ı Mustafa veled-i Ömer, Üsküb Karye-i Seyyidalan tâbi‘-i mezbûr 21000 akçe 6000 akçe

[22. varak] *Mezbûr kâtil olup kâtile timar tasarrufu hilâf-ı kanûn olmağla ref'inden Mustafa veled-i Ramazan'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Ahmed Miralay-ı Berdaa.Fî 13 Ca. sene 1143* Timar-ı Osman veled-i Ahmed, Üsküb Karye-i Seyyidalan tâbi'-i m. 21000 akçe 2800 akçe Karye-i Gökboğa tâbi'-i m. 8000 akçe 3200 akçe **Yekûn: 6000 akçe**	*Adem-i rağbetinden Hasan'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod.* *Fî 25 Z. sene 1143* Timar-ı Mehmed veled-i Mahmud, Birecik Karye-i Gökboğa tâbi'-i mezbûr 8000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Halil veled-i Veli, Divriği Karye-i Alaçubuk tâbi'-i mezbûr 12000 akçe 6000 akçe	*Bilâ veled fevtinden Ömer'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 19 Z. sene 1143* Timar-ı İsmail veled-i Mehmed, Malatya Karye-i Alaçubuk tâbi'-i mezbûr 12000 akçe 6000 akçe
Mezbûrun adem-i rağbetinden Ali veled-i Ömer'e verilmişdir. Fî 21 B. 1144 Timar-ı Çalık İbrahim veled-i Mustafa, Diyarbekir Karye-i Eminâbâd tâbi'-i m. 24000 akçe 6000 akçe	Timar-ı Mehmed veled-i Osman, Pazarköyü Karye-i Eminâbâd tâbi'-i m. 24000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Osman veled-i Ramazan, Diyarbekir Karye-i Eminâbâd tâbi'-i m. 24000 akçe 6000 akçe	*Mezbûr Ahmed timarına rağbet etmeyüp Berdaa Kızılbaşlarıyla Şirvan tarafına firar eylediğinden Alaybeyisi Ahmed arzıyla diğer Ahmed veled-i Osman'a verilmişdir. Fî 12 R. 1143* *Mezbûr Ahmed veled-i Hamza'nın Kızılbaş tarafına firarı gayr-ı vâki' olup ve diğer Ahmed dahi terk olduğu Alaybeyisi İsmail arzıyla sâhib-i evvel Ahmed veled-i Hamza'ya verilmişdir. Bâ-emr-i el-Hâc Ali Paşa muhâfız-ı Gence. Fî 29 L. sene 1144* Timar-ı Ahmed veled-i Hamza, Arapgir Karye-i Tülücek tâbi'-i İncerud 4800 akçe 3000 akçe

Bilâ veled fevtinden Hasan veled-i Murtaza'ya verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 19 Z. 1143 Timar-ı İbrahim veled-i Hüseyin, Vidin Karye-i Neftalan tâbi‘-i m. 20000 akçe 2000 akçe Karye-i Tülücek tâbi‘-i m. 4800 akçe 1000 akçe **Yekûn: 3000 akçe**	*Mezbûr Mehmed'in firarından Alaybeyisi Ahmed arzıyla Abdi veled-i Yusuf'a verilmişdir.* *Fî 21 R. sene [1]143* Timar-ı Mehmed veled-i Hüseyin, Ruha Karye-i Neftalan tâbi‘-i İncerud 20000 akçe 3000 akçe
Bilâ veled fevtinden Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 12 S. [1]144 Timar-ı Ahmed veled-i Hamza, Bafra Karye-i Neftalan tâbi‘-i m. 20000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Mehmed veled-i Mustafa, Canik Karye-i Neftalan tâbi‘-i m. 20000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Mehmed veled-i Abdullah, İlbasan Karye-i Neftalan tâbi‘-i mezbûr 20000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Mehmed veled-i Hasan, Kastamonu Karye-i Neftalan tâbi‘-i mezbûr 20000 akçe 3000 akçe
Mezkûr Mustafa bir seneden beri bayrağı altında nâ-mevcud ve timarına rağbet etmemekle Yusuf veled-i Abdullah'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa ve bâ-arz-ı Süleyman Miralay-ı Berdaa. Fî 3 M. sene 1144 *Mezbûr Yusuf gadr edüp tekrar sâhib-i evveli Mustafa'ya verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem ve bâ-arz-ı Miralay-ı Gence. Fî 19 Ş. sene [1]144* Timar-ı Mustafa veled-i Bekir, Kengiri Karye-i Neftalan tâbi‘-i mezbûr 20000 akçe 3000 akçe	*Mezbûr Hüseyin'in firarından Ali'ye verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Ahmed Miralay-ı Berdaa.* *Fî 11 Z. sene 1143* Timar-ı Hüseyin veled-i Abdullah, Diyarbekir Karye-i Hankâh-ı Abbas tâbi‘-i Sir 7200 akçe 3000 akçe

Bilâ veled fevtinden Mustafa veled-i Hasan'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfiz-ı Gence ve bâ-arz-ı Ahmed Miralay-ı Berdaa. *Fî 17 M. sene 1143* Timar-ı Ali veled-i İsmail, Tokad Karye-i Hankâh-ı Abbas tâbi‘-i Sir 7200 akçe 3000 akçe	Timar-ı Hüseyin veled-i Ahmed, Sivas Karye-i Hankâh-ı Abbas 7200 akçe 1200 akçe Karye-i Bağbalı tâbi‘-i Sir 14400 akçe 1800 akçe **Yekûn: 3000 akçe**
Timar-ı Ali veled-i Ahmed, Bosna Karye-i Bağbalı tâbi‘-i Sir 14400 akçe 3000 akçe	Timar-ı Mehmed [veled-i] Hüseyin, İlbasan Karye-i Bağbalı tâbi‘-i Sir 14400 akçe 3000 akçe
Timar-ı Hüseyin veled-i Mahmud, Eskizağra Karye-i Bağbalı tâbi‘-i Sir 14400 akçe 3000 akçe	Timar-ı Feyzullah veled-i İbrahim, Palu Karye-i Bağbalı tâbi‘-i Sir 14400 akçe 3000 akçe
Timar-ı Hasan veled-i Ahmed, Ruscuk Karye-i Bağbalı tâbi‘-i Sir 14400 akçe 1200 akçe Karye-i Tülücek tâbi‘-i m. 4800 akçe 800 akçe Karye-i Küteban tâbi‘-i m. 12000 akçe 1000 akçe Yekûn: 3000 akçe	Timar-ı Mustafa veled-i Hasan, Bozok Karye-i Günban tâbi‘-i Sir 12000 akçe 3000 akçe
[23. varak] Timar-ı Osman veled-i Mahmud, Bosna Karye-i Günban tâbi‘-i Sir 12000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Abdullah veled-i İbrahim, Sarıgöl Karye-i Günban tâbi‘-i Sir 12000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Hüseyin veled-i Halil, Serezî Karye-i Günban tâbi‘-i Sir 12000 akçe 2000 akçe Karye-i Dinlicek tâbi‘-i m. 7200 akçe 1000 akçe **Yekûn: 3000 akçe**	Timar-ı Hasan veled-i Ahmed, Amasya Karye-i Pirancık tâbi‘-i Sir 6000 akçe 3000 akçe

Timar-ı Hasan veled-i Ahmed, Amasya Karye-i Pirancık tâbi‘-i Sir 6000 akçe 3000 akçe	*Firarından Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Ahmed Miralay-ı Berdaa.Fî 5 Z. sene 1143* Timar-ı Yusuf veled-i Mehmed, Trabzon Karye-i Ebu'l-Ferecâbâd tâbi‘-i Sir 10000 akçe 3000 akçe
Firarından Mustafa'ya verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Ahmed Miralay-ı Berdaa.Fî 5 Z. sene 1143 Timar-ı Ebubekir veled-i Mehmed, Trabzon Karye-i Ebu'l-Ferecâbâd tâbi‘-i Sir 10000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Mehmed veled-i İpşir, Harpurut Karye-i Ebu'l-Ferecâbâd tâbi‘-i [Sir] 10000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Mahmud veled-i Ali, Palu Karye-i Ebu'l-Ferecâbâd tâbi‘-i Sir 10000 akçe 1000 akçe Karye-i Arslanşah tâbi‘-i m. 10000 akçe 1000 akçe Karye-i Ahşâbâd tâbi‘-i m. 24000 akçe 1000 akçe Yekûn: 3000 akçe	Timar-ı Ahmed veled-i Ömer, Diyarbekir Karye-i Zâhid Şahbulağı tâbi‘-i Sir 14400 akçe 3000 akçe
Mezbûrun bilâ veled fevtinden Alaybeyisi Ahmed arzıyla Süleyman'a verilmişdir. *Fî 21 R. sene 1143* Timar-ı İsmail veled-i Süleyman, Üsküb Karye-i Zâhid Şahbulağı tâbi‘-i m. 14400 akçe 3000 akçe	*Bilâ veled fevtinden Ömer veled-i Mustafa'ya verilmişdir.* *Fî 28 Za. sene 1142* Timar-ı Ömer veled-i Yusuf, Ruscuk Karye-i Zâhid Şahbulağı tâbi‘-i m. 14400 akçe 3000 akçe
Bilâ veled fevtinden Hasan veled-i Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence bâ-arzuhâl-i hod. *Fî 21 Z. sene 1143* Timar-ı İbrahim veled-i Halil, Çatak Karye-i Zâhid Şahbulağı tâbi‘-i Sir 14400 akçe 3000 akçe	Timar-ı Ahmed veled-i Hüseyin, Nişî Karye-i Dinlicek tâbi‘-i m. 7200 akçe 1200 akçe Karye-i Zâhid Şahbulağı tâbi‘-i Sir 14400 akçe 1800 akçe **Yekûn: 3000 akçe**

Timar-ı Mustafa veled-i Ahmed, Ruscuk Karye-i Zâhid Şahbulağı tâbi‘-i Sir 14400 akçe 600 akçe Karye-i Pustingerân tâbi‘-i mezbûr 14400 akçe 2400 akçe Yekûn: 3000 akçe	*Terk-i hıdmetden Ahmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı hazret-i el-Hâc Ali Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı İsmail Miralay-ı Berdaa.* *Fî 13 L. sene [1]144* Timar-ı Mustafa veled-i Halil, Karahisar Karye-i Arslanşah tâbi‘-i m. 10000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Mehmed veled-i Osman, Maraş Karye-i Pustingerân tâbi‘-i m. 14400 akçe 3000 akçe	Timar-ı Mehmed veled-i Mustafa, Sirozî Karye-i Pustingerân tâbi‘-i Sir 14400 akçe 3000 akçe
Timar-ı Hüseyin veled-i Mustafa, Ruscuk Karye-i Pustingerân tâbi‘-i Sir 14400 akçe 3000 akçe	Timar-ı Süleyman veled-i Abdullah, Ruscuk Karye-i Pustingerân tâbi‘-i Sir 14400 akçe 3000 akçe
Timar-ı Mehmed veled-i Abdullah, Belgrad Karye-i Şâkıyân tâbi‘-i mezbûr 9000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Hasan veled-i Osman, Harpurut Karye-i Şâkıyân tâbi‘-i mezbûr 9000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Hüseyin veled-i Yusuf, Belgrad Karye-i Şâkıyân tâbi‘-i mezbûr 9000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Osman veled-i Ahmed, Ahısha Karye-i Kutluk Timur tâbi‘-i Sir 3000 akçe
[24. varak] *Fırarından Hacı İbrahim veled-i Mahmud'a verilmişdir.* Timar-ı Ferâmuz veled-i Hüseyin, Gence Karye-i Mihribân tâbi‘-i mezbûr 10000 akçe 6000 akçe	*Fırarından Hacı Hüseyin veled-i Ahmed'e verilmişdir.* Timar-ı Mehmed veled-i Mehmed, Gence Karye-i Mihribân tâbi‘-i mezbûr 10000 akçe 4000 akçe Karye-i Gerâne tâbi‘-i Berdaa 24000 akçe 2000 akçe **Yekûn: 6000 akçe**

Bilâ veled fevtinden Osman veled-i Abdullah'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfiz-ı Gence ve bâ-arzuhâl-i hod. *Fî 25 Ra. sene 1143* *Miralay İsmail arzıyla firarından Abdülkadir'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı el-Hâc Ali Paşa.* *Fî 5 L. sene 1144* Timar-ı Mehmed Çavuş veled-i Abdullah, Ergani Karye-i Düdenk tâbi‘-i Sir 3000 akçe	Timar-ı Abdi veled-i Osman, Ahısha Karye-i Hacıcî-i Lek tâbi‘-i Sir 12000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Mehmed veled-i Mustafa, Selanik Karye-i Hacıcî-i Lek tâbi‘-i Sir 12000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Abdi veled-i Osman, Bosna Karye-i Hacıcî-i Lek tâbi‘-i Sir 12000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Ali veled-i Hüseyin, Palu Karye-i Zorgeran-ı kadim tâbi‘-i Sir 12000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Ömer veled-i İsmail Karye-i Zerdeser tâbi‘-i Sir 12000 akçe 6000 akçe
Timar-ı Hüseyin veled-i Abdullah, Ahısha Karye-i Seyyidalan tâbi‘-i İncerud 21000 akçe 1000 akçe Karye-i Ahşâbâd tâbi‘-i m. 24000 akçe 3000 akçe Karye-i Gerâne tâbi‘-i Berdaa 24000 akçe 2400 akçe **Yekûn: 6400 akçe**	Timar-ı Mehmed veled-i Mahmud, Uyuniye Karye-i Enbanyan tâbi‘-i mezbûr 30000 akçe 5000 akçe
Timar-ı Hüseyin veled-i Ali, Tokad Karye-i Enbanyan tâbi‘-i Sir 30000 akçe 5000 akçe	Timar-ı Ömer veled-i Mustafa, Amasya Karye-i Enbanyan tâbi‘-i Sir 30000 akçe 5000 akçe
Timar-ı Süleyman veled-i Abdullah, Nişî Karye-i Enbanyan tâbi‘-i Sir 30000 akçe 5000 akçe	Timar-ı Süleyman veled-i Abdullah, Kastamonu Karye-i Enbanyan tâbi‘-i Sir 30000 akçe 5000 akçe

Timar-ı Hacı Mustafa veled-i Abdullah, Rumeli Karye-i Enbanyan tâbi‘-i Sir 30000 akçe 5000 akçe	Timar-ı el-Hâc Ömer veled-i Abdullah, Harpurut Karye-i Karacaâbâd tâbi‘-i Sir 25000 akçe 5000 akçe
Firarından Mustafa veled-i Mehmed'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa ve bâ-arzuhâl-i hod. Fî 21 M. sene 1143 Timar-ı İsa veled-i Mehmed, Haleb Karye-i Karacaâbâd tâbi‘-i Sir 25000 akçe 5000 akçe	Timar-ı Mehmed veled-i Abdullah, Harpurut Karye-i Karacaâbâd tâbi‘-i Sir 25000 akçe 5000 akçe
Timar-ı Mustafa veled-i Ahmed, Nik Karye-i Karacaâbâd tâbi‘-i Sir 25000 akçe 5000 akçe	Timar-ı Osman veled-i Ali Karye-i Karacaâbâd tâbi‘-i Sir 25000 akçe 5000 akçe
Timar-ı İbrahim veled-i Hacı Mehmed, İznikmid Karye-i Zerdeser tâbi‘-i Sir 12000 akçe 6000 akçe Karye-i Acı Sapadan tâbi‘-i m. 5000 akçe **Yekûn: 11000 akçe**	*Hasan'ın dahi firarından Çalık İbrahim'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence. Fî 23 R. sene [1]144* *Firar ve adem-i rağbetinden Hasan veled-i Ebubekir'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa ve bâ-arz-ı Ahmed Miralay-ı Berdaa. Fî 28 B. sene 1143* Timar-ı Hasan veled-i Selim, Bosna Karye-i Zorgeran-ı kadim tâbi‘-i Sir 12000 akçe
Timar-ı Şerbetci Kasım veled-i Abdullah, Karabağî Karye-i Kürdhele tâbi‘-i Sir 8000 akçe 5000 akçe	Timar-ı Süleyman veled-i Abdullah Karye-i Zorgeran-ı cedîd tâbi‘-i Sir 12000 akçe 6000 akçe

[25. varak] Timar-ı İbrahim veled-i Ahmed, Erzurum Karye-i Zorgeran-ı cedîd tâbi‘-i Sir 12000 akçe 6000 akçe	*Adem-i rağbetinden Hasan'a verilmişdir.* *Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Ahmed mirala[-yı Berdaa].* *Fî 23 B. sene 1143* Timar-ı Mustafa veled-i Mehmed, Yenişe-hir Karye-i Arslanşah tâbi‘-i Sir 10000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Halil veled-i İbrahim, Karahisar Karye-i Arslanşah tâbi‘-i Sir 10000 akçe 3000 akçe	

İcmâl-i Zeâmet ve Timarhâ-i Livâ-i Bergüşad. Fî gurre-i Receb sene 1142

Timar-ı Kazım veled-i Mehmed, Karabağî Karye-i Yarmaçlu tâbi‘-i Kaynak 36000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Kara veled-i Haknazar, Karabağî Karye-i Yarmaçlu tâbi‘-i Kaynak 36000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Mehmed veled-i Nebî, Karabağî Karye-i Yarmaçlu tâbi‘-i Kaynak 36000 akçe 3000 akçe	*Bilâ veled fevtinden Mehmed'e verilmişdir.* *Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc Ali Paşa ve bâ-arz-ı Miralay-ı Gence.* *Fî 6 L. sene [1]144* Timar-ı Mukim veled-i Seyyid Mahmud, Karabağî Karye-i Yarmaçlu tâbi‘-i Kaynak 36000 akçe 3000 akçe
Timar-ı Şerîf veled-i Mustafa, Karabağî Karye-i Yarmaçlu tâbi‘-i Kaynak 36000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Abdurrahman veled-i Kâni, Karabağî Karye-i Yarmaçlu tâbi‘-i Kaynak 36000 akçe 3000 akçe
Bilâ veled fevtinden Yusuf'a verilmişdir. *El-Hâc Ali Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Miralay-ı Gence.* *Fî 6 L. sene 1144* Timar-ı Veli veled-i Mustafa, Karabağî Karye-i Yarmaçlu tâbi‘-i Kaynak 36000 akçe 3000 akçe	Timar-ı Kasım veled-i Ahmed, Karabağî Karye-i Yarmaçlu tâbi‘-i Kaynak 36000 akçe 3000 akçe

Adem-i rağbetinden ve fırarından Abdurrahman'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı el-Hâc Ali Paşa muhâfız-ı Gence ve bâ-arz-ı Ömer, Miralay-ı Gence. Fî 6 L. sene [1]144 Timar-ı Mehmed [veled-i] Şerîf, Karabağî Karye-i Yarmaçlu tâbi‘-i Kaynak 36000 akçe 3000 akçe	*Fırarından el-Hâc Hüseyin Bosnevî'ye verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence bâ-arzuhâl[-i hod]. Fî 19 R. Sene 1143* Nahiye-i Arasbar der-livâ-i Bergüşad Zeâmet-i Ali Merdan veled-i Murad an-icmâl-i cedîd fî- Karye-i Balağay tâbi‘-i Arasbar 20000 akçe 19 Ca. sene 1142
Nahiye-i Arasbar der-livâ-i Bergüşad Timar-ı Mehmed veled-i Tahir, Karabağî Karye-i Keleci-i Keşli tâbi‘-i m. 18000 akçe 6000 akçe Fî 28 C. sene 1142	Nahiye-i Arasbar der-livâ-i Bergüşad Timar-ı Ali veled-i Şefi‘, Karabağî Karye-i Keleci-i Keşli tâbi‘-i Arasbar 18000 akçe 6000 akçe Fî 28 C. sene 1142
Nahiye-i Arasbar der-livâ-i Bergüşad Timar-ı Mir Mehmed veled-i Mir, Karabağî Karye-i Keleci-i Keşli tâbi‘-i m. 18000 akçe 6000 akçe	*İsyân ve firar etmekle mülâzım Hasan veled-i Selim'e verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence. Fî 20 Za. sene [1]143* *Hasan ve Ahmed'in firar ve adem-i rağbetlerinden Ali veled-i Mustafa Bosnevî'ye verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence bâ-arzuhâl-i hod. Fî 21 B. sene 1144* Nahiye-i Arasbar der-livâ-i Bergüşad Zeâmet-i be-nâm-ı Veli Bey veled-i Şabân, Karabağî Karye-i Hanargı tâbi‘-i m. 20000 akçe
Fırarından Ali veled-i Murad'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence bâ-arzuhâl-i hod. Fî 10 S. sene 1143 Nahiye-i Arasbar der-livâ-i Bergüşad Timar-ı İmamverdi veled-i Mehmed, Karabağî Karye-i Keleci-i Süflâ tâbi‘-i m. 15000 akçe 5000 akçe	Nahiye-i Arasbar der livâ-i Bergüşad Timar-ı Hacı veled-i Mehdî, Karabağî Karye-i Keleci-i Süflâ tâbi‘-i Arasbar 15000 akçe 5000 akçe

Nahiye-i Arasbar der-livâ-i Bergüşad Timar-ı Karahan veled-i Cebrail, Karabağî Karye-i Keleci-i Süflâ tâbi‘-i Arasbar 15000 akçe 5000 akçe	*Firarından Ahmed veled-i Abdullah'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence bâ-arzuhâl-i hod. Fî 4 R. sene 1143* Nahiye-i Arasbar der-livâ-i Bergüşad Timar-ı Hasan veled-i Mehmed, Karabağî Karye-i Çoban el-meşhur Karahanlu tâbi‘-i Arasbar 18000 akçe 6000 akçe
Firarından Emir Arslan veled-i Murad'a verilmişdir. Bâ-ferman-ı Vezir-i mükerrem el-Hâc İbrahim Paşa muhâfız-ı Gence bâ-arzuhâl-i hod. Fî 10 S. sene 1143 Nahiye-i Arasbar der-livâ-i Bergüşad Timar-ı Ali veled-i Salih, Karabağî Karye-i Çoban el-meşhur Karahanlu tâbi‘-i Arasbar 18000 akçe 6000 akçe	*Bu dahi firarından mezkûr Emir Arslan'a birikdirilüp on iki bin akçelik timar verilmişdir. Bâ-ferman-ı vezir-i müşârunileyh. Fî 10 S. sene 1143* Nahiye-i Arasbar der-livâ-i Bergüşad Timar-ı Ali veled-i Mehmed, Karabağî Karye-i Çoban el-meşhur Karahanlu tâbi‘-i Arasbar 18000 akçe 6000 akçe
Nahiye-i Arasbar der-livâ-i Bergüşad Timar-ı Mehmed Zeman veled-i Ali, Karabağî Karye-i Savma‘a-i Karaağac tâbi‘-i Arasbar 20000 akçe 10000 akçe	Nahiye-i Arasbar der-livâ-i Bergüşad Timar-ı Lütfi Ali veled-i Ali, Karabağî Karye-i Savma‘a-i Karaağac tâbi‘-i Arasbar 20000 akçe 5000 akçe
Nahiye-i Arasbar der-livâ-i Bergüşad Timar-ı Kasım veled-i Mirzâhan, Karabağî Karye-i Savma‘a-i Karaağac tâbi‘-i Arasbar 20000 akçe 5000 akçe Fî 28 C. sene 1142	

Sûret-i icmâldir ki, bozundularıyla aynı ile tahrir olunup mukâbele olunmuşdur. Muharririhû, Seyyid Nadir Ahmed, Vekil-i Kethüdâ-yı Defter-i Eyâlet-i Gence. Fî selh-i L. sene 1144

Mukaddemâ bâ-ferman-ı âlî tahrir ve tevzî‘ine me’mûr olduğumuz Eyâlet-i Gence'nin icmâl ve mufassalı mahalline vaz‘ u hıfz içün atebe-i aliyyeye gönderildikde tebeddülât esnasına musâddak olmağla mahalline

vaz‘ u hıfz olunmayup zâyi‘ olduğundan inâyetlü sâhib-i devlet efendimiz hazretleri devlet ve ikbâl ile Revan'dan azîmetleri hılâlinde Gence'nin defter-i icmâli hâk-pây-i devletlerine arz oldukda inşâallâhu Teâla mahalline vaz‘ ve zu‘amâ ve erbâb-ı timarının berevâtı ihsân buyurulmak üzere vaad buyurulup ancak iki seneden beri İran'ın fiten ve şûrişinden nâşî timar ve zeâmet ashâbı pâyidâr olmayup elden ele geçmekle esâmî-i ashâb-ı timar defter-i icmâle sebt olunmamağla el-yevm ashâbının ismleri dahi bilinmek içün Gence'de mazbût olan rûznâmçe defterinin irsali ferman buyurulmağın işbu rûznâmçe Gence'den getürülüp hâk-pây-ı veliyyü'n-ni‘ama gönderildi. Fi‘l-asıl Gence ve Halhana ve Berdaa sancaklarına beş yüz yedi kayd vaz‘ ve tahrir olunup yüz elli kayd dahi Bergüşad Sancağı'na tahrir olunmak üzere iken ol hengâmda Bergüşad hâkimi bulunan Acem Fethali Han'a timar ve zeâmet tahriri bâ‘is-i tahdîs-i hâtır olmağla fakat yirmi üç kayd yazılmış olup küsûr tekmili berâ-yı maslahat tehir olunmuşdu. El-hâletü hâzihî Fethali Han Şah-ı Acem elinde katl olunup mahzûr mündefi‘ ve tekmiline isti‘dâd hâsıl olmağla yüz elliye tekmil ve Bergüşad dahi alaybeyi [ve] kadısına irâde-i aliyyeleri buyurulur ise emr u ferman men lehu'l-emrindir.

Mühür

[İbrahim]

KK. d, 532*

* Bu ruznamçe defterinin bir sûreti Osmanlı Arşivi'nde Tahrir Defterleri serisinde 914 numara ile kayıtlıdır.

EK II

KAFKASYA'DA GENEL NÜFUS

1914 yılında Kafkasya'da nüfus oranları ile ilgili Rus Hükümeti tarafından neşredilen Kafkasya Salnâmesi'ndeki veriler ve Türk tarafının değerlendirmesi

[1914]

1914 Senesi Rusya Hükûmeti'nin Kafkasya Salnâmesi'ne Göre Tertîb Edilmişdir.

Esâmî-i Vilâyât	Müslümanlar	Ruslar	Gürcüler	Ermeniler	Yekûn
Bakü Vilâyeti	773536	74514	-	55852	903902
Karadeniz Vilâyeti	27451	114427	7511	15396	164785
Erivan Vilâyeti	640000	19310	405	307717	967432
Sohum Kazası	44000	18043	79799	13203	155045
Tiflis Vilâyeti	170000	136213	554105	914758	1775076
Gence Vilâyeti	1174000	34798	1107	177596	1387501
Kutayis Vilâyeti	1500	23454	936365	3969	965288
Kars Vilâyeti	256000	41592	13332	62619	373543
Zakatal Kazası	73000	298	4458	2824	80580
Batum Vilâyeti	161000	1973	9361	19597	191155
Dağıstan Vilâyeti	727000	21605	-	1195	749800
Terski Vilâyeti	494000	547553	2879	23054	1067486
Kuban Vilâyeti	138000	2729265	707	20912	2888884
	4.679.487	3.763.045	1.610.029	1619692	11.672.253
	Almanlar, Yahudi vesaire				247600
					11.919.853

*

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti

Mülahazat

1- Dağıstan Vilâyeti'ndeki kabâ'ilin kısm-ı a'zamı Türk ve Lezgiler'den mürekkebdir. Vilâyet-i mezkûrenin Müslüman nüfûsu hemân bir milyondan ziyâde olup Zakatal Kazâsı'nın Müslüman nüfûsu ise yüz bini mütecâvizdir. Çeçenler haritada gösterililen mıntıkanın daha cenûblarına doğru vâsi' bir sahayı işgal eylemektedirler ve bunların garb cihetlerinde İnguş Müslüman kabilesi bulunmaktadır.

2- Bakü, Erivan ve Gence vilâyetlerinde Rusların Tatar ve Tacik namlarıyla gösterdikleri ahâli kâmilen Sünniyyü'l-mezheb ve Türkdürler. Gence Vilâyeti'nin kısm-ı garbîsi ise şimâle doğru Tiflis Vilâyeti dahiline kadar olmak üzere Kürdler ile meskundur.

3- Sohum kazasının şark havâlisinde Gürcülerin mikdarı yüzde beş kadardır.

4- Çerkezistan'da gösterilen kabâ'il-i muhtelife-i Müslime ise daha geniş bir sahada bulunmakda olup ve mikdâr-ı nüfusları dahi cedvelde irâ'e olunan mikdardan pek ziyadedir. Suret-i umûmiyede Kafkasya'da sakin bütün Müslümanların mecmû'u ber-vech-i âtî sûretde hemen yedi milyona bâliğ olmakdadır:

Bakü Vilâyeti	1.500.000
Kars Vilâyeti	300.000
Karadeniz Vilâyeti	30.000
Sohum Kazası	44.000
Gence Vilâyeti	1.500.000
Dağıstan	1.450.000
Zakatal Kazası	150.000
Batum	161.000
Erivan	700.000
Terski	500.000
Tiflis	200.000
Kutayis	25.000
Kuban	300.000
Yekûn	6.800.000

HRT, 0080

II. BÖLÜM
BELGE GÖRÜNTÜLERİ

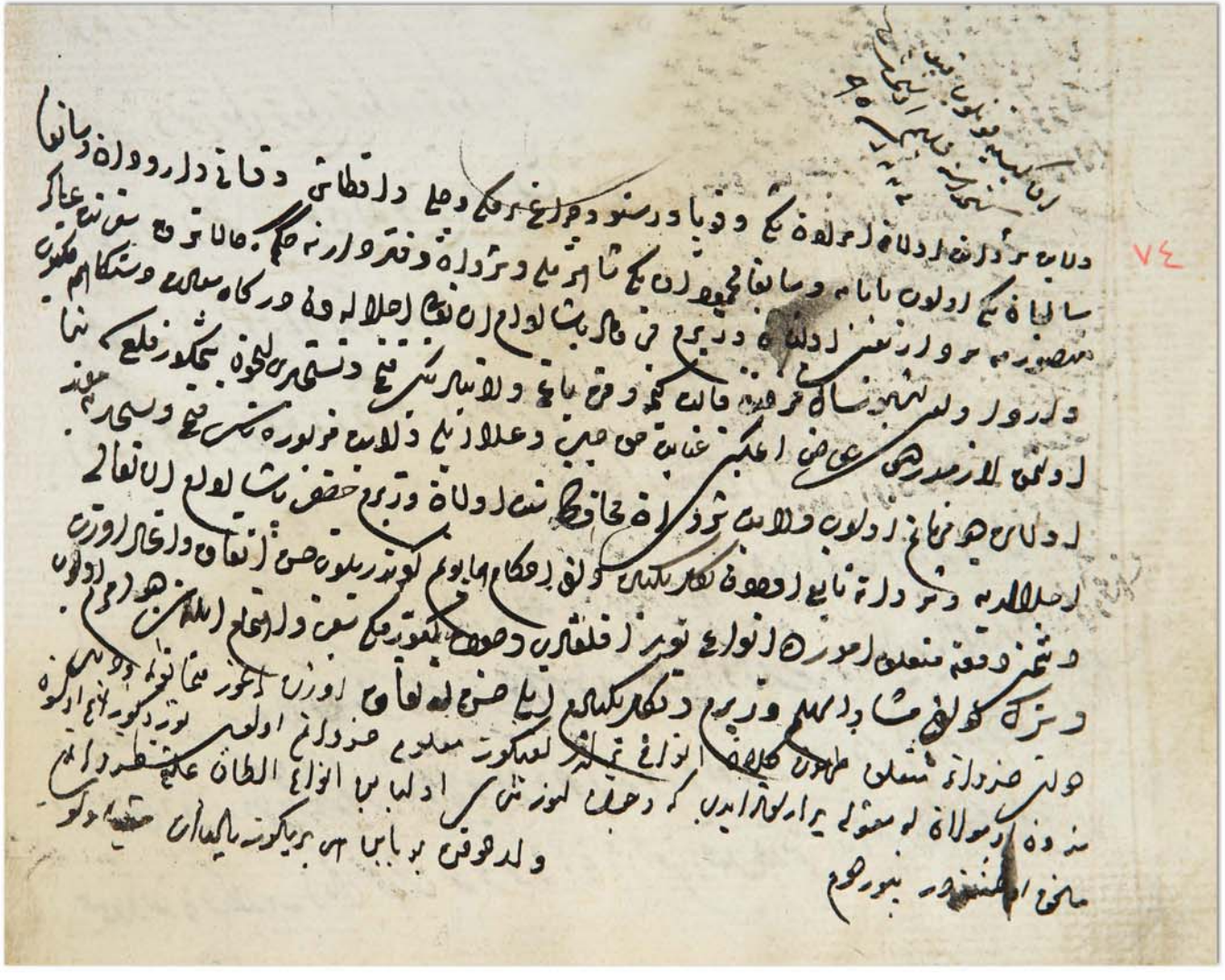

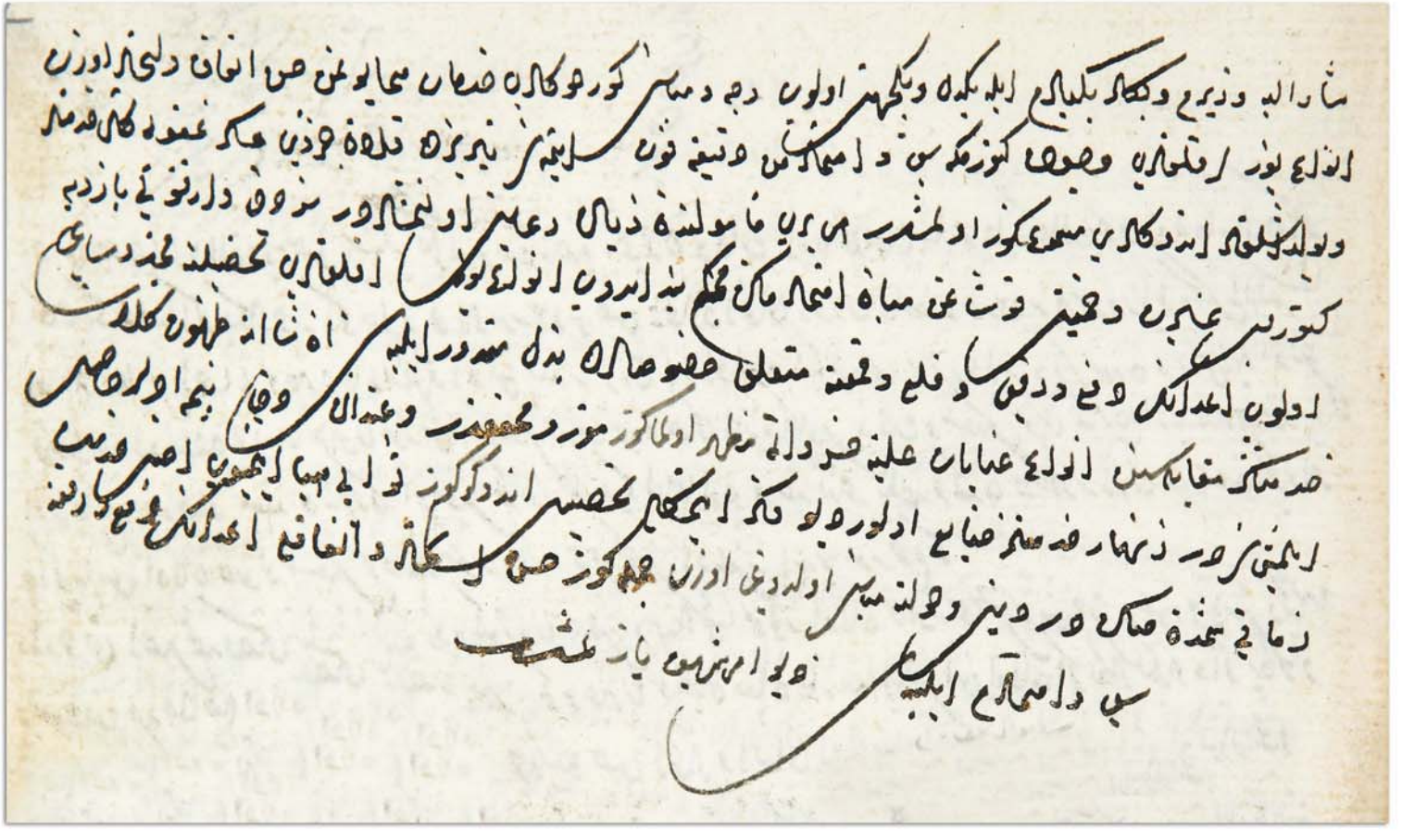

A.DVNS.MHM.d, 62/74

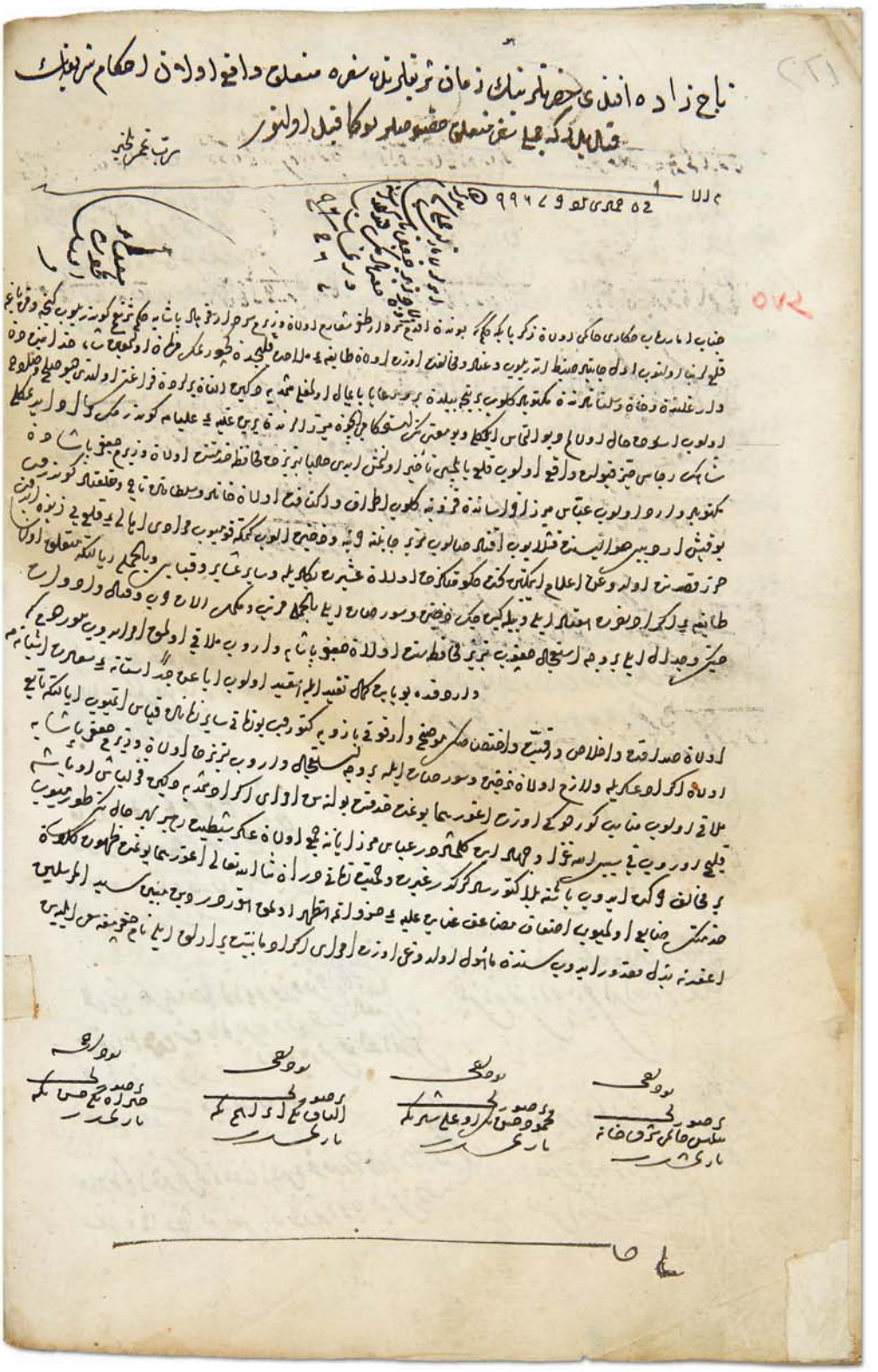

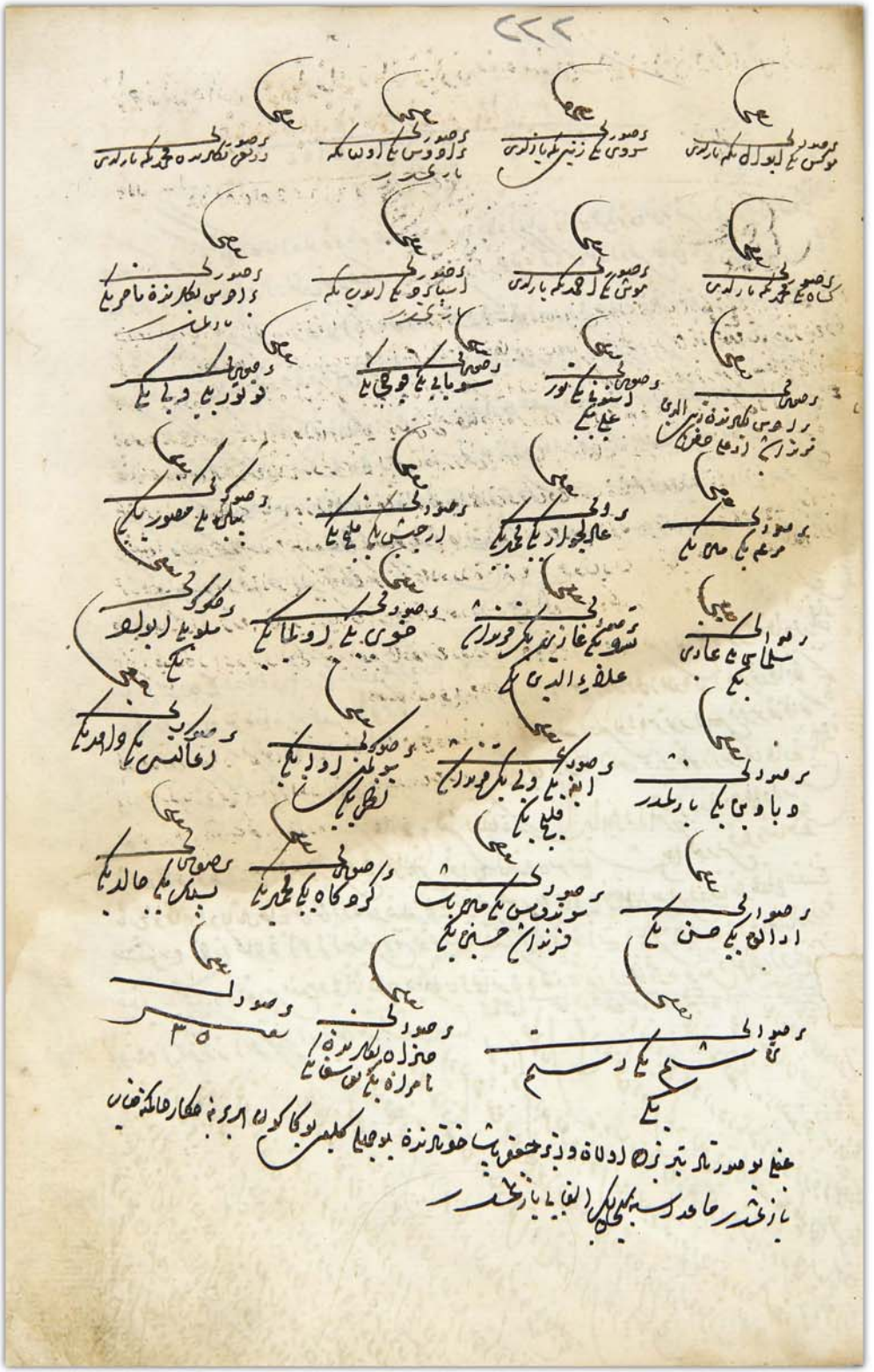

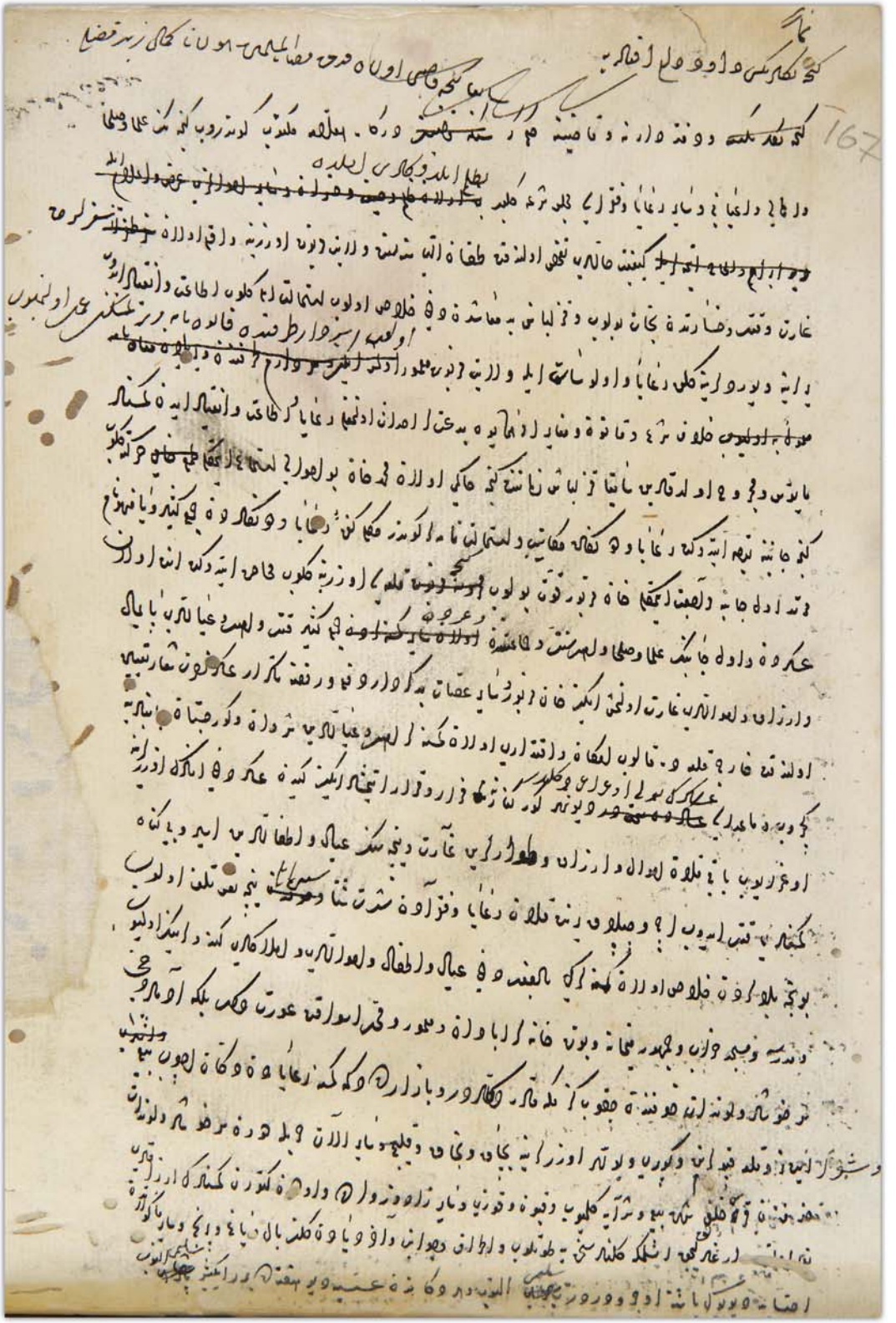

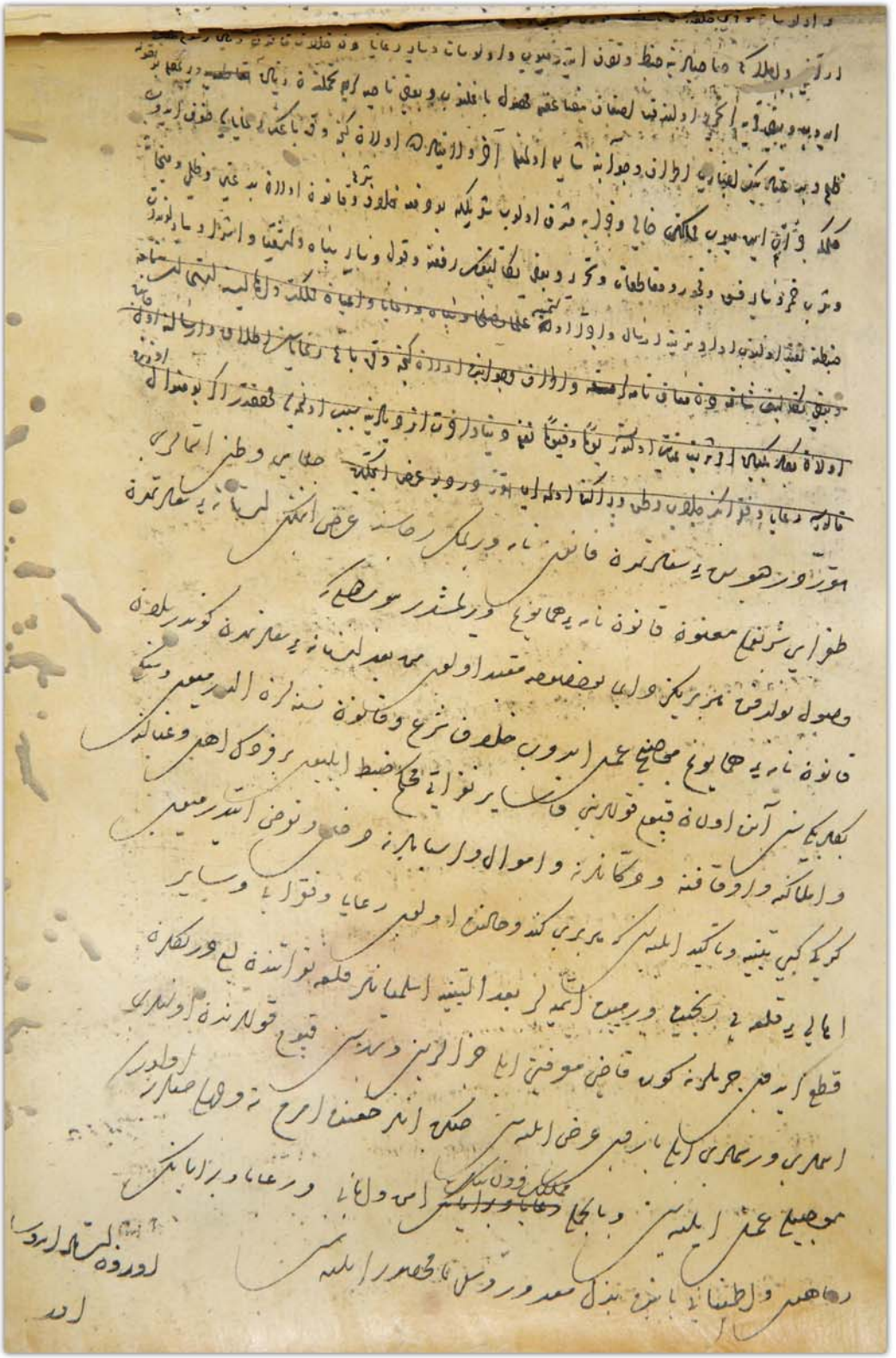

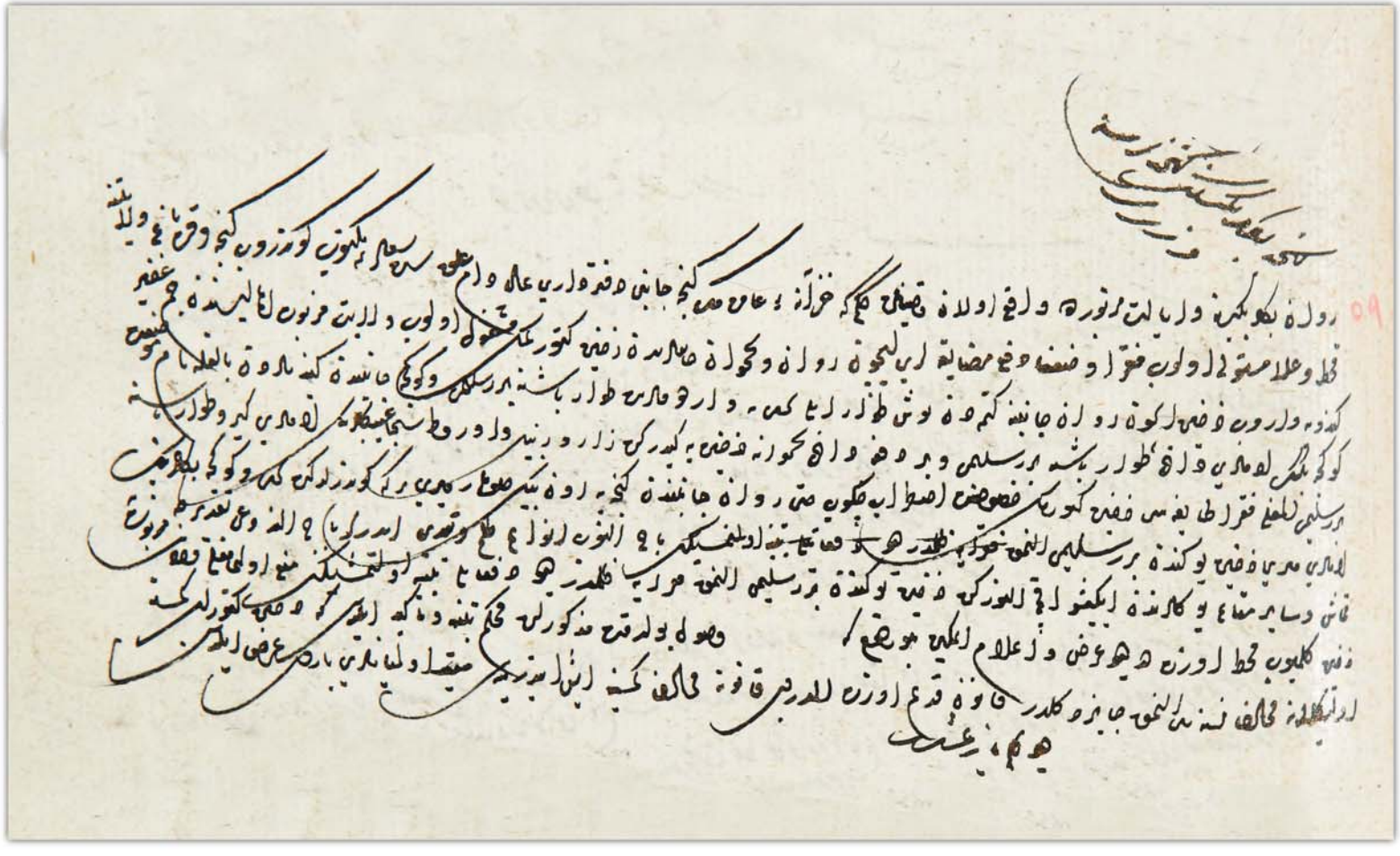

A.DVNS.MHM.d, 67/59

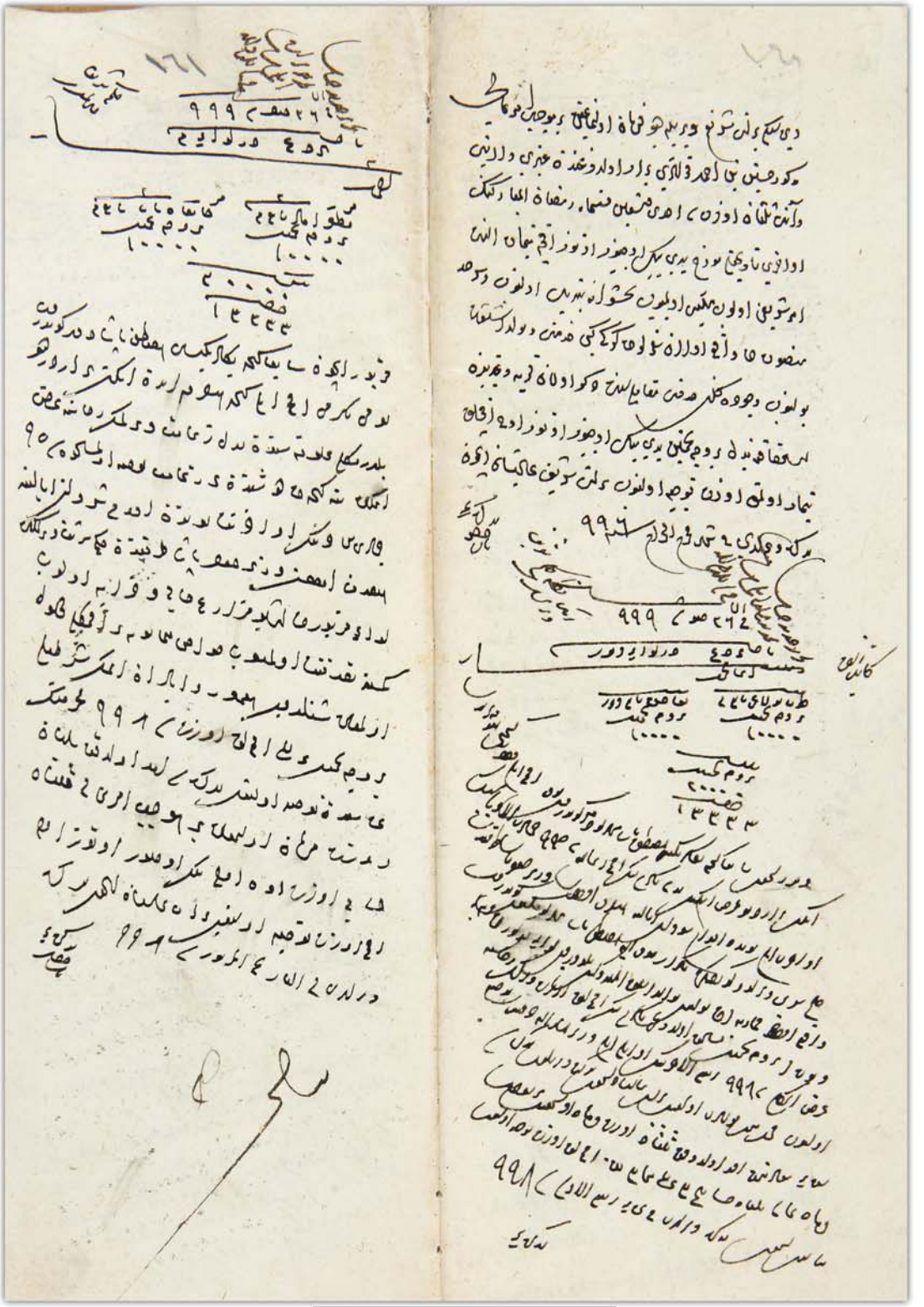

بسم الله الرحمن الرحيم

وظایف حمد وثنا شامله • ولطایف شکر ودعا کامله • اول
منشئ صحایف غیب • ومنقاش نگارخانهٔ لاریب • درگاه ولا
وبارگاه اعلاسنه کروح انسانی خطاب مستطاب • یا ایها
الناس ایله ممتاز • وبنی آدمی عنوان بلاغت بنیاد • ولقد کرمنا بنی
آدم برلد سرافراز ایدوب روزنامهٔ لیالی وایام ایله دفاتر دیوان
قضا • مرقوم • واحوال زمین وزمانی تحریر بلاغت شهود واعوام
برلد ایله انتخابهٔ تحریر قسمناه • مرسوم ایتدی • ونظایم ریاحین
تحایف محامد وفواتح • وشمایم زواهر تبیانات مسرت انجام • کلما
تعاقبت اللیالی والایام • اولسرور عالم احمدیت • وکاصفا
پرور بساتین صمدیت • منبع حقایق وهل اتی • مظهر دقایق
استار قاب قوسین وادنی • اعنی حضرت محمد المصطفی
علیه التحیة والثنا نک • روضهٔ فایض النور لریه که جناب اعلا مابرک
الم نشرح لک صدرک نص شریفی ایله ممنون • وشان بلاغت نشانلری
لولاک لولاک لما خلقت الافلاک النفات لطیفنه مقرون در • خیر
برج شرف کاینات • کوهر درج صدف کاینات • صدر نشین
اوست درین پیشگاه • کنت نبیا بودا وراکواه • والکرام والصحابه
عظام ملزینک ارواح طیبه لریله که آفتاب سپهر مقربین • و
ماهتاب عزو تمکین درلو • چاریارندر مقام نیاز • هریکی شاه چاریار
امابعد تسخیر واقالیم ومملکت • وفتح ممالک وولایت •

مخصصاتی شان • عدالت نشان سلطنت • وذاب وآیین
جلالت عنوان خلافتلری اولغین پادشاه مغفرت پناه
جنت مکان وشهنشاه رضوان دستگاه علیین آشیان
سلطان مراد خان صاحب قرآن انار الله برهانه ورفع الله فی الجنة
مکانه حضرتلری مرادا عساکر نصرت مآثر ایله سردار ظفر شعار
کوندوردیلر تماماً ولایات شیروان وکوردجستان وجملة ممالک
آذربایجان فتح وتسخیر وادناس رفض وکفر دن تمیز وتطهیر
ایلیوب قبضهٔ تصرف خاقانی • وحوزهٔ حکومت سلطانیه
کتورد کدن تکاردوزیر آصف رای کشورکشای خورشید منزلت
والامنقبت فرهاد پاشا ادام الله تعالی اقباله بالغزا والجهاد
سردار غزاة موحدین • سپهر الاجنود مسلمین ایلیوب بقیة
السیف اولان کجه وقره باغی فتح ایلیوب • ولایتی زبون ده قیلدیلر
اوباشک قدیمدن مجمع مفسده لری اولان کجه نام قصبه یی
لم یخلق مثلها فی البلاد مصداقنه ماصدق برقلعه بلیغ
الابداع ایجاد واختراع ایلیوب لکن قوانین عدالتایین پادشاهی
وقواعد نصفت رهین دین پناهی ایله مرعی ومضبوط ومحبی ومربوط
اولمایچون ولایت مزبوره نک قراوه مزارعی ومحارث ومراتعی وحقوق
ورسومنک تبیین وتحریر وترقیم وتسطیر اولنمغین مشارالیه سردار
ظفر شعار حضرتلرینک جانب شریفلرندن سابقا کجه کجنه دفتردار
اولان علی ومحمد افندی قولارینه ولایت مزبوره نک تیمارلری

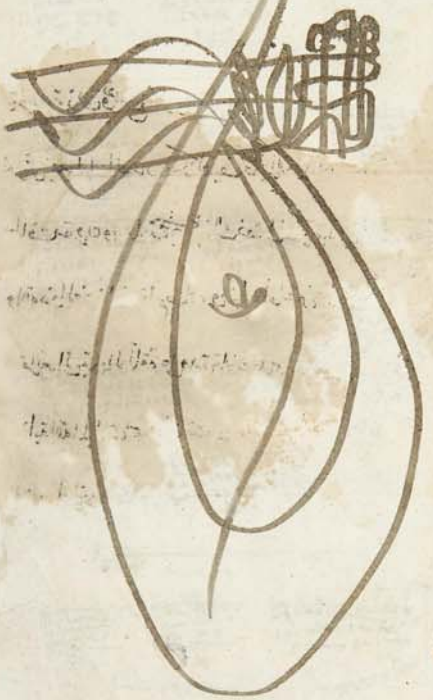

دفترداری اولان شعبان کتخدا بنده لرنه خطاباً اوامر شریفه وارد اولمغله
هر بریسی مراراً تحریر ایلیوب وبعده ولایت مزبوره نك مالیه دفترداری
اولان حاجی قاسم اوغلی دیکر محمد افندی قوللری داخی بر مقدار توزیع ایلنوب
توزیعی بلا امر اولمغله میسر اولمیوب اختتام بولمغین سنه احدی والفده
واقع نوروز پیروزده بو ملازم دعاسرمد عبد احقر امام زاده محمد قوللری
حقنده عواطف علیهٔ خاقانی وعوارف جلیهٔ سلطانی ظهوره کلوب
ولایت مزبوره نك مالیه دفترداری لغی صدقه وعنایت بیوریلوب
وتحریر وتوزیعی وتصحیح وتمییزی داخی فرمان اولنوب بو قوللرینه خطاباً
امر شریف جلیل المقدار وحکم لطیف وکثیر الاعتبار که مضمون
لطافت مقرون وسعادت مشحونی ذلك فضل الله یؤتیه من یشاء
والله ذو الفضل العظیم صادر ومتبادر اولمغین امتثالاً
للامر العالی بقدر الطاقة علی وفق قانون قدیم شهریاری
بعنایة الله المباری سمت امانت وسلك استقامت اوزره توزیع
وتصحیح اولنوب پادشاه عالمپناه وشهنشاه فلك دستکاه
ظل الله قضا توان وقدر فرمان خلیفة الزمان ملاذ سلاطین
العرب والعجم وملاذ صنادید ملوك العالم السلطان ابن السلطان
سلطان محمد خان ابن سلطان مراد خان ابن سلطان سلیم خان ابد الله
تعالی سلطنته الی انقراض الدوران وانقضاض الازمان حضرتلرینك
ایام عدالت انجام وزمان سعادت فرجام لرنده بعنایة الله الملك العلام اقدام
اقلام ایله اتمام واختتام بولدی والله اعلم بالصواب

TT.d, 699/2_5

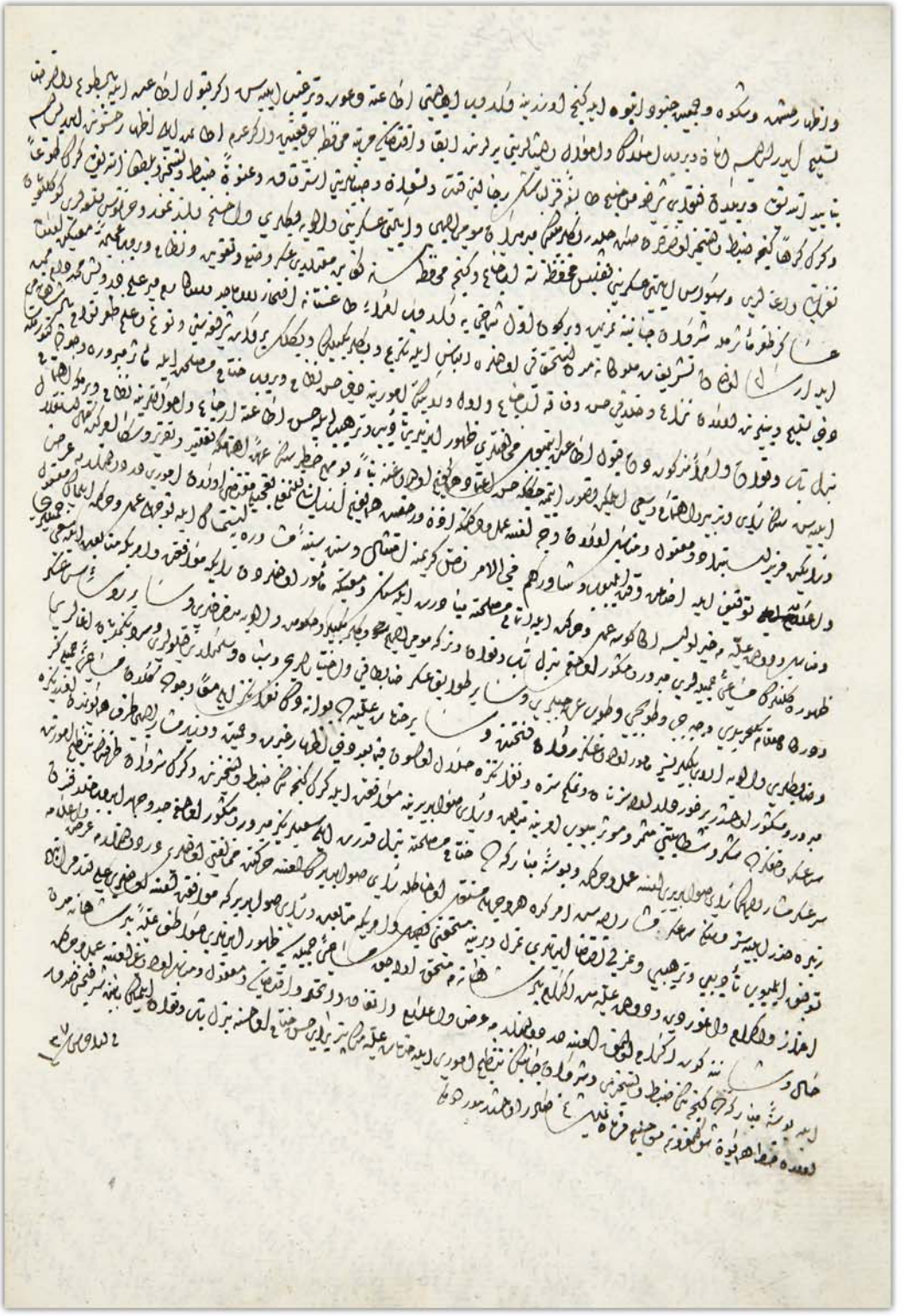

A. DVNS. MHM. d, 132/960-961

A. DVNS. MHM.d, 131/795

جناب همایون پادشاهیدن صفویه جاریه سنه ویرمیلون عهدنامه سیدر

115

حمد و سپاس و شکر و ستایش بی قیاس اول و مالک الملک لایزال
و واهب العطایا و المنوال حضرتلرینک ساحهٔ عظمت و جلالدینه
شایان در که سابقه عنایت بی غایتی و اولویت بی منتهی مخاتم النبیین
و فخر الانبیاء و المرسلین محمد المصطفی صلی الله تعالی علیه و سلم
معجزات کثیرهٔ البرهانی و ارواح جمیع اکرمین رضوان الله تعالی علیهم اجمعین
حضرتلرینک مرافقتیله محل توقیع
جناب خلوتیان ابهی اعظم سلاطین عالیمقام و سدهٔ سنیهٔ مکارم
انصابی ملجای خواص و عوام پادشاهی و ملاذ جرم ذات کرامی صفات
ملوکانه مهلابق و احری و همت والا نهمت پادشاهانه مه سزاوار و
اولشدرکم طرف دولت علیه مه اظهار خلوص مودت ایدنلرك
اسعاف مرامدینه مساعده همایونم بیدریغ اولمه بناءً علی ذالك
ممالك ایرانك شاهی اولان شاه حسین اوغلی شاه خاربدن
میرداویس اوغلی میر محمود نام کهسنه ظهور و کلوب پای تخت ایران
اولان اصفهانی محاصره و ضبط و شاه حسینی و اصفهانلو بولنان
اولادلرینی احذ و حبس و دولت صفویه مضمحل و ملوك حسینیله دولت
علیه مه طرفندن ممالك دولت علیه مه سمت و مناسب اولانلرینی
احذ و ضبط ایچون هر طرفدن عسکر بعث و ارسال و ممالك
ایرانلرك اولان ممالکی تحریر و جسنانلرینی تمام ضبط و تسخیر اولنوب
بوخصوصلرك افتخار الامرای العظام الکهیسویه مختار الکبرای الفخام شمشیره
مصلیح مصالح جمهاهیر الطائفة النصرانیه صاحب ذوالحشمت
والوقار صاحب دلائل التجدد والاعتبار مسقو ولایتلرینك
جاریسی مجمله روسك واکاتابع بنجه اولانلرك فرمان فرمای حکمدارلری
اولوب دولت علیه مك صلح مؤیدیله دوستی اولدقلرینی
یقوا الکشویح ختم عواقبه بالخیر و الرشاد و احسن الیه سبیل الصلوب
و السداد دخی بولندقلرندن اقدم شیروان ایالتنده واقع دربند و باکو
قلعه لرینی و سائر بحر خزر کنارلرنده واقع بعض بلدی ایرانك
اخلالی تقریبی ایاله ضبط و شاه حسینك اوغلی اولوقنامیله
یزید و فرهاد پاشا ممتازلرندن ظهور ایدن طهماسب ایاله بنیلوان یزتاج
موآده مبنی عهد ایاله کلرك شیروان ایالتندن واقع ذکر
اولنان دربند و باکو جاری مشاریالیهمك کما کان تصرفلرنده قالوب
بجمله متعلق سواحل بحر خزر ایاله اولادن یزدد و ممالك کیلان
و مازندران و استراباد جاری مشاریالیهمك فیما بعد تحت تصرفلرنده
قالمق و بومقابله جاری مشاریکیه دخی طهماسبیه اعانت و مظاهرت
و عسکریله ممالك عجمی مسلط اولمق میر محمود یدینه اخذ و حکمدن
استقراریتی شرط و تمهید ایلدوکنه بناءً بوخصوصلر دولت علیه مه
و دخی طهماسب طرفنه ارسالیله و ممالك ایرانك مناسب اولانلرینه

جمهاسبید

طهماسب بن شاه حسن توسطیله یاخود علی الاتفاق جبر طرفیله
دولت علیه مه طرفنه الیوم بر مکالمه حسن توسط بولنمسن ایراد
و بوخصوصه مساعده همایونم رجا سیله استانه سعادتمده مقیم
فیوکخداسی قدوة اعیان الملة المسیحیه بوانه اوغلو
خدمت عواقبه بالخیریه رخصت کامله ایله مرخص تعیین و تخصیص
ایلدوکی دستور اکرم مشیر افخم نظام العالم ناظم الامم مدبر
امور الجمهور بالفکر الثاقب متمم مرام الفخام بالرای الصائب مهند
بنیان الدولة و الاقبال مشید ارکان السعادة و الاجلال
مکمل ناموس السلطنة العظمی مرتب مراتب الخلافة الکبری
المخصوص بصنوف عواطف الملك الاعلی وزیر اعظم اصفهیم
و وکیل مطلق عالیجناب و داماد مفخم و محترم ابراهیم پاشا
ادام الله تعالی اجلاله و ضاعف بالتایید اقتداره و اقباله
عز خصوصه فایض الکسر و رخصر و انه مرزه عرض و تخصیص ایتمکله
ما بینده مشدد اولان مواد و مصالحه مؤیده بناءً
صدور اولنه همایونمز ایله افتخار الامرای العظام الحیسنویه
مختار الکبرای الفخام المسیحیه قدیمی دوستمز فرانچه پادشاهك
استانه سعادت اشیانه مرتزده مقیم الحیسی تقدم امرالملة المسیحیه
ماد کیمز دیونیاك خدمت عواقبه بالخیر مرتضیك حسن قبولیله
توسطه بالطلب انتخاب و دولت علیه مه طرفندن دخی افتخاری
الاماجد و الاکارم جامعی المحامد و المکارم المختصین
بمزید عنایت الملك الدایم حالا رئیس الکتایم اولان محمد
رد و قبول امینی الحاج مصطفی دام مجدها رخصت کامله ایله
تعیین و تخصیص اولنمغله ایله برین کلوب بالمذاکرات عقد
مجلس مکالمه و مذاکره اولندقده التزامنامه و برات نامه ذکر اولنان
نظام و حسن ختام و برایلوب بیك یوز اوتوز التی سنه سی
ماه شوالنك ایکنجی کونی طرفیندن معول به تمسکلرك اولوب
و برلدکنی مصرحه معتاد قدیم اوزره و برایلدن تمسکلك
قبولنی مستعجلا جاری مشاریالیهمك مغنبر و ممتاز الجیسی
قدوة امرای الملة المسیحیه جنرال ماجور ایکهاندیه دوموجرد
خدمت عواقبه بالخیر یدیله تصدیق نامه و تاکید نامه سی
ورود و ابلاغ و تسلیم و ترجمه سی مشاریکیه دنیوا عظیم
و ساطتیله یایه سریر سعادت مصیر خبر و انه مه تلخیص و تکمله
مفهومنه علم عالمشمول ملوکانه مزین محیط و شامل اولدقدن
قرین رضای همایونمز اولمغین اشبو طغرای غرای جهان
ارای ایله مشرف عهدنامه همایون سوکه تقریر و تحریر اولنمشدر
صدور و مواده بیمادده مقبول همایونمز اولوب برلو یونده
رعایت و صیانت اولنمق ایچون اشبو مواده لزوم درکی علیایله
ذکر اولنوب اولکی مواده طوایف لوکیاندن شیروان ایالتنده

واقع نوکه طائفه‌ئی ملت اسلامه‌دن اولوب تقریب ایله دولت
علیه‌مزه یالقوب والرضا اطاعت و انقیاد دولت علیه‌مزه حمایه‌سنه کیروب
اولدقلرینه دائر دفاتر خان مذهب و تعیین اولنوب ● شماخی
شهری مقر حکومت اولق اوزره تخصیص و دیوانه برات علیانیلر ایله
اعطا اولنمغله حالتی مزبور والی تابع قبائله طرفیندن تعیین اولنان
حدود یاساق شماخی شهرندن برحمزه طرفنه صحیح قاعده
ساعتلر ایله منتهی متوسط اوزره استقامت ایله یوریرنوب
بحرحمزه‌ده دیر یاکلرینه وارد قولرن شماخیدن دریایه وارنجه
هر قاچ ساعت کلنجی ایسه ثالیث اولنوب و دیرلرنه باشلنوب
ثلثانی اولدن محله نشان وضع قیلنوب ● شماخی شهری
طرفدن اولان ثلثی دولت علیه‌نک زیر حکومتنده اولوب
خانمشادایلهک نصرفنده ● وبحرحمزه طرفی اولان ثلثانی
مشادالیه مسقوجاریسنک طرفنه قاله ● وجارمشادالیه وظیفه‌دار
اولدن دیرباقه قلعه سنک دوبیاکاریدن قره طرفنه کذلک
منتهی متوسط واستقامت ایله یوریرنوب بحرحمزه ایکی ساعت
تمام اولدیغی محله نشان وضع اولنوب ● شماخی ایله بحرحمزه
بینده وضع اولنان نشاندن وبینده مقابلنده وضع اولنان
نشاندن وارنجه صاغه وصوله صاپمقسزین استقامت ایله
یوریرنوب مناسب اولان محلده نشان وضع ایده رك دیرباقه
قاریسنوسنه وضع اولنان نشاندن وایرلیه ● شیروان ایالتی
نهایت بولدیغی محلده دوبیاکاریدن قره طرفنه منتهی متوسط
ایله بحرحمزه ایکی ساعت یوریرنوب نشان وضع ودوربیدقاریسنوب
وضع اولنان نشاندن شیروان نهایتندن واقع اسبوفشانه
خط مستقیم ایله وایرلیه ● وشماخی ایله بحرحمزه ارسیندن
وضع اولنان نشاندن شیروان ایالتی نهایت بولدیغی نشانه
کلنجه تخدید اولنان محلدن قره طرفی دولت علیه‌نک زیر حکومتنده
وشیروانده واقع بحرحمزه طرفی جارمشادالیهک تصرفنده
قاله ● ونیه شماخی ایله بحرحمزه ارسیندن وضع اولنان
نشاندن نهرکوایله نهر ارسک مجتمع اولوب راسمحدود
اعتبار اولنان محله وارنجه خط مستقیم ایله کیدیلوب
اولخط مستقیمك قره طرفی دولت علیه‌مز ● وبحرحمزه
جانبی جارمشادالیه طرفنه قاله ● نهر ارسك نهرکوده
ملاقی اولدیغی محلك برطرفی دولت علیه‌مز ● وبرطرفی
جارمشادیکه ● وبوطرفی بجم ممکنی اولق اوزره اتحاد
اولنوب ● حدود ثلاثه بجمعی اولمغله ذکر اولنان
نخلده دولت علیه‌مز حدودی داخلنده قاعدهٔ سرحد اوزره
امر محافظه به قیام ایجون دولت علیه‌مز طرفندن قلعه بنا اولنمق
جائز اولمز ● کذلك مسقوجاری دنی کچمنده دیر داخلنده

قلعه

قلعه یاپمسی جائز اولمز ● وعرض وقت بنا اولنمق مراد اولنورسه طرفین
برمحله یاپه خیرلشوب وجائز کورمدکلری قلعه لردن حدود ولره اوچ ساعت
مسافه ده بنا اولنه ● وطرفیندن برحدود دیرمحن وعدد ایله کرکی کبی
تفریق وتمییز وعلایله وضع ایجون ایکی طرفدن برر مناسب امور ایچنده
اوچنجی مجرب الاطوار وکار کذار وصلح وصلاحه خیرخواه محدد دلر
تعیین ● وچونکه بومدت مکالمه‌سی مشارالیکمزه بادشاهنك
توسطیله قرین ختام اولدیغی کبی حدود ولرك دخی طرفیندن تفریق
وتمییزده توسط ایجون طرفیندن برر معتمد علیه کچمسنه طلب اولنمغله
وعود حقیله ذکر اولنان حدود ولر طرفیندن تفریق وتمییز وضبط وتحریر
اولندقدن محدد ولرك حدود نامه لری تحریر وتحریر یدن مبرا ومقبول
ومعتبر طوتیلمك وجدید حدودك داخلنده اولان محللر اچون برلر اولمغله
محافظه بلاد واسایشی عباد ایجون طرفین خیرلشوب واقتضا ایدن
محللرده حدود ولر داخلنده حدود ولره اوچ ساعت مسافه ده طرفیندن
قلاع بنا سی جائز اولمز ● ایکنجی ماده ● شیروان ایالتی دولت علیه‌مز طرفنده
اولان محللرك حکومتی بشقه برخلق اعتبار اولندیغی اجلدن
بالاده ذکر اولنمیوب اوزده شماخی شهری وضع قدیمی اوزره قالوب
مجدداً استحکام ویریلوب دولت علیه‌مز طرفندن محافظه‌سنه
عسکر ویاشقه حاکم تعیین اولنمیه ● لکن دولت علیه‌مز طرفندن
تعیین اولنان خان اطاعتدن بروکردان اولمق منافی وظاهر
اولوب ● ویاخود اول مملکت اهالیسی بینلرنده دولت علیه‌نك
رضاسنه مخالف اختلال واختلاف ظهور ایدرایسه ویاخود مشارالیکمز
مسقوجاری وضبطندن اولان محللره تجاوز وتعرض صدرنده اولورایسه
بومقوله اختلالك دفع ورفع وعزل وتأدیب ونظام بولمیوب
دولت علیه‌مز طرفندن اقتضاسنه قدر عسکر تعیین اولنوب
کوروشینی مرور ایتمزدن اول مسقوجاریدن طلرینی خیر واکاه ایلیه‌لر
واقع اولان اختلال واختلافی دفع ونظامی ویرلدکدن صکره
عسکریدن وحکامدن فرد توقف ایتیوب عودت ایلیه‌لر ●
چونکه کرجستان مملکتی تمامیله دولت علیه‌مك ضبطنده اولمغله
مرطرفدن دولت علیه‌مز جانبندن حدودنی ومحافظه جیلر اقامت
اولنمه‌لرنده ● ایکنجی اولمرطرفده حین اقتضاده دفع اختلال
ایچون کلتیلی عسکر بعث اولندقده دولت علیه‌مز عسکری
مرزمحللرنده اولمویوب ایسه اولسون ● نهرکوده مرور ایتمزدن
مقدم مشارالیکمز مسقوجاری نك بحرحمزه طرفنده اوتوران
ضابطلرینی دفع اشتباه ایلیه‌لر موجب حرکت نه ایدوکندن
خبردار اکاه ایلیه‌لر ● وعسکرلرینی مرور مسقوحدودلرینه قرب
محللره وارمق اقتضا ایدرایسه مسقوحدودینه ایصال
خسارت ایلمامك ایچون روساى عسکر محکم تنبیه وتاکید اولنه
● ثالثنجی ماده ● ممالك محجوزه دولت علیه‌مز طرفنه تخصیص قلنان

شیروان ایالتی دولت علیه‌مزه حکومتی اولدن محللرلن خانلرنه مقرر مکوس وعوارض شماخی شهری

ممالک حدودی بیانده دد کوه مجدده فالان اردبیل شهرینک کلان زنجیر طرفنه
منفی متوسط ایاله برساعت جنوب تمام اولوردی محاله برشاخ
ومنع اولنه ● وبونشاندن حدود ثلاثه اعتبار اولنان مجمع النهرینه صراری
خطک مستقیم جکلوب مجمع النهرینه واریلوب نهایت بوله ● وبو خطک
اوزیرنه طرفین اولوب ایاله دوکه اردوداد
ردوداد ● وبجوب کوی ● ومرند ● ومراغه ● وزرونیه ● وخوی ● وجورس
وسلماس ● وسائر خطه مزبوره داخلنده اولان مملکت ازبرایجون توابع ومحتاجاتیله
ممکنه تابع بالجمله وضبطت وبایدان دولت علیه مک ضبط وتصرفنده اولمایه
وکذلک اردبیل شهرینک کلان زنجیر طرفنده برساعت محاله واقع وضع اولنان
نشان مزبوره دن بیان اولنه طوغری خط مستقیم جکلوب
وهدانه وارینجه جکلان برخط مستقیمک اوغرادیغی محلان واقع
قصبات وقراوحوالیسی وهدان ملحقاتی وحوالیسیله دولت
علیه مک ضبط وتصرفنده قالوب ● وهدانون دخی مالا دولت علیه مک
قبضهٔ تصرفنده اولان کریان شاهانه واریلوب مدود نهایت
بوله ● وبوخطک داخلنده اولوب حالا دولت علیه مک
ضبط وتصرفنده اولان اردلان ● وکوردستان محالدی
وبالجمله ممالک وبایدان ملحقات وحوالیسیله دولت علیه مک
ضبط وتصرفنده قالمله ● والحاصل بالاده ذکر وشرح اولنیغی
وجهله اوزره مجمع النهرینده کریان شاهانه واریلوب نهایت
بولنیغه اردبیله برساعت مسافه مرکز حدود اتحاد اولنیغی
اوزره وضع اولنان نشان مرقوم دن مجمع النهرین ● وکریان شاهانن
طرفلرینه جکیلان ایکی خط مستقیملرک داخلنده قالوب
بالجمله ممالک الی الابد دولت علیه مک ضبط وتصرفنده قالمله
وبحر خزر طرفنده مشارالیه مسقوجه یک کنویه تخصیص
ایلدوکی محالدن ایله مجمع النهرینده کریان شاهانه واریلنیجه جکیلان
خطک مابینده قالان مملکت عجمدن قالمق اوزره دولت علیه مک ایاله
مشارالیکی جاد باوقاد بینده حد فاصل قالمله ● مرد بخی
ماده ● دولت علیه مک عجم مملکتی استصحاب ایچون
اوج طرفدن عساکر موفوره بعث وتعیین وینجه محالدینی
ضبط وبست ایلمش ایکن دولت علیه مک مؤید دولتی
اولان مشارالیه جاد باوقاد طهماسب ایاله بیلدرنجی ایتکاری
معاهده یه بناء وطهماسبی دولت علیه مک بینهٔ تهدیدنده
تخلیص ایچون اوبخی ماده ده دولت علیه مه تخصیص
اولنان مملکتلرینی طهماسبدن سهولت ایاله ویاخود علی الوفاق
جیب ایاله تسلیمه حسن توسطی تعهد واکر طهماسب
بومعاهده یه عناد ومخالفت ایدرایسه دولت علیه مه
تخصیص اولنان مملکتلرک عجمدن ● استصحاب
اولنمسندن ● وکذلک عجم مملکتندن مشارالیه مسقوجه یک

طهماسب

طهماسب ایاله اولان عهدنده بحر خزر جانبندن جاد مشارالیه طرفنه
تخصیص ایلدوکی محالدرک الی الابد جاد مشارالیکی طرفنده قالمسندن
اشبو موادلرک دیباجه سندن تصدیع اولنمغی اوزره دولت
علیهم ایاله مشارالیه جاد باوقاد اتفاق اوزره سعی وحرکت
ایلیه لر ● وبو ایکی دولت دخیلرین وتخصیص اولنان مملکتلرینی
ماعدا عجم مملکتی طرفینک اتفاقیله مستخلص حکومت اولدقلرینک
بدندن ابقا اولنوب ● برکسنه نک محکومی اولمامق اوزره
تایید واستقلال ایاله ضبط وتصرفنده قالوب ● دولت علیهم
ومشارالیه جاد باوقاد طرفندن تقابل اولنمیه ● وبعد زمان
طرفینه تخصیص اولنان مملکتلره عجم طرفندن تعرض اولنورایسه
کذلک مدافعه سندن ایکی دولت متفق بولنه لر ● اوچنجی ماده ده ذکر اولنمغله اوزره دولت علیه مه تخصیص
اولنان مملکتلرجاد مشارالیهک توسطیله سهولت ایاله ذات
علیه مه تسلیم اولندقجه اولوقت دولت علیهم طهماسب
عجم شاهلغنی تسلیم واستقراری خصوصنده کذوبه امرکلی
ویملکلره ● دولت علیه مدن مناسب اولان وجهله اعانت
وغامهٔ همایون ارسالیله عقد مصالحه اولندقدن صکره
مشارالیه جاد باوقاد طهماسب ایاله اولان تعهدی
مقتضاسنجه طهماسبه تخت مورونه سی اولان اصفهانی
وممالک عجمیه میر محمود لک یدتسلطندن تخلیص ایچون
عقدا ولنان موادلرک مقتضاسی اوزره اعانتی
فعله کتوروب اجرا ایلیه ● وبو اثناده میر اویس
اوغلی میر محمود طرفندن دولت علیه مه بغی وطغیانی
ظاهر اولوب ● برمقتضای شرح قویم اوزرینه بعث لجناد
اولمق اوزره کلوب ایسه اولوقت دولت علیهم دخی
شرغا اوزرینه حرکت وشرارهٔ بغی وطغیانلرینی یالکلیه
اطفایه دقت وتماما ممالک عجمدن طرد وابعادینه مبادرت
ومشارالیه جاد باوقاد ایاله خیراندیشوب طرفینک
حرکتیله اشبو مواد مقتضاسنجه اصفهان تسخیر
اولندقده دولت علیهم طهماسب ایاله مصالحه اوزره
برلمق تقرر ایله یای تختنده استقراری خصوصنده
جاد مشارالیه ایاله موافقت ایلیه لر ● التنجی ماده
اکر طهماسب مشارالیه جاد باوقاد وشاطیتاله دولت
علیه مه تسلیم اولنجق ممالک تسلیمنده ویاخود
جاد مشارالیهه تخصیص ایلدوکی ممالکی مشارالیه جاد
باوقاد یدندن قاچسنده مخالفت کوستردیکه بوایکی
دولت کذعاده تخصیص ایلدکلری حصه لرینی اولا ضبط

ایدوب ممالک ایرانده اولان اختلال بر طرف وعجمده مستحق
وراثت اولان حکومتنده مستقل ومستقر اولوب جزوی
وکلی حکومتنه مداخله اولنمیوب سائر عجم شاهلرینه اولان
معاملات ایله معامله وکما فی الاول اسوده حال اولمق
وجهی ایله طرفین اتفاق واتحاد اوزره نظام ویروب
میر محمودک ایرادینی قبول ایتمیه لر خاتمه دولت علیه مله
مشار الیه چار باوقار بیننده ممالک عجمدن طرفینه تخصیص
اولنان مملکتلرک تابیدا ضبط وربطی وعجم شاهلغنک
استقرار نظامی خصوصنه متعلق اشبو تمسکده عقد
اولنان شروط وقیودک اجراسی بابنده نقض عوارض
ایراثندن عاری محترم ومرعی طوتیلان مصالحه موبده
تزیین وبرقات دخی استحکام ایله دوستلغک درجه
اعلایه رسیده اولمسیچون بروجه محرر حالا استانه سعادتمده
مقیم مشار الیه فرانچه پادشاهنک الچیسی مومی الیه مارکیز
دبوناق ختمت عواقبه بالخیرک حسن توسطی وشهادتی
وچار مشار الیهک استانه سعادتمده مقیم قپوکتخداسی
ومرخص وکیلی اولان مومی الیه یووان نه اویلوق ایله
مکالمه ومذاکره وسیاق مشروح اوزره قرار داده
اولان موادک شروط وقیودی چار مشار الیه طرفندن
مقبول ومعتبر طوتیلوب تصدیق نامه سی کلدکده
طرف دولت علیه مدن دخی نامه همایونم ویریلوب
مصافات وموالات الی الابد مرعی ومستحکم طوتیله
وبو طرفیندن النوب ویریلان تمسکلر موادینک قبولنی
مشعر چار مشار الیهک تصدیق نامه سی کلمکله ایمدی
فیما بعد منوال محرر اوزره ضبط وتمهید اولنان مواد
وحدود وسنور شروطی طرف همایون ملوکانه مدن
دخی مقرر ومعتبر طوتیلوب خلاق جهان وافریدکار
انس وجان اولان حضرت خدای عظیم الشانک
اسم شریفنی یاد وسبب آفرینش عالم اولان ایکی جهان
کونشی اولو پیغمبرمز محمد المصطفی صلی الله تعالی علیه وسلم
حضرتلرینک معجزات کثیره البرکاتلرینی ایراد ایدوب
شیمه کریمه پادشاهان سعادت نشان اوزره عهد
ومیثاق ایدرمکه مادامکه اولجانبدن خلافنه حرکت
صادر اولمیه طرف همایون خسروانه مدن واخلاف
عالی تبار ووکلای جلیل المقدار وبالجمله شرف عبودیتمز ایله
مشرف اولان طوایف ستوده اطوار خدام عالیمقامدن بر فرد
خلافنه وضع وحرکت ایلمیه تحریرا فی اواخر شهر ربیع الاخر سنه
سبع وثلثین ومائة والف

تمت وبمصنفه المحروسه

A. DVN. DVE.d, 83/1_70-76

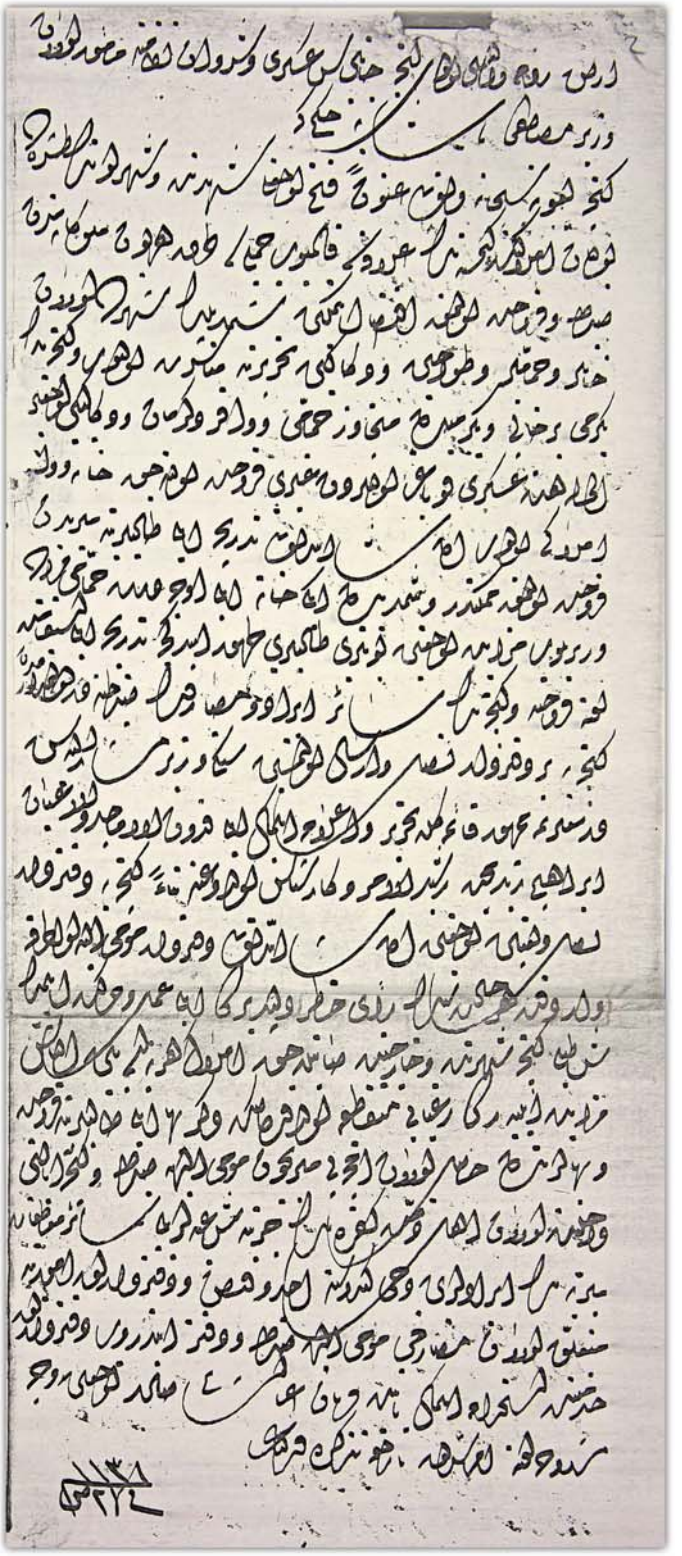

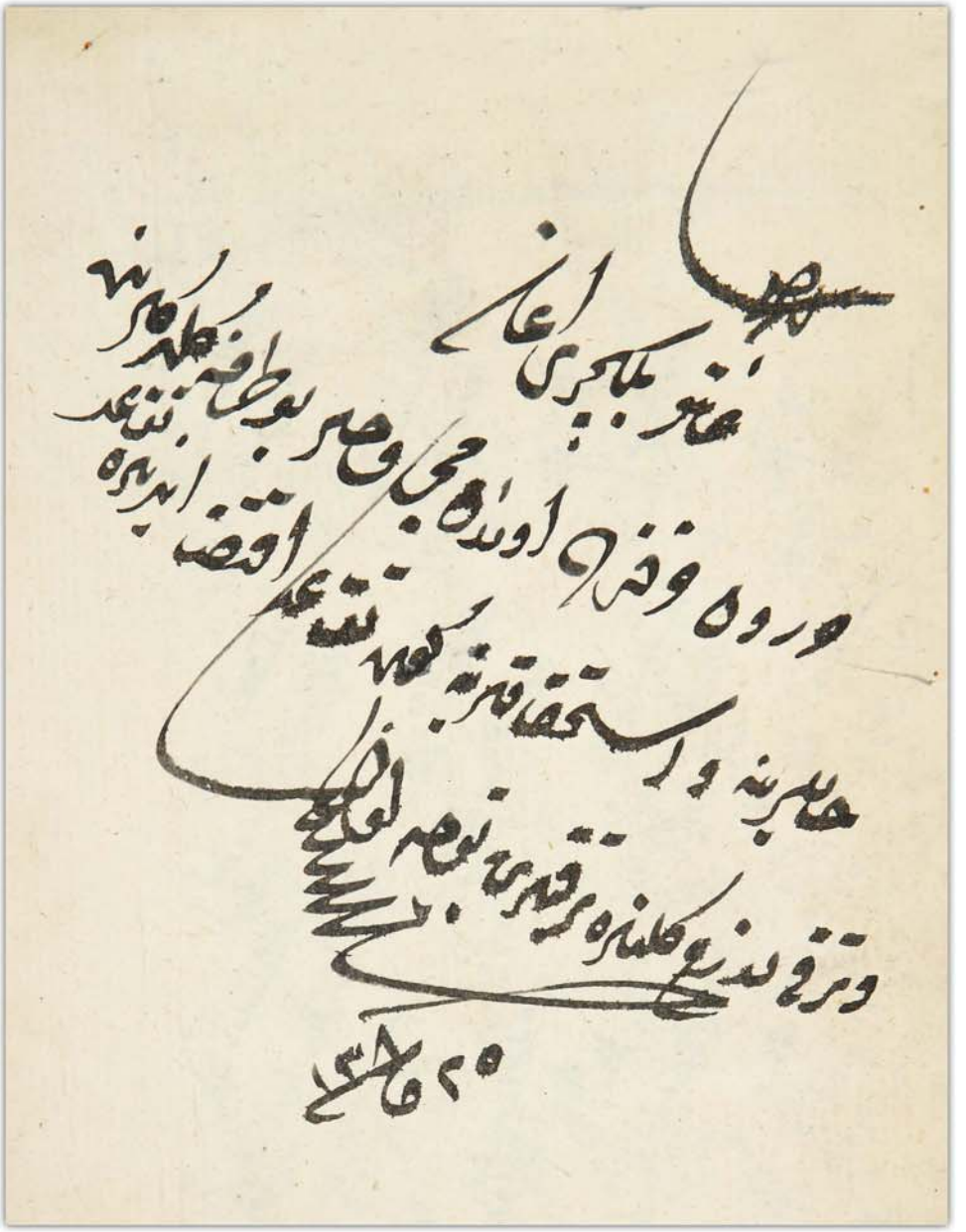

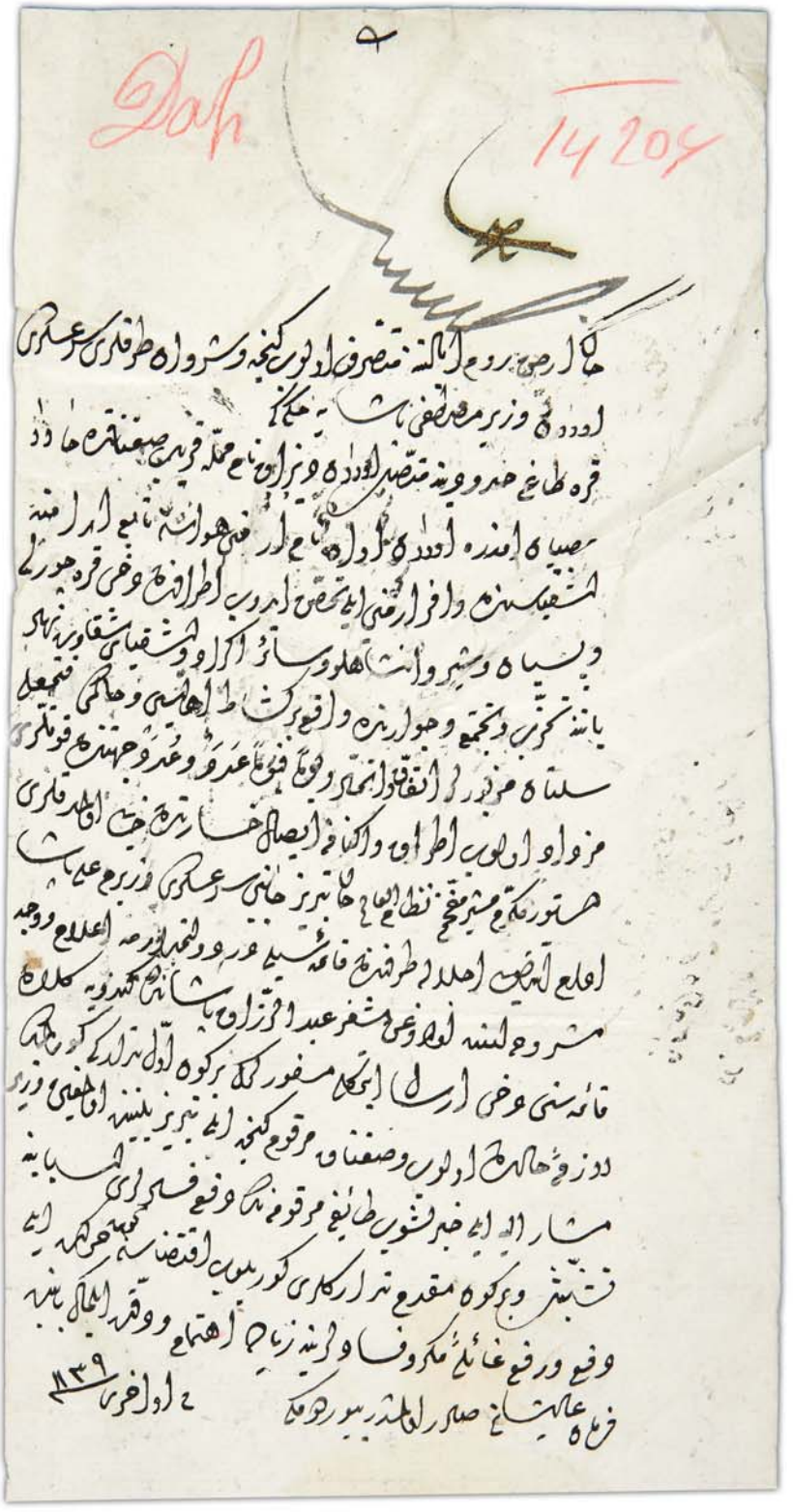

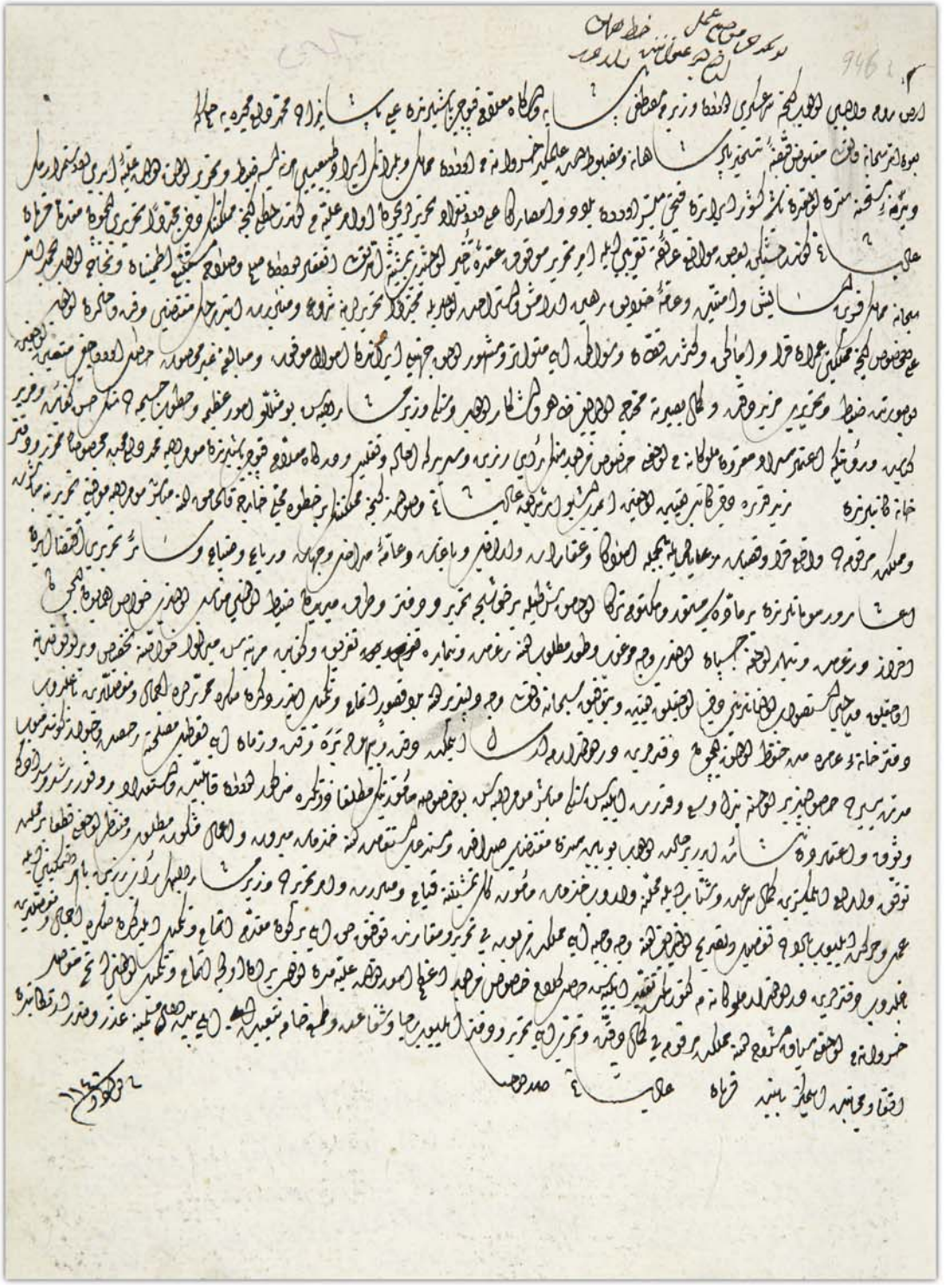

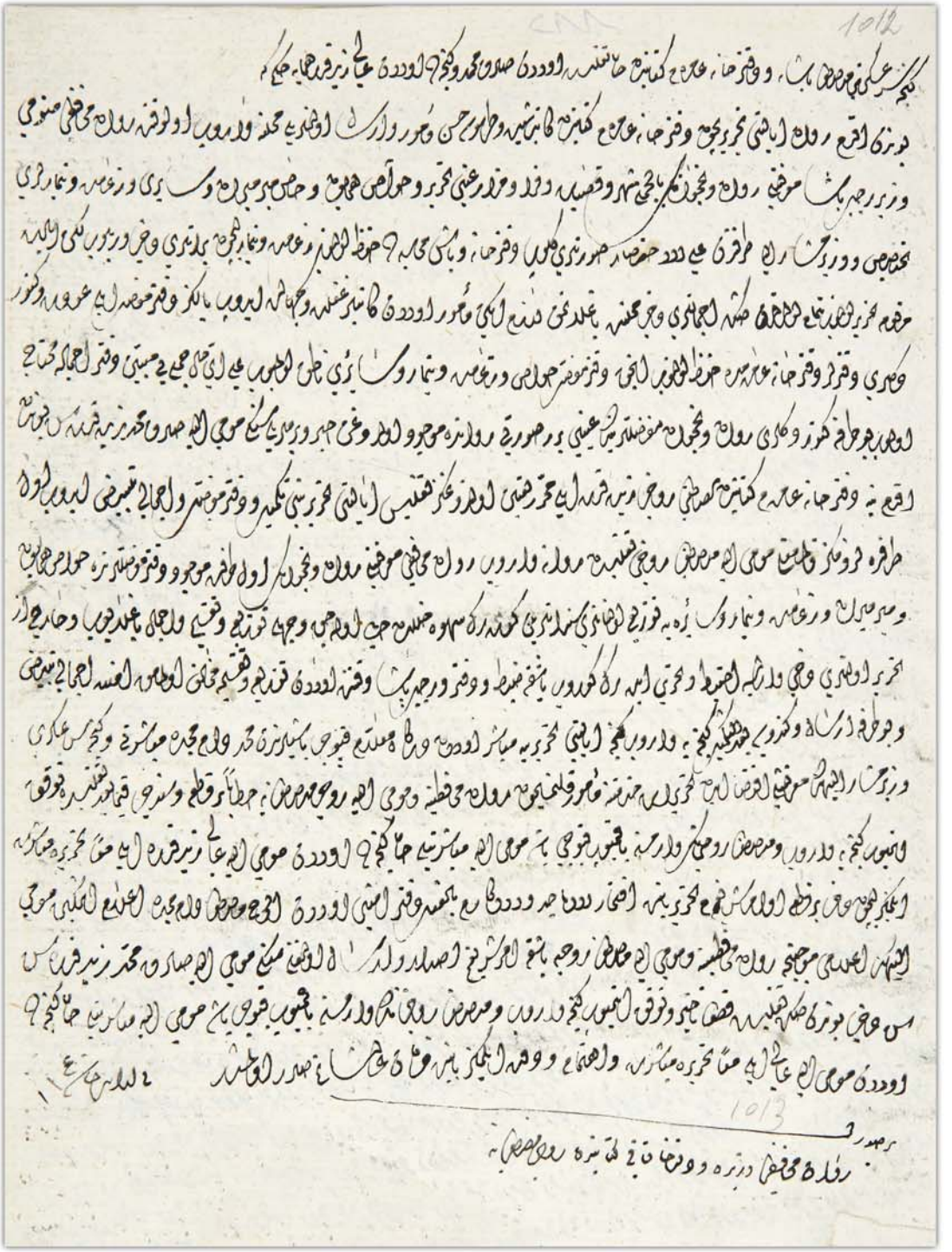

386 A. DVNS. MHM. d, 135/1014

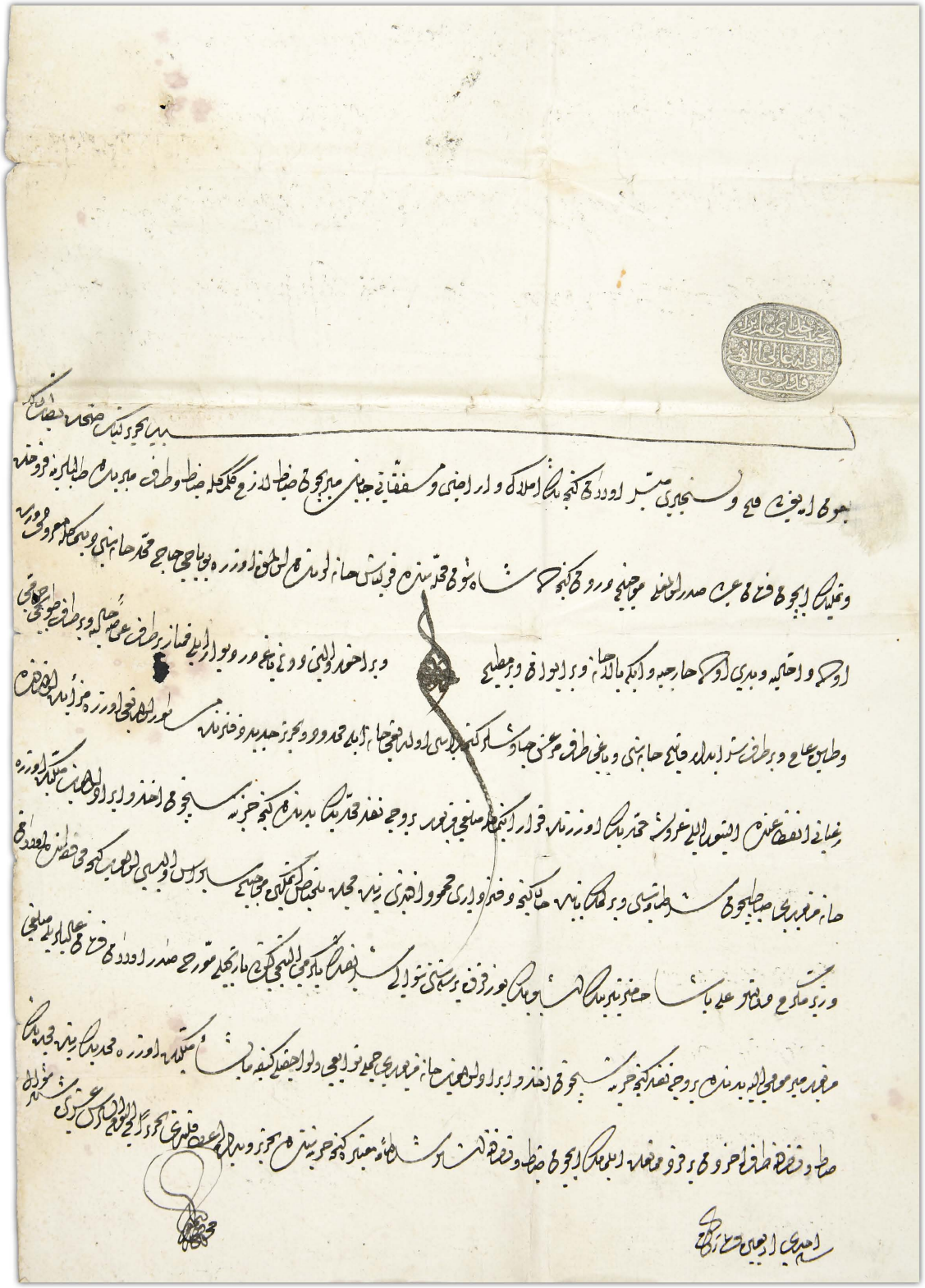

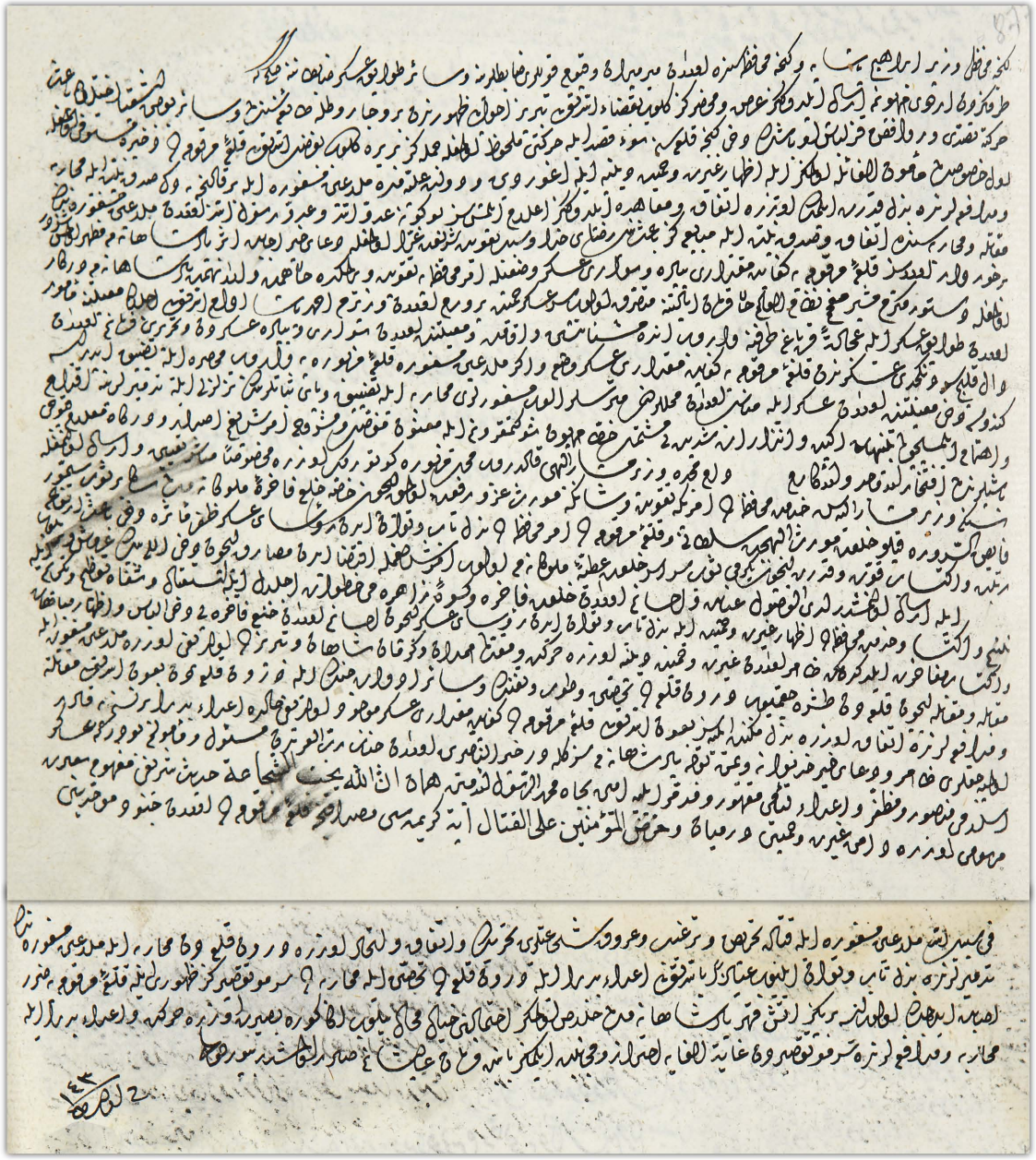

حالا کنجه محافظی اولان وزیر مکرم معزلو کنج علی پاشا حضرتلرندن کلان کاغذلرك خلاصه سیدر
١٤٤
٢٥٢٧٤

کنجه قلعه سی محافظه سنده اولان قپو قوللری ویرلو نفراتنك ذخایره احتیاجلری
اولمغله خرمن وقتی مرور ایتمدین قارص حوالیسندن وسائر مناسب اولان محللردن
بروجه مسارعت ذخایر مبایعه سیچون سکسان بیك غروش خزینه ایله بر مقدم
قوللری مبایعه جی تعیین بیورلمسین التماس ایدر

نفس کنجه یه مرور وعبور ایدن اولاقلر ایچون نفس کنجه یه وخلخنه یه شقه شقه منزل وضع
اولنمین وتفلیس ایالتنه تابع قزاق سنجاغنده قزاق بکینك اولدوغی محله منزل وضع
اولنوب بارکیر بها ومصارف سائره سی تفلیس خزینه سندن تعیین اولنمق اوزره تفلیس
محافظنه ودفتردارینه ولواء مزبور بکی کاظم بکه فرمان عالی اصدار بیورلمسین التماس ایدر

وزیر مشار الیهك معیتلرنده اولان بیك درتیوز طقسان ایکی وبرکشاط محافظه سنده اوردن
ایکیوز اللی ایکی وچله برد محافظه سنده اولان یکرمی درت وخلخنه محافظه سنده اولان یوز
نفر که من حیث المجموع بیك سکز یوز التمش سکز میری فارسان لونداتنك علوفه وتعییناتلری
یدلرینه ویریلان ممضی تذکره لری تاریخندن کنجه خزینه سندن ویرلمك اوزره فرمان
بیورلمسین التماس ایدر

کنجه ایالتنك بیك یوز قرق درت سنه سنه محسوب اولمق اوزره التزامه ویریلان
مقاطعاتی ایکیوز اللی یدی کیسه یه بالغ وجزیه سندن حاصلی التمش ایکی کیسه که
من حیث المجموع اوچیوز یکرمی اوچ بچق کیسه الحالة هذه کنجه خزینه سنك ایرادی اولوب
وغیر از ذخایر ومصارف سائره شهریه اون بیك بر بچق غروش مصارف مقرره سی اولدوغن
کوندردکلری دفتر ناطق اولدوغن یازمشلر

ایکیوز اللی یدی کیسه یه التزامه ویریلان مقاطعاتدن ماعدا قصور مقاطعاتی امانةً
تفویض ایلدکلرندن ناشی هنوز حاصللری نه اوله جغی معلوم اولمیوب وامانة ویریلان
مقاطعه لرك رعایاسی عهد قریبده نهر کوری عبور وزراعت وقتی مرور ایتمکله
وجوه ایله حمایت وصیانته محتاج اولدقلرین وطرفلرندن دخی استمالتلرینه تقید اولندوغن
یازمش

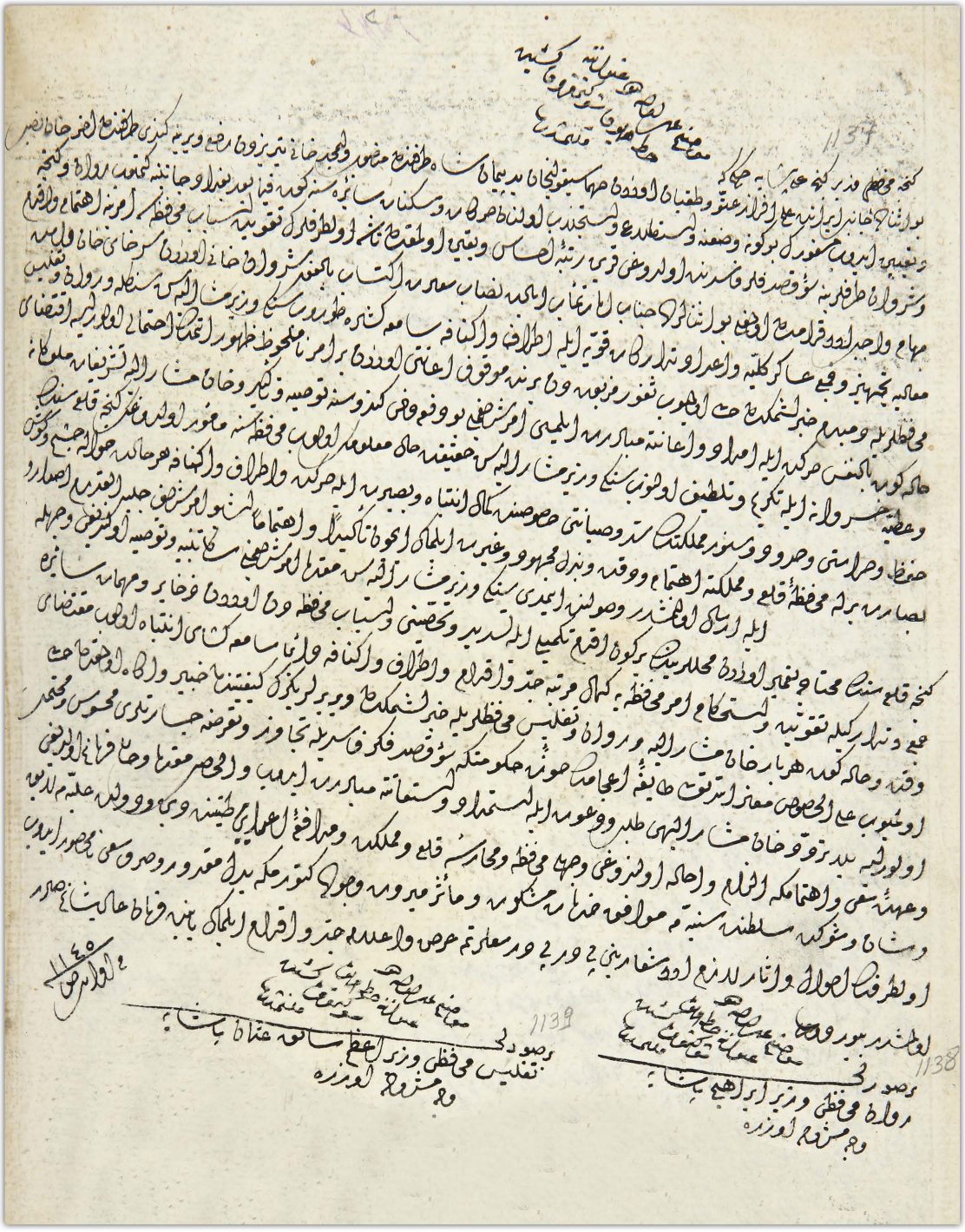

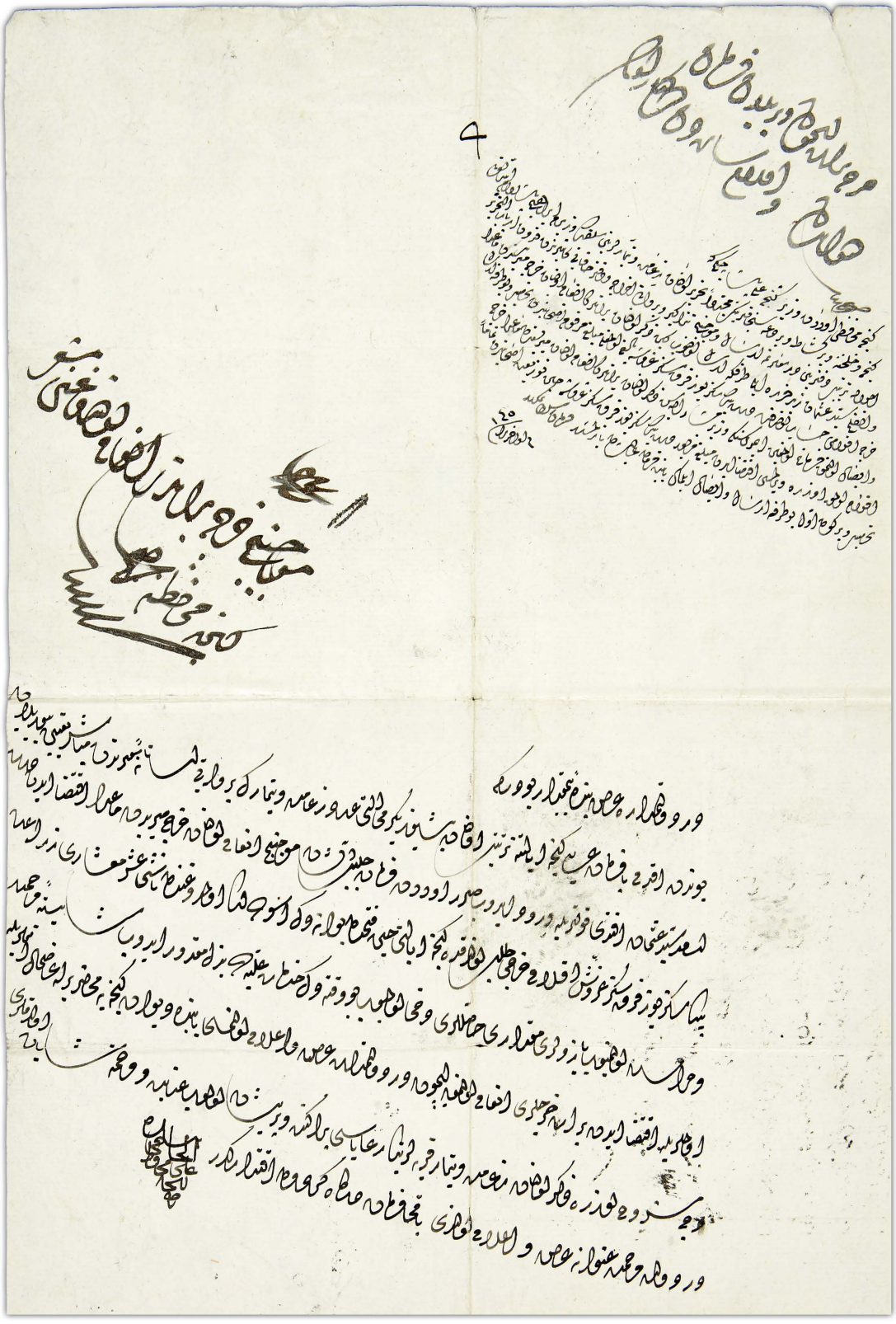

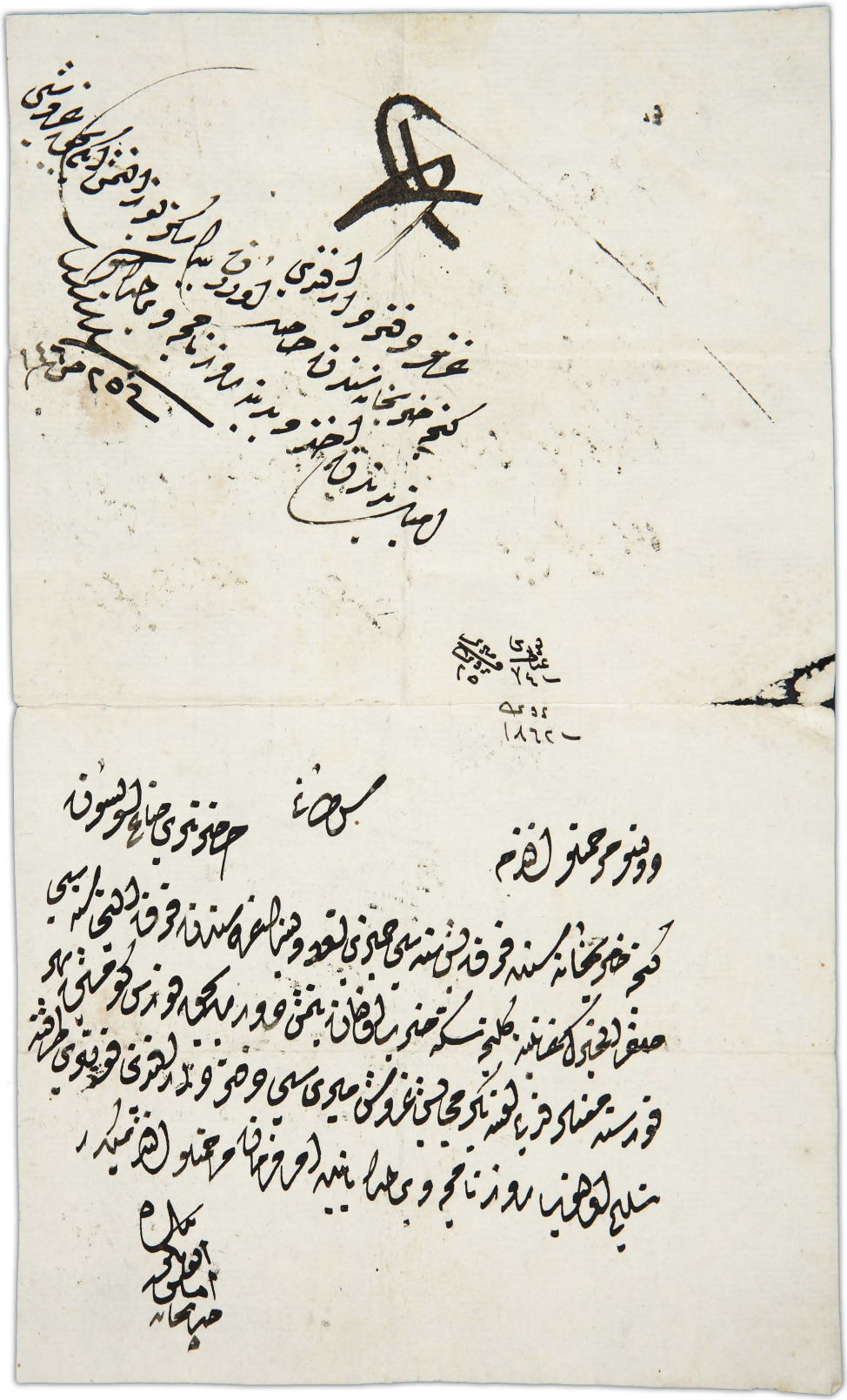

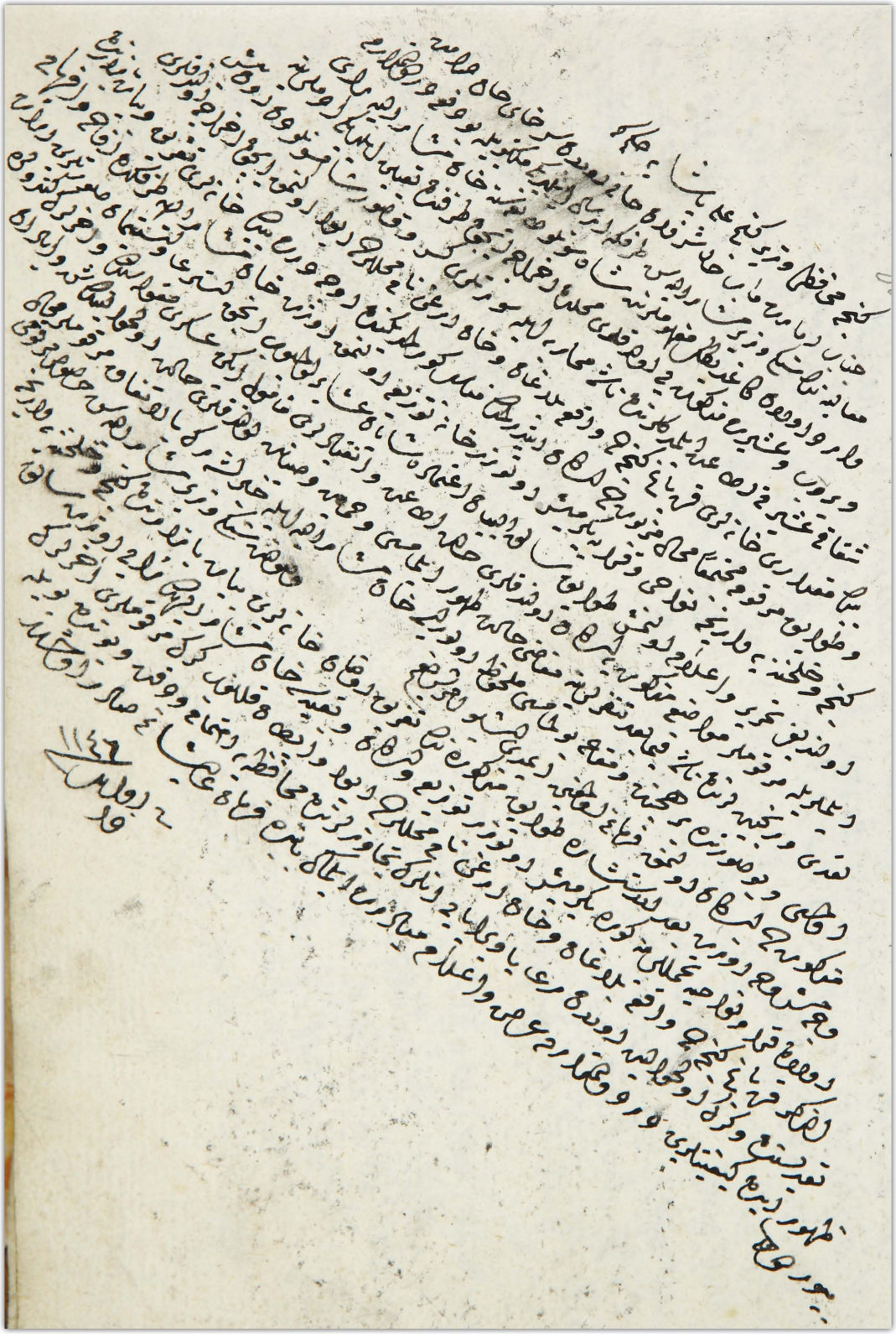

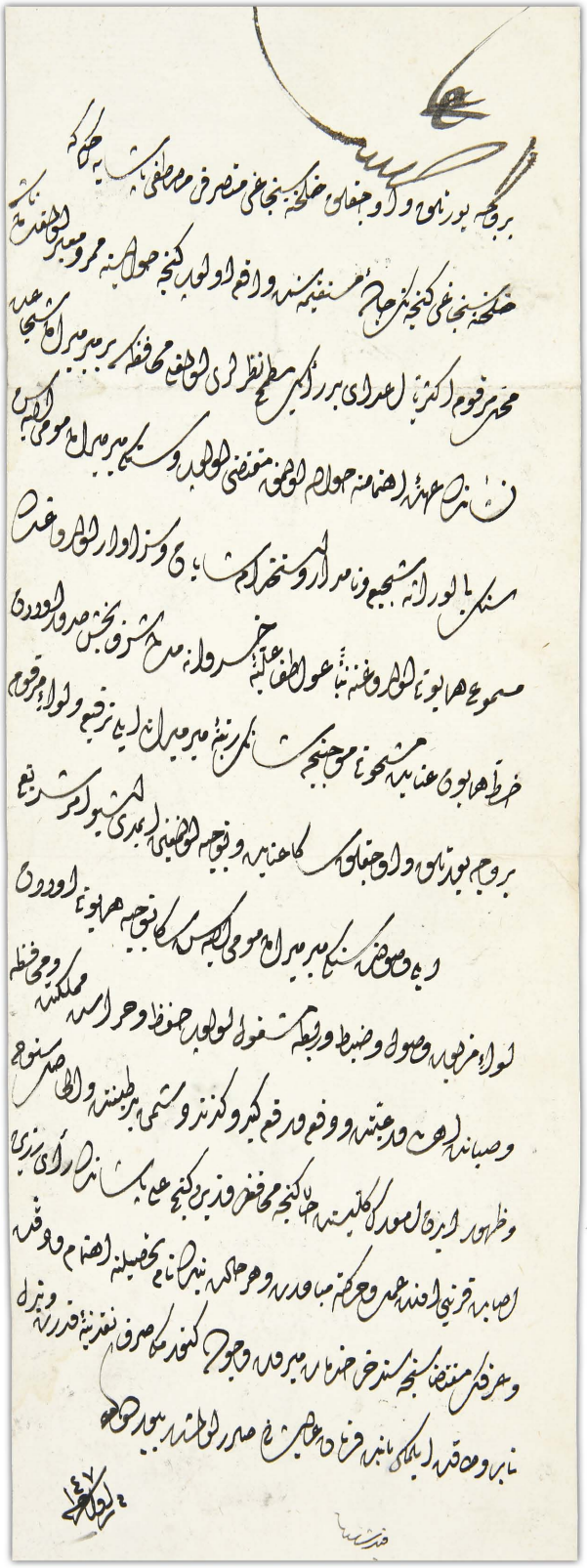

باسمه سبحانه وتعالی

ای اصف بعدیل و یکتا کرم وی دستی ولای نشر عواطف علم والبحر الخضم جمیل السخایا کریم الشیم دارندهٔ مراوح ملکوت بازنادهٔ هاوج لاهوت محرم بارگاه احدی مخزن اسرار صمدی مرکز محیط امور جمیع
نقطه دائره ایتوهام مرکز فرج همنظام محافل روحانیان وهمزونو مجالس قدسیان اولان نادی اسمان نشانلرینه نزد بادهٔ متناسقة الرجات تعظیمات شوق آمیز ومرقات متناسبة الاقدام تکریمات مسوز انگیز بالای
بهشتانه لباس عید انه اولغه سزا جواهر بلند قدر تحیات متشوقانه اعنی یه دوتلو سعادتلو عنایتلو مکرمتلو محترمتلو ولی النعم وکثیر الکرم افخم سلطانم حضرتلرینک تراب اقدامنه صمیم اعجز وقصور اظهار
ومجلس شریفلرینه لایم اکرامله وی بینمایه خلوص اوزره خیر دعالر واکرام ایله سوه اولنور خدای تعالی وجود شریفلرین خطا وخطردن مصون ومحفوظ ایله آمین انزدن بنم دوتلو سعادتلو عنایتلو مرتو محترمتلو
ولی النعم وکثیر الکرم افخم سلطانم حضرتلری بو نزده اقوم تهر کجه خانلغی اباً عن جدٍ جدّ نزاولان شیخ ضیاء الدین سلسله سندن اولاد اولاد بطناً بعد بطنٍ واحداً بعد واحدٍ اولغه بوزده اقوم دهم عد عثمانیه شروط اسماعی کجه
وتفلیس وسائر ممالک ایرانده بعضیس یهود یدر تعالی ممالک اولوب شهر مزاولان کجه شهرین مرحوم صارو مصطفی پاشا حضرتلرینه احسان پادشاهی اولوب بو نزه لری دخی شوکتلو مهابتلو پادشاه عالمپناه اطال الله تعالی وتقدس وابد سلطنته
وقهر اعدائه حضرتلرینک ظل حمایتنده مستریح الحال صدقه پادشاه جهانداری ایله مدار کارلری اولوب دوام عمر ودولتلرینه لیل ونهار دعاگوی ایکن بقضاء الله تعالی طوماس قوفی سنه تمام طاغی اهالیسی ظهور ایدوب بو دیار
مصیبتلره گرفتار اولدقلرندن صکره الیوم کجه خانلغی بعنایة الله تعالی بو نزده لری اوزرنده مقرر در لکن ایرانزه شاه اولمقده ناشی حیارا فی السحاب اولوب ومملکتمز قرص ایالتنه اقرب ومتصل وحالا اوس روم تجاری ایرانزه
ایاب وذهاب ایتمکله اقلیم واحد عد اولنوب اطیعوا الله واطیعوا الرسول واولی الامر منکم نصّ قاطعیله پادشاه شوکتمز ونه مطیع ومنقاد بز اولوب خدمت علیه لرینه الی آخر الدهر حاضر وصاحادم اولغز معلوم اولمغله
بیورلدقدم کرم عنایتلرندن یاذ بندکانه نظر اولدرکه جوار ماه صفر اطاعتمزی بلدت ایجون برقطعه امر شریف عالی احسان همایون وبو نزه لرین مسرود وچراغ بوبرمق ایجون آخر محمد یایله قدیمدن حکم ایدیلدیکی وجهله
یا بوسلرینه ارسال اولنمشدر ان شاء الله تعالی لری شرف الوصول مرامز حصول بزیراولمق ایجون امر وفرمان ولطف واحسان دوتلو عنایتلو سعادتلو مرتو محترمتلو ولی النعم وکثیر الکرم افخم سلطانم حضرتلرینک دوام

تحریراً فی اوائل شهر رجب المرجب لسنه خمس وستین ومائه والف

سلام
شاه وردی
حاجی محمد

طرف صدر اعظمی یه کنجه خانی شاه وردی خان طرفندن وارد اولان مکتوبک
خلاصه سیدر

۲۱۴ ل ۱۶۵

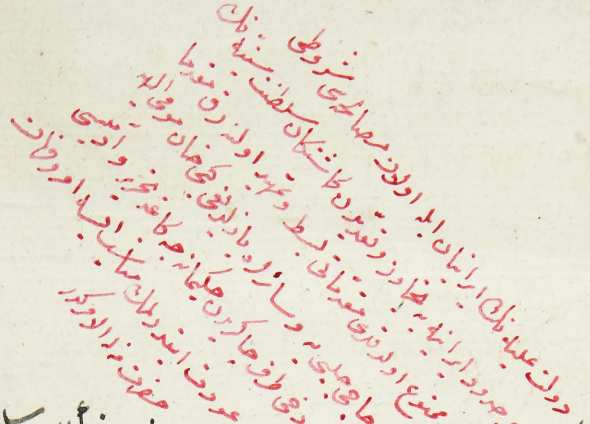

دولت علیه نک ایرانیان ایله اولان مصالحه سی مشروطی
وحدود ایرانیه یه تجاوز و تعدیدن کاشتکان سلطنت سنیه نک
ممنوع اولدقلری مقدماتی بسط و تمهید اولنه رق مقدما
حاجی چلبی یه و سائرلره یازلدیغی کبی خان مومی الیه
دخی طرف چاکریدن حکیمانه چه کاغد تحریر و ادیبی
عودت ایتدرلمک مناسب ایسه امر و فرمان
حضرت منه الامر کدر

بوندن اقدم شهر کنجه خانلغی اباً عن جدٍ جدمز اولان شیخ ضیاء الدین سلسله سندن
اولاد باولاد بطناً بعد بطن اوجاقلق شرط اولمغله بوندن اقدم دولت علیه
شروان شماخی و کنجه و تفلیس و سائر ممالک ایراندن بعضیسنه مالک اولوب
شهرمز اولان کنجه شهری مرحوم صاری مصطفی پاشایه احسان اولنمغله
بو بنده لری دخی ظل حمایت سلطنت سنیه ده مستریح البال و صدقهٔ پادشاهیه ایله
مرفه الحال اولوب دعای دوام دولت علیه یه مشغول ایکن بقضائه تعالی طهماس قولی
ظهور ایدوب درلو درلو مصیبتلره کرفتار اولدقدن صکره الیوم کنجه خانلغی بمشیته
تعالی بو بنده لری اوزرنده مقرردر لکن ایرانده شاه اولمامقدن ناشی حیران
و سرکردان اولوب و مملکتمز قارص ایالتنه اقرب و متصل اولدیغنه بناءً حالا
ارضروم تجاری ولایتمزه ایاب و ذهاب ایدوب اقلیم واحد عد اولنمغله هو
اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم نص قاطعیله پادشاه شوکتمقرون
حضرتلرینه مطیع و منقاد و بنده اولوب خدمت علیه لرینه الی آخر العمر خالصانه
خادم اولدیغمز معلوم عالی بیورلدقده کرم و عنایتلرندن نیاز اولنور که جوار ملاصقمز
اطاعتمزی بیلمک ایچون بر قطعه امر شریف عالی احسان همایون و بو بنده لری
مسرور و چراغ بیورلمق ایچون آدممز محمد بک ارسال اولنمشدر مرامز حصولپذیر
اولمق امر و فرمانلرینه منوطدر

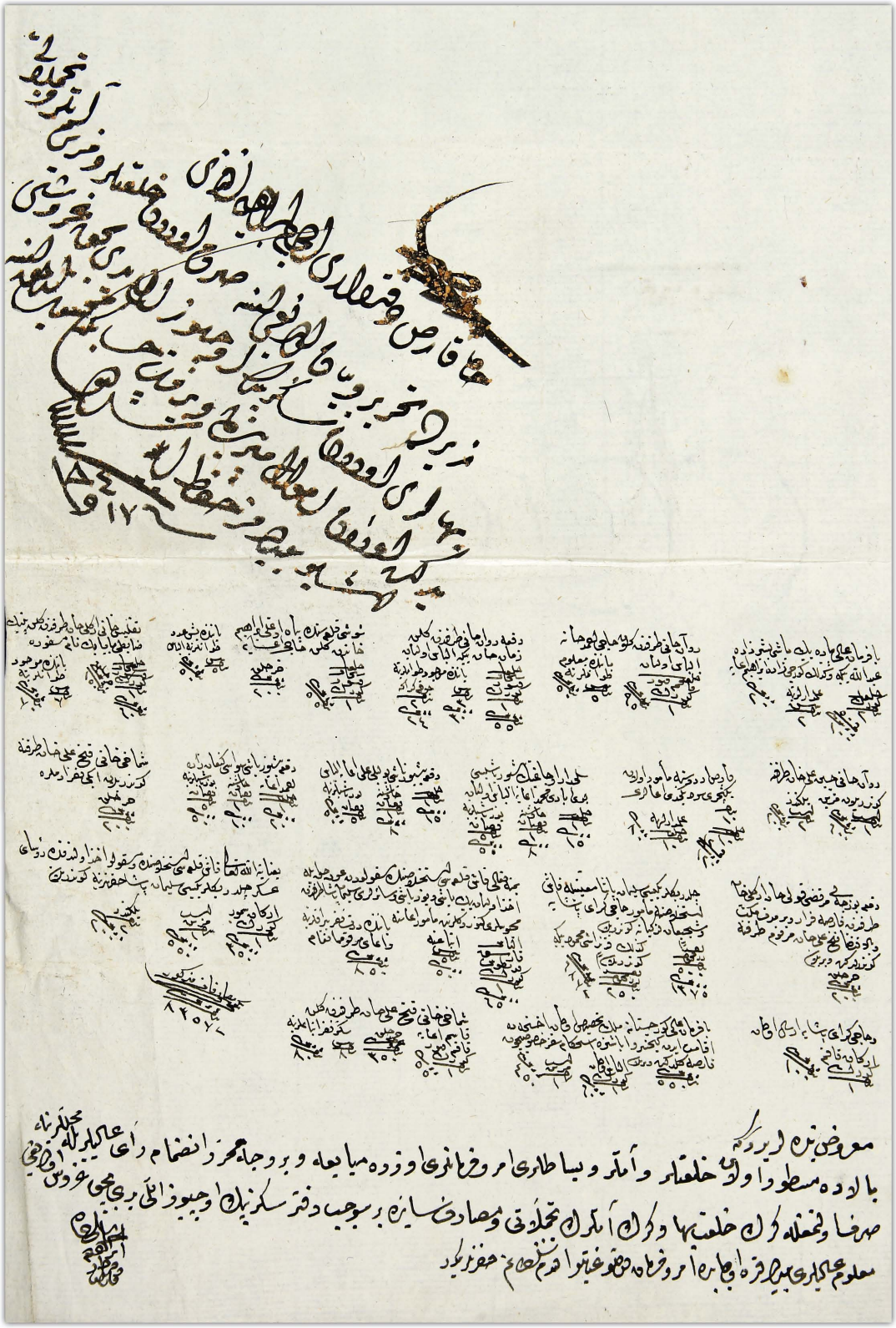

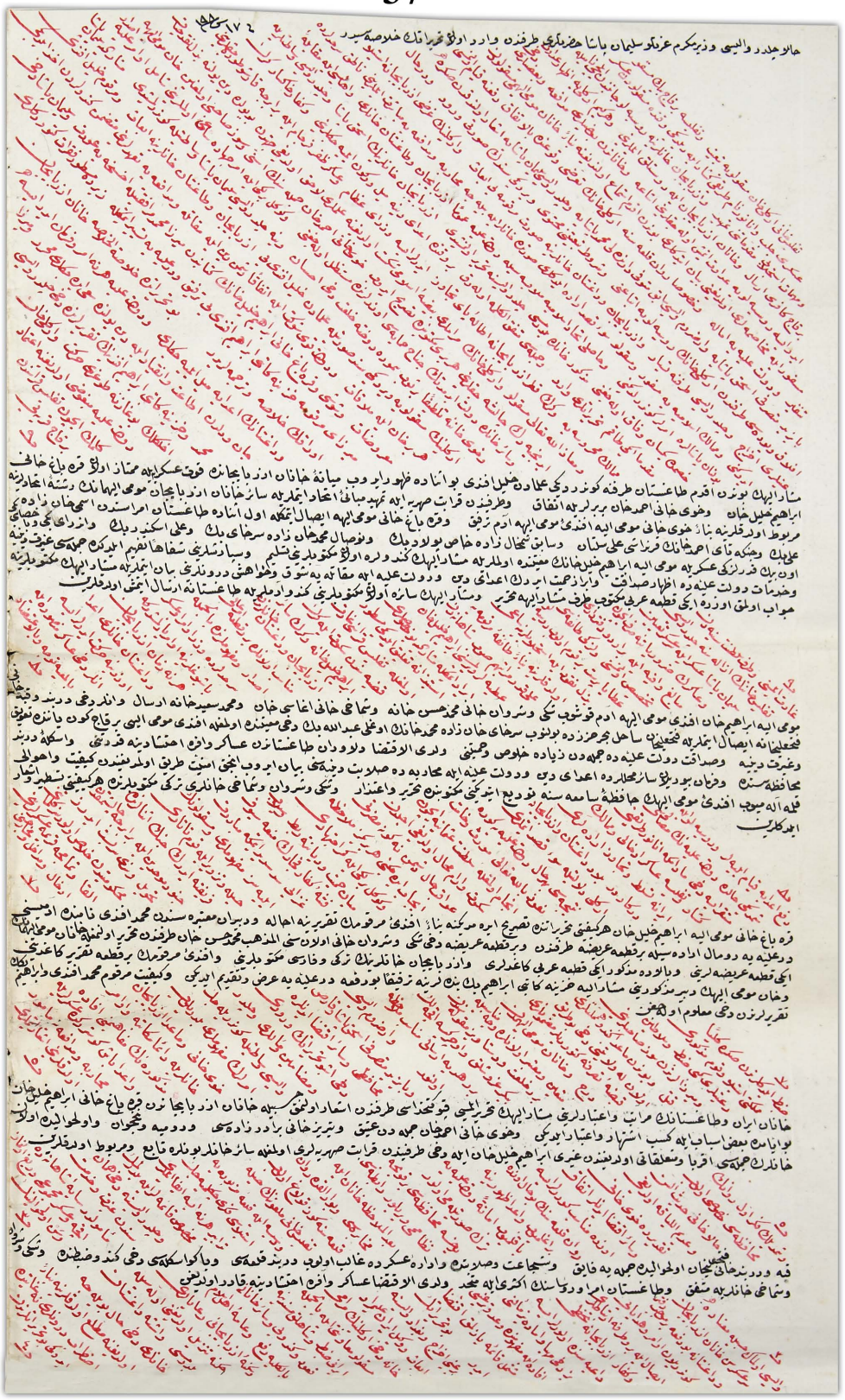

ارضروم والیسی سابق محمد پاشا مرحومك رأی صواب ومستلزمینه توقیف یله تأمل اولنمی وفرمان اولنان تشریفات وعطیه وضع شاهانه ارسالیله خانمان اوزره یاجاقلك سلافنه کفاده
هردست معاضدت اولمق بابنده امر عالی اصدار وارسالی مصلحت وقت وحالدن اولوبغنه

اعدای دینك ممالك اسلامیه یه وفیما بعد ممالك شاهانه دن قندوا ولنمی وعدو بود بدیلرك اوزره یاجاقلره وعلی الخصوص قفل مذبن ایران عداوتیله دوران قلعه سنه هجومی لوزم کلدوکده
جمع عسکر ایجون ویرلمه سرعسکری صوردقده بوخدمت حلیله نك اداسی ارضروم والیسی مشارالیهه واجبه ذمت اولدیغنه بناءً هرحالده امداد واعانت بولنسن وهرخصوص
خزینه کاتبی مرقومك تقریرندن لری الاستنطاق معلوم اولله جغنی ارضروم والیسی مشارالیه برقطعه قائمه سنده تحریر ایدر

قره باغ خانی ابراهیم خلیل خاندن رکاب همایونه اولان فارسی العباده عریضه نك ترجمه سیدر

طریق مستقیم وشاهراه دین مبینه سلوك ارباب ایمان واهالی اسلامه فرض عین وعلی فرض اولوب آیة کریمهٔ اطیعوا الله واطیعوا الرسول واولی الامرمنکم مقتضا سنجه اولی الوجوه وکل
اطاعت واجب اولدیغندن خان موی الیه وقتی کرا خلردی میان جانه بنا ایدوب جناب ظل الهی جانبندن حضرت سردار کامکار وفخر موجودات علیه وعلی آله افضل الصلوة ویله
صحه وشام بخه علی الدوام دولت علیهٔ عالیه نك فروغی سوکت واقبالی وعوانه مشغول اولدیغن وخدمات پادشاهانه دن برخدمته مأمور ویت ایله سرفراز بود بلو رایسه
حسب القدرت اولخدمت حلیله نك تقدیمنه ضوابط خدمتکاری وشرایط جان فشانی فی منصهٔ ظهوره کنوردمك ایجون توجهه همت وافره استعدادنه اولوب وانما بوتمنا
ایدوکن وبوبابده دن استانهٔ علیه یه تقدیم عریضه یه جسارت ایتمامسی خدام پایهٔ سریر سدره نظرلرك عدم توجهلرندن نشئت ایتمکله اکرچه اول سعادتدن محروم قالوب
فاما مدت سابقه وایام سالفه دن برو سلیمان پاشا واسحق پاشا ایله قاعدهٔ اتحاد ورابطهٔ وداد مربوط ومضبوط اولمغله وجهاً من الوجوه اندرون جیلی ومغارت
کولدیکن وبوایام عجسته وفرخنده سلیمان پاشا دسول ومراسله کونردوب هربارخان موی الیه دن قندوا اولدیغی پایهٔ سریر خلافت مصیره عرض برله وامر شاهانهٔ
دولت علیهٔ عالیه ایله سرفراز اولمغی استدعا ایتمکله بنا برین استوعریضه یه حرارت ایله دزه وار بوعریضهٔ الاخلاصی تحریر ایله کندوی اول اقتاب پرانوار جنکاهنده
تمواراولیکن وخان موی الیهك سلك عندمان جانفشانه ادخال بوللسی شفقت خسروانه دن اقدم استدعاسی اولمغله شایسته کو دیلوکه خدمته مأمور بولندره
یاورلری بادی وقوف دولت علیهٔ عالیه ایله اولخدمتی تقدیم ایده جکن وجمله خواتین اذربایجان خان موی الیه ایله هم خلوص وخصوص اولوب استانه
فلك بنیانه جبهه سایلرینك همعنان اولدیکه شاهراه درکاه فلك استیاهدن بوکره دان اولیه جغلرین وهوئیکه مراتب معروضات جملهٔ واجبارتن اولدیغنه بناءً
خان موی الیه سلیمان پاشانك تعلیمی اوزره مشارالیهك رسولی خلیل افندی معینه کندوکتابندن ملاحظه افندی فی ترفیق یله ارسال ایتمکله ان شاء الله تعالی باردکاه
عالمپناهه ورود سعادتیله سرفراز اولدقره الحمد ولله جکونکی احوال واقوال واوضاع واطوارینی کاهی حقرا خاکپای نوتیای بندکان اقدس ادفع اعدوبه
عرض ایده جکن ذکر اولنان عریضه سنده اشعار ایدر

ردبند وقبه خانی فتحعلیخان نك رکاب مستطاب حضرت جهانداری یه اولان عریضه سنك خلاصهٔ ترجمه سیدر

خان موی الیهك ابا واجداد دینك عتبهٔ علیهٔ عالیه یه اولان اخلاص وعقیدت دین مبینه جان فشانلرینه نظراً خان موی الیه وقتی فدای روح ایرنجه دنك اطیعوا الله و
اولی الامرمنکم نص کریمینه اتباعاً ابا واجداری طریقی اوزره کندوسنی عتبهٔ علیهٔ شاهانه نك چاکران عقیدت واخلاص نشانلری زمره سندن عدو ستمکار ایدوب شاهراه
دین مبینه کرعبودیت واخلاص میانه بغلیوب ممالك ایران فی صاحب قاندیغندن ادکلیخان خبیث نشان ضبط ممالك ایران سودا سیله برقاع وقعه لشکر هزیمت ایرجع
وحدود واراضی طاغستان واذربایجانه سوق وتسییر ایدوب دریای مصاف جوشان وعباردزان وغاغرخوشان اولدقره زخم شمشیر غازیان وصیت وصدای
دلیران نصرت نشانه قاب اوردوله مبوب اکثری زخم شمشیر بهادران ایله مقتول وخاکسار وبعضیسی مجروح ومنهوب رهنورد سمت فرار اولوب چونکه برقاع سنه
مرورایدوب فرصتیاب اولمه مدیغندن قابل مرام اولمق واعیه سیله روسیه قرالنه تشبثدن غیری چاره قوله مدینه بناءً خان مسفوره لشکر مسیار جمع وارسال
ایتمك وجمله مهمات عسکری کندوخزینه سندن مهیا ایلمك ایجون قرال مسفوراید عهد ومیثاقی محکم ایدوب ظاهره غرضی ممالك ایرانی ضبط ایتمك اولوب انجق
مرآم اصابدری مجابی رفع ایله ضبط بلد واسلوم وقتع وقمع سد ونفوذ اسلومه تحصیل طریق سهولت ایدوکن وموی الیه فتحعلیخان اهل سنت وجماعتدن اولوب
وجهاتیله اولدنجه غیرت اهل اسلوم واطاعت دولت علیه کندویه لازم وواجب اولمغله وامن شریف دولت علیه یه تشبث ایدوب تحریری منیر اولمیان
تفصیلدن موی الیه خلیل افندی یه تقریر ایدوب تحریر وتقریری تصدیقاً وتأکیداً استوعریضه سنی سلیمان پاشا یه ابلاغ ایجون قبه سردکی ومعنوی اعلم العلما
جلبی افندی فی زیارت بیت الله الحرامه ارسال ایتمکله مکارم اخلاق بندکان ثریا مکان شاهنشاهیدن اول ملکندر ممالك محروسهٔ اسلومیه دن وکندوسی بندکان
عقیدت واخلاص نشان شاهانه دن عدوستمار بولدقی وجهاواستعدادسنك اولمغله الطاف علیهٔ شاهانه دن محروم ومأیوس بولمامسن وارکلی خان
ترکان واسته تشبث ایدوب خان موی الیه دوستی تأدیتی عتبهٔ علیهٔ سلطانیه یه نهاده ایتمکله وجهاق کترانه سی سردهٔ سنیه ده خیرخواهان واصفیاء دسیده وترکان
ایدوك فسادیعنی ازاله واساس کفر وعنادینی رفع وطریق معهودهٔ سدایدوب فدای روح ایرنجه دنك تسعیر وامن غیرت ایله جکن وبومرعاده تکی وتردد
وطاعتسناد واذربایجان خانلری باجمعهم موی الیه فتحعلیخان ایله کجدل وکجت اولوب بیلدرزه سرموعبارت قصور اولمیوب وهوالموظهر وهواولی وناصردن سرکش
روسیه یکلین نام جنرال دولت علیه ایله روسیه دوستی صلح خیریتی موی الیه فتحعلیخانه تحریر وسکرینی قزلار قلعه سندن وقدری سائره دن کیروب یکلوب ویاوکوبه
ذکر اولنانلرك اولوب یکلك روسیه نسبی وهی کیلوله دوانه اولوب انجق ایاصوفیه وسفور لرك عود وتلری طوعز عبدر بوضبه تفلیس جانبندن حزوج انجق حیله
ایله تفلیس طرفنه می واهی اولدیله ویاهود موی الیه فتحعلیخانی اغفالی قصدیله رز معلوم اولدیغن موی الیه فتحعلیخان ذکر اولنان عریضه سنده تحریر ایدر

حاجی چلبینك بنده سی تکی وشروان خانی محمد حسن خان طرفندن دکاب معدالقاب شاهانه یه اولان فارسی العباره عریضه نك ترجمه سیدر

موسی ایهاك اباً واجداً دی خانان ولویت نشان دولت علیه یه منتسب اولوب شاهراه دین مبینده اندن جانفشانانه نظر ایله موسی ایه وحی اباً واجداً دینك ارکان دولته اتفاق کندو فی دولت علیه نك چاکران قدیم وغلومزدن کان مستدعیدن عدالتدینه بناءً اولطرف جلوه کرمنصه ظهور اولان بعض حوادث اتفاقیه دن جمله سنه مقدمه اهوال کوهستانی شوجهایه بیان ایدرکه کوهستان حاکمی ارکلی خان معلوم اولیای دولت خاقانیه دن اولوب اون اوچ شروط اوزرینه دوسیه دولتی طرفندن تاج وکمر اعطا سیله مستظهر اولوب دست بندکی واخلاصی عروهٔ وثقای دولت ابدمدتزن دفع وسرحدات کوهستانه دوسیه لونك عسکری ودوه یه خان موسی ایه وارثهٔ متابعت ومطاوعتدن خروج ایتمکله خان مسفور اکرچه بزوی اقبال شاهانه یه مفتضما موسی ایهاك جدی حاجی چلبی خانك مغلوبی اولدیغی مسموع اولیای دولت علیه اولوب انجق بوانساده خان مسفور دوسیه دولتنه انتصاب ایروب هرکنی وجه اخراولمغله موصوفه موسی ایه جمعیت طاعتستان ایله انذره مقابله وه الطاف علیه شاهانه وامداد سنیهٔ هنروانه ظهوریله محتاج اولدیغی وتمدیه دك ودیندیه وبادکوبه طرفلرندن امادهٔ جدال اولان عسکر وسرعسکرلرك اکرچه ظهوره تمیح لکن یکدیکرینه براکی سفینه بادکوبه ده وضع لنکر اقامت ایتمکله ترجما نلرینك تقریرینه نظرًا سفاین مامورهٔ متعاقبه لری ودوه یه منتظر اولدقلرین وبونلرن بویله وحی اولیطرفلره ظهوره کلانجا لوفی دولت علیه یه عرض ایده جکن وموسی ایه وحی بقدر الطاقهٔ البشریه اعوده دولت علیه ده مراسم جانسپاری فی اجراده وفیقه فوق ایمیجب اول مملکتی ممالك محروسهٔ پادشاهینك جمله سندن عد ایتمکله سئول امرکه مصدر جاه وجلولدن صدور بوله اولمصلحتی تقدیرین لوازم جانفشانی وبندکی فی اجرا ایده جکن وموسی ایه وانما شرایط جانسپاری فی ایفا ایجون منتظر امر وفرمان خاقانی اولدیغی ذکراولمغان عریضه سندن تحریر ایدر

قره باغ خانی ابراهیم خلیل خانزن حیدر والیسی مساد ایهه کلانك مکتوبك خلاصه سیدر

بونزن اقدم مربوط ومضبوط اولان اتحاد وقوام واستحکام بولان دستهٔ محبت وودادولدزمه سنجه مساد ایهاك اوصیان ستوده واداب محموده سندن موسی خان موسی ایهاك زبان وجنان وبال وضیالندن اوراد واذکاری اولوب سالف مسلك استوانا واستحیاراکن عالیجاه ایالت دستکاه دوست قدیمی موسی خان جنابلرینك موسی ایهاك اخوت خانه سنی تشریف وبرمدت مکث ووقوفیله اولوب نیل ومرادواقع اولان اختلاط ومحاوراتی مساد ایهاك بحثیله لغزش وهذیان موسی ایهاك قرنا سلفندن غیری اولیوب وهرنه که شرح وبیان ایتدیسه مساد ایهاك ایوکندن وخوشکندن بیان وهذیان موسی ایهاك مساد ایه ایه اولان قرنا سلفی ویکانه لکی کسب ضیاع ایروب اشتیاق وانتظاری کماله دسیده اولوب موسی ایه موسی خان اولجا بلدن تحصیل وقوف واطلاع برله معاودت قصد ایتمکله خان موسی ایهاك وحی اشبو دسیلهٔ اخوت دسیده فی تحریرینه محرن سلسلهٔ محبت اولمغله هیئت مراسله لرارسالیله مسعوف ومالوف آیین خان موسی ایه ذکراولمغان مکتوبنزع تحریر ایدر

کذلك قره باغ خانی موسی ایه ابراهیم خلیل خانزن حیدر والیسی مساد ایهه وادر اولان دیکر مکتوبك خلاصه سیدر

موسی ایهاك هواس ظاهری وباطنیسی شاهراه مودتره مستاق ومنتظر اولدیغی زمانده فتوة الوفا ضل خلیل افندی صحابتیله مساد ایهاك مکتوبی عز وصول وسعادت ورود واولنانی قلوب مضامین خلت آیین بیانیندن نهایتنده مفهوم وافندی موسی ایهاك لسانًا تقریرینه حواله اولغان سیاد ساعات وحی معلوم اولوب بونزن اقدم قرین استحکام اولان حبل المتین خلت بودفعه وحی بالمضاعف مشید ومستحکم اولوب ابواب تعلق ونسوق وجهات دل اخوت منزل اوزرینه افتتاح کشادی قاعدیت وجودهٔ کمون ویکن وافندی موسی ایهه عازم ولویت شروان اولوب محمد حسن خانی ومحمد سعید خانی واقاسی خانی کوروب ومراسله ورسالتی تبلیغ ایروب سؤالنه مطابق جواب الوب وخاریجه اولان سائر اقوال وافعالنه مطلع اولوب معاودت ایتکرکه خادم موسی ایهه وحی اشبو مکتوب اخوت اسلوب تحریرینه مبادرت برله جمیع ماتی الضمیر بنی افندی موسی ایهاك تقریرینه حواله ایتمکله جواب باصوابنه انتظار اوزره ایدوکون خان موسی ایهه ذکراولمغان مکتوبنزع تحریر ایدر

قبه خانی فتحعلیخانزن حاجی چلبی ایله حیدر والیسی مساد ایهه کلانك فارسی العباره مکتوبك ترجمه سیدر

بونزن اقدم خلیل افندی ایله بعض سیاد ساتی محتوی حیدر والیسنك خان موسی ایهه کونزدوکی مکتوبی اسعد اوانزن واصل اولوب مضمون مصاوقت مشحونی معلوم اولمغدن فاشی افتضا ایدن جوابنی تحریر وطریق عبودیت مخوف وموسی ایه منفرد اولدیغندن سائر حوادث وحالاتی وحی افندی موسی ایهه لساناً تقریر ودیار اوطرف عطوفتمرده اولان عریضه سنی مجاجا وقت ذهابنه تأخیر ایتمی اولوب انجق بوهنکامده خان موسی ایهاك وسائر خواص وعوامك معتمدی اولان عالمدن مروزنی حاجی چلبی زیارت بیت الله الحرامه عزیمت ایدیکنه بناءً اشبو مودتنامه ایله دوباره شوکتمرداده اولان عریضه سنی موسی ایه حاجی چلبی ایله ارسال ایتمکله عتبهٔ علیهٔ شاهانه اولان عریضه نك تقدیم اولمغین ویمنه تعالی خان موسی ایه امراء طاعتستان وخوانین تکی وشروان واذربایجانك اتفاقی وتساد ایهاك معیتی ایله اعانهٔ دین مبین وضرتمدارئ پادشاه خلوت آیین وقلع وقمع کفرکفرهٔ تعیینده سعی کلی ایروب بذل جانفزن تهاون وتکاسل ایتمه جکن وهربادحقایق احوالی انضمام مهمات ومرجوعات اتفاقیه ایله اعلام ایره لرانشاالله تعالی شرایط دوستی یه قیام کوسترمه جکن ذکراولمغان مکتوبنزع استماع ایدر

قبه خانی موما الیه فتحعلیخانك خلیل افندی ایله حیدر والیسنه کوندردیکی فارسی اللهجه مکتوبك ترجمه سیدر

بو اوان میمنت نشانده فرط یکانکی و مودت واز دیاد دوستی و محبتدن مشار الیهك خلیل افندی مصاحبتیله خان موما الیهه ایماءات وتسییر ایلدیکی مراسلهٔ موالفت طراز اسعد اوقاتده واصل اولوب نحوای دوستی انتهای مشار الیهك استقامت احوالندن حاکی اولمغله خان موما الیهه وسیلهٔ حبور اولدیغنی بیان ایله بو اثناده موما الیه خلیل افندی معاودت ایدیکنه بناءً محرك ارکان صدق و صفا اولوب تحریر صحیفة الولایه بادی اولدیغی وامنیت طریق مسلوب اولمقدن ناشی کافهٔ مطالبات واخباراتی طی مراسله یه تحریر بیرون طریقهٔ احتیاط اولدیغنه بناءً جملهٔ اجوبه ومقالات وحالات فقره بفقره واضحاً ومشروحاً بر سبیل تفصیل موما الیهه سپارش اولنمغله بمنه تعالی لدی الوصول یکان یکان عرض ایدیکده البته کیفیت احوالی بعد الاستحضار شول وجهله که مشار الیهك معمول خاطری اوله ظهوره کتورمکده مختار اولدیغی وعدم تحریر حالات خصوصنده احباب معذور اولدقلری وطریقهٔ انیقهٔ مصافات اولدرکه جمیع اوقاتده حقایق حالاتی انضمام مهمات ومرجوعات اتفاقیه ایله تحریر واظهار ایده لر بهر حال قریب تمشیت اوله دیو خان موما الیه سالف الذکر مکتوبنده تحریر ایدر

شکی وشروان خانی محمد حسن خانك حیدر والیسی مشار الیهه کلان مکتوبك خلاصه سیدر

مشار الیه ایله خان موما الیه بینلرنده اکرچه مسافه بعید اولوب لکن دین قویم وراه مستقیمده متحد الفؤاد ومتفق الاعتقاد وسنت سنیهٔ خاتم الانبیا علیه اکمل التحایا ومحبت خاندان آل عبا رضوان الله علیهم ایله متفق الکلمه والاتحاد اولدقلری جهتدن هر بار میانه مبانی قوی البنیان مهر ومحادنتی دمساز وطریقین رابطهٔ موسس العقد خلوصی اظهاره چشم انتظار کشاده وباز اولوب باعث تزاید حب وولا اولور مفاوضهٔ وداد ایصالنه رصد جویا ایکن قلم ذرهٔ منشیان فصاحت نشان ولی نامهٔ محبت طراز ومفاوضهٔ بهجت اغاز قدوة العلما خلیل افندی مصاحبتیله اسعد زمانده عز نزول وشرف وصول اوذانی قلوب مضمون موالات مشحونی خان موما الیهك نقشها وصداقت بنیادی اولدقده غایة الغایه سرور بینهایه حاصل اولوب خان موما الیه طرفندن تفقد واستفسار اولنور ایسه الیوم متقاعد مسند ایالت وتمکن مقر امارت وعدوی جکرداد ترتیب جزا ایله خاکسار اولوب یمن دولت ابد مدت پادشاه عالمپناه ایله اصلا برجهتدن وبر احددن اندیشه تحمل وتعارض امادت اولمیوب قرب وجوارنده اولان ولایت چاروتله وتمامی امرا ورؤسای طاغستان وضوابط قره باغ وشروان حتی متصرف باب الابواب اولان فتحعلیخان قبوی ایله یکدل ویکزبان وهر خصوصده متحد حین احتیاج ومحل مقتضاده حاضر وموجودلر اولوب جمیع اوقات وساعاتده صدق فؤاد وخلوص اعتقاد ایله مشار الیهه دلبستهٔ صدق وخلوص اولدیغندن بشقه بر نیچه سیر ابا سلف عتبهٔ فلك فرسای پادشاهییه سرزاده بندکی وعبودیت وبنده وار کمر خدمتکزاری بی بستهٔ میان رقیت ایدوب چاکری عتبهٔ سلطانیه وبندکی سدهٔ خاقانیه ده ثابت وقائم اولوب هر بر اصناد فنان خدمات شاهانه واوامر پادشاهانه ده جان وباش ایله قیام واقدام ایدیکی معلوم رای عالم ارا اولمق چشم داشت خالصانه سی ایدوکی ادکلی خان خجسته نشان مقدما کراراً ومراراً شروان خانی موما الیهك جدینك زیر ولایتنه توغول ایدوب دوسیه قرانه تشبث واتکا اولوب وحالا دخی خوف وهراسی انجق خان موما الیهدن اولدیغی بر بری الظهور اولوب لکن الیوم خان مسفور کندو حدودنده ذاتنده بولنمیوب دوسیه قرانه تشبث واتکا مستبان اولدیغندن وبو اثنالرده شکی وشروان حوالیسنده اختلال متوافر وانقلابات متکاثره وتوعیده مرافعه ومقاتله دستوار اولدیغندن بالضرورة تدارك ومهمات ودیتی لازمانده همت خسروانه یه اعتنا اولنمق بابنده خان موما الیه خدمات مأمورهٔ شاهانه ده جانی فداده ومشار الیهك مکتوب موالفت اسلوب مقتضا سنجه اوموقتیا بهاده بالاتفاق اهتمام واعتنا ایتمکی کندو یه واجب بلدیکی بیان وانها سیاقنده اشبو مکتوب محبت مصحوبی تحریر وافندی موما الیه ایله ارسال وتسییر ایتمکله سائر خصوص واحوال موما الیهك تقریرندن دخی معلوم اولدقده ابواب مکاتبات ومراسلاتی کشاده وباز واقتضا ایدن خدمات لایقه نك اشعاد واعلامیله مفتخر وسرافراز بیورلمسی درخواست ومتوقع خالصانه سی ایدوکی

بحرهٔ ازدرهانون توارداین موثوق الکلم آدمنك مسهود ومسموعی بو ایمش که بحر خزرده اولان اسفن تجاره کفار جانبندن تنبیه اولنمشکه ارباب تجارت جمله یوکلرین بر سفینه یه وضع والقا ایتسونلر وباقی سفینه لره دقیق وذخیره وضع اولنوب باب الابواب طرفنه تسیار اولنسون حالا بو امر وقوع بولمیوب وباب الابوابه برشی وصول بولمدیغی وبر سفینه ده بو نفره قریب روسیه سلطانی اون التی طوب ایله قریب باکویه ده تنکراقامت حالوب منتقاهد اولوب لکن مقصدی نه اولدیغی ظاهر ومعلوم اولمدیغی وبونلر بویله اوسمتلرده واقع اولان حوادثات واخبار تحریر واشعار اولنه جغنی شکی وشروان خانی موما الیه محمد حسن خان ذکر اولنان مکتوب دهامشنده تحریر ایدر

شکی وشروان خانی موما الیهك سفقه سنك خلاصه سیدر

روسیه قرالندن خان خجسته انجام طرفنه تاج وتخت وقلیج وکالبود ودبوز وساعت ودونانشات ودده فاله واوغلنه وقرینه علی حدة هدایا وقرینه بر مجوهر کوبه غائبا اوغلنك اوغلنه نامزد ایچون کوندرلش اولدیغی واوغلی مربان وکشیشی ومعتمدی اولان ایشیك اغاسی باشی کرسوانی بری سنه وعدیله بتره بورغه اشتلمش اولمغله اولدخی کوندرمك تیدنده اولدیغی خان موما الیه ذکر اولنان سفقه سنده تحریر ایدر

شماخی خانی افاسی خان طرفندن جلدر والیسی مشار الیه کلاً مکتوبك خلاصه سیدر

جلدر والیسی مشار الیهك مجبول اولدیغی جوهر استعداد و تصرف تمامان ظهر یاب وخان موی الیهك وقتی ساعده افوزی اولدیغی برو ادبانط و وابط تحریری واتحاده ایتفاقه قواعد خلط و ووداده وسیله جویان ایکی مشار الیهك محرم اسراری ومجرب الوطواری اولمغله خیلی افندی صحابتیله اوسال اولمغان محتاجلغی اسعاد اوانره عزوصول ارزانی قلوب مضمون موافقت مشحونلرندن حاصل اولمغله مسرت بر مسرت قابل اذافه بیان وکیفیتی تحریر بنان اولدیغی اظهر وهویدا ایدوکن خان موی الیهدن تفحص واستفسار اوننان دوبندیاکو وکیلکو وسائر حالك اندیاجان احوالی الحالة هذه وقوعیافته اولدن حالاوت بولدوغنی بیمکه برقاچ دفعه دوسیه سفینه سی باکو قارسوسنده سیر اولوب یده عودت ایدکلرینی لکن برسفینه ایجزه یکری طوب ویوزنفردن زیاده آدم حمك ایدوب مرادی معلوم اولدیغین وکیلکو خانی هدایت خان ایله دوسیه بینده موذت ومصالحه کائن اولوب برشاه بندر روسی جانبندن یوزنفرادم ایله خان مرقومك یانینه وخان مرقومك ارمنی وقتی سرعسکر اولدیغی جهتله یاندن آکسك اولیوب بوکیفیت غایتا مداهنه واضطرارندن نائی اولوب خلوص منصوده اولدیغی وارکلی خان هزیمت نشان اولدوغندن اقدم وقتی برقاچ دفعه مجالك اذرباجانه تسلط وغلبه وزیر قبضهٔ تصرفنه کتورمك سودا سیله واقرعسکر هزیمت آمادنی مهیا واداسته وجمع ایدوب سرحد حدود اسلامیه یه وارود اولدوقده شکی وشبهه ایا اندیشه نشان غازیان نصرت قرین نشان صعوبت وغیرت دینیه لرندن نائی یاجمیع مرحوم حاجی جلبی اوغلنه جمع وسردفتر اسلامیه ایتمکله عون وعنایت ملك فاضل ایله هجوم ایتکلرینی کفار خاکسار وصفوف عساکر اسلامیه یی مشاهده وصیت وصدای تفنك وشمشیر غازیان تصرف نشانی استماع ومعاینه ایدکلری انی برلحظه مقاومت ومحاربه امکانی اولیوب هشدر وسمندر واکثری زخم شمشیر غازیان ایله خاکسار اولمغینی مرهوبا ومهزوما خلاص یافته اولدقلری معلوم رای صواب بریر اولوب لکن بوانداده مسفورخان هیبت نشان ینه طوردی جامع حرکت ودوسی هزیمت مآلوسه انکا وقتال ایله اتفاق واتحاد ایدوب اسباب وافتقال ومهماتی کلیا تکمیل ایتمکله قرادین خان مسفوره برقاچ وبرنخت وتریاق ویرکابیدر وبرساعت ویرکودك ودوده قاله واوغلنه وقرینه مجوهر کویه غایا حفیدینه نامزد ایجون کوزوشه دویوخیر ویرمدیکه یونفرزنده مسفود ایله مفاتنه ومحاربه ودستوار وشوکتلو کرامتلو پادشاه عالمپناه وظل الله انجم سپاه مدالله ظلاله نصرته حضرتلرینك همت علیه عالیه لرینه محتاج اولدیغی طوردی اقربا وعالیجاه حاجی جلبی زاده محمد حسن خان وسائر خوانین وامرا طاغستان جمله سی اهل سنت وجماعتدن وشوکتی بکلر بکیسی عالیجاه ابراهیم خان ایله جدل وتجربت دینیه وحمیت اسلامیه واطاعت امر دولت علیه ایله کربسته میدان غیرت اولوب اسالهٔ دم وقبض روحه دك اتفاق واتحاد اوزره سعی واهتمام برله محاربهٔ کفار وجهاد دن دوکردان اولمامق ایا واجباد لرندن کندولره میراث اولدیغندن بشقه سائر قولدکجی دولت علیه نك امر وفرمانته منتظر ومامور قلدقلری خوانین علیهٔ ده کربستهٔ میدان خدمت اولمق باعث افتخار لری اولوب افندی موی ایه عودت ایتمکله اشبو مودت نامه تحریریه ایجاد اولنمغله مضمون مودتنامه وافندیٔ موی الیهك تقریرلرندن بعض سیارسئات معلوم ودولتلری اوزره اعتماد کلی بیوردیلوب بوکره قابل تحریر اولمغله مواد معه تحریر واسال اولندقده خلوصه مقصود اولمغین جنس موی ایه اقاسی خان ذکر اولنان مکتوبك تحریریدر

محمد سعید خان طرفندن جلدر والیسی مشار الیهه وارد اولمغله فارسی العباره مکتوبك خلاصه سیدر

براوقات فیروزی ساعاته کاتبان بدوعت نظام وفور محبت وانتیامه نظر ایله احباب صداقت فرجامی مسرور وشاداب ایدوب خیلی افندی مصاحبتیله اوسال اولنان موذت نامه وارد ونوشته کلك کهربسلك بود یبون فقرات نکات محبت علومات دیبت بخش ساحت خاطر دوستی مظاهر اولوب کمال سرور ونشاط وغایت هبود وانبساط حاصل اولدیغی ومسافه طریق بعید وودیعت اهتیاط وامنیت شوار عدن خالی اولدقجه حالاوت ومقالاتی تحریر واشعار غیر مناسب وافندیٔ موی الیه مرحله پیمای عبود وانصراف اولدیغندن اشبو صحیفهٔ الوداد تحریر وتمامی حالاریکان یکان افندیٔ موی الیهه تفهیم وتسییر اولمغله فیض خدمت ایله شرفیاب اولدقدن صکره جمیع حقایقی شفاهاً عرض ایدکده رای صواب هرنه اقتضا ایدرایسه عمل اولنه جغنی واخباری عدم تحریری خصوصنده معذور ومعفو بیوریلمق موی الیه محمد سعید خان ذکر اولنان مکتوبك تحریریدر

اسمی ایله مشهور امیر حمزه خان زاده علی بك طرفندن جلدر والیسی مشار الیهه کلاً عربی العباره مکتوبك خلاصه سیدر

جلدر والیسی مشار الیهك میر موی الیهه خیلی افندی صحابتیله ارسال ایدیکی مکتوبی میر موی الیه سائر طاغستان خانلرندن یاندن حاضر اولدقده جالده میر موی الیهه واصل ومن اوله الی خره مفرومنه اطلاعی حاصل اولوب میر موی الیه امر وفرمان شاهانه یه منتظر ومومی الیه ابراهیم خلیل خان وسائر خوانین ازبابجان ایله متفق اولوب امر وفرمان جانب شاهانه دن واشتمال وقیام موی الیهم طرفلرندن اولمغله اخلاص واطاعتدری عتبهٔ علیهٔ خسروانه یه عرض وتقدیم اولمغین موی الیه علی بك ذکر اولنان مکتوبك تحریریدر

میر موی ایهك عربی العباره شقه سنك خلاصه سیدر

میر موی الیهك بردی موی الیه امیر حمزه خان تاریخ تحریراتدن اوچ کون مقدم معتمداً اوسال ایدوب قرارلرفمه سنه وقرارلرفمه سنه قریب فمه لره یوزبك مقداری روسیه عسکری کلوب ودربندی موی الیه امیر حمزه خانه هدیه وایلچی ارسال ایتمش اولدیغین وامیر موی الیهك اودیغی محل ایله قرارلرفمه ی اولوزالتی ساعت مسافه ایدوکن وخانین ماضیه ده تحقیقلرینه اخوا واعانتیله روسیه عسکری میر موی الیهك ولوازمینه هجوم ایدوب اوچ سنه محاربه ایدکلرنده هربر محاربه ده روسیه لونمزم اولوب وصالحه وانصراف ایدوب میر موی الیه کندو اعوان وانصاریله امر محاربه یه متفرع اولوب دولت علیه نك همتی وامرا طاغستانك ربی موهو واولیوب وعنایت باری ایله امرا طاغستانرن اعانت طلب ایتمیوب واولاوامور وجهاد وسائرامور دینیه ده حق سبحانه وتعالی حضرتلرینك امرینه وفانیادولت علیه نك فرمانته مطیع وخدمتنده ودولتله متفق واهالی طاغستان دولت علیه نك بنده سی اولمغله اعانت وحراست دولت علیه منتظری مآلك محروسه دن تعدادیوللرن ومیر موی الیهه دولت علیه نك خدمتنه قیام ایجون میر موی الیهك یردن مشار الیه اذن طلبلرین ومیر موی الیه طاغستان عسکریله دولت علیه نك خدمتنه کلوب غیرت دینیه وخدمت سلطانیه ده بذل جان آیرمغین وباقی کلام خلیل افندیٔ ایدوکن میر موی الیه ذکر اولنان شقه ده تحریریدر

وزیر اعظم افندمز

دولتلو خیاتلو مرحمتلو مروتوتظلو ولانعم کثیر الکرم افندم سلطانم

حضرت لرینک ارزو کرده

شفابنده کان اولان دامان کرم شاهانه لرینک بالب تعظیم تملثیم متفق خلانده عرض حال عبدیت مآل لری بودر که لازمه ذمت عبدانم اولان دوامی ایام عمر و دولت حضرت ظل الهی

و دعوات خیریه روزافزون و الانکی تکرار یله گذارنده اولان بن اشبوحال سمت اشتماله عواطف علیه حضرت جهان دارید جالا چلدر والیسی وزیر حماست سمیر سعادتلو جلو

سلیمان پاشا حضرت لری وسطتیله عنایت و احسان بیوریلان فرمان قضا جریان و کرمنامه عنایت سامیری و دست آویز مکوکانه اولمق اوزره بر عدد مرتجع عتبه سکه

حضرت شهریارین بنک شیوزعدد جدیده نصفیه و بنک شیوز جدید ربعیه و برثوب سموز فایض البهجه وزیر مشارالیه حضرتلرینک خزینه کاتبلری ابراهیم بیک توقیعیله واصل

و بو وجهله اولان عنایت و مرحمتلرندن پن الناس والاعلی افتخار ایله سرمه سا میولیشدر جناب باری متعال جل علی الشبیه و الامثال حضرت لرینی پادشاه روی زمین خلد الله خلافته الی یوم الدین افندمز

حضرت لرینک وجود همایون مکوکانه لرین خطرهای کونه زیان مأمون و مصون ایلیوب اعدای بدخواهلرین قهر و مدتر ایله آمین سحر سید المرسلین فرمان جلیل الشان و کرمنامه سامیری آلنده دارکان سلطنت

نشان رکسبه لویه تعیت ایتمک حسیله پیشواهی اولوب حدود ممالک آذربایجان و تخصیص قلعه ایروانه تجاوز ایتمک لازم کلورایسه حدود سلطنت شاهانه ده واقع وزرا و میرمران و خوانین ایران

و حکمداران غرستان بالاتفاق والمخابره متقابله و دفع اعدا خصوصنده اهتمام المیمزامر و فرمان بیورلدیغندن بشقه وزیر مشارالیه حضرتلرینک مفصل تحریراتمزدن و موحی ایله ابراهیم بیک و کتاب معتمد

محمد افندی تولرینک تقریرلرندن بوبومعلوم معاجزانم اولمغله امر و فرمان عنایتلو مرحمتلو ولی النعم افندیلرمزک فرمان بیور دیغی وجهله اوزره جمله مز اتفاق آرا مقتضای غیرت دینیه مدافعه اعدا

خصوصنده بذل مقدور ایتمک واجبه ذمتمز در وشارالیه چلدر والیسی حضرتلریله بهجوار اولدیغمزدن ماعدا اوته دن بری دائما عبده خوانین ایران و غرستان ایله معارفه کلیه سی اولوب جسیله و ایماجب

و خدمات دین و دولت علیه ده صرف تقدیمه جان ایده جکمز جای شبه دکلدر قالدیکه خان مسفور روسیه لو تعیت و درون چرکسدن حریق اسکشاده

و اغتشاش روسیه ایله حدود آذربایجان و عموم ممالک اسلامیه تجاوز ایتمک اوزره اماده و تادیب خصوصنده همت و مساعدت کریمانه لرینه محتاج و المغلبن کیفیتی

موحی الیه تولری چند ماهدن بری واقف و اتمام مأموریته رجاع و آدمز موحی الیه محمد افندی تولری ترفیق و خاکپای دولتلرینه ارساله ابتدار و شبوعرض حال عاجزانم تحریر

اجتسار قلندی بنه تلالی شرف الوصول استظهار علیه بیورلیسه هرخصوص تقریرلرندن اجماع و علم و رای النعمی لری بیورلدقده دولتلو خیاتلو مرحمتلو ولی النعم کثیر الکرم

افندم سلطانم حضرت لری کندرباقی ایام دولت روزافزون الی یوم القیام مستدام

ابراهیم جلیل
قرابه ظ

الهی

دستور جلیل الشان دام اجلاله العالی

عالیجاه معلی جایگاه دولت واقبال همراه دولتلو سعادتلو مروتلو مکرمتلو رأفتلو پدروالاجاهم سلطانم حضرت نادیک پیشگاه مکارم اجوائی مصونه

مراسم توقیر واحترام برله جواهر دعوات خالصات اصابت مشحون وکواهر تحیات صافیات اجابت نون اتحاف داهداء اوتنقد خاطر مرتوتظاهر ای علی وجه التعظیم مراقات واستبنا قلبنی یعنی سیاقند نامیده شناور بیمار الربود رکه صوب رفیع الشان داور از یله عن اصل میازده مربوط وستحکم اولان خلوص بے پایان وصدق محبت فراوان معتضای ادعای جمیله ارتدکار یله سجیه پسیار ملوان وپیام غائبانه ورود دینه مترقب ونگران ایکن بواوان میمنت نشانده وساطت علیه مشیر از یله پادشاه ولی النعمت عوالم وشهنشاه هفت اقالیم افندم حضرت نادیک جانب سلطنت سنیه ازدن مرحمة للاسلام غایت واحسان بیورملان فرمان غایت توامان ودستاویز ملوکانه وکرامنامه صدارت پناهی ومکتوب رأفت نامتناهیلری خزینه کاتبلری میرزا رفیع القدر ابراهیم بیک بنده لری یدیله واصل وبوده جهلی حق عاجزانه اولان غایت ومرحمت علیه وتلطفات عمیمه لری ایله یعنی الاعداقدر وافتخار زمره سعادتمندان جناب عالم ایزل ومتعال جل عن الشبیه والامثال حضرت پادشاه روزیمن خلد الله خلافته الی یوم الدین افندم حضرت نادیک وجود همایون ملوکانه لرینه خطاردن مأمون ومصون واعداء دین ودولت علیه لرینه قهروسرنگون ایله آمین مآل فرمان همایون وکرامنامه حضرت صدر مکارم ارکملی خان البیسشم روسیه لویه تبعیت ایتمک جمیله پیشوسی اولوب حدود ممالک آذربایجان وبالخصوص قلعه ایروانه تجاوز وتخطی ایتمک لازم کلوب ایسه سلطنت سنیه شاهانه ده واقع وزراء عظام ومیرمیران کرام وسرلشکران سپاه ایله خواینلری آذربایجان وصکدارلان طاغستان بالجمله بره علی الاتفاق مقابله ودفع اولنمق خصوصنه اهتمام ایتمه مرا وزبان بیورلیدقلری مادهٔ مزبوره منفصل رقیمهٔ سنیه ارسال ومیرمومی الیه بنده لرینک تقریرلرندن علیه ده علیحده معلوم خاصانم اولمغله الحمدلله والمنه بوخصوص ایله تمامیله اهل السنة والجماعة واهم مذهب بولنقله جمیله سائر خواینلری آذربایجانه قیاسکلری اولیوب اوغوردن وخدمات جلیله علیه ده بالصدق والاخلاص جان فشان ایلمکلرین اولباب اولوالالباب اولینلرندن اولوب اسلاف عشیرة امجادلری مرتبهٔ اخوتدن ازیده مصدر امور اولوب علی الاتفاق خدمات علیه ده بولنمشلردر وجناب روتیلدی دخی اتفاق آرادین یولنده وپادشاه اوغورنده بذل مقدور ایده جکمی خدایه ظاهردر وچندماه دن بروبالدفعات کیفیت تهیه مسفوراری کلی جانب طرفندن عسکر وافره ایله محصور وبرمقتضای غیرت دینیه جانب شناکارلرندن علی قدر الطاقة ذخیره وعسکر ایله معاونت والحمدلله تعالی تخلص اولینغی میرمومی ایله بنده لری الراف یله تحصیل وتوقف ایتمکله مظهر شکران معلوم عالیلری بیورلمغله مزبوره برقاچ سنه دن برو ارکملی خانک ضبط بنده اولمق جمیله قبوسنه روسیه لو عسکرینی وضع ایتمک قصد نده اولدیغی جمیع خاصانم اولدقده آویزانی طرف ابتدروب ومحافظ اسبابنه درکار اولندقده فیمابعد طرفندن معاونت اولینمیوب قلعهٔ مزبوره ینه خان مسفور طرفندن ضبط اولمق اوزره روسیه لو طرفندن ترک اتاکی یه ورک جانب شناوریه ورود ایدرکن تنبیه آمیز تحریرات نخوسه ارسال ودخی معلوم دولتلری بیورلمغله الویکخان مسفور روسیه لو یه کالیله تبعیت ودرون وبرکسدن طریق واسع کشاده وبیدر پی کندویه طوب وچرخانه ومهمات سائره ورود ایدرصد ودممالک اسلامه تخطی وتجاوزه متوهمی وآماده اولدیغی دخی معلوم عالیلری ایدکچ تقلوس عن اصل دولت علیه ابدپیوندک بناس اولوب ودرون آذربایجانده قلاع یکپاس اولیوب قفل رصین اولوب معاذ الله تعالی تأیید کفار وفجار ودرونده روسیه لو دخول ایتمک لازم کلورایسه کل ممالک محروسه رفترس اولدیغی جای اشتباه دکلدر تاریخ شنامه دن چندروز مقدم مزبوره قلعهٔ مزبوره ایلیسمک مخصوص طرف شناکارلرندن مکرار جانب مغدرت نشان تکرار قلعهٔ مزبوره یی محاصره ایتمک اوزره اوغلی ایلی مس مرزایی واماماری داود بیک وشمخی الدینلو علی سلطانی عسکر وافره ایله ارسال وطرفدن ینه استعانت الله کل ینه بناءً حیاتین ورود ارنده توفیق غایت بار جلت شانه ایله مدافعهٔ اعداء حضوصنده اهتمام ومعاونت اولمامزی واهالی مزبوره دخی برمقتضای غیرت اسلامیه متانت اوزره لوکت وتعصبت دین شریعت حمیده یه پابرجای استقامت اولدیغین تحریرله تقویت ویرلمشدر ومقدمًا نادرشاه وقتنده کنجه قلعه سنی احداث کوزیر اسحق پاشا ویوسف پاشا مرحوملر طرفندن کالیله معاونت اولینغله بناءً صوب والاتلرندن دخی استعانت وحال تکدر مآلدرین دولت علیه یه عرض واستمداد بیورملری بنابزله بادلات مخلص برقطوه محرره یولله عریضه دخی طرف دولتپناه دن ارسال اتخاذ اولنان ایران بی صاحب وهرکس بر مملکت ضبطیله طوائف ملوک اولوب خود بخود روسیه لو یه معاونت ومقابله ایده میجکلری معلوم سعادتلریدر جمله مزمحرمت وشفقت پادشاهانه لرینه محتاج میرعالی قدر ابراهیم بیک بنده لری باماشر علیه زمان ایراد نکلدن برو روسیه لو طرفندن غائل تحرکات نمونه سی والمیماری وارکملی خانک دخی آدملری معاً خواینلری آذربایجانه رواج رفته ودوراتمیله کبرای طاغستان اولوسمی خان وشمخال وآغ قوشه قاضیسنک امانلری موقتمز ایله تسلیم وکوه البرز نشین اولندقده عسکر وافره ایله کیخده ویاحوالی جاریه جمع اطلق اوزره بیرمومی الیه موقتمز معاهده لرینی یعنی خواینلرینک مشارالیهم تحریرلرندن معلوم سعادتلری اولوزیر بنه تعالی خدمات دین ودولت علیه ده تشمیر اعداء اهتمام اولینغه بی اشتباهدر خان مسفور وقبله تأدیب وکوشمالنه همت وساعده علیه بیورملری خصوصی غازیلو وزیر اعظم افندمزه دخی باعث مجال تحریر ومیرمومی الیه بنده لری ضمائم مأموره سیله ارجاع وعطای معتبه زدن فضیلتلو علی افندی داعیلری دخی ترفیقا ارسال وخاصتهٔ انسبو دعانامه تحریرینه بادی وفورشده نادی سعادتلری فلندی انشاء الله تعالی لدی شرف الوصول میرمومی الیه فی الحقیقه رشید وفهیم بنده لری اولوب چندماهدن برو بوحوالیک جمله کیفیاتنه واقف اولمغله منظوفتدن واقفدر میرمومی الیه دلیلری تقریر لرندن دخی معلوم عالیلری بیورلمغله خان مسفوردن فیمابعد امیت جائز اولیوب میرمومی الیه الهذا مذاکره اولندیغی وجهله اوزره طریق مزبورک هدم اولنمسی نامعده بیورملری خصوصی تفصیلدر علیه یه عرض بیورلوب بولنان بولده جانب وفاجانب ایرینی خاطر دولتلرندن دور وابعاد بیورلمیوب رقیمهٔ رأفت سیرلری ضمننده ارجاع عطیات لائقه یله یاد وتفریح الفؤاد بیورملری مأمولدر مامی ایام دولت واجلال کلهام دار

سلطانم

حضرتلری مناغ اولسون

دولتلو عنایتلو مرحمتلو افندم

عرضحال قولاری اولدرکه اکرلطفاً وکرماً بو قولاری اهالندن سنوآل شریف پیوسه کوتزآمرحوم ومغفور صاری مصطفی پاشانک
قلمه سایی ملعون آیدر شول ارکلی خاصلت نشان روسیه کفره سنه تابع اولوب برابر روسیه عسکرین کتوروب تیمورخان
ایله محاصره ایدوب اطرافنده اولان قریه لری خراب جدارلری هدم وآغاجلری قطع وآتشده یاقدقده توفیق بارایله اعانت
دولتلو عنایتلو مرحمتلو محمد حسن خان افندمز اولوب اولطرفدن سیز افندمز لرکی طائفه سیله ارکان سپوریق سیله معاون اولوب
خائب وخاسراً اوزره رجوع ایدیلرو عسکرلری مضمحل اولدیغندن ناشی حق سبحانه وتعالی حضرتلری معاون اولوب سیز افندمز
طرفندن اعانت ومددکارلری اولونجه اول کافرلر دین بو اسلامه ظفریاب اولهرو بردی عرض ونیاز ایدرکه اول
شول کافر روسیه ایران طرفنه مرور ایتمده ایکی قاپودار الحمدلله ایکیسیده سدمحکم وباغلو در بر بر بندر طرفندن که جزئی قوتیدر
بو طرفدن که شمدیه قدر بو یاخی ضعیف کورو ب ایسترکه فرصت بولوب اسلامیتی ازاله کتوره پس لایق اسلامیتی اولدرکه ال الروب
مدار اعتقاده بر برینه حمیت ایدوب یاردم قیلالر و بردی عرض مزاولدرکه هرکاه لطف ایدوب یاردم ایتمکدن سنوآل
اولونورسه دولتلو شکی خانی سزاوقره باغ سرکه لرین که عالیجاه محمد سعید خان وابراهیم خان وآغاسی خان وآندن غیری نه
قاچاقسوزلرین پر قیلوب که اکر اسلامیتی طرفنه شول کافرلرده عسکر کله وحادثه یوزویره عمومًا اعانت ایدرکرکدر
افندمز حضرتلرینکدخی مزاولدرکه سیزلردخی شول جانبدن اعانت اسلامیتی ایدوب یاردم ایده سیز ان شاء الله تعالی
بی بهره ویی مرزاولیه جقلرندن رضدایه ظاهرو عیان در

سابقا قارص محافظی وزیر مکرم غزتلو سید ابراهیم پاشا حضرتلری طرفندن وارد اولان تحریراتک خلاصه سیدر

٢٣٢ و ١٩٣

افادهٔ حالدر

بایزید طرفندن ارسال اولنان عرض و محضر موجبنجه التماسلری قرین حسن اسعاف اوله جغنی متضمن مشار الیهک بایزید متصرفنه کوندردیکی بیورلدیسی لدی الوصول دعای دوام عمر و دولت شاهانه یه مواظبت ایلدیکن

اشبو فقره دخی الکای ایرانیه نک طرف طرف اختلالنی بیان اولوب واولحوالینک اختلالی ان شاء الله تعالی دولت علیه لرینه خیر محض و بصره نک تسخیرینه و ایران طرفنک حدودلرده ملحوظ اولان مضرتلرینک بالکلیه برطرف اولمسنه علت مستقله اولمغله بو دخی قوة بخت همایونلری اقتضاسی تسهیلات سبحانیه دن ایدوکی معلوم همایونلری بیورلدقده فرمان حضرت منه الامرکدر

بو اثناده شوشی خانی ابراهیم خلیل خان عساکر کلیه ایله قره طاغ خانی مصطفی خانک اوزرینه هجوم و قره طاغ مملکتنی تمامیله ضبط و قلعه سنی اخذ ایتمکله مصطفی خان اوچ بش نفر سواری ایله خوی خانی جانبنه فرار ایدوب الیوم خوی خانی احمد خانک یاننده اولدیغی بایزید متصرفی مشار الیهه کوندردیکی قائمه سنده تحریر ایدر

بو ماده یی اوچ کلیسا قلفه سی دخی شقه سنده بو وجهله تسطیر ایدر

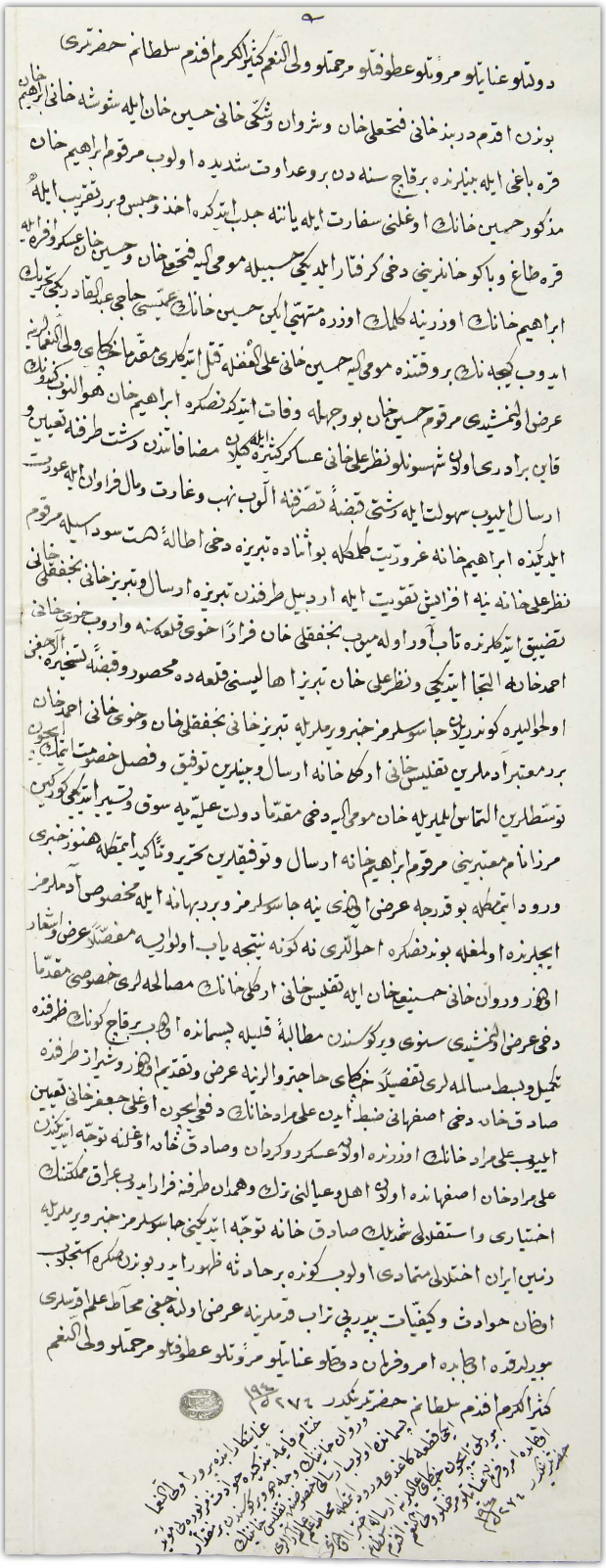

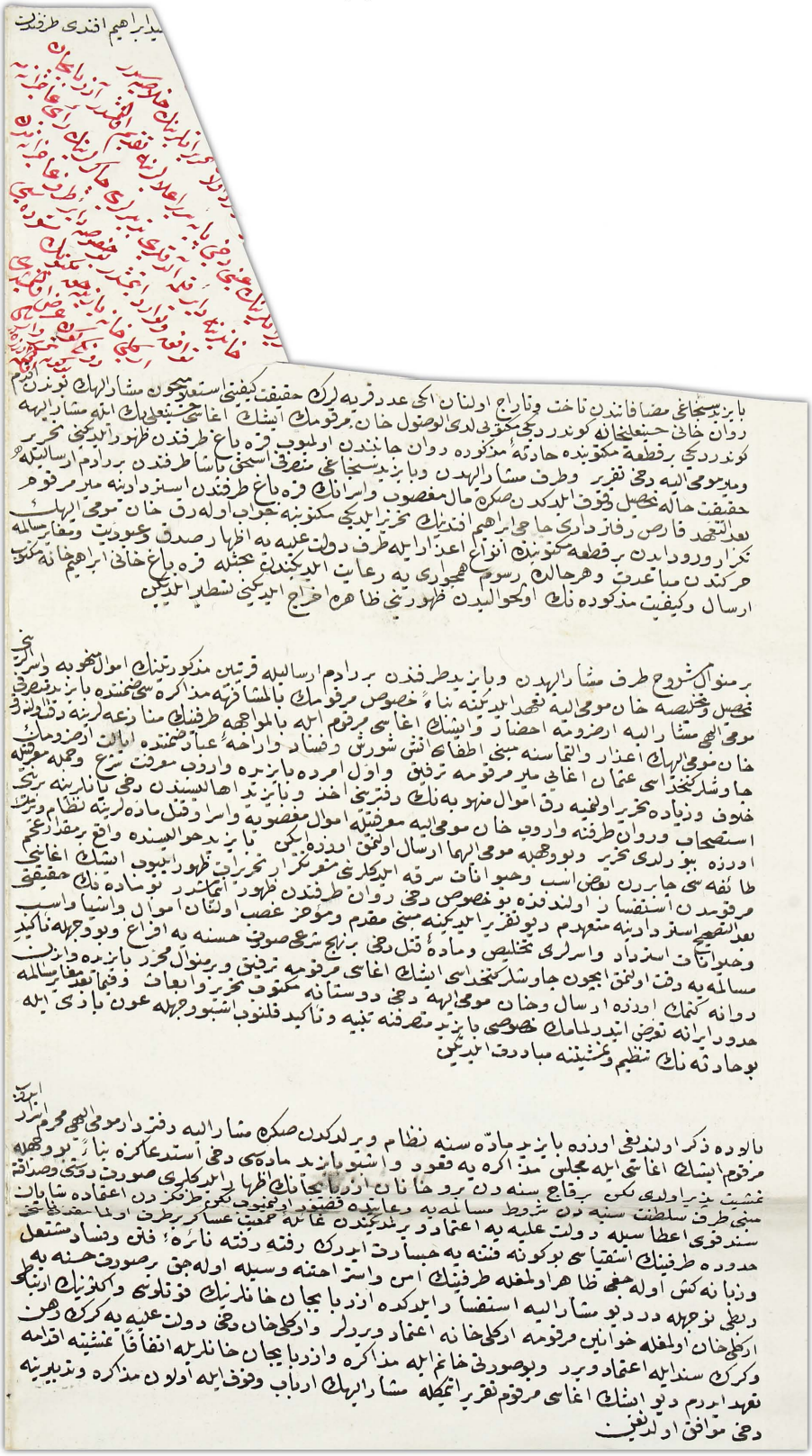

صورت مرقومه نك برمنوال مشروح ارکلی خانه تحریر وتفهیمی مهر حال عبد دولتی وزیر مکرم عزتلو سلیمان پاشا حضرتری
طرفندن افضا اتمکله بوکیفیتك مذاکره وافاده سنجون هیلدر والیسی مشار الیه طرفندن ارسالی مطلوب
اولدن ادملرنك ورود لرینه انتظار اولنوب انجق ارضروم والیسی مشار الیهك تاریخ قائمه سی اولدن عزه
رجبه دکن اردی ورود اتمامکله بمنه تعالی بوندن بویله لدی الورود صورت مرقومه مذاکره وفیما بعد
غائله سی حکمیه حك وجهله تمشیت وتنظیمنه دقت اولنوب اوزده اولدیغن ارضروم والیسی مشار واردوناظری
موصی الیهما مهر لریله مهور برقطعه قائمه لزده تحریر ایدرلر

روان خانك کیفیت مرقومه ی حاوی مقدم ومؤخر
ارضروم والیسنه کوندرلکی اکی قطعه فارسی العباره
مکتوبلرینك بودفعه ذریعه سنه
ارسال اولندیغی قائمه سنده مذکوردر
تحریر اولنمش

روان خانی سنعلیخان طرفندن ارضروم والیسی مشار الیهه کلن فارسی العباره مکتوبلرك عینی ترجمه لریدر

بعد الالقاب
معلوم عالی اوله که بوانشاده ابراهیم افندیدن برمکتوب کلوب مضمونده نادرشاهك عهدنامه طلبندن بونارنجه کلنجی
میانه ده محکم ومستقر اولون بنیان سالمه ی محافظان حدود وسنور ناسیس وتحکیم ایده لرکه سبب ازاحه غائله فساد ومستوجب اراحه وارامش عباد وبلاد اوله دیو اظهار اولنمش بعض اوقاتده عدم اطلاع دوستان ایله
ارازل طبعلردن بعض خصوصات جزئیه وحرکات نادره ظهوریله کتوملك اشتلاو منشاء حدوث فتنه وفساد
حکملك وترتیب لشکر اتملك وباعیاذا بالله تعالی تاخت وتاراج ظهوره کتوردیکی ضامن ومتعهد اولدیکمه اطراف
اولدن سوانح کلی ظهوره کله عظمت وجلول الهیه قسم ایدرکه بو دوستلری ضامن واقع اولدیکی ایچون سنك
وجواب ازدیاد بجاندن اهالئ روم اوزرینه عسکر کلمك ودست درازلق اتملك خلوف وضمایرلری اولان
طریق مسالمه ودوستیده خوش رفتار اولوب ارکان دولت علیه عثمانیه نك خلوص وکدورکتابق
امورلرن بعید وبرطرفدرلر وهرنقدر وکیل السلطنهٔ ایرانك نیده لزده دخی مملکت کیدرلك وعظما واهالئ ازدیاد بجان
راعیه سی اولیوب بصره ماده سی اتفاقی برایش واقع اولمندر بوخسه خوانین وعظما واهالئ روم ایله معارفلری وخصوصت
عهد نادرشاهدن برو مستقر اولون عهدنامه نقضنده انك ایله متفق اولوب اهالئ روم ایله معارفلری وخصوصت
ایلمازلر وبوخیرخواهلرینك قولنی تصدیقه نظرًا والئ والاتك تحریراتی وعالیجاه احمدخان بوکونکده
واصل اولوب بودوست صداقت اسلوبلرینك صدق مقاله سی معلوم اولوب وباخصوص بایزیدك نهایت
اموالی که مقدار وده اغماریوز لیره سی اکرچه بودکره کوده اموال مذکوره ی استرداد ممکندر نهایت
بوجهله که اسحق پاشا واهالئ بایزیدك ایشلری ظاهرهم حقوق اندیشه فیاس ایدرلرکه بودوستدار
اموال مزبوره ی غارت ایدوب فره باغلیده نیت اغتصاب طرف شریفکزه اظهار اولنمکه کندواولکردن
برخی اسحق پاشانك معتمد برادرینی برابر نفیس وارسال بیوردب کندوکوزلریله اموال واسرای معاینه و

ایدوب عداوت وعناد و دروغ امیز کلوملری معلوم بوردیکه بهرحال ادم کوندرمکده مساهله بوردیکه ارهواده
بود و دوستلرینی دوستلقده راسخ دم وطریقهٔ مولاوندهٔ ثابت قدم تصور بیوردب همه اوقات اتواب مراسیوت
ونکهانیا فی مفتوح بیوردب حقایق حالوت حیریت علوماتی خصوصاقلری انضفا میله تحریر بیوردقلرنی تفضلاً
انجامیزیر اولود

عالیجاها جلودت دستگاها دوستا اخا

بابزیداهالیسنك امللی خصوصجون عالیشان مسعلیابك حضور فیض گنجوره روانه اولدقدن صکره ابراهیم خانه مکتوب تحریر
وارسال اولنوب استبو مکتوبك تحریرندن صکره جوابی وارد اولمغله مکتوب مرقوم استبو مراسلة الشوقه امطویاً حضوره
عالیلرینه ارسال اولندی تاکه معلوم اولهکه استحق پاشا نه صورتده استادانمشدد بوندن صکره جنابکز مختار اردد

بعد الالقاب

معلوم رای عالی اولهکه بواوان میمنت نشانده مرسوم قدیم منشیان عطارد نشانلری اولون مراسلهٔ محبت امیزلری عز وصول
ارز انی بیوردب صحت وعافیتلرینی مخبر اولمغله سرور غیر محصور حاصل اولمشدر بابزید قریه لرندن انجی قریه نك
تاراج اولدیغی بیان بیوردیوب بابزیداهالیسنك انهاسنه نظرایله بوولایت اهالیسنك بومقوله حرکته مصدر
اولدقلری اظهار بیورلمش حونکه اول عالیجاه بوطرفلرن احوال کیفیا تندن مخبر اولوب اویله که بزدخی مطلع
وکلن ابراهیم افندی وقاضیك عظماسندن استفسار بیوردیکه کیملره سی همحوار واحوال واطوار وکیفیاتلرن
بولد و دوستلرینك وبوولایت اهالیسنك حالللرندن خبردار اولدقلرنه بناءً ابراهیم خانکه مردیاغی وشوردیقلی
بدنهاد بركسنه اولوب دائما معرکه کیرلك وخصوصات انگیز لکی معتاد انمشدر بنجه مدت بوطرفلرده قتل
وغارته متوجه اولوب بوولایتلری تخریب ایله کندو رعایانهٔ امید بخش تعمیر ایدوب رهب وغارت مراسمی
ترك ایتمامشدر بو دوست بی اشتباهکز برفوج عساکر رزم ازمای اولطوایفك سرزاهی انجون معاونتله
وشوارعده مهیای کین کین اولهرق نفیرین اندیکمه بناءً بای شروشورلری نوطرفده مقطوع ودست بردلرینه
محروم ومخذوع اولوب چاره لری طریقی مسدود اولمغله عادت قدیمه لرینه نظراً دست تعدی فی غیر محلله
دراز ایدوب بوکونلرده اهالیٔ بابزیدی غافل بولوب الکی قریه لی تاخت وتاراج ایدوب غنیمتلرینی
عودت ایتمشلر در بو خبری استماعدن صکره دوستلق وهمجوارلق حسبیله استحق پاشایه ادم کوندروب کندو
املرندن برینی تسییر ایدوب بوخیرخواه دوستلرینه اموال منهوبه نی استرداد برله
بوولایت اهالیسنك دامن حالللری بومقوله لوث تهمت ایله الوده تشریف بیورملرینه موحی اولمغله استحق پاشا بوخصوصه
اعتنا ایتمیوب جواب ناموجه کوندرمشدر حونکه جنابلری اولطرفه تشریف بیوردقلرهمادهکه واقع اولهرق
صدق وکذبنه اهتمام بیوریلهکه عیب پرده میانه ده فتنه وفساد حاصل اولمیه وظاهردهکه بومقوله
ظهورات ایله دوستلری منهم اولمیه لر مادامکه بو دوستلری مال واسرای منهوبه لی بوکا رشوده مصدر اولمشلر
اولطرفدن ابراهیم خانك اتباعندن استرداد وقوع بولمغین ابراء ذمت حاصل اولمادن بناءً قلیه جنابلری اولطرفدن
برادم تعیین بیوره لر وباخود استحق پاشایه امراره لرکه بوخیرخواه طرفنه برادم کوندره که ابراهیم خانك
یانه ارسال برله مال واسرای منهوبه لی استرداد وبوبابده رفع مظنه برله ابراء ذمت وسلب تهمت حاصل
اولوب بزم صدق وکذب کلاومز ظاهر اولهرق بوبو دوستلرکزه معلوم ومحقق ورای عالیکزده یوشیده ومخفی
وکلردکه بو دوستلری بروفنده بویله اعماله راضی اولیوب خلوف رویهٔ دوستی وسابقی سلم ومصافاته
حرکته مرکب اولیوب بوولایت اهالیسی دخی جرات ایتمازلرکه بو دوستلرکزك اذن ورضاسی اولمدقجه
بومقوله حرکته مباشر اولهلر وابراهیم افندی وسائر عظمای فارس کما ینبغی بومعنایه مطلع اولمغله
استفسار بیوریلورایسه بوحالك حقیقتی منکشف اولورکه استحق پاشا واهل بابزیدکن کلوملری بودرکزك
حقلرنده محض خلوف ودروغ وتمع مدعالری نورحقیقتدن بی فروغدر بومقوله نسبت بوولایت
اهالیسنه نادرواویله حرکت شنیعه احیا حقلرنده کذب صرف وافترادر اکرجه فی تحقیق حاله مل بیوردرلرسه
صورت مقدمه معلوملری بوریلور وسائر احوال ایشك اغاسی حسنعلی بکه سیارش اولنمشدر ان شاالله
حین حضوره افاده ایدر

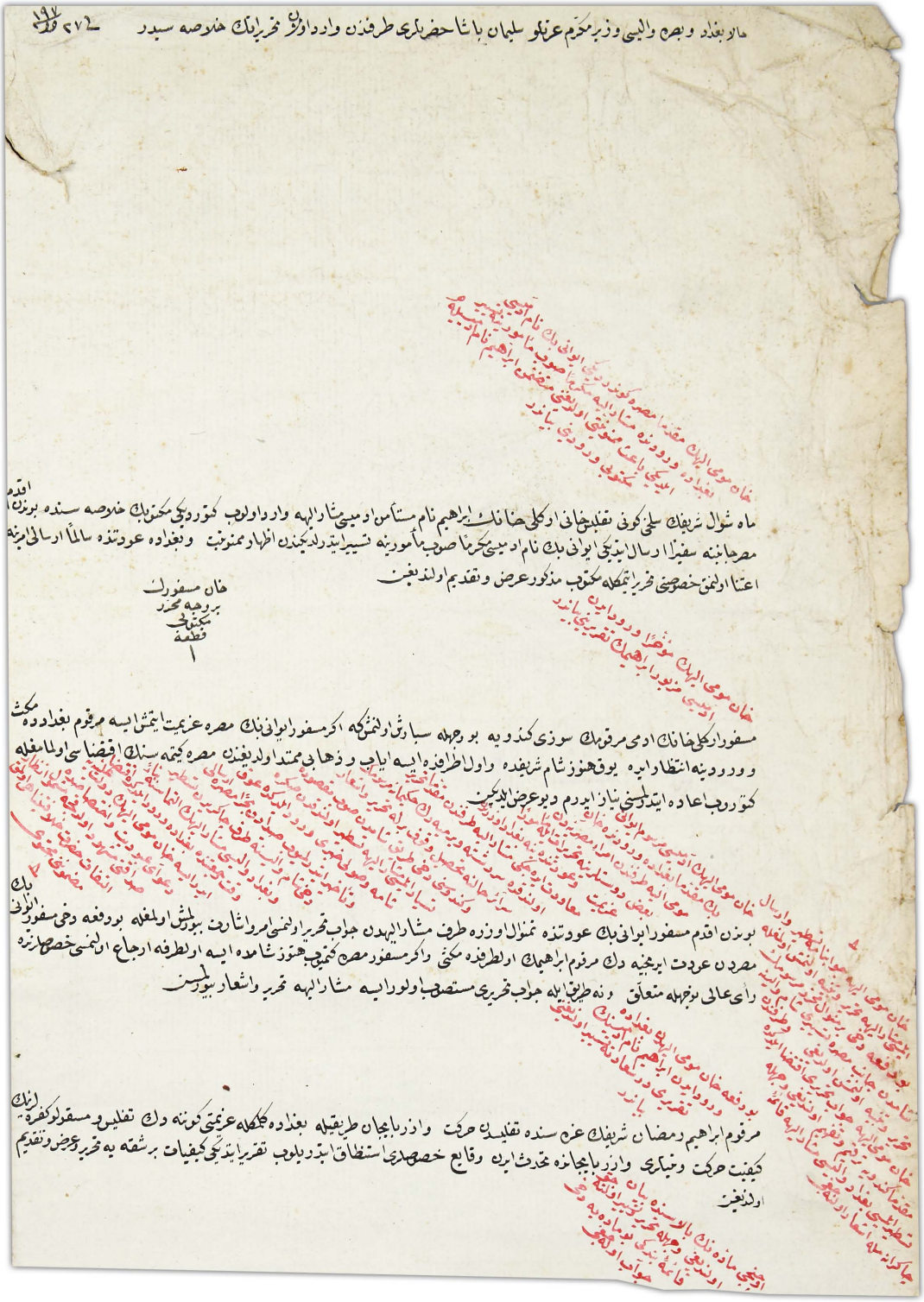

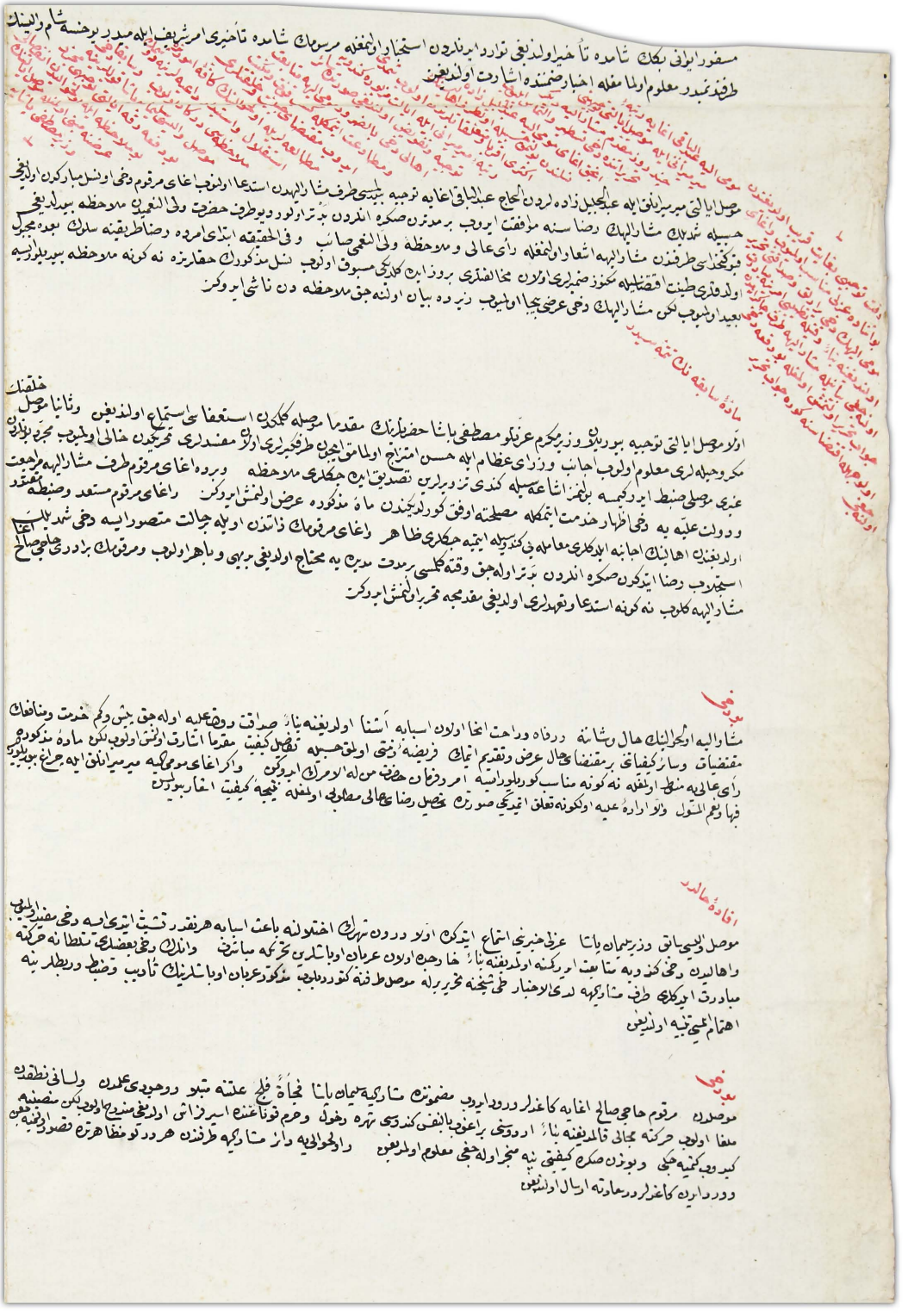

اقتضا سنه کوره امیر یغی
اصدار التیر ریلجی

مار دین عنایر زدن سوکجی عشیرتنك ملکی هیبن فی الوصل مفسد اولوب بوار الفده دخی دیارکره متعلق سوکجی بکلکی کندویه توجیه اولنق
هیبله ویوده لرایله عدم امتزاج واظهار خصومت ایله فتنه دن خالی اولدیغی ظاهر واهالی دخی منتظم واوای خدمته اقتداری دخی باهر
اولمغله برمقدار اتلوایله دوصت عیه جاجنه سفره طلب الجی ضمنتن برقطعه امر عالی اصدار میضمونتن اکر سفره کلمکدن اظهار عجز ایدرایسه
سوکجی بکلکی اوزرندن رفع ایله اخره توجیه اولنه حتی اشمار بیوردیلوب طرف شارکره نشاری منطقای عالی ایدوکن ومرقومك
سفره کلمیه مکی اکرچه ظاهر اولوب امتحق بکلك اوزرندن رفع اولنقن نوعا کندویه تادیب اولورمد حظه یه بوصورتله تحریراولنق اولدیغی
شارحیه ورقه قطعه قائمه واکی قطعه شقه سنه تحریرید

تفلیس خانی ارکلی خانك ارسال ایدکی ابراهیم نام کمسنه نك تقریریدر

بوروسیه خاقانی موسی الیه طرفندن ایراد ایدیلن مواد تدن
تقریرك افاده ایلدیکی مواد تدن

مسقولوایله لزکی میانه سنه قویی منافرت وبالمما طاغستان اراسنده محاربه لری واقع اولمه کلوب لزکی طائفه سی تفلیس وتفلیسه تابع
کفره اطفالنی نهب واسترقاق ایره کلدکلرندن ارکلی خان دخی لزکی طرفندن دکمیر وبرمدتدن برو لزکیلك برفرقه سنی طرفنه جلب وتکریه
لزکی خراج خانی احمد خانك قزینی کندو اوغلیچون نامزد وبوتقریب ایله موسی یه احمد خانی واعیان خانه متعلق لزکی فرقه سنی طرفنه جلب واتفاق
ویکرفرقه سنك رفع غائله لریچون مسقولویه موافقت وبالاتفاق اوزرینه وارمق طریقیله کتاب ایچون بوندن کرماه مقدم مسقولو تفلیسه
طائفه سنك ماداسی اولدن اتا تول طاغنی التی ماه ظرفنده شق واکی طوب عربه سی کیجه جك مقدار طریق کتاب ایچون مذکوردن
عبور وتفلیس اوزرندن مرور ولزکی اوزرینه وارمق ایچون ارکلی خان ایله بالمراسله مخابره وتصمیم اولونه اولدقدن

بوروسیه

ارکلی خان ظاهرًا وباطنًا دوصت عیه نك صداقتکاری وحفظ اولون الطاف شاملة الاکناف اولیای نعمتی تعداد دن خالی اولیوب ومسقولو
ایله میانه لرنده اولون استشاره لری بوده کبو بوندن اوقدم ارسال بیوریلان امرنامه ده اشارت اولندیغی اوزره نادرشاه مسقولودن طقوز
ملیون کوه هرملیونی بوزبك نومان ایچه دن عبارت استقراض وبرلنه ایران ممالکندن باکو وکیلون وکی وشروان ممالکندن ارهان
ایمکله لزکیلك غائله سنی رفع ایتکدن صکره ایران ایله وعدای مذکوره یه مباشرت اولوب ایچه لری ویرد ایله نفع المطلوب بوروقت امر نیه مبادرت
اتیونلر لکن مرقوم ابراهیمك سوزینه کوره ایچه لی دیرسه لر دخی ایران وعد اسندن کف یدایتمیه حکملریخ

دولتلو عنایتلو مروتلو مرحمتلو عطوفتلو ولی النعم کثیر الکرم افندم سلطانم حضرتلری

بو دفعه قپو کتخدامز توقیعی سعادتلو چلبی افندی بنده لرینک چوقداری قوللریله شرفریز صدور اولان بر قطعه مفصل قایمه
عنایت دائمه ولی النعمانه لرنده بو اثناده طائفه روسیه یه متابعت و استناد ایدن تفلیس خانی ایرکلی خان ایله سلومان
خباثت نشانک دقایق حقیقت حال و حرکاتلرینی بالتحری ظاهره اخراجی بو قوللرندن مطلوب بیوردیغی و سریعاً و عاجلاً
معتمد و سخن شناس جاسوسلر ارسالیله قطعا ریب و اشتباه قالمیه جق و اعتماده شایان اوله جق وجهله الحاله هذه
خانان مرسومانک و روسیه لونک اطوار و حرکتلری نه وجهله در تصحیح و تحقیقه مبادرت اولنمسی و قبه
خانی فتحعلی خانک مقدما مکتوبیله تحریر و انها ایلدوکی شهزاده عباس میرزانک کیفیت و حقیقت حالی تصحیح اولنمسی
خصوصی و لزکی طائفه سی اهل اسلامدن اولوب اوته دن برو دولت علیه نک خدمتلرنده بولنملری حسبیله طائفه
مذکوره نک لدی الاقتضا ینه خدماتده بولنملری ملحوظیله طائفه مرقومه دن طرف بنده لرینه وارد اولانلری
رد ایتمیوب از دل و جان خدمات دولت علیه ده ثبات و قرار ایله قیام ایلملری اسبابنی تنظیم و استحصاله
اهتمام اولنمسی و اطراف و انحایه مدنگاه تیقظ و بصیرت ایله تعمیر و تقویه لری با امر عالی عهده چاکرانه مه
حواله بیوریلان خسنه و ازغور و خرتوس و اخلکلک قلعه لرینک تعمیراتنی اوزاتمامق و نه وجهله ممکن ایسه
اسباب تقویه لری استحصالنده قصور اولنمامق حالاتنه دقت اولنمق و اقتضای وقت و حاله کوره هر طرفک
محافظه سنه باخصوص فاش محافظی وزیر مکرم سعادتلو خلیل پاشا حضرتلری بنده لریله بالمخابره فاش قلعه سنک
دخی موجب استحکامی اوله جق حالاتک استحصالنه صرف وسع و مکنت اولنمسی و ایران خانلری مؤمن و موحد اولوب
دولت علیه ایله اهالی ایران بیننی جهت وحدت اسلامیه جامع اولمقدن ناشی یکدیکره اعانت ایله حمایه بیضه
اسلامه از دل و جان نثار نقدینه قدرت و شعار اسلام ایله متلبس اولانلره واجبه ذمت دیانت اولدوغنه بناءً
خانان ایرانیه نک حطام دنیایه طمعاً زمره مشرکینه متابعت ایتملری مقتضای دیانت و حمیتلرینه مغایر
اولدیغی جهتدن طرف بنده لرندن دخی اومقوله لره نهانی مکتوبلر ارسالیله امر دینده متانت و تقویتلری حالاتنی
طرف اخره سرزنشنه ویرمیه جک وجهله افاده و اشعار اولنمسی و مقدما خاکپای عالیلرینه تقدیم اولنان معروضات
بندگانه مزده الحاله هذه مسقولودن تفلیس حوالیسنه کلمش اولمیوب و ایرکلی خان مسقولویه تمایلدن نادم اولوب
مدافعه قیدنده اولدیغی و خان مرسومی مسقولودن تبریده دقت اوزره اولدیغمزی و شمدیلک اولحوالیده بر غائله
اولمدیغی مسطور اولمقدن ناشی بو دفعه معروضات بندگی ایله عرض اولنان حوادثک بیننی توفیق ممکن اوله مدیغی
و هر حالده عاقلانه و حکیمانه حرکت برله استجلاب اولنان حوادث صحیحه و لازم الانها اولان خصوصاتی
پیدرپی خاکپای مرام بخشای ولی النعمانه لرینه عرض و اشعار اولنمسی امر و فرمان بیورلمشیدی آچق باش خانی سلومان

خان فی الاصل روسیه لویه تابع و بنده اولمق حسبیله تفلیس خانی ایرکلی خانك طائفهٔ منحوسه یه میل و متابعت
ایلمسی خصوصنده کمال اهتمام و بعض مواعد عدیده ایله متابعت ایلمك حالاتلرینی روسیه لویه ترغیب ایلدیکنه بناءً
طائفهٔ روسیه لو دخی انواع مواعد کاذبه ایله کندوسنی اغفال ایدوب میل و متابعت و تفلیسه کله جك
طریقلرین تعمیر و توسیعنه تشمیر بازوی مکنت برله یوللرین تعمیری تکمیل اولوب روسیه لو بیدرپی تفلیسه آمد شد
اوزره اولدقلرین مشاهده و طائفهٔ روسیه لونك حرکتلرندن اهالی تفلیس متلون اولدقلرندن ظاهراً خان
مرسومه ندامت کلدیکی و تفلیس اهالیسی صورتاً تألیف ضمننده روسیه لوئی مدافعه قیدنده اولدوغنه ورود ایدن
جاسوسلرمزدن معلوم عاجزانه م اولدیغندن ناشی بوندن اقدم تراب اقدام میمنت ارتسامیلرینه عرض و تقدیم اولندقده
مقدم و مؤخر تحریرات عبیدانه مك توفیقی ممکن اولمدیغی بو جهتدندر قالدیکه خان مرسومك فی الاصل روسیه لویه
میل و متابعتی یوق ایدیسه ده تابع و ربط درون ایتدکدن صکره جمله دن زیاده اظهار صداقت و خدمتلرینه
صرف مقدرت اوزره اولدیغی و اچق باش خانی سلومان عن اصل خائن دین دولت علیه و نه وجهله حیله کار
معلوم ولی النعمانه لریدر خانان مرسومانك بربرلریله اتفاق و اتحادلری بر رتبه ده درکه بربرلرندن مفارقت
و مغایرت ایتملری حد امکانده دکلدر و فیما بعد دك و دسیسه لرندن بر وجهله امنیت جایز اولمدیغی محاط علم عالیلریدر
لازمهٔ ذمت عبودیتم نوبنو ظهور ایدن حادثه و استجلاب اذهان اخبار و آثاری بلا توقف خاکپای عالیلرینه عرض
و تقدیم ایتمکدر اقصای امال بندکانه م آنجق رضای میامن اقتضای ولی النعمی یه موفق اولمقدر صدق و حقیقتدن سرمو
انحراف و خلاف واقع بر حرف عرض ایتمك وظیفهٔ حال چاکرانه م اولمدیغی علامه الغیوبه ظاهردر امراء چراکسه دن
انانوره ایکی قونق قریب چیم نام محلده ساکن احمد بك نام کمسنه ایله معارفه و مؤالفت سابقه مز اولمق حسبیله آدمیسی
موسی یوزباشی طرف بنده لرینه کوندروب شفاهاً سپارش ایلدیکی حوادث صحیحه و روسیه لونك کیفیت و اخباری
و آدمیسی مرقومك بالجمله تقریری بوندن اقدم بر قطعه قائمهٔ چاکرانه مزه درج و تسطیر و مخصوص تاتارمز قوللریله خاکپای
ولی النعمانه لرینه عرض و تقدیم اولنمشیدی بو اثناده محل مزبوره ابعاث اذهان معتمد جاسوسمز ورود ایدوب روسیه لونك
تفلیس خانی ایرکلی خانك معیتنه شدیدلك مأمور ایتدکلری عساکر منحوسه لرینك مقدمه سی اوچ بیك نفر روسیه عسکری
ادوات جنك و پیکارلریله توسیع و تطهیر ایلدکلری جبل انانوردن کذار و اشبو ماه تشرین ثانی نك اوچنجی کونی
ایرکلی خانك ایکی نفر اوغللری و معتبر توادلری استقبال و بلدهٔ تفلیسه ادخال ایلدکلرین صحیحاً خبر ویردیکندن بشقه
عقیبنده دخی درون تفلیسه ابعاث اولنان دیکر معتمد جاسوسمز دخی توارد ایلیوب عساکر منحوسه رؤسالرینه
مجدداً مزین قونقلر ترتیب و تنظیم و تعظیم و توقیر ایله نزول ایتدروب تقدیم مراسم مهمان نوازی یه اشتغال
ایتدکلری جزم و تیقن اولنمشدر عسکر منحوسه نك بو اثناده تفلیسه ورود ایتمکدن مقصودلری ایران و طاغستان
ایله کوریله جك مواد و مصالحمز واردر دیدکلری مجرد عادت خبیثه لری اوزره حیله و خدعه ایله اهل اسلامی
اغفال اولوب ایام شتا مرور ایدنجیه دك اهالی ایران و خانان آذربایجانی تألیف و کلمات دلفریب ایله
کندولرینه تبعیت ایتدرمك قیدنده اولملریله و اول بهاره دك جمله مالزمه لرین تهیه و تنظیم ایدوب انانور
طریقیله تفلیسه بش مرحله اولور قراو نام محلده اقامت اوزره اولان جنرال معیتنده اولان اوتوز بش بیك عسکر
منحوسه و طوب و مهمات جبه خانه و لوازمات سائره و هیئت مجموعه سیله ایام بهارده حرکت و بو جانبه توجه

وعزیمت واودن الکی بابل عسکر منحوسه لری دخی آجوه بای خانی سلوماس برجانب میانه ورود ابده جکاری موثوق
الکلام ومعتمد علیه جاسوسلر مزلق اخبار لریله ظاهر ومستبان اولمغله وقبه خانی فتحعلی خانك مقدما
تحریر ایدیکی شهزاده عباس میرزانك کیفیت وحقیقت حالی خوی خانی احمد خاندن وقره باغ خانی ابراهیم
خاندن استفسار ضمنده مخصوص آدمزایله تحریر ایله قره ورود ایدن بر قطعه جوابنامه لری قائمه عبودیت
دائمه مزایله مقارن مرفوع خکپای حکام احتوالری قیلمغدن قبه ودربند خانی فتحعلی خان ایله هربار مکاتبه ومحابره
اوزره اولوب بو دفعه خان مرسومه ابعاث اولمان آدمز هنوز ظهور اتیوب بوندن صکره آدمز وروزنامه
خان موصی الیهك بعینه مکتوبی خکپای عالیدینه ارسال وهرکیفیت عرض اولنور ایران خانلرینه روسیه لولمزدن
هدیه ایله کیدن ایلچیلرینك کیفیتی دخی موصی الیه احمد خانك مکتوبندن معلوم عظیمه لری بیورلور امر وفرمان
بیوریلنجی وجهله هربار آذربایجان خانلرینه نهانی مکتوبلر تحریر وغیرت دینیه یه تشویق وترغیب اولنمقده
قصور اولنیورکه ممالك ایرانده مستقلاً فرمان فرمای حکومت برشاهلری اولیوب خانلری بربرلرینك
بیلدرنده اتفاق واتحادلری اولمدقلرندن دائما شقاق وخصومت وشورش اختلالدن خالی اولمدقلری
حسبله کذولرینه دخی ضعف طاری وبربرلریله موافقت ودشمن آخره مقاومته اقتدارلری اولمدقلری
دولت علیهٔ ابدی الاستمرارك بوحوالیده قوق قاهرهٔ شاهانه لرین مشاهده ایدکلرنده موحدینلرندن اولدقلری
تقریبله خدمات علیه یه تمیل ایده جکلری فهم اولنور شهدبالك لزکی طائفه سندن بولنوب بلوك نزدیکی
ورود ایدنده نوازش ومهما امکی عطیه وتعیناتلری خصوصنده قطعا قصور اولنیوب جلب اولندقلرنی حائز
مألوف اولدقلری بخشش وتعیناتله برلرلیکی صورتده ضبطی قابل اولیوب تقلیبی واچوبای طرفلرینه تسلط
ایده جکلری امر ظاهر اولمغین طائفهٔ مرقومه نك بوجانبده کثرتی ایله توقیفلری غایت علیهٔ وفهم سنیهٔ
حضرتلرینی کیفی یه محتاج ومنوط طائفهٔ مذکوره عساکر سائره یه نسبت ایله قلیل المئونه اولدقلرندن بشقه
جمله دن زیاده خدمات علیه ده ومحاربهٔ اعداده وغیرت وصلابتده شانت وصداقتلری کرارا مجربدر وطرف
بندکانه تعالی ومناسبت سابقه لری اهل یعنه بناءً کون کلماك اوزره درکار آنجی عدم وسعتمزدن
ناشی کثرتایله جبلریه جسارت ایده بیورلرز فرمان اولیای نعم افندلرمزکز حشمتلو وارغور وخرتوس و
اخلکلان قلعه لرینك تعمیراتنه مأمور بنا امینی اغا قوتلری طرفنه تومنریه دوروب ایروب فرمان اولیای
نعمی اوزره قلاع مذکوره نك تعمیراتنه اقتضا ایدن مالزمه لری تهیه وتدارکنه جد واهتمام وقت
اولنمقده در وفائی محافظی وزیر مکرم سعادتلو خلیل پاشا حضرتلری بندکانه لریله محابره وهرکون حکایات
ایله اقتضا ایدن امور وخصوصلرینه علی قدر الوسع والامکان معاونت وظاهر ترهٔ سرموقصور اولنیوب
وزیر مشارالیه حضرتلری دخی سرحد مذکور محافظه کنده وجمله خدمات علیه ده صرف تاب وتوان اوزره
اولمغله اولحوالینك کیفیت حالنی مشارالیه حضرتلرینك تحریر اتندن محاط علم عالم آرای بیورلور
علم الله تعالی بو قولری قبل ونهار ترك خواب وراحت بر له رضای عباس اقتضای حضرت اجابتی یه
موافق خدمات علیه نك تأدیه وتکمیلنده صرف نقدینهٔ مکنت وبذل ما حصل درت انکده سرموتخاصل
وتهاون اولنمغله مقتضای صداقت واستقامت حقیقت حالی عرض وبیان اتك لازمهٔ ذمت چاکرانه دن
اولدیغنه بناءً تصدیعه جسارت اولنمغله وتقلیس خانی ایروانلی خان واچوبای خانی سلوماس ایله وزوده
اولیای نعمی اوزره کما فی کتابنا رسوم مصالحه ومسالمه یه رعایت اولنده درکنار خان مرسومانك دروننده
کمال خیانت وشعنت مضمر اولدیغنه قطعا اشتباه قالمیوب قوق روسیه ایله بوسرحدلرینك استیلا
وساحل بحر سیاهه سوء قصدلری کما کنمی فی وسط النهار ظاهر وبرابر اولوب بوسرحدات پادشاهی
وجوه ایله پریشان وعساکر وذخایر ولوازمات سائره دن خالی وتقویت واستحکامی الطاف حضرت
اولیای نعمی یه محتاج وشایان اولدیغی محاط علم عالم آرای ولی النعمتلرینك اولدقده اولیابده امر وفرمان
ولطف واحسان دوقتلو عنایتلو مرؤتلو مرحمتلو عطوفتلو ولی النعم کثیر الکرم افندم حضرتلرینکدر

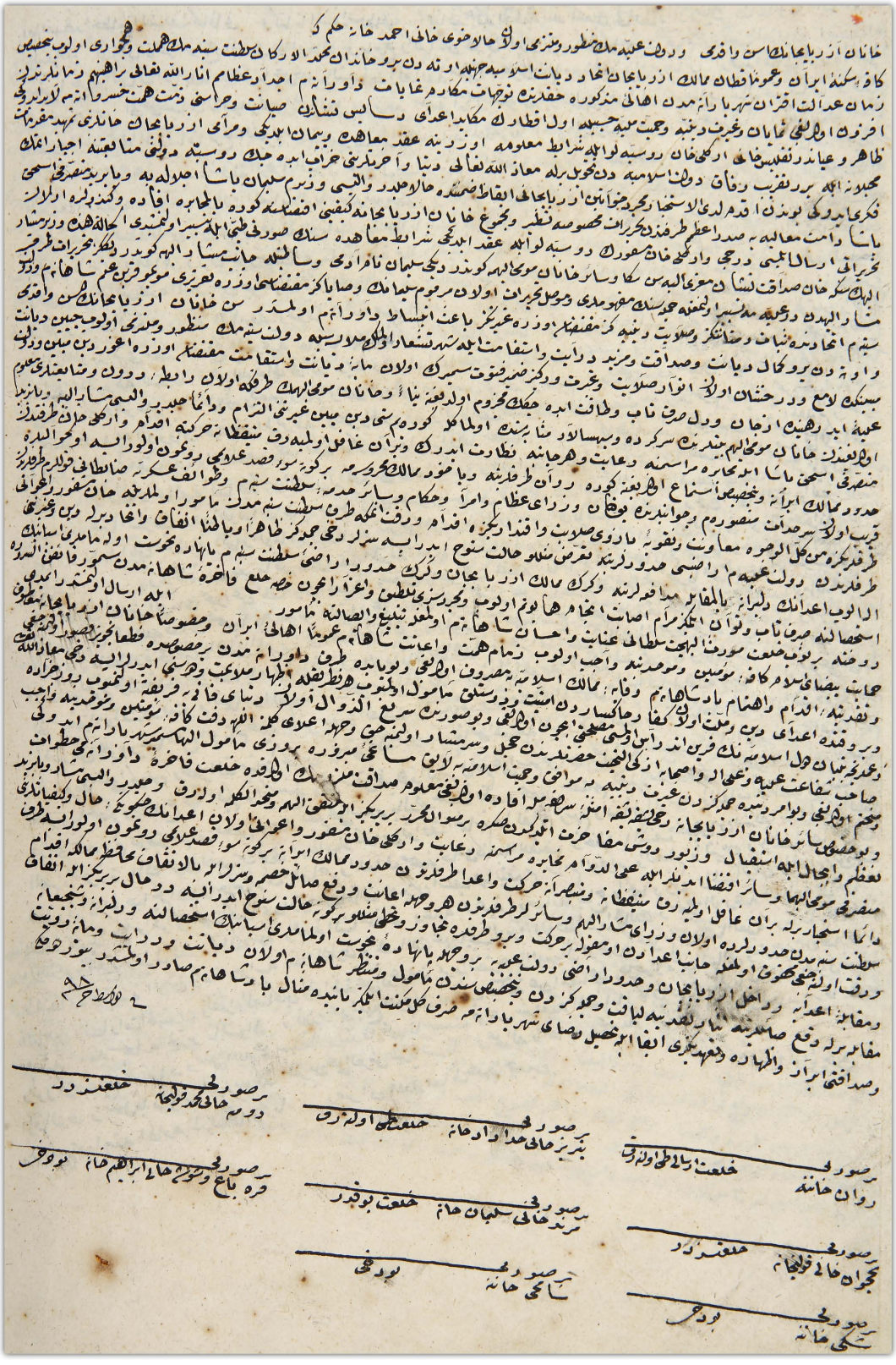

A. DVNS. NMH. d, 9_160

C. DH, 4085

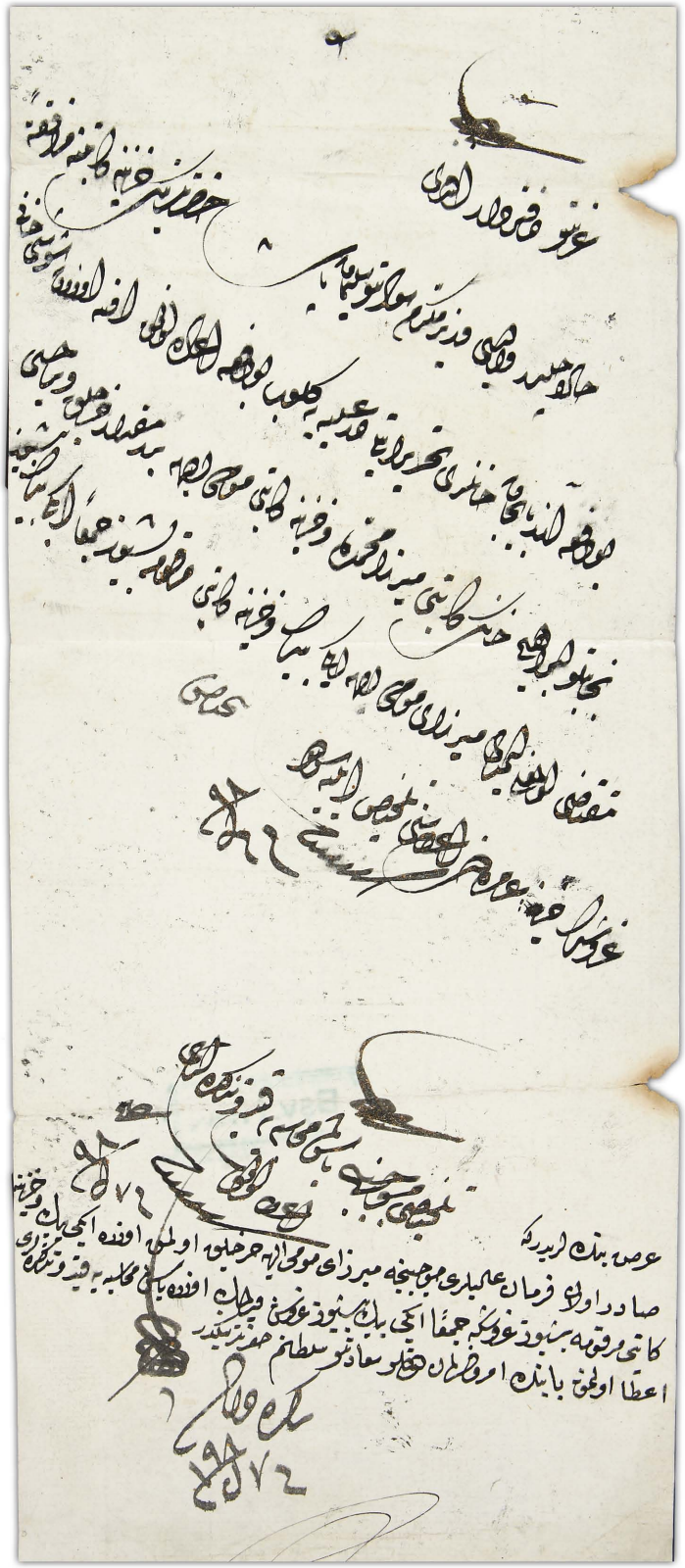

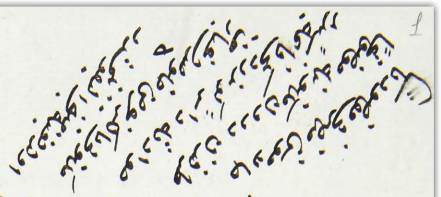

دولتلو عنایتلو عطوفتلو مرحمتلو ولی النعم اقدم سلطانم حضرتلری

تفنگسی وایران وحوالیسنك کیفیاتنه دائر درجهٔ تحقیقه اولمق حالاتدن وحوادثاتی فحصه مبنی بولندیغندن ناشی صیانتده اولمق حوادثاتی تحریره سزاوار بولنمق اقتضا ایتمکله مخصوص طرف قولاغزدن ایران جانبلرینه جلب حوادث ایلیجون برایکی ادم کوندرلیب رمضان شریفان عزیمتنده عودت ایران جانبنده درجهٔ تحقیقه وصول اولنمق حوادثات دربندخانی دیکمکله مشهور رقبهٔ خانی فتحعلیخان برشخص بیدایعدب فی الاصل ایران شاهی نسلندن بولنمغله ایرانه شاه ایدرم دیو اوقاتیله عسکر کثیره جمع واولدقدن صکره حرکت اودیبیله قریب برمحله وصول اولدقده آذربایجان خانلرندن مرحوم علیقلی اولاد نرینه خانی ابراهیم خان ونبیره خانی خداداد خان وخوی خانی احمد خان ودومیه وسرنو نخجوان خانلری وسائر خانلر برلریله محاربه واستشاده بالاتفاق فتحعلیخانه ادم کوندرلدیکی معلوم اولنه اعتبارسزاولیجون بودفعه هرطاقه نابرجایه دفاعه اولیجق اهالیسی محافظه ایدرلر کبیو مرحومه ایلیه سزجه خان حوالیه تخریب وکندی عسکرلرینی دفع جمع وفتحعلیخان طرفندن مکرحیله کنی دفع ایلیه بواستشاده نبیره خوخانی احمد خان ایله نبیره خانیه خفیةً اتفاقلری اولیجه اهالیسی مزبور خداداد حوالیه متابعت وعیالیسی اولدقلرینه نبیره خانی خداداد خان خبیروالیه اولدقدن صاکره فتحعلیخانه متابعت بولمکلریله ومحاربه بالنفس اتباعلرینه سوداولیجه رمضان شریفان برنجی کونی خان حومی الیهك عندینه واردقده احمد خان دغدغه حومی الیهك مرتفعه وبلند جهت اولیجه عسکر کثیره جمع نبیره الهینی تادیب ایلیجون نبیره کلك اعیان واغاواتلرینه برتقریب قتل اموال واسبابلرینه نهب وغارت وصراحوی اوزده نظم نزیر وخصوص مزبوره خوی خانی احمد خان خبیر اولدقده اولدافعی عسکریه جمع نزدیکلرنده خوبك ایله ساه ورمضان شریفان اولن طقوزنجی کونی خویدن حرکت اقره باغ اولنمش خانی ابراهیم خان ایله برمحله مذکوره وصول اتفاقاً فتحعلیخان اوزرینه واردقده محاربه ایدکلرنده عسکر نبیره واردقده خداداد خانلرندن دفی نظم مومی الیه احمد خان مرزنره قریب

فادغاد جمق نام محله ضرب خیام ابراهیم خانلر کلمکده منتظر اولمغله دوا ثنا ده ایران جانبلرنده اولان حوادثات وجهه محرراولیجه تقدیم طرفی حوادثاتی بولندن اقرم اوچ یاش نفرطاه ورتقیب کلیجه برمحله منتظر وحرکتدن ظهور ایدیجی یوقدر بس یاش نفردن کلمکی نواتراولیجه سویلنیو بولندن بقیه درجهٔ تحقیقه چالیشدقده کیدیجه تحریره سزاحوادثات اولیجه یازیلمه ادکلی خان ملعون طرفندن صبرزه کوکجه خانلرندن برآدمی برمقدارسواریله روانه واردیجه بوانه دکیجه دوانن اقامت ونزول ایله اهالی روان بینته اهالیسی کثیره براقدقدن صکره واردیجه بوانه ده بولندن بقیه درجهٔ صحله کیدیجه حوادثات اولیجه بولندن صکره ظهور ایدن حوادثات بنه فکتای حضرت ولی النعمی یاد غفرانلرینه مدار اولدیغندن برله اعلام اولنور فقط والسلام

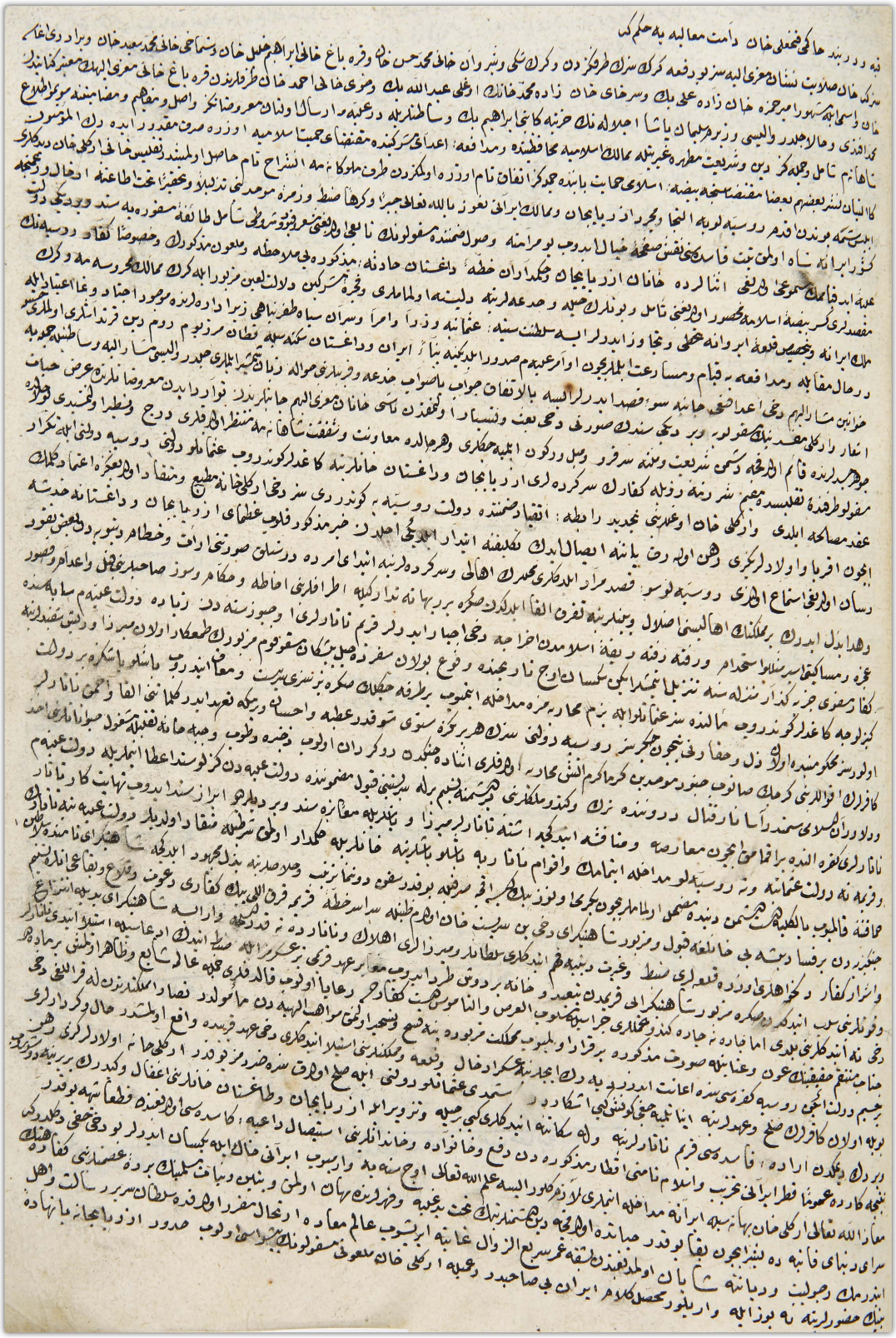

تجاوز ابد دهر بیمنها بالله تعالی سرکه خان مستار ایله سز سز وعونما خانان ازربایجان و باغستان ایله برابرمه وزرا وسرحداران وسران سپاه
دولت علیه م اعلام غزای غربیک وحبک وبکاره قیام المدینه اراده قاطعه جزم رایم مصروف ایدوک وبو بندن جزما ونقضا معلوم حقانیز مرسوخ اولمن اجزم
اشبو مثال شاهانم اصدار و ایله ارسال اولنمشدر ایمدی اراضی ازربایجان وغونما ممالک ایران مواطن اهل اسلام اولوب اتحاد وتبعیه جزیله ممالک مذکوره
مذکوره نک مکابد اعدادن محافظه سی سایتیک استخصالی ذمت همت نا جدارانه یه واجب ومحتم اولوغندن معاذ الله تعالی جانب اعدادن حدود ممالک مذکوره
رکونه کسر قصد طهوری احساس اولنیجق خانان ازربایجان وطاغستان ایله بالمحاربه مدافعه مکلف ومحافظه ممالک کمنه اقدام تام ایلدی حوالی مذکوره سرحداری
واطرافنده اولان وزرای عظام ومیرسران کرام وسائر سرکردگان عساکر ظفر انجامه مقدم وموخر اوامر شریف مدتینه الخوف اولوجهه مانور اولدیغه سرعتله کونی
حال وحرکت اعدانک استخبار دن خالی ومکابد اعدادن غافل اولمیه رق ودائما منبعث ومتصید بولنه رق اسباب تقویه ذمت استخصالیه اقدام واعدانک
ممالک مسلومه یه تجاوز قصدیله برطرفدن ظهوری محقق ایدیجکی سائر خانان وممالک محروسه م سرحدداراینه مخابره وصنولکلرنی علی الله المعین فهر وقمع اعدای مرکبین
ووفایه بیضای دین مبینه علی الاتفاق صرف پا رای لیاقت وعند الله والناس مقبول اولدیغی مقامات جلیله به موفق اولمغه رایا واحیاد دین بولنان

۲ اواخر ۱۵۸

سبقت ایدن غیرت وحمیتی نابیده نهاد وسع ومکنت المکنز بابنده

رصوری
شماخی خانی محمد سعید خانه

رصوری
کی وبروان خانی محمد حسن خانه

رصوری
ترتسی وقره باغ خانی ابراهیم خانه

رصوری
شمخال خانه

رصوری
سرخای زاده محمد خانه

رصوری
شماخی خانک برادری اغامر خانه

رصوری
اغ قوشه قاضیسی افندی

رصوری
اوار وقوندان خانی عمان خانه

رصوری
اوسمی حوزه خانه

رصوری
دوبه خانی محمد قولی خانه

رصوری
نبربز خانی هدایت خانه

رصوری
روان خانی خانه

رصوری
مرغه خانی احمد خانه

رصوری
مرند خانی خانه

رصوری
نجوان خانی خانه

رصوری
خوی خانی احمد خان دامت معالیه به

رصوری
اردبیل خانی نظر علی خانه

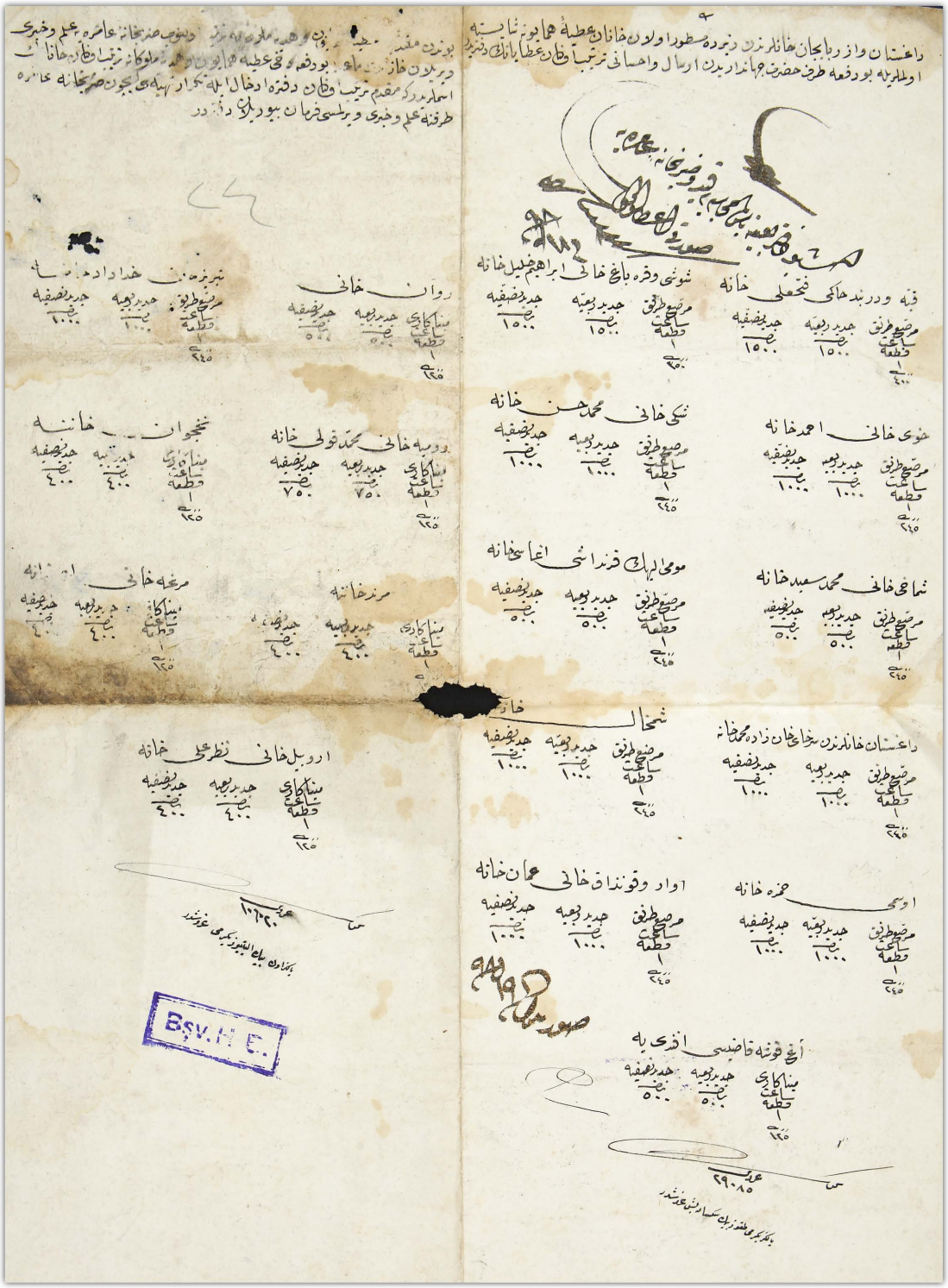

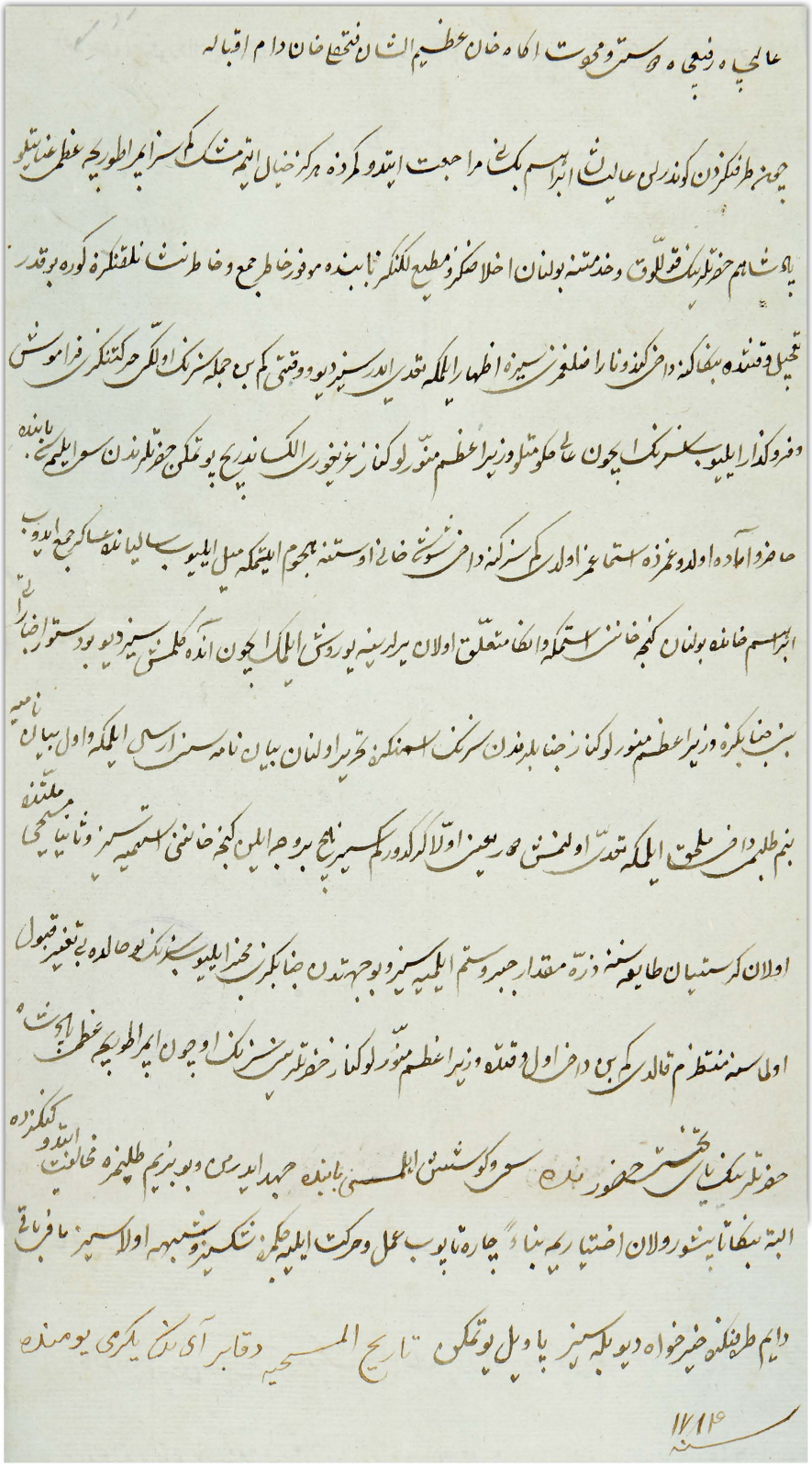

٥

بنم سعادتلو مروتلو راتو مکرمتلو فرزانی اعزو اکرم لطائم اقدس جلبی کاشف حضرتلری

لهاره سنکی وساده سعادت واقبال ومظهر توفیقات خدای متعال اولمغله کیفیت مزکوری نجکای حضرت ولیانعمتی به عرض وبیان

اداء واکمال قلمدینی سیاقنده نایزده مخلص خالصی لطوبتدبر رکه بوندن اقدم اوامر عالیه وعطایای

سنیه ایله یا امراوجای نفی خوانین آذربایجان وطاغستانه مبعوث خزینه کانجمز بنده لری

محالدینه ابلاغ وایصال ایلدکده الطاف عالیه حضرت جهانداریدن هربر لری فائز اعلی الدرجات

فخر ومباهات اولدقلریله بوالتفات بی غایه نک اداسی حسه تشکرینی وفرمان جوانبری حضرات

دین ودولت عالیه ده کمال صدق واخلاص ومزید شوق وخواهشی ایله وآس ودسیان غیرت

وحمیت اسلامیه قلدینی حاوی عرایض چاکرانه لریله قوبه ودربند حاکمی فتحعلیخان اتباع ومتعلقاتیله

الحاج احمد کی ونکی وشروان حاکمی حاجی جیبی خان زاده محمد حسن خان علماسدن علی اوغلی وطهماسب

امراسدن عوارحاکمی عمه خان معتمد آ مدن الخاصوکی وشوشی وقره باغ خانی ابراهیم خان

مقدما دعیه ایه ابعاث ایدیکی مرزا محمد نام معتمدینی خزینه کانجمز قولدینه ترفیه واسال ایلدکلری

بوانناده نزد خلوصکاری یه ورود وطرف اخلاصکارلرینه تحریر ایلدکلری مکاتیب وکتابه لریده آسنانه

ایجابنانک دعیه یه بعث وتسییر اولمدینی الفاظ ایلدکلرینه بناءً عیناً مجموعه لریله آسنانه

دولت آشیانه صوبنه سوق واسرآ قلنوب کیفیت مزبوره نانک فی الواقع رکنه وحقیقته عنایتلو

مرقومو ولی النعم صاحبدولت اقدمز حضرتلرینک علم عدلیه لری محیط اولیوب دوخلو صدر سابق

حضرتلری اولاً نده وقوع بولمق حالاً تردد ایله یندن بادی امرده نفتیش خانانک دولت روزافزونیه

متابعتده اولدقلری وقوع بولمغله عهد نامه سنانک صورتی قوائم سنیه حضرت صدر تباهی

ایله طرف اخلاصکارلرینه ارسال وبرصورتلری آذربایجان وطاغستان خانلرینه ارسال وفرمان

دیه ودولت علیه ده اظهار وغیرت وحمیت الهدینی ترغیب وتشویق وعساکر طاغستان تالیف

واستجلاب اولمقلری خصوصلری قوائم صدارتپناهیده درج وتسطیر بوردقلرینی وایجابی وجهله

عریضه لریله ورود ایتمکله خوانینه آذربایجان وطاغستانه اوامر علیه وخلع وعطایای سنیه

احسان بوردقلوجه اومرایه ارسال اولمنی امر وفرمان بوردقلرینی جمله کیفیات ومواد بودفعه

نجکای حضرت ولی النعمتی به برقطعه نایزه چاکرانه مزایله تفصیلاً عرض وتقدیم اولدقری معلوم

عالیلری اولدقده مناسبی اوزره مقتضای وقت وحال نجکای مرام بخشالریه ایصاله همت

بوردقلوب سایرخانان آذربایجان وطاغستانک خدمات دیه ودولت علیه ده اظهار

خلوص وصداقت وابراز غیرت وحمیتلری واولحالیلک کیفیات وحوادثی وکیفیه روسیه نک

برّا وبحراً تدارک قوته وحرکات فاسده لری وتفتیش خانی اوکلی خان خبانت نشانک کیفیه

قلدیغی نصیحتینه نه رتبه عساکر منصوره سیله تنبیه ساعد اهتمام ایبوب کیفیه اهالیسنه شکی خانی

محمد حسن خانک تقویت واستحکامیله خان مشورکیفیه قلعه سندن مأیوس الهی اولمق ورواناهالیسنی

سرّاً وعلناً اطاعتدن نفور قلدرمق خالی اولمدیغی جمله کیفیات ومواد سفراء مرقومونانک

بنده لریانک تقریرلرندن مشمول علم سعادتلری اولوب سائر امور وخصوصلر مفتاح برادر

محترملری عزتلو خصکی سلیمان آغا بنده لریانک وبعده باش چوقادار مزبنده لریله بکان تحریر

واشعار اولمغله مبتدره مجتمع اولدقلری عرض اولنمغله کیفیتلری عرض اولنمق طائفه مزبوره

حدّ وفیاسدن افزون اولدقلرندن قطع نظر وفعات ایله کیفیتلری عرض اولنمق طائفه مزبوره

تغلبیحدو ودینی عادت مستمره لری اوزره نهب وغارت خالی اولیوب لرسم دولت ایله منع

ودفعلری برو وجهله ممکن اولیور تغییر وتبعید لریه دفی ماذون ومرخص اولدقلرندن نه کونه

هرکسدن مترددو ومتحیر اولمقلرندن طائفه مزبوره نانک بو وجهله حرکتلریه رضای اولیای نعمتی واری

یوقسی نتیجه سی معلوم اخلاصکارلری اولدقلرنه کیفیت مزکوری نجکای حضرت ولی النعمتی به عرض ودنه

وجهله امرو فرمانلری اولوب رایه تحریر واشاره همت بیوردقلری مأمولیله قایه مخالفت علاوه تحریرینه

ابتدار اولندی ان شاء الله تعالی لدی شرفه وصول کیفیت حال قرین علم سمو لری اولدقده مقتضای

سرعت وفتور وخلوص اخوت لازمه سی امور وخصوص مزبور غیرت وتنظیمده ساعفه جمله لرو مقدم

ومؤخر تحریرات خالصانه مزلق افضا ایدمیه مجاوبه لریله وفیله تحریر وارسالنه همت سیزلری

مکاریبور بلوه مأمول خالصانه فرد رناه سنه ۱۹۹

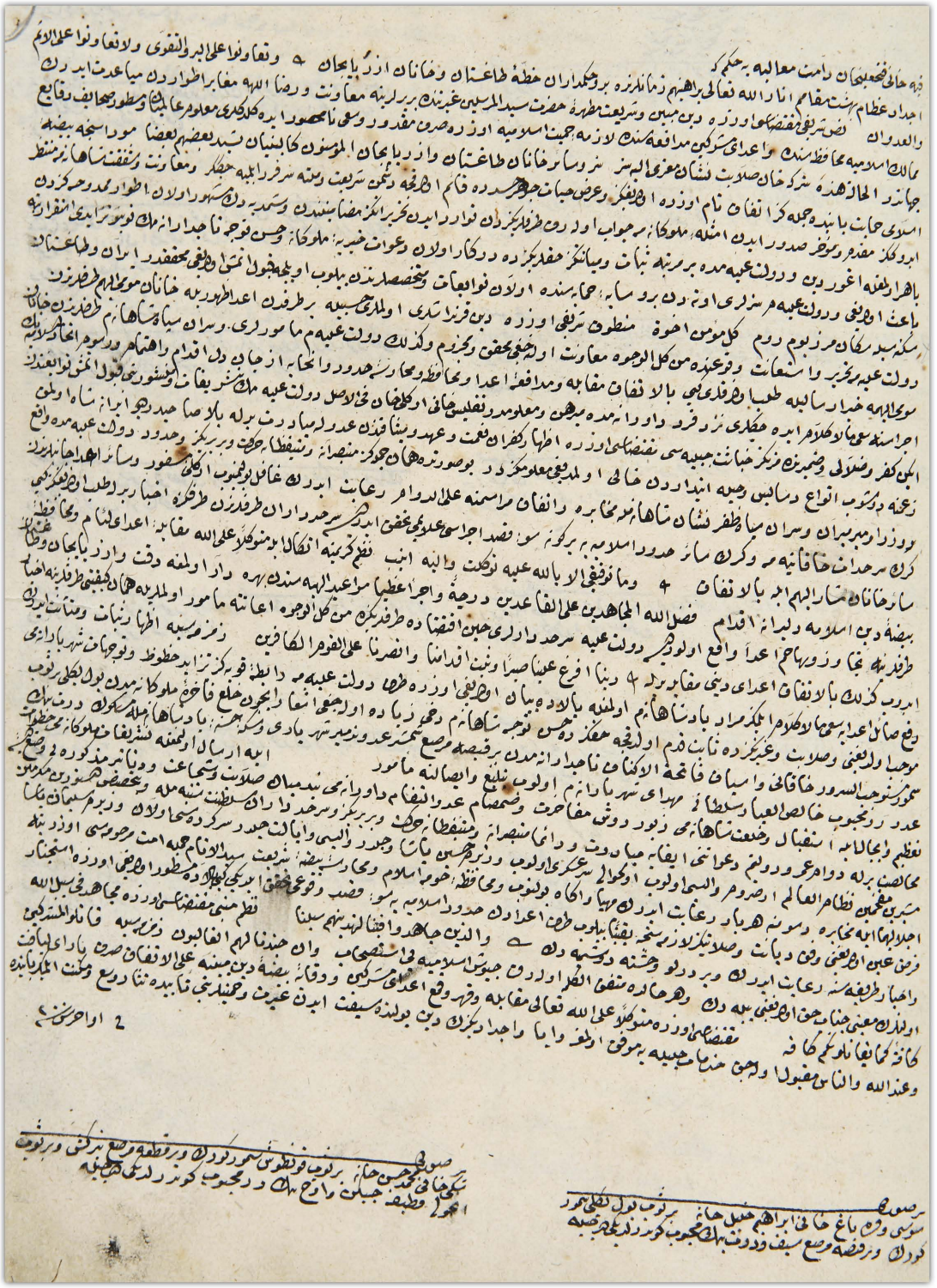

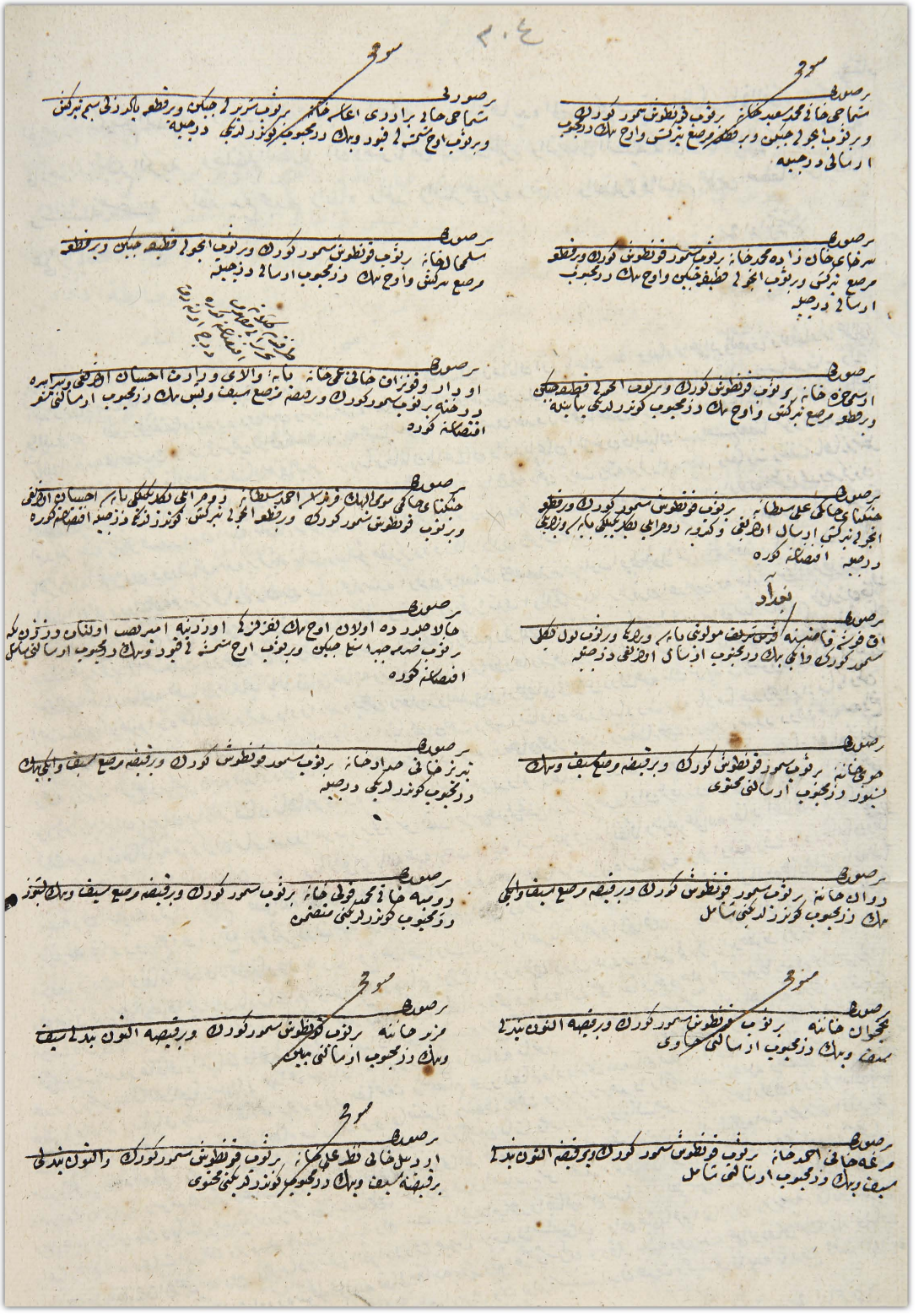

٢٠٤

سوچی

برصورتی
شماجی خانی محمد سعید خانه برثوب قونطوش سمور کورک
و برثوب انجولی جیکن و برقطعه مرصع تیرکش و اوچ بیک درمجبوب
ارسالی درجیله

برصورتی
سرخای خان زاده محمد خانه برثوب سمور قونطوش کورک و برقطعه
مرصع تیرکش و برثوب انجولی قطیفه جیکن و اوچ بیک درمجبوب
ارسالی درجیله

برصورتی
ارسمی حمزه خانه برثوب قونطوش کورک و برثوب انجولی قطیفه جیکن
و برقطعه مرصع تیرکش و اوچ بیک درمجبوب کوندرلدیکی بیانیله

برصورتی
جنکنای حاکمی علی سلطانه برثوب قونطوش سمور کورک و برقطعه
انجولی تیرکش ارسال اولنغی و کندویه دوهرایلی بکلربکیلکی بایه‌سی و برلیکی
درجیله اقتضاسنه کوره

بغداد

برصورتی
اق قوشه قاضیسنه قدس شریف مولویتی بایه‌سی و برلیکی و برثوب بول بکلی
سمور کورک و ایکی بیک درمجبوب ارسالی اولنغی درجیله

برصورتی
حوی خانه برثوب سمور قونطوش کورک و برقبضه مرصع سیف و بیک
بشیوز درمجبوب ارسالنی محتوی

برصورتی
دوان خانه برثوب سمور قونطوش کورک و برقبضه مرصع سیف و ایکی
بیک درمجبوب کوندرلدیکنی شامل

سوچی

برصورتی
نجوان خانه برثوب قونطوش سمور کورک و برقبضه التون بندلی
سیف و بیک درمجبوب ارسالنی حاوی

برصورتی
مرغه خانی احمد خانه برثوب قونطوش سمور کورک و برقبضه التون بندلی
سیف و بیک درمجبوب ارسالنی شامل

سوچی

برصورتی
شماجی خانی برادری اغاسی خانه برثوب شریدلی جیکن و برقطعه پالدزلی سیم تیرکش
و برثوب اوچ شمشه‌لی قیود و بیک درمجبوب کوندرلدیکی درجیله

برصورتی
سلمی خانه برثوب قونطوش سمور کورک و برثوب انجولی قطیفه جیکن و برقطعه
مرصع تیرکش و اوچ بیک درمجبوب ارسالی درجیله

طرفنه کلان [illegible] اقتضاسنه کوره درج اولنه‌رق

برصورتی
اودار و قوزان خانی عمی خانه بایه والای وزارت احسان اولنغی و سراسره
درخته برثوب سمور کورک و برقبضه مرصع سیف و بیش بیک درمجبوب ارسالنی مشعر
اقتضاسنه کوره

برصورتی
جنکنای حاکمی مومی الیه قرنداشی احمد سلطانه دوهرایلی بکلربکیلکی بایه‌سی احسان اولنغی
و برثوب قونطوش سمور کورک و برقطعه انجولی تیرکش کوندرلدیکی درجیله اقتضاسنه کوره

برصورتی
حالا جلدرده اولان اوچ بیک نفرلرکی اوزرینه امیر نصب اولنان دزدن بکه
برثوب صدر جبه‌سی جیکن و برثوب اوچ شمشه‌لی قیود و بیک درمجبوب ارسالنی شامل
اقتضاسنه کوره

برصورتی
تبریز خانی حداد خانه برثوب سمور قونطوش کورک و برقبضه مرصع سیف و ایکی بیک
درمجبوب کوندرلدیکی درجیله

برصورتی
رومیه خانی محمد قولی خانه برثوب سمور کورک و برقبضه مرصع سیف و بیک بشیوز
درمجبوب کوندرلدیکنی متضمن

سوچی

برصورتی
مزید خانه برثوب قونطوش سمور کورک و برقبضه التون بندلی سیف
و بیک درمجبوب ارسالنی بیان

سوچی

برصورتی
اردبیل خانی نظر علی خانه برثوب قونطوش سمور کورک و التون بندلی
برقبضه سیف و بیک درمجبوب کوندرلدیکنی محتوی

دستور جلیل الرتبه والاشان

حضرت تیرینگ نادی مهر و تظاهر لری صبهنه مراسم تعظیم

سعادتلو جلادتلو شهامتلو مکرمتلو دادر والاشانم سلامنم

وتکریم پرلره پرورده صدق فطرت وولان مروارید تحیات صداقت اصابت نظام وجواهر خالصات صافیات اجابت انتظام اتحاف وهدایا

وذات ستوده صفات اصفهانه لری وجه التوقیر مراعاد استبانقلدیغی سیاقنده نمایندهٔ محبت خالص العیار لریدر که صوب رفیع الشان وزیر اله لریه

میانه ده مربوط ومستحکم اولان خلوص بنیان عهد یم لالاندراس مقتضاسی اوزره اذکار مدسنیه لری تذکار یله آوان گذار ویام محبت رسانلیزنه مترقب انتظار

ایکن بوآوان سعادت اقترانده وسلطنت داورانه لریله جانب سلطنت سنیهٔ حضرت تاجداریدن غایت وحسان بیوریلان فرمان مرحمت رسان وعهد

نوکارانه وکرسنامهٔ حضرت وزیر وکالت کبری ورقیمهٔ خلوص نمونمای خزینه کاتبلری ایشان ابراسیم بیک بنده لری یدیله واصل وبو وجهله مظهر اولدیغم غایت حضرت

جهان داریدن قدر خالصانم دوبالا وسرافتخارم مسمر سمایور لیشد جناب سبحان جل عن الشبیه والنقصان حضرت لری حفظ وقدر تلو پادشاه دادگران وشهنشاه

سکندر نشان افندمز حضرت تیرینگ وجود همایون قرین خطاسنز ایلیوب اعدای دین ودولت علیه اولان کفار ناهنجار خاکسار قهر ومدمتر ایله آیین بحرمت طاعه ویاسین مال تحریرات ارکان خلافت

نشان روسیه لویه تعیت ایدوب حدود ممالک اسلامیه جمله سنجق فرانیک لازم گلورایسه جمله سنز بالاتفاق مدافعه ومقابله خصوصنده اهتمام ایلیمز امر وفرمان بیوردیغندن ماعدا

مفصل رقیمهٔ خلوص افزالرندن ومیرموحی الیه وآدم معتمدمز محمد افندی بنده لری تقریر لرندن یکان یکان معلوم خالصانم اولمغله امر وفرمان غیرتمند اولیای نعم افندیلرمز مقتضای

غیرت اسلامیه جمله مز اتفاق ایدوب خدمات دین ودولت علیه ومدافعهٔ اعدا خصوصنده بذل مقدور اتیمک واجبهٔ ذمتمز دن عد خصوص جناب جلالتمآب دستور الیه

اوته دن بروآبا عجد بهجوار بولنوب خوانین ایران ودغستان ایله معارفه گلیسه لری اولمغله دایما بالمخابره والاتفاق خدمات جلیله خصوصنده رای زرین اصابت قرین مشیرانه لرندن

خارج حرکت اولنیه جغی ظاهر من الشمس درمقاله یکه خان مشفور روسیه لویه تعیت ایدوب وکندویه پی درپی اعانت وکثیر تقویت ویریلوب جمله ممالک اسلامیه سنجق زرد تخطی

ایتمک اوزره آماده اولدیغی جمله دن زیاده صوب والاشان لرینک معلوم وزیرانه لری اولمغله زمین ایران بوصحابدولوب بوبابده هنگام اعداظهور نده پادشاه اسلام

افندمز بنیز لری صیانت ایدوب داخل سلک بنده کان ایتمک بوبرنعمت غیرمترقبه اولمغین جناب خدای متعال حضرت لری سلطنت علیه لرین بردوام ایلیوب اعدای دین مبین قهر ایله آیین خان

مشفور ایتمک ادیمی همت حضرت جهاندار یه محتاج اولدیغی معلوم مشرفیدر میرموحی الیه بنده لری چندماهدن بروبوحوالینک کافهٔ خصوصاته موبوده واقف وکسب اطلاع ایدوب حسب المأموریه لرجاع

وخاکپای حاجتروای حضرت وزیر اعظم ودکیل افخم افندمزه برقطعه مبسوط تحریر ومخصوص میرلرن معتمدمزدن بنه محمد افندی وتلطری موحی الیه تیرفقا ارسال وشبوعجالت نامه تحریر زیاده دعای

نادی جلادتمصیر لری قلندی بنده لرالدعای اصول هرخصوص علی التفصیل تقریر لرندن معلوم عالیلری بیورلدیغنده بروجه المناسبه دردولت مدارانه عرض وتحریره همت بیوردوب

فیمابعد خاطر عاطر لرندن اخراج بیورمیوب رقیمهٔ خلوص رسیمه لریله یاد بیورعلی مامول بذل اهتمام قرین اهتمام

بنم وزیرم

جلدر والیسی نك بو دفعه تحریراتدی مقدما ارضروم

والیسی نك تحریری نسخه هان اجرای غیرت

کونه مبنی اولیه جهتنه نظملری خبری مطلوبمدر

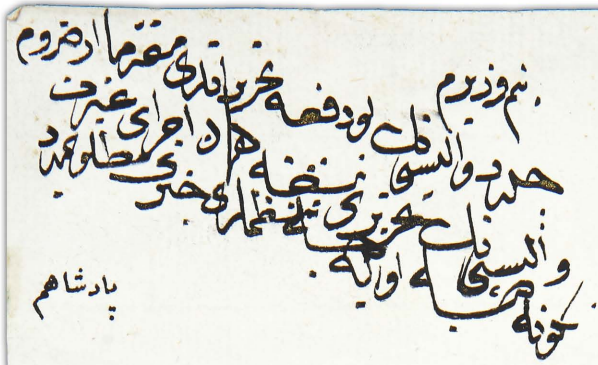

پادشاهم

شوکتلو کرامتلو مهابتلو قدرتلو ولی نعمتم افندم

عوار حاکمی عم خان وشوشی وقره باغ خانی ابراهیم خان ایله دربند حاکمی فتحعلیخان میانه سنده وقوع بولان منافسه ومنافرت بو اثناده

کمال صفوت وموافقته مبدل اولوب جمله عسکرلری حاضر ومهیا اوله رق ورود امر وفرمانه مترقب اولملریله تفلیس اوزرینه مأمور قلنملرینك

تمام وقتی ایدوکنی مبین وخانان مومی الیهمایه اوامر علیه تسیاری ومسئولاتلرینه مساعده برله کندولره صورت التفات اظهاری لازمه دن

اولدیغندن ماعدا چلدر طرفندن دخی عساکر وذخایر وسائر مالزمه ایله اعانت اولنمق موجب تقویت بازولری اوله جغنی متضمن چلدر والیسی

وزیر سلیمان پاشا قوللری طرفندن بو دفعه توارد ایدن تحریرات ومومی الیهمادن جانب مشار الیهه وارد اولوب تحریرات مذکوره سیله معا در علیه یه ارسال

ایلدیکی اوراق خلاصه ایتدیریلوب جمله سی عتبهٔ علیالرینه عرض اولندی منظور ومعلوم همایونلری بیورلدقده امر وفرمان شوکتلو کرامتلو

مهابتلو قدرتلو ولی نعمتم افندم پادشاهم حضرتلرینکدر

حالو جلدر والیسی وزیرلکرم عزتلو سلیمان پاشا حضرتلری طرفندن وارد اولنان تحریراتک خلاصه سیدر

بوزده اقرم کوندرلرك امرنامه سا جده طاغستان خانلرندن روسیه الکاسنه جایلوب ایروب اعدایه خدمتله وبرکه مقتدر اولدقلرندن ماعدا طاغستان خانلرندن عمرخان اوتمی امروقیان بولوشوب اولدیغنه بنا درکاه عالی تبعه جاپلیه نرده خانلق سعیدلغا توزاری موقتله خان کیم ایسه سزا مکاتبه اولنمق امروقیان بولوشوب اولدیغنه بنا درکاه عالی تبعه جاپلیه نرده خانلق سعیدلغا توزاری موقتله طاغستان خانلرندن عمرخانلکی عمرخانه وخاصه مختصر کرندن محمد صالح بك قولارینه اعطا اولنان تاماراندن بایجاناك اضافتی سببیله بوموقته دك اولجانبه نفوذ بولنماده ظهوره کلمکله مشارالیه تحریراتی عمرخانك مشارالیه تحریراتی عرض العباده مکتوبی وکتوب موجبنجه تحریراتی وتوشی وقره باغ خانی ابراهیم خلیل خانك کاغدی وتفصیلی بونلرله تاماراندن وقوم اولطرفدن اوقات اوزره اولدن دکرتاماراینه خاکپای والاسنی یعنی اولجانبه کیفیت حال تحریر اولنوب مکتوبدن وتاماراندن تقریر اولنده معلوم عالی بیوردقلرینه معروض

موجانبه صالح بك شوشیده شماخیه عزیت ودولت علیه ایرادلرینه قیام خانی فتحعلی خانه عنایت واحسان بیوردقلرندن موجانبه صالح بك شوشیده شماخیه عزیت ودولت علیه ایرادلرینه قیام خانی فتحعلی خانه عنایت واحسان بیوردقلرندن تشریفات شاهانه خان موجانبه تسلیم اولندقدن خان موجانبه مراسم شقاوتی ادا واظهار انواع صدمات بد دولم عزیز دوستلرینه دعوتنده مواظبت وکمال صدق وعبودیت عرض ایتمش اولدیغنه

موجانبه صالح بك طرفندن مشارالیه وارد اولنان تحریراتک خلاصه سیدر

هولجه اردبایجان ضبطانه بولنمغله اقرم وقوع بولان حالرك شوشیده دن استعلامنه مبادی کوندرلدکده تحریراتک وصولنده بحثله بولنمغله اقرم وقوع بولان حالرك شوشیده دن تحریراتدن عرضحالنده معلوم بیورلمش اولدیغنه

موجانبه صالح بك طرفندن مشارالیه وارد اولنان تحریراتک خلاصه سیدر

خوئی ایله عمرخانك اردبیلی فوزان سکفوزان مسافه اولوب عمرخانك بولنده بولمه غالبا شوشیه ورووی اوفوزکونه محتاج اولدیغنه بنا بش اون کون جاروده قالوب وبش اون کون دخی عسکر جمعی یچون فوزان طرفنده اولدن قریلرده قلمه جغن والسنه ناسده عمرخان لرکی طائفه سنه سزه تغلیس طرفنی جنه وجایلوب ایتیدرم وبوجمعی ایدیکی منوال اولوب کندومنه خوالی اولدیغنی کتم ایدیوب لکن تغلیس طرفنه جنه وجایلوب انلك کندولرنك ضمینده معدوم ایسه دخی لزکی بوجمعی جمع ایتمکی صحیح اولمغله قالمغله فتحعلی خانی شماخیدن سرعتله ایتمکی جنلیکن شوشی واخذوی مدافع اولجغنه

ابراهیم خان ایله عمرخان متفق ومتحد اولجغنه فتحعلی خانك مقاومتنه عقل نقصان ایتمیوب مکر نصرت جنابی یارمیده اولدیغنه بنا عمرخان ایله ابراهیم خان ایله مالك ابراهیم خاندن قاچوب برکتنه اولمغله هویده شوشی کلیجه جمله هولجه کندوی رعایاسی ولوازمی قوچ عسکریه وقوت مایحتاجیه ایله مالك ابراهیم خاندن زیاده خیلی دولتلو عیالیه یارانه وتفلیس خانی ایله منازعه ومخاصمه لرك انقیادلری ورکاب همایونه انضمامدن زیاده خیلی دولتلو عیالیه یارانه وتفلیس خانی ایله منازعه ومخاصمه لرك ظاهر واشکار اولدیغنه

بوناده تغلیس طرفندن برایکی نفرلك ورود ایدوب تغلیس خانك ایلچیسی اولدیغی اشکار اولوب فراق طائفه سنك وجلدرده بولنمغله عرضحالنده تغلیس خانی وزیرینه ماموریتی امروقیان بولوشوب اولدیغنه اعتبارا خان موجانبه ایروکلی وخان اوغلی حالرینه مامور اولدیغی وجهله تغلیس خانی ایله مخاصمه لرینك ظهوره کلمسی وجلدرده بولنمغله لازم کلان مساعدتی اجرا ایتمکی وتغلیس خانی ایله مخاصمه لرینك ظهوره کلمسی وجلدرده بولنمغله لازم کلان مساعدتی اجرا ایتمکی

هنگام شتا نقاقیه ایروب تغلیس وزیرینه عزیمت اولدیغنه قادیغی تقدیرجه اوقره عسکر کتیرمه ایالت جلدره منشتا نشین اولمغله تقریرلرنك تحقیقی اولجانبه ایالت اوضروم وقارص سنجاقلرینه وحی منشتا وبرلمك خصوصی عنایت عمیمه یه محتاج اولدیغنه

مشارالیهك عمور وعنایت جناب خیرانا صیرمه وبمن اقبال بادشاه روی زمین وهم سینه حضرت اولیای امور قرین الیمن والاقبال ایله مخصوص اولمغله خدمت ماموره سندن ماعدا خدمات جلیله شاهانه یه موفق الی الخاتمه قلمه الهیه دن ماموله ومستدعا سی اولدیغی بایانه یه هان نیاز نماد اولدیغی تقدیرات مقتضیانه عنایت عمیمه سبدیع بیورلمش مشارالیه برقطعه مکتوبنی تحریر ایده

شیخ منصور دن استفساره اولنوب ایسه برقاچ ادم ایله قریم نوغای طرفنه کتمش اولوب بعضی کندیکی اولطرفه یاپوب کسنه اولدیغنه

شیخ موجانبه ابتدای ظهوریندن بعضی حرکات وعدسنه نصدیق ایدوب بر مقدار خلق کندویه تبعه وبعده مامول اتیکلکی کرامت وبرهان ظهور وغایاتی اولیوب فقط سکوی اولدیغی جاجان اهالیسنه بعضا قزلباش اطرافنی روس طائفه سنه خفیه جایلوب اغنی اولدیغی اولطرفلرده اعتبار دن ساقط اولمغله اولدیغنه

شیخ بك اولطرفه بولنلردن ماعدا شاماسنه تحریر هوادن اولیوب موجانبه صالح بك طاغستان عزیتنه بدکرمن صکره اردبایجان اکر بحیره یه هوادن ظهور اغنی ایسه حامی تحریراتی امیر محمد نوداری نهریه ارسی حکمه

دولت علیه طرفندن وارد اولدن قوم سینه ده طاغستان طرفندن روسیه الکاسی عسکرینك ایله ایاپولوب ایروب مملکتی نهب وغارت ایله اعدایه خدمتله وبرکه طاغستان خانلرندن حرکی وجمهور خانی وارمیدد وکندوی اتفاق عظیم وقوتنه وثوق اعطا بیورلمغله بوضعتك عهده سندن محکمه کیم مقتدر ودرا شعورلم بیوردقلرینی موجانبه صالح بك تحریر وعرضه ایله بوماده دخی سزا مذکره ورغیب وتشویق ایلمی جلدر ولکی مشارالیه طرفندن افاده وتنبیه اولمق اولمغله بنا علی تقریر طاغستان خانلرندن عمرخاندن غیری حرکی وجمهور خانی اولیوب طاغستان خانلرنك جمله سندن زیاده صاحب اقتدار وکوکنوس جمع ایتمکه یاقین سیدار اولوب خدمت مذکوره نك عهده سندن محکمه خان موجانبه دن غیرینی عقل تجویز ایتمیوب

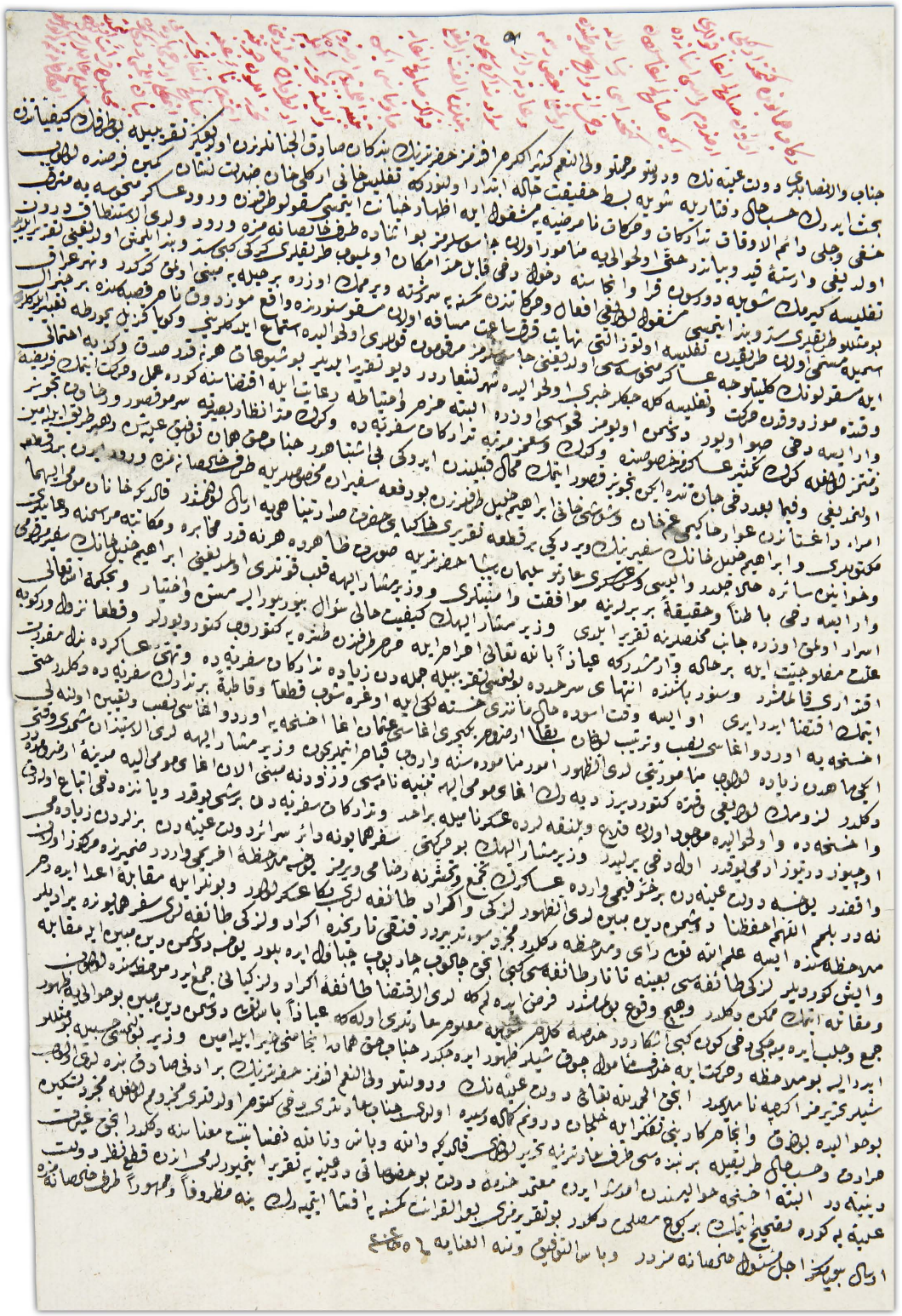

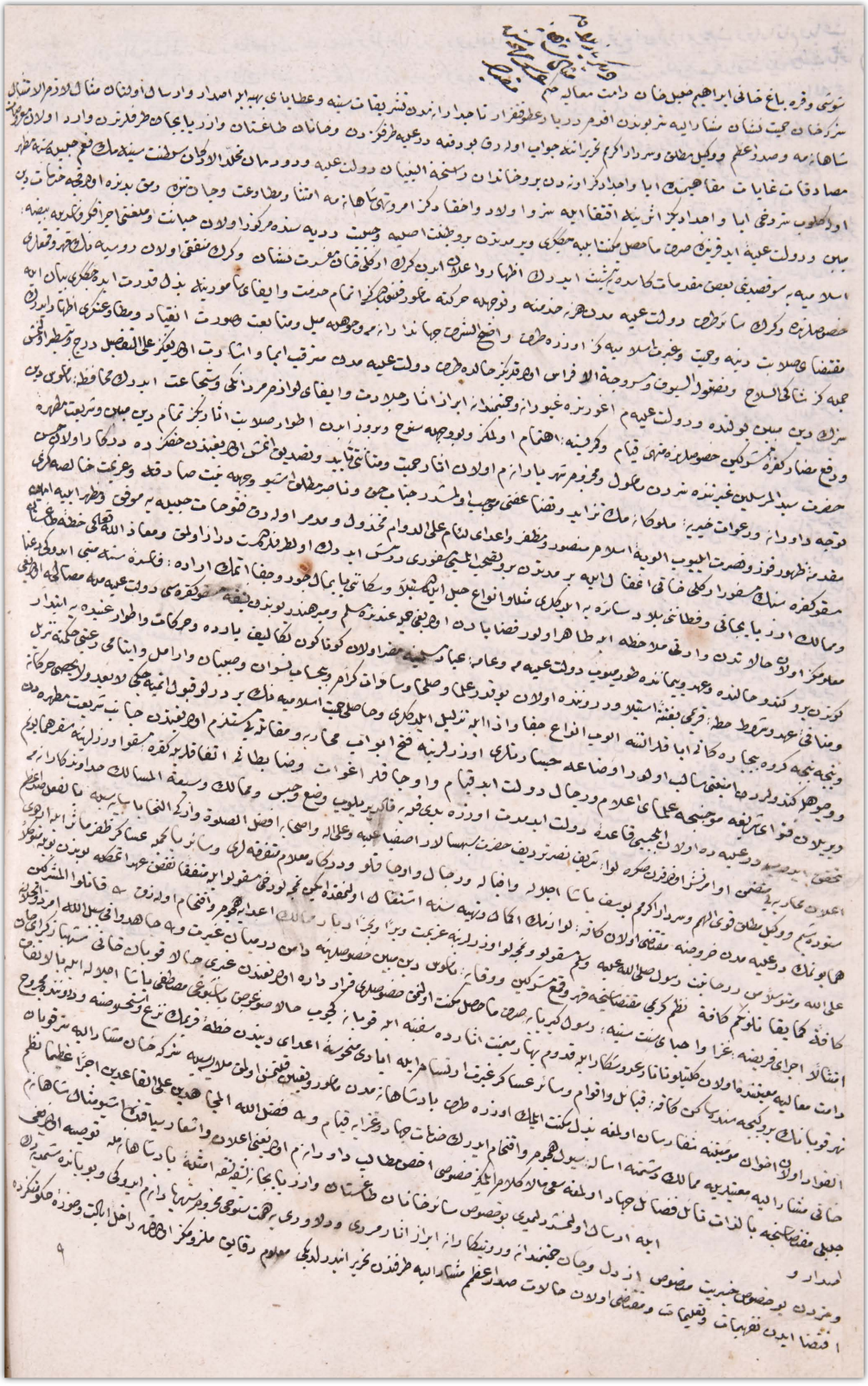

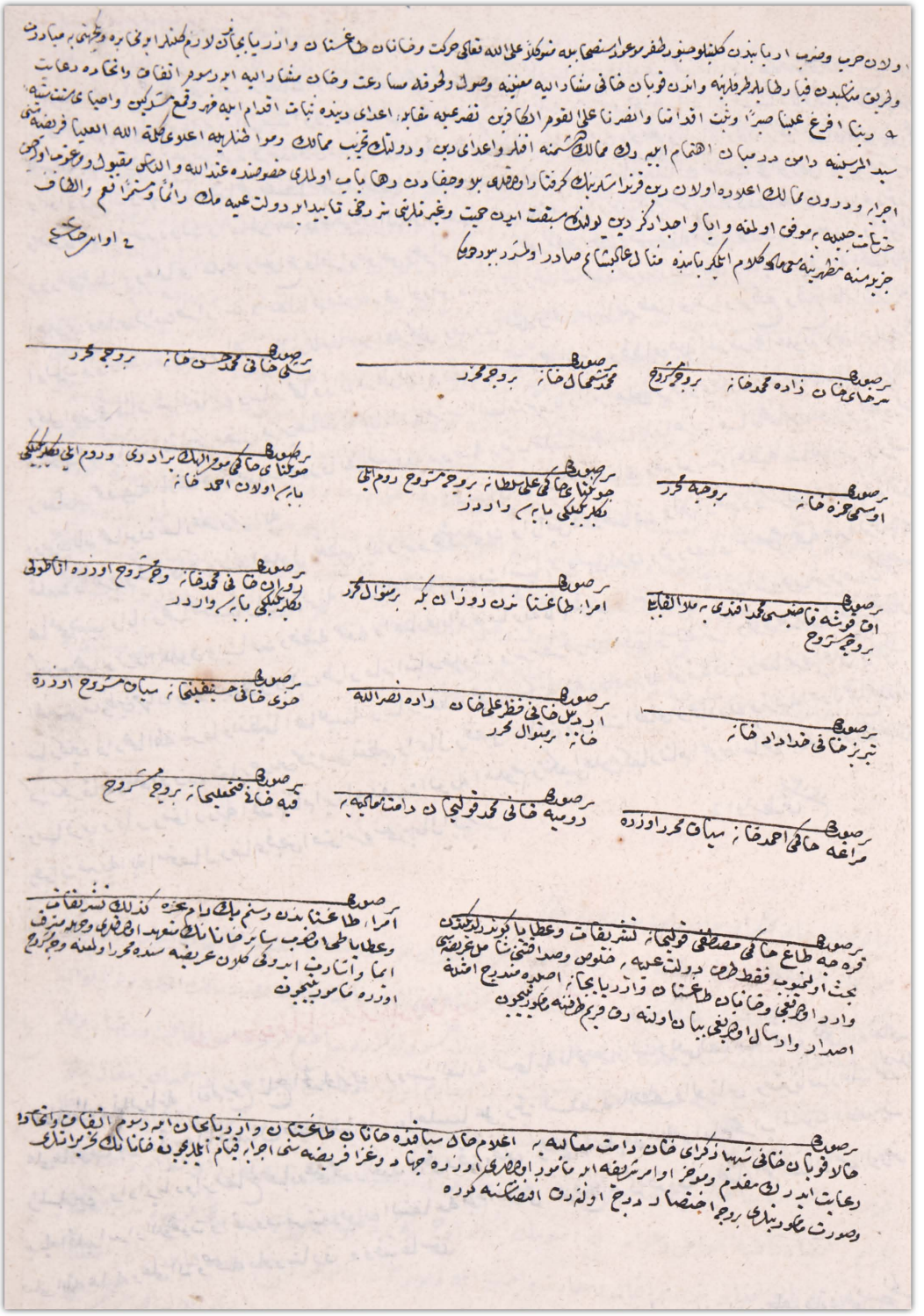

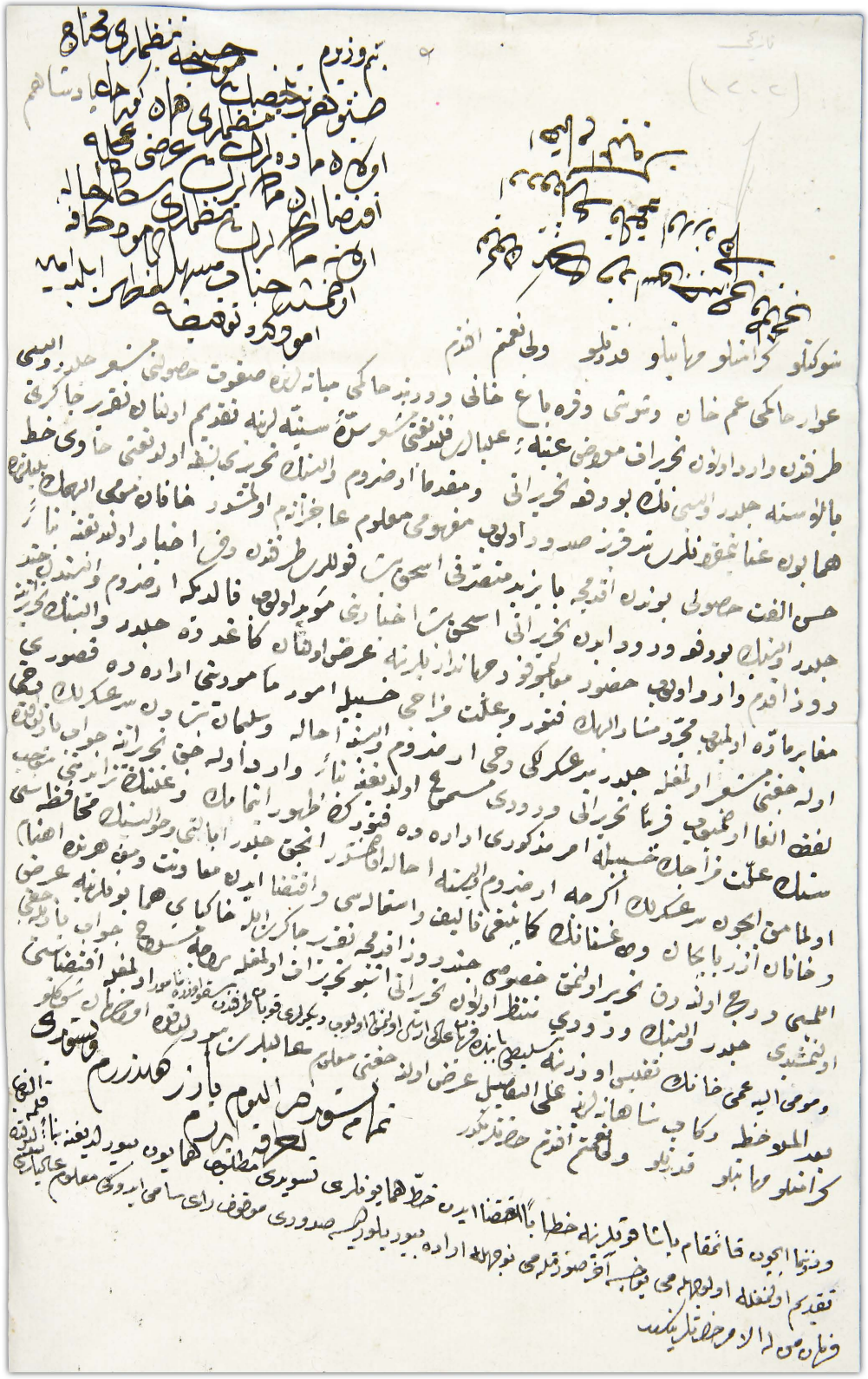

448 HAT, 1383/54684

عرضه داشت بنده مخلص قدیمی شوکتلو فیض نیک خلد الله ملکه پایه خلافت مصیر بنده توقف ایدن ارباب عجود تنک تراز مقبله مزینه عرض حال ایدر که

از بس خیل

دولت علیه عالیه ظل الله فی الارض و ملاذ کل الانام و ملجا خواص و عوام اولدوقجون بن بنده مختص و چاکر مخلص اطیعوا الله واطیعوا الرسول واولی الامر منکم الایه ارشادی ایجیل المتین القیاده

مقتدا و لوب شول بارگاه عالم پناهنک جاده اطاعتنده مادهٔ سلوک عبودیت یوزکوسترو ب ایکی یل برسنه و بکه زیاده در که املاک دیار روم جریده سنده ثبت و منتظم

بولوب مرحوم مغفور رضوانمکان سلطان حمید خان تنک ایام حیاتلرنده همیشه بندن دولته عرضیه و آندن بشقا فرمان و بندن آنکا خدمت و آندن بشقا اجنت ظهور ایدردی و آندن صکره که شکلو

افندیمز سریر سلطنته جلوس تاج جهان افروزی خورشید علم آرای کی ضیا بخش پهن السماء والارض اولدی قاعده سبقه اوزره عرایض اخلاص تبجرله ایمز آستان ملایک آشیانه سرکز الطوف

مصدر معدلتدن فرمانلر صدور ایدوب شرف زیارته ایله کمال فخر و مباهات حاصل ایدوب تا روز قیامت مرهون منت اولمقدر حضرت عالم الغیب والشهاده ظاهر در که

امتثاله ذره مقداری تخلف اولمیه خلاصه الکلام دولت علیه عالیه تنک خدمتکذار بنده لری یوز خاصه و حالا فرض عین و عین فرض در که بو جانبلرده واقع اولان حادثه لری

عرض ایده لوم کیفیت احوال بو منوال اوزره در که قزل باشدن آقا محمد خان خروج ایدوب ایران مکنه واقع اولان عراق همکلتین و فارس بلدلرین تحت تصرفه کتورو ب شمدی

اراده سی بو در که آذربایجان دیارینه عازم اولوب رود خانه ارسدن عبور ایدوب اوّلا بنم اوزره ثمّ دوشانیا یروان خانه محمد خان اوزره و شمالدار الرتب

مقصود مغطورین قوه دن فعله کتوره شمدن کری امر شوکتلو افندیمز تنک در رجا مز بو در که بنده حفظ و حراستری و عون و خمایتلری مرعی اولدقلرندن اولدر که ان شاء الله دولت علیه عالیه تنک

قوت اقبال لری ایله ارباب عناد تنک واصحاب سفک و فساد تنک مادهٔ سین منفجر ایتمک محطرق السرعت سهل و آسان در و دخی عرض ایدیلدی بو در که آیا ایران خلقی نه جرم و نه گناه ایله سزین پادشاه

اعظم مالک رقاب الامم سلطان البرین والبحرین حافظ الحرمین الشریفین قایم مقام رسول الثقلین اولان شوکتلو افندیمز الطاف و عواطفدن آزاده قیلیوب سایهٔ سعادت پیرایه سین ایران

تراغتنک اوزره رسیدن زایل ایدوب پدر که دور اتنک هر بر کرد شنده لرینه بیله بر سفاک و فتاد خروج ایدوب فخر کاینات افندیمز تنک مستلزمین قتل و غارت ایدوب ضایع و مضمحل

ایتمکده باک ایمز واجب ایدی عرض اولوندی و بو عرضه نه خاکپای تو تیا آسای تو تیان پایه سریر خلافت مصیره ایصال ایمکه یچون تبجیل ایچون تبجیل ایچون تبجیل اولوندی

جمیع احوال و اخبار شول حریفنک ظرف ضمیرینه تسلیم اولونمش که هرکاه استبا اولونه عرض ایدر بابقه امره سطح

حمیدیه‌سی نائب بابانا نوید باغ خانه‌سی

دوستلو عنایتلو مروتلو مرحمتلو عطوفتلو ولی‌النعم کیو اللطف والکرم افندم حضرتلری

بونون اوزره سیجلوب حوادث ضمنده آذربایجان حوالیسنه بعث وارسال اولنان

اومرا قولتری ورود ایدیوب حوادث زمینی ایرانه دائر بوانماده عرض وانها

شایان حوادث اولیوب فقط شوشی وقره باغ خانی ابراهیم خان کرمیه سینی حائز

طوایفده شاهلو اوعاسیله اقامت اوزره اولدیغی اغا محمد خانک برادرزاده سی بابا خان

سروادیه وبردکنی وخانه موسی‌ایله حق قبول ایدوب ایام نوروزده عطایه نام محله ورود

وولیعهد عباس میرزا ابده جکلرینی وابراهیم خان ضمنلرنده بابا یه اوغلنی بابا خانی سروادیه

ارسال ایدیکنی خبر ویردیکندن ماعدا نفلیس خانی ایرکلی خان مدت واقره دنبرو کاخت

نام محله خسته وصاحبقرانی اولوب حیاتنده مأیوس اولدیغندن اوغللرندن کوچکی مانده

کبیر اوغلی نفلیسه خانه نصب ایدیکنه دیکر اوغللری بابا لیانک یوتربرینه راضی اولمدقلرندن

سیانه لرنده شورش واختلال پیدا وفیل وفالدن خالی اولمدقلرندن ناشی ایچ بندکی قرب

وجوار اولدقلری جهتله دولت علیه دائما کفاره عرض عبودیت وصدق واستقامت صورتلری

رونما اولدقدن فیمابعد روسیه نون فرد واحدی نفلیس وحوالیسنه دخول ایتدرمامک

حاتلری تعهد ونیاز ایملریله بوخانلره خانه مرسوم وسیده ودکه بش المیر اولمق

اوغللری خانلو اوعاسیله بربرلریله معارضه ومنازعه ودکار اولدقلری بربرلرینی

اولمله دولت علیه ابرق فراره التجا وجانب قولتزن استمداد ایچون خانه مرسوملن اوغللرن

بربی جانب قولتزنه ورود ایدیکی حالده تعهد ونیاز لرینه مثل اخر اولدیغندن بوقولتزنه

اعتماد قوی حاصل اولدیغندن وجانب بذه لرندن وجهله جواب ویرلسی استحسان واستصواب

وارادهٔ سنیهٔ ولی‌نعمانه لری نزکونه تعلق بولدیغندن بوجاکر دبرینه لرینه امر وفرمان

بولمق نیازیله تصدیعه اجترا اولنمش اولمغله بوحالده امر وفرمان ولطف واحسان

دوستلو عنایتلو مروتلو مرحمتلو عطوفتلو ولی‌النعم کیو اللطف والکرم افندم حضرتلری بندکی

حضرت ولیعهد نایب بابا قربانت فاتحه

سعادتلو مروتلو مکرمتلو وفاقتلو فرزانگی اعز واکرم سطانم اغای جلیلکاه حضرتلری

هماره زیب کاشانهٔ سعادت واقبال ومظهر توفیقات حضرت جناب متعال

اولدقری جهاتی بخلوص بال ادا واکمال قویلنی سیاقده نموده مخلص صافیهادر بریکه

ذات مروت سماتلریله میانه مزده مربوط ومشید اولان دوستانهٔ اخلاص صدق طویت

اختصاصم لازمهسی طبع سعادتلرینی تفقد واستفساریه وسیله هویدا ایکی یوزدن زیاده

لصاحب هوادث ضمنده اذربایجانه هوالیسنه بعث وارسال اولنان مکتوبلرده مرقوم

ایلبوب هوادث زمانیه ایرانه دائر بوانشاده تحریر وانهایه شایان هوادث اولبوب

فقط شوشی وقره باغ خانی ابراهیم خان کریم سنی حالا طهران نام محدده شاهلو

ادعاسنده اولان اغا محمد خانك برادرزاده سی باباخان سردارینه ویردیکی وخان

مومی الیه دخی قبول ایدوب ایام نوذوزده ۳ ثانیه نام محله ورود ولیمه به مبادرت

ایده جکلرینی وابراهیم خان صفی هدایا ایله اوغلنی باباخان سردارینه ارسال ایدیکنی

خبرویرمکله ماعدا نفیس خانی ایرکلی خان مرقت واوزه دنبرو کاخت نام محدده خسته

وصاحبفراش اولوب حیاتندن مأیوس اولدیغندن اوغلنی نفیسه خان نصب ایدیکندن دیکر اوغلنی بابالرینك بوندن برینه واضع اولدقلرندن

میانه لرنده شورشی واختلال پیدا وقیل وقالدن خالی اولدقلرندن تاشی ایاق محلرنده

قرب وجوارلرنده قدری حبسه دولت علیه وایم کفاره عرض عبودیت وصدق واستقامت

صورتلرینی رونما اولمه وقتدن بعد دوسیه لودن فرد واحد تفلیس وحوالیسنه خلل

ایندرمك حالتلرینی تعهد ونیاز ایلدکلریله بوخلوده خانی مرسومی صدر یاوران حیات

جرنال اودینی وسیدهٔ دولکه بخش المصیر اتیکله اوغلنی خانلو اوغلیسنه بر برلریله

معارضه ومنازعه یه دوکار اولمه جقلرینی بیان اولمنله دولت علیهٔ ابدمدار کفاره

التجا وخلوصکارلرینه ۳ تمادیجه اوغلنرندن بریسی نزد مخلصی یه ورود ایدیکی حالده

تعهد ونیازلرینه ملتزم اخراولدقلرندن وجانب خلوصکارلرینه اعتماد قوی حاصل اولدیغندن

اقتضا ایدن جوابی ارادهٔ دولت علیه یه منوط ومحتاج اولدیغندن کیفیت مزبوره

برقطعه عرضحال عبدانه ایله فدکای حضرت ولی نعمتی یه عرض وتقدیم اولنمغله جناب

والای کریمانه لرینه دخی فاتحه خاتمتنا تحریر وفرستادهٔ نادی مرو تصدیری قیلنمشدر

ان شاء الله تعالی دخی شرف وصول معلوم مرو تجرو ومدی بیورلدقده خصوص مزبوره نهایت

ارادهٔ دولت علیه تعلق ایدرلسه جانب خلوصویرینه اعتماد وجناب مرو تمآبلرینی

مألوف لهم سنیه فرح اولدیغه بناءً وقوع یافته ملتمسات خالصانه مزدن سهاف وروداً

لهنت کریمانه دخی کاکان دوکار وبیدرنه بیورلمه مأمول خلوصانه مزدن

پادشاهم

منظمه اولمشدر

شوکتلو کرامتلو مهابتلو قدرتلو و نعمتم افندم

حالا حیدر والیسی محمد ثابت پاشا قوللرینک بو دفعه وارد اولان تحریراتنده شوشی و قره باغ خانی ابراهیم خان کریمه سنی حالا طهرانده
شاهلق ادعاسنده اولان اغا محمد خان برادرزاده سی باباخان سرداره ویروب اولدخی قبول ایتمکله نوروزده ولیمه یه مباشرت
ایده جکلری اخبار اولندیغی و تفلیس خانی ارکلی خان مدت وافره دنبرو کاخت نام محلده خسته و حیاتندن مأیوس اولدیغنه بناء کورکی
نام کبیر اوغلنی تفلیسه خان نصب ایتمک حسبیله دیکر اوغللری راضی اولمیه رق میانه لرنده قیل و قال تحدث ایدیکندن دولت علیه یه عرض عبودیت
و صداقت ایله فیما بعد روسیه لودن فرد تفلیس و حوالیسنه دخول ایتدرمامک اوزره مشار الیهه جوارت تقریبیله تعهد ایتملریله بوندن صکره
خان مرسومک هلاکیله اوغللری خانلق معارضه سنه دوشوب طرف دولت علیه یه التجا و مشار الیهدن استمداد ایله ایچلرندن بریسی مشار الیه
جانبنه ورود ایدیکی حالده اقتضا ایدن جوابی اراده سنیه یه متوقف مواددن ایدوکی محرر و مسطور اولمغله منظور همایونلری بیورلمغه ایچون
تحریرات مرقومه رکاب معلا القاب جهانداریلرینه عرض و تقدیم اولندیغی و ارکلینک اوغللرینک بر وجه محرر التجا و استمدادلری ماده سی
مطالعه کوتورر مواددن اولمغله خصوص مرقوم ملاحظه و مذاکره برله نوجهله اقتضا ایدرایسه ینه خاکپای ملوکانه لرینه عرض و مشار الیهه
بعده جوابی تحریر اولنه جغی محاط علم عالیلری بیورلدقده فرمان شوکتلو کرامتلو مهابتلو قدرتلو و نعمتم افندم پادشاهم حضرتلرینکدر

HAT, 35/1743,1760,1760_A

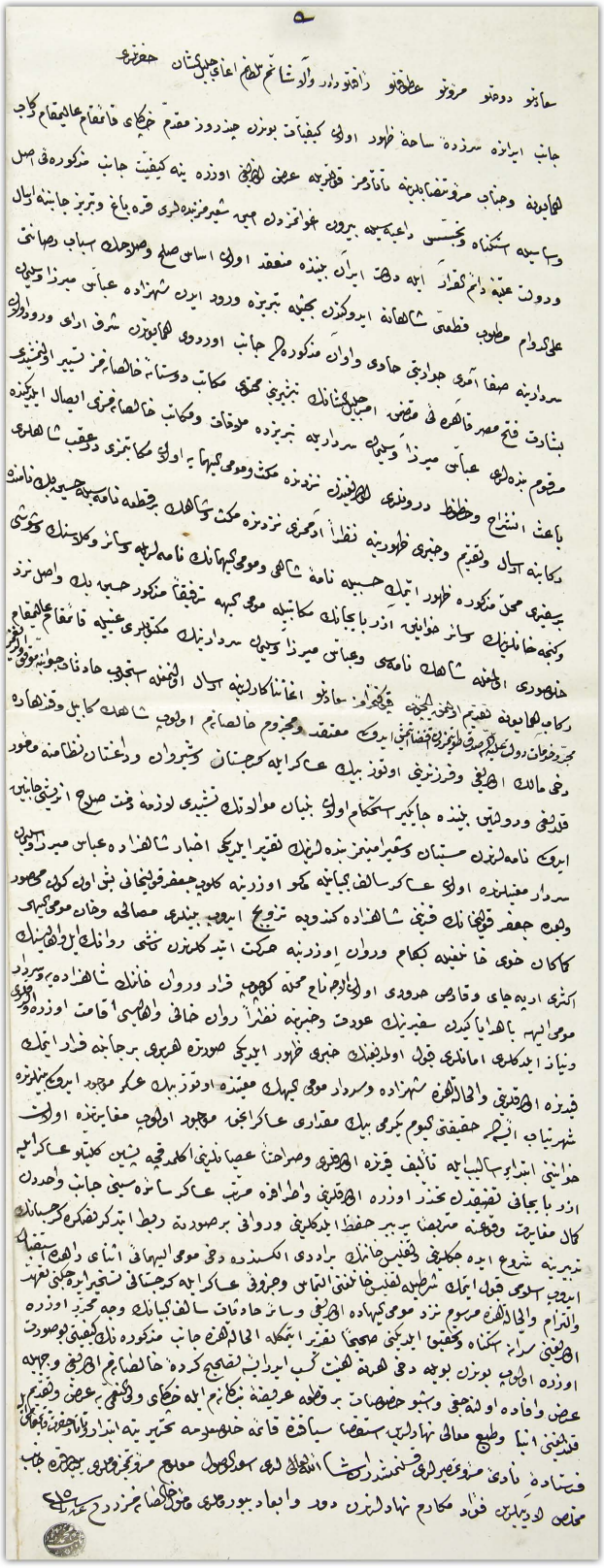

حضرتلری

شوشی وقره جاغ خانی خلیل ابراهیم خانك حالا ارضروم والیسی وزیر مکرم سعادتلو عبدالله پاشا
طرفندن کوندریلان مکتوبه جواب اوله رق مشار الیهه وارد اولان مکتوبك خلاصه سیدر ٤ ح ٢١

معیت سپهسالار نصرتشعار ایله کفار خاکسار القای دار البوار اولنمسی اسباب وحالاتنك استحصال
واستحضارینه دقت ایلمسنی حاوی مشار الیه طرفندن کوندریلان مکتوبك وصولندن وخان مومی الیه
جانب دولت علیهٔ ابدی القیامه ربط دشتهٔ اختصاص تام ایده لیدن برو علی الدوام کفار خاکسار
ایله مجاهده یه قیام ایدوب حتی ابتدای سنین ثالثه یعنی بدایت سفرده اوته جانبه طرف سلطنت سنیه
عساکر نصرتمآثر تعیین اولنمش سز دخی عساکر طاغستانی ازالهٔ کفاره تحریص ایده سز دیو چلدر والیسی
مشار الیه خان مومی الیهه تحریر ایدیکنه بناءً خان مومی الیه دخی بالدفعات امواج دریای سپاه اولان
افواج طاغستانی ولایتنه کتوروب تفلیس خانی ارکلی خانه وکفار خاکساره ایصال فساد ایتمشیکن
جنود نصرتموعود حضرت ظل الهی ظهور ایتمامك حسبیله سپاه لزکی مأیوس اوله رق هر بری عازم
اوطان وپراکنده وپریشان اولدقلرندن ورکن اعظم کفار اولان ایلات قزاغی خان مومی الیهه
تحت تصرف اعدادن اخراج واولوجهله بازوی مکنت کفاری شکست ایتمشیکن الحالة هذه خانان
آذربایجاندن قبه خانی فتحعلی خان وشکی لو خانی محمد حسن خان وایروانی محمد خان کفار بدنهاد ایله اتفاقه
رعایت ومسقولویه اطاعت وخان مومی الیه ایله مقابله یه مباشرت ایتملریله خان مومی الیهك
ولایتی تنزل وخرابه میل ایتمش اولدیغندن واکر بو حالت بو صورتله ممتد اولوب عساکر نصرتمآثر
تاجداری مأمور اولمق لازم کلور ایسه خان مومی الیهك مملکتنده آثار عماردن برشی قالمیه جغنه
بناءً حفظ ویلایتی ایچون کفار ایله صلح ایده جکندن بحثله فصل شتادن مرور سنین ظهورنده طلیعهٔ
عساکر نصرتمآثر قارص حدودنده واخسخه سرزمیننده طلوع ایدر ایسه خان مومی الیه دخی
جنود طاغستان ایله مجاهدهٔ کفاره مباشرت والا ظهور ایتمدکلری حالده کفار ایله مصالحه یه
شروع ومباشرت ایده جکن خان مومی الیه مشار الیهه کوندردیکی مکتوبنده وطرف دولت علیه یه
اولان فارسی العباره عریضه سنده تحریر ایدر

HAT, 1392/55538

شاهزادهٔ ایران ومعتمد الدوله میرزا محمد شفیع خان طرفلرندن مقام صدارته اوله رق توارد
ایدن فارسی العباره اوراقك ترجمه سیدر ١٦٤ ل ٤٤

روسیه لو سرداری اشجدرك اولحوالیه تسلط واستیلاسی ایرانیانك مسموعلری اولدقده شاهزادهٔ
ایران اللی بیك مقدار سوار جرار ملازم رکابی اوله رق مقر سلطنتندن حرکت برله ششه قره باغ
سمتنه روانه اولوب شوشه حوالیسنده ملاقات فریقین وقوعیله بالمحاربه روسیه لونك قتی کلی
عساکری غلطیدهٔ خاك هلاك وسردارلری مسفور اشجدر افتادهٔ مغاك خاك اوله رق بقیة السیوف
اولنلری دخی ایرانیان طرفندن محاصره اولنمش اولمغله باعون باری بوکون یارین انلر دخی قید اسره
کرفتار واستیصال ورهین اضمحلال قلنه رق شر وفسادلری اولحوالیده اولان مسلمین اوزرلرندن دفع
ورفع اولنه جغی وولایت تفلیس دخی وجود خس وخاشاك اعدای ناپاکدن پاك اولنوب ولایات
محروسه یه منضم قلنه جغی مقدمه وبیان وایرانیان طرفندن ایلچیلك ووکالت عنوانیله پای تخت سلطنت
سنیه ده اولوب امور ضروریهٔ مملکتینه تمشیت ویرمك اوزره بو دفعه حسن اغا نام معتمد سفیرلری
دیوانه اسرا قلنمش اولدیغندن طرف دولت علیه دن دخی ایرانده اولوب اولحوالی امورینی درعهده
عرض اتمك ایچون برنفر ایلچی کوندرلمسی باعث مزید اتحاد دولتین اوله جغی تمهید ودرمیان اولنه رق
هرحالده طریقهٔ مصافات وموالات اوزره اجرای لوازم مکاتبه وایفای مراسم مراسله یه رعایت
اولنمش شاهزادهٔ مومی الیه برقطعه مکتوبنده تحریر وبیان ایدر

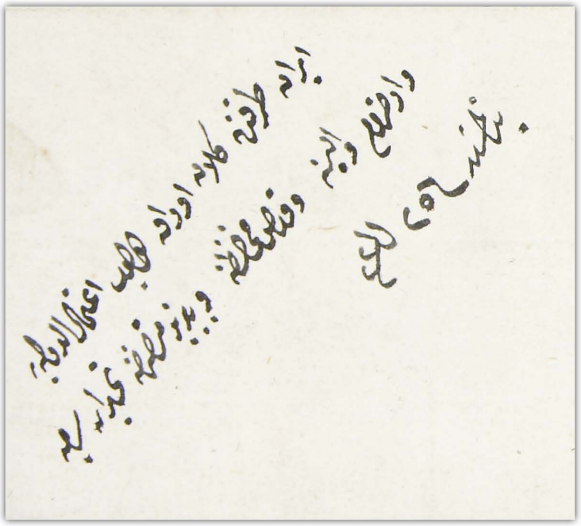

ایران طرفندن کلان اوراقه هیچ اعتمال الدوله
وارد قلع والینه وقتلی محفظه ویدیز مقتضیه تحدید ایدیلمه
بتاریخ ٢٥٦ ل ٤٤

اوذ باجان سرداری میرزا عباس طرفنده سفارتله وارد اولنده نصرالله اغانك کتوردکی فارسی العباره مکتوبك

ترجمه سیدر

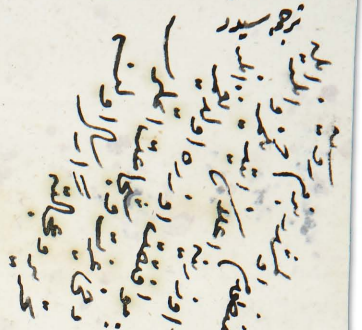

اکر روسیه لو اطرافه کنجه ونفلیسی صانون الدم اوعاسیله تجاوز کوندرایسه بوبابده وافع اولنده اوعاسی باطلدر چونکه دولت علیه ایله موافقت دینیه وارد ولنجه اولنده روسیه لونك بواوعاسنده تأمل کامل ایتمکدر اکر ایدرلرایسه دعوای مرقومه نك صواب مفروض اولوب اولمدیغنی بیلورلر وغزا وجهاد ك مقاتله اهل بغی وفساده تقدیمی لزوم کلدیکنی اعلام ایدرلر وبو وجهله فکر عمیقدن صکره بومعامله فاسد ومقبولدن اطراف اولنده تجاوزاتی مهیج مفاسد اولدیغی معلوم اولور ارکان دولت علیه دول فخاره قرالارنده هر بریناك اصوله واقف اولوب اکر بزم طرفدن تلافی مافات اهتمام اولنرایسه مقبولدن اطراف اولنده تجاوزاتنی آنیاده حجت اولوب نزد پادشاهانده شانك طعنه ایله ملوم اولورز اکر روسیه لونك درجه شقاوت ونفاقی دولت علیه نك معلومی وکل ایسه روسیه نك اوعا ایلدیکی دوستی وائتلافی سبب انتعاش فتنه وشورش اولدیغی بی اشتباهدر معلوم اولسونکه اکر بزم طرفمزدن مقبولیه مقابله ایله مادهٔ فسادی دفعه صرف مقدور اولنورایسه اولزمانده مقبولدن ایله اولنده عداوت وخصوصیت مستغنی حجت یادر اولمزایسه طرف دولت علیه دن مقبولیه موافقت اقتضا ایدر وروسیه لو هقنده طرف دولت علیه دن توجهله معامله اولنقده ایسه اسخ ضاریدوجه طرفنده تجاوز ایلك لازمدر وبودخی معلوم اولسونکه مخالف دینه اظهار موافقت وودوستی رعایت مصالح دنیویه تخشنده وخصوصت ومخالفت فوائد دنیا واخرتی ومنافع دینه وزوال ضخشنده حاصلدر وبویات اوزباجانه نوابنك اقتضای توافقه دولتیه ایله هرحوالی قرب وجوارنیه اعلام ایلیی لازمه دندر ویومسطور ومحرردر

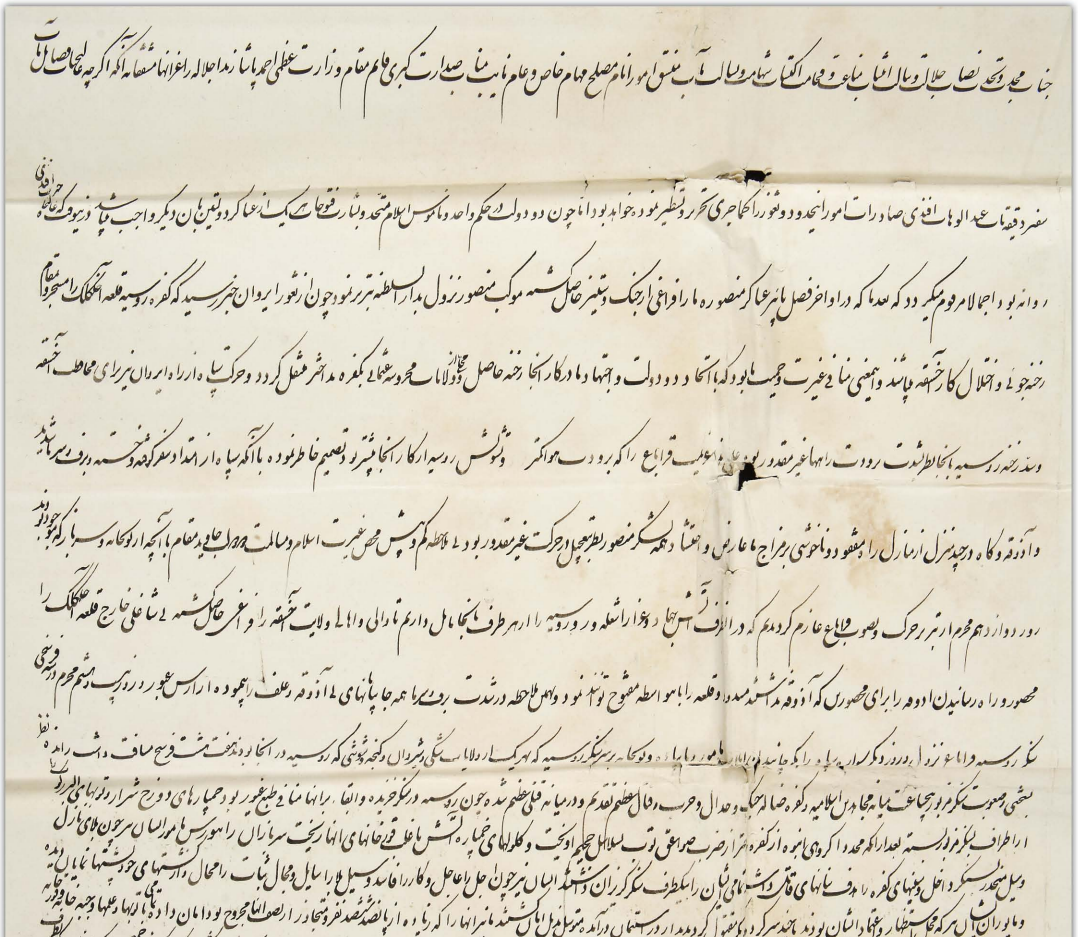

الحمد لله الذي شرف دين الاسلام بظهور سلطنته الانام وأملأ اقطار السموات والارض بنور خلافة المولى سند السلاطين واعلا رايات الاسلام واعلام الموحدين يمين

هذه عريضة من الجارية التي لا تتغافل عن الخادمة طوطي خانم بنت الشهيد ابراهيم خان والي قراباغ

ظل الله وخليفته رب العالمين وادام له النصر والفتح المبين وايد الظفر والبطر على كافة ملل الكافرين واسكح به امور المسلمين بتمهيد طرق الرشد والرشاد واوكد الشرائع

وصلى الله تعالى على محمد الذي ارسله بالهدى ودين الحق ليظهره على الدين كله اجمعين وعلى آله واصحابه وازواجه وخلفائه الراشدين المرشدين الهادين المهتدين

آمين والحمد لله رب العالمين اما بعد فانه من العبيدة التي لا تقنط من رحمة الغني الودود طوطي خانم بنت المرحوم الشهيد الغازي في سبيل الله

الخادم القديم الصميم الى باب الدولة العلية الكبرى ابراهيم خان القراباغي الى جناب الكرم الاعظم الانف الارغم الاسعد الانجد الافضل المهتدي بالهداية الالهية والمرشد

السرمدية امامنا الاعظم سيد سلاطين العرب والعجم مالك رقاب الامم ركن الاسلام والمسلمين الهمام فخر الملوك والسلاطين العظام ناصر الحق والبراهين والسيف القاطع

الكفر والالحاد الواضح قوانين الرشد والرشاد السلطان الذي عجز عن تحريرها وصف السنة الاقلام وقصر من بلوغ همته اقوام الارهام المتمم قواعد الاحكام من الاوامر والنواهي

والمحكم مبانيه الانعام الى حد لا تتناهى وناصب بيارق الحشمة فوق السماء ذي القدر والبرهان والحجة والبيان والشوكة والعظمة والجلال والتفخيمة والمرحمة والجمال المتصل بنصر الله

يامر بالعدل والاحسان وايتاء ذي القربى وينهى عن الفحشاء والمنكر والبغي الا وهو السلطان المظفر الغازي في سبيل الله سلطان البرين وخاقان البحرين امام الحرمين الشريفين

لازالت سرادق سلطنته وعظمته واجلاله مرفوعة على مفارق اهل الاسلام وخيام حشمته وشوكته وابهته منبوتة باوتاد الخلود والدوام وخلد الله خلافته وابد

سلطنته الى انتهاء الزمان وانقراض الدوران اللهم اضرع خدودهم واضعف جنودهم والهمهم اعداً وافتل الكفرة البغي وانصرنا على القوم الكافرين ثم انه لما وجب على المؤمنين

والمؤمنات والمسلمين والمسلمات الطاعة في مراتع مراد الاسلام بقوله تعالى يا ايها الذين امنوا اطيعوا الله واطيعوا الرسول واولي الامر منكم الا الى الدولة العلية الكبرى والشوكة البهية العظمى

الجامع الحمد والثنا وما قطع الفرائض من ابائنا وما قطع الفرامين والاوامر من الدولة القاهرة في افتخارنا وكنا اميرا ماذونا بامر الدولة الباهرة لكن في سنة الف

وخمسة عشر من هجرة النبي صلى الله تعالى عليه وسلم استولى علينا الكفار من التفليس وصار ما معهم اربعة وبعد قد نهبوا اباءنا واخواننا واخواتنا والقاسم المسلمين وهاجرنا

من ديارنا الى هذه السنة وحاربنا عسكرنا مع الكفار في هذه السنة المباركة وقاتلنا منهم الفين واربعين نفرا واخرجنا من بلاد النكي ودخلنا جزيرة

الى بلاد الشكي لكن نخاف من اخرجهم لانا لا نجد فينا مهمات وثوب فوجب علينا ان نعرض احوالنا الى عتبة الدولة العلية واقتفنا مع امر وسائر على الدوام

وارسلنا العالم الفاضل الغازي في سبيل الله الحسين افندي الى باب الدولة القاهرة ليبلغ احوالنا الى منتهاء الدولة الباهرة فالتجأ من امامنا

ان يفتح بابا من فرمان مطاع وحكم منقاد فانا نقدر عشرين الف من المسلمين مع جميع اسلحتهم الامر من امامنا الاطاعة منا فان الكفرة الروسية قد ضعفت

وما بقي قدرا ما ظفر علينا فيقطع دابر القوم الكافرين بعناية رب العالمين لا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم

عدد دفتر مفتی باشا قلمیاسی ارزروم والیسی معتوفی

فاتح سیواس

٥

دولتلو عنایتلو عاطفتلو اعتلو والجاه جنابلرنك افخم سلطانم حضرتلری

اوجی خرکلای نوتیاسای والجاه زینه افاده اولنیجی اوزده تاتارلرمزاغاسی عنایتلو غازی باتیرلری تقبیل جنابلرینه مرسوف طرفندن ارسال واولجابده تحفیم اتدوکی حمادتلی عدد تلرنده خرکلای راجع اجدای سابدینه افاده قلنجکی چند روز اقدم باعریضه افاده ایتمشدی غره ربیع الاولده اغاسی مرقوم برملوقات برقطعه کاغیدیه عدد ونفریه نظراً صفحه الجزیره یکرمی کوفی نشتی یه ایکی ساعت مسافه ایرمو اوزرنده روسیه دولتك اردوسی اولوب علی الغفله شوشیده بولنمه ایله تاتارلی روسیه اردوسی بصوب برمقدار محاربه ایزنده روسیه دولتك اردوسنده تفویت اولدیغندن ظفریاب اولمیوب قاچوب بوسانشتی یه عدد تلرنده مقاوم اولدیغندن شتی اوزینه واروب ایرلنه عسکری مقاومت ایده مدکلرندن کافی الاسعه شتی یی برلنه کچیردیلر ایرلنه عسکری بوصورتله دفع ایتدکلری وشهزاده دلك طابیلری دخی انشبو محاربه ده تلفاتدن بوزقره سربازلری ایله اولدوقه حیا تقبیلکلرنی اوزینی افاده ایدیورلر وماه مرقومك یکرمی اوچنجی کونی برماوف نامنده بلك قره عسکر وقوه قدرطوبجیله بینلك طرفنده حسیرخانه وحسیرخانه اوزرینه کنمش ومقدم بیاده اتیکری وجهاوزده لوری قلعه سنده بشبلك قره عسکر کیاز محصور وحسیرخانه ایله حسیره خانه فوجی اوزده اولدقری اجدرینه تقبیل ترکه زنده بلك ایکیوز ترکه حاتمی ایرلنه تابع الوس وخفتاخیلرندن حسیرخانه لوری اوزرنده واروب اولدخانه لری اموال واشیاسیله روان طرفنه سوق اتدوکی وجهاجانه طرفنده روسیه دولتك اعدای کلجك بولدیغی یقینلرینه وبوطرف جاکرانه دولتی تجرا ولنجیری تقبیله دخی بوسوزی تاتارلرمزاغاسی سماع اینمش مرسوف دخی سویلش بولدیغندن اما محذا یاپدیرمه وبحا کلنجه عسکر حضوب طرفنه بوکوندوزده محاربه ایله اعتمادلرینه وبوتقریرایتمش ایرلنه دولتی دخی هدودلرینه بوکونه تخطی واوکلرینه کلدیه برلری غازات وکرك ایدیکلری ظاهره دولتك ضعفه غدا وتوابع ده ضعفه اولوب روسیه دولتك ایچیی اولدیغندن شاه طرفنه بولنمش وایچی کیروسیه عدد تلرنده محاربه اولوب اولجه حتی نیمه ایچه وکرنه یرده یره نصف عسکر مادکی دوردیمدحفظ مراولدقلرینی محاربه ایچون عسکرنجم ایکیزیه وکسه تلك جمعی ایرلنه حرسنجه بوکونا بالمعاصده دوردقری غازات ایدیلرایسه ده بوندن بودیه مقاومت ایدیلرایرلنه اوزرینه لدیم کلمش وبیوغرنده بوز ریوتقریرایتمش وشوشی وکنجی طرفلرنده تقبیل جدارزنده ایرلنه دلك الجی بلك مقداری عسکری اولدیغنی یه مرسوف بالمناسبه افاده ودولته عدیله اولنه بلك عسکری قدر عدیده اولمقدار جمعیتی کورنجه یه رلك برقوریزده صودت دوشدی کوسوشی وایرلنه محاربه لری ظهوریله بروفاع دفعه کاغذی کلمش ایسه عجم حرسزینه اخمی طرفنده دخی بعضه سوقات محوا ولدیغنی تحریرایدرلر ترکه نهاسفولی وقوبانه ناحیه لرینه بدوفعه کاغذلرینه مصرح بازرلر مرقومانه الدنه محبوس اولدقری اذنجی خرکلای عمایدن افاده وحسیره خانه جیسنده تحشدوشی اشغال ایتمشدی الیوم محبوس اولدقری وهجاده اهالیسی اولنه دوقه حدودلرینه برکسنه تلك تخطی ایتمسی ایکه تنبیه فنه ینی ویرمدوقات بولنمکله بوبابده دایره کاغذی ظهوریله ایرلنجه مرقوما تلك لدی التنزیه جیسه انفکاکی اولدقری بیانه اولنمغله اجواب ایدرمی ایتمزمی ارسینه اینه مرقوف ایوکی وزیر واجع معاملات سیاسیه نظریه یلك جوده شاه ایتمش واردوده قاموسندی اشغالرنده کورشدکلرینی بیانه ایده رلك تبدکرات دخی جدوده دایره سایرلرها وایجیده اولدیغندن دولتکزایه دفع واهقا مزیده محظوظیتی کوستروسی وعسکر منصوره محمدیه تلك درجیه ده یوزیلك قدر تجمع وموجودیتی طویرمه وبالذات شوکتلو ودولتلو قدرتلو عظمتلو والجاه جنابلرینك اقدم حضرتلرینك ذاتلرها بندکی تقبیل کوفی نشرنفحاتها یوندکی سویلیوب واقعی یوستولانده براوده مناسب عدودوه ایده نصیریه وافاده کرنه

بارم ساعتده زیاده سعود سکوحه ایدوب صکره دونه کوندی دخی تابیه ونصیریه ایده رلك دوام وقیام عمرلرها یونه دعا ایتمغ واباتلدا دضدوده غیبکوندوزیه دوندیجه یه بوبابده اغاسته مشی بوندنه جیسه دیه رلك ستولانده اوکونا ماده لرینه بزم کبی خدمتکار مقدوریتی جهدلر اولمه دولتجه یه تلك اصولنه مناقیدر بویله حوادث سعوعرلرینی دکل واجهدیاتی خاتلك ارضدوده کلمش ستولانجیکنده بزم دیوجواب ایتمغ بوستولانی اوزرلرایه بودجهاد جوابنی طرف بندکانه مدنه مرقومه تبنیه اولنمیری تقبیسه دونده بولنانلره اعاده برمقدار قوتیاش بولدقدن وغذه حسیره خانه طرفنده اوچ یوز تقلنه وبیوزقره باروت وبرمقدار قورشون حفیفه کوندرلش وتقبیلکزجه که جاهمعلومیه پناهانه ایتمشدر برمرسوف برطرفنده جهاد اوچ معدنه مقاریت فقط جاهمعلومیه قدرلی قیاوب غیری برریجه ایتمش چند روز صکره قدری دخی کناد ایتمش تقبیلکزلهاتیسنك دخی کیفیتی بوکونه اولدیغنی سویلیوب تقبیلکزایه قره ثانیاراقده کوندرلکه کوره جهدکیجی وکونه زتمشی ونیاز ایدرلر دولتعلیه طرفنده نوقره برظهراری اولدرکتابه ایلچی روسیه دولتنه خدمتی بولدقری وتقبیلکزایه وکرك عدوده کوندرلکی اهالی کورجستانه کلمشلره بوسته مبادکده روسیه دولتك ولایتی مرادولدیغندن برریزیه چوقی نافی ومناقشه لری اولمشدر البته ضعفدری درکاردر دیوسویلدکلرینی افاده ایتدرایسه مناسبه اولدیغندن کوریه خانی برقطعه کاغیدآدمی ظهوراتوب سکزاوداغی اول رضاقریه کوریه دولتکلو نفکولو جقوب خوبه کلمشلر وخودنه کلدیکی برریزی برطرفکمشلر بزم اولطرفدنه بوقدراومزفراغتی خوبکنده دریوطرفده یارمش کوابلرینه سجاغندنه برنفرسلمانه جیسنده اولوب تحقیقی طرف جاکریه بازلشدی حیسی راقیوب وکوندی اومدی عذرایتمغ عذریه جیسنده دیه اولدیغی بیانه جیس تکذار مطلوب اولمشدر بوصورتله افاده یه مناسب بولمه اجوبه باش خانلك بوطرفده اولوب اولجه سی وتوکونه جیسنده اولدقری اکلاشلمقدر بوطرفدنه تجسسه خالی دکلدر بکلرالله حرسنجه الله اورنلك تاجاریدنده جهاله طوردرقی مقیم اینسونه سطفه سیه تلك وخشی جیدرولی احاطا تمغ وهرکس خدف وخشیه دوکمشدر الله شاه والله شاه والله شمشیر خدمتی حرسنجه جهاد اولدیغی جیدی کیبی شعه کمان بوکونه اولدیغی محا طمع جهاتقوم عابدی جیدلرنده اولنیابه دکلدر اوروفاله

1 البوقاپلو یازیسی دفی عثمان واحد پاشا قرناغی بنه لدینه ارسال اولنمشدر

دوانه یزاله تدیکلو بهانیله ارسال اولنمش اولوب صقللو اغاسی کلوب مرقوم دوانه وارد دیمکله باسکوبج دوانه کلمش اولوب صوب عیدانه دن ارسال اولنه دوج مرقومله وارمش اولدیغی سلوی اولوب کتوردکی عسکر کتوردکی مزنه عسکر دد دیو سوال اینمش مرقوم دفی پاشا مزوقتی کلدیکندن قریب رده تعیینات وریلوب اداره اولنه بود ولنعمله بکجی عسکری قالدردیغی سلومکز اولمشدر خیلی مجدداً نظام عسکری ترتیب وهر محله بکجی اولمزدن دیو جواب ویردیکی عثمان پاشا شوقدر یوقله سوزنه باقوب سوزنه دوورزایدی بوپاشا نیدوقله دد دیو سوال اینمش مرقوم دفی کسه قله سوزلرینی دوتمزدن تعجیل ایدوب دکوکو پاشا اقدرج اریه باقوب نه کونه امرالهزدایه اولکونه حرکت ایدر دیو جواب ویردکی یزاله چاغروب قدوشلی ودیکلی ایدیو بنیه اینمش اولدیغی ومرقومدفی باسکوبجدن سوال اینمکله پاشی نیدوقله اینکه نهراماسدن بوسکه دوان وقجه اون بزم اوته طرفه بنیز وغوری وساری ایرانله اولمق اوزره مصالحه ایتدکلرینی وارمش کورد پاشا دیه کسوب بدی کوردی آلوب اوج کوردی دفی دیرکیه دکین خدمه عسکر قویوب بیلغ مزبور تسلیم اولندقده عسکرینی قالدیروب خوبه تسلیم ایدیلمکی پارشه نه قدر دوت ویرلدی دیو سوال اینمکله عجم وقت بلمز لکن شوقدر وارکه اکر بوطرفدن کتولکن قزلباش ایدرایسه مصالحه بوزولمه قزلباش ایتدکی مصالحه دکی وقتی ومدتی بوقدر دیو افاده اینمش اولدیغی وعباس مرزانله اوغلی هدیه ایله کلوب بنیزده یاتیلوب کورمکه باسکوبج عسکرینی چکوب قوه باغ طرفنه کوندردیکی دوانه کلوب مرزا عباس بنیزده کلوب بدی ماه وقع کسمکه مزدون وزده دعا یاخواهشیله قفقی طرفه کیدرایسه مامافت الیمه وقع فضانه خواهش ایدن اولدرایسه صاحب اولیوب اعاده الخ دسعود باسکوبج وردیان شریفله اون بشنجی کونه دوانه قالقوب نفلیه کندیکه ومرقوم سوا خدالمکه کوبا نفلیه وارمش احتیاطاً عثمانلوبه مدوحه عدولرینه عسکر افاده ایدر

دوانه سوزینه اعتباد الموسوزینه طرفنه مرقومله اعتمادی اولدوقدن صکره کوندردیکوب خبر سوال اولندقده کوندردشی اولدیغی تقریر بودرکه ذکر اولنور

فی الاصل قارص رعایاسندن اولوب شوی دیرلو طرفدن اولدکجه اهل وعیال وسودا ایله تاجرک مشهد علیه دیدکلری مرتبه دوانه باسکوبج کتوردیکی اشتم نامه وقارصلو بولدیرینی وقلعه لرینی خبر المشی ذکر اولدوقی اشتم نامه بوطه واهالیسی بیتشدر قارص قوه دیدیکلری مرسوم کوهیوب مزینم سوالله جواب ویرمه غیری سوز ایشتم قارص اوچکه نامکه سوزدده بلکه ایکیوز نفری ایسته دیکمن کلمش دیه بنیه اینمش اولدیغی واکر ماهه قدر عسکری وجبه اناغه یرلشان اولدیغندن کلمز ایکی ماه مرورنده کلوجکه شهر اینمشولدر وغافل بولمشولدر دیو سیاست اینمکه وتبریز وسائر محلدرده ایرانیانله هرنه قدر طوب وجبه خانه وماهاج وادوایه جمله سی عسکریه کوندردشی اولدیغی

ومرقوم آدمز فروغ بلده دیدکلری سرداردهٔ طوبجی باشیسی ایمش آغا واسماعیل خانه دفی کوردیکی سوال اینمش مرقومان دفی مرتبه تقریرلرینی ویرمش وقع صوصکه دیدکلری دوانده بولندن اقدم قزلباشه کتمله اوزره کتشدی باسکوبج ایله عهد اولدقدن صکره کلکی کندویه حواله ایتدوقدن بحوث کتمش اولدیغی مرقومان افاده ایتمشلر

وباسکوبج دوانه نویسی ساهره یه کتوردیکی سه اوقوتمش آدم سی قریب بحوته ایدیکی تفلیه کلوب آنی ساکن اولدیغی اسکی خلیفه دادایمش کلسون اوچ کلیساده اوقوتدیروب دیوب مرتبه ایله دوان بولندقده کلوجکمی دیه آلوب عودت ایتمشلر وتصحیح ایتدکلری تقریرلریدر

بادشاهی الی کوردیاره یه کسوب بشی کوردی انکلز ایچیسنه تسلیم اولوب وبر کوردی قاشی اولدیغندن ایکی یاقه سعادت خویه ویشیوزسوات مرتبه قوبشی اولدیغی وارچیاله دفی خانه سی دوانه کلمیه سوزدیرمش اولدیغی وتبریزده اولق مجتهد نجفه ایتدکلری نامه اوغلی ابوالفتاح یکری خانه ایله روسیه لویه بیعت ایدیکی دوانه کلمش اولدیغی دیکر اهالیدن دفی خبر ویرلر وبوطرفده زفیرسمه آذ اولدیغندن وقوه باغ سهیل اولدیغندن عسکرینی اولطرف کوندرمش اولدیغی

غالب پاشا ویرلیدی تقدیر

وقلو عنایتلو عاطفتلو رأفتلو مروتلو وبالنعم کثیر الکرم اقدم سلاطین حضرتلرك

اشبو عریضه بنك احراج اولنمه اوزره الیکه قارص محافظی بنده لرندن بربرینی متعاقب تحریراته ظهور ایدوب روسیه لولرك مایس اوائلنده قارص

اوزرینه هرکتی خبر المق اولدیغندن طوپجی وعسکر استدعاسنك اوطقدن ناشی منظور عالیلری بیورلمه ایچون عجلتاً تقدیم اولنمغله ضرورم وقارص

واخلقم مرتبطوپجی موجود ایسه متفقهاً اولدقلرندن وبایزیدم ایسه مرتب طوپجی اولمیوب صاروقمیشدن بر مقدار نفراته کوندرلمسی ایسه

محارسندعاً اولدیغندن هرطرفدن ایشه یاره طوپجیلك لزومی مکرراً بیورلمغله بنا بیورلدقده اقدم درسعادتدن نیازاوغلی طوپجی وخلیفه جیدرك

لطفاً وکرماً بو آنه اقدم الصالك اقتضا ایدنلره تبریکات عنایه علیه لری متمنای بقا ومدد وعسکر خصوصی عریضه عبیدانه سنده محرراولدیغی اوزره

جمله ماعدا لره شهر رمضانه شریفینده هنوز زیاده طوپجی نام وبیوز مقداری یالکز سنده ماعدا لکلره اولیوب هب کوندرلمکده الیکه

قارص وبایزیدم چاکرلرینك دیلو وتفنکچیلرینه بشقه عسکر اولدیغی وحضرته خیرالی فرطینه امانه ایکیسنده فکر عاجزانم زیاده ایدوکی جرئتله

موجبایله طوپجی نام درحال قارصه تنبیه وارسال وینه لازم کلنجه استعجالا قلندیغی ولوانه بوطرفه مطلوب بالکز نفرات حقیقی جنرك

کلدیکنده ورودنده اندوخی درآنه بایزیده کوندریلمکله بولنده بولنه دخی نوارد ایدنلر کلدکجه همان قلعتینه مرقومتینه ایرشدریلمکله جمله

چاکری مقدورمدنه زیاده لیوه زیاده اسبابلازمه یعنی بیشماراتمکده ایسه مطلقاعدوه وامداد حضرته خیرانا صریه ایله همم عنیه سلطنتپناهی

ابدعالده دوامه مخلص اولدیغی محاط علم عالیلری بیورلدقده هرحالك امروفرمانه حضرته صرة الامر کیدر عفو ملاحظه

1

بلدرس ای همایونی

ارضروم ده نصرت پاشادن کلا تلغراف

1

2

بر بیوک عملیات اجرا اولندی اسیر فراتم انجق تنده بر رمق جان اولسه بیله
اینده اغوز حضرت ولی النعمتده فدا ایلمکی دیانة واجب بیلدیکمدن اردونک
تحقیقاتی در دستدر انجق بورالرده تورلان نقصانلرک اک برنجیسی
احوال حالیه و محلیه و مناسبات هجوارینی اداره یه مقتدر بر مشیر ایله
اویناتق و متحرک و روحلی بر ولایت والیسنک تدارکی فرض عین
مثابه سنده اولدیغی تحقیقاتدن اکلاشیلور ۱۵ تموز سنه ۳۰۲

فوللری
نصرت

ایران دولتی جاف و کردستان تعدیاتی و بغداد والیسنک شیعیلر حقنده سامره
مفتیسی مسئله لرینی میدانه قویه رق عساکرینی روسیه قوماندانلرینک
تحت اداره سنده اولدقلری حالده روسیه دولتی شاه سوء عشایرینک قره باغ
جهتنده واقع اولان تعدیاتلرینی تسویه ایلمک اشاعه سیله تفلیسده یرلسک

2

معاونی فریق خیرال شیلوف مرخص تعیین ایدیلرک بر وجه زیر معاهده
حقیه نک تنظیم و مبادله سنه ایران دولتنی مجبور ایلمشدر بو معاهده نک
خلاصه سی هر نوقت دولت علیه انکلتره نک افکارینه اتباعاً
روسیه علیهنده بولنه جق و روسیه لیله انکلتره اره سنده
بر محاربه ظهور ایلدکده دولت علیه روسیه و ایران ایله متحد
اولمیه جق اولور ایسه

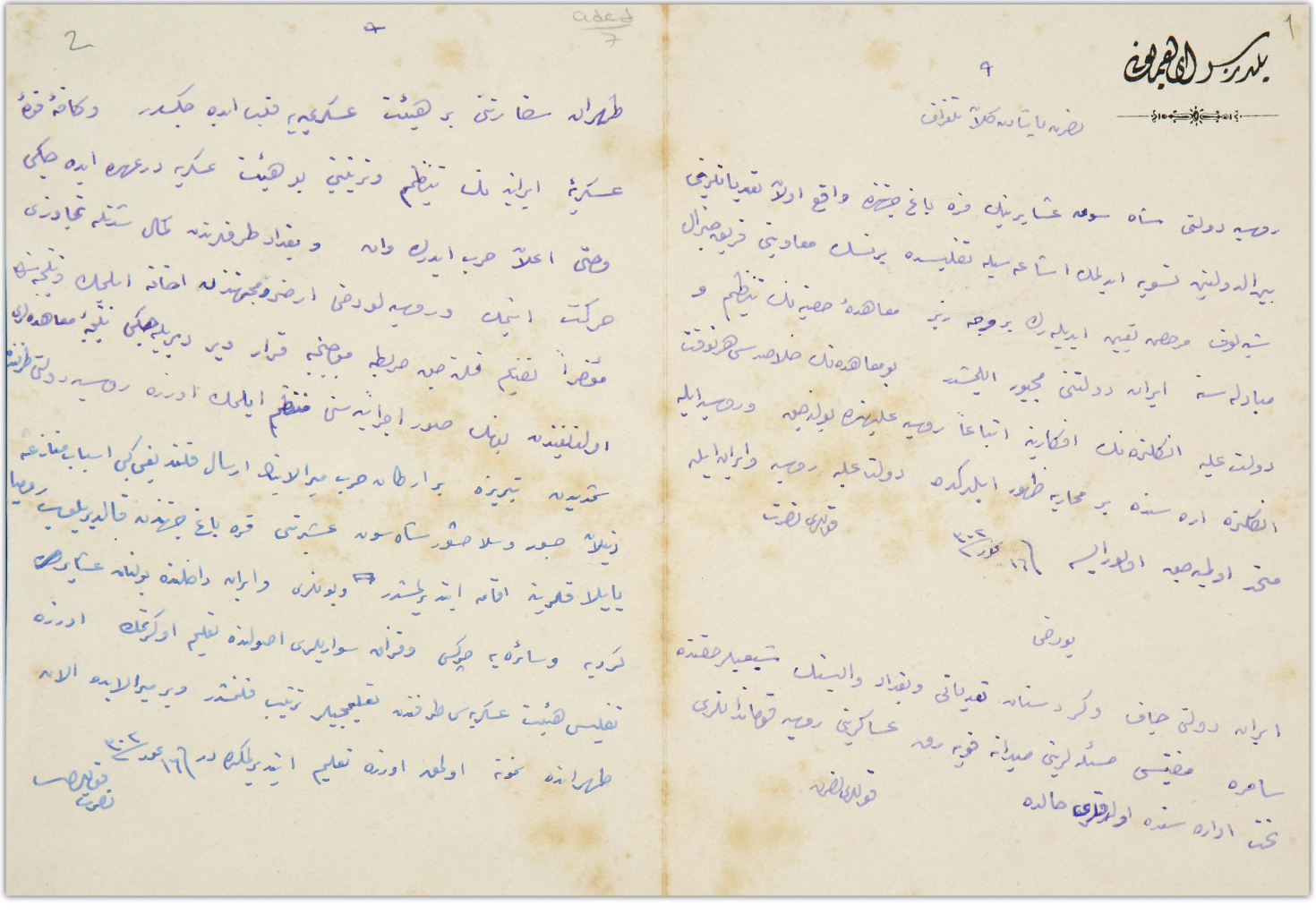

بلدرسک گمرکخانه‌سی

نظارتپناه‌لره کلان تلغراف

روسیه دولتی شاه سویه عنایتلی قره باغ جنتده واقع اولان تعدیاتلری
بیه‌اله دولتیه نسبه ایرلان اشاعه‌سیله تقلیسده یرلشن معادنی قریه‌ضرال
شه‌لوف مرحومه تعیه ایدیلدی بروجه زیر معاهده‌نامه تنظیم و
مبادله‌سنه ایرانه دولتی مجبور اولمشدر بو معاهده‌نامه خلاصه‌سی اولوقت
دولتعلیه انکلتره‌نک اغوانیه اتباعاً روسیه علیهنده بولندیغه وروسیه ایله
انکلتره اره‌سنده بر محاربه ظهوره کلدکده دولتعلیه روسیه وایرانه ایله
حتی اولیه‌صیه اولدیغی [illegible] تاریخ

یورطی

ایرانه دولتی جانب دکر دستانه تعدیاتی ونقاد والیسنک شهید حقنده
ساحره معنیسی صدرینی صیدانه فوق روسه عساکری روسیه قوماندانلری
نک اداره سنده اولدقلری حالده

طهرانه سفارتی بر هیئت عسکریه تنب ایده جکدر وکافه فوق
عسکریه ایرانه نک تنظیم وترتیبی بر هیئت عسکریه دیگری ایده جکی
وحتی اعلان حرب ایدیلدیکی وانه ونقاد طرفندنه کال سلیم تجاوزی
حرکت اتمیه وروسیه دولتی ارضی محترمه‌سنه اصابه ایلمیه جکی تأمینه
مقدما تضمین قیله جه مربطه مواضعه قرار دیر دیریلدیکی تقدیرده معاهده‌نامه
اولنلتیده بیان صورت اجرائیه سنی تنظیم ایلمیه اوزره روسیه دولتی ایرانه
سخدیده تبریزه پیاده طابوره حرب میدانلرینه ارسال قیلدیغی کبی اسباب مانعه
زیلاً صوبه وسلاح شور ساه سویه عسکری قره باغ جنتده قالدیریلیپ روسیا
یایلاق قشریه اقامه ایده بیلمسی ویولنزی وایرانه داخله بولنمه عساکرک
کردیه وسائره یه چکی وقرانه سوایلری اصولنده تعلیم اورکمک اوزره
تفلیس هیئت عسکریه سی طرفندنه تعلیمجیلر تنب قلنمسی دیر میدانلره الایه
طهرانده نوته اولمه اوزره تعلیم ایده بیلکه دیر [illegible] تاریخ

Annexe du rapport du 14 Février 1894 N° 1582, 4

٥٠

دولت علیه عثمانیه تفلیس

باش شهبندرلکی

نومرو

تفلیس باش شهبندرلکنه ٢٨ کانون ثانی ٣٠٦ تاریخ و ٧٤٨١/٢٢ نومرولی

پترسبورغ سفارت سنیه‌سی جانب عالیسندن مورود تحریرات صورتیدر

نفارت جلیله خارجیه‌دن ١٤ کانون ثانی ٣٠٦ تاریخیله وارد اولان تحریراته لفاً قارص شهبندرلکندن مرسول تحریرات صورتنک مندرجاتنه نظراً نخجوان

وقره باغ ارمنیلرینک اوجهتده خیلیجه تجمع ایدوب اجرای ترتیبات ایتمکده اولدقلری وبونلرک حدود ایرانیه‌دن کچمکلرینه ایران دولتنک مساعده ایده‌جکی

وایران ارمنیلریله‌ده برلشوب وان وبایزید ومواشی جهتلرینه هجوم ایتمکه حاضرلنمقده اولدقلری روایت ایدلدیکی وبوندن ایکی سنه مقدم حبشستانه

کیدوب تحت الحفظ فرانسزلر طرفندن اوده سایه اعاده ایدیلان قزاق تقاعدیوز باشیلرندن اشیخوف نام روسی تفلیسه کلوب سالف البیان هجوم

قولنک امر قوماندانسی درعهده ایده‌جکی اکلاشلمش اولمغله تحقیقات لازمه وسریعه اجراسیله الزجه معلومات صحیحه‌نک همان اشعارینه وبرده کچنلرده

٧٣٧٢/١٣٤ نومرولی تحریراتله نخجوان قوینه‌سنه ١٥,٠٠٠ روبله کوندرلدیکنک استعلامنه هنوز برجواب الزمدیغندن انک دخی بلاتأخیر ازبارینه همت بیورلمسی بابنده

(محل امضا) حسین حسنی

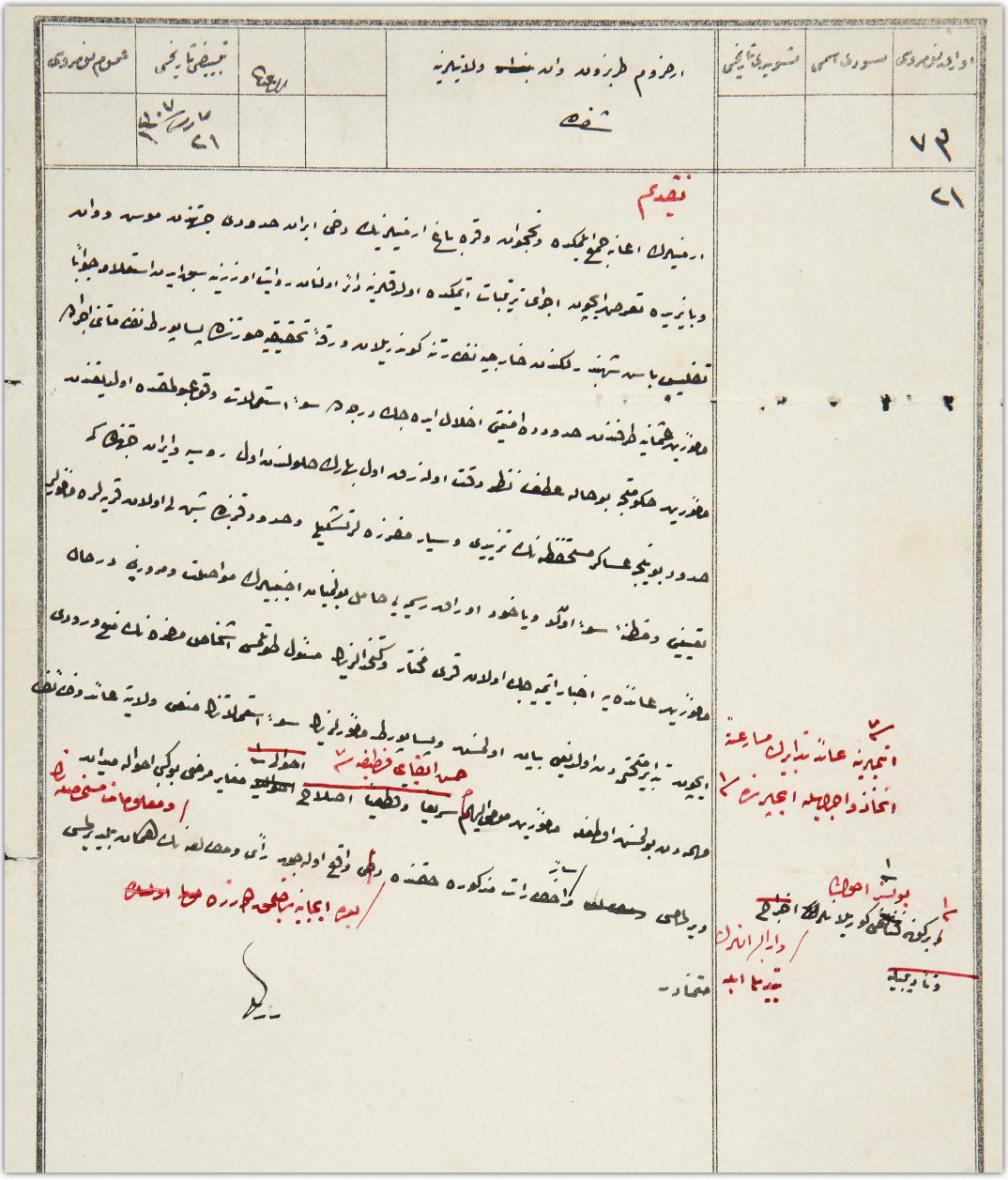

٥

یلدز سرای همایونی

التنجی اردوی همایون مفتشلکندن شقره تلغرافنامه
طهراندن النان خبره کوره ناصرالدین شاه حضرتلریله تبریزده کی ولیعهدی
وطهرانده کی اوچنجی اوغلی نائب سلطنتی برکونده تعیین اولنان محللرده
اعدام ایتمک اوزره حاضرلنمش اولدیغی حالده وقت معینی تقریبی زمانده
شاه حضرتلرینک محرمی علی العجله شاهک مدعو اولدیغی صدر اعظمی امین
سلطانک خانه سنه کلوب ماده دن اکاه ایلمش ونائب سلطنتده بولندیغی
محله دخی بیلدیرلمش اولدیغندن حاضرلنمش اولان مسلح آدملر طاغلمش
وامین سلطان دخی عبدالعظیم مرقدینه فراراً دخالت ایلمشدر شمدیلک شو
حال اختلال ایله فسادک اوکی النمش ایسه ده کچنکی اختلال شدتله دوام
ایتمکده در وبرده روسیه اردوسنک قره باغ جهتنده تحشد ایتدیرلدیکی
محققدر بو فسادلرک ارقه سنده انکلیز ایاقلری کورنمکده در برطرفدن
ایرانده علمای شیعه وزوار نامیله کلیتلو قافله لرک بغداده کله جکی
وکچن کون التی نفر عجم تجاری بغداده درت ساعت مسافه ده غارات

اولنوب اوچ نفری قتل اولنمشدر بغداد ولایتنک عشائر اختلالی
تزاید ایتمش وهر کیجه شهر درونده اسرار قادریه خانه صویوب ادم
قتل ایتمکده درلر ۱۲ حزیران سنه ۲۰۷

قوللری یاور اکرم حضرت شهریاری
والتنجی اردوی همایون مفتش
نصرت

Y. PRK. ASK, 73/36

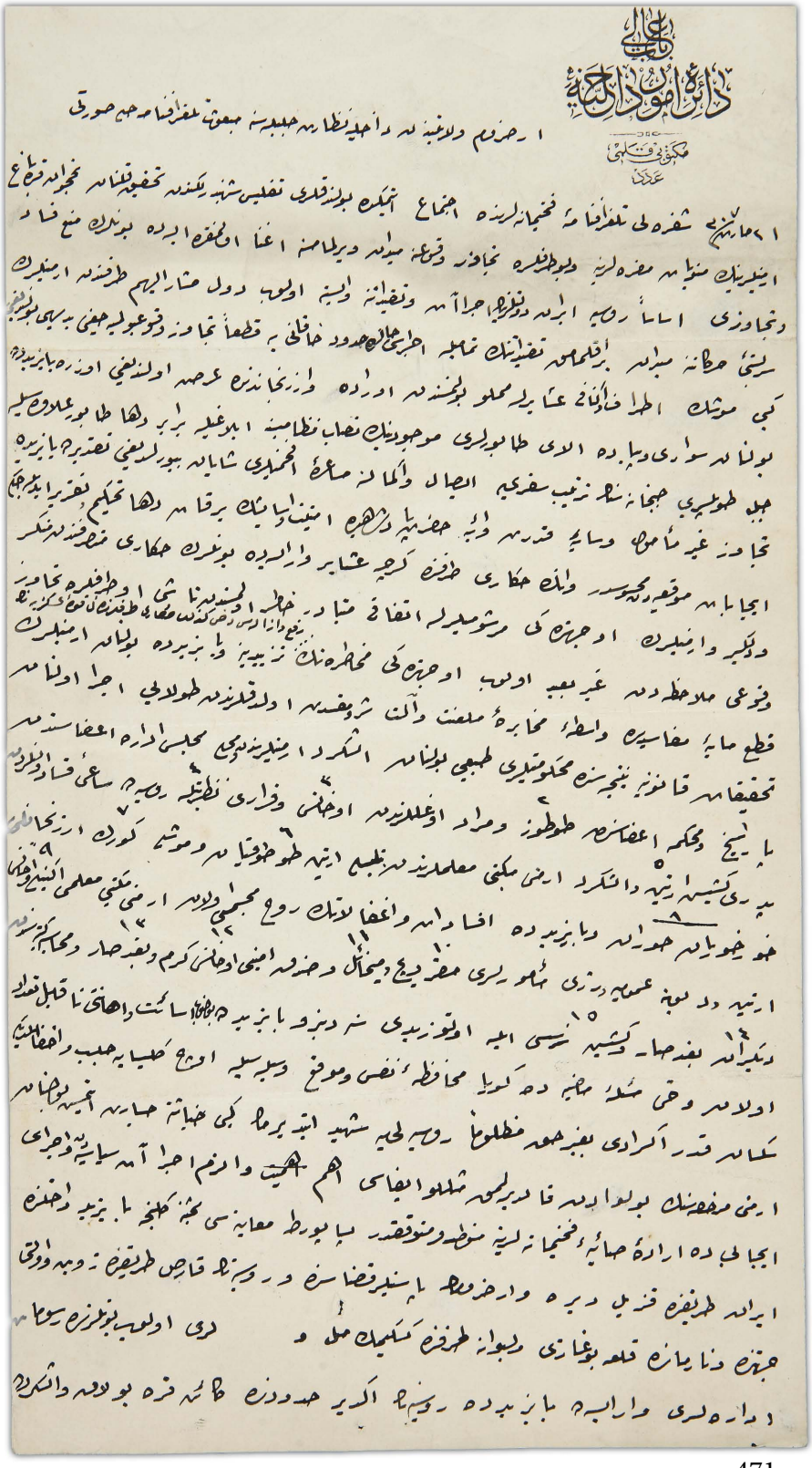

وقارص وقاغزمان بولی اوزرنده کی قویوز علیا قریه لرینک دخی قپو اتخاذیله رسومان اداره لرینک
تشکیلی تحت الزمینده بولندیغندن بونک وشمدیه دکین رسومان مأموریری طرفندن اجرا اولنمقده بولنان
پاپورط معاینه سنک مأمور مستقل ومسئولی بولنمدیغی جهتله بعدما حسن جریان معاینه سنه دقت ایتدیرلمک
اوزره مأمورین لازمه نک تعیینه دائر مجلس اداره ولایتجه جریان ایدن مذاکرات بایزیده مسارعت
حرکت جاکرانه مدن طولایی تأخر ایتمشدر پاپورطلرک حسن جریان معاینه سیله برکونا سوء استعمال
وقوعنه میدان ویرلمامک اوزره بایزیددن کسمه قدر ایران وروسیه حدودلرنده واقع اتی قپوده
بشر یوز غروش معاشلی یرر معاینه مأموری بولندیریلور ایسه بلطف تعالی سایه حضرت پادشاهیده پاپورط
ایجابنده مطلوب اولان فوائد انضباطک حصولی بیدیهی بولنمسنه نظراً ایجابنک اجرا وابنا بیورلمسی
استرحام وسیار مفتشلرینک اردوده ترتیب داخلنده بولنمسه ایدوکی عرض اولنور فرمان جواباً والی
پاشا حضرتلری طرفندن متقدم تلغراف بالاده شفره ایدلمش اولدیغی عرض اولنور فرمان م ۱۰ سنه ۲۷

والی وکیلی
مکتوبی
رکی

٥

باب عالی
دائرهٔ امور داخلیه
مکتوبی قلمی
عدد
٥١

محرمانه

عدلیه نظارت جلیله‌سنه

دولتلو افندم حضرتلری

[illegible] ارمنیلرک [illegible] حدودی [illegible] روسیه و ایران [illegible] اجرای ترتیبات [illegible] اولدقلری [illegible] نظارت جلیله‌لرینه [illegible] خارجیه‌یه کوندریلدیکی [illegible] دولت علیه‌نک [illegible] اوزرینه [illegible] تحقیقات [illegible] ایجاب ایدنلره [illegible] حدودیه [illegible] ولایات لازمه‌یه ایفای تبلیغات [illegible] اجرای مخابرات [illegible] ارضروم ولایتندن [illegible] عرض و بیان [illegible] مرخص [illegible] ایجابنک ایفاسی [illegible] حضرت من له الامرکدر

[illegible] فی ٩ [illegible]

ناظر داخلیه

دولتلو افندم حضرتلری

[illegible] اوامر سامیه [illegible] ارمنی بطریقلکنه [illegible] اجرا قلنان [illegible] مفاد اشعار عالی [illegible] تبلیغات جوابا مرخصهٔ مومی الیهک عزل [illegible] افاده و اشعار [illegible] تقریر جوابی [illegible] عرض و تقدیم [illegible] حضرت من له الامرکدر

[illegible]

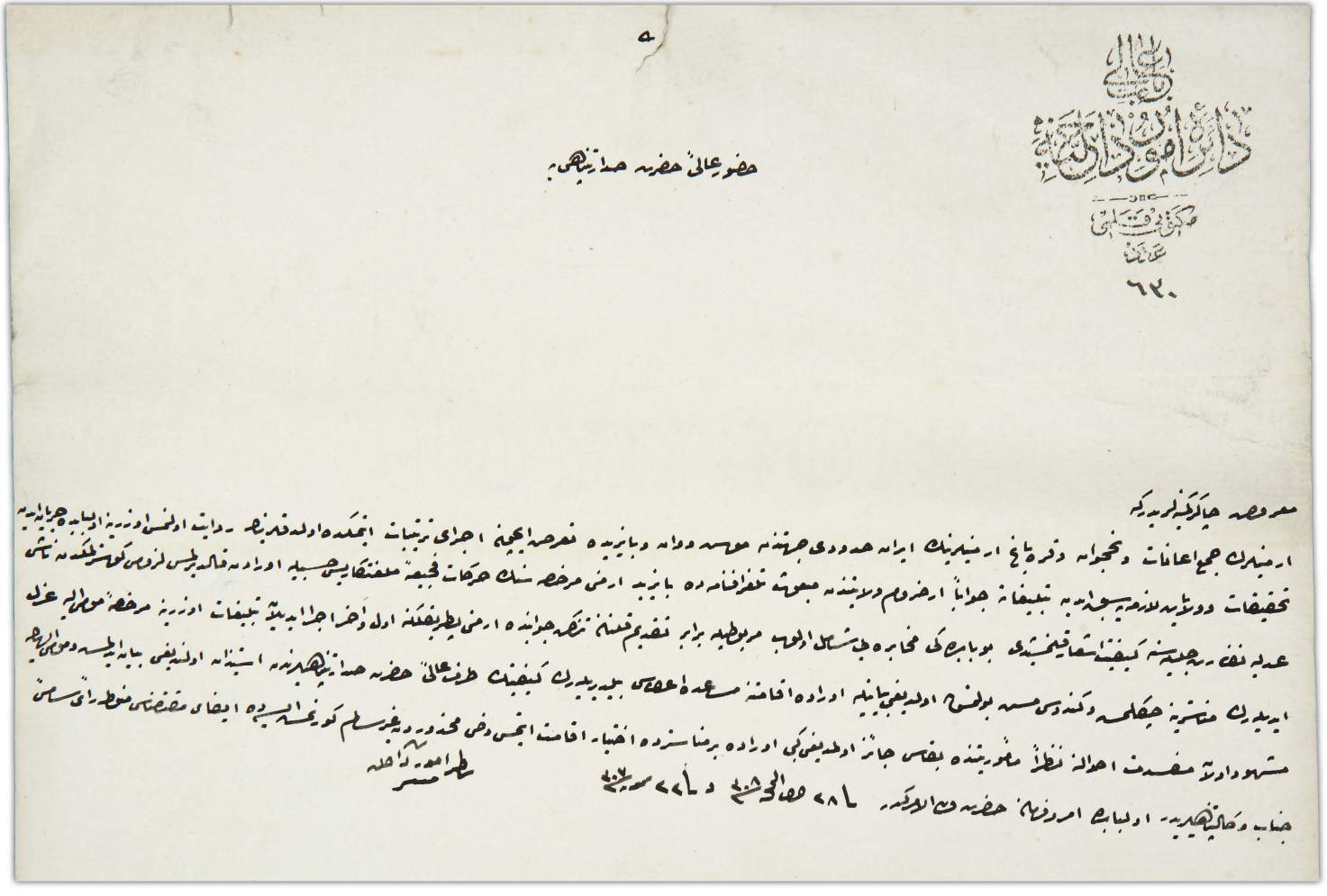

٥

دائرهٔ امور خارجیه

مکتوبی قلمی

عدد ٦٢٠

حضور عالی حضرت صدارتپناهی

معروض چاکرکمینه‌لریدرکه

ارمنیلرک جمیع اعانات و نخجوان و قره‌باغ ارمنیلرینک ایران حدودی جهتندن موسی و وان و بایزیده تعرض ایچون اجرای ترتیبات ایتمکده اولدقلرینه روایت اولنمش اوزرینه اولبابده جریان ایدن
تحقیقات و ولایت لازمه‌یه سبق ایدن تبلیغاته جواباً ارضروم ولایتندن مبعوث تلغرافنامه‌ده بایزید ارمنی مرخصه‌سنک حرکات فجیعه ملفتکاریسی حسبیله اوراده قالدیرلمسی لزومی کوسترلمکدن ناشی
عدلیه نظارت جلیله‌سنه کیفیت اشعار قلنمشیدی بو بابده‌کی مخابره‌یی شامل اولوب مربوطیله برابر تقدیم قلنان تلغرافنامه‌ده جوابنده ارمنی بطریقلکنه اول و آخر اجرا ایدیلان تبلیغات اوزرینه مرخصه موصی الیه عزل
ایدیلرک مناشرینه چکلمسه و کندوسی مسه بولنمش اولدیغی بیانیله اوراده اقامتنه مساعده اعطاسی بیلدیریلرک کیفیتک طرف عالی حضرت صدارتپناهیلرندن استیذان اولندیغی بیان ایدلمسه و موصی الیهک
مشهود اولان مفسدت احوالنه نظراً مأموریتنده بقاسی جائز اولمدیغی کبی اوراده بر مناسبتده اختیار اقامت ایتمسی دخی محذوردن غیر سالم کورنمسه ایسه‌ده ایفای مقتضاسی منوط رأی سامی
جناب وکالتپناهیلریدر. اولبابده امر و فرمان حضرت ولی الامرکدر. ٢٨ ذی الحجه سنه ١٣٠٧ و ٢٢ سنه ١٣٠٧

طاهر امور خارجه
مستشار

A. MKT. MHM, 502/25

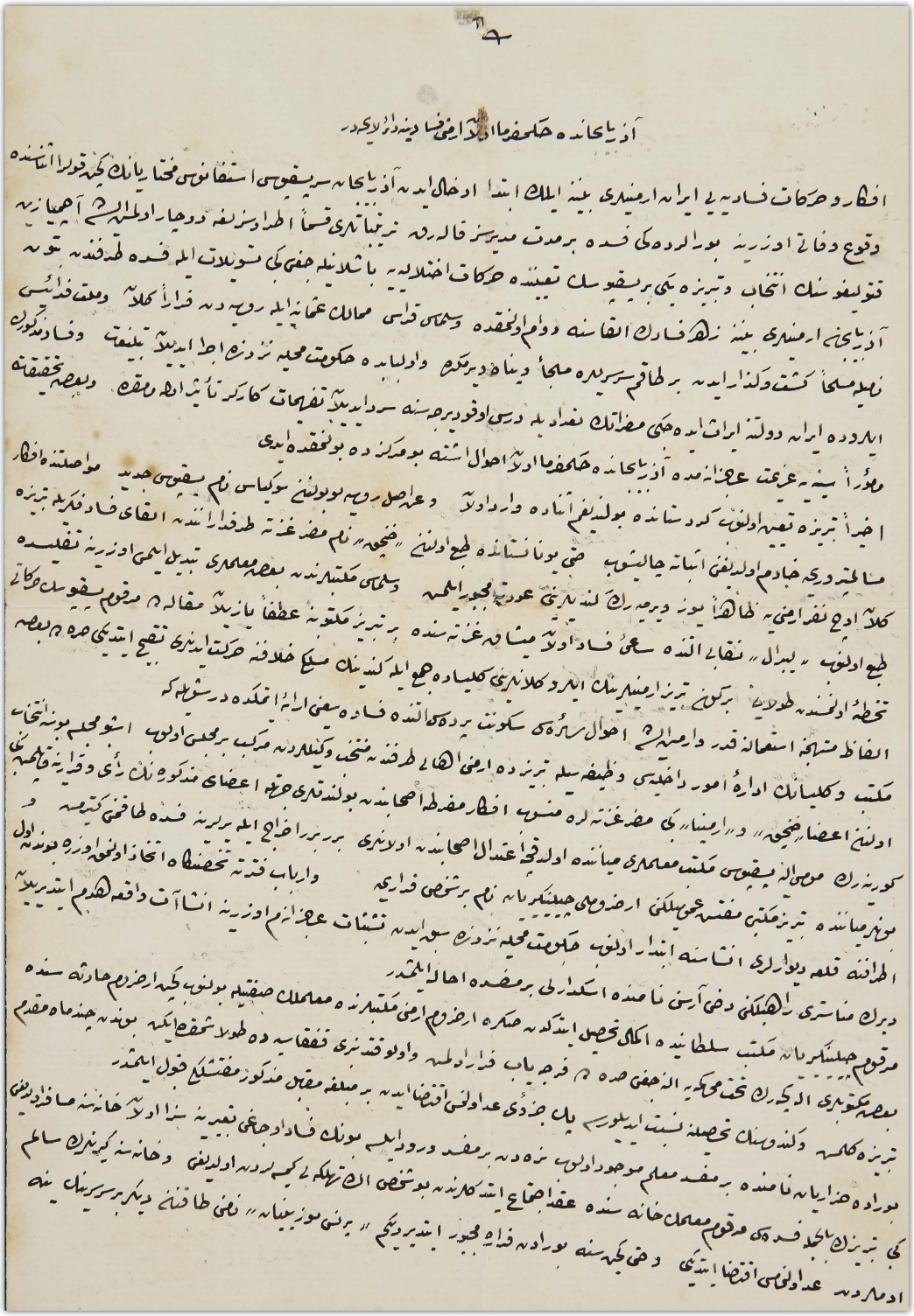

٥

٥٢٥

دائرهٔ صدارت

آمدی دیوان همایون

٢٩٢١

انکلتره دولتنك طهران سفارتی آتشه میلتری اخیراً تبریزه کله رك ایران و روس الکالرینی تفریق ایدن اره سی نهری ساحلنه
و اورادن خوی و ماکویه عزیمت و ماکودن ارارات طاغنك ایران داخلنده بولنان و ممالك شاهانه یه ناظر اولان اتکلرینی
کشت و کذار ایله عودت ایلمش اولدیغنی و تفرس اولنان اسباب سیاحتی حقنده بعض افاداتی حاوی خارجیه نظارت جلیله سنك
تذکره سی منظور عالی بیورلمق ایچون ملفوفیله برابر عرض و تقدیم قلندی افندم ٣٠ رجب سنه ٣١٢ ١٥ کانون ثانی سنه ٣١

صدر اعظم و یاور اکرم

[illegible]

٥٢٥

پیشگاه سامی صدارتپناهیه

معروض چاکرکمینه‌لریدر

انکلتره دولتنك طهران سفارتی آتشه میلتری ماژور پیقونك اخیراً تبریزه کله‌رك برایکی کون اقامتدن صکره ایران و روس الکالرینی
تفریق ایدن اره‌س نهری ساحلنه و اورادن خوی و ماکویه عزیمت و ماکودن ارارات طاغنك ایران داخلنه بولنان و ممالك شاهانه‌یه
ناظر اولان انکلرینی کشت و کذار ایله‌یه تبریز طریقیله طهرانه عودت ایلمش اولدیغنی و مومی الیهك ماکودن عودتنده شهبندرخانه‌یه کله‌رك
روسیه‌نك بصره کورفزینه طوغری ایلرولدیکی تقدیرده اناطولی و عراق عرب طرفلرینك محافظه‌سیچون حکومت سنیه‌جه اتخاذ بیوریله‌جق
تدابیر تدافعیه‌یه انکلتره دولتنك مشارکتی لازم کلدیکی حالده قنغی نقطه‌نك تحکیمی فائده بخش اوله‌جغی و انکلیزلر طرفندن اکراددن کوکللو عسکر جمعی
قابل اولوب اوله‌میه‌جغی حقنده‌کی افاداتندن سیاحت واقعه‌سنك انکلیزلرجه برمدتدنبرو موضوع بحث اولان و آذربایجاندن بصره کورفزینه قدر
محللرك بالتدریج ضبطیله هندستان مظفریاتنه برطریق اتخاذینه دائر بولنان روسیه ارکان حربیه‌سنك تصوراتنه سد چکمك اسبابنك استحصالی نه‌یه
متوقف اولدیغنك تحقیقی مقصدینه مستند اولدیغی اکلاتلدیغنه و بیانات مشروحه‌سنه صورتله جواب ویرلدیکنی و اولبابده
بعض افاداتی حاوی تبریز باشه شهبندرندن وارد اولان تحریراتك صورتی لفاً تقدیم قلنمش اولمغله امر و فرمان حضرت ولی الامرکدر

٢٧ رجب سنه ١٣١٢ و ١٢ کانون ثانی سنه ٣١

خارجیه ناظری

دائرهٔ جاجد
مکتوبی قلمی
عدد

جواب ورقهٔ ۱۳۱۲ و ۱۳۱۳ تاریخلی تبریز نایبی زینهٔ یکنجه موده وتحریرات صحوبه

انگلتره دولتنك طهرانه سفایری اشه میلتری مأمورینی چکوب طهرانه تبریزه کلدیکی برایکی کونه اقامتده کلده
ایرانه ورود الطاریق تفریق ایدیه اراسی نهری ساحلنه واوراده حویه وماکوده عزیمت وماکوده ایرانه طوغرو طوقسان
ایرانه داخلنده بولنمامه وممالك عثمانیه یه نظر اولامه انگلتره کشتی وکذا ایله بوندن جنکونه مقدم تبریز طریقیله
یه طهرانه عودت ایتمشدر.

طهرانه وبلوچستانه وباخود افغانستانه اوزرینه هندستانه هجوملك متصور اولدیغی جهتله ازربایجانده وصوره
کوزفزیه قدر اولامه محللری بالتدریج ضبط وتسخیر ایدیه بولندیغی هندستانه مظفریانه طریقیله اتحاد روسیه ایکا
هریکیمز دوستلریکی انگلتره یه مدتبری موضوع بحث مسئله اولوب موصی الیه اشبو میلتر ماکوده عودتی اثناسنده
سفیر خانه کلدیکی جاکرلریله ملاقات روسیه دولتنك بصره کوزفزیه طوغری ایدوکی تقدیرده انطولی
وعراق عرب طرفلرینك محافظه سی ایچون اتخاذ بویورلمش تدابیر تدافعیه یه انگلتره دولتنك مشارکتی
لازمکلدیکی حالده هانکی نقطه نك تحکمی فائده بخش اولدیغی جهتله سیاحت واقعه سنك مذکور اولدیغی
اولمیه جهتی مثلو بتون روسیه لی حرکاته مقاومت متأثر بختار اتحادیغی تحقیقنه عبارتلرینی بیان ایدیه
تصورات ماضیه سنه سد کلمك اسبابنك اتخاذی یه متوقف اولدیغنك تحقیقنه عبارتلرینی بیان ایدیه
اولسه وصول ایله سالف العرض بیاناته ذات مطاع یوقد حضرت پادشاه ملك پرورینك زیر ارادهٔ حکمرانه سنده
سلطنت سنیه ایچون سلکلك حاجز محافظه صالحی وصلاح واتحاد حیرت بخش عقول اولدیغی درجه برسرعت
ولهت فوق العاده ایله اعمار ملك وملکتنه عبارت اولوب فقط دیکر طرفدنه تزیید سطوت خصوصه دفعی درجه
زیاده اعتنا بیورلمقده اولدیغنه سایهٔ ذی پنوایهٔ حضرت شهنشاهیده موالك محروسهٔ شاهانه نك هر طرفنك مدافعه و
محافظه سی ایچون دوشنیلمش حکم واراده ملکانه بولندیغی اخبار مباهیه موفور حضرت جلیلهٔ عسکریه ی حائز بولندیغی
برطاقم قواده ردیفه جکلری وجلوسنك تمام نامنه هجوینه منصوب سواری الایرنده صفت جلیلهٔ عسکریه ی حائز بولندیغی
ناشی صیه افتضاده ایتمه متبوع مفخم ومعظمینك دعوتی قوماندانه جلیل الشانلرینك امر ودعوتنه هجویونی السنده فذای

جانبه الیه جکلری بولنمه جوابدر یازلشدر.

موصی الیه حکومت متبوعه سنك امر وتنبیه وباخود کندی ارزو وسیدن محال مذکوره لی کشتی وکذا ایتمکی جاکرلرینه
مجهول بولنمه ایسه ده روسیم لولرك بصره کوزفزیه طوغری صدکات منصوره لری صقنده یك زیاده تلاسه کوستردیکی
ومشهود اتی دولتمتبوعه سنه بیلدیره جکی وجهی اشبو ایدیکم واراده سنه کوکللی جعی ضمالاتی یه ارسالنده عسکرجانله
وضعی مثلو برفکر مضرك قائم اولمسی انکلیزلرك اطول معلومهٔ خود اندیشانه لرندنه یکده مستبعد اولدیغنه وروسیه
والکلتره یولنیقه لرنه اختلاف حصولی حضنده اخیراً اوراده حوادثده کوسیدیکه نشریاتنك درجهٔ حقیقی حضور معلوم
بولندیغنه بنی کیفیتك پیشکه نظر دقایه اترحیوانحمیدیه یه عرضه جسارت قلندی اولبابده

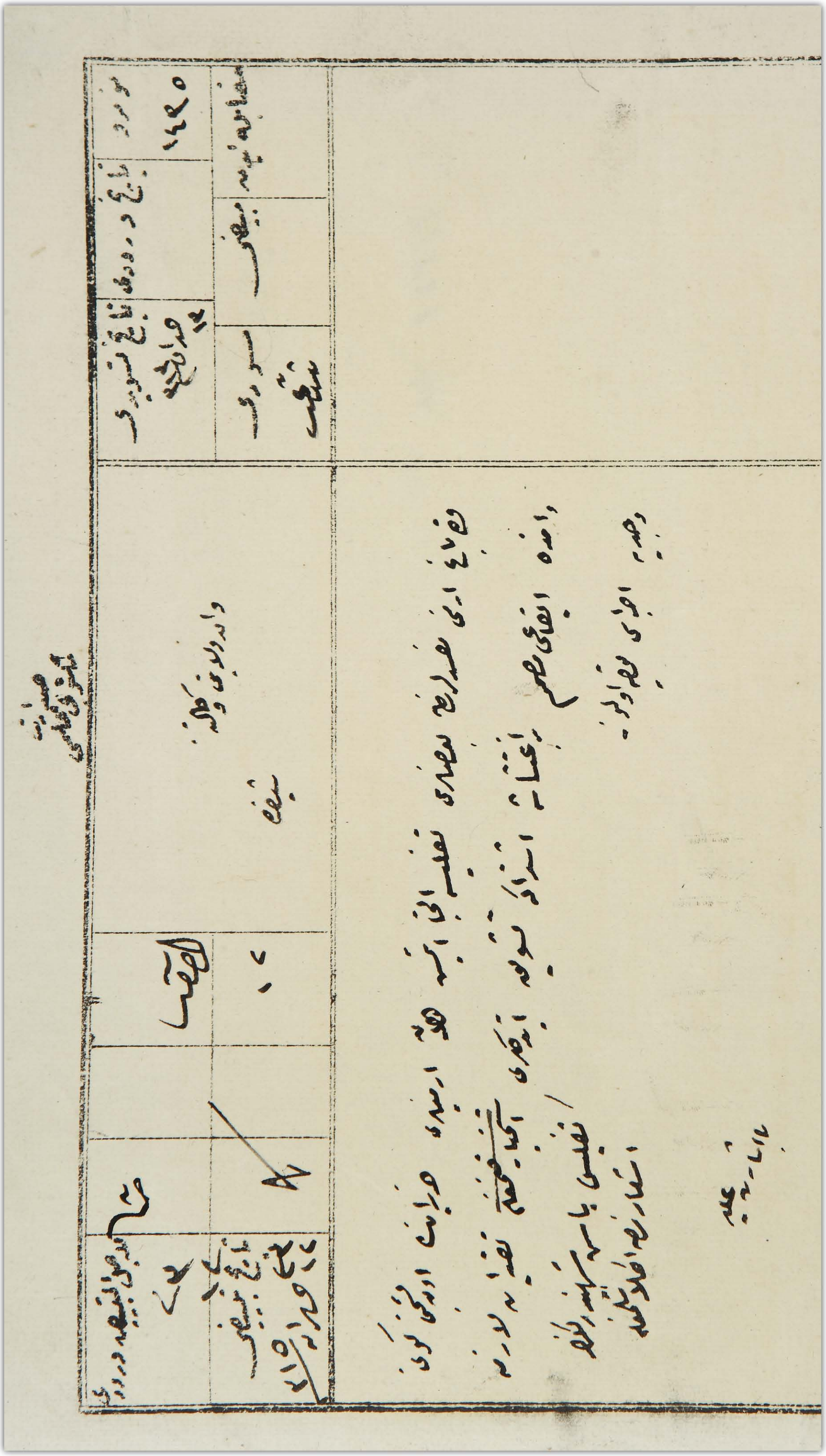

دائرهٔ خارجیه
ترجمه اوطه‌سی
عدد

خارجیه نظارتنه ۲۲ حزیران ۹۷ تاریخیله تفلیس باش شهبندرلکندن
وارد اولان تلغرافنامه نك ترجمه‌سیدر

« قره باغ » ارمنی مفسدلرندن بعضیلری تفلیسه التجا ایتمش اولان ارمنیلری شهر حالك
اوبه‌لشنجی کونی ایچون وانده حاضرلانان براغتشاشه اشتراکه تشویق ایدیورلر

٥

باب عالی

دائرهٔ خارجیه

مکتوبی قلمی

عدد

١٤٢٥

حضور سامی حضرت صدارتپناهیه

معروض چکر کمینه‌لریدر

قره باغ ارمنی مفسدلرندن بعضیلری تفلیسه التجا ایتمش اولان ارمنیلری حریزان رومینک اوبه‌شنجی کونی ایچون وانده حاضرلانان

براغتشاشه اشتراکه تشویق ایتدکلرینی حاوی تفلیس باش شهبندرلکندن وارد اولان ٢٢ حزیران سنه ٩٧ تاریخلو تلغرافنامه‌نک ترجمه‌سی لفاً تقدیم قلنمش

وذکر اولنان ملتجی ارمنیلرک منع حرکات مضره‌لری اسبابنک استحصالیله نتیجه‌سنک ابناسی پترسبورغ سفارت سنیه‌سنه توصیه ایدلمش اولمغله امر و فرمان

حضرت ولی الامرکدر ٢٢ محرم سنه ٣١٥ و ١١ حزیران سنه ٣١٤

خارجه ناظری

وفقی

باب عالی

دائرهٔ صدارت عظمی

مکتوبی قلمی

عدد

٥

وان ولایتی وکالتنده وارد اولان شیفره‌لی تلغرافنامه‌نك حلیدر

ج ١٧ جمادی الاولی سنه ٣١٣ سایهٔ قدر توایهٔ جناب پادشاهیده داخلاً وخارجاً مخل اسایش برحال ظهور ایتمیوب له الحمد سکونت وامنیت
کماکان بر دوام ایدوکی واتیاً دخی رضای عالیه مغایر برحال وحرکتك وقوع وظهوره کله‌مامسی امرنده موقعاً
وحالاً لازم کلان تدابیر تحفظکاری وانضباطیه توسلدن بر آن وبر دقیقه کیرو طورلمامقده بولندیغی معروضدر فرمان

١٧ جمادی الاولی سنه ٣١٣

وان والی وکیلی وسکزنجی فرقه قوماندانی
فریق شمس

٥

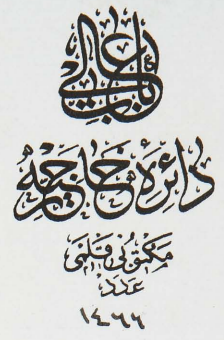
دائرهٔ خارجیه
مکتوبی قلمی
عدد
١٤٦٦

حضور سامی حضرت صدارتپناهیه

معروض چاکرلریدر.

قره باغ ارمنی مفسدلرندن بعضیلری تفلیسه التجا ایتمش اولان ارمنیلری حزیران رومینک اون بشنجی کونی ایچون وانده حاضرلانان براغتشاشه
اشتراکه تشویق ایتدکلرینی حاوی تفلیس باش شهبندرلکندن وارد اولان تلغرافنامه‌نک ترجمه‌سی ٢٢ محرم ٣١٥ تاریخلی تذکرهٔ چاکریه
تقدیم و ذکر اولنان ملتجی ارمنیلرک منع حرکات مضره‌لری اسبابنک استحصالیله نتیجه‌سنک ابناسی پترسبورغ سفارتنه توصیه
ایدلدیکی عرض و ترقیم قلنمشدی اولبابده اجرا ایلدیکی تشبث اوزرینه روسیه ممالکی داخلنده‌کی ارمنی فسده‌سنک بو بولده‌کی تشویقاتی
منع اشتراکلریچون تدابیر عاجله اتخاذی لزومنی قفقاسیه مأمورلرینه درحال باتلغراف ازبار ایده‌جکنی روسیه خارجیه ناظری معاونتلو
کندوسنه قطعیاً وعد ایلمش اولدیغنی مبین پترسبورغ سفیری سعادتلو پاشا حضرتلرندن جواباً الناندن ٢٤ حزیران ٥٧ تاریخلی و ایکی یوز
قرق طقوز نومرولی تلغرافنامه‌نک ترجمه‌سی دخی لفاً عرض و تقدیم قلنمغله امر و فرمان حضرت ولی الامرکدر.

٢٥ محرم ١٣١٥ و ١٤ حزیران ٣١٣

خارجیه ناظری
موفق

صدارت عظمی مکتوبی قلمی

نومرو	تاریخ ورودی	تاریخ تسویدی	خارجیه نظارت جلیله سنه				لاجل التبییض ورودی
مقابله ایدن	مبیضی	مسودی					تاریخ تبییضی ۲۹ شوال سنه ۳۲۳ ۱۲ کانون اول سنه ۳۲۴

کنجه دن کلان بعض مسلمانلرک افاده سنه کوره ارمنیلرک اوجیوز مسلمان خانه سنی احراق و ارمنی محله لرنده کائن اسلام
خانه لرینی نهب و غارت ایلدکلرینه دائر تفلیس باشبهندرلکنک تلغرافنامه سی اول بابده تذکره دولتلرینه برابر
در سرالعرض اهالی اسلامیه نک محافظه حقوق و اموالی ایچون روسیه حکومتی نزدنده تکریر تشبثات ایدلمش شرف صدور
بیوریلان ارادهٔ سنیه جناب خلافتپناهی ایجاب عالیسندن اولنبدیغی مابینهم یعنی باشبهندرلکنه بالتذکره حقوقیه جواباً
تبلیغ ایدلمش اولمغله بر منطوق امر و فرمان همایونی شاهانه اقتضاسنه ایفا شد

باب عالی

دائرهٔ خارجه

مکتوبی قلمی

عدد

٢٦٩٧

٩

حضور سامی حضرت صدارتپناهیه

معروض چاکر کمینه لریدر

تفلیسده مقیم معتبر بر ذاتک قفقاسیه ده کنجه شهرندن الوب باشه شهبندر خانه یه بالمراجعه قرائت ایلمش اولدیغی بر مکتوبده قفقاسیه مسلمانلرینک قتل عامنه اشتراک ایتمک اوزره

ارضروم ولایتی جهتندن سکز یوز ارمنی فدائیسنک الیوم کنجه شهرینه مواصلت ایتمش و بیدرپی کلمکده بولنمش اولدقلری جهتله بونلرک ممالک شاهانه دن قفقاسیه یه عزیمتلرینک

منعی خصوصنک حکومت سنیه دن استرحامی لزومی کوسترلمش اولدیغندن وارمنیلرک ممالک شاهانه یه دخول و خروجلری حقنده کی ممنوعیت قطعیه یه نظراً خبر مذکورک تصنیعاتدن

عبارت اولهجغی و مع مافیه حدود خاقانیه یه اجرا ایدیله کلمکده اولان تقیداتک تزییدی لزومنک حکومت سنیه دن استرحام ایده جکنی مومی الیه بیان ایلدیکنه بحثله مکتوب مذکورده

محکی روایته نظراً ایجاب ایدنلره امر ویرلمسی افاده سنی شامل تفلیس باشه شهبندرلکندن اخذ اوزره ٢٦ طالوق سنه ٣٢ تاریخلی واقعه بسه نومرو تحریراتده صورتی لفاً تقدیم قلنمغله اجرای ایجابی

منوط اراده علیه فخیمانه لریدر امر و فرمان حضرت والا ولکدر ٣٠ صالحه ١٣٢٣ و ١١ شباط ١٣٢١

خارجه ناظری

سوقچاق

باب عالی
دائرهٔ امور داخلیه
تسریع معاملات و اصلاحات قومیسیونی
عدد
١٨٥

٥

حضور عالی حضرت صدارتپناهی‌یه

معروض چاکرکمینه‌لریدرکه

١٢ ساط سنه ٣٢١ تاریخلی و اوچبیک بشیوز سکز نومرولتونکه سامیهٔ جناب وکالتپناهیلری اوزرینه ارضروم وان و بتلیس و طربزون ولایتلرینه تبلیغات اجرا اولنه‌رق قافقاسیه مسلمانلرینک قتل عامنه اشتراک ایتمک اوزره ارضرومدن کتجه شهرینه سکز یوز ارمنی فدائیسی کچدیکنک قطعیاً اصل و اساس اولمیانی و مع مافیه کیمسه‌نک اوطرفلره کچه‌مامیچون تزیید تقیدات اولندیغی ارضرومدن و ارمنیلرک خارجدن سواحل ولایته منع دخول و خروجلری خمنده تقیدات اجرا اولنمقده اولدیغی کبی بوکره‌ده تقیدات واقعه‌نک تشدید و تزییدی لزومی ایجاب ایدنلره تبلیغ ایدلدیکی طربزون ولایتلرندن جواباً آلنان تلغرافنامه‌لرده بیلدیرلمش و خارجیه نظارت جلیله‌سنک تنکهٔ مودوعه‌سی ملفوفیله و تسریع معاملات قومیسیونی افاده‌سیله اعادةً پیشگاه سامی فخیمانه‌لرینه تقدیم قلنمشدر جابره

امر و فرمان حضرت ولی الامرندر ٤ محرم سنه ٣٢٦ ١٢ مارت سنه ٣٢٧

ناظر امور داخلیه

[signature]

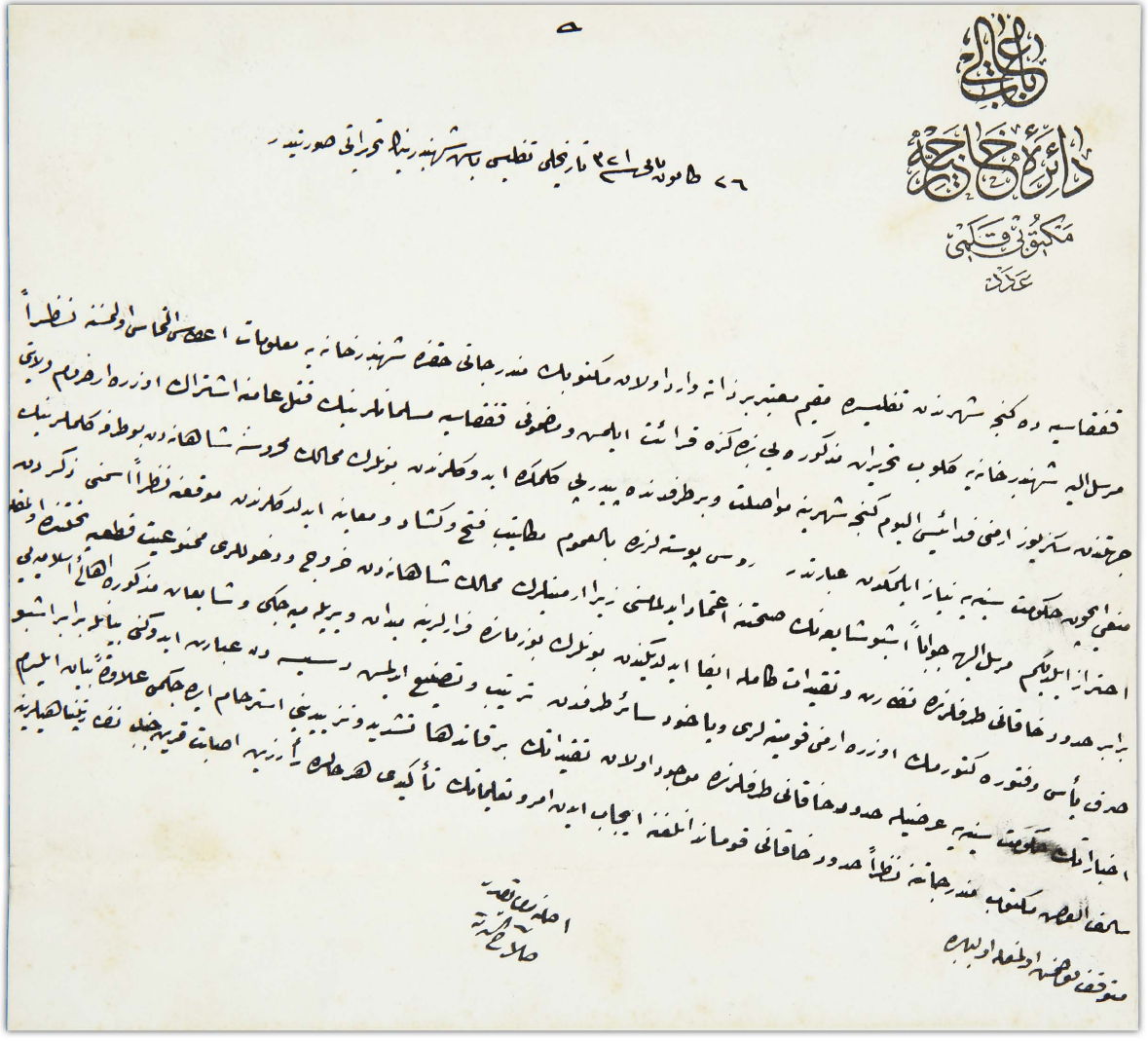

باب عالی

دائرهٔ خارجه

مکتوبی قلمی

عدد

٥

٢٦ کانون ثانی سنه ٣٢١ تاریخلی تفلیس باش شهبندرینک تحریراتی صورتیدر

قفقاسیه ده کنجه شهرندن تفلیسده مقیم معتبر بر ذاته وارد اولان مکتوبک مندرجاتی حقنده شهبندرخانه یه معلومات اعطاسی التماس اولنمسنه نظراً
مرسل الیه شهبندرخانه یه کلوب تحریراته مذکوره یی بزه کزه قرائت ایلمسه و مضمونی قفقاسیه مسلمانلرینک قتل عامه اشتراک اوزره ارخروم ولایتی
جهتندن سکز یوز ارمنی فدائیسی الیوم کنجه شهرینه مواصلت و بر طرفدنده پیدرپی کلمکده ایدوکلرندن بونلرک ممالک محروسه شاهانه دن بو طرفه کلملرینک
منعی ایچون حکومت سنیه یه نیاز ایلمکدن عبارتدر روس پوسته لرنده بالعموم مکاتیب فتح و کشاد و معاینه ایدلدکلرندن موقعنه نظراً اسمنی ذکردن
احتراز ایلدیکم مرسل الیه جواباً اشبو شایعه نک صحتنه اعتماد ایدلمسی زیرا ارمنیلرک ممالک شاهانه دن خروج و دخوللری ممنوعیت قطعیه تحتنده اولمغله
برابر حدود خاقانی طرفلرنده نفرین و تقیدات کامله ایفا ایدلدیکندن بونلرک بوزمانده فرارلرینه بیدان ویریلمیه جکی و شایعات مذکوره اهالی اسلامیه یی
صرف یأس و فتوره کتورمک اوزره ارمنی قومیته لری و یاخود سائر طرفدن ترتیب و تصنیع ایلمسه دسیسه دن عبارت ایدوکنی بیانله برابر اشبو
اخباراتک حکومت سنیه یه عرضیله حدود خاقانی طرفلرنده موجود اولان تقیداتک بر قاتدها تشدید و تزییدینی استرحام ایده جکمی علاوةً بیان ایلیرم
سالف العرض مکتوب مندرجاتنه نظراً حدود خاقانی قوماندانلغنه ایجاب ایدن امر و تعلیماتک تأکیدی هر حالده رأیزینه اصابت قرین جلب نفس رتیناهیلرینه
متوقف موضحنه اولمغله اولیلر

اصله مطابقدر
صلاح الدین

باب عالی ترجمه اوطه‌سی نومرو	مترجم	مصحح	نوع ترجمه
٤٢	[illegible] ١٣٢٢	[illegible] ١٣٢٢	

خارجه نظارتنه ٢٠ سطر ٥٠٧ تاریخیله تفلیس باش شهندیلکدن وارد اولان ١٤ نومرولو تحریراتک ترجمه‌سیدر. ١٩٢

کچه‌سنه کچه‌ده ظهور ایدن اغتشاشان نتیجه‌سی اولرق ایالات مذکوره‌ده

قحط وغلا وخسته‌لق حکمفرما اولمغه بلامشدر. کچه غوورنوری نک تحت ریاستنده اولرق تشکل

محل مذکور

اهالی اسلامیه ارمنی اغنیاسی طرفندن

بیرکچه‌سنه بیرانکانه معاونت ایدیلمیور

اعانه قومیسیونی ریکه مسلمان وارمنی طرفندن و بریلان اعانه‌لر موجود فقرانک

ارباب احتیاجات

یوزده برینه بیله کفایت ایده‌مامسندن ناشی ناچوق اولان فقرای محتاجینه معاونت ایده‌میور

اهالی مرقومه‌یه

بوکا بناءً مارالذکر قومیسیون فقرای مذکوره‌نک تهیه احتیاجلری ضمننده اظهار معاونت ایدلمش

ایچون ققاسیا مأمورین ملکیه وعسکریه‌سنه مراجعت ایتمشدر.

فقر وسفالت

دخی بیه‌جک اتمک بوقدر

زانکه زور سنجاغنده آجلق و دیکنجیلک حکمفرما اولدیغی کبی شوشه و قزاق سنجاقلرنده‌کی

دقیق

هیچ اکمک بولنمامقده‌در. جوانشیر سنجاغنده بر پوت عادی دقیقک قیمتی فوق‌المأمول

فقدانی

داخل ایالتده وسائط نقلیه‌نک عدم کفایتی

اولرق ایکی روبله‌یه چیقمشدر.

ادویه و مأکولات ارزاق

ناشی ٥ غلرده بولنان قرا اهالیسنه بیه‌جک و معالجه کوندریلمدیکندن ایالتک همان هر طرفنده

اکثریسی

قحط وغلا واسفورت بوتی علتی حکمفرمادر. امر و فرمان

Consulat-Général
de
Turquie
N° 88.16

Tiflis le 30/12 Février 1907

4 III 907
1095

Monsieur le Ministre

Je prends la respectueuse liberté de porter à la haute connaissance de Votre Excellence que les troubles qui eurent lieu l'année passée dans la province d'Elisabetpol (Guendjé) ont pour conséquence la famine et la maladie dans cette province.

Une commission de bienfaisance présidée par le Gouverneur d'Elisabetpol est incapable d'assister aux nombreux malheureux, attendu que les offrandes

Son Excellence

Tevfik Pacha

Ministre des Affaires Etrangères de l'Empire Ottoman
etc, etc, etc.

offertes par les musulmans et les arméniens riches du pays ne suffisent même pas pour venir en aide à la centième partie des indigents. C'est pourquoi, la commission s'est adressée aux fonctionnaires et employés civiles et militaires du Caucase pour assister les malheureux.

Dans le district de Zanguézor, règne la famine et la mandicité. Dans les districts de Chorucha et de Kazakh, le pain manque totalement. Dans le district de Djévanchir le prix de la farine ordinaire s'est élevé au prix incroyable de deux roubles le poud. Ainsi dans presque toute la province règnent la disette et le scorbut, vu le manque de communications dans cette province et parsuite de l'impossibilité d'envoyer des vivres et des médicaments dans les villages situés pour la plupart dans les montagnes.

Daignez agréer Monsieur le Ministre les assurances de la très-haute et très-respectueuse considération, avec laquelle
J'ai l'honneur d'être

de Votre Excellence

le très-humble et très-dévoué serviteur

باب عالی ترجمه اوطه‌سی نومرو	مترجم	مصحح	نوع ترجمه
٢١٥	٨ مسرین اول ١٣٢٢	١١ مسرین ١٣٢٢	

خارجیه نظارتنه ١٢/٢٥ اغوستوس ٩٠٧ تاریخیله تفلیس باشه شهبندرلکندن وارد اولان یه
١٩٢

١١٤ نومرولو تحریراتک ترجمه‌سیدر

موثوق بر محلدن

(استحصال ایلدیکم معلوماته نظراً ~~محل مذکور قوه ضابطه‌جه~~ ~~محرابی التنده~~ ضابطه‌جه

~~[illegible]~~

"الیزابتپول" ده کائن ایکی ارمنی کلیسا ~~[illegible]~~ ضاهره اخراج ایتمشلر و برچوق کسان ایله راهبلردن

کلتیلی خزنوج

~~[illegible]~~ تفنک ~~خزنوجی~~ ~~[illegible]~~ خنجره ~~کشف اولنمشدر~~ ارمنیلر الآن

بعضیلری دردست و توقیف ایدلمشدر

امر و فرمانی

سلاحلنمقده دوام ایدییورلر

Consulat-Général
de
Turquie
№ Gl. 406
№ Sl. 114

Tiflis le 12/25 Septembre 1907.

14 Sept 907
1135

Monsieur le Ministre,

Je prends la respectueuse liberté de porter à la haute connaissance de Votre Excellence que je viens d'apprendre de source autorisée que la police vient de découvrir sous le maître-autel de deux églises arméniennes à Elisabetpol un grand nombre de cartouches, de fusils et de bombes.

/.

Son Excellence
Tevfik Pacha
Ministre des affaires Etrangères de Sa Majesté Impériale le Sultan.
&c &c &c

Plusieurs individus et même quelques prêtres viennent d'êtres arretés.

Ainsi les arméniens continuent à s'armer.

Daignez agréer Monsieur le Ministre les assurances de la très-haute et très respectueuse considération avec laquelle j'ai l'honneur d'être

De Votre Excellence

Le très-humble et très-dévoué serviteur

Feoji

ب

بلدیز سرای همایونی
باش کتابت دائره‌سی

٥٨٥٤

ه شنا فحوشیه فرقه‌سنك ان متنفذ رؤساسندن صوب اخیراً الیزابت پولده توقیف اولنان ایضا بدیریت
قوریقلق خانه‌سنه ایکی ماوزر تفنکیله برچوق خرطوچ و سائره میدانه چیقارلدیغی حاوی اولوب
رسیده دست تعظیم اولان ١٦ رمضان سنه ١٣٢٥ تاریخلی تذکره خصوصیه صدارتپناهیه عرض و تقدیم قلنان تفلیس
بابه شهبندرلکنك تحریراتنه بونلرك ممالك شاهانه‌ده ایقاع شورش مقصدنه بولندقلری بیان اولنمسنه نظراً
بوراجه اتخاذی لازم کلهجك تدابیره اساس اولمق اوزره تعقیب کیفیت و استحصال معلومات اولنمسی خصوصنده
مذکور شهبندرلکه تبلیغی و الزجه نتیجه‌نك عرض و انبای امر و فرمان هر یوم حضرت خلافتپناهی منطوق عالیسنه
توفیقاً تبلیغ حضور اولنمسی امر و فرمان حضرت الامرکدر. ١٧ رمضان سنه ١٣٢٥ | ١١ [illegible] سنه ١٣٢٥

سرکاتب حضرت سرداری
[illegible]

OSMANLIARŞİVİ
İHUS
159
1325.N/38

Consulat-Général
de
Turquie
№ Gl 435
№ Sl 125

Tiflis le 27/10 Octobre 1907.

24
1137

Monsieur le Ministre,

Pour faire suite au rapport que j'avais eu l'honneur d'adresser à Votre Excellence en date du 12/25 courant №406, 114, concernant la découverte d'armes et de bombes à Elisabetpol, je prends la respectueuse liberté de porter à la haute connaissance de Votre Excellence qu'on vient d'arrêter vingt personnes accusées de connivence avec le parti révolutionnaire arménien "Dachnaktzoutioun" commettant des actions criminelles au moyen de matières explosibles, des armes et des écrits séditieux.

Son Excellence

Tevfik Pacha

Ministre des Affaires Étrangères de l'Empire Ottoman

etc, etc, etc.

Et pour atteindre à ce but criminel ces prévenus ont privé de la liberté beaucoup de personnes et ôté la vie des autres qui entravaient à la propagation de cette organisation. Ils ont en même temps exercé diverses fonctions comme: chefs de détachements, de sous chefs, de percepteurs d'impôts extirpés des habitants et destinés aux besoin du parti, de gardes, de commissionnaires, de porte-clefs de prisons, remplissant également les fonctions des autorités judiciaires et de police, jugeant les plaintes, les différends, les affaires criminelles et civiles et défendant sous peine d'amende de s'adresser aux Autorités du pays, s'arrogeant en un mot les droits et prérogative du Gouvernement.

C'est à Elisabetpol, au moment d'une perquisition faite par la police dans une maison sise dans la rue Novo-Ozerkovnaya qu'avaient été découvertes onze bombes chargées, une grande quantité de dynamite, des formes pour la fonte des bombes et une correspondance volumineuse entre les membres de l'organisation des Dachnaktzoutioun, et dont l'étude de ces documents avait donné lieu à l'arrestation des individus mentionnés plus haut.

Suivant les publications parues dans les journaux d'aujourd'hui, ces accusés seront jugés par la Cour martiale de Tiflis.

Daignez agréer, Monsieur le Ministre, les assurances de la très-haute et très-respectueuse considération avec laquelle J'ai l'honneur d'être

de Votre Excellence,

le très-humble et très-dévoué serviteur.

Javji

HR. SYS, 1270/3_42, a

٩

جانب سامی صدارت عظمادن تبریز پولتیقه مدیریتنه اعطا قلنان تعلیماتك ترجمه‌سی

آذربایجان ولایتی داخلنده اولوب شایان دقت و اعتنا بولنان مواد مهمه‌نك بالجمله لرندن بریسی انگلیزلر مسلکنده‌سیده اشرار ایدنلرك افکار مفسده‌کارانه‌لرینك
دفعی بابنده اجراسی تصمیم اولنان تشبثات بروجه آتی ایضاح اولنور شویله‌که

اولا کرك تبریزده وکرك آذربایجان ولایتی داخلنده‌کی نقاط سائره‌ده بولنان اجنبی مکتبلرینك انگلیزلر مسلکی اذهانه بولنه‌جق اجنبی غزته لرینك قرائت ایدلمه‌
وماسیلیا ایله اوروپانك محال سائره‌سنده اینجه طبع ونشر ایدیلوب خفیا ایران آذربایجان ولایتی داخلنه ادخال ایدلسی ملحوظ بولنان ودولت علیه اسلامیه‌نك
منافع پولتیقه‌سنه مغایر اولان غزته لر ایله افکار ایرانی تهییج ایده بیله‌جك بالجمله تواریخ وکتب سائره‌نك ولایت مشارالیها داخلنه ادخال ایدیلوب ایرانی
مکتبلرده تدریس ایدلمه‌لرینه ومذکور غزته وکتابلرك کرك دیوسته اداره لرینه ورودلرینی توقیف ایدلمه‌لرینه قوتا مواظبت ایدلسی لازمه‌در

ثانیا انگلیزلرك مجالس خفیه انعقاد ایله دولت علیه اسلامیه‌نك پولتیقه‌سی علیهنده برگونه مذاکره وتعاطی افکار ایده بیله‌جكلری حقنده تدابیر موثره اتخاذی
ثالثا تبریزده اجنبی مرخصلرك امور سیاسیه‌یه مداخله میالی اولوب اشرار ایدنلر دخی مومی الیه تعلیماته اذن ویرن مجالس خفیه انعقادینه مساعده
اولنمامق مستحبدر مرخص مرقومك وظیفه روحانیه‌سی خارجنده برگونه امور سیاسیه‌یه قطعیا مداخلسنه میدان ویرلمسی وافکار ... عدم ترویجیه
قوتا اعتنا ایدلسی لازمه‌در

رابعا کلیساده انگلیزلر سالماس تابع دیرك نام محلده ظاهرا کلیسا باطنا کنده‌لرینه مخصوص اوله بیله‌جك قلعه قلعه ... انشا ایتمه‌لرینه اجتهادلری اجرا قلنه‌جق ...
مذکوره‌نك هدمی بابنده آذربایجان حکومتنه اوامر لازمه اعطا قلنمشدر ایجابی ابنیه مذکوره‌نك زیر عبارت اولوب شریعت نه حالده بولندیغنك خصوصیله اشعاری وکلیسای
مذکوره‌نك ... اولان حوالیه کشف وکذا ایتملری اولدیغی استحبار قلنمشدر مرقوملر ایراده فساددن بونلر ملحوظ بولندیغندن
مذکوره بابا سلیمی عنوانیله مقاطعه‌نام برطاقملر اوله ... ایران دیر اغراض اسبابنك استحصال مطلوبدر
مذکور کلیسانك صدر قدیم باباسی اولدیغی تقدیرده مومی الیه مقاطعات اشیدر ال حکمه ویرلسی دیروسیله ایله حدود ایرانه دیر
مذکور کلیسانك ... انگلیزلرك احوال واطوارینه مراقبه ودقیقه اجراسیله ایراندن خارجه

خامسا کرك حدود ایراندن دیر ممالك خارجه‌یه وکرك خارجدن آذربایجان ولایتی داخلنه مسافرت ایدن انگلیزلرك مبهم ... اصناسیله علم ویرلمه‌لرینه ...
کیمدن اولدیغی اولوب نه کبی کسب وکاراله مشغول اولدیغی واحوال واطوارینك نه دیر عبارت بولندیغی ... محل اقامتلری مختاری ... طوتلمدیغی دخی ایرانه سالماسی
ایجابنجه کنده‌لرینه پاسابورط اعطا ایدلمسی ومختارلر طرفندن اشخاص مفسده‌یه علم وخبر ویرلدیکی تقدیرده کنده‌لرینك شدیدا امورده مجازات طوتلمسی ... اشخاص مفسده ویلر
دستار قصد وقراده دخی بروجه مشروع معامله ایدلسی دخاخچیه کلنلر انگلیزلرك حال واطواری دخی ضبط حدوده جنبه وورود لرینه تحقیقه ایدیلوب ضبط ایدلسی لازمه‌در
وتبعه عثمانیه دیر اولدیغی تبعه ایدلسه مأمورین عثمانیه‌یه تسلیم ایدیلسی واوزرلرنده اخبارنامه سفریه دیر فضله اسلحه بولندیغی تقدیرده ضبط ایدلسی لازمه‌در ...

سادسا برمدت قیصره‌ده ایرانه ممالك اجنبیه دیر اسلحه جلبیله آذربایجان حدودندن ممالك عثمانیه‌یه اشرمقده اولدقلری ملحوظ اولدیغی برابرینه غائله ومهام ومعنا ...
بیچاره بولندیغندن مجالسی ایرانه واره اولدیه انگلیزلرك دخی دیروسائره حوالیده بوکا مماثل اشیانك ایچنده خفیا نقصان دخاطوسنه ادخال ایده‌جك اولدیسه اسلحه
ودیگر مذکوره‌نك ضبطی وصاحبلرینك تبعه ایرانه دیر بولندیغی تقدیرده شدیدا مجازات وتبعه اجنبیه‌دن اولوب بدلرینه منتظم پاسابورطلری بولندیغی تقدیرده ممالك ایرانه دیر
تبعیدلری ومنتظم پاسابورطلری واسم وشهرت واحوال واطوارلرینك برتفصیل طهرانه اشعاریله ویریله‌جك تعلیماته انتظار ایدلسی لازمه‌در

506

Y. PRK. A, 15/36

Ambassade Impériale Ottomane
à Berlin

S. E. پترسبورغ هیئت مرخصه‌سی اعضاسنه رمزی پاشا
طرفنه جریده نظارتنه جلیله‌سنه کوندریلن ۲۸/۱/۹۱۸
تاریخلی راپورک صورتیدر

à S. E.

le 191

N° gal

Objet: روسیه‌نک احوال داخلیه‌سی عسکری نقطهٔ نظردن بر درجه‌یه قدر خلاصةً عرض ایتمک ایسترم
اختلالی متعاقب حرب جبهه‌لرنده‌کی اردولر انتظامسزلق یوزندن طاغلمغه باشلادی
چونکه اختلال هر شیدن اول صلحی وعد ایتمش ایدی اختلال سوسیال ده موقراسی پرنسیبلری
داخلنده وقوعه کلدیکی جهتله امتیازلی صنفلر یعنی ضابطان صنفی مملکتده‌کی بورژووازی و
قاپیتالیست صنفلری مثللو طاغیدلدی ضابطلک وظیفه‌سی اکثریتله کوچک ضابطانه تودیع اولندی
دردنجی حربسنی جبهه‌لرده‌کی سپرلرده و زمینلکلرده کچرمک ایسته‌مین افراد وظیفه‌سنی و موقتی
ترک ایدرک مملکته اونه عودته باشلادی بوکون جبهه‌لرده پک آز کیمسه‌لره تصادف
اولونیور. قطعه حالنده بر جزو تام قالمش ایسه موجودی پک آز المشدر. دونابورغ جوارنده
حدوددن کچرکن سوزده جبهه ده بولنمقده اولان و فقط موجودی پک آز المش اولان بر آلای
کندیسنی تبدیل ایده‌جک اولان دیکر آلای هنوز کلدیکی جهتله موقتی بستون ترک ایدوب
کری کیتمک تهدیدی یاپمش ایدی. بوکا مقابل اشبو جبهه‌ده‌کی آلایی تبدیل ایده‌جک اولان
دیونیسیق ده‌کی آلایی آلمانلر ایله محاربه‌یه سوق اولنورلر دیه جبهه‌یه کیتمک ایسته‌میوردی
دیونیسیق استاسیوننده جبهه‌لردن چکلمش باشی بوش دولاشان و کیجه‌یی استاسیون بناسی
داخلنده کیفی بر طرزده کچرمکده اولان یوزلرجه کیشی‌یه تصادف اولنیوردی.
قفقاسی غزته‌لرنده‌جه آلندیغنه کوره آناطولی جبهه‌سنده‌کی روس قطعاتنده چکلمکده‌درلر
حتی بو کری کیدیش بر انتظام داخلنده جریان ایتدیکی جهتله کیدکلری یرلری فلاکته معروض براقیورلر
غروزنی ده [ولادی قفقاسده] انتظامسز بر آلای ضابطلرینی اولدیردی قفقاسیا
داخلنده اعاشه ذاتاً مشکلاتله آنجق بر درجه‌یه قدر تأمین ایدیله بیلدیکی حالده کری یه کیدن
روس قطعاتنک انتظامسزلقلری، یغماری اعاشه‌یی بستون سکته دار ایتدی. نفلیس
شهری و جواری نووروسیسق و سائر لیمانلردن باطومه کلن و بورادن ایچریلره نقل
اولنان ارزاقله بالخاصله دقیقله کچینیور. جبهه‌یی ترک ایدن روسلر قسماً بودکز یولنی تعقیب
ایتدکلرنده ارزاق نقلیاتی ممکن اولمیور. ثانیاً اوچ سنه دوام ایده‌جک حرب دولاییسیله کمی مرتباتی
استراحت احتیاجندن بحثله منتظماً نقلیات یاپمیور. بوکا ضمیمةً جنوب قازاقلرینک
حکومت موقته‌سی نووروسیسق و توابع طریقیله بغدای اخراجنه مانع اولمشدر.

Annexe:

BAŞBAKANLIK
OSMANLI ARŞİVİ

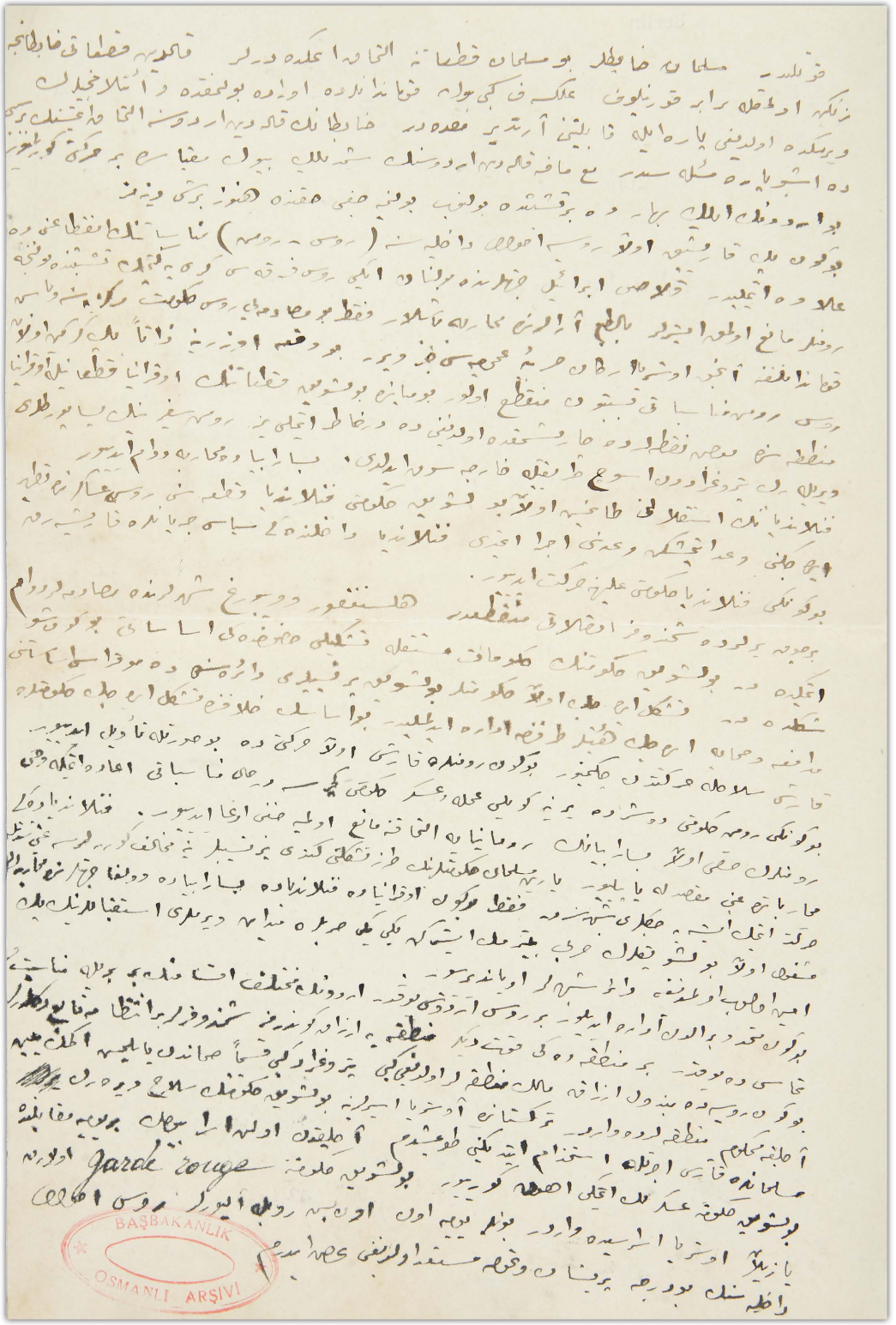
BAŞBAKANLIK
OSMANLI ARŞİVİ

168

صره نومروسی	تاریخی	مجلس وکلاء مذاکراتنه مخصوص ضبط نامه	تبلیغ اولندیغی دوائر	تاریخ تبلیغی
٢٦٤	٢٨ ذی القعده ١٣٣٦ ٤ ایلول ١٣٣٤		حربیه و مالیه یه	٧ [illegible]

خلاصهٔ مآلی

آذربایجان حکومتنک تأمین مصارفی ایچون محتاج اولدیغی مبالغک تدارکی ضمننده در سعادته مواصلت ایلدیکی حکومت مشار الیها مرخصلریله جریان ایدن مذاکرات نتیجه سنده اشبو مفاهمت مالیه نک تأمینی ایچون عسکری تمور یوللری ولیمانلر مدیریت عمومیه سنه محل مذکور محصولات ارضیه و معدنیه سندن ایکی ملیون لیرالق اشیانک فروختی و بوکا مقابل مدیریت عمومیه جه اونسبتده اوراق نقدیه اعطاسی جهتی تقرر ایلیه رک بوکا دائر بر مقاوله نامه و مصارف مستعجله لری ایچون بش یوز بیک لیرانک همان اوانسی اولمه رق ویرلمسی ضمننده دیکر بر مقاوله نامه احضار و هر ایکیسی ده مالیه نفاذ رتبه تصویب ایلسه اولدیغندن بحث مذکور مقاوله نامه لرک تعالیسی استیذانی متضمن حربیه نفاذ رتبه ٢٨ اغسطوس ١٣٣٤ تاریخلی تذکره ملفوفلریله اوقونلری

قراری

شمندوفرلر اداره سی ~~طرفندن ایکی ملیون لیرالق مبایعاتک ملفوف مقاوله نامه لایحه سی موضحه آذربایجان حکومتیله اجرا و اشبو ایکی ملیون لیرایه محسوباً بش یوز بیک لیرانک حکومت مشار الیهایه اوانسی صورتیله اداره مذکوره طرفندن اعطاسی تنسیب اولنمشدر~~

بو وجه ایله دوائر متعلقه یه ارباب کیفیت اولمسی تذکر قلنی

بو وجه قانونیله اساساً عقد مقاوله یه صلاحیتدار اولمسی جهتیله بونک ایچون ~~[illegible]~~ بر قرار اتخاذینه محل اولمیوب آنجق اداره مذکوره نک بعدما بو صلاحیتی استعمال ایتمامسی کچنده مجلس وکلاجه تحت قراره آلمش اولمسندن طولایی قرار واقعدن استثنا بو مقاوله نامه نک تعالیسی

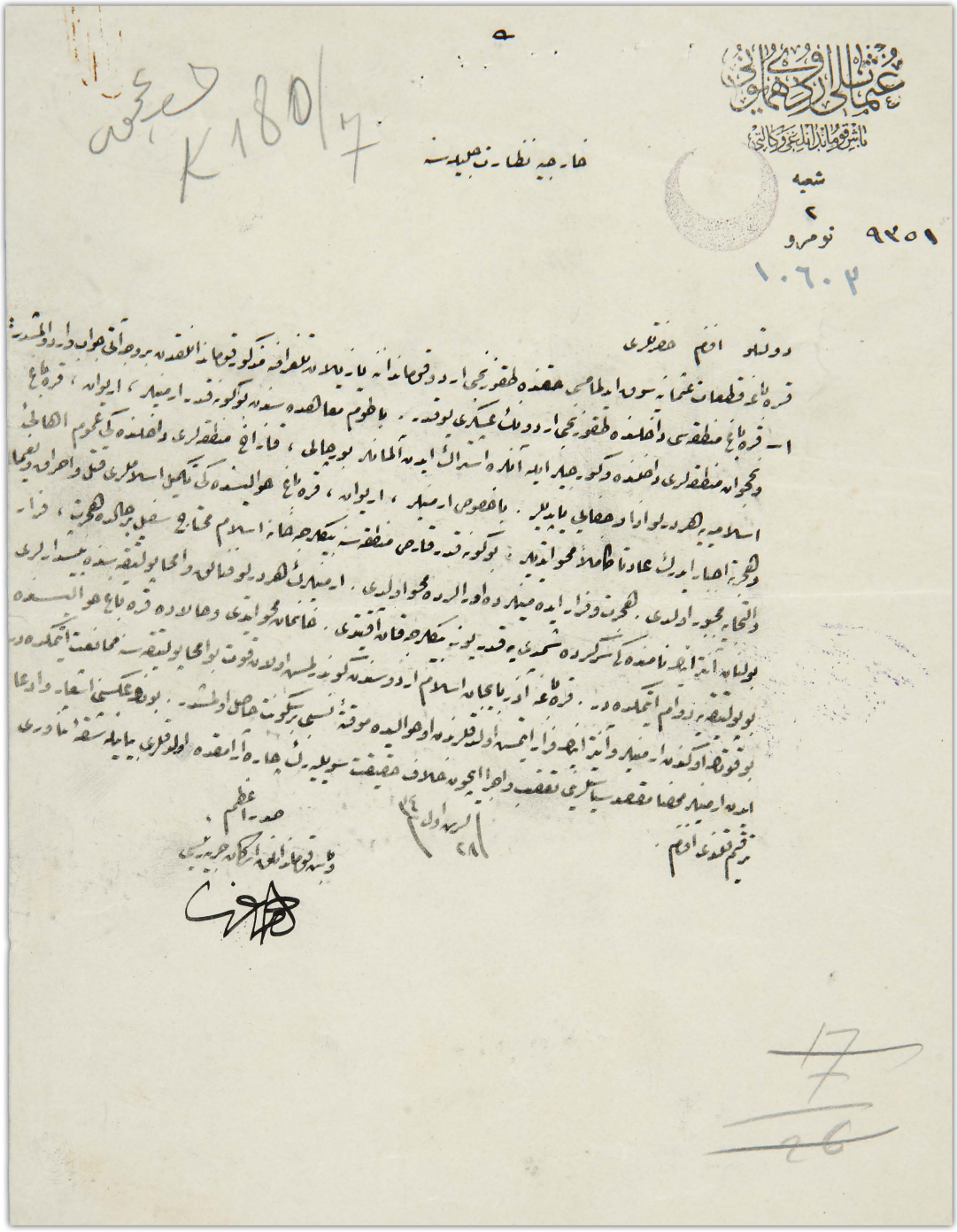

K 180/7

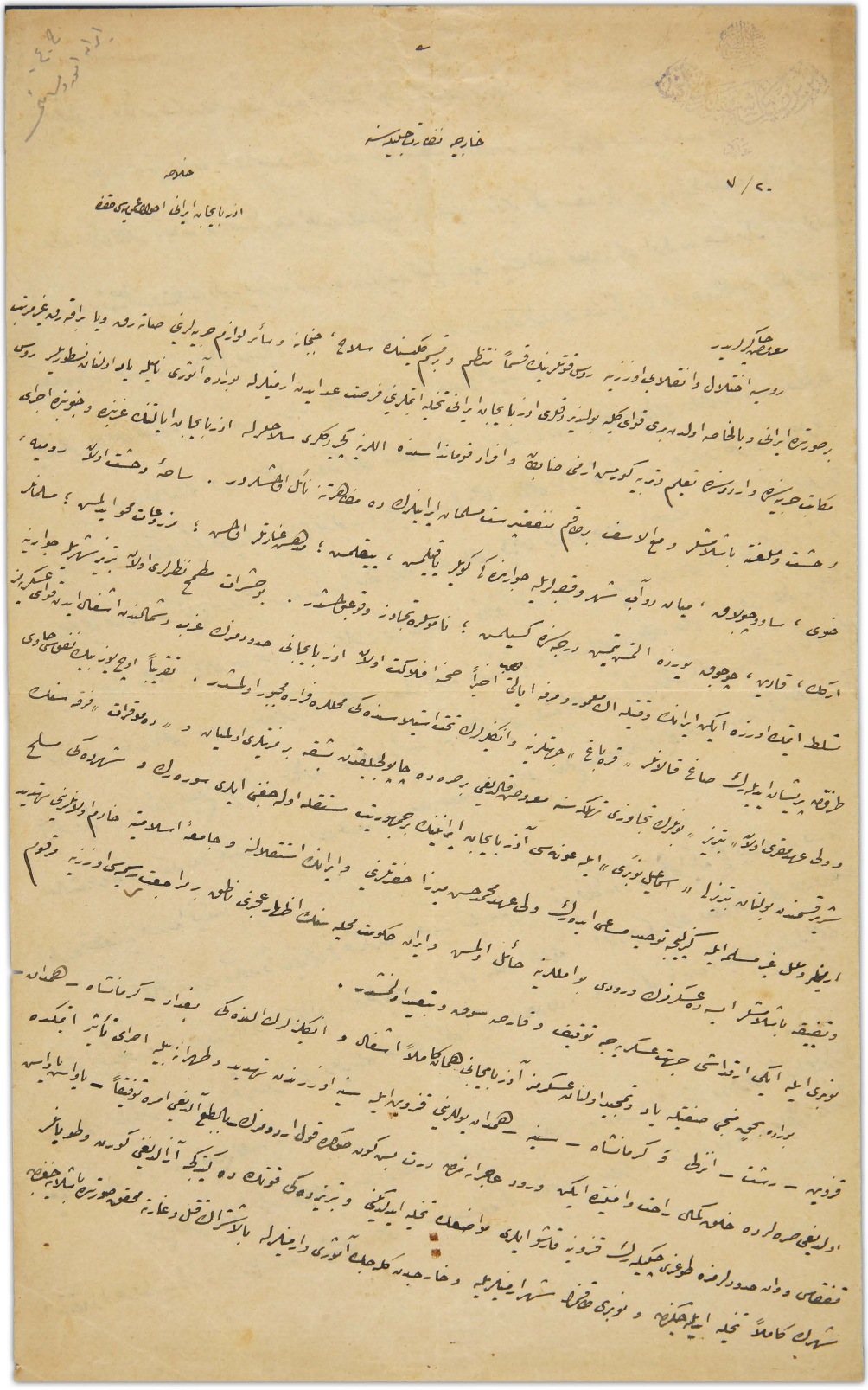

خارجه نقاره خانه سنه

۷/۷۰

محرمانه

از باجگاه ایران اصفهان بری وقف

معروض خاکپای مبارک میدارد

روسیه اغتشال و انقلاب او زیاد روس قوتریان قسماً منظم و قسم کثیری سلاح، خانه و سایر لوازم جهه ایران حاضر و مهیا بلکه عزیمت بطرف ایران و بالخاصه اولهری قوای کله بولشویکی از باجگاه ایران تخلیه انجلیزی فرصت عدیده ایدیلر بوده آنوری تاکله باد ارتباط بطرف روس رجوع ایران و بالخاصه اولهری قوای کله بولشویکی از باجگاه ایران تخلیه انجلیزی فرصت عدیده ایدیلر بوده آنوری تاکله باد ارتباط بطرف روس مکاتبه جهه سنج و اروپ تعلیم و تربیه کوسه ایرانی صاحبقه و انوار فرمانفرما سنده الدنبه بکر بکری سلاحیرله از باجگاه ایرانلق غنیمت و هجوم اجرای رشت و بلقه باشلدیلر و مع الاسف بر قسم سنقیه سنه سلماسه ایلدیلر ده مقاومت نائل الشدیلر. ساعه وشت اردلر روسیه خوی، سلماس و هولاوه، میانه روانه شهر و قصبه لرینه هجوم کوسترمکه باشلدیلر، بیقلسه، دهخارقان الحلسه؛ زرینان محو ایلسه؛ سلماس اردبل، قاریه، هوجوه بویزه الحسه رجعت کسیلسه؛ تاسوکه یاوز دوغریلدی. بو جسارت مطمح نظاری اولدیغی جهتله ایران و روسیه ایکیسنک طرفدن پیشاپیش ایلرلک صاغ قالانلر "قره باغ" جهتلرنه و انگلیزلر تخت استیلاسنده کی محلده فرار مجبور اولدیلر. تقریباً اوچ یوز بیک نفوس جاری و دولی عیلقری اولدیغی "تبریز" نوکرلر تجاوزی نکاسنه معروض قالدیغی برصره ده جانوخلقنه شقه برزیادی اولمیاه و "رضائیه" شهرینه سنه بولنانه تبریز "اسماعیل بوری" ایله عونه سی آذربایجانه ایتمکلر برجوجه میزا حقتری و ایرانلق استقلالنه و جامعه اسلامیته خارج اولدیغی تاهید ایلدیلر دیل غیر مسلم ایله کریلیو توصیه معاهده ایدیلر ولی عهد محمد حسن میرزا حضرتلری سنقدار اظهار عجزی ناظه برادعه سرعتی اوزره قوم و تضیقه باشلدیلر ایسه ره عسکرلرن ورودی بوالله حائل اولسه و ایرانه حکومت محله سنک اظهار عجزی ناظه برادعه سرعتی اوزره قوم و تضیقه باشلدیلر ایسه ره عسکرلرن ورودی بوالله حائل اولسه و ایرانه حکومت محله سنک اظهار عجزی ناظه برادعه سرعتی اوزره قوم نوبری ایله آیلی اوداشی حیث عسکر برجه توقیف و خارجه سوقه و تبعید ایلدیلر. بوراده بحمد صفیه باد و تجدید ایلدیلر عسکرلرن آذربایجانی هپکاکاملاً اشغال و انگلیزلر الده کی بغداد - کرمانشاه - همدان - قزوین - رشت - انزلی و کرمانشاه - سنه - همدان بولانی قزوینه ایله سنه اوزرنده تهدید و طهرانه ایله احرای تأثیر ایلدیلر اولیغی حده لرده خانه لکلی اخذ و امتیاز ایکیه ورود عجزه نحه روس سه کوسه صحن قول اردولرن بالطبع آزیغی کوسه و طوپلر نفقات و دائه حدود لرده طوزی چیکیلرک قزوینه فاشو ایلدیلر مواضعلی تخلیه ایدیکنی و بزیزده کی قوتلرنه کی تنکه آزیغی کوسه و طوپلر شهرلر کاملاً تخلیه ایلیجکلرنه و نوبری قطار شهر ایدیلیه وعاهده کلجک آنوری زیاده لرله بالاشتراک قتل وغارته محققه حضورنی باشلدیلر جفه

نمره ١٧١٥

37

تبليغ تاريخى	تبليغ اولنديغى دائره	مجلس وكلا مذاكراتنه مخصوص ضبطنامه	تاريخى	نومروسى
٢٠ ربيع الآخر	خارجيه		٢٤ صفر ١٣٢٧ / ٢٨ ... ١٣٢٤	٤٦٧

خلاصهٔ مآل

ماوراى قافقاسياده جريان ايتديكى ادعا قلنان بعض وقايعه دائر بر سفير مذكوره واقع اولان شكاياتى متضمن تلغرافنامه‌نك كوندرلديكى و افادات سائره‌يى محتوى حادثه وپس آميرال آمه طرفندن آلنان مكتوبك ترجمه‌سى لفاً خارجيه نظارتندن مرسل تذكره اوقوندى.

قراری

سالف الذكر تذكره‌ده آذربايجان حواليسنده‌كى قواى عثمانيه‌نك جديد اولمقله حدودك دها كريه آلنمسى حقنده محلى قوماندانلغه مقدما ويريلان تعليمات بالطبع حركت ايدلمامسى اولمسى دول مؤتلفه ايله آره‌مزده مهم بر اختلافك ظهورينه سبب ويره‌جكى و دول مشار اليهانك شكايات واقعه‌سى اوزرينه دولت عثمانيه‌يه مسئوليت توجيه ايده‌جكى جهتله سريعاً بو بابده مقررات قطعيه اتخاذ اولنه‌رق دول مؤتلفه اميرالرينه تبليغى موافق مصلحت اوله‌جغى دريان قلنمش و ايضاحات واقعه‌يه كوره ماوراى قافقاسياده‌كى عساكر عثمانيه‌نك كرى آلنمسى حقنده ويريلان امر و تعليماتك هنوز انفاذ ايدلمامسى موسم و اقليم و نقليات و سائره كبى اسباب و عوارضدن نشأت ايتمش اولديغى مثللو قواى عثمانيه حدود قديمه‌يه طرف آلنديغى حالده برلرنده قالاجق ژاندارمه و پوليس ايله اهالى محليه‌نك محافظه جان و مال خصوصنده بر اساسك دخى نظر دقته و كمال اهميتله آلنمسى و حاجت امورده كورلمسى و موضوع بحث حقنده دريان ايتمه اولديغى اشعاره جواباً اولجه انكليز اميرالنه تبليغ و ازبار كيفيت قلنمش بو خصوصه اشعار واقع اولمش ايسه ده بحثله مشار اليه وليس آميرال آمه‌يه دخى تبليغات جوابيه‌ده بولنلمسنك نظارت مشار اليها جوابلرى تذكر قلندى.

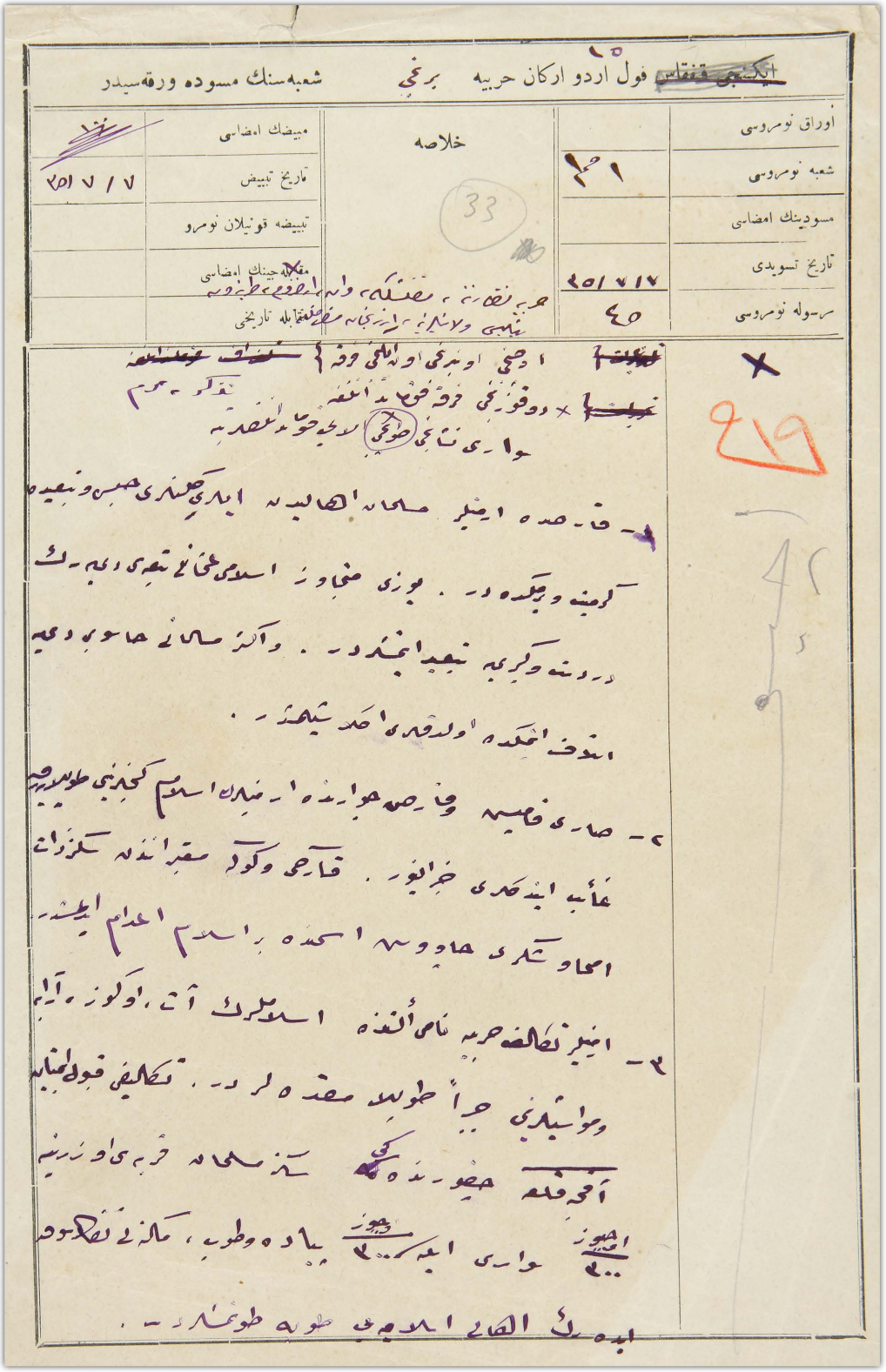

~~ایکنجی قنقاس~~ فول اردو ارکان حربیه برنجی شعبه‌سنك مسوده ورقه‌سیدر

اوراق نومروسی		خلاصه	مبیضك امضاسی	
شعبه نومروسی	١		تاریخ تبییض	٢٥١٧/٧
مسودینك امضاسی			تبییضه قونیلان نومرو	
تاریخ تسویدی	٢٥١٧/٧		مقابله‌جینك امضاسی	
مرسوله نومروسی	٤٥		مقابله تاریخی	

33

حربیه نظارتنه، مقتشلکه، وان، اطروف، طربزون، تبلیس ولایتلرینه، ارزنجان مقرطقلغنه

~~[illegible]~~ اوچنجی اوبنجی اون ایکنجی فرقه } ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ × دوقوزنجی فرقه قوماندانلغنه تذکره عموم

سواری نشانجی طوپجی الایی قوماندانلغنه

١- قارصده ارمنیلر مسلمان اهالیدن ایلری کلنلری حبس و تبعیده کرمیت ویرمکده‌در. یوزی متجاوز اسلامی عثمانلی تبعه‌ی دیه‌رك دردست و کریمه تبعید ایتمشلردر. واکثر مسلمانی جاسوبی دیه اتلاف ایتمکده اولدقلری اکلاشیلمشدر.

٢- صاری قامیش و قارص جوارنده ارمنیلرك اسلام کنجلرینی طوپلاریه‌رق غائب ایتدکلری خبر ایتور. قارصی و کوکه مقبراننده سکز ذات امحاو شکری چاووش اسمنده بر اسلام اعدام ایدلمشدر.

٣- ارمنیلر تکالیف حربیه نامی آلتنده اسلاملرك آت، اوکوز، آرابه و مواشیلرینی جبراً طوپلامقده‌لردر. تکالیفی قبول ایتمیان آقچه قلعه حضورنده‌کی سکز مسلمان قریه‌ی اوزرینه اوچیوز ٣٠٠ سواری ایله اوچیوز ٣٠٠ پیاده و طوپ، مکانه‌لی تفاوت ایده‌رك اهالی اسلامیه‌یی طوپه طوتمشلردر.

ایکنجی قفقاس فول اردو ارکان حربیه — شعبه‌سنك مسوده ورقه‌سیدر

اوراق نومروسی		خلاصه	مبیضك امضاسی	
شعبه نومروسی			تاریخ تبییض	
مسودینك امضاسی			تبییضه قونیلان نومرو	
تاریخ تسویدی			مقابله‌جینك امضاسی	
مرسوله نومروسی			مقابله تاریخی	

اهالیسی جمله‌سی [۱۹ اکبر] طاغنه چکلمشلردر.

۴- ازیاجانیلرك تقریباً اون کون قدر اول شوشاده ارمنیلری مغلوب و پریشان و بورایی اشغال و کروی استقامتنده حرکته دوام ایتدکلری و بحر خزر ساحلنده کچه‌کی لنکه‌ران موقعنی الده ایله‌دکلری و باکو چولغه دمیر بولنده انشاسنه باشلادقلری خبر النمشدر.

۵- ارمنیلرك بالخاصه زنکه‌صور، نخجوان و دارالاکه‌ز منطقه‌لرنده اسلاملرك سلاحلرینی طوپلامق ایچون بو زیاده جبر و شدت و بو بهانه ایله هر درلو ظلم و حقارتده بولندقلری موثوقاً خبر النمشدر.

۶- حدود خارجنده امنیت اولمادیغی ارضروم انکلیز ممثلی دخی اعتراف ایتمش و تبریزده واقع اولان برقتالی باصدیرمق ایچون جنرال بیچك قرارکاهله ۶۷ نجی الایه‌یی بر انکلیز بکوکیله کومرکی تبریزه کیتمکده

ایکنجی قفقاس فول اردو ارکان حربیه — شعبه‌سنك مسوده ورقه‌سیدر

اوراق نومروسی		خلاصه	مبیضك امضاسی	
شعبه نومروسی			تاریخ تبییض	
مسودینك امضاسی			تبییضه قونیلان نومرو	
تاریخ تسویدی			مقابله‌جینك امضاسی	
مرسوله نومروسی			مقابله تاریخی	

اولدیغنی دخی سویلمشدر. کمربده‌کی ارمنی جنرالی اهرکون
تاتارلرك ارمنیلره قارشی هجوم ایده‌جکنه دائر راپور آلدیغنی
بلدیریورمش

۷ـ حدود خارجنده عثمانلیلرك تعرض استحضاراتنده
بولندیغی بیرامدن صکره حدودی تجاوز ایده‌رك
ارمنیلرك مظالمنه نهایت ویره‌جکی و بوشویکلرله
توحید مساعی ایده‌جکی سویلنمکده ایمش.

۸ـ فرقه‌لره سواری طوپجی و نشانجی آلاینه
یازلمشدر.

فرق
عیناً تفتیشکله مجاور قول اردولره و ولایتلره و
[illegible] حربیه نظارتنه
یازیله جقدر.

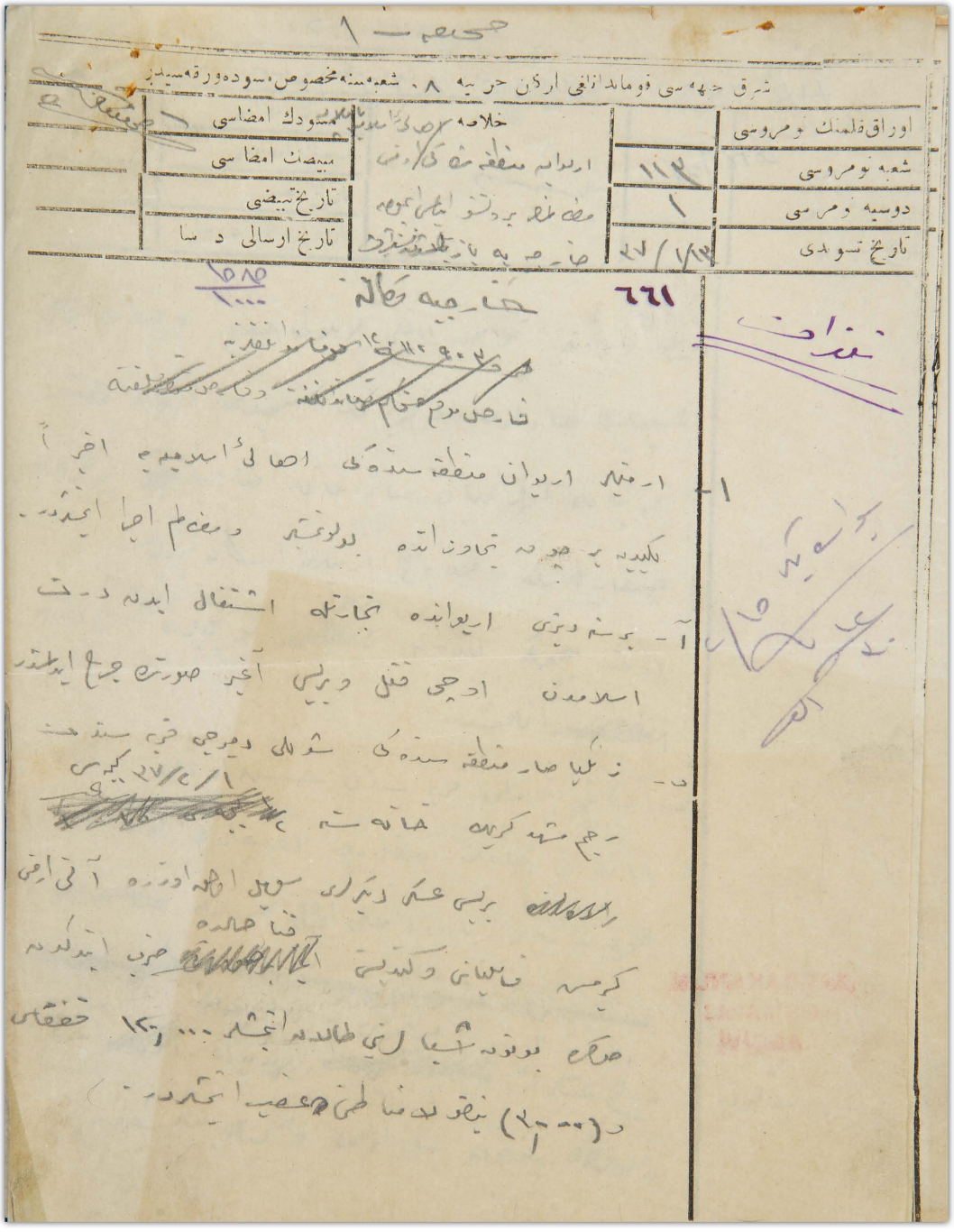

صحیفه ۱

شرق جبهه سی قوماندانلغی ارکان حربیه ۸ شعبه سنه مخصوص مسوده ورقه سیدر

اوراق قلمنك نومروسی		خلاصه	مسودك امضاسی
شعبه نومروسی	۱۱۲	اریوان منطقه سنه کی اهالی	مبیضك امضاسی
دوسیه نومروسی	۱	مضمون بر دستور ایلیه	تاریخ تبییضی
تاریخ تسویدی	۲۷/۱/۱۳	خارجه یه بازیلان تلغراف	تاریخ ارسالی دسا

۶۶۱

خارجیه نظارت

۱- ارمنیلر اریوان منطقه سنده کی اهالی اسلامیه یه اخیراً
یکیدن بر چوق تجاوزاتده بولونمشلر و مظالم اجرا ایتمشلردر.
آ- بر سنه دیری اریوانده تجارتله اشتغال ایدن درت
اسلامدن اوچی قتل و بریسی آغیر صورتده جرح ایدلمشدر
ب- زنگیاصار منطقه سنده کی شوللی دیرجی قریه سندن
رحیم مشهد کریمك خانه سنه ۲۷/۲/۱ کیرمش
بریسی عسکر دیکرلری سویل اولمه اوزره آتی ارقی
کیرمش قاپلیانی و کندیسنی قناصلده ضرب ایتدکدن
صکره بوتون اشیالرینی طالان ایتمشلر ۱۲۰,۰۰۰ قفقاس
و (۲۰,۰۰۰) نیقولا مناطقی غصب ایتمشلردر.

صحیفه — ۲

شرق جبهه سی قوماندانلغی ارکان حربیه — شعبه سنه مخصوص مسوده ورقه سیدر

اوراق قلمنك نومروسی		خلاصه	مسودك امضاسی
شعبه نومروسی		صحیفه — ۲	مبیضك امضاسی
دوسیه نومروسی			تاریخ تبیضی
تاریخ تسویدی			تاریخ ارسالی د سا

بو یرده قریه دن کل محمد اوغلی کربلائی حیدر و عبدالله اوغلی
حبیبك خانه لری و قریه نك مسجدی تخریب ایتمشدر.
تخریباته اوغرامیان سائر خانه صاحبلری ده برلرندن
چیقاریله رق قره باغ ارمنیسی اسکان ایتدیرمشدر.
اون بیچمك کیده ن اسلام کویلیلره ارمنیلر طرفندن خورشون
آتلمشدر.
ی- آشاغی بختیلی قریه سندن حسن اوغلی نبی نك
خانه سی کاملاً بیقه رق آغاجلرینی کوتورمشلردر.
عمرجه زاده سی باروت علی اوغلی محمدك
[illegible]
مسلح ارمنی عسکرلری مرقومی تهدیدله باره سنی آلمشلر
و کویرکی بوتون بنالری و مسجدی بیقمشلردر.

نه دنبه کیرن

صحیفه ـ ۲

شرق جبهه سی قوماندانلغی ارکان حربیه — شعبه سنه مخصوص مسوده ورقه سیدر

اوراق قلمنك نومروسی		خلاصه	مسودك امضاسی
شعبه نومروسی		صحیفه ـ ۳	مبیضك امضاسی
دوسیه نومروسی			تاریخ تبیضی
تاریخ تسویدی			تاریخ ارسالی د سا

هـ ـ شوللی مهماندار قریه سندن کربلایی علی حسن اوغلی
محمدك خانه لری ییقلمش کربلایی محمد اوغلی
محمدك اون بش حیوانی غصب ایدلمش قرداشی
طیار و عمجه سی اوغلی عبدالعلی ده اون بش کوندیری
غائب ایدلمشدر. بونلره اولدیرلدیکی ظن اولونیور.

ل ـ بوقاری بختیلی قریه سنده ابراهیم اوغلی کربلائی
عسکرك اوچ ئه وی تخریب ایدلمش قریه یه کیدوب کلانلر
یوللرده طوتوله رق ضرب ایدلمش و صویولمشدر.
قادینلره ده تعرض ایدلمش و بوتون کوی خلقی قورقولرق
برقاچ خانه یه طوپلانه رق طیشاری چیقامامشلردر.

ن ـ حاجی الیاس کویندن محمد حاجی اوروجك ئه وی
باصیلارق ۱۶,۰۰۰ نیقولا مناطی ۲۷/۱/۲۱ ده

صحیفه — ٤

شرق جبهه‌سی قوماندانلغی ارکان حربیه — شعبه‌سنه مخصوص مسوده ورقه‌سیدر

اوراق قلمنك نومروسی		خلاصه	مسودك امضاسی
شعبه نومروسی		صحیفه — ٤	مبیضك امضاسی
دوسیه نومروسی			تاریخ تبییضی
تاریخ تسویدی			تاریخ ارسالی د سا

حاجی ابراهیم اوغلی حسنك ده ١٢٠٠٠ بنقود لامناطی

و تکمیل اشیالری غصب اولونمشدر.

٧ — تجیتلی یاننده‌کی طومورنیه کوینده‌ده بعض خانه‌لر

تخریب اولونمش و شاید بو حالده اسلاملر طرفندن

شکایت ایدیلرسه مشتکیلرك کاملاً قتل

ایدیله‌جکی ده مقام تهدیدده بیلیرلشدر.

~~[illegible] اهالی اسلامیه‌یه قارئ ظلم ایقاعنه~~

~~کری طومیان ارمینك [illegible] یاپقوه‌لرینه~~

~~[illegible] اشبو مقام [illegible] جواب مسکت~~

~~اولابیله‌جکندن (لایق اولدیغی وجهله پروتستو ایدمش~~

~~موافق کورنمشدر)~~

جکدر.

صحیفه — ٥

شرق جبهه‌سی قوماندانلغی ارکان حربیه — شعبه‌سنه مخصوص مسوده ورقه‌سیدر

اوراق قلمنك نومروسی		خلاصه	مسودك امضاسی
شعبه نومروسی		صحیفه — ٥	مبیضك امضاسی
دوسیه نومروسی			تاریخ تبیضی
تاریخ تسویدی			تاریخ ارسالی د سا

~~[illegible]~~

٢ — حمایت اهالی اسلامیه قارشی الآن ایقاع
ظلمدن کری دوریایان ارمنیلرك یابقاراسنه
و بکزادیانك توطه‌سنه قارشی مسکت بر
جواب تشکیل ایده‌جك اولان ~~[illegible]~~
یوقطالمك ارقی حکومتی نزدنده پروتستو ایدلمسی
موافق کورمك اولدیغم ملاحظه‌در

ایکدیر قوماندانلقی حضرتلرینه !

زنگی بسار اهالیسی طرفندن عرضحال

بیز زنگی بسار اهالیسی داشناق اشقیا دسته‌لرینک ظلمندن قوویلار قدمینلرجه
قادینلرمز چوجقلرمز آراسی چاینداوچوللرده ایستی سویوقدن آج یالاواج محو اولدیغی
صوکره تورک آرقاداشلرمزک کلمه‌سنی ایشیتدیک وطن دییوب کلدیک فقط
بزیم بدبختانه لکمزدن طولایی آراسی بویی حدود اولدی. شمدی همان داشناقلر
ینه ایسه باشندا اولدوقلری سببنه بیز محو اولویورز، نیجه‌که ساربانلار کوینده

۱ـ کانون ثانی‌نک بشنده اوچ نفر اکبر کربلای ابراهیم اوغلی و علی قهرمان اوغلی
و حسین محمد اوغلی‌نی شوراده اولان ارمنیلر زنگی کنارنه آپاروب قورقوشومه
یاقمشلر ایکیسی اولموش حسین محمد اوغلی یارالانمش حالده قاچمیش کانون ثانی‌نک

۲ـ ۱۳ سنده شوللی مهماندار کوینده محرم محمد باقر اوغلی‌نی اوچ نفر یولداشیله بش مال ایله
کیدورکن دوتموشلر. اولاردن شمدیه کبی بر خبرده یوقدر یقیه که اولدورمشلر

۳ـ کانون ثانی‌نک ۱۷ سنده رحیم آباد کوینده گیجه مشهدی علی اکبر حاجی عبدل اوغلی‌نک
ایوینه گیدوب تالان ایتمشلر اشیالرنی و اوچدانه‌ده اینکی‌نی آپارمشلر.

۴ـ ینه کانون ثانی‌نک ۲۰ سنده شوللو دیرچی کوینده رحیم مشهد کریم اوغلی‌نک
ایوینی تالان ایتمشلر ۲۰ بیک منات نقالای پولنی ۳۰ بیک منات قنقاز پولنی

آزیباکز بزه بو یاقید زمانده بر چاره اولمازسه هپمز محو اوله جقز .

یمکدن کیمکدن انسانی دولاندیران اشیالردن هیچ برشیئمز یوقدر .

نه ایده جکمزی بیلمه یوریغه یوخاریده الله تعالی حضرتلرندن آشاغده تورک

قارداشلریمزدن باشقه بر امید کاهمز یوقدر . ۱۰ شباط

۱۹۲۰

عموم زنکی بسارا هایسی طرفندن یازیلدی .

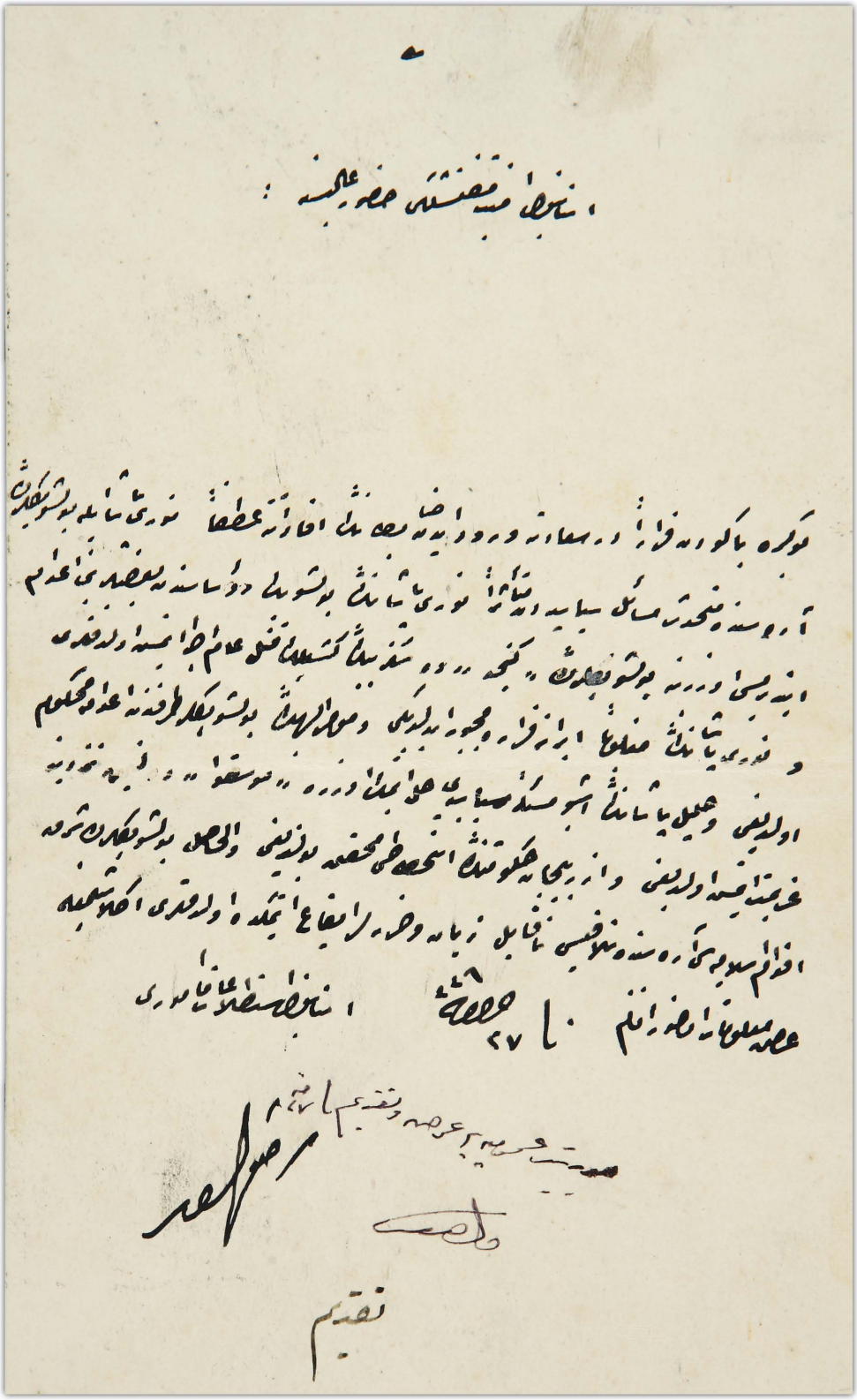

آذربایجان جمهوریتی
در سعادت ممثل سیاسیلکی

عدد
۲۴۷

خارجیه نظارت جلیله‌سی جانب عالیسنه

آذربایجانک گنجه ولایتنده کائن (ئه‌له‌نندورف) مستعمره‌سی ساکنلرندن (خرستیان هومه‌ل) ک مراجعتنه عطفاً
حکومت جمهوریه خارجیه نظارتندن آلنان بر تحریراتده مرقومک (۵۸۶) نجی قوبان قزاق بلوکنده
خدمت ایلمکده بولنان اوغلی (أمیل خرستیان اوغلی هومه‌ل) ک ۵ تموز ۹۱۶ تاریخنده موسن شهری
قربنده‌کی شکر طاغی محاربه‌سنده عثمانلی اردوسنک الینه اسیر دوشمسه اولدیغی والیوم استانبولده
اسیر صفتیله بولندیغی بیلدیرلمکده و مملکتلرینه عودت ایتمسه اسرانک افاده‌سی دلالتیله ممالک عثمانیه‌ده
دها بر خیلی آذربایجانلی اسرانک و بونلر میاننده آذربایجانده تمکن ایتمسه آلمان مهاجرلرندن بر قاچنک
بولندیغنک آکلاشلدیغی علاوه ایدلمکده‌در. بو بابده تحقیقات مقتضیه ایفاسی واصلاً آذربایجانلی
اولان اسرانک و بالخاصه موضوع بحث (أمیل هومه‌ل) ک مملکتنه اعاده‌سی اسبابنک تأمینی خصوصنه دلالت
بیورلمسی رجاسی تأیید و دوموده ذریعه اتخاذ قیلندی ۱ مایس ۹۲۰

ممثل سیاسی

حربیه نظارتی

اسرا مفتشلکی برنجی
معاملات شعبه‌سی
٨٧٤
٢٤٢٤

درسعادت ١٩ تموز ١٣٣٦

خارجیه نظارت جلیله‌سنه

معروض چاکر کمینه‌لریدر .

١٠ مایس ٣٦ تاریخ و ٢٢١١١/٢٤٦ نومرولو تذکرهٔ سامیلری عریضهٔ جوابیه‌سیدر .

درسعادتده بولندیغی ادعا ایدیلن امیل خرستیان اوغلی هومه‌لك درسعادتده بولندیغنه
دائر برسررشته الده ایدیله‌مدیکی کبی عن اصل آزربایجانلی اولوبده ممالك عثمانیه‌ده
قالمش بوقبیل اسرا بولنمدیغی واقع اشعاره جواباً داخلیه نظارت جلیله‌سندن
بیلدیرلمش اولمغله اکا کوره اقتضای معامله‌نك ایفاسنه مساعده بویورلمسی
معروضدر . اولبابده امر و فرمان حضرت ولی الامرکدر .

حربیه ناظری وکیلی نامنه
مشار الیه
[illegible]

[illegible]

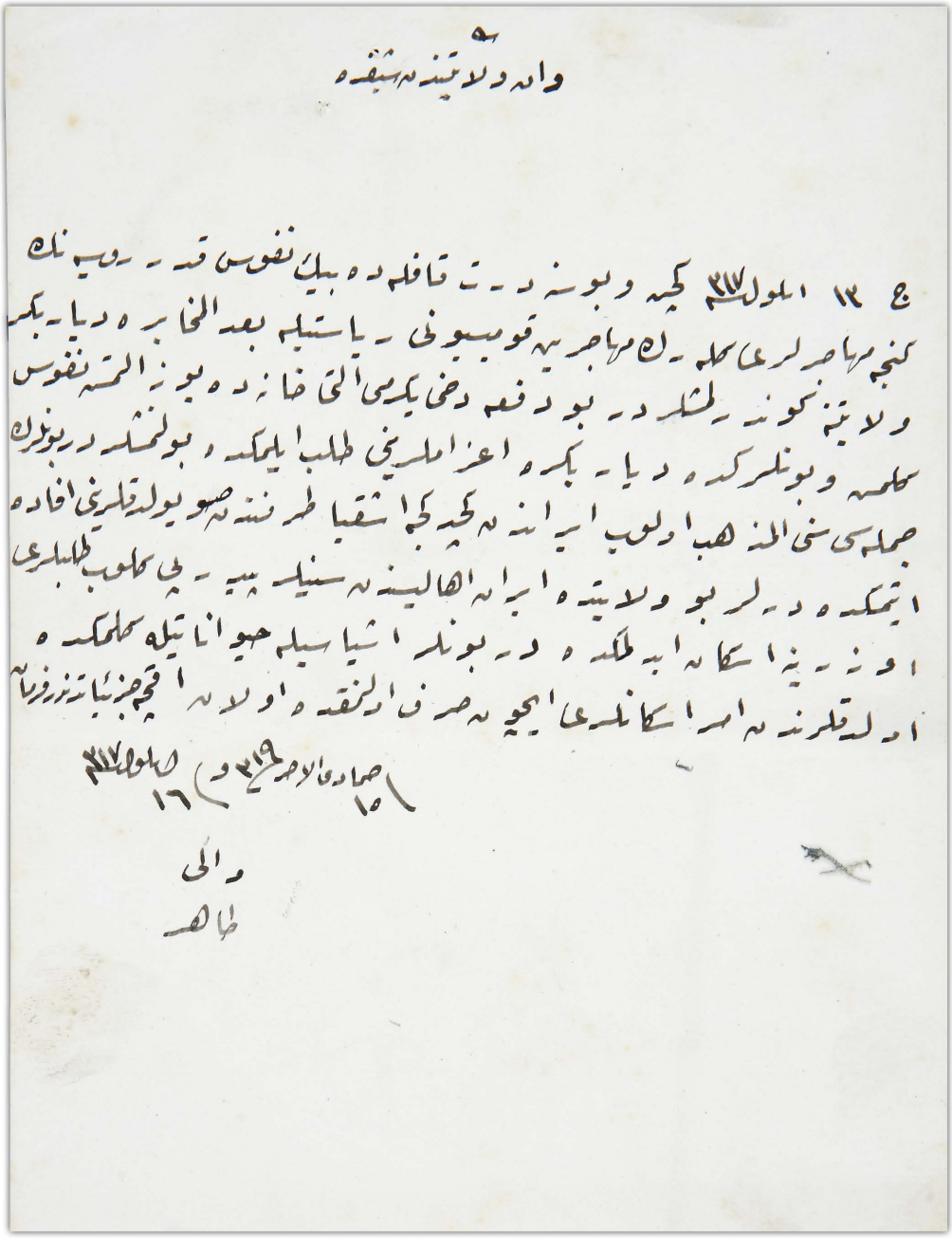

وان ولایتندن شیفره

ج ١٢ ایلول ٣١٧ کچن و بوسنه درت قافله ده بیك نفوس قدر روسیه نك
کنجه مهاجرلری کلدرك مهاجرین قومیسیونی ریاستیله بعد المخابره دیاربکر
ولایتنه کوندرلمشلردر بو دفعه دخی یکرمی التی خانه ده یوز التمش نفوس
کلمش و بونلرکده دیاربکره اعزاملرینی طلب ایلمکده بولنمشلردر بونلرك
جمله سی سنی المذهب اولوب ایراندن کچدکجه اشقیا طرفندن صویولدقلرینی افاده
ایتمکده درلر بو ولایتده ایران اهالیسندن سنیلر بیدرپی کلوب طلبلری
اوزرینه اسکان ایدلمکده در بونلر اشیاسیله حیواناتیله کلمکده
اولدقلرندن امر اسکانلری ایچون صرف اولنمقده اولان اقچه جزئیاتندن فرمان

١٥ جمادی الاخر ٣١٩ و ١٦ ایلول ٣١٧

والی
طاهر

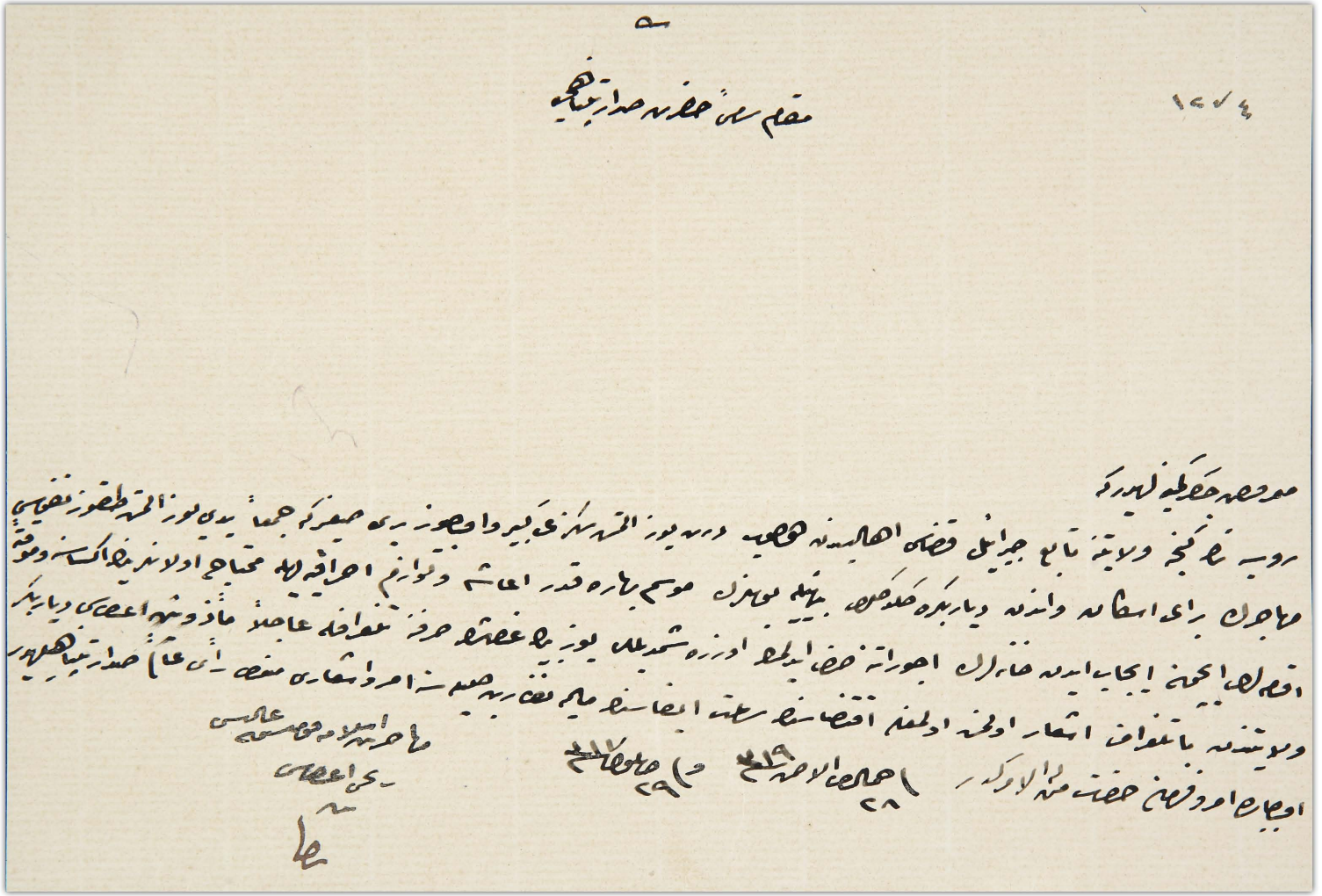

٥

٩٢٢

مقام سامی جناب صدارتپناهیه

معروض چاکرکمینه‌لریدرکه
١١ [illegible] تاریخلی و التمش نومرولی تذکرهٔ سامیهٔ جناب صدارتپناهیلری عریضهٔ جوابیه‌سیدر
دیاربکره کلدکلری اولجه عصه اولنان مهاجرینک
قبل الورود داخل ولایتده اسکان ایدلمک اوزره بتلیس طریقیله کلمکده اولدقلری وان ولایتندن باتلغراف اشعار قلندیغندن بحثله ورودلرنده
اسکانلری اجرا قلنجه‌یه دکین انفاق و اعاشه‌لری و مکاری اجرتلری ایچون مقتضی مبالغک صرفنه مأذونین اعلای مقدما دیاربکر ولایتندن
اشعار قلنمسی اوزرینه مهاجرین مرقومه حقنده قومیسیونجه معلومات اولمدیغندن و اندن کیفیت خروجلری استعلام اولندیغی و اورایه ورودلریله
عدد نفوسلری و فقیر و بیوه‌لری ایلروده تحقق ایتدیریلوب بیلدیرلدیکی حالده تسویهٔ مصارفی ایچون ایجاب ایدن معامله‌نک تعیین و اشعار
قلنجغی جواباً بیان ایدلمش اولوب بوکا جواباً وارد اولان تلغرافنامه‌ده مهاجرین مرقومه یدی یوز التمش طقوز نفوس [illegible] و اندن ورود
ایلدکلری و کندولری روسیه‌نک کنجه ولایتنه تابع جبرائیل قضاسی اهالیسندن اولمقله برابر عموماً فقیر بولندقلری جهتله موسم بهاره قدر اعاشه
و لوازم احراقیه‌لریله محتاج اولانلرینک اکساسنه و موقتاً اقامه‌لری ایچون ایجاب ایدن خانه‌لرک اجورینه صرف ایدلمک اوزره شمدیلک
یوز بیک غصه‌لک صرفنه تلغرافله عاجلاً مأذونین اعلای اشعار اولندیغی و بونلرک مهاجرتلرینک نه‌یه مستند اولدیغی کیفیتی حقنده وان ولایتندن
باتلغراف اولنان استعلامه الجه جوابک ورودنده آب وجه عصه و اشعار قلنجغی درکار اولمغین اوچ بیک امر و فرمان حضرت من له الامر کدر

١٠ [illegible] و ١٠ [illegible]

مهاجرین اسلامه قومیسیون عالیسی
[illegible]

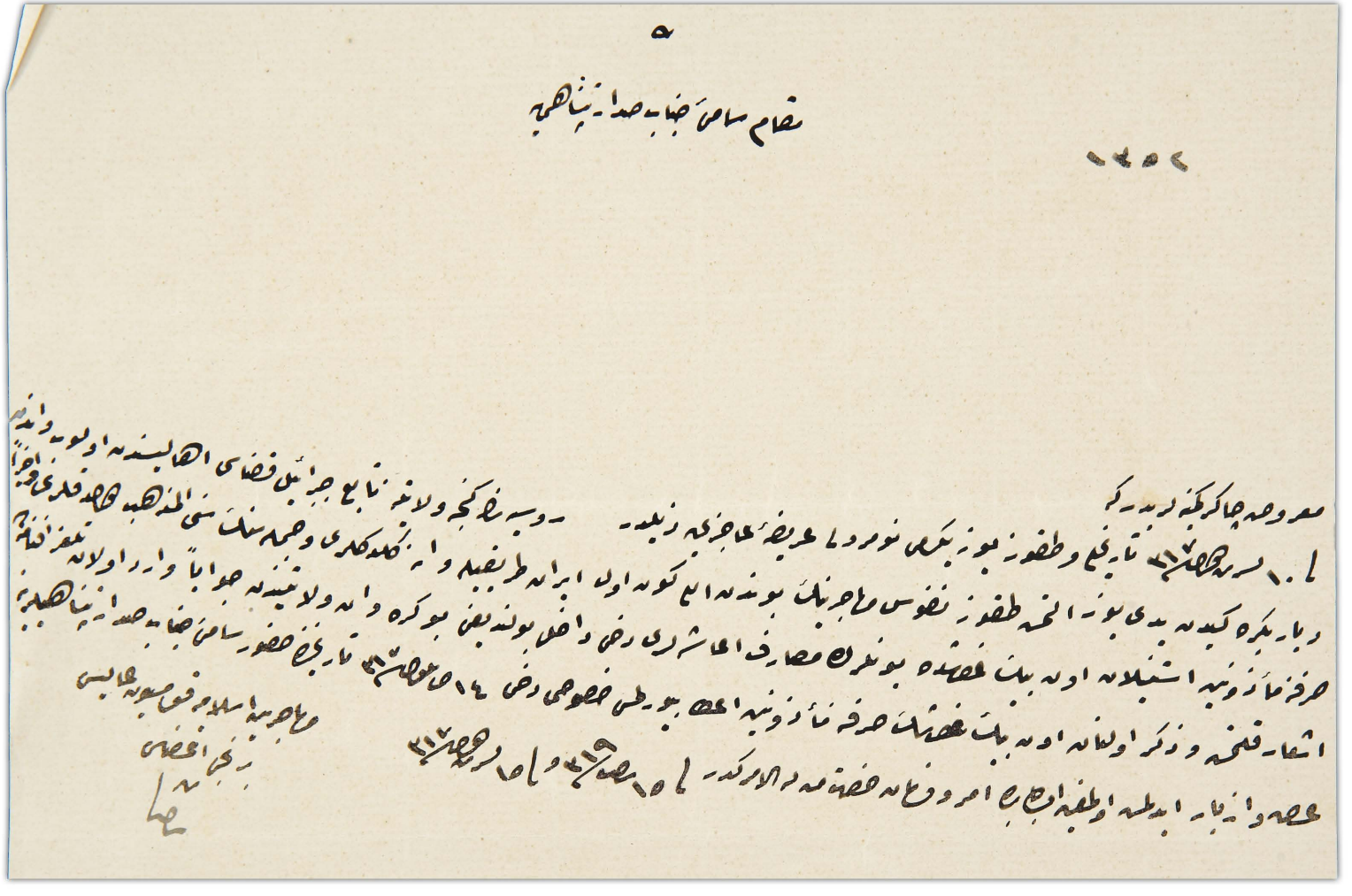

٩

حضور سامی جناب صدارتپناهی یه

١٥٨٧

معروض چاکرکمینه‌لریدرکه

شمدی یه قدر ملاطیه یه ورود ایدن سکسان بش خانه‌ده درت یوز سکسان نفوس قره باغ و مغستان مهاجرلرینک احتیاجلرینه مبنی موسم بهاره قدر اعاشه‌لری

ایچون ایجاب ایدن التمش التی بیک یدی یوز سکسان غروشک صرفنه مأذونین سریعاً عطاسی معمورة العزیز ولایتندن باتلغراف اشعار اولنمغله اقتضاسنک مالیه نظارت جلیله‌سنه

امر و اشعار بیورلمسی منوط رأی عالی جناب صدارتپناهیلریدر اولبابده امر و فرمان حضرت من له الامرکدر

[illegible] ٢١٩ و ٢٨ [illegible] ٢١٧

مهاجرین اسلامیه قومیسیونی عالیسی

برنجی اعضاسی

[illegible]

٥

حضور سامی جناب صدارت پناهیه

١٦٤٤

معروضه چاکرکمینه‌لریدرکه

شمدیه قدر ملاطیه‌یه ورود ایدن سکسان لبه خانه‌ده درت یوز سکسان نفوس قره باغ و طاغستان مهاجرلرینک احتیاجلرینه فی موسم بهاره قدر اعاشه‌لری

ایچون ایجاب ایدن التمش التی بیک یدی یوز سکسان غرشک صرفه مأذونیت سریعه اعطاسی معمورة العزیز ولایتندن بالتلغراف اشعار اولنمغله اقتضاسنده

مالیه نظارت جلیله‌سنه امر و ازباری ١٨ لرینه تاریخنده عرض و اشعار قلنمشیدی ولایت مشار الیهادن بو کره النان دیگر بر تلغرافنامه‌ده دخی

ملاطیه‌دن هر بار اداره‌سزلکدن شکایت اولنمغله ایدوکی بیانیله اوچ بیک مأذونیت تلغرافله اعطاسی اشعار اولنمغله کیفیتک تکرار عرض و استرحامنه

مجاسرت قلنمش اوچ بیک امر و فرمان حضرت مولی الامرکدر ١٠ رمضان ١٣٠٩ و ١٩ کانون ثانی ١٣٠٧

مهاجرین اسلام قومسیون عالیسی

بر نجی اعضاسی

[illegible]

نظارة المعارف العمومية

محاسبة عمومية

عدد

٢٠٢٥

A. MKT. MHM, 516/9

538

٩

معدوحة الوزير والاسيه جليله
جانب عاليه

مدوحه خطاب ركن

جنابلرنك رحيم محمديه وسلام سلامتنه اولديغي حالده روسيه طاهر اغا دخي راحلنده قته باغده جمعه كونه ايده طاهر اغه وحضرتلريكز بوجانبه كلمكده اولديغي تاريخده اوچ ماه مقدم ايكنجي خوجه‌ترك اغاسنه اوغلي جعفر خانه وضد خطارك بخف وراور وصاريجالي دائر وصيه وسائره جدلي نزاعات وخصومتلرك سلامتله انجق اولديغي وزراعتده جمعه ايدرك طقوز بوز عدد طاطلي اقچه ارضك اوديكي يني قيناده بيك جوقلرنك غصب ايدرك كه قدر ديد و دوستيه حاضرنه ايكنجي كه هفته كذشته اخذ ايدرك على الصباح جقديغي ازهر جته مراجعتلرنه بيك سلامتله صاوشدرجه اوزره سكز بچه عدد بيك عدد طاطلي ايكيسنه ايكنجي كه على بولاغده شيطانه جانقدنه اوغلي جاسم وجعفر اغانك وضد خطارك بيك زياده معاونتلريله اوده رضي جقاريه كلمكده ايكيسنه ايكنجي كه على بولاغده شيطانه جانقدنه اوغلي جاسم وجعفر اغانك وضد خطارك قريه‌لرك دروقي بيك زياده يوز الكي عدد طاطلي مجموعي ايكيوز طاطلي اقچه‌لرنه وبرسون على تقضل و به‌نشكلل ذوده عدد دفتركيله معاجب ايديلرك وكيفيه فكورلرك وايده ولاسيه جليله‌سز باسته‌سعاوصه ايدلرك و خلاف وضعيه‌سز زهي استعاوصه ايدلرك اوبابده كيفيتله ايفاذ مقتضاسنه مرهون همت وعلاقه‌مندانه‌لريكز مفوضدر

١٣٠٨ تموز ٢٩ سلانيك
مطاجرنده محرر اوغلي
محمد راوغلي
ارسلانه

١٣٠٨ تموز ٢٩ سلانيك
مطاجرنده محرر اوغلي
عبد العزيز

ماليه
وارده كوزل اوغلي
٩١ ويردي

ماليه
وصفيه اوغلي
مصطفى

ماليه
وارده اهوا اوغلي
ارسلانه خانه

داخلیه مکتوبی قلمی

اوراق نومروسی	مسودهسی	تسویدی تاریخی	معمورة العزیز ولایتی سنه	رقمی	نوعی	علامتی	تاریخ تبلیغی عربی رومی
٢٦ ١١	[illegible]	١٩ مارت ٢٤		١٢	١٥		٩ ٣٢١ ٢٥

اون ماه مقدم روسیه دن هجرتله ایران جهتندن کچمکده‌لر ایکن خوی مانزلی
اغاخان اوغلی جعفر خان و رفقاسی مسلحاً اوزرلرینه هجوم
ایدرک حقوق یوز ماناطلریله اون ایکی رأسی اسبلری غصب ایتدکلری
جهتله کوهنه شهرنده‌کی دولت علیه شهبندرلکنه مراجعتلرنده معاونت
اولنمدقدن بشقه بالعکس شهبندر مومی الیه دخی سکز مجیدیلری
الدیغی دینه ایرانک علی بولاغی نام محلده شیطان جانقوزک اوغلی
حسو و جعفر اغانک دخی اوملری دخی ایکی یوز ماناطلریله مع فشنک
بر عدد سورملی تفنکلری غصب ایلدکلری بیانیله استردادی نیازینه
دائر قره باغ مهاجرلرندن معمورة العزیزده بولنان ارسلان
و درت نفر رفیقی مهر و امضالریله ویریلان عرضحالک ارسالیله
اجرای ایجابی حقنده توارد ایدن ٥ اغسطس ٢٤ تاریخ و تحقیق التی
نومرولی تحریراتی سیرلری اوزرینه سبق ایدن اشعاره جواباً
بوکی روسیه مهاجرلرینک شهبندرخانه‌یه مراجعتلری تخطرداری
ایدیلمه‌جکی کبی شهبندرخانه اوراقنده دخی بوکا دائر برکونا قیده
دسترسی اولنمدیغی ~~حاوی لدی الاستعلام~~ خوی و سلماسی باشنه
شهبندرلکندن جواباً ~~البانه تحریراتی~~ صورتی کوندرلدیکی و کیفیت شهبندر سابقدن
دخی استفسار اولنمه‌سی اندن دخی عین مآلده جواب الدیغی
~~متضمن~~ طهران سفارت سنیه سنه اشعاریله عطفاً خارجه نظارت
جلیله‌سندن ~~جواباً~~ کلان ٨ مارت ٢٤ تاریخ و یکرمی التی نومرولی تذکره‌ده
ازبار قلمشدر اولبابده

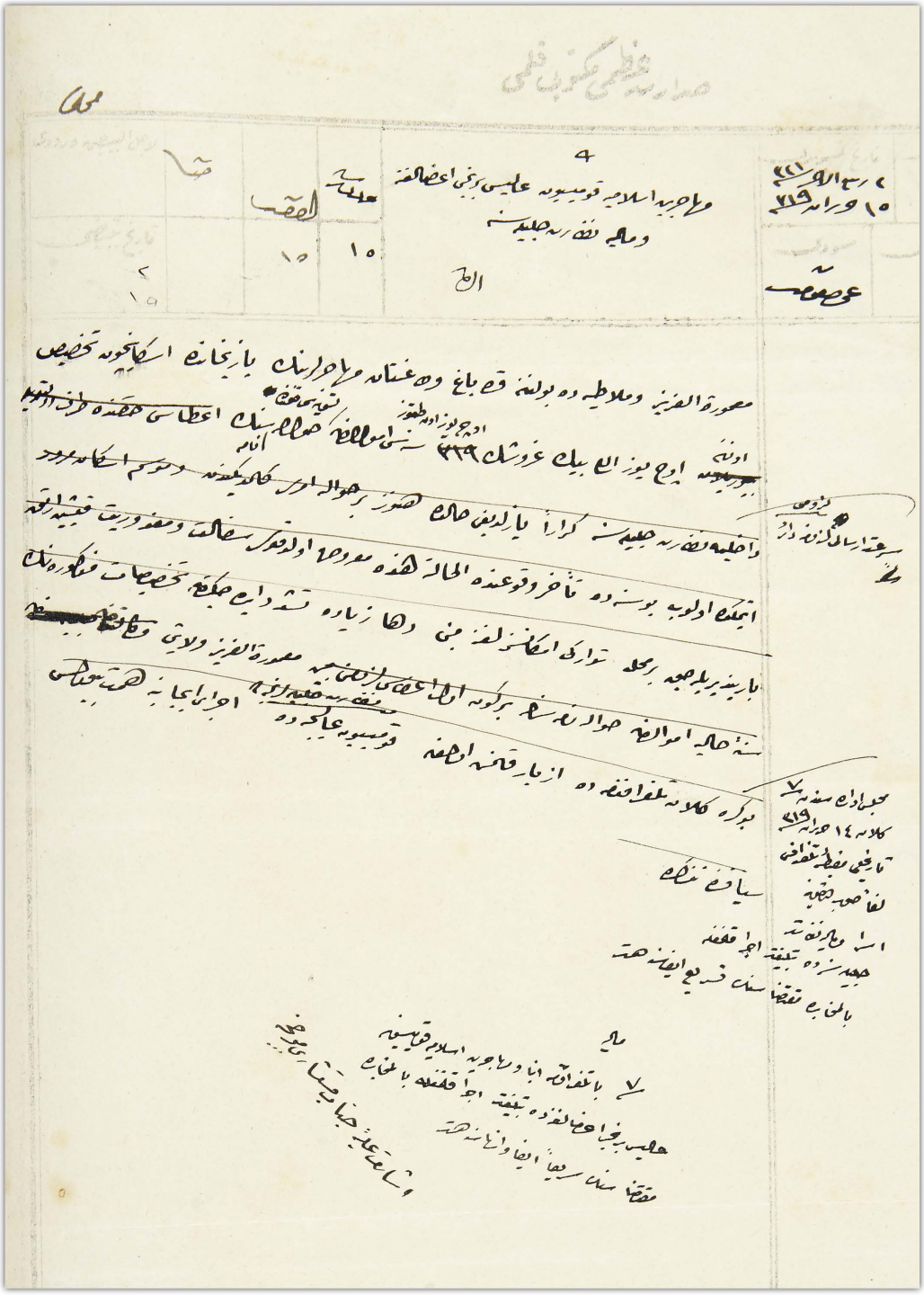

٩

خارجیه نظارت جلیله سنه باطوم باش شهبندرلکندن مورود ٢٩٧ مایس سنه ٩٠٢ تاریخلی و ٤٦ نومرولی
تحریراتدر

« الیزابت پول » اهالیسندن بولنان اسلام عائله‌لرك ممالك شاهانه‌یه هجرتلرینه مساعده بیورلمسی طلبنی حاوی اوچ قطعه استدعانامه‌یه
دائر ٢ حزیران سنه ٩٠٢ تاریخلی و ١٧٧ نومرولی تحریرات جوابیه آصفانه‌لری رسیده دست تعظیم اولدی اشبو عائله‌لر
بوراجه بالجمله معاملات لازمه‌یی ایفا ایتمش و ممالك شاهانه‌یه هجرت ایتمك اوزره یالکز اوامر علیه نظارت پناهیلرینك
ورودینه انتظار ایتمکده بولنمشلردر. بو مناسبتله شوراسنی عرض ایدرم که شهر حالك یکرمی بری تاریخلو و ٢٨ نومرولی
تحریرات عاجزانه‌مله دخی اشعار ایلدیکم وجهله بر طاقم اسلام عائله‌لری ممالك شاهانه‌یه هجرت ایتمك اوزره روسیه‌جه
لازم کلان بالجمله معاملاتی ایفا ایله مهاجرت رخصتنامه‌سنی حامل اولدقلری حالده باطومه مواصلت ایتمش و اوراده
حکومت سنیه‌نك مساعده‌سنه انتظاراً بیك درلو مشکلاته معروض قالمش اولدقلرندن نظارت جلیله آصفانه‌لرندن
مساعده اعطا بیورلمزدن اول روسیه‌دن مفارقته مجبور اولیورلر بو حال یالکز سالف البیان عائله‌لره منحصر قالمیوب هر پوسته
ایله ممالك شاهانه‌یه مارالذکر عائله‌لر کبی حال سفالت ایچنده بولنان برچوق مهاجرین ورود ایتمکده‌در.

داخلیه مکتوبی قلمی

اوراق نومروسی	مسودی سی	تسویدی تاریخی	مهاجرین اسلامیه قومیسیونی برنجی اعضالغی جانب عالیه	[illegible]	[illegible]	[illegible]	تاریخ تبییضی عربی رومی
١٨١٦	[illegible]	٢٦ [illegible]		١٦	١٦	[illegible]	[illegible]

١٢

کچن اطریه سوق اوطانده قره باغ مهاجرلرینک ارضروم ده اقامت ایتدکلری مدتجه ایجار ایدیلن
خانلر بدلاتی ایجاریله بونده اعضا اوطانه تانه عزیز اتمانلر صرفنه مأذونین اعضاسی حقنده
ارضروم ولایتنده چکیلان تلغرافنه عائدیتی جهتله مجلس اداره سیله بعضا سوزلرینه ارسال قلنمش
ایسه جک

ارضروم ولایت جلیله سنه
طرزدن ولایت [illegible]

کچنده اطریه سوق اوطانده قره باغ مهاجرلرینک اقتراحه واقع اولان بعض مصرفلرینک تسمیه سی حقنده
توارد ایدن ٢٠ دوراسنه ٢٢١ تاریخلی تلغرافنه عطوفتلری عائدیتی جهتله مهاجرین اسلامیه قومیسیون عالیه
برنجی اعضالغی جانب عالیه ارسال قلنمسیله تعجبسنک اوراده تقصیب بورلمسی خصوصنده مجلس اداره سیله
بیانه ابتدار اولندی ایسه جک

مذکره مجیبه

نظارت امور مالیه

مکتوبی قلمی

عدد

٢٤٧

٥

معروض چاکرکمینه لریدرکه

اطنه یه سوق اولنان قره باغ مهاجرلرندن تیمن بش خانه خلقنك ارضروم ده اقامت ایتدکلری مدت ایچون خانلر بدل ایجاری ایله نان عزیز اشمانی اولرق بیك سکز یوز غروشده حواله نامه سنده

ایالی ارضروم ولایتنك داخلیه نظارت جلیله سندن تودیع اولنان تلغرافنامه سنده اشعار اولندیغی بیانیله ابقای مقتضای مهاجرین اسلامیه قومیسیون عالیسندن وارد اولان ٤ عشرینی تاریخی

والی بش نومرولو تذکره ده ازبار اولنمش مبلغ مزبورك امثالی مثللو مهاجرین اداره سنك اوچ یوز یکرمی برسنه سی تخصیصاتنه محسوباً محلنه اجرای حواله سی خصوصنك حضورینی

داور اعظمیلرندن استیذانی محاسبه عمومیه مالیه دن افاده قلنمشدر. اولبابده امر و فرمان حضرت ولی الامرکدر.

٢٨ ١٥

مالیه نظری

DH. MKT, 969/59, A. MKT. MHM, 527/32

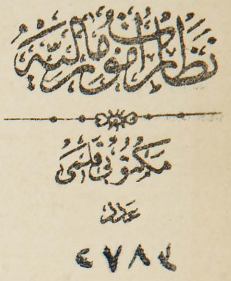
نظارت امور مالیه
مکتوبی قلمی
عدد
۷۸۷

صدارت عظمی مکتوبی قلمی

نومرو	تاریخ ورودی	تاریخ تسویدی					
٢٧٨٢		٥ شوال ٣٢٤ / ١٩ [illegible] ٣٢١	٥				لاجل التبییض ورودی
مقابله ایدن	مبیضی	مسودی	میاه نفاذ ن جلبه سنه بورلی		١٩		تاریخ تبییضی ٢١

طوریه

صورتی بلاده محرر تذکره مبیضه میاه نفاذ ن جلبه سنه اجرا مقتضاسنه همدبو باشلق

[illegible]

نظارت امور مالیه
مکتوبی قلمی
عدد
٢٩٧٩

٥

معروض چاکر کمینه‌لریدر

فتحیه قریه‌سنده مسکون طاغستان وقره باغ مهاجرین اسلامیه‌نك اعاشه‌سیچون سنهٔ حالیه‌دن یوزبیك غروشلق حواله نامه‌نك تنظیم وارسالی معمورة العزیز ولایتی دفتردارلغنك
اشعاری اوزرینه بالمخابره مهاجرین اسلامیه قومیسیون عالیسندن آلنان تذکره‌ده ازبار ایدلمش اولمسنه مذکور یوزبیك غروشك مهاجرین اداره‌سنه اوچ یوز یکرمی بر
سنه‌سی تخصیصاتنه محسوباً ولایت مزبوره اموالنه حواله نامه‌سی تنظیم اولنمق اوزره کیفیتك حضور سامی جناب صدارتپناهیلرندن استیذانی محاسبهٔ عمومیه مالیه‌دن افاده
اولنمغله اولبابده امر و فرمان حضرت ولی الامرکدر

٢٤ ٨

مالیه نظارت

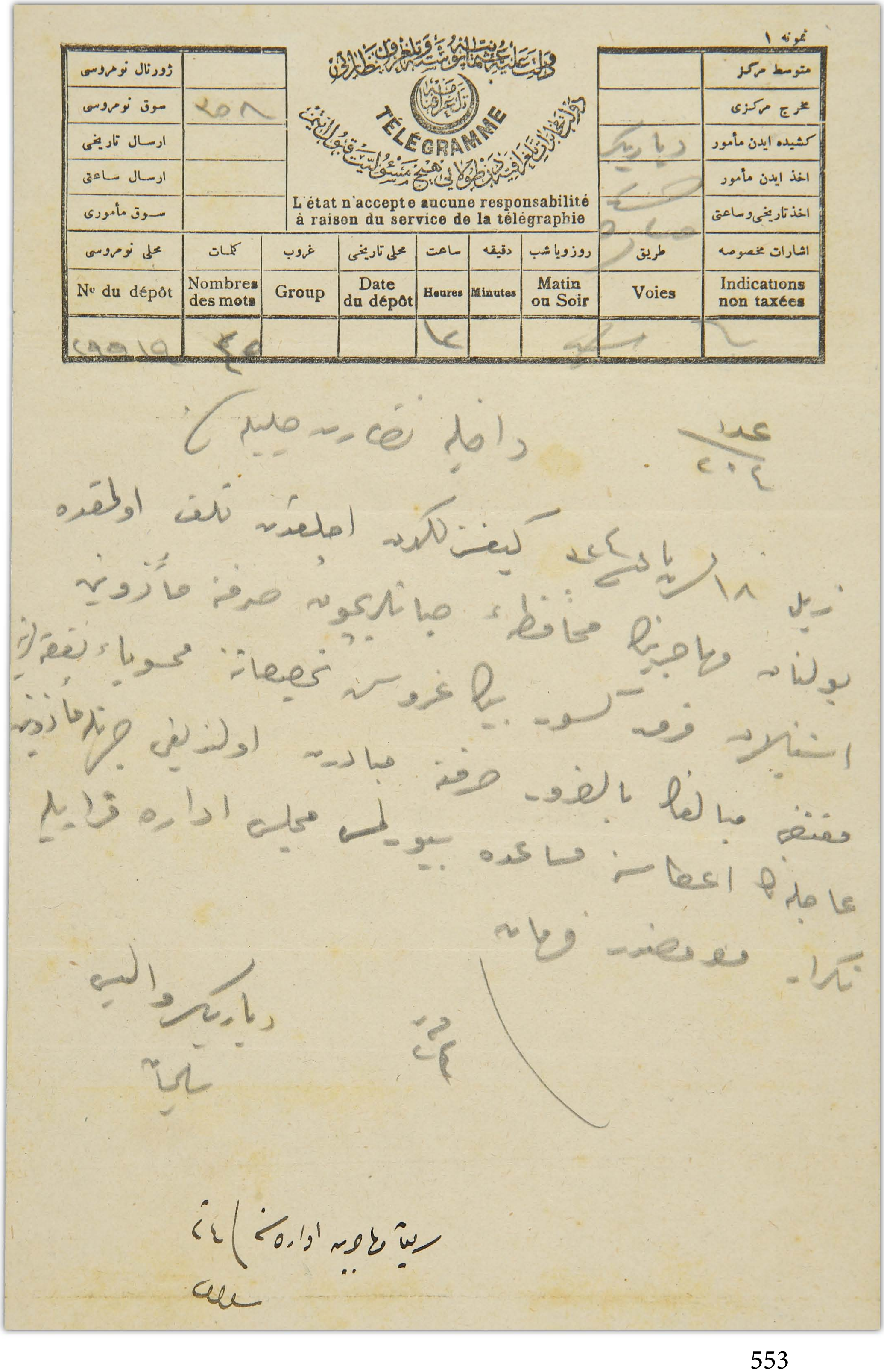
نمونه ۱
دولت علیهٔ عثمانیه پوسته و تلغراف نظارتی
TÉLÉGRAMME
L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie
ژورنال نومروسی
سوق نومروسی
ارسال تاریخی
ارسال ساعتی
سوق مأموری
متوسط مرکز
مخرج مرکزی
کشیده ایدن مأمور
اخذ ایدن مأمور
اخذ تاریخی و ساعتی
محلی نومروسی
کلمات
غروب
محلی تاریخی
ساعت
دقیقه
روز ویا شب
طریق
اشارات مخصوصه
Nº du dépôt
Nombres des mots
Group
Date du dépôt
Heures
Minutes
Matin ou Soir
Voies
Indications non taxées
داخلیه نظارت جلیله‌سنه
عدد ۲۰۴

حضور عالی جناب نقشبندی

مخصوص

٦٥٤

احیاءً بتعمیر ده دیار بکر کوشک ریاله اوجیوزاده نفوسی قره باغ مراجعه حواله دره جه محتاج اولدقلرندن
بحث ایدلک بلده قدیماعاشه لری ایچون حرفی مقتضی طرفنه مقام عالی آصفانه لریه ۲۹ رسیدوخ تاریخلی تحریراتیله
عرض ماذونیت ویلمش اولدقدن قوجه ریه غوشدنه تسویه سنه طلب مساعده یه متضمنه دیار بکر ولایتدنه رأساً وتألیاً
تقدیم اولنوب جانب اداره یه حواله بیورلدقدن ۵ و ۸ رسیدوخ تاریخلی قطعه تعلقاتنه اوزرینه تدقیقات لازمه
بالاجرا بیانه بیلدیرمکله قوجه ریه غوشی اوجه ولایه مشارالیه کلدقده اوده یکی خانه مراجعه مصارف اساسیه سی وطوغوزه
سنه صایه مراجعه تخصیصاتندنه اجرای هولدی خصوصی ۱۶ عوخ تاریخی ویوزیدی نومرولی مذکره عاجزانه م
اوزرینه نفوسات جدیده فحصانه لرنده ۲۹ عوخ تاریخنده صایه نفوسات جدیده سنه اشعار قلنمش باقیه اولدیغی اکلاشلمغله
کرچه بونلر موضوع لهی مأمورصه اوده یکی خانه مراجعه اولدیغی طبیعی ایسه ده انجمن موسم اساسیه وانشاآت کذائیه متعلق
بولوده یکی خانه مصارف اساسیه یی بالفروره کلجه جه سنه یه قالمش اولمسنه موضوع بحث بولنمله اوجیوزاده نفوسات
فقره سالفه الذکر اوده یکی خانه مصارف اساسیه یی اولدقدن صوکره تفاوتلو زاده سنده بولنمقدیده ولایتجه اشعار اتنه بولنمسنه
بناءً سالف الذکر اوده یکی خانه مصارف اساسیه یی اولدقدن صوکره تفاوتلو زاده سنده بولنمقدیده ولایتجه اشعار اتنه بولنمسنه
مقدماً بالاخص تعلقاتنه ملفوفاً وزیده مأمورالذکر اوجیوزاده نفوسات عاشه لری امرنده وضیاننده بولنمق حقده ولایتجه
مشارالیه ماذونیت اعطه بیورلمسی متوقف مساعده جلیه نقشبندی ابدوکی هیئت حاضره سنجه لکی افاده وسیله
معروضه اولنباب امر وفرمان حضرت صدارت العظمی کز ـ ۵ رسیدوخ

مراجعه اداره کاصدیر دکلری

وزارت داخلیه جلالتلو نقشبندی
افندی حضرتلرینه

131
489

مربوط تعلقاتنه ـ بحث بیورلدی عالی جناب نقشبندی موجبنجه وفقط مراجعه تعلیمات جدیده سنه مادة مخصوصه سنده
مراجعه اعصی کوستریلدی تعلیمات بوکا مرنه بوده بر وکوجوکا مرنه یا میشقبه نامه یازیلمق محل اعتباریه یاعیناً دیابدلکده

محرر دولت شو نقطه‌دن بر مهاجر ایچون شهری نه قدر تعیین اعطای ایجاب ایده‌جکنی تقدیر ممکن ایسه‌ده موضوع بحث بولنان
مهاجرینک مقدار کبیر و صغیرینه دائر ولایتک اوباب‌کی اشعاراتنک صراحت مفقود اولدیغنه بناءً مهاجرین مرقومه‌یه ویریله‌جک
تعیینات شهریه مقدارینک بوراجه تقدیری عدم امکانه نظراً بوبابده شرفتطیر بیوریله‌جق جواب عالی نظارت پناهیلرینک مهاجرین
مذکوره‌نک حکم تعلیماته و رایج محلیه توفیقاً تعیینات اعطاسیله اعاشه‌لری طرزنده یازلمسنه و برده اشبو مهاجرینه اعطا اولنه‌جق تعیینات
مصرفی متن مذکره‌ده دخی عرض اولندیغی اوزره اولجه ولایت مشارالیهایه اون ایکی خانه دولارق کلمش اولان دیگر مهاجرینک مصارف
اسکانیه‌سی قارشیلغی اولان مذکور قرق بر بیک غروشدن تسویه ایدیله‌جکنه و شو حالده بونلر ایچون ینه اولمقدارلق بشقه بر حواله نامه
اعطای ایجاب ایلیه‌جکنه کوره بو جهتک درجیله برابر حواله‌سی اجرا ایدلمش اولان مارالذکر قرق بر بیک غروشدن شمدیلک مبحوث عنه
اوچ یوز اون نفوس مهاجرین یومیه‌لرینه صرفیات بولنلمسی حقنده دفتردارلغه‌ده مالیه نظارت جلیله‌سنه مأذونین اعطای خصوصنک
نظارت مشارالیهایه اشعار بیورلمسی مساعده جلیله نظارت پناهیلرینه متوقف بولنه‌رق مهاجرین مزبوره‌نک مقام استعطافده باب عالی
بالتقدیم نظارت جلیله‌لرینه تودیع بیورلمقله جانب اداره‌یه حواله بیورلمش اولان بر قطعه تلغرافنامه دخی برلشدیریله‌رک حضور عالی داوریلرینه
تقدیم قلنمش اولمغین اولبابده امر و فرمان حضرت مولی الامرکدر

٢٦ مرتبه‌سی ٣٢٤

بوجنجه ٢٦ ق

تلغراف نامه

نمونه ١

مخابرات تلغرافیه‌دن طولایی دولت هیچ بر کونه مسئولیت قبول ایلمز

کلدیکی محل	مرسل الیهی اولان محل	متوسط اولان	نومرو	کلمه	غروب	تاریخی	صنف مکتوب	کونه وزن و یا کیجه	ساعت	دقیقه	محل مرکزیه تسلیمی		وصول نومروسی	٢٩
													امضالر	[illegible]
													مأمور سوق مکاتیب تاریخ ١٣٢٤ سنه	٢٠ مه
						٢٤ سنه ١٣					متوسط مرکزه ارسالی		واسطه سیله	
دیاربکر	[illegible]	٠	٦٢٠٨	٥٠					٧	٢٨	بدأ مخابره	جمله	مأمور نوبت	
						مخرجی	مورد		٠	٢٥	ختام مخابره	شوکت	کشیده ایدن مأمور	
						٢	[illegible]	[illegible]	٥	٥	صاحبنه ارسالی	مصطفی	اخذ ایدن مأمور	

حضور سامی صدارتپناهیه

ایچون اون یدی نفوسدن عبارت قره باغ مهاجرلرندن اولوب پریشانندن شمدی
ایکوز فرق نفوسی قالوب لاجل الاسکان دیاربکره کلمشز مأکولات ملبوسات
محروقات مفروشات و سائره دن کلیتاً محروم قالدیغمزدن صوک درجه ده پریشانز لطفاً
برای اسکان بر محلک ارائه‌سی و اداره‌مزک تأمینی خصوصلرینه عنایت بیورلمسی مترجمدر

محمود

DH. MKT, 2680/78

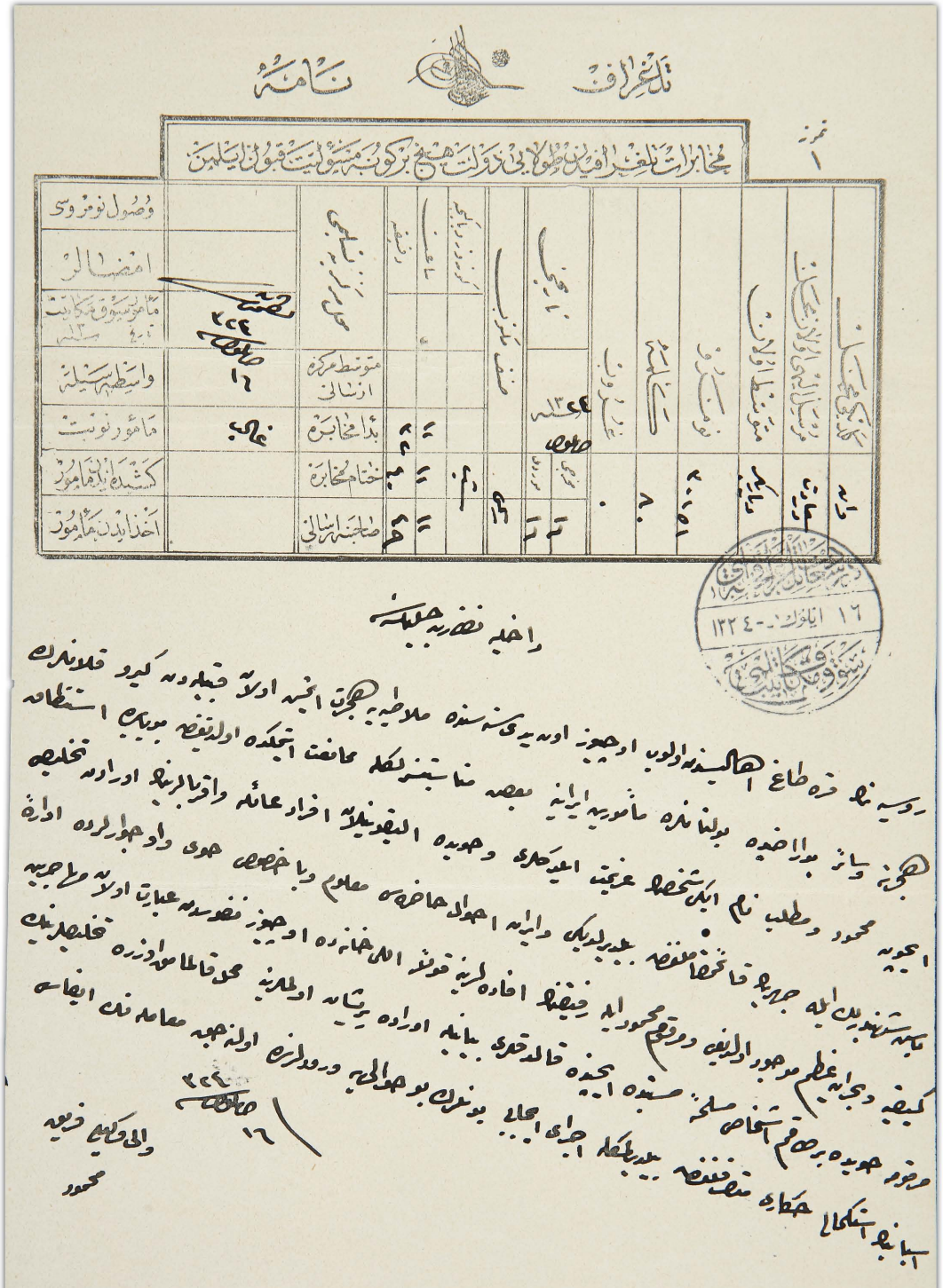

تلغراف نامه

نمره ١

مخابرات تلغرافیدن طولایی دولت هیچ برکونه مسئولیت قبول ایلمین

کلدیکی محل	مرسل الیهی اولان محل	متوسط اولان	نومرو	کلمه	غروب	تاریخی		صنف مکتوب	کونده وزیر باکیجه	ساعت	دقیقه	محل مرکزینه تسلیمی		وصول نومروسی
														امضالر
														مأمور سوق مکاتبت تاریخ ١٣ سنه
												متوسط مرکزه ارسالی		واسطه سیله
						١٣٢٤ صلوات						بدأ مخابره	غالب	مأمور نوبت
												ختام مخابره		کشیده ایدن مأمور
												صاحبنه ارسالی		اخذ ایدن مأمور

١٦ ایلول ١٣٢٤

داخلیه نظارت جلیله سنه

روسیه نك قره طاغ اهالیسندن اولوب اوچیوز اون یدی سنه سنده ملاطیه یه هجرت ایتمش اولان قبیله دن کیرو قلانلرك
هجرته وسائر بو اراضیده بولنانلره مأمورین ایرانیه بعض مناسبتسزلکله ممانعت ایتمکده اولدیغنه بویله استنطاق
ایچون محمود ومطلب نام ایکی شخصك عزیمت ایلدکلری وحویده الیقونیلان افراد عائله واقربالرینك اورادن تخلیص
باشنه شهنشاهیلك ایله جهریك قائمقاملغنه بیلدیرلدیکی وایرانه احوال حاضره سی معلوم وبا خصوص حوی واوجوارلرده ادارهٔ
کیفیه وبحرانه عظیم موجود اولدیغی ومرقوم محمود ایله رفیقنك افاده لرینه قوللر اللی خانه ده اوچیوز نفوسدن عبارت اولان مهاجرین
مرقومه حویده بر طاقم اشخاص مسلحه مستنده ایچنده قالدقلری بیانیله اوراده پریشان اولملرینه محل قالمامق اوزره تخلیصلرینك
اسبابنك استکمالی حکاری متصرفلغنه بیلدیرلمکله اجرای ایجابی بونلرك بو حوالیه ورودلرنده اولنه جق معامله نك ایفاسی

١٦ صلوات ٣٢٤

والی وکیلی فریق
محمود

باب عالی
دائرهٔ امور داخلیه
مکتوبی قلمی
عدد
٢٨٤

٥

جهینه نظارت جلیله سنه

دولتلو افندم حضرتلری

روسیه‌نك قره‌صاغ اهالیسندن صوب اوچ یوز اون یدی سنه‌سنده ملاطیه‌یه هجرت ایتمش اولان قبیله‌دن
کری قالانلرك هجرتنه مأمورین ایرانیه ممانعت ایتمکده اولدقلرندن بحثله اورادن تخلیصلری خوی باش شهبندرلکی
ایله جهریلر قائمقاملغندن بیلدیرلدیکی و اورادن کلن محمود ایله رفیقی مطلب نام شخصلرك افاده‌لرینه نظراً الی خانه‌سی
اوچ یوز نفوسدن عبارت اولان مهاجرین مرقومه خویده بر صاقم مسلح اشخاص مستبده ایچره قالدقلری بیانیله تخلیصلری
اسبابنك استکمالی حکاری مصرفلغنك اشعارینه عطفاً وان ولایتی وکالتنه الثانی ١٦ [illegible] تاریخلی تلغرافنامه‌سی
ازبار اولمشدر. صورت اشعاره نظراً اقتضاسنك ایفا و اتباعی خصوصنه همم علیه‌ی داوریلری درکار بیورلمق بابنده
امر و فرمانی حضرت من له الامر کرر. ٨ [illegible] ٢١ [illegible]

ناظر امور داخلیه
[illegible]

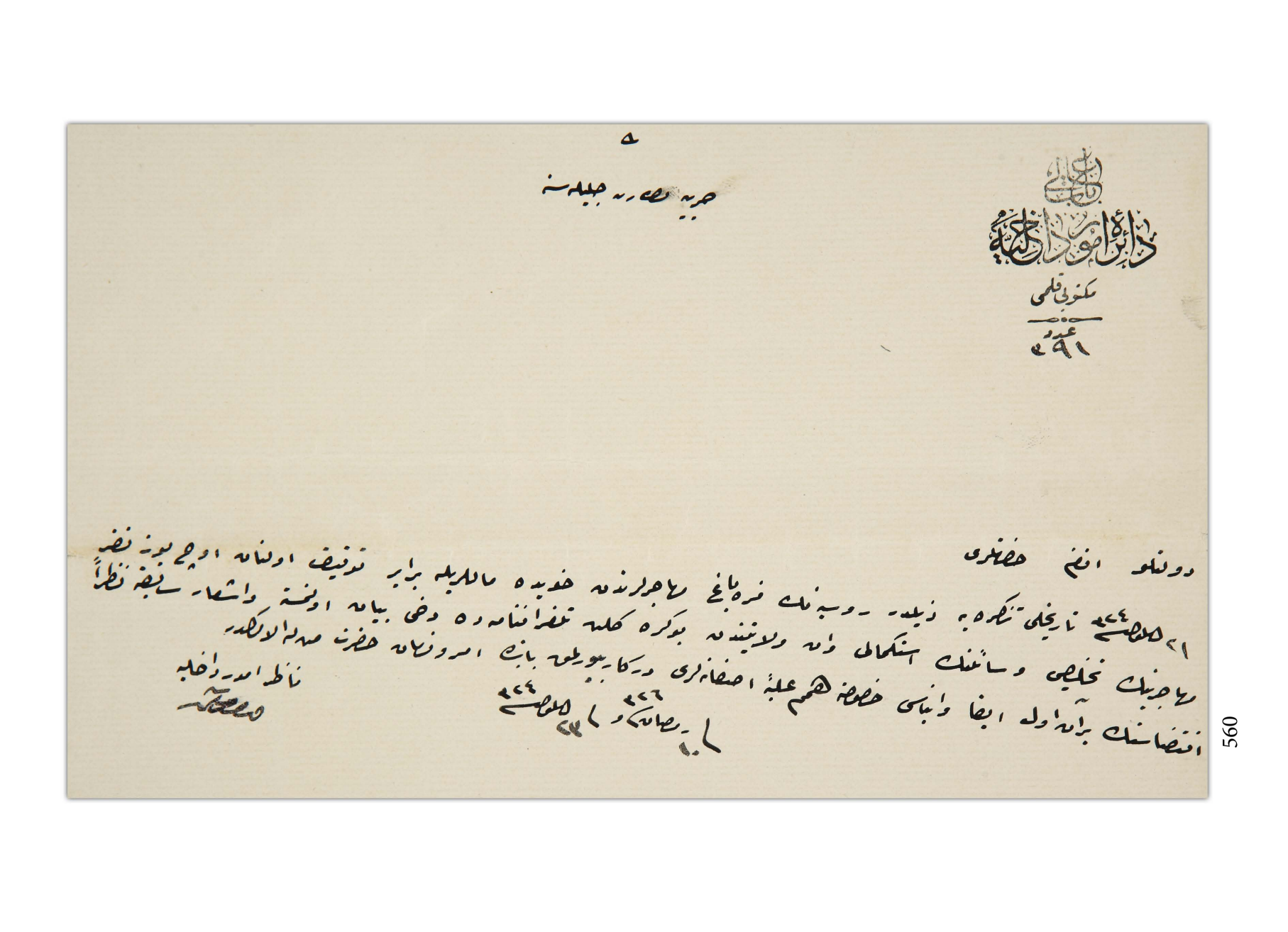

٥

جریده مصارف جلیله سنه

باب عالی
دائرهٔ امور داخلیه
مکتوبی قلمی
عدد ٢٩١

دولتلو افندم حضرتلری

٢١ شعبان ٣٢٤ تاریخلی تذکره یه ذیلدر. روسیه نك قره باغ مهاجرلرندن خویده مالللریله برابر توقیف اولنان اوچ یوز نفر مهاجرینك تخلیص و سائلنك استکمالی وان ولایتندن بوکره کلن تلغرافنامه ده دخی بیان اولنمسه و اشعار سابقه نظراً اقتضاسنك برآن اول ایفا و ایناسی خصوصه همم علیهٔ اصفهانه‌لری درکار بیورلمق بابنده امر و نهان حضرت من له الامرکدر.

١٠ رمضان ٣٢٦ و ٢٣ شعبان ٣٢٤

ناظر امور داخلیه

عموم ارکان حربیه دائره‌سی
دردنجی شعبه‌سی
١٧٢٥

٥٠

داخلیه نظارت علیه‌سنه

عطوفتلو افندم حضرتلری

خویدن کلمک استیان مهاجرینک ایران طرفندن بر قسم مسلح اشخاص طرفندن براقلمقده اولدیغندن بحثله تخلیصلری حقنده حکاری متصرفلغنک و وان ولایتنک اشعارینی حاکیاً وارد اولان
ایکی قطعه تذکره علیه نظارت پناهیلرینک متضمن اولدیغی مصلحت خارجیه نظارت جلیله‌سنه متعلق اولدرق هر نصلسه سهواً نظارت عاجزیه کوندرلمش اولمسی ملحوظ بولندیغنه مبنی اکا ن جریه عمومیه دائره‌سی
افاده‌سیله مذکور تذکره‌لرلفاً اعاده قلنمش اوجغله اولبابده امر و اراده افندم حضرتلرینکدر. ١ رمضان ١٣٢٦ / ١٢ / ٢٥ خلوصه ١٣٢٦

حرره باطره

عموم ارکان حربیه دائره سی
دردنجی شعبه سی
١٨٦١

٩

داخلیه نظارت علیه سنه

عطوفتلو افندم حضرتلری

٤ [illegible] تاریخلی و درتیوز اللی نومرولی تذکره علیه نظارت پناهیلری جوابیدر. هجرت ایتمک ایستیوب خوی طرفلرنده مأمورین ایرانیه طرفنده ممانعت کورنلری
تخلیص خصوصنده جهت عسکریه جه قبل اجرا اولنه جق تدبیر انجق قوه عسکریه ایله ایشی کورمکدن عبارت اولوب بوده حدودک اوتوسنه کچمک دیمک اولوجغندن
شو حالده صورت حرکت دائر حکومت سنیه عثمانیه جه قرار اتخاذیله نتیجه سنده بیلدیرلمسی نظامی دکلدر. اوخصوصده اصحاب امر و اراده افندم حضرتلرینکدر.

٢٦ رمضان سنه ٢٦ و ٩ [illegible] سنه ٢٤

حربیه ناظری

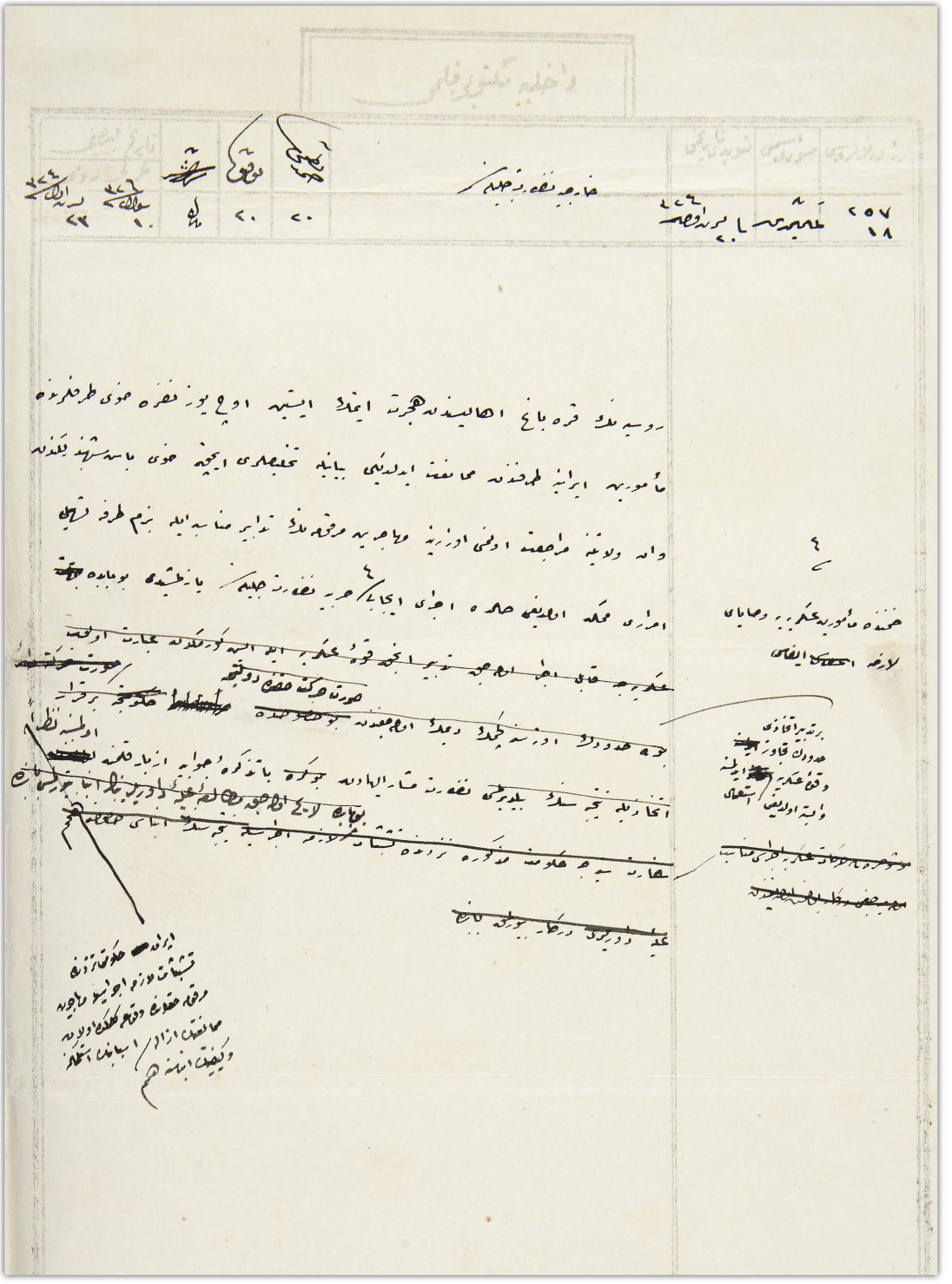

باب عالی
دائرهٔ خارجیه
مکتوبی قلمی
عدد
٤٢٢

واخیله نظارت علیه سنه

عطوفتلو افندم حضرتلری

ممالک عثمانیه یه عزیمت مقصدیله خویه کلان و مأمورین ایرانیه طرفندن مرورلرینه ممانعت اولندیغی جهتله تخلیصلری خوی باش شهبندرلکنک اشعارینه عطفاً
وان ولایتنه بیلدیریلان قره باغ اهالیسندن اوچ یوز نفرک بزم طرفه تسهیل امراری انجق حدودی تجاوز ایله قوهٔ عسکریه استعمالنه توقف ایلدیکی لدی المجاهده
جریده نظارت جلیله سندن باتنک جوابیه ازبار قلندیغی نظراً ممانعت واقعه‌نک رفع وازالهسی خزانهٔ حکومت ایرانیه نزدنده تشبثات لازمه‌نک اجراسی اسبابنک استکمالی
افاده‌سنی حاوی وارد اولان ١٠ شوال سنه ٣٢٦ تاریخلی واوچیوز اللی ایکی نومرولو تنک علیه نظارت پیشگاهلری مصالحه‌گذار عاجزی اولمش و بو بابده اقدم مذکور باش شهبندرلکدن
وقوعبولان اشعار اوزرینه طهران سفارتنه اجرا اولنان وصایا بو کره تأکید ایدلمش اولمغله امر و اراده حضرت منه‌لرالامرکدر

١ شوال سنه ٣٢٦ ٥ / ٢ تشرین ثانی سنه ٣٢٤

خارجه ناظری
نوقوال

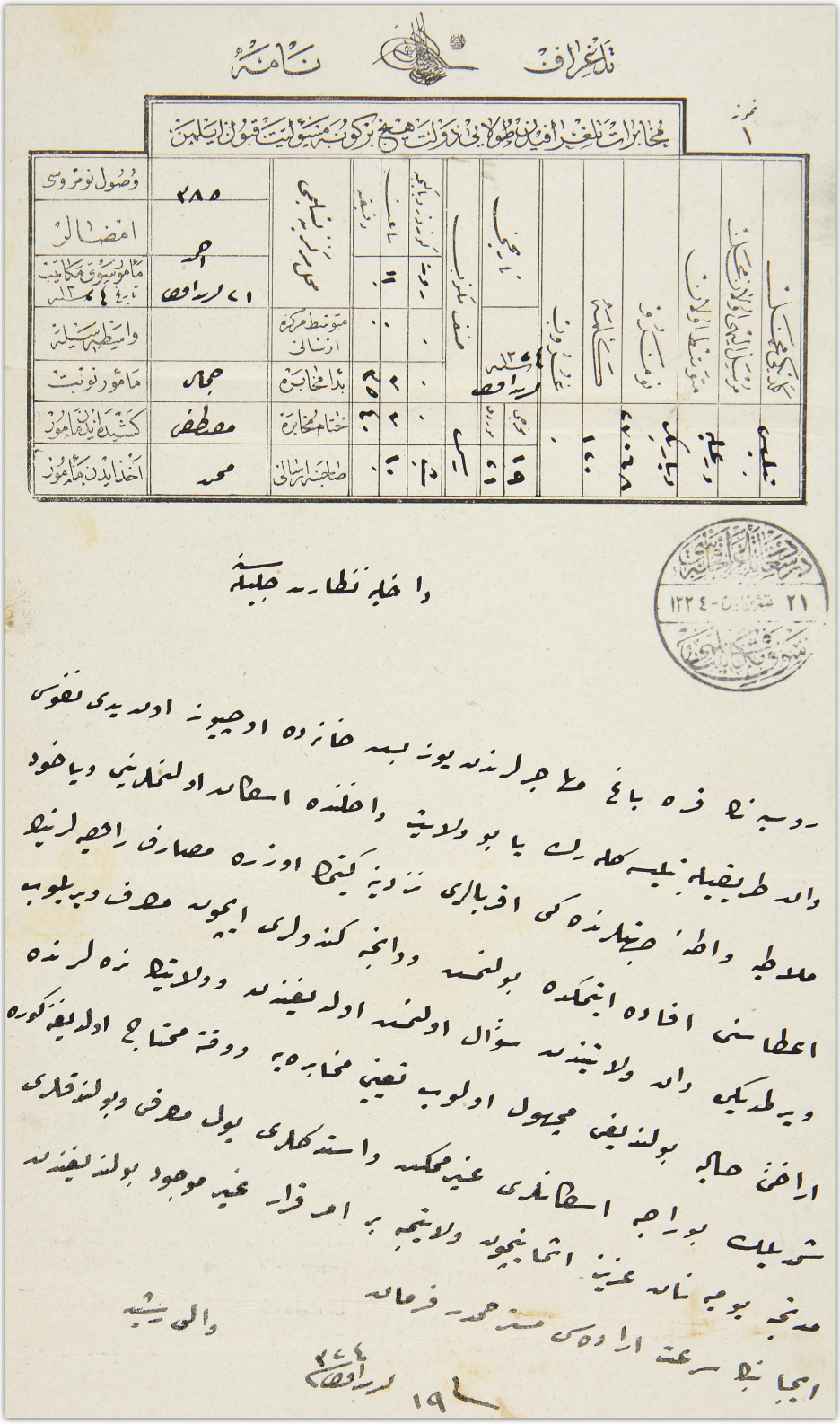

تلغراف نامه

نمره ۱

مخابرات تلغرافیه دولت علیه ایله دولت همیه برکوبه مسئولیت قبول ایلمین

کلمه عدد	نسبی	مرسله نك اسم و رسمی	موضع ارسالی و ساعت	نوعی	کلمه عدد	غیر نسبی	نامی	موضع تسلیمی	کیفیت تسلیم	ساعت	دقیقه	محل تسلیمی		وصول نومروسی
۲۰۶۸					۱۴۰								۲۸۵	
														امضالر
													احمد	مأموریتی مکاتیب
													۱۷ ربیع اول ۱۳۱۴	
												موتنط مرکز ارسالی		واسطه سیله
												بدا مخابره	جمله	مأمور نوبت
												ختام مخابره	مصطفی	کشیده نك مأمور
												صاحبه ارسالی	محمد	اخذ ایدن مأمور

واصله نظارت جلیله

۲۱ شعبان ۱۳۲۴

روسیه ده واقع ملاحظه لرنده بولنه رك سفارت عالیه جه اجرا قیلنان اقدامات حقنده ارسال قیلنان تلغرافنامه نك صورتی

وارده طریقیله نظیر کرامتلری یاورلرینه واصله اولان تلغرافنامه نك مندرجاتی ملاحظه واصله صحیفه سنده کی اخبارلری تأدیه کیفیتی اوزره مصارف واصله نك اعطاسنی افاده اینمکده بولنمه ودائما کندولری ایچون مصرف وبولونه رك ویرلمکده واردولانیقده سؤال اولنمه اولدیغندن وولایتلرده نزه لرنده اداره حاله بولنیقین مجهول اولوب نفس مخابره ده دوقه محتاج اولدیغی کوره شوبله بر اداره اعطاسندن غیری ممکن واستحصالی یول مخاطره سی بولنیغندن مدنجه بونه نك عینی اتمامنجه ولایتجه بر امر قرار غیر موجود بولنیغندن واقع اولان

اجابه سرعت اراده کن مستدعی فرمان

۱۹ ربیع اول ۱۳۲۷

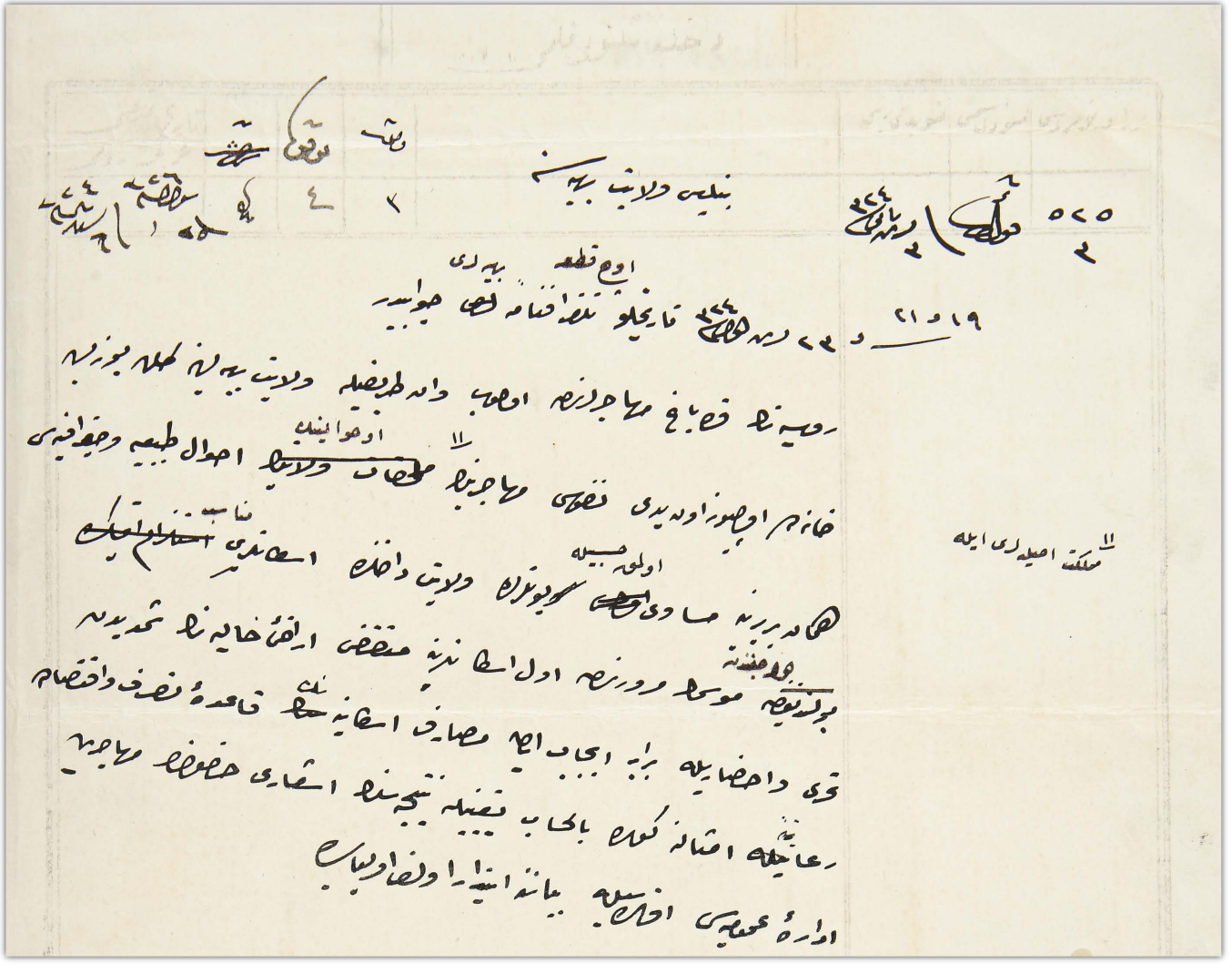

DH. MKT. 2664/53

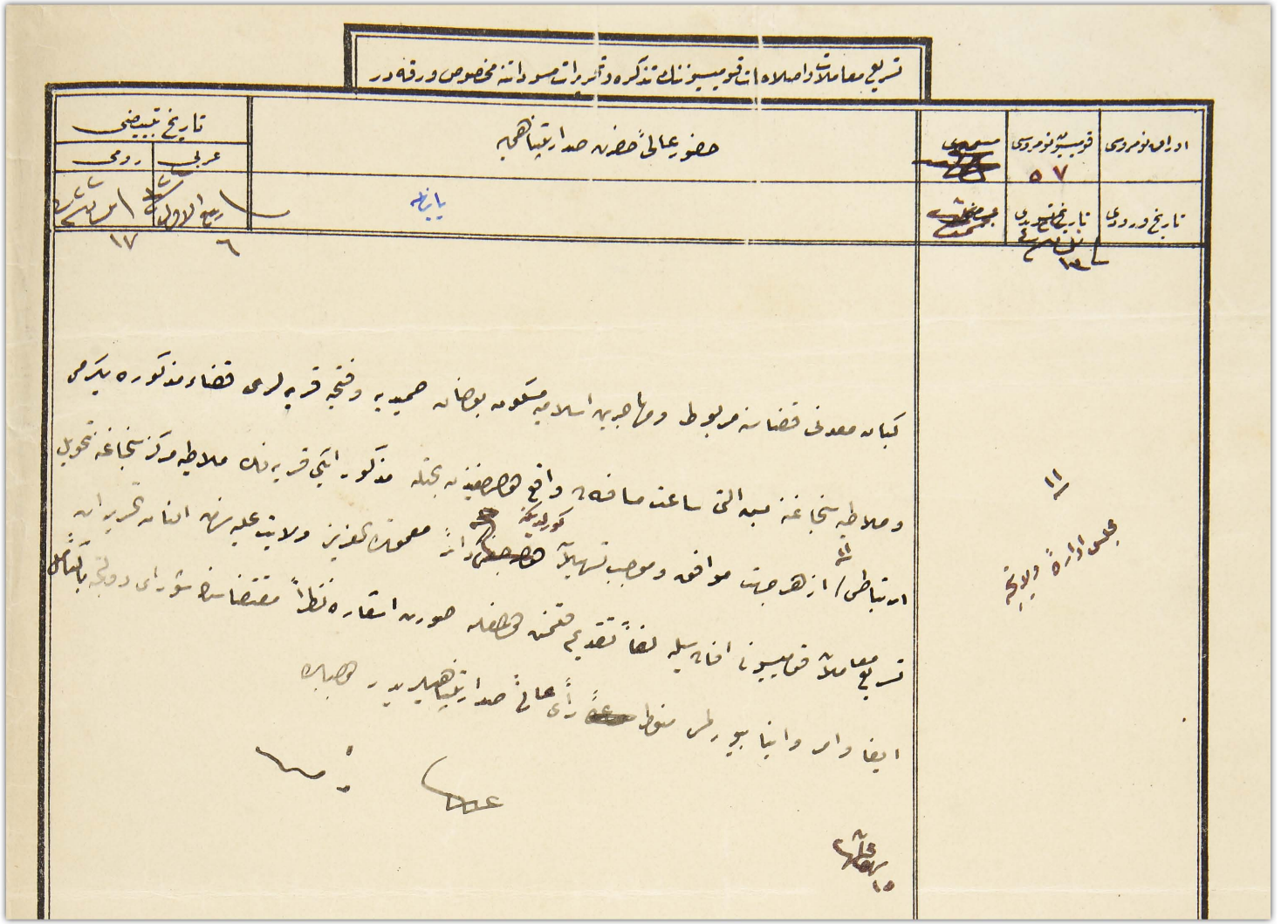

تسریع معاملات واصلاحات قومیسیوننك تذكره وتحریرات مسوداتنه مخصوص ورقه در

اوراق نومروسی	قومیسیون نومروسی		حضور عالی حضرت صدارتپناهیه	تاریخ تبییضی	
	٥٧	[illegible]		عربی	رومی
تاریخ ورودی	تاریخ تسویدی	[illegible]	یانیه	ربیع الاول ٦	[illegible] ١٧

١١

مجلس ادارهٔ ولایتجه

کبان معدنی قضاسنه مربوط ومهاجرین اسلامیه مسکون بوطانه حمیدیه وفتحیه قریه لری قضاء مذکوره یکرمی
وملاطیه سنجاغنه بسن التی ساعت مسافه ده واقع [illegible] بحیله مذکور ایکی قریه نك ملاطیه مرکز سنجاغنه تحویل
ارتباطی ازهر جهت موافق وموجب تسهیلات [illegible] کورلدیکنه دائر معمولك تعزیز ولایت علیه سنه اعلانه تحریرات
تسریع معاملات قومیسیونی افاده سیله لفاً تقدیم قیمتنه [illegible] صورت اشعاره نظراً مقتضاسنه شورای دولتجه بالتأمل
ایفا وامر وانیا بیورلمی منوط [illegible] رأی عالی صدارتپناهیدر [illegible]

[illegible]

[illegible]

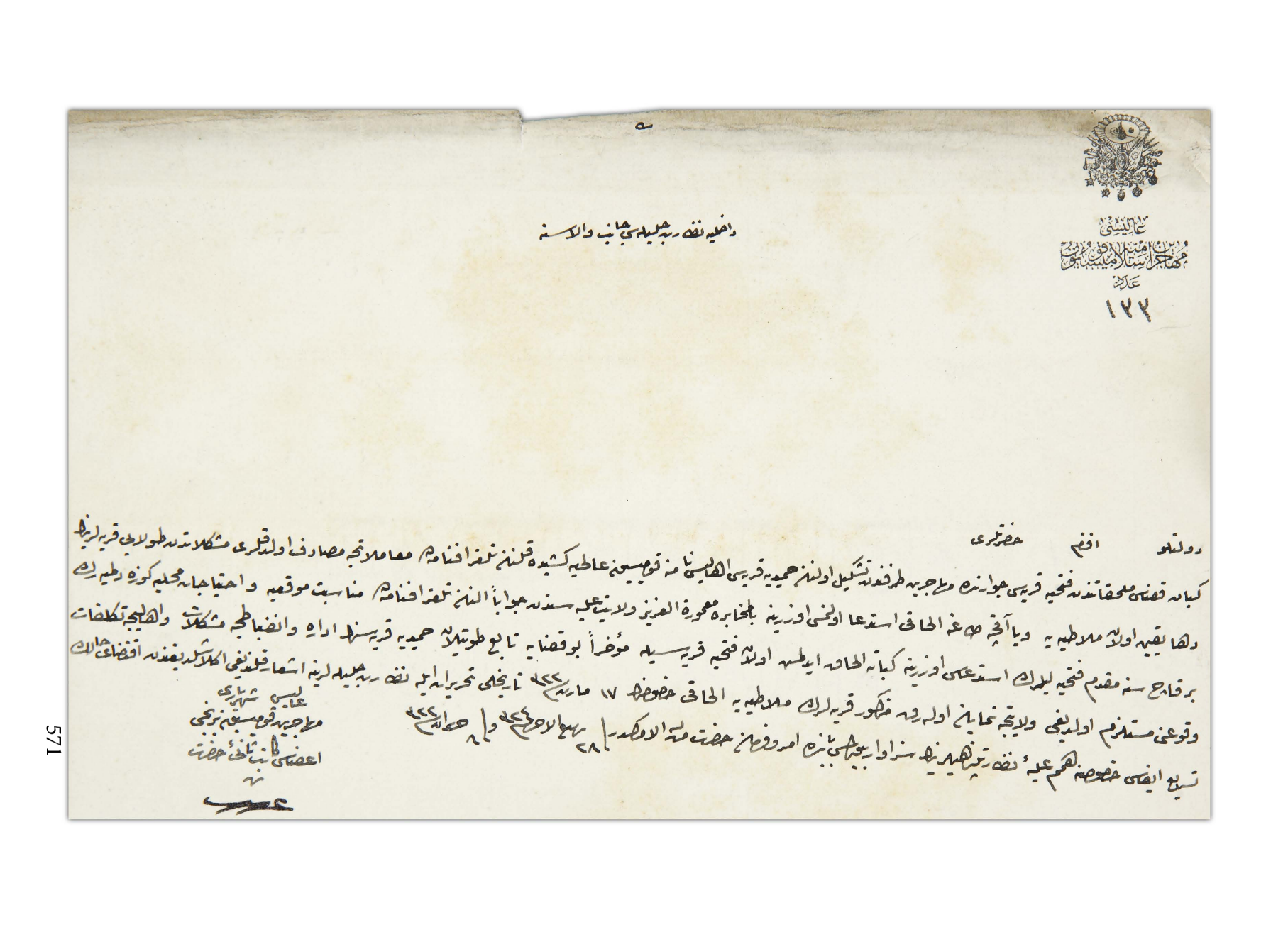

عالیسی
مهاجرین اسلامیه میسیونی
عدد
١٢٢

داخلیه نظارت جلیله سی جانب والاسنه

دولتلو افخم حضرتلری

کبانه قضاسی ملحقاتندن فتحیه قریه سی جوارنده مهاجرین طرفندن تشکیل اولنان حمیدیه قریه سی اهالیسی نامنه قومیسیون عالیه کشیده قلنان تلغرافنامه‌ده معاملاتجه مصادف اولدقلری مشکلاتدن طولایی قریه لرینک
دها یقین اولان ملاطیه یه ویا آقچه طاغه الحاقی استدعا اولنمسی اوزرینه بالمخابره معمورة العزیز ولایت علیه سندن جواباً النان تلغرافنامه‌ده مناسبت موقعیه و احتیاجات محلیه کوزه دلمیه رک
برقاچ سنه مقدم فتحیه لیلرک استدعاسی اوزرینه کبانه الحاقه ایدلمش اولان فتحیه قریه سیله مؤخراً بو قضایه تابع طوتیلان حمیدیه قریه سنک اداره و انضباطجه مشکلات و اهالیجه تکلفات
وقوعنی مستلزم اولدیغی ولایتجه نمایان اولدقده مذکور قریه لرک ملاطیه یه الحاقی خصوصنک ١٧ مارت سنه ٣٢٢ تاریخلی تحریراتیله نظارت جلیله لرینه اشعار قلندیغی اکلاشلدیغندن اقتضای حالک
تسریع ایفاسی خصوصنه همم علیه نظارت پناهیلرینک سزاوار بیورلمسی بابنده امر و فرمان حضرت من له الامر کدر ٢٨ ربیع الاول سنه ٣٢٤ و ٨ حزیران سنه ٣٢٢

عالیسی شهریاری
مهاجرین قومیسیون بزنجی
اعضاسی کاتب ثانی حضرت

داخلیه مکتوبی قلمی

اوراق نومروسی	مسوادی سی	تسویدی تاریخی		[illegible]	[illegible]	[illegible]	تاریخ بیضینی عربی رومی
۱۱ ۱۲	بن انور	۱۲ حزیران ۳۲۲	حضور عالی حضرت صدارت پناهیه	۱۴	۱۴	[illegible]	۸ جمادی الاولی ۳۲۲ ۸ حزیران ۳۲۲ ۱۷

~~۱۷ سنه ۳۲۲ تاریخلو تذکره عاجزیمه ذیلدر~~ کیان قضاسی ملحقاتندن فتحیه قریه‌سی جوارنده مهاجرین طرفندن

تشکیل اولنجق اولنان حمیدیه قریه‌سی اهالیسی نامنه قومیسیون عالیجه کشیده اولنان تلغرافنامه ده معاملاتجه

مصادف اولدقلری مشکلاتدن طولایی قریه‌لرینک دهایقینه اولان ملاطیه‌یه و یا آقچه طاغه الحاقی استدعا

اولنمسی اوزرینه بالمخابره معمورة العزیز ولایتندن النان جوابده مناسبت موقعیه و احتیاجات محلیه

کوزه‌دیلمه‌رک برقاچ سنه مقدم فتحیه‌لیلرک استدعاسی اوزرینه کیان قضاسنه الحاق ایدلمسی اولان فتحیه قریه‌سی ایله

مؤخراً مذکور قضایه تابع طوتیلان حمیدیه قریه‌سنک ربوطیت حاضره‌سی اداره و انضباطجه مشکلات و اهالیجه تکلفات

وقوعنی مستلزم اولدیغی اکلاشلمسیله مذکور قریه‌لرک ملاطیه‌یه الحاقی نظارت عاجزیمه اشعار

اولندیغی درمیان قلندیغندن بحثه اجرای ایجابی مهاجرین اسلامیه قومیسیون عالیسی برنجی اعضالغندن

النان ۸ حزیران ۳۲۲ تاریخلو تذکره ده ازبار اولنمسه و بو بابده ولایت مشارالیهادن اولجه ورود ایدن تحریرات

اوزرینه کیفیتک ۱۷ سنه ۳۲۲ تاریخنده طفا سعی صدارت پناهیلرینه عرضه اشعار قلندیغی قیداً اکلاشلمسه اولمسنه نظراً

برتشدیدیله‌رک تسویغ

ایفای مقتضی مفوض رأی سامی فخامتپناهیلریدر حرره

تلغراف نامه

نمونه ١

مخابرات تلغرافیه دن طولایی دولت هیچ بر کونه مسئولیت قبول ایلمن

کلدیکی محل	مرسل الیهی اولان محل	متوسط اولان	نومرو	کلمه	یغروب	سنه ١٣		صنف مکتوب	کوندوز و یا لیجه	ساعت	دقیقه	محلی مرکزینه تسلیمی		وصول نومروسی
													٢٥٠	
														امضالر
														مأمور سوق مکاتیب تاریخ سنه ١٣
												متوسط مرکزه ارسالی		واسطه سیلمه
												بدا مخابره		مأمور نوبت
												ختام مخابره		کشیده ایدن مأمور
												صاحبنه ارسالی		اخذ ایدن مأمور

داخله نقدرن جلیله

مقام عاجزیه یازیلان ١٧ مارت سنه ٢٢٢ تاریخلی واوده درن نومرولو عریضه
ایله عرض اولندیغی اوزره ٥ حمیدیه ومنجه قریه لرینک کیان معدنی قضاسنده
فک وارتباطله ملاطیه سنجاغنه الحاقی اسبابنک استحصاله مساعی
بیوریلسی واقع اولان مراجعت والجای مصلحت بنائی تکرار معروضدر

معموره العزیز والیسی
ناصر ارضروم والیسی
نوری

[illegible] ١٩

فوجیسونه ٢١١

٥

مجلس مبعوثان
ریاستی
عدد
٦٨٥

داخلیه نظارت جلیله سنه

کیان معدن قضاسنه ملحق ارغوان ناحیه سنک فتحیه قریه سی اهالیسنک باطاپو متصرف اولدقلری اراضی یه طاغستان وقره باغ
مهاجرلرندن سکسان قدری اسکان اولنمسنه مبنی مقدور و پریشان قالدقلرندن بحث ایله مهاجرین مرقومه نک بازیخان نام
محلده کی اراضی خالیه ده اسکانلری و اراضیلرینک کندیلرینه اعاده سی استرحامی متضمن قریه مذکوره عموم اهالیسی نامنه وارد
اولان استدعانامه نک طرف نظارتپناهیلرینه تبلیغنه عرضحال انجمنجه قرار ویرلمش و مذکور استدعانامه بعده اعاده اولنمق اوزره
لفاً تقدیم قلنمش اولمغله اقتضاسنک ایفا و نتیجه سنک انبا بیورلمسی بابنده امر و فرمان حضرت من له الامرکدر

١٤ ربیع الاول سنه ٣٢٧ — ٢٣ مارت سنه ٣٢٥

مجلس مبعوثان رئیسی
[signature]

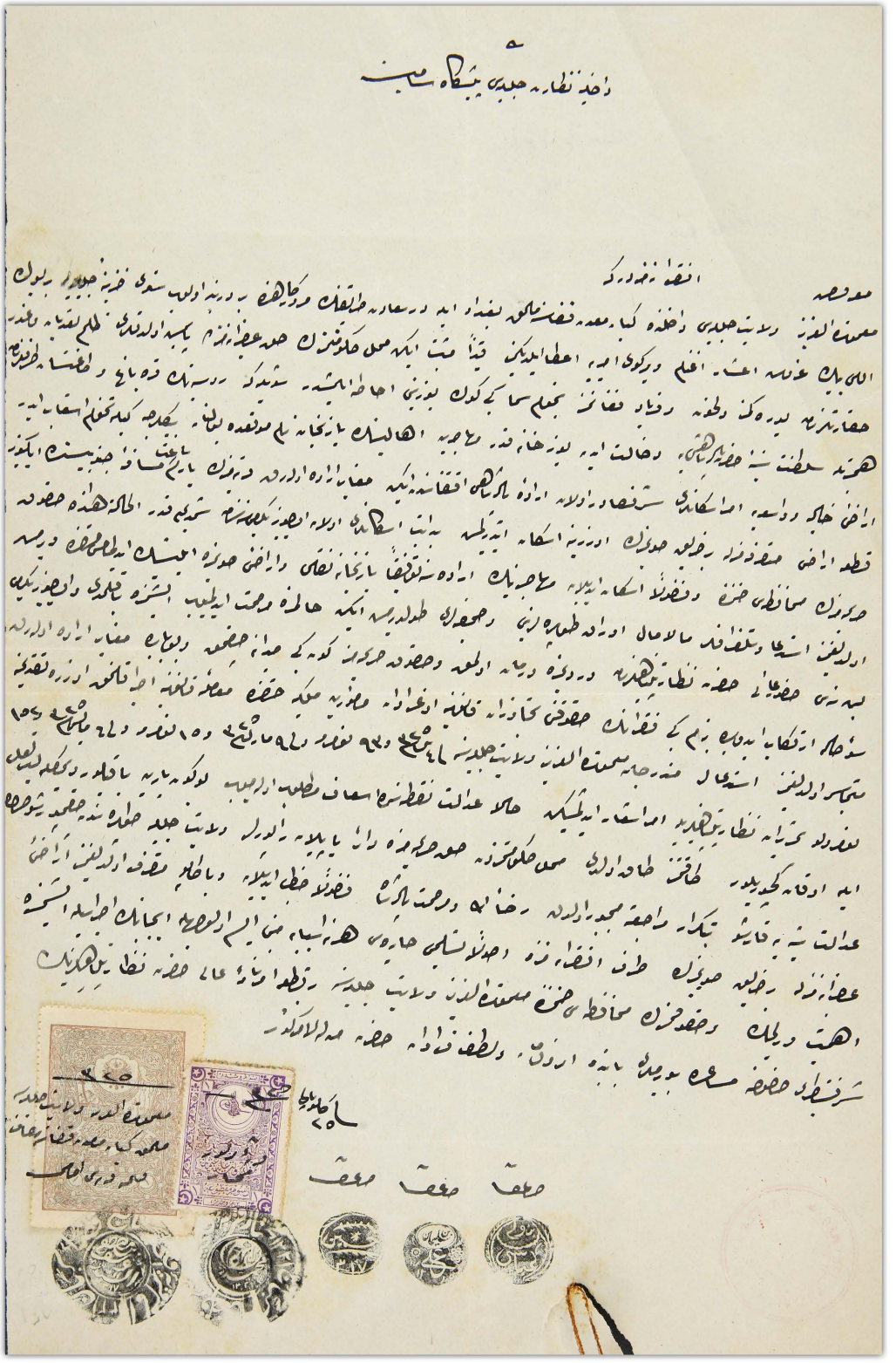

٧٢٢

داخلیه نظارتی مخابرات عمومیه دائره‌سی

شعبه ٤

اوراق نومروسی	مسودی	مبیضی				لاجل التبییض قلمه ورودی
١١١	[illegible]		معمورة العزیز ولایت بیرسنه	[illegible]	[illegible]	٦
قلمه‌ورودی تاریخی	تاریخ تسوید	تاریخ تبییض				مقابله ایدنلر
	٥ ماه سنه ٣٢٦	٧ منه		٥	٥	

فتحیه قریه‌سی [illegible] اهالیسنك متصرف اولدقلری اراضی اسکان ایدیلن مهاجرینك یازی خانه اراضی خلیه‌سنه نقللریله اراضی مذکوره‌نك صاحبلرینه اعاده‌سی حضرتلری کی مراجعت اوزرینه سبق ایدن اشعاره جوابا وارد اولان ١٧ مارت ٣٢٦ تاریخلی و ٤٢ نوللو تحریرات بیورلرنده ایضاحات مطلوبه‌یه دائر برتق معلومات کوریلمیوب یالکز یازی خانده اسکانلری تقرر ایدن مهاجرینك بحث ایدلمش اولدیغندن [illegible] بیان اولنان مهاجرین فتحیه قریه‌سنه اسکانلرندن شکایت ایدیلنلر میدر واوراجه اسکانلری نه طرفدن دیریلن امر و مأذونیته مستنددر اهالیسی برسنه دبری تاریخلرینه مهاجرین طرفندن موضحا انباسی و فتحیه قریه‌سنك [illegible] وفتحیه قریه‌سی [illegible] قومیسیونجه و مجلس محوی ولایتجه ملاطیه‌یه ربط والحاقی معامله‌سنك اجرا اولنان تبلیغات عمومیه وجهله [illegible] بعد الاکمال نظارته اشعار بیورلمش باینده

بتیصیب

خلاصه

(فتحیه قریه‌سنك مهاجرین حضرتلری)

تجاوز وقوع بولمقده اولدیغندن بحث و شکایت ایلدکلری جهتله بو شکایات محق ایسه تجاوزات واقعه منع ایدلمامشیدر. و محق دکل ایسه حکومتجه کندیلرینه ایضاحات مقنعه ویرلمامشیدر. اول امرده بورالرینك

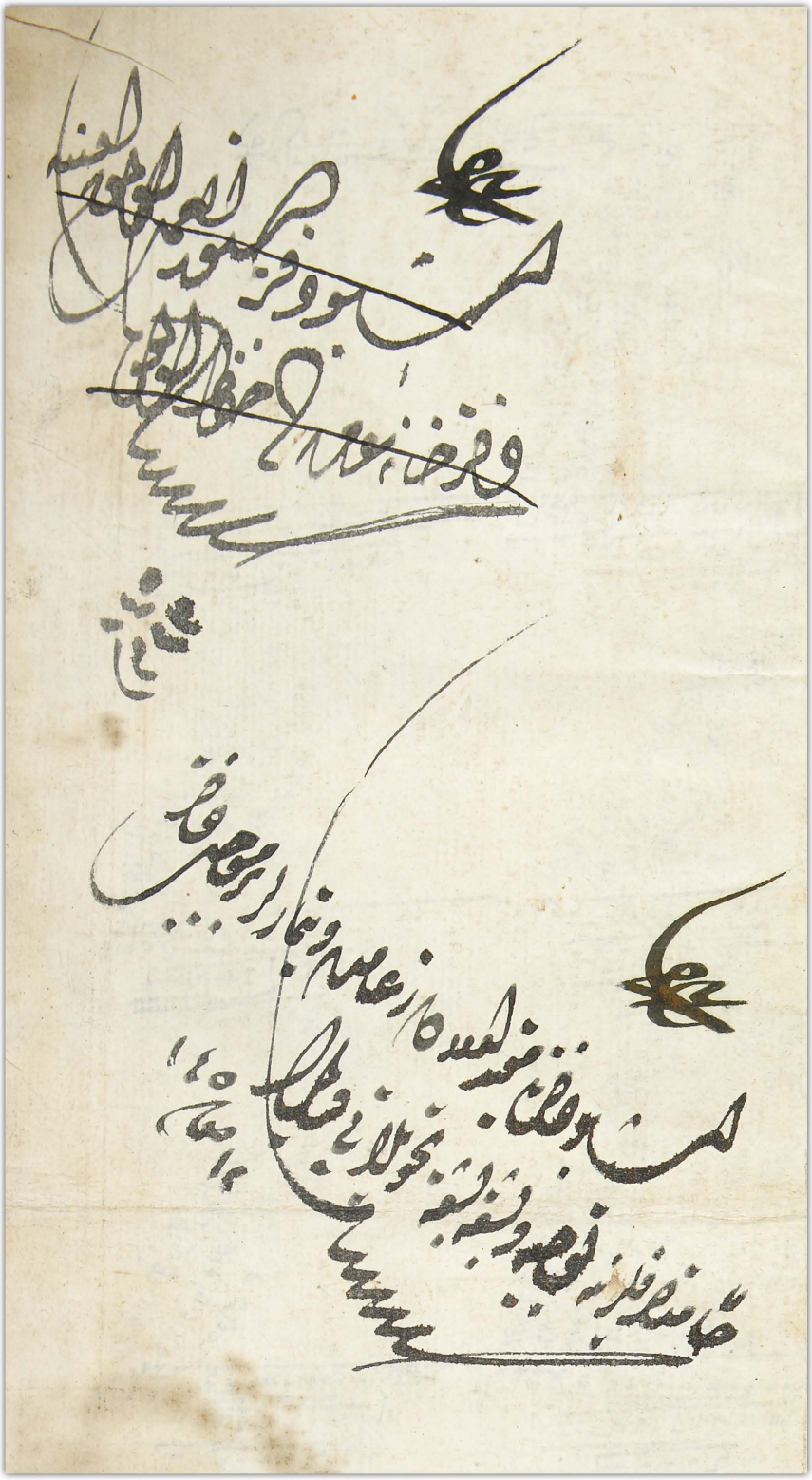

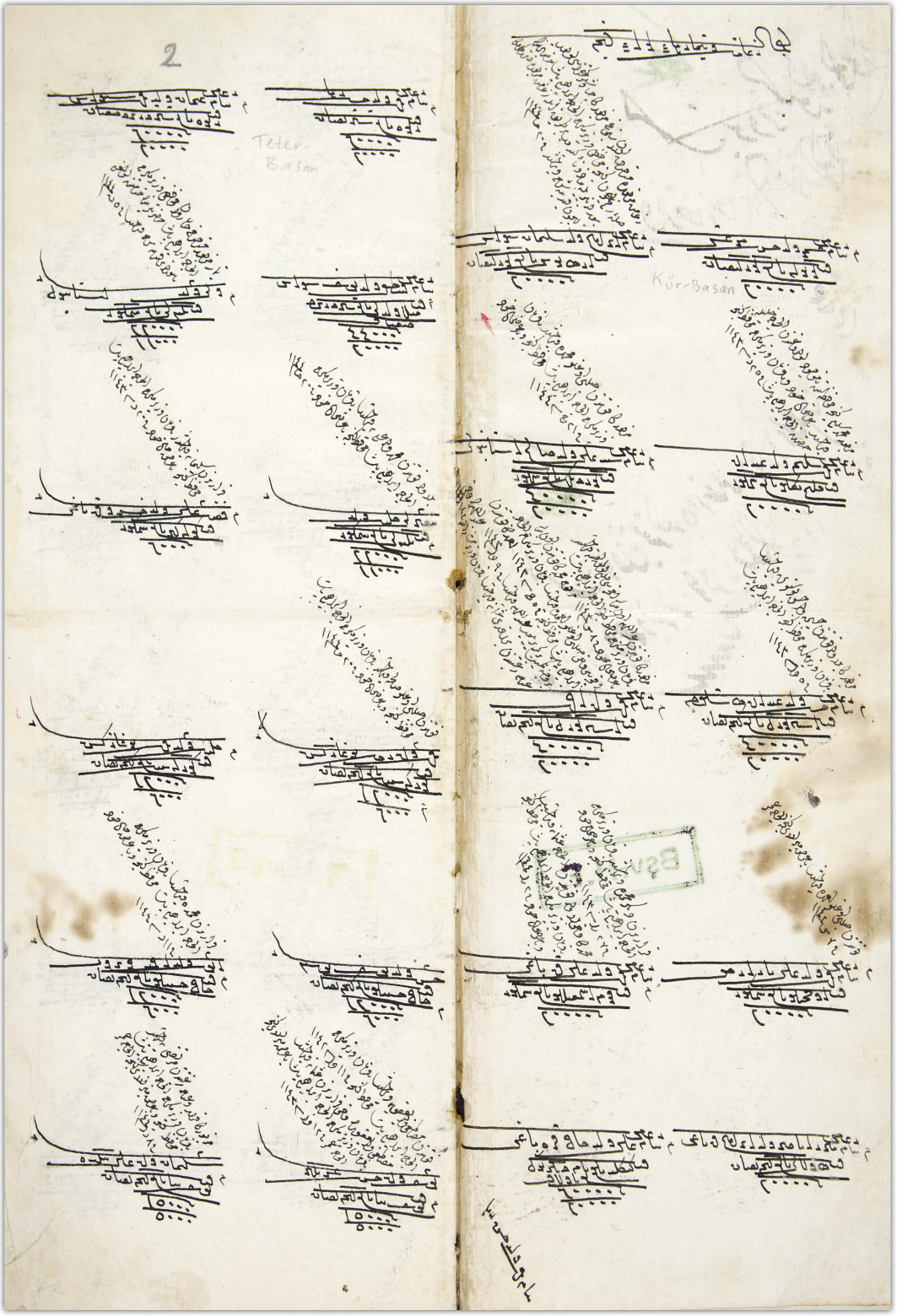
2
Teter-Basan
Kür-Basan

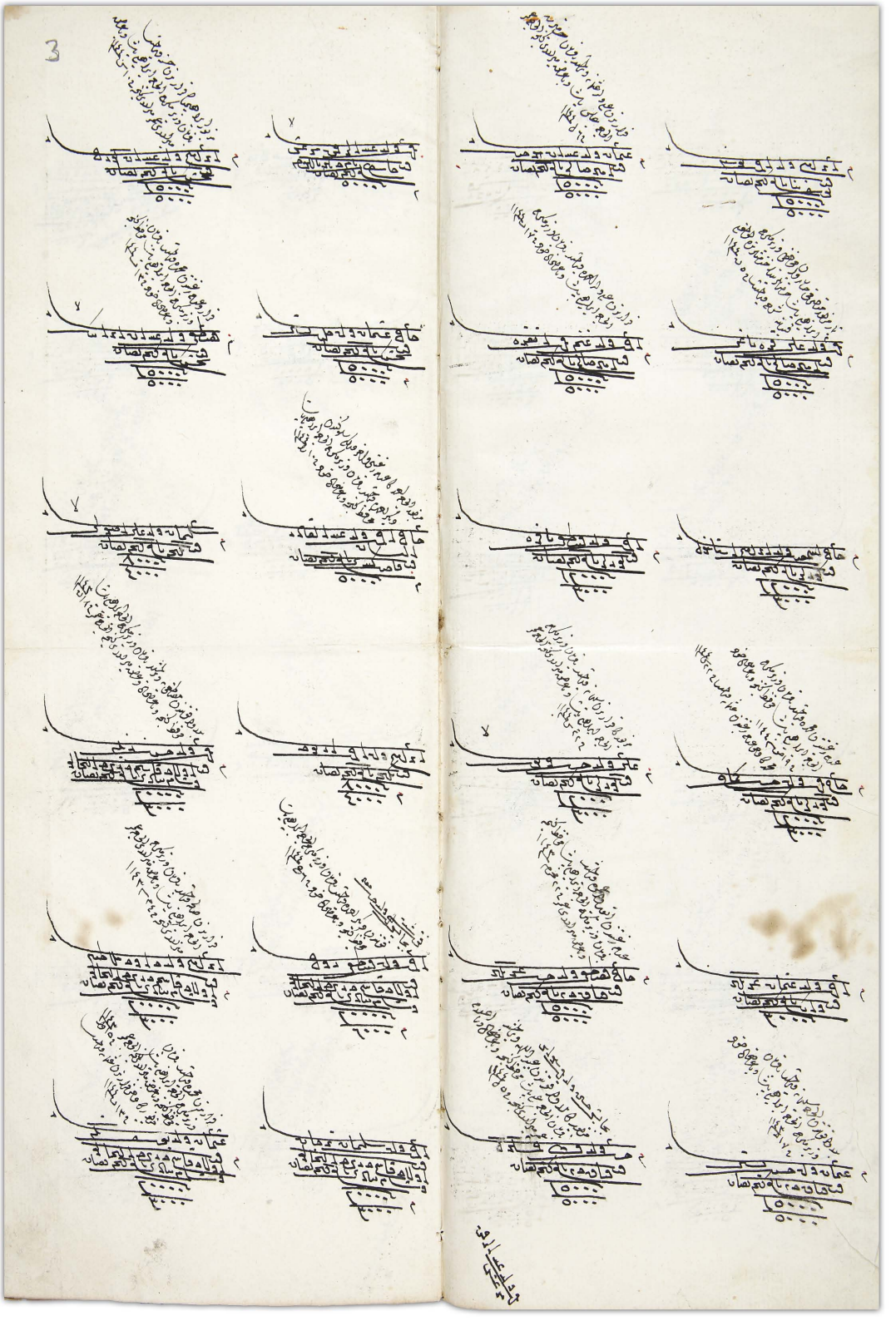

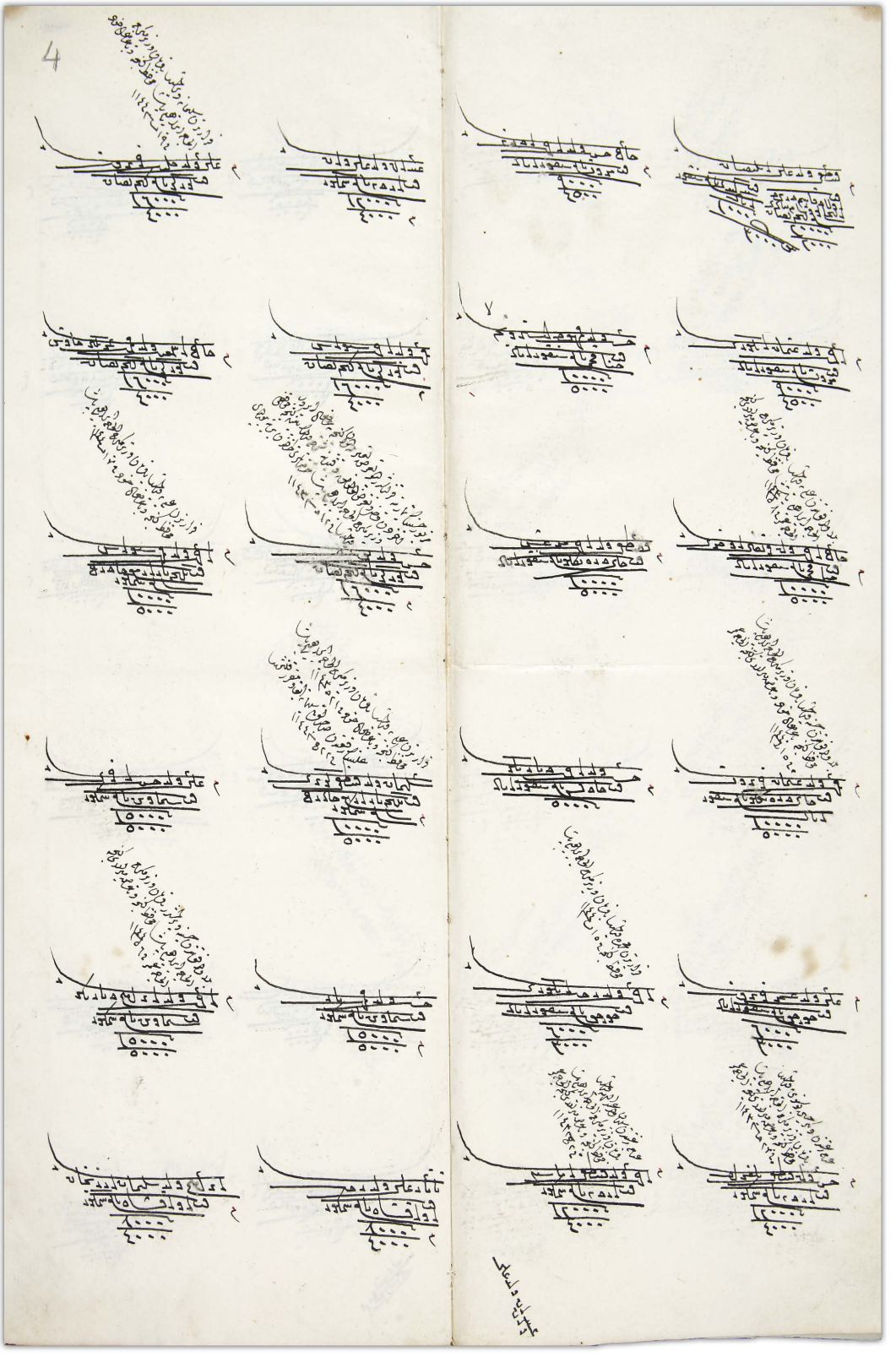

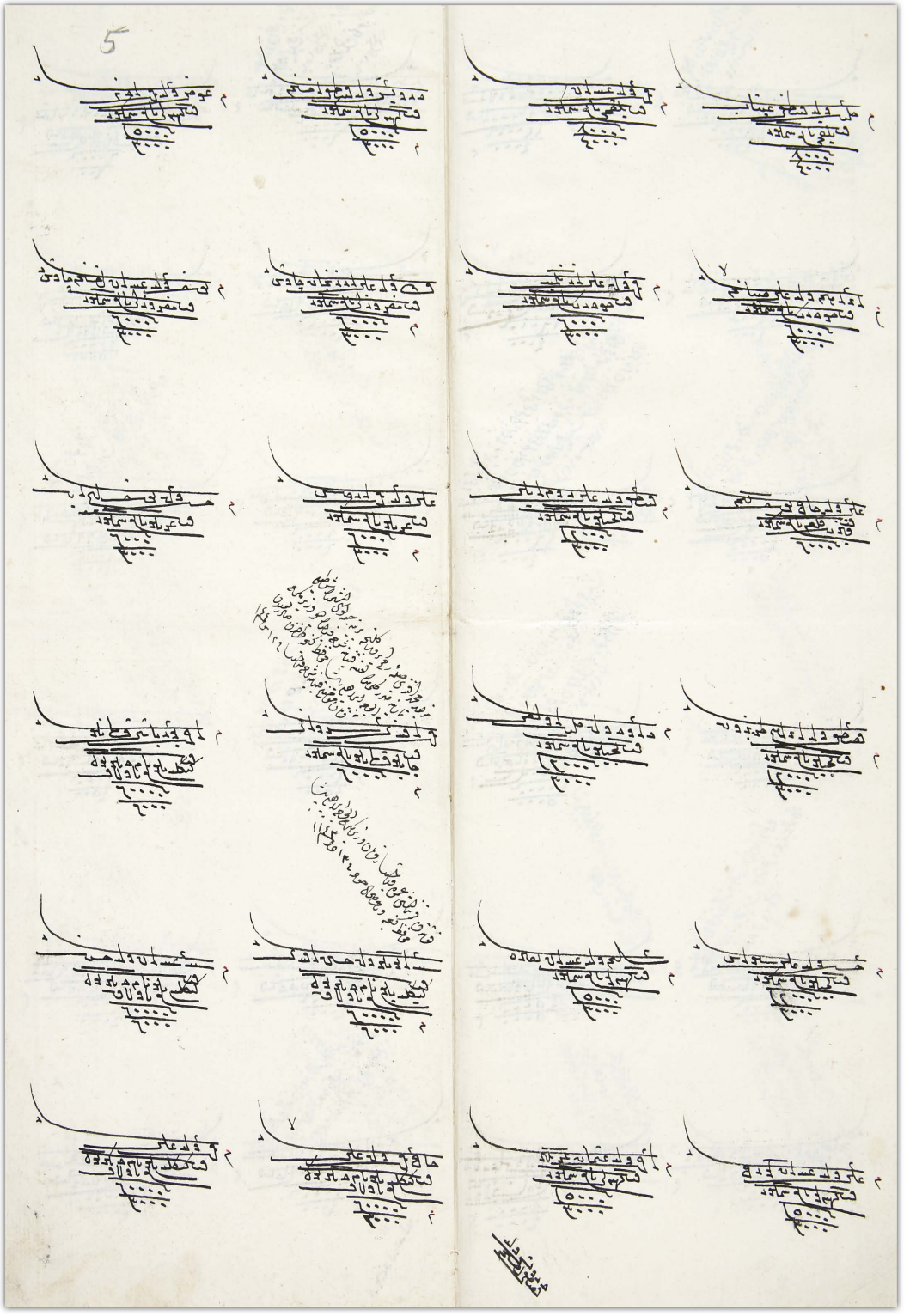

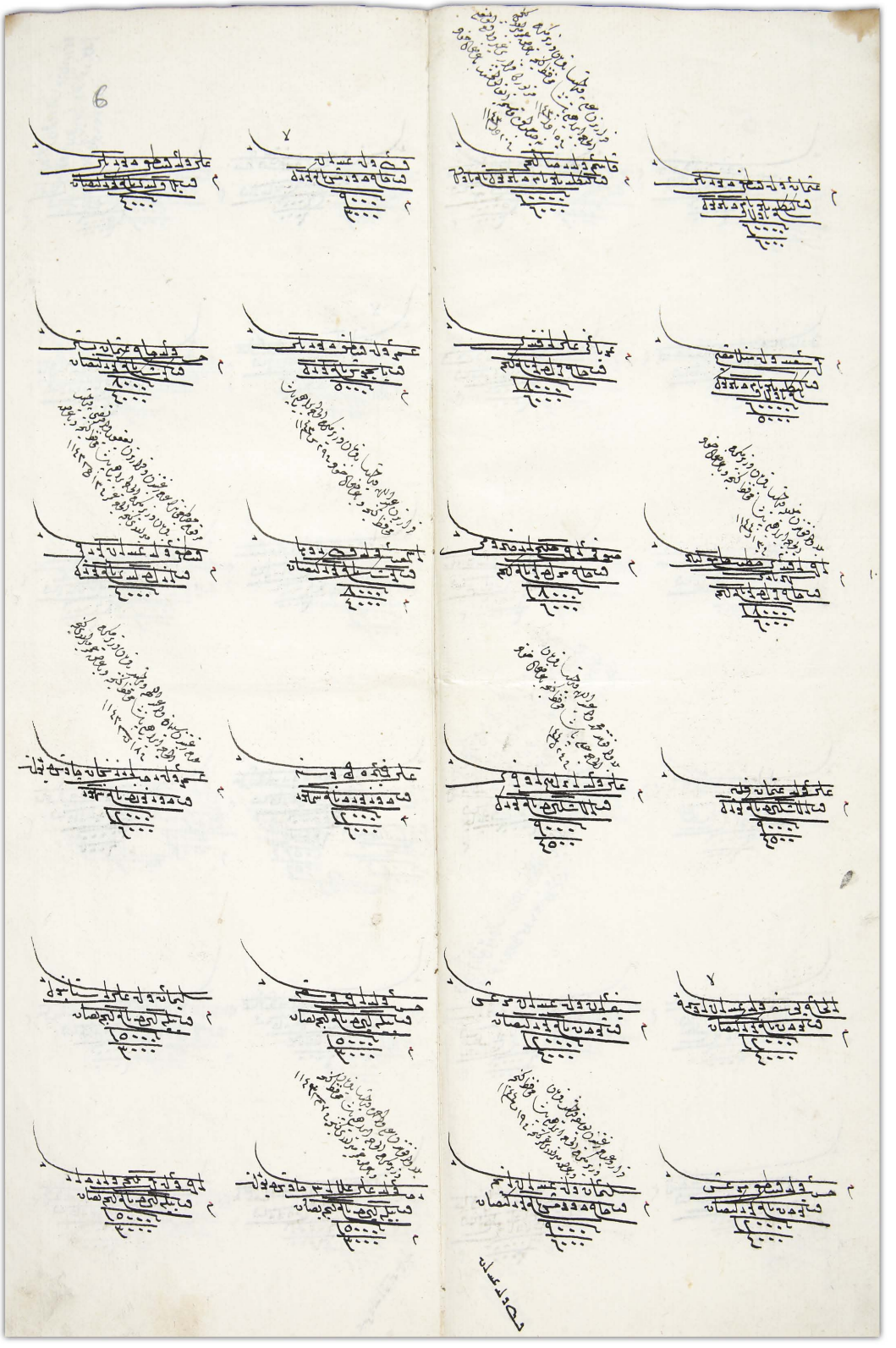

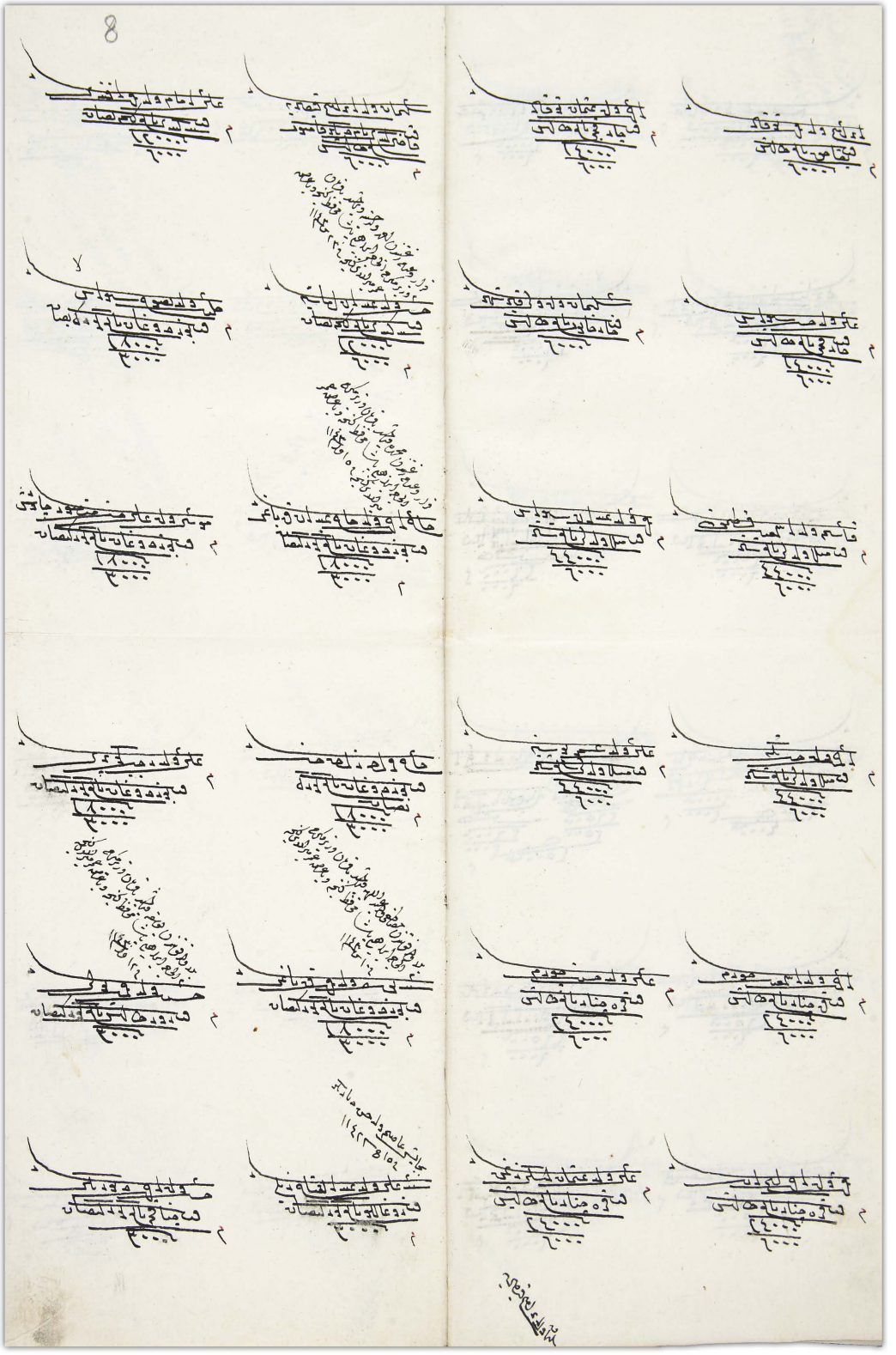

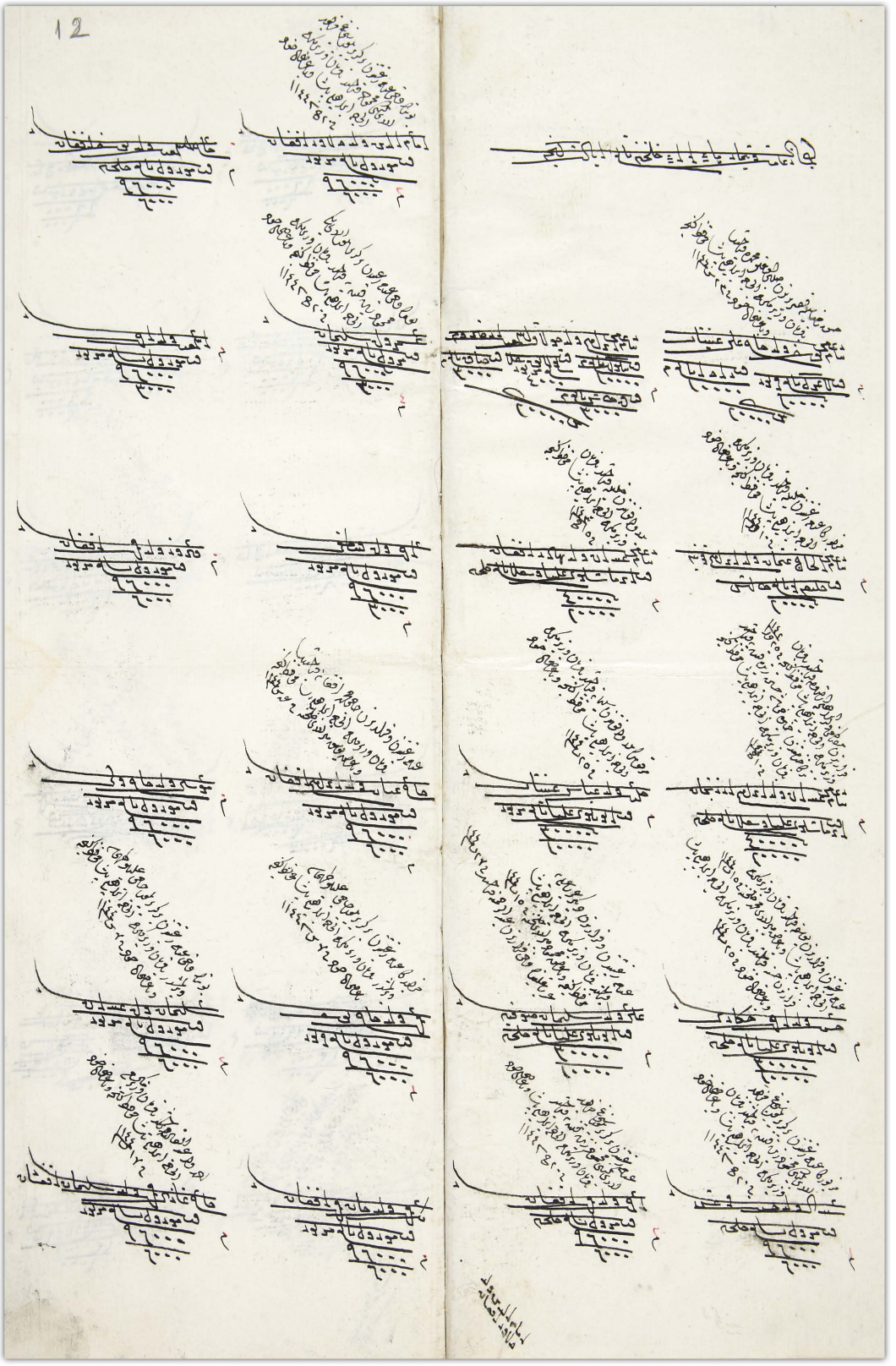

13

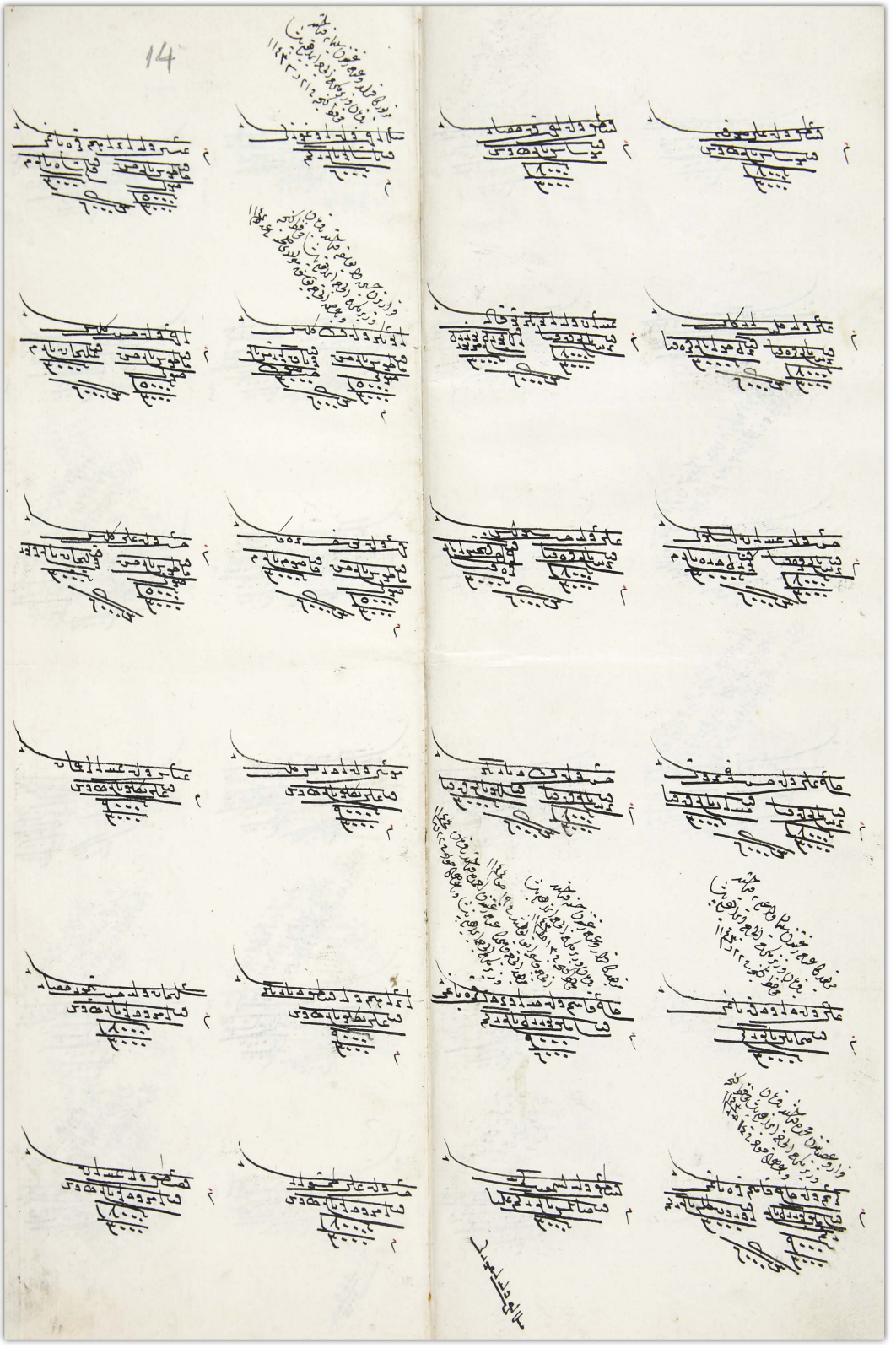

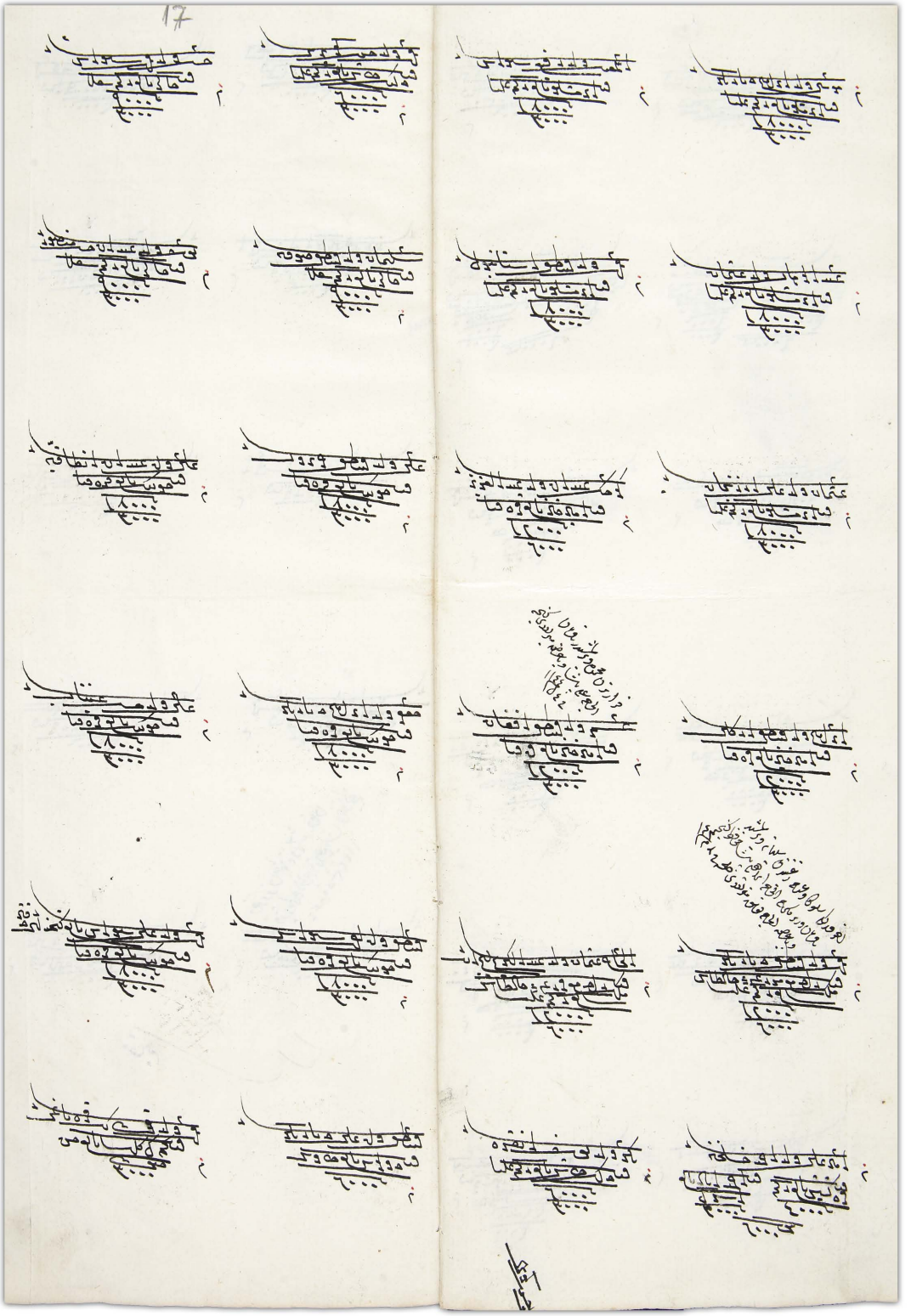

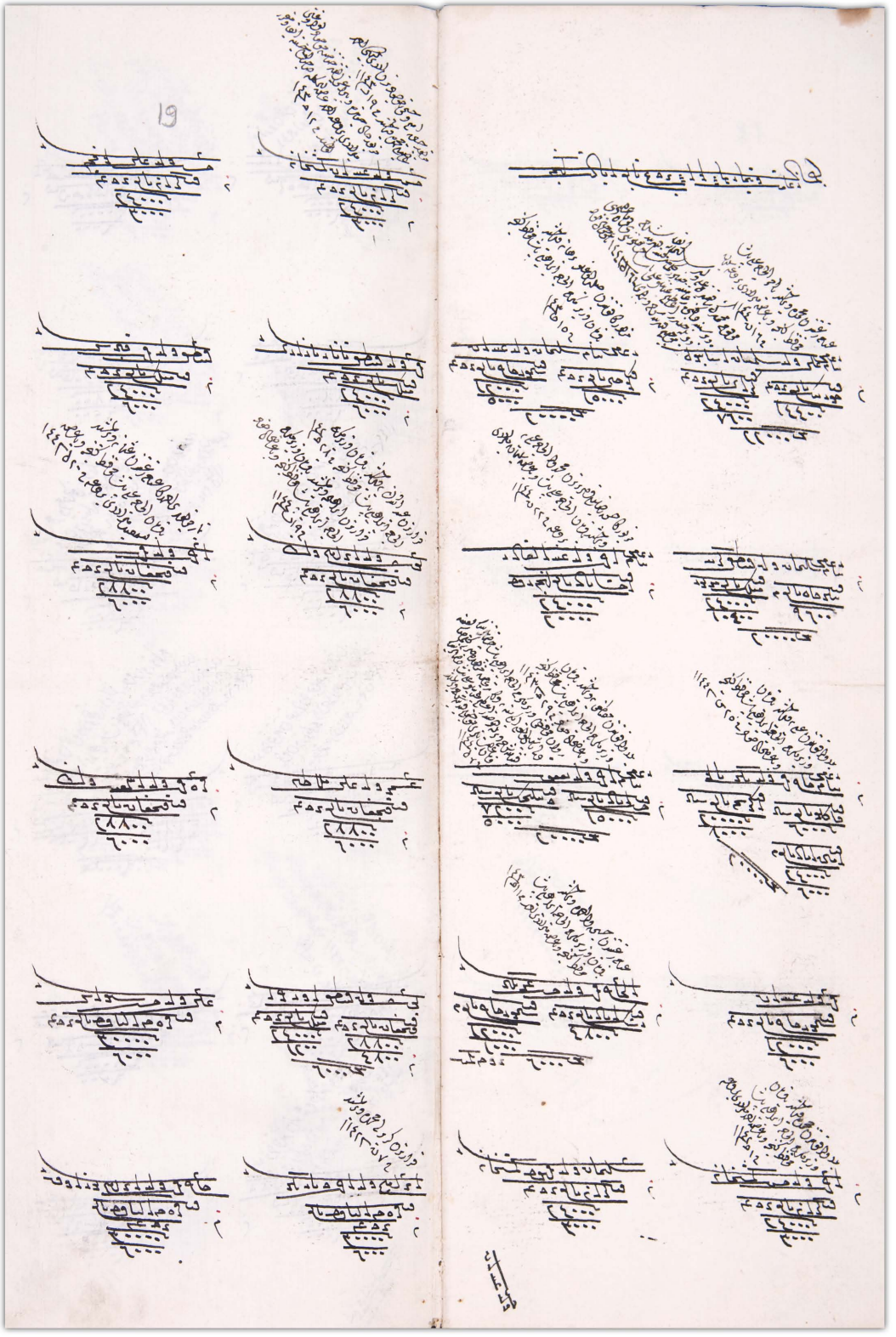

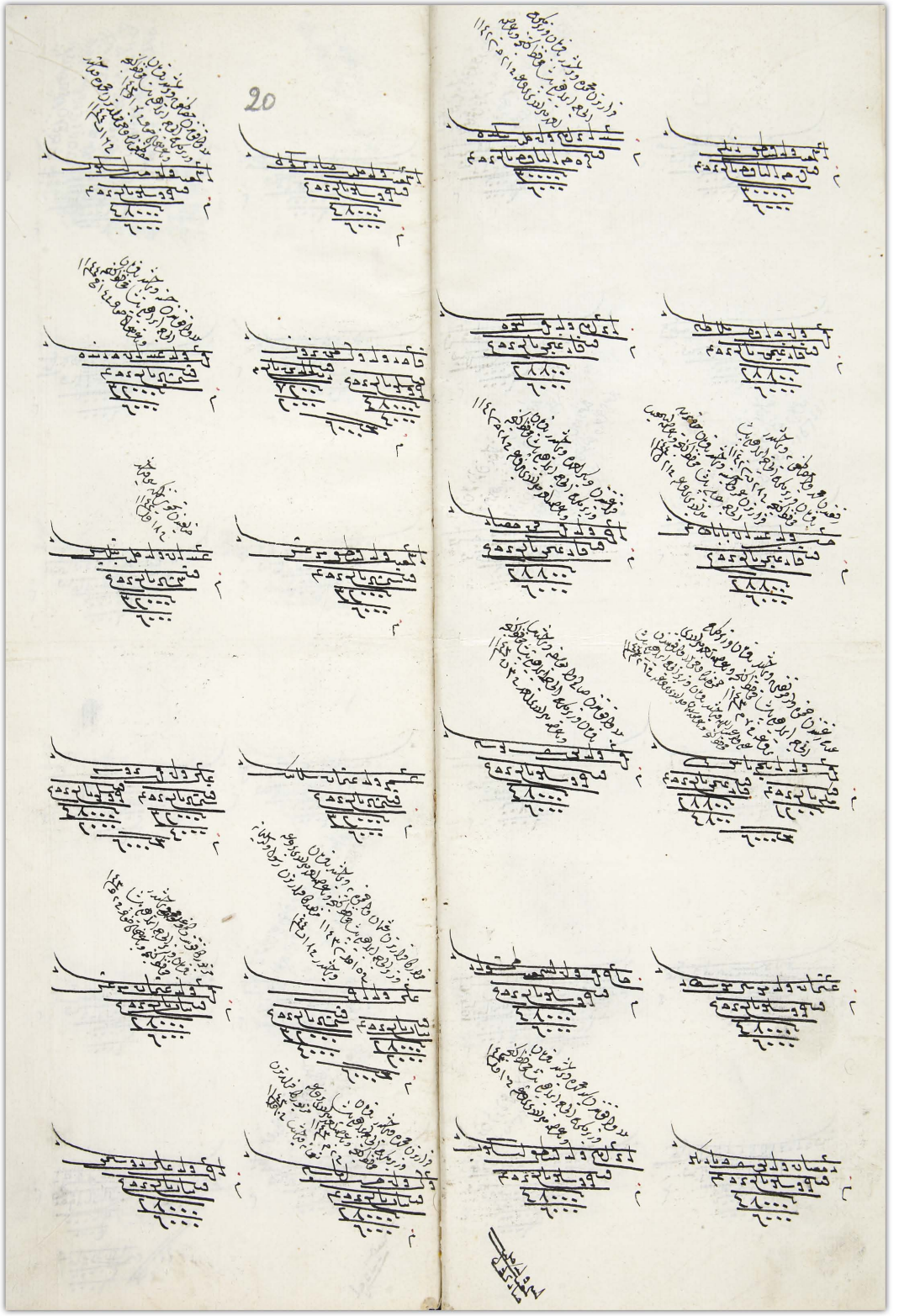

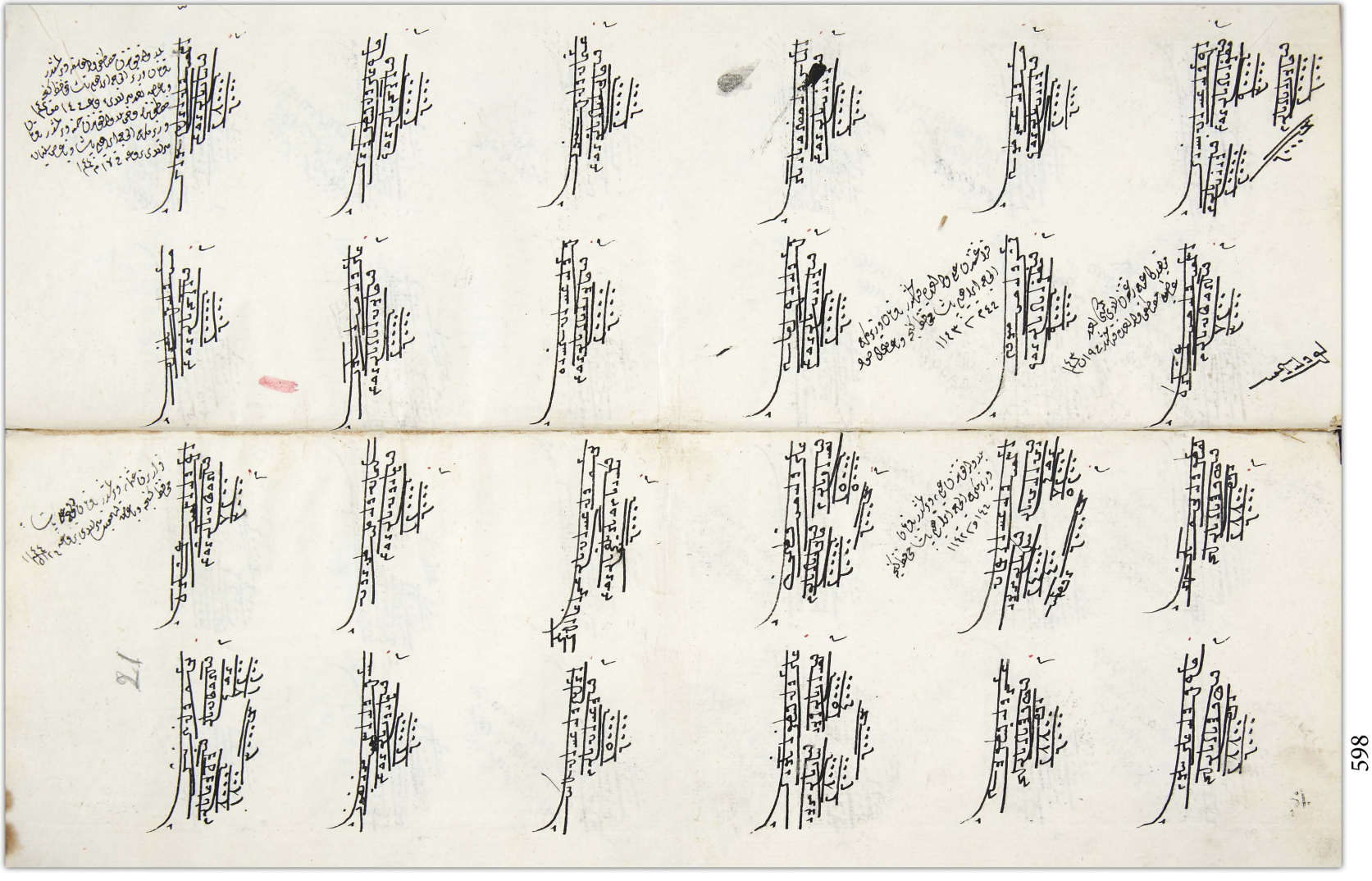

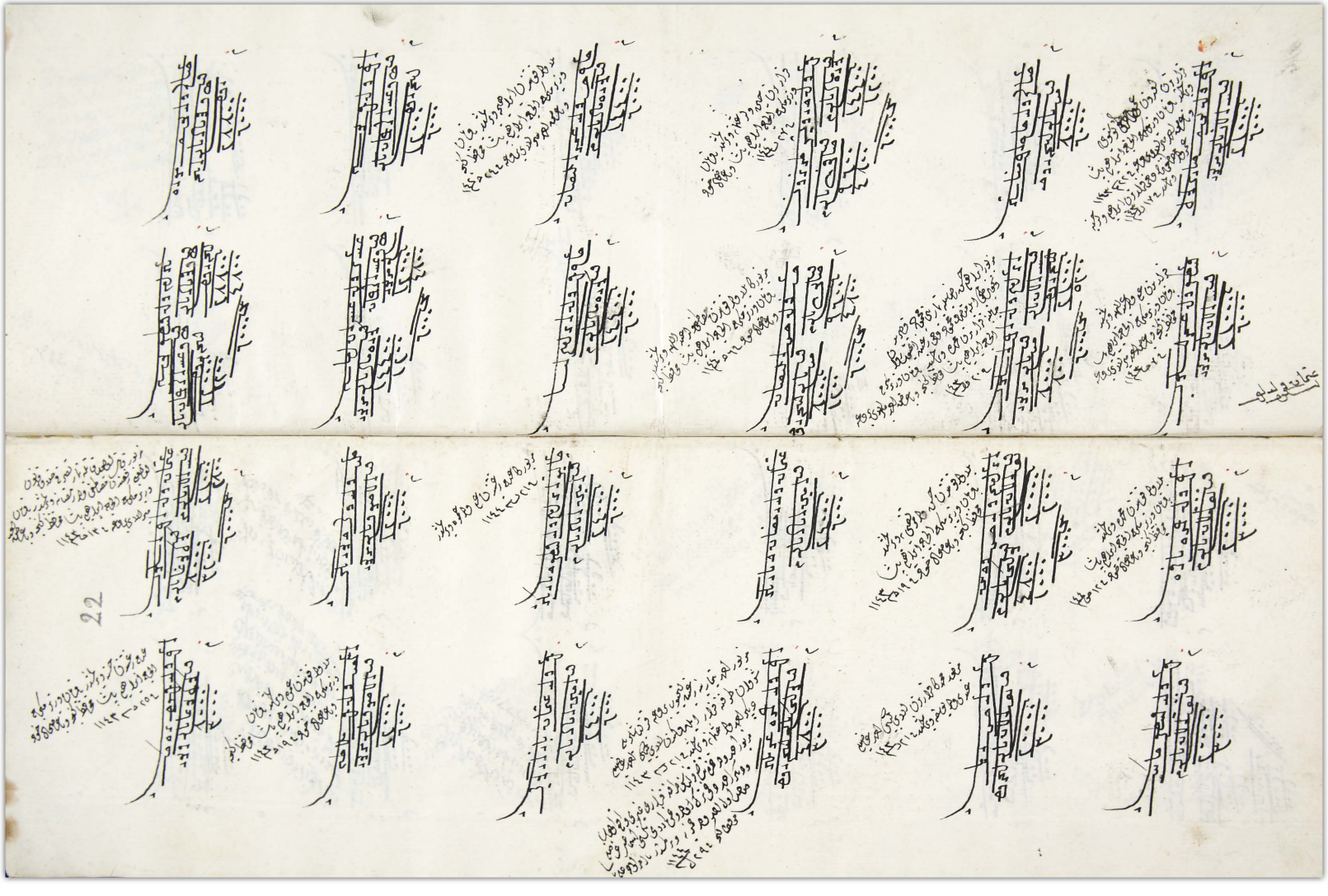

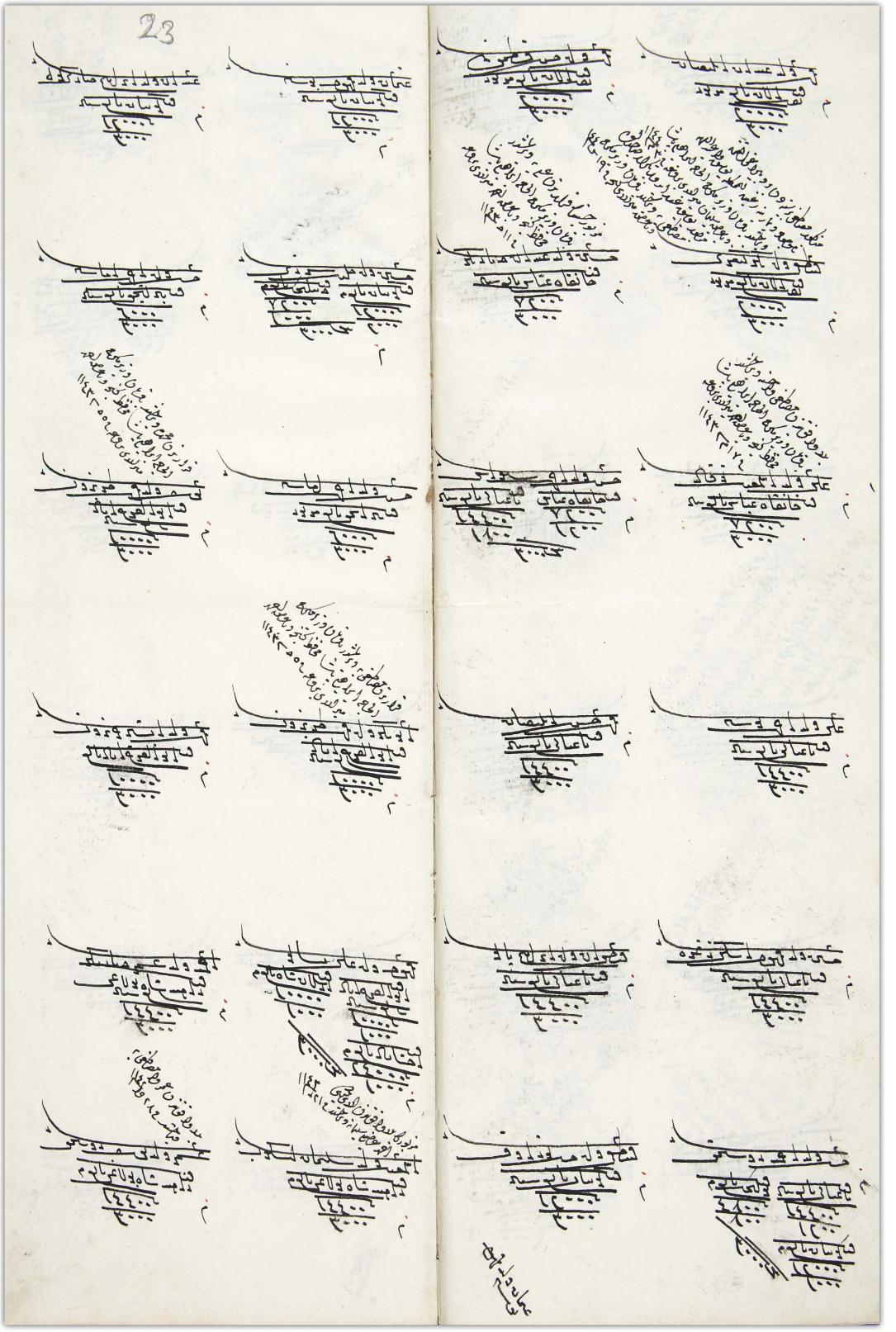

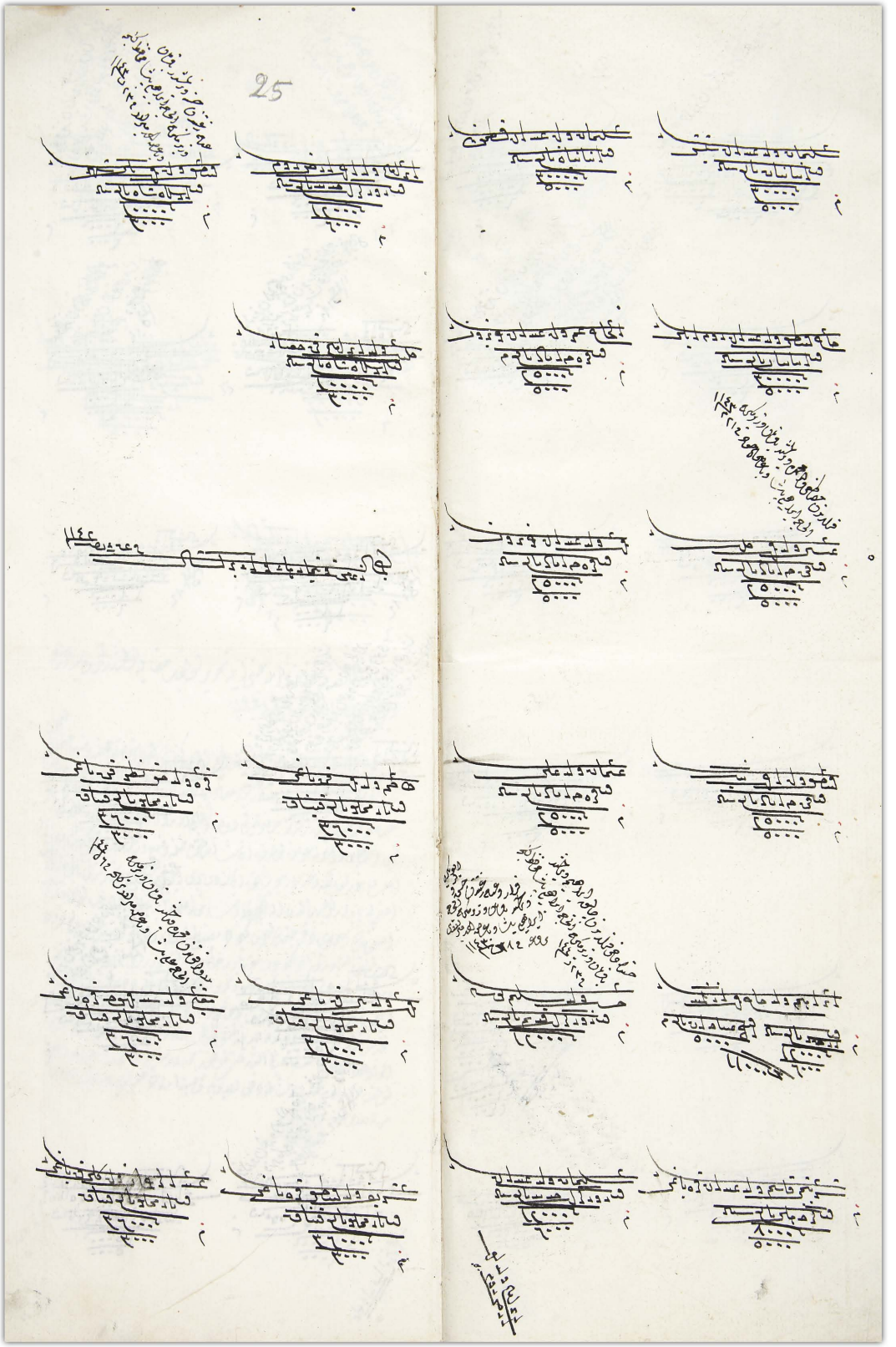

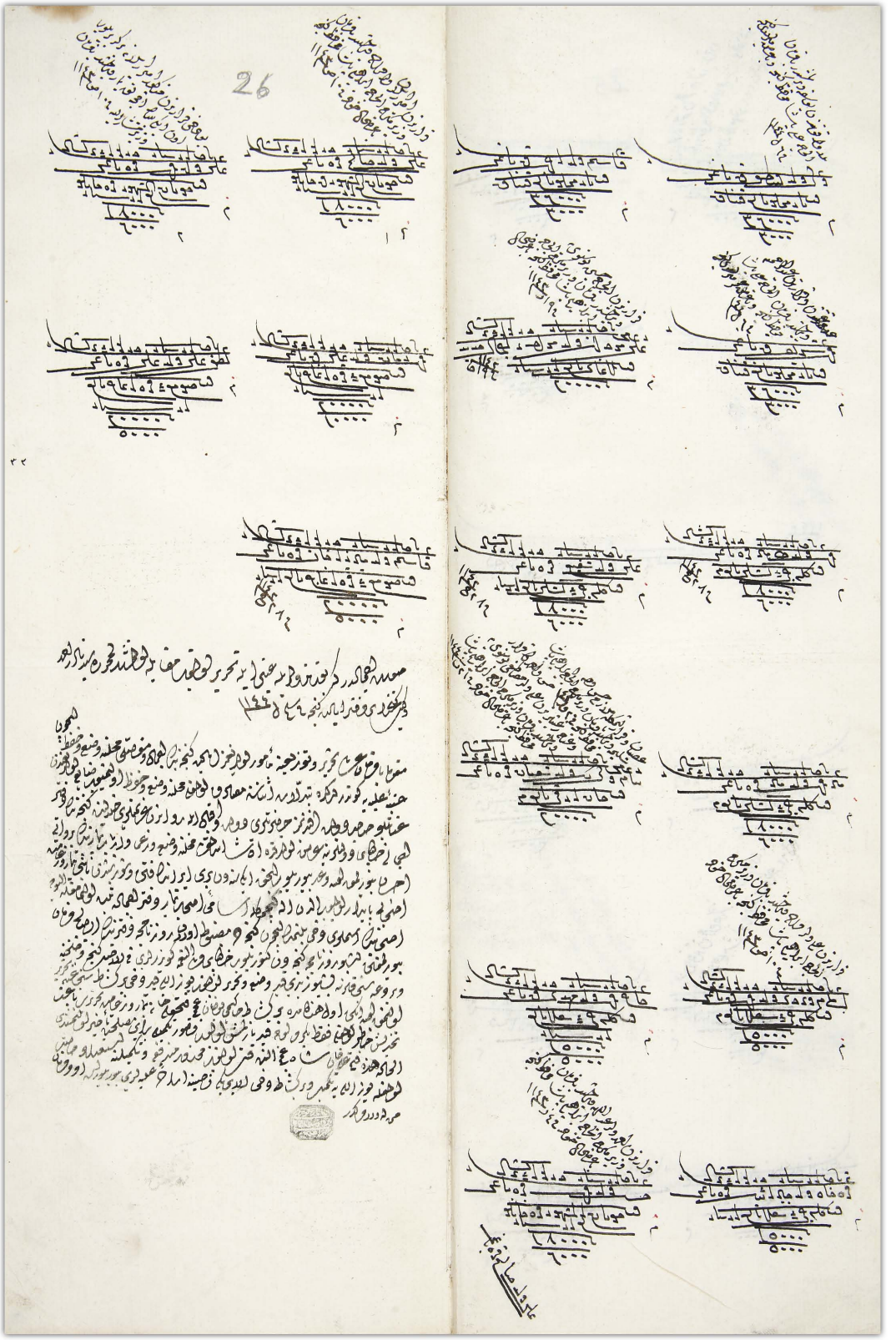

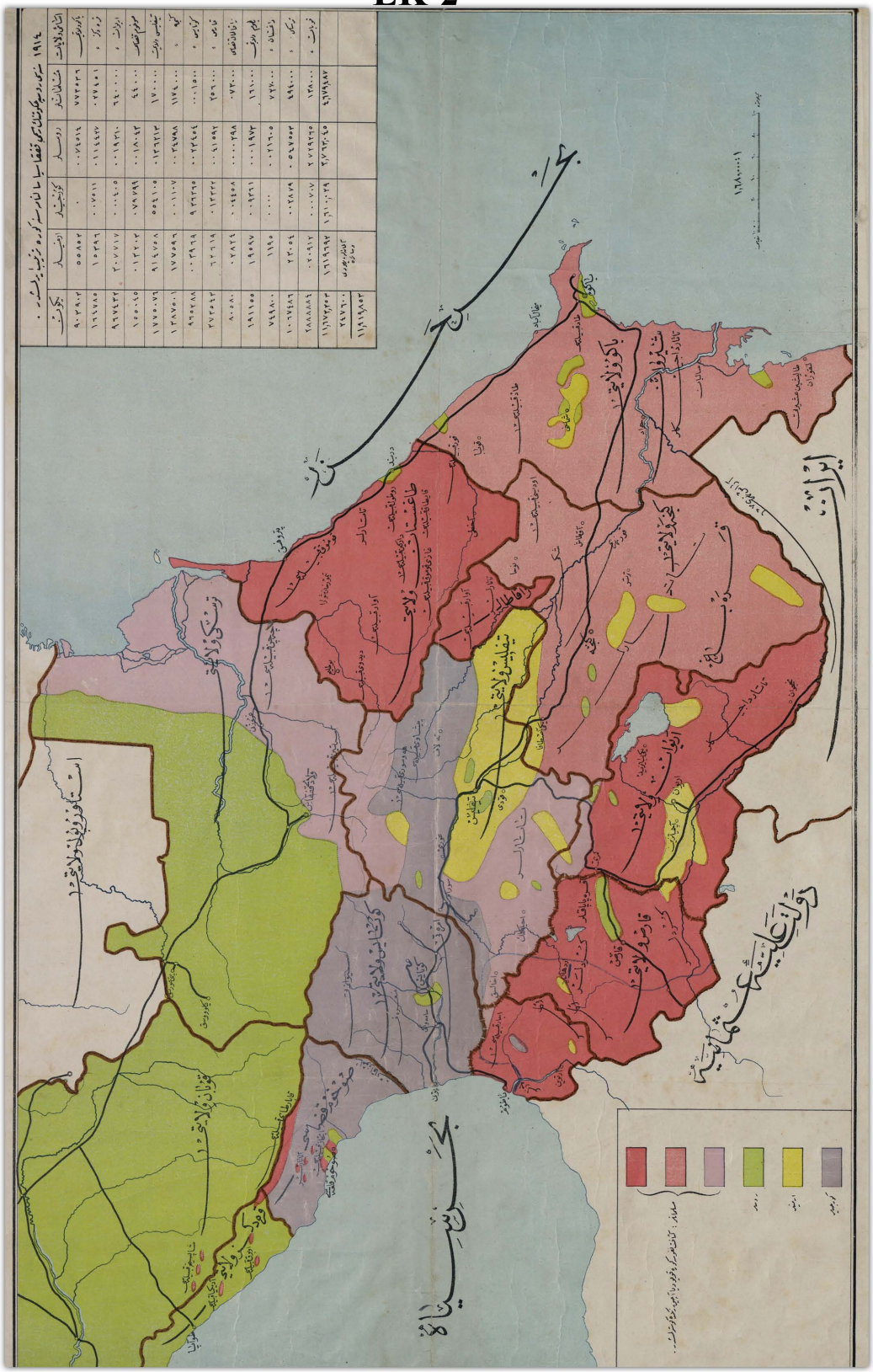
۱۹۱۴ سنه‌سی دولتلرینک نفاسیا سانلرینه کوره ترتیب اولنمشدر .
اسامی ولایات
مشتملاتی
رؤسی
کوچنیلر
اوجاقلر
بکلرینک
زورلر ،
بریلن ،
مجموعی تفنگ
تفلیس ولایتی
گنجه ،
کرکلر ،
قارص ،
ژوان‌شیر قفقاسی
یکیچه ،
دشتلر ،
ترکمن ،
توپ ،
۷۲۲۳۲۶
۰۲۹۷۰۱
۶۹۰۰۰۰
۹۴۰۰۰۰
۱۷۰۰۰۰
۱۷۷۰۰۰
۲۵۱۰۰۰
۰۷۲۰۰۰
۱۶۱۰۰۰
۷۳۱۰۰
۹۹۰۰۰۰
۱۳۸۰۰۰
۹۶۷۷۸۷
۰۷۲۸۹۲
۰۱۱۶۷۳
۰۱۱۹۳۰
۰۱۸۰۰۲
۰۱۲۶۱۳
۰۳۶۷۸۸
۰۲۴۹۰۹
۰۶۱۰۹۲
۰۰۰۲۹۸
۰۰۱۹۷۲
۰۲۰۱۶۰
۰۰۲۸۷۹
۰۹۶۷۰۳
۰۰۷۰۱۷
۰۰۱۰۵۰
۰۷۸۶۹۱
۵۰۴۱۰۵
۰۰۱۰۷۷
۰۲۴۹۰۹
۰۱۳۳۳۰
۰۱۴۵۸۰
۰۲۹۲۱
۰۰۰
۰۲۸۷۹
۰۰۷۰۱۷
۰۲۰۹۱۲
۲۷۲۹۲۹۵
۱۶۱۹۶۹۲
۱۶۱۹۶۹۲
۲۶۹۶۰۰
۱۱۱۱۹۸۰۳
۱۱۱۱۹۸۰۳
۹۰۲۹۰۲
۹۰۲۹۰۲
۱۰۲۹۶۰
۱۰۲۹۶۰
۲۰۷۷۱۷
۲۰۷۷۱۷
۹۱۷۰۷۸
۹۱۷۰۷۸
۱۷۷۰۹۶
۱۷۷۰۹۶
۶۲۰۶۱۹
۶۲۰۶۱۹
۰۲۸۲۲۱
۱۹۰۹۷
۱۹۰۹۷
۲۳۰۰۶
۲۳۰۰۶
۰۲۰۹۱۲
۰۲۰۹۱۲
۱۶۱۹۶۹۲
۱۶۱۹۶۹۲
۱۱۱۱۹۸۰۳
۱۱۱۱۹۸۰۳
۱۶۸۰۰۰۰۱
ایران
بحر خزر
بحر سیاه
دولت علیه عثمانیه
باکو ولایتی
ایروان ولایتی
تفلیس ولایتی
قارص ولایتی
استانبول ولایتی
طرابزون ولایتی
ژوان‌شیر ولایتی
کوتائیس ولایتی
سامسون ولایتی
سیواس ولایتی
ارضروم ولایتی
وان ولایتی
موصل ولایتی
بغداد ولایتی
بصره ولایتی
سلماس
خوی
ماکو
نخجوان
ایروان
قارص
آخالتسیخه
آخالقلاقی
باطوم
ریزه
ترابزون
گومشخانه
ارزنجان
سیواس
ارضروم
وان
موش
بتلیس
دیاربکر
موصل
بغداد
بصره
کرکوک
سلیمانیه
کرمانشاه
همدان
تبریز
ارومیه
طهران
اصفهان
شیراز
بوشهر
بندرعباس
کرمان
یزد
مشهد
سبزوار
استرآباد
رشت
انزلی
تفلیس
گنجه
ایلیزابتپول
شوشا
قراباغ
ایروان
نخجوان
جلفا
ماکو
خوی
سلماس
ارومیه
سنه: آتی سنه‌ده مرکز و طرفلرینه اعاده اولنه‌جقدر .

عثمانلی دولتی

ماتر قومانداللغی وکالتی

شعبه

نومرو

مطلع مطالعات :

۱ — طاغستانه ولایتنده کی قبائل قسم اعظمی تورك و ترکلاردن مرکبدر . ولایت مذکوره نك مسلمانه نفوسی اکثریه بر میلیوندن زیاده اولوب زاقاطال قضاسنده مسلمانه نفوسی ایسه یوزبکی متجاوزدر . چه جنوبده کوستریلمه مخلقه نك داغلرینه طوغری واسع بر ساحه یی اشغال ایتمکده در . ولایتك غرب جهتنده اسکوسه مسلمانه قیدیسی بولنمقده در .

۲ — باکو ، ایروانه وگنجه ولایتلرنده دوشمنك تاماً و داعیاً تأثیریله کوستردکلری الهالی کاملاً تعصبی المذهب وتورکدرلر . گنجه ولایتنك قسم غربیسی ایسه تمامیله طوغری تفلیس ولایتی داخلنده اولوب اهالیسی ده یوزده بسبه قدر .

۳ — صوغوم قضاسنده سوریه هولیسنه کوره جمله سی مقدایی یوزده یوزدن متجاوز اولوب وقفه ایله نفوسی دخی هدولده ایه اولمانه مقدار در .

۴ — چرکز ساحه سنده کوستریلمه قبائل مختلفه مسلمانه ایسه دها کثیف بر ساحه ده بولنمقده اولوب وقفه ایله نفوسی دخی بر میلیون بالغ اولمقده در . بونك یاریسی قدر . صوغوم قضاسنده ساکنه جمله سی مسلمانلردن مجموعی بر وجه اتی صورتله مسلمانه یدی میلیون بالغ اولمقده در :

باکو ولایتی	۱,۵۰۰,۰۰۰
قاص «	۴۰۰,۰۰۰
قره داغ «	۴۰,۰۰۰
صوغوم قضاسی	۴۴,۰۰۰
گنجه ولایتی	۱,۵۰۰,۰۰۰
طاغستانه «	۱,۴۵۰,۰۰۰
زاقاطال قضاسی	۱۵۰,۰۰۰
باطوم ولایتی	۱۶۱,۰۰۰
ایروانه «	۷۰۰,۰۰۰
ترسکی «	۵۰۰,۰۰۰
تفلیس «	۴۰۰,۰۰۰
کوتایس «	۴۵,۰۰۰
قوبانه «	۴۰۰,۰۰۰
یکون	۶,۸۰۰,۰۰۰

ARŞİV FONLARI

DEFTER FONLARI

Divan-ı Hümâyûn Mühimme Defterleri (A. DVNS. MHM. d)

A. DVNS. MHM. d, 62/67
A. DVNS. MHM. d, 62/74
A. DVNS. MHM. d, 64/573
A. DVNS. MHM. d, 67/59
A. DVNS. MHM. d, 72/242
A. DVNS. MHM. d, 132/960-961
A. DVNS. MHM. d, 131/795
A. DVNS. MHM. d, 132/1372-1373
A. DVNS. MHM. d, 133/1037
A. DVNS. MHM. d, 133/1122
A. DVNS. MHM. d, 134/946
A. DVNS. MHM. d, 134/1012-1013
A. DVNS. MHM. d, 135/1014
A. DVNS. MHM. d, 136/877
A. DVNS. MHM. d, 138/1137-1139
A. DVNS. MHM. d, 138/1162
A. DVNS. MHM. d, 139/1609-1610
A. DVNS. MHM. d, 140/88
A. DVNS. MHM. d, 140/725
A. DVNS. MHM. d, 140/1229
A. DVNS. MHM. d, 192/301-302

Divan-ı Hümâyûn Mühimme Zeyli Defterleri (A. DVNS. MHM. ZYL d)

A. DVNS. MHM. ZYL. d, 4/167
A. DVNS. MHM. ZYL. d, 4/369-370

Divan-ı Hümâyûn Nâme-i Hümâyûn Defterleri (A. DVNS. NMH. d)

A. DVNS. NMH. d, 9_160
A. DVNS. NMH. d, 9_165
A. DVNS. NMH. d, 9_200
A. DVNS. NMH. d, 9_229

Divan-ı Hümâyûn Düvel-i Ecnebiye Defterleri (A. DVN. DVE. D)

A. DVN. DVE. d, 83/1_70-76

Maliyeden Müdevver Defterler (MAD)

MAD, 6756/1, 4-5
MAD, 15271/161

Tapu Tahrir Defterleri (TT)

TT. d, 699/2_5

Kâmil Kepeci Tasnifi (KK)

KK. d, 532

BELGE FONLARI

Cevdet Tasnifi (C.) [Dahiliye, Maliye, Askeriye, Timar, Darphane, Saray bölümleri]

C. AS, 29237
C. DH, 4085
C. DH, 4189
C. DH, 11041
C. DH, 14204
C. DH, 15873
C. DRB, 1478
C. ML, 13858
C. ML, 19112
C. SM, 132/6610
C. TZ, 6785

İbnülemin Tasnifi Hariciye Bölümü (İE.HR)

İE. HR, 1141

Hariciye Nezareti: Siyasî Kalemi (HR.SYS)/ Hukuk Müşavirliği İstişare Odası Birimi (HR. HMŞ. İŞO)

HR. HMŞ. İŞO, 235/13
HR. SYS, 84/100
HR. SYS, 1270/3, 41_42
HR. SYS, 1270/3_42, a
HR. SYS, 1270/3_9
HR. SYS, 2233/18
HR. SYS, 2341/55
HR. SYS, 2460/57
HR. SYS, 2769/11
HR. SYS, 2792/56
HR. SYS, 2877/23
HR. SYS, 2878/77

Hatt-ı Hümâyûn Tasnifi (HAT)

HAT, 2/35_A
HAT, 2/35_A
HAT, 3/73
HAT, 4/94_G
HAT, 4/94_L
HAT, 4/110
HAT, 5/153, 7/224
HAT, 6/203_A
HAT, 7/224
HAT, 9/324_C
HAT, 10/349_T
HAT, 11/377
HAT, 16/720
HAT, 17/733
HAT, 17/747
HAT, 24/1182
HAT, 27/1307, 1308
HAT, 28/1333
HAT, 29/1387
HAT, 33/1603
HAT, 35/1743
HAT, 35/1760
HAT, 35/1760_A
HAT, 161/6704_A
HAT, 161/6721_F
HAT, 162/6748-C
HAT, 227/12634
HAT, 236/13123
HAT, 427/21863_D
HAT, 784/36643
HAT, 1088/44264-O
HAT, 1108/44645_F
HAT, 1383/54684
HAT, 1392/55538

Yıldız Sarayı Arşivi Tasnifi: Perakende Sadâret (Y.PRK. A)/ Askeri (Y. PRK. ASK)/ Umum Evrak (Y. PRK. UM)/ Elçilik-Şehbenderlik-Ateşemiliterlik (Y. PRK. EŞA)/ Sadâret Hususi (Y. A. HUS)/ Mütenevvi (Y. MTV)

Y. A. HUS, 317/126
Y. MTV, 248/37
Y. MTV, 290/177
Y. PRK. A, 15/36
Y. PRK. ASK, 35/24
Y. PRK. ASK, 73/36
Y. PRK. EŞA, 23/37
Y. PRK. UM, 56/38

Dahiliye Nezareti: Mektubi Kalemi (DH. MKT)/ Emniyet-i Umumiye Seyrüsefer Kalemi (DH. EUM. SSM)/ Tesrî'-i Muamelât ve Islahat Komisyonu (DH. TMIK)/ Muhaberât-ı Umumiye İdaresi (DH. MUİ).

DH. EUM. SSM, 43/18
DH. MKT, 575/58
DH. MKT, 996/59
DH. MKT, 1095/87,
DH. MKT, 1393/66
DH. MKT, 1713/94
DH. MKT, 2622/37
DH. MKT, 2632/5
DH. MKT, 2656/97
DH. MKT, 2659/58
DH. MKT, 2664/53
DH. MKT, 2680/78
DH. MUİ, 68-2/13,
DH. TMIK. S, 62/67
DH. TMIK. S, 73/68

Bâb-ı Âlî Sadâret Mektubi Kalemi Mühimme Kısmı (A. MKT. MHM)

A. MKT. MHM, 502/25
A. MKT. MHM, 515/23
A. MKT. MHM, 516/9
A. MKT. MHM, 523/8
A. MKT. MHM, 527/32
A. MKT. MHM, 528/15
A. MKT. MHM, 528/23
A. MKT. MHM, 548/10
A. MKT. MHM, 550/13
A. MKT. MHM, 550/7
A. MKT. MHM, 670/14

Zabtiye Nezareti (ZB)

ZB, 592/137

İrade Tasnifi İrade-i Hususiye (İ. HUS)

İ. HUS, 1325. N/38

Meclis-i Vükelâ Mazbataları (MV)

MV, 212/168
MV, 213/37

Haritalar Tasnifi (HRT)

HRT, 0080

İNDEKS

A

Abaza kabileleri, 166
Abbas Mirzâ, İran'da şehzâde, Azerbaycan serdarı 10, 176, 181, 193
Abbas veled-i Abdurrahman, Gence'de timarlı 324
Abdal, Müküs beyi 11
Abdi veled-i Abdullah, Amasya, Gence'de timarlı 340
Abdi veled-i Abdurrahman, Gence'de timarlı 331
Abdi veled-i Osman, Ahısha, Gence'de timarlı 347
Abdi veled-i Osman, Bosna, Gence'de timarlı, 347
Abdi veled-i Yusuf, Gence'de timarlı 343
Abdullah Bey, Sürhay Hanzâde Mehemmed Hanın oğlu, 82, 121
Abdullah bin Yusuf, Gence'de mecrûh 43
Abdullah Çelebi, Karabağ hanı'nın elçisi 169
Abdullah oğlu Habib, Zengibasar'da 251
Abdullah Paşa, Erzurum ve Trabzon valisi, 165, 178
Abdullah veled-i Ali, Van, Gence'de timarlı 304
Abdullah veled-i Bahadır, Afgan, Gence'de timarlı 316
Abdullah veled-i Ebubekir, Tokad, Gence'de timarlı 322
Abdullah veled-i Halil, Bitlis, Gence'de timarlı 337
Abdullah veled-i İbrahim, Erzincan, Gence'de timarlı 317
Abdullah veled-i İbrahim, Sarıgöl, Gence'de timarlı 344
Abdullah veled-i Mehmed Efendi, Gence'de timarlı 315
Abdullah veled-i Mehmed, Harpurut, Gence'de timarlı 320
Abdurrahman veled-i Kâni, Karabağî, Gence'de timarlı 349
Abdülazim merkadi 201
Abdülazim, Karabağ muhâcirlerinden, 265
Abdülhamid I, Osmanlı padişahı 169
Abdülkadim, Gence'de timarlı 316
Abdülkadir Geylânî 167
Abdülvehhab Efendi, sefîr, İran'da 182
Abdülvehhab veled-i Osman, Gence'de timarlı 329
Abdürrezzak Paşa 48
Acem 30, 33, 35, 36, 54, 62, 72, 99, 193
— hırsızları 190
— memleketi 30, 32, 33, 34, 35, 36
— sultanları 21, 187
— şahlığı 35, 36

— tüccarı 202
Acı Sapadan, karyesi Sir 348
Açıkbaş 109, 191
Adana 270, 271, 272, 286
Âdil Bey, Selmas beyi 11
Adliye Nezâreti 205, 206
Afgan 54
Afganistan 214
Agasi Han, Şamahı Hanı 82, 85, 93, 121, 125, 126, 136
Agasi oğulları 144
Aga Mehemmed Han, İran'da mütegallibe 169, 170
Ağaton Bey, Mısır'da, 225
Ağcakendi Balluca karyesi, Talış 310,
Ağcakendi Oğul karyesi, Talış 311
Ağçakale-i büzürk karyesi, Karakaya 327
Ağçakale-i küçük karyesi, Karakaya 327
Ağdaş karyesi, Esrik 325
Ahılkelek kal'ası 106, 109, 183, 185
Ahıncı karyesi, Ahıncı 326
Ahısha, 80, 155, 179, 183, 185, 190, 193, 195, 219
— halkı 183
— kal'ası 25, 26, 106, 109
— valisi 183
Ahmed, Gence'de tımar sâhibi 17
Ahmed, Miralay, Berdaa 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 348, 349
Ahmed Yüzbaşı, Karamanlu, Gence'de timarlı 307
Ahmed Allahverdi oğlu, Zengibasar'da 252
Ahmed Bey, Fethali Hanın muteberânından 107, 131
Ahmed Bey, Muş beyi 11
Ahmed bin Hasan, Gence'de mecrûh 42, 43
Ahmed Cevâd, Sadrıazam 213
Ahmed Efendi, Gence'de ulu cami hâtibi 308
Ahmed Han, Conketay hâkimi 161, 166
Ahmed Han, Hoy Hanı 81, 83, 94, 95, 97, 98, 101, 108, 111, 119, 121, 125, 126
Ahmed Han, Meraga Hanı 125, 137, 161
Ahmed İzzet, Muhâcirin Komisyonu Birinci Âzâsı 274
Ahmed İzzet, Sadrıazam 241
Ahmed Nazif, Maliye Nâzırı 270, 272, 273
Ahmed Paşa 28, 192
Ahmed Paşa, Diyârbekir valisi 24,
Ahmed Paşa, Erzurum valisi 72
Ahmed Paşa, Karaman eyâletine mutasarrıf 57
Ahmed Paşa, Sadâret nâibi 182
Ahmed Reşad, Maliye Nâzırı 264
Ahmed Rıza, Meclis-i Mebûsân Reisi 290
Ahmed Sultan, Conketay hâkiminin karındaşı 137

Ahmed veled-i Abdullah, Benderî, Gence'de timarlı 339
Ahmed veled-i Abdullah, Gence'de timarlı 314, 315, 351
Ahmed veled-i Abdülkadir, Gence'de timarlı 319, 332
Ahmed veled-i Ali, Ruscuk, Gence'de timarlı 338
Ahmed veled-i Bayram, Gence'de timarlı 315
Ahmed veled-i Durmuş, Kilis, Gence'de timarlı 331
Ahmed veled-i Ebubekir, Arapgir, Gence'de timarlı 331
Ahmed veled-i Ganem Mehmed, Ankara, Gence'de timarlı 300
Ahmed veled-i Hacı Ali, Gence'de timarlı 311
Ahmed veled-i Hacı Hasan, Mısırlı, Gence'de timarlı 326
Ahmed veled-i Halil, Antakya, Gence'de timarlı 325
Ahmed veled-i Hamza, Arapgir, Gence'de timarlı 342
Ahmed veled-i Hamza, Bafra, Gence'de timarlı 343
Ahmed veled-i Hamza, Gence'de timarlı 342
Ahmed veled-i Hasan, Engüri, Gence'de timarlı 304
Ahmed veled-i Hasan, Mısır, Gence'de timarlı 302
Ahmed veled-i Hasan, Teke, Gence'de timarlı 311
Ahmed veled-i Hüseyin, Gümüşhane, Gence'de timarlı 333
Ahmed veled-i Hüseyin, Kilis, Gence'de timarlı 323
Ahmed veled-i Hüseyin, Nişî, Gence'de timarlı 345
Ahmed veled-i İbrahim, Diyarbekir, Gence'de timarlı 305
Ahmed veled-i İsmail, Çemişgezek, Gence'de timarlı 339
Ahmed veled-i İsmail, Çorum, Gence'de timarlı 311
Ahmed veled-i Mahmud, Sivas, Gence'de timarlı 325
Ahmed veled-i Mehmed, Afgan, Gence'de timarlı 317
Ahmed veled-i Mehmed, Bosna, Gence'de timarlı 340
Ahmed veled-i Mehmed, Gence'de timarlı 334
Ahmed veled-i Mehmed, Karahisar, Gence'de timarlı 335
Ahmed veled-i Mehmed, Sivas, Gence'de timarlı 305, 325
Ahmed veled-i Mehmed, Tokad, Gence'de timarlı 313
Ahmed veled-i Mehmed, Yenicevardar, Gence'de timarlı 309
Ahmed veled-i Mustafa, Amasya, Gence'de timarlı 304
Ahmed veled-i Mustafa, Bafra, Gence'de timarlı 300
Ahmed veled-i Mustafa, Gence'de timarlı 318

Ahmed veled-i Mustafa, Ruha, Gence'de timarlı 302
Ahmed veled-i Osman, Arapgir, Gence'de timarlı 301, 306
Ahmed veled-i Osman, Engüri, Gence'de timarlı 303
Ahmed veled-i Osman, Gence'de timarlı 342
Ahmed veled-i Osman, Tokad, Gence'de timarlı 311
Ahmed veled-i Ömer, Diyarbekir, Gence'de timarlı 345
Ahmed veled-i Süleyman, Tercan, Gence'de timarlı 303
Ahmed veled-i Yakub, Gence'de timarlı 333
Ahmed veled-i Yusuf, Karahisar, Gence'de timarlı 313
Ahmed veled-i Yusuf, Sarıgöl, Gence'de timarlı 341
Ahmedâbâd, karyesi, Esrik, 330, 331
Ahşâbâd karyesi, İncerud 332
Ahşâbâd karyesi, Sir 345, 347
Akçadağ, Malatya 288
Akçakale çukuru 249
Akkilise karyesi, Zegem 326
Aksu mahalli, Şeki-Şamahı arasında 144
Aktaş, Şirvan'da 7
Akuşa kadısı 91, 125, 127, 137, 166
Akvanik karyesi, Hasansuyu 327
Alâaddin Bey, Siird beyinin karındaşı 12
Alabörk-i büzürk karyesi, Karakaya 322
Alaca, Kars'a yakın mahal 176
Alaçubuk karyesi, İncerud 342
Aleksander de Mancun, Moskof Çarının elçisi 31
Aleksandra, Tiflis hanının biraderi 177
Aleksiyef, Rus kumandan 237
Ali Ağa, Gence'de komutan, 42
Ali Bey, Urdula (?) hâkimi 7
Ali bin Ali, Gence'de mecrûh 42
Ali bin Hasan, Gence'de mecrûh 43, 44
Ali bin Mehmed, Gence'de mecrûh 43
Ali bin Ömer, Gence'de mecrûh 42
Ali bin Veli, Gence'de mecrûh, 43
Ali Bulağı mahalli, İran'da 265, 266
Ali Efendi, Şeki ve Şirvan ulemâsından 91, 131
Ali Humbaracı, Bosna Gence'de timarlı 309
Ali İmam veled-i Mehmed Efendi, Gence'de timarlı 312
Ali İskender Beğ, Dağıstan ümerâsından 81
Ali Kahraman oğlu, Zengibasar'da, 252
Ali Merdan veled-i Murad, Gence'de timarlı 350
Ali Murad Han, İran hanlarından, 96, 97, 104
Ali Paşa-zâde Mehmed, kapucubaşı 49
Ali Rıza, Harbiye Nâzırı 281, 284
Ali Sultan, Conketay hâkimlerinden 81, 137, 161, 164, 166

Ali veled-i Abdullah, Antakya, Gence'de timarlı 330
Ali veled-i Abdullah, Diyarbekir, Gence'de timarlı 327
Ali veled-i Abdullah, Gence'de timarlı 327, 336, 341
Ali veled-i Abdullah, Gürcî, Gence'de timarlı 306
Ali veled-i Abdurrahman, Maraş, Gence'de timarlı 326
Ali veled-i Ahmed, Bosna, Gence'de timarlı 344
Ali veled-i Ahmed, Gence'de timarlı 300, 309, 319, 337, 338
Ali veled-i Balı, Besni, Gence'de timarlı 331
Ali veled-i Davud, Karabağî, Gence'de timarlı 322
Ali veled-i Ebubekir, Gence'de timarlı 320
Ali veled-i Hacı Mehmed, Erzurum, Gence'de timarlı 328
Ali veled-i Hacı Yusuf, Gence, Gence'de timarlı 306
Ali veled-i Hacı, Karabağî, Gence'de timarlı 298
Ali veled-i Halil, Ereğli, Gence'de timarlı 322
Ali veled-i Halil, Harpurut, Gence'de timarlı 304
Ali veled-i Hasan, Ayntab, Gence'de timarlı 330
Ali veled-i Hasan, Harpu[ru]t, Gence'de timarlı 301
Ali veled-i Hasan, Köprü, Gence'de timarlı 312
Ali veled-i Hasan, Mihalıç, Gence'de timarlı 328
Ali veled-i Hasan, Oltu, Gence'de timarlı 324
Ali veled-i Hasan, Sivas, Gence'de timarlı 311, 322, 334
Ali veled-i Hasan, Üsküb, Gence'de timarlı 338
Ali veled-i Hüseyin, Çorum, Gence'de timarlı 311
Ali veled-i Hüseyin, Karabağî, Gence'de timarlı 315
Ali veled-i Hüseyin, Kastamonu, Gence'de timarlı 339
Ali veled-i Hüseyin, Ohri, Gence'de timarlı 305
Ali veled-i Hüseyin, Palu, Gence'de timarlı 347
Ali veled-i Hüseyin, Sivas, Gence'de timarlı 310
Ali veled-i İbrahim, Ohri, Gence'de timarlı 308
Ali veled-i İsmail, Tokad, Gence'de timarlı 344
Ali veled-i Mehmed, Bursa, Gence'de timarlı 337
Ali veled-i Mehmed, Diyarbekir, Gence'de timarlı 310, 331
Ali veled-i Mehmed, Erciş, Gence'de timarlı 306
Ali veled-i Mehmed, Karabağî, Gence'de timarlı 351
Ali veled-i Murad, Gence'de timarlı 350

Ali veled-i Mustafa Bosnevî, Gence'de timarlı 350
Ali veled-i Mustafa, Divriği, Gence'de timarlı 308
Ali veled-i Mustafa, Diyarbekir, Gence'de timarlı 326
Ali veled-i Mustafa, Engüri, Gence'de timarlı 339
Ali veled-i Mustafa, Erzurum, Gence'de timarlı 314
Ali veled-i Mustafa, Harpurut, Gence'de timarlı 330
Ali veled-i Mustafa, Kırşehir, Gence'de timarlı 310
Ali veled-i Mustafa, Sivas, Gence'de timarlı 328
Ali veled-i Osman, Eskizağra, Gence'de timarlı 311
Ali veled-i Osman, Filibe, Gence'de timarlı 308
Ali veled-i Ömer, Bosna, Gence'de timarlı 311
Ali veled-i Ömer, Gence'de timarlı 342
Ali veled-i Ömer, Harpurut, Gence'de timarlı 304
Ali veled-i Salih, Karabağî, Gence'de timarlı 351
Ali veled-i Süleyman, Gence'de timarlı 332
Ali veled-i Süleyman, İstanbul, Gence'de timarlı 332
Ali veled-i Süleyman, Sofya, Gence'de timarlı 317
Ali veled-i Şefi‘, Karabağî, Gence'de timarlı 350
Ali veled-i Veli, Bozok, Gence'de timarlı 311
Ali veled-i Yusuf, Kütahya, Gence'de timarlı 310
Ali, Başdefterdar 53
Ali, Çorum sancağı mutasarrıfı 24
Ali, Gence Defterdarı 16
Ali, Gence defterdarı 20
Ali, Gence muhâfızı 55, 65
Ali, kapucular kethüdâsı 74
Ali, Saray-ı Atîk teberdârlar kethüdâsı 39
Âlî, Defterhane kâtibi 51, 52
Alibeylü, karyesi, Tavus 324
Alican, karyesi, Hasansuyu 323
Allahuekber dağı 249
Allahverdi, Karabağ muhâcirlerinden 265
Almalı, karyesi, Ahıncı 325
Alman/lar 234, 241, 245, 353
— konsolatoları 245
— muhâcirleri 255
Almanya 236
Alpavud, karyesi, Berdaa 335
Altıncı Ordu Müfettişliği 201
Amasya 166
Amme, Vis Amiral 247, 248
Amrudlu karyesi, Tavus 324
Anadolu 198, 213, 214
— cebhesi 234
Ananur dağı, Kafkasya'da,107, 108, 149, 151
Anapa 166
Anderay beyleri, Dağıstan ümerâsından 81, 166

Anglo-Armenian Gazette, Ermeni gazetesi 210
Antranik, Ermeni çeteci 241
Ara, Ermeni gazetesi 210
Arab sultanları 21, 187
Arablı karyesi, Şamkor 306
Arak [Terek] nehri, 154
Arakhan karyesi, Zegem-i ulyâ 326
Aram karyesi, Tavus 327
Arab Ali, Gence'de timarlı 317
Ararat dağı 213, 214
Aras nehri 32, 169, 183, 184, 193, 212, 213, 214, 252
Arasbar nahiyesi, Bergüşad 350, 351
Arguvan nahiyesi, Keban 290
Aristakis, Karabağlı Ermeni 220
Armenia, Ermeni gazetesi 208, 209, 210
Armeno Armania gazetesi 210
Arpaçay 176
Arsin, Üsküdarlı, Deyrek manastırı râhibi 209
Arslan Han, İbrahim oğlu, Karabağ muhâcirlerinden 265
Arslan, Karabağ muhâcirlerinden 266
Arslan, Mehmed oğlu Karabağ muhâcirlerinden 265
Arslanşah karyesi, Sir 345, 346, 349
Artanos karyesi, Kürekbasan 297
Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye, 183, 185, 190
Asım veled-i Hasan, Diyarbekir, Gence'de timarlı 313
Âsitâne 6, 10, 15, 30, 31, 36, 45, 64, 115, 131, 156
Askeri Demiryolları ve Limanlar Müdiriyet-i Umumiyesi 239
Âsûrî 242
Aşağıbahtılı karyesi, Zengibasar 251
Aşimof, Kazak yüzbaşısı 199
Atabey karyesi, Zegem-i süflâ 328
Avakşah karyesi, Şamkor 305
Avan, İsyancı Ermeni 48
Avrupa 230
— hükümetleri 235
— şehirleri 210
Avusturya 236
— Erkân-ı Harbiye-i Umumiyesi 237
— esirleri, 238
Aylat Kazağı 179
Ayuderesi karyesi, Şamkor 313
Ayvad Bey, Makü beyi 12
Azadkendi karyesi, Kürek 309
Azerbaycan, 20, 34, 83, 87, 89, 90, 101, 104, 111, 112, 113, 121, 124, 131, 135, 142, 146, 147, 148, 158, 169, 172, 173, 177, 182, 207, 208, 210, 213, 214, 230, 231, 232, 242, 243, 246, 247, 255
— ahalisi 101
— askerleri 153
— Dersaâdet Mümessil-i Siyâsiliği 255
— Ermenileri, 207
— hanları, 81, 82, 83, 89, 91, 97, 100, 108, 111, 112,

113, 117, 119, 121, 122, 123, 124, 126, 131, 133, 143, 153, 157, 160, 161, 163, 176, 179
— hududu 87, 124, 232
— hükümeti 231, 239, 254
— İranı 242, 243, 244
— İslâm ordusu 241
— kârgüzârı 211
— pulu 252
— uzemâsı 122
Azerbaycanlı üserâ, 255
Azerbaycanlılar 249
Azgur kal‘ası 25, 26, 106, 109

B

Baba Han serdarı, 172, 173, 174
Baba veled-i Gürz Ali, Gence'de timarlı 326
Babacan karyesi, Zegem-i ulyâ 326
Bâb-ı Âlî 277
Bağbalı karyesi, Sir 344
Bağdad 61, 197, 202, 243, 291
— mevleviyeti 137
— valisi 196, 197
— vilâyeti 202
Bağdasar, Düyûn-ı Umumiye görevlisi 204
Bahasay beyi, Dağıstan ümerâsından 81
Bahşik karyesi, Gencebasan 301, 302
Bahtılı karyesi, Zengibasar 251
Bakü 6, 30, 95, 184, 236, 254, 353, 354
— kal‘ası 30
— -Culfa demiryolu 249
Balagan, Gence'de 69
Balağay karyesi, Arasbar 350
Balıkcı karyesi, Şamkor 305
Balıklı mevzii, Karabağ'da 16
Balluca karyesi, Şamkor 313
Bariklü (Eleklü) karyesi, Kürekbasan 314
Barut Ali oğlu Mehmed, Zengibasar'da 251
Basra 101
— körfezi 213, 214, 215
Başmuhâsebe 51, 115, 117
Battal Hüseyin Paşa, Anapa ve Soğucak seraskeri 166, 168
Batum 234, 269, 353, 354
— Muâhedesi 241
— Şehbenderliği, 210, 268, 269
Bayabey, İrakli Hanın zabiti 79
Bayad karyesi, Berdaa 337, 338, 339
Bayan-ı Süflâ karyesi, Gencebasan 313
Bayatpazarı 69
Bayburdî Hüseyin Ağa, Gence'de komutan 44
Bayezid, 94, 97, 98, 99, 100, 101, 103, 195, 199, 200, 203, 204, 205, 206, 219
— ahalisi 99, 101, 102
— Ermeni murahhasası 205, 206
— karyeleri 102
— mutasarrıfı 94, 99, 100, 113, 180

Bayezid veled-i Ahmed, Tulhal, Gence'de timarlı 321
Bayhuş karyesi, Kürek 308
Bayram veled-i Mustafa, Bosna, Gence'de timarlı 340
Bedros karyesi, Karakaya 327
Bekir veled-i Yusuf, Ankara, Gence'de timarlı 330
Belbas aşîreti, Rumiye 104
Belucistan 214
Berdaa 17, 34, 65, 316, 332, 352
Bergüşad 60, 65, 326, 350, 349, 350, 351, 352
— ahalisi 48
Berlin 245
Bern sefîri 247
Besarabya 237, 238
Beşir-zâde Abdullah Bey, Piyade binbaşı 78
Beyarslan karyesi, Zegem-i ulyâ 326
Beyoğlu 225
Beyzâdeyâ (?) 251
Bırados Beyi 11
Biçek, general 249
Biçenek karyesi, Ahıncı 326
Bilegird karyesi, Gencebasan 309
Bilercan karyesi, Berdaa 332
Bilvan karyesi, Halhana 316
Bitlis Ermenileri 211
Bitlis, 223, 248, 249, 261, 275, 286
Bolar, Zengibasar'da 252
Bolşevik/ler 236, 237, 238, 254
— hükümeti 235, 236, 237, 238
— kıta‘âtı 236, 237
— prensipleri 238
— rü’esâsı, 254
Bolulu Ali Ağa, Yüzbaşı 79
Borçalı mıntıkası 241
Boşnak Ahmed, Gence'de timarlı 320
Boyabadî Mehmed Ağa, Silahdar ocağı yüzbaşısı 79
Boyacı Hacı Mehemmed hanesi, Gence'de 56
Boyakcı karyesi, Hasansuyu 321
Bozcalı Murtaza Kulı Han, İrakli Han'dan kaçan 79
Bozdoğan karyesi, Kürekbasan, 312
Börkhava karyesi, Karakaya 322
Bulanık-ı süflâ karyesi, Halhana 316
Bulgaristan 210
Burut karyesi, Şamkor 314

C

Caf, Iğdır civarında, 196, 197
Cafer Ağa, İran'da eşkiya 266
Cafer Bey, Bırados beğlerinden 11
Cafer Han, Humanezli Ağa Han oğlu 96, 265, 266
Cafer Kulı Han 176
Cafer Paşa, Vezir, Şirvan eyâletine mutasarrıf 5, 6, 8, 9, 10, 12, 17, 18, 22
Cafer veled-i İbrahim, Diyarbekir, Gence'de timarlı 330
Cafer veled-i Mehmed ve Ali, Gence'de timarlı 314
Cafer veled-i Mehmed, Arapgir, Gence'de timarlı 313

Cagir karyesi, Zegem-i süflâ 330
Canik 166
Car ve Tale taifesi 57
Cebrail, Gence'de 260, 261, 262
Cengiz sultanları 123
Cenûb Kazakları 234
Cevanşir sancağı 226
Cevnik karyesi, Karakaya, 330

Ç

Çadırcı karyesi, Şamkor, 305
Çalık İbrahim veled-i Mustafa, Diyarbekir, Gence'de timarlı 342
Çalık İbrahim, Gence'de timarlı 348
Çanakcı karyesi, Kürekbasan 313
Çanakcı karyesi, Sungurâbâd 303
Çanakcı karyesi, Zegem-i süflâ 331
Çarıkcı karyesi, Talış 311
Çavdar karyesi, Gence 314
Çay Derebeylü karyesi, Sungurâbâd 303, 304
Çaylu Karamanlu karyesi, Şamkor 307
Çeçenler, 147, 190, 235, 354
Çehrik Kaymakamlığı 279, 280
Çelebi Efendi, Kapu kethüdâsı 105
Çeli, Şirvan'da 7
Çenberek karyesi, Karakaya 327
Çenid karyesi, Şamkorbasan 313
Çerağ Bermeki, Şirvan'da 7
Çerkes/ler 87, 90, 151, 235
— kabileleri 166
— süvarileri 197
Çerkesistan 354
Çıldır, 72, 137, 141, 143, 163
— beylerbeyisi 26
— seraskerliği 163
— valisi 85, 87, 93, 100, 112, 113, 122, 140, 143, 146, 147, 148, 150, 151, 152, 162, 163, 178
Çınar karyesi, Ahıncı 324, 325
Çınar karyesi, Tavus 326
Çırak Berberyan, Mısır'da 225
Çift karyesi, Ahıncı 325
Çilebörd 60
Çilingiryan, Erzurumlu, Tebriz Mektebi Müfettiş-i Umumîsi, 208, 209
Çim mahalli, Ananur, 107
Çoban el-meşhur Karahanlu karyesi, Arasbar, 351
Çolak Mahmud Ağa, Gence'de komutan, 43
Çors 34, 98
Çortik karyesi, Berdaa 332
Çorumlu Mehmed Ağa, Gence'de komutan 43
Çukurtala karyesi, Esrik 326

D

Dağıstan 81, 82, 108, 121, 131, 135, 142, 143, 144, 147, 148, 158, 166, 167, 176, 178, 188, 235, 289, 290, 291, 353, 354
— askerleri 131, 143, 144, 166, 178
— hanları 83, 87, 89, 122, 123, 124, 126, 131, 133, 139, 142, 143, 147, 148, 157, 160, 161, 163, 167

— muhâcirleri 263, 264, 267, 272, 274, 283, 290
— Müslümanları 235
— ordusu 179
— sekenesi 121, 134
— uzemâsı 122
— ümerası 26
Dağkendi karyesi, Hasansuyu 321
Dahiliye Nezâreti, 203, 219, 220, 256, 270, 275, 278, 279, 281, 284, 285, 286, 288, 289, 290, 291
Damad İbrahim Paşa 30
Darbhane-i Âmire 127
Dar-ı Alagez 249
Darılık karyesi, Karakaya 327
Davud Bey, İrakli Hanın damadı 90
Davud veled-i Halil, Oltu, Gence'de timarlı 306
Davud, Cafer Hanın hizmetkârı 265
Davud, Gence beylerbeyisi 13, 18
Davud, Lezgi hanı 31
Defterhane-i Âmire, 46, 47, 49, 50, 51, 53
Deliktaş karyesi, Zegem-i ulyâ 330
Demirkapu 6, 97
Demokrat Fırkası, İran'da 243
Deraliyye 82, 91, 97, 98, 111, 114, 115, 117, 121, 131, 141, 156, 157, 159, 167, 180, 190
Derbend 30, 32, 92, 145
— hâkimi 162
— iskelesi 82
— kal‘ası 30, 32
Dersaâdet 41, 62, 63, 65, 74, 101, 166, 180, 195, 239, 254, 255, 291
— Ermeni Patriği 210
Derviş Mehmed, Dağıstan'a gönderilen teşrifâtçı 26
Derviş veled-i Mustafa, Ahısha, Gence'de timarlı 306
Deşt, Gilan muzâfâtından 95
Deyrek 231
— Kilisesi 210
Dikran Bağdasar, Düyûn-ı Umumiye muhâsebe kâtiblerinden 204
Dilcik karyesi, Salâr 333
Dinlicek karyesi, Sir 344, 345
Divân kitâbeti 68
Divân-ı Hümâyûn 53
Divriğili Hüseyin Ağa, Gence'de komutan 43
Diyadin Beyi 12
Diyarbekir, 259, 260, 261, 262, 275, 277
— İdare Meclisi, 275
Diyonik 234
— istasyonu 234
Dizak, Karadağ hududuna yakın mahal 48
Dokuzuncu Ordu 240, 241, 245, 248
Dolos karyesi, Tavus 331
Don havalisi, 235, 237
Donaburg 234
Dudu Hanım, Karabağ valisi İbrahim Paşa'nın kızı 186, 187

Durahan veled-i Ali, Gence'de timarlı 320
Durmuş Hasan, Defterhane kâtibi 51
Düdenk karyesi, Sir 347
Düdükyan Artin, Bitlisli, Eleşkird Ermeni Mektebi Muallimi 203
Düvel-i Mu'telife 247
Düzyurd karyesi, Şamkor 309

E

Ebubekir veled-i Mehmed, Trabzon, Gence'de timarlı 345
Ebubekir veled-i Veli, Kilis, Gence'de timarlı 323
Ebûbekir, Darbhane emini 66
Ebu'l-Ferecâbâd, karyesi, Sir 345
Ebulfettah, Tebriz'de 194
Eçmiyazin, 207
— katagikosu 210, 219
Eğrice karyesi, Berdaa 338
Eğrice karyesi, Salâr 333
Ejderhan 97
Ekber Kerbelâî İbrahim oğlu, Zengibasar'da 252
Elbruz dağı 91, 143
Elburz-döven topları 184
Elenendorf, Gence'de 255
Eleşkird 204
— Ermeni Mektebi 203
— Ermenileri 203
Eleşkird karyesi, Kürek 308
El-Hâseki, Avar hâkiminin âdemlerinden 131
Elizabethpol [Gence] 227, 228, 229, 268
— ahalisi 269
Elmas Mirzâ, İrakli Hanın oğlu 90
Emced Han, Şah tarafından mansûb, Tebriz'de 61
Emil Hıristiyan oğlu Hümel, Kuban Kazak bölüğünde asker, 255
Emin Sultan, Nasıruddin Şah'ın sadrıazamı 201
Eminâbâd karyesi, İncerud 342
Eminâbad karyesi, Salâr 333
Emir Ali veled-i Ahmed, Halhana, Gence'de timarlı 330
Emir Arslan Han, Rumiye'de, Gence'de timarlı 104
Emir Arslan veled-i Murad, Gence'de timarlı 351
Emir Arslan, Gence'de timarlı 351
Emir Hamza Hanzâde Ali Bey, Gence'de timarlı 121
Emir Hayr karyesi, Karakaya 329
Emir Mehemmed, Azerbaycan'da muhbir 147
Emir Salih karyesi, Gencebasan 300
Emir Seyyid Osman Efendi, Gence'ye gönderilen mübâşir 64
Enbanyan karyesi, Sir 347, 348
Enderûn-ı Hümâyûn Hazinesi 39
Enzeli 243
Erdebil 6, 10, 33, 34, 95, 119
Erdelân 34
Erdeviker kal'ası 25
Erhimandirit Korpik, Taşnaksutyun fırkası mensubu 228
Eriş 72

Erivan 34, 183, 241, 250, 253, 353, 354
— kal'ası 87, 89, 121
Erkân-ı Harbiye-i Umumiye 214, 281
Ermemişlü-yi ulyâ ve süflâ karyesi, Halhana 316, 317
Ermeni ağniyâsı 226
Ermeni/ler 48, 198, 200, 203, 205, 206, 208, 210, 211, 215, 216, 217, 218, 220, 221, 222, 223, 224, 227, 230, 231, 232, 234, 235, 236, 241, 242, 243, 244, 248, 249, 250, 251, 252
— ahali 208
— aile 184
— âmâli 235
— askerleri 251
— eşkıyası 48
— fedâileri 222, 223, 224
— fesadı 207, 211, 216, 217, 218, 219, 220, 232
— fikirleri 230
— gazeteleri 230, 235
— gönüllüleri 235
— hükümeti 251
— kilisesi 227
— komiteleri 224
— mahalleleri 221
— mektebleri 209, 230
— mezâlimi 250
— murahhasası 204
— ordusu 235
— Patrikliği 205, 206
— pulu 252
— rüesâsı 220
— şerirleri 230, 231, 232
— zâbitân ve efrâdı 242
Ermenice 230
Ermenistan 234, 235
Ermişlü karyesi, Zegem-i ulyâ 328, 329
Erudan, 7
Erzeni karyesi, Şamkor 304
Erzincan 203, 249
— Mutasarrıflığı, 248
Erzurum, 5, 23, 24, 63, 72, 99, 143, 155, 164, 191, 195, 197, 200, 203, 204, 205, 206, 209, 219, 222, 223, 224, 248, 249, 270
— hâdisesi 209
— tüccarı 76, 77
— valisi 40, 51, 83, 98, 100, 101, 140, 156, 162, 163, 180
— Vilâyet İdare Meclisi 204
Esbekürk karyesi, Gencebasan'da 298
Esci Hanzâde Ali Beğ, Dağıstan ümerâsından, 81
Esrik karyesi, Esrik 326
Esterâbâd 30
Eşpinihter, Rus kumandan 180
Evlâd-ı Kasım karyesi, Gencebasan 302, 303
Eyüb Bey, Ispayrıd beyi 11
Eyüb veled-i Ahmed, Harpurut, Gence'de timarlı 299
Eyyüb Kethüdâ Bey, Gence'de timarlı 326
Eyyüb veled-i Ömer, Gence'de timarlı 301

Eyyüblü-yi ulyâ ve süflâ karyesi, Halhana 317

F

Farfar Çemeni, Merend'e yakın mahal 119
Fârisân levendâtı 60
Fars beldeleri 169
Faş 79
— kal‘ası 106
Fazılkendi karyesi, Gencebasan 302
Fazl Ali veled-i Hüsrev, Karabağî, Gence'de timarlı 299
Feodosia, Kırım'da 236
Ferâmuz veled-i Hüseyin, Gence, Gence'de timarlı 346
Ferhad Paşa, Vezir, serdar, 5, 7, 9, 20
Ferruh Bey, İran'da 194
Ferzendin, Şah'ın Gürcistan, Dağıstan ve Şirvan komutanı, 176
Fethali Han, Kuba ve Derbend Hanı 82, 83, 95, 97, 106, 108, 118, 119, 121, 126, 129, 131, 133, 140, 144, 145, 146, 152, 161, 179
Fethali Han, Bergüşad hâkimi 48, 352
Fethiye karyesi, Mamutetülaziz 272, 273, 278, 287, 288, 289, 290, 292, 293
Fevzi, Tiflis konsolosu 229
Feyzullah veled-i İbrahim, Palu, Gence'de timarlı 344
Filibe 225
Finlandiya 237, 238
Firûz veled-i Mehmed, Afgan, Gence'de timarlı 318
France padişahı 31, 32
Fransızlar 199

G

Galip Paşa, 194, 195
Gazi Kumuk Han 166
Gazi Mehmed veled-i Süleyman, Afgan, Gence'de timarlı 319
Gence 7, 9, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 60, 61, 64, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 74, 76, 77, 91, 152, 181, 183, 190, 219, 221, 222, 223, 224, 226, 254, 255, 260, 261, 262, 297, 316, 332, 351, 352, 353, 354
— ahalisi 15, 90, 132
— askeri 22
— beylerbeyisi 16, 19
— darbhanesi, 66
— divânı 65, 305
— hanı 104, 129, 176
— hazinesi 56, 60
— kadısı ve müftisi 71
— kal‘ası 14, 22, 28, 57, 59, 62, 63, 74, 90, 132
— mecrûhâtları 44
— miralayı 305, 329, 349
— muhâcirleri 259
— muhâfazası 26, 57
— muhâfızı 65

— muhârebesi 44
— muharriri 53
— mutasarrıfları 17
—Gence seraskeri 52
Gence karyesi, Gencebasan 302
Genç Ali Paşa 48, 56, 59, 61, 63, 65, 67, 69, 70, 71, 72, 74, 301, 308, 321, 329, 332, 333, 334, 335, 339, 346, 349, 350
Gerâne karyesi, Berdaa 334, 346, 347
Gerus, Azerbaycan'da 249
Gevabelban sancağı 191
Gilan 30, 97
Giray karyesi, Berdaa 332
Girdegân karyesi, Berdaa 339
Giridli Mehmed, Gence'de timarlı 335
Göceni karyesi, Berdaa 332
Gök karyesi, Esrik 331
Gökboğa karyesi, Berdaa 339
Gökboğa karyesi, İncerud 342
Gökçe beyleri 16
Gökçe cânibi 16
Gökkilise karyesi, Hasansuyu 331
Göle muteberânı 249
Gölegir karyesi, Esrik 331
Gölegir karyesi, Şamkor 299
Gölkaryesi, Hasansuyu 321
Görgi, İrakli Hanın büyük oğlu, 172, 173, 174
Görgin Mirzâ, Hoy Hanının muteberânından, 95
Göriye Açıkbaş'da, 191
Grozni 234
Gül Mehmed oğlu Kerbelâî Haydar, Zengibasar'da 251
Gümrü 249
Günban karyesi, Sir 344
Güneş karyesi, Hasansuyu 327
Gürcistan, 14, 20, 29, 33, 80, 151, 152, 169, 176, 177, 184, 185
— ahalisi 191
Gürcî-zâde İbrahim Ağa, 78, kendisine hilat kürk verilen, 78
Gürcü gönüllüleri 235
Gürcü kıta‘âtı 235
Gürcüler 54, 152, 191, 235, 236, 241, 354
Gürdilek karyesi, Şamkor 297
Güremâl, karyesi, İncerud, 340, 341
Gürler, karyesi Gencebasan, 300, 301, 304, 305
Güzeldere karyesi, Karakaya 322

H

Habeşistan 199
Hâbil, 169
Hacı Abdülkadir Bey, Şeki Hanı Hüseyin Hanın amcası 95
Hacı Ağa, Penâh-oğlu İbrahim Hanın adamı 79
Hacı Ahmed Han, Conketay hâkimlerinden 78, 164
Hacı Ahmed veled-i Abdullah, Karabağî, Gence'de timarlı 312
Hacı Ahmed veled-i Abdülkadir, İlbasan, Gence'de timarlı 302

Hacı Ahmed veled-i Murtaza, Ohri, Gence'de timarlı 303
Hacı Ali veled-i Hüseyin, Harpurut, Gence 322
Hacı Ali veled-i Mustafa, Köprü, Gence 338
Hacı Bulak karyesi, Gencebasan 313
Hacı Çelebi, Şeki ve Şirvan hâkimi 77
Hacı Durmuş karyesi, Kürekbasan, 308
Hacı Giray Paşa, Faş'ta görevli 79, 80
Hacı Halid veled-i Cuma, Birecik, Gence'de timarlı 327
Hacı Hasan veled-i Ömer, İlbasan, Gence'de timarlı 340
Hacı Hüseyin veled-i Ahmed, Edirne, Gence'de timarlı 303
Hacı Hüseyin veled-i Ahmed, Gence'de timarlı 346
Hacı Hüseyin veled-i Ali, Gence'de timarlı 311
Hacı Hüseyinlü karyesi, Gencebasan 299
Hacı İbrahim oğlu Hasan, Zengibasar'da 251
Hacı İbrahim veled-i Mahmud, Gence'de timarlı 346
Hacı İhtiyâr veled-i Mirzâ, Gence'de timarlı 319
Hacı İnayet veled-i İbrahim, Afgan, Gence'de timarlı 318
Hacı İsmail Ağa, kapucubaşı 142, 150
Hacı İsmail veled-i İbrahim, İstanbul, Gence'de timarlı 300
Hacı İsmail veled-i Mehmed, Arapgir, Gence'de timarlı 304
Hacı İsmail veled-i Mehmed, Yanbolu, Gence'de timarlı 310
Hacı İsmail veled-i Yusuf, Afgan, Gence'de timarlı 318
Hacı Kasım oğlu, Gence'de Maliye defterdârı 21
Hacı Kasım veled-i Hüdaverdi, Karabağî, Gence'de timarlı 322
Hacı Mehmed veled-i Ali, Pilevne, Gence'de timarlı 340
Hacı Mehmed veled-i Bekir, Palu, Gence'de timarlı 333
Hacı Mehmed veled-i Hasan, Kemah, Gence'de timarlı 301
Hacı Mehmed veled-i İbrahim, Âsitâ[ne], Gence'de timarlı 340
Hacı Mehmed veled-i İbrahim, Bozok, Gence'de timarlı 335
Hacı Mehmed veled-i İsmail, Tımışvar, Gence'de timarlı 336
Hacı Mehmed, Afgan, Gence'de timarlı 318
Hacı Mirzâ Aka Billurî, Hoy hâkimi 245
Hacı Muradlu karyesi, Gence 307, 308
Hacı Murad-zâde Hasan, Gence'de timarlı 312

Hacı Musa veled-i İbrahim, Gence'de timarlı 319
Hacı Mustafa Ağa, Gence'de komutan 43
Hacı Mustafa veled-i Abdullah, Rumeli, Gence'de timarlı 348
Hacı Mustafa veled-i Hasan, Arapgir, Gence'de timarlı 301
Hacı Osman veled-i Halil, Besni, Gence'de timarlı 302
Hacı Rufeka veled-i Ali, Gence'de timarlı 319
Hacı Salihlü karyesi, Kürekbasan'da 315
Hacı veled-i Mehdî, Karabağî, Gence'de timarlı 350
Hacı Zeynel Ağa, Revan Hanı Mehmed Hanın eşikağası 170
Hacıalili Tahmasb, Gence'de timarlı 319
Hacıbulak karyesi, Hasansuyu 320
Hacıcî-i Lek karyesi, Sir 347
Hacıilyas köyü, Zengibasar 251
Hacıkendi karyesi, Kürekbasan 314
Haçin 149
— ahalisi 151
Hâdise karyesi, Sungurâbâd 304
Hahom karyesi, Hasansuyu 323
Hâkim Akay, Rumiyeli 244
Hakkari 203, 279, 280, 281
Hakkari hâkimi 12
Hakkari mutasarrıfı 203
Hakkı Paşa, Çıldır valisi, 189, 192
Halhana, 60, 65, 69, 70, 316, 352
Halid Bey, Seplek beyi 12
Halifelü karyesi, Talış 316
Halil Bey, Dağıstan hâkimlerinden, 7
Halil bin Ali, Gence'de mecrûh 43
Halil Efendi, Çıldır valisinin Dağıstan'a gönderdiği ulemâdan, 81, 84, 85
Halil Paşa, Faş muhâfızı, 106, 109, 254
Halil veled-i Abbas, Ayntab, Gence'de timarlı 317
Halil veled-i Feyzullah, Sivas, Gence'de timarlı 310
Halil veled-i İbrahim, Arapgir, Gence'de timarlı 325
Halil veled-i İbrahim, Karahisar, Gence'de timarlı 349
Halil veled-i Mehmed, Boğazkesen, Gence'de timarlı 299
Halil veled-i Mustafa, Ayntab, Gence'de timarlı 305
Halil veled-i Nasuh, Sivas, Gence'de timarlı 312
Halil veled-i Veli, Divriği, Gence'de timarlı 342
Halil veled-i Zülfikar, Adana, Gence'de timarlı 310
Halil, Gence muhâfazasında 297
Haltas mezraası, Zegem-i ulyâ 329
Hamidiye karyesi, Keban 278, 287, 288, 289
Hamidiye kazası, Adana 271, 272
Hamza veled-i Murtaza, Gence'de timarlı 336
Hanargı karyesi, Arasbar 350
Hanargı, Gence'de 69
Hangâh karyesi, Gence 53

Hangâhbaba karyesi, Gence, 17
Hangâh-ı Abbas karyesi, Sir, 343, 344
Hangölü mezraası, Gencebasan 314
Hano 191
Hano Mehmed oğlu, Zengibasar'da 252
Harbiye Nezâreti 233, 239, 248, 249, 279, 280, 281, 284, 285
— Üserâ Müfettişliği 255
Haremeyn-i Şerifeyn 169, 187
Harhabud karyesi, Talış 311
Hâriciye Nezâreti, 199, 200, 205, 213, 216, 218, 220, 221, 223, 226, 227, 240, 242, 247, 250, 255, 266, 267, 268, 269, 281, 284
Hartos kal'ası 25, 26, 106, 109
Harun karyesi, Berdaa 339
Hasan Ağa, Gence'de komutan 43
Hasan Ağa, İran sefîri 180
Hasan Ali Beğ, Eşikağası 102, 103
Hasan Bey, Aralık beyi 12
Hasan Bey, Hizan beyi 10
Hasan bin Hüseyin, Gence'de mecrûh 42
Hasan oğlu Nebî, Zengibasar'da 251
Hasan Paşa, vezir, Şirvan'da 18
Hasan veled-i Abdullah, Amasya, Gence'de timarlı 312
Hasan veled-i Abdullah, Babadağ, Gence'de timarlı 335
Hasan veled-i Abdullah, Diyarbekir, Gence'de timarlı 313
Hasan veled-i Abdullah, Gümüşhane, Gence'de timarlı 334
Hasan veled-i Abdullah, Kilis, Gence'de timarlı 326
Hasan veled-i Abdullah, Taşlucalı, Gence'de timarlı 298
Hasan veled-i Ahmed, Amasya, Gence'de timarlı 344, 345
Hasan veled-i Ahmed, Divriği, Gence'de timarlı 313
Hasan veled-i Ahmed, Diyarbekir, Gence'de timarlı 304
Hasan veled-i Ahmed, Rusçuk, Gence'de timarlı 344
Hasan veled-i Ahmed, Selanik, Gence'de timarlı 313
Hasan veled-i Ali, Lofca, Gence'de timarlı 334
Hasan veled-i Ali, Tımışvar, Gence'de timarlı 324
Hasan veled-i Ebubekir, Gence'de timarlı 348
Hasan veled-i Hacı Osman, Besni, Gence'de timarlı 308
Hasan veled-i Hüseyin, Birecik, Gence'de timarlı 327
Hasan veled-i Hüseyin, Diyarbekir, Gence'de timarlı 313
Hasan veled-i Hüseyin, İlbasan, Gence'de timarlı 341
Hasan veled-i İbrahim, Kütahya, Gence'de timarlı 331
Hasan veled-i Kartal, Gölikesre, Gence'de timarlı 325

Hasan veled-i Mahmud, İstronca, Gence'de timarlı 303
Hasan veled-i Mehmed, Karabağî, Gence'de timarlı 351
Hasan veled-i Mehmed, Sivas, Gence'de timarlı 330
Hasan veled-i Mehmed, Sivas, Gence'de timarlı 345
Hasan veled-i Mehmed, Yenice-i Vardar, Gence'de timarlı 313
Hasan veled-i Mehmedyar, Gence'de timarlı 305
Hasan veled-i Murtaza, Gence'de timarlı 343
Hasan veled-i Osman, Harpurut, Gence'de timarlı 346
Hasan veled-i Ömer, Tosya, Gence'de timarlı 338
Hasan veled-i Selim, Bosna, Gence'de timarlı 348
Hasan veled-i Selim, Gence'de timarlı 350
Hasan veled-i Şabân, Diyarbekir, Gence'de timarlı 327
Hasan veled-i Veli, Çemişgezek, Gence'de timarlı 301
Hasan veled-i Yahya, Diyarbekir, Gence'de timarlı 315
Hasan veled-i Yusuf, Bosna, Gence'de timarlı 299
Hasan veled-i Yusuf, İçil, Gence'de timarlı 306
Hasanâbad karyesi, Salâr 333
Hasancân veled-i Hüseyin, Gülânî, Gence'de timarlı 328
Haso, Şeytan Canko'nun oğlu, İran'da eşkiya 265, 266
Hastab (Balluca) karyesi, Gencebasan 301
Hatunâbâd karyesi, Berdaa 338, 339
Hayk gazetesi 210
Hayret Efendi, Abbas Mirzâ'nın sefîri 183
Hazar denizi 30, 31, 32, 33, 34, 35, 82, 247
Hazaryan fesad-hanesi 211
Hazaryan, Ermeni muallim 209
Hazine-i Âmire 16, 117, 118, 264, 291
Heftevan, Selmas'da 210
Hekim Ali veled-i Dursun Ali, Gence'de timarlı 326
Helsingbor[g] 238
Hemedan 34, 58, 96, 243
Hendezân karyesi, Karakaya 320
Hey’et-i Tahkikiye 225
Heyet-i Hesabiye Mümeyyizliği 276
Hınçak Ermeni gazetesi, 208, 210
Hıratkethüdâ karyesi, Karakaya 322
Hıristiyan devletler 181
Himmet veled-i Cuma, Adana, Gence'de timarlı 326
Hindistan 213, 214
Hodrik karyesi, Şamkor 306
Horasan 10, 214
Horhoryan Horan, Erzincanlı 203
Horhun karyesi, Sungurâbâd 304
Horoslu karyesi, Berdaa 336, 337
Hoşâm karyesi, Esrik 325

Hovannes karyesi, Şamkor 313
Hoy 34, 98, 104, 119, 146, 176, 193, 194, 212, 213, 214, 231, 242, 279, 280, 281, 284, 285
— başşehbenderliği 267
— hanı, 81, 94, 98, 137
— hududu 97
— kal‘ası, 95
Hudâbende Şah 9
Hudud-ı Hakanî Kumandanlığı 224
Hüdâdâd Han, Tebriz hanı, 114, 119, 125, 127, 137, 161
Hüseyin, Bosnevî, Gence'de timarlı 304, 350
Hüseyin, Cafer Hanın hizmetkârı 265
Hüseyin Ali Bey, Revan Hanının eşikağası 98
Hüseyin Ali Han, Revan Hanı, 79, 95, 98, 101
Hüseyin bey, Sündüs beyi Mîr-paşa karındaşı, 12
Hüseyin Bey, Şah'ın sefîri 176
Hüseyin bin Davud, Gence'de mecrûh 43
Hüseyin bin Mehmed, Gence'de mecrûh 43
Hüseyin Efendi, Dudu hanımın elçisi, ulemâdan 188
Hüseyin Han, Şirvan ve Şeki Hanı, 95, 189
Hüseyin Hüsnü, Tiflis'te 199
Hüseyin Kulı Han, Hoy Hanı 161
Hüseyin Mehmed oğlu, Zengibasar'da 252
Hüseyin Paşa, Erzurum valisi 135
Hüseyin veled-i Abdullah, Ahısha, Gence'de timarlı 347
Hüseyin veled-i Abdullah, Diyarbekir, Gence'de timarlı 343
Hüseyin veled-i Abdullah, Üskübî, Gence'de timarlı 322
Hüseyin veled-i Abdülkadir, Kilis, Gence'de timarlı 326
Hüseyin veled-i Ahmed, Erzurum, Gence'de timarlı 314
Hüseyin veled-i Ahmed, Gence'de timarlı 333
Hüseyin veled-i Ahmed, Hakkari, Gence'de timarlı 317
Hüseyin veled-i Ahmed, Sivas, Gence'de timarlı 344
Hüseyin veled-i Ahmed, Visko, Gence'de timarlı 309
Hüseyin veled-i Ali Diyarbekir, Gence'de timarlı 314
Hüseyin veled-i Ali, Tokad, Gence'de timarlı 347
Hüseyin veled-i Halil, Serezî, Gence'de timarlı 344
Hüseyin veled-i Mahmud, Eskizağra, Gence'de timarlı 344
Hüseyin veled-i Mehmed Ali, Gence'de timarlı 326
Hüseyin veled-i Mehmed, Belgrad, Gence'de timarlı 338
Hüseyin veled-i Mehmed, Gence'de timarlı 312
Hüseyin veled-i Mehmed, Sivas, Gence'de timarlı 301

Hüseyin veled-i Mustafa, Belgrad, Gence'de timarlı 304
Hüseyin veled-i Mustafa, Maraş, Gence'de timarlı 308
Hüseyin veled-i Mustafa, Rusçuk, Gence'de timarlı 346
Hüseyin veled-i Mustafa, Varna, Gence'de timarlı 314
Hüseyin veled-i Osman, Gence'de timarlı 341
Hüseyin veled-i Veli, Diyarbekir, Gence'de timarlı 322
Hüseyin veled-i Yusuf, Belgrad, Gence'de timarlı 346
Hüseyin veled-i Yusuf, Gence'de timarlı 323
Hüseyin veled-i Yusuf, Van, Gence'de timarlı 305

I

Iğdır
— hududu 204
— kumandanlığı 252
Irak, 96, 97, 169, 213, 214
Isfahan 29, 35, 96
Ivan Nehluyuyev, Rus çarının kapu kethüdâsı 30

İ

İbrahim, Gence defterdarı 41, 46
İbrahim, Gence muhâfızı 352
İbrahim, Gence'de komutan 42
İbrahim, Karabağ hanının hazine kâtibi, 82
İbrahim Beğ, Fethali Hanın görevlisi 129
İbrahim Bey, Alpak beyi 10
İbrahim Bey, Çıldır valisinin hazine kâtibi 87, 89, 91, 121, 139
İbrahim bin Ali, Gence'de mecrûh 42
İbrahim bin Mehmed, Gence'de mecrûh 43
İbrahim bin Mustafa, Gence'de mecrûh 42
İbrahim Efendi, Kars defterdarı 78, 80, 99, 101, 102, 103
İbrahim Halil Han 79, 81, 82, 83, 85, 88, 93, 94, 95, 97, 98, 99, 102, 103, 108, 114, 115, 116, 118, 119, 121, 125, 126, 129, 131, 136, 140, 142, 145, 146, 147, 152, 153, 154, 157, 164, 165, 168, 170, 172, 173, 174, 178, 186
İbrahim Haydar oğlu, Zengibasar'da 252
İbrahim oğlu Kerbelâî Asker, Zengibasar'da 251
İbrahim Paşa, Gence beylerbeyi 28, 54, 57, 65, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 307, 308, 309, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 325, 326, 327, 329, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 347, 348, 349, 350, 351
İbrahim Paşa, Kars muhâfızı 93
İbrahim Paşa, Revan muhâfızı 63, 299 300, 333
İbrahim veled-i Abdullah, Gence'de timarlı 326

İbrahim veled-i Abdullah, Gürcî, Gence'de timarlı 301
İbrahim veled-i Abdullah, Selanik, Gence'de timarlı 339
İbrahim veled-i Ahmed, Arnabud, Gence'de timarlı 302
İbrahim veled-i Ahmed, Bosna, Gence'de timarlı 300
İbrahim veled-i Ahmed, Diyarbekir, Gence'de timarlı 325
İbrahim veled-i Ahmed, Diyarbekir, Gence'de timarlı 335
İbrahim veled-i Ahmed, Erzurum, Gence'de timarlı 349
İbrahim veled-i Ahmed, Üsküb, Gence'de timarlı 341
İbrahim veled-i Ali, Diyarbekir, Gence'de timarlı 321
İbrahim veled-i Ali, Gence'de timarlı 325
İbrahim veled-i Ali, Sapanca, Gence'de timarlı 306
İbrahim veled-i Çolak İsmail, Erzurum, Gence'de timarlı 316
İbrahim veled-i Davud, Malatya, Gence'de timarlı 302
İbrahim veled-i Ebubekir, Engüri, Gence'de timarlı 309
İbrahim veled-i Ebubekir, Gence'de timarlı 320
İbrahim veled-i Ebubekir, Rumeli, Gence'de timarlı 325
İbrahim veled-i Hacı Mehmed, İznikmid, Gence'de timarlı 348
İbrahim veled-i Halil, Çatak, Gence'de timarlı 345
İbrahim veled-i Hasan, Diyarbekir, Gence'de timarlı 325
İbrahim veled-i Hasan, İlbasan, Gence'de timarlı 313
İbrahim veled-i Hüseyin, Gence'de timarlı 341
İbrahim veled-i Hüseyin, Vidin, Gence'de timarlı 343
İbrahim veled-i Mehmed Geyve, Gence'de timarlı 335
İbrahim veled-i Mehmed, Arapgir, Gence'de timarlı 316
İbrahim veled-i Mehmed, Tokad, Gence'de timarlı 311
İbrahim veled-i Mehmed, Vidin, Gence'de timarlı 327
İbrahim veled-i Mustafa, Diyarbekir, Gence'de timarlı 324
İbrahim veled-i Mustafa, Ereğli, Gence'de timarlı 329
İbrahim veled-i Mustafa, Niğbolu, Gence'de timarlı 328
İbrahim veled-i Mustafa, Üsküb, Gence'de timarlı 336
İbrahim veled-i Süleyman
İbrahim veled-i Süleyman, Erzincan, Gence'de timarlı 305
İbrahim veled-i Yusuf, Diyarbekir, Gence'de timarlı 328
İbrahim veled-i Yusuf, İstanbul, Gence'de timarlı 310
İbrâil 237

İlyas veled-i Hızır, Diyarbekir, Gence'de timarlı 338
İmam Kulı Han, Rumiye hanı, 97, 98, 104
İmamüddin veled-i Süleyman, Gence'de timarlı 318
İmamverdi veled-i Mehmed, Karabağî, Gence'de timarlı 350
İnan karyesi, Şütürbasan 309, 310
İnayet veled-i Sultan, Afgan, Gence'de timarlı 319
İngiliz/ler 213, 214, 215, 243, 245
— amirali 247
— ayakları 202
— elçisi 194
— mümessili 249
— politikaları 215
İngiltere 196, 197, 213, 214
— Tahran sefâreti ateşemiliteri, 212
—'nin Tahran ateşemiliteri 213, 214
İnguş kabilesi 354
İnzabek, Filibe'de Ermeni şüpheli 225
İrakli Han, Tiflis Hanı 79, 87, 89, 90, 91, 92, 95, 100, 104, 105, 106, 107, 108, 110, 111, 112, 113, 119, 121, 122, 123, 124, 132, 134, 139, 149, 152, 154, 158, 164, 172, 173, 174, 178
İran 29, 30, 36, 49, 61, 76, 77, 83, 90, 91, 92, 96, 101, 104, 108, 112, 113, 118, 119, 121, 123, 124, 134, 139, 169, 170, 172, 173, 175, 180, 193, 196, 197, 199, 200, 202, 204, 208, 211, 212, 213, 214, 231, 232, 242, 243, 245, 254, 259, 262, 265, 266, 279, 281, 352
— ahalisi 106, 108, 111, 112, 121, 134, 169, 259
— askeri 189, 197
— demokratları, 245
— devleti 176, 203
— Ermenileri 199, 207, 232
— hanları 83, 87, 106, 108, 139
— hududu 77, 199, 200, 204, 205, 206, 219, 231, 232, 245
— hükümeti 243, 281, 285
— memurları 189, 210, 244, 279, 280, 281, 284, 285
— şahı nesli 118
— şehzâdesi 180
İranlılar 77, 180, 189, 190, 191, 194, 242
İrevan bkz. Erivan
İsa veled-i İbrahim, Karabağî, Gence'de timarlı 323
İsa veled-i Mehmed, Haleb, Gence'de timarlı 348
İshak Paşa, Bayezid mutasarrıfı 25, 84, 90, 99, 101, 102, 103, 111, 112, 162, 163, 164, 165
İskender veled-i Kasım, Gence'de timarlı 315
İskilipli, Gence'de komutan 42
İslâm 29, 38, 104, 106, 108, 112, 113, 121, 122, 123, 124, 133,

134, 135, 156, 157, 177, 182, 186, 187, 243, 265
— ahali 83, 122, 221, 224, 226, 241, 249, 250, 251, 268
— askerleri 38, 58, 74
— devletleri 111, 113, 230, 231
— hududları 134, 135
— ittihadı 111, 134
— memleketleri 83, 87, 90, 113, 121, 124, 133, 139, 158
— muhâcirleri 287
— mücahitleri 183
— orduları 135
— padişahı 139, 152
İsmail, miralay, Berdaa, 334, 335, 339, 342, 346, 347
İsmail Bey, Dağıstan hâkimlerinden 6
İsmail bin Hasan, Gence'de mecrûh 43
İsmail Han 194
İsmail Noberî, Tebrizli şerir, 243, 244, 245
İsmail veled-i Abdurrahman, Gence'de timarlı 340
İsmail veled-i Ahmed, Filibe, Gence'de timarlı 321
İsmail veled-i Ahmed, Gence'de timarlı 318
İsmail veled-i Ahmed, Kırşehir, Gence'de timarlı 310
İsmail veled-i Halil, Sarıgöl, Gence'de timarlı 336
İsmail veled-i Hasan, Merzifon, Gence'de timarlı 311
İsmail veled-i Hasan, Üsküb, Gence'de timarlı 336
İsmail veled-i Hüseyin, Çemişgezek, Gence'de timarlı 339
İsmail veled-i Hüseyin, Erzurum, Gence'de timarlı 314
İsmail veled-i İbrahim, Sivas, Gence'de timarlı 338
İsmail veled-i Mehmed, Banaluka, Gence'de timarlı 320
İsmail veled-i Mehmed, Malatya, Gence'de timarlı 342
İsmail veled-i Mustafa, Maraş, Gence'de timarlı 337
İsmail veled-i Mustafa, Zile, Gence'de timarlı 335
İsmail veled-i Nebi, Harpurut, Gence'de timarlı 327
İsmail veled-i Refi, Sivas, Gence'de timarlı 329
İsmail veled-i Süleyman, Sivas, Gence'de timarlı 321
İsmail veled-i Süleyman, Üsküb, Gence'de timarlı 345
İsmail veled-i Veli, Ruha, Gence'de timarlı 309
İstanbul 37, 225, 235, 245, 255
— Istıtlaât Memuru, 254
İstefanos Mıhtaryan, Azerbaycan serpiskoposu, 207
İsveç 237
İttihad Partisi, İran'da 245
İttihad-ı İslâm Cemiyeti, İran'da 245

İvan Neplyuyev, Rus çarının kapu kethüdâsı, 30, 36
İvaz veled-i Mehmed, Adana, Gence'de timarlı 306
İzzet, Saray ikinci kâtibi 278

K

Kabaktepe karyesi, Gencebasan 301
Kabartaylar 160, 166
Kâbil 176
Kadıkendi (Kambur) karyesi, Talış 312
Kadir veled-i Veli, Trabzon, Gence'de timarlı 337
Kafkas
— gazeteleri, 234, 236
— hududu 243
— manatı 251
— milletleri 236
— Müslümanları 222, 236
— pulu, 252
Kafkasya 209, 211, 222, 224, 234, 235, 354
— askerleri, 234
— memurîn-i mülkiye ve askeriyesi 226
— memurları 218
— Müslümanları 223, 224
— Salnâmesi 353
Kağızman 204
Kaheti, Gürcistan'da, 172, 173, 174
Kahire 176
Kal‘acık karyesi, Karakaya 321
Kal‘acık karyesi, Şamkor 313
Kalas, Romanya 237
Kalebeyi hanesi, Tebriz Ermeni mahallesi muhâfızı 211
Kaleboğazı, Narman 204
Kaledin ordusu, 237
Kalemşah karyesi, Zegem 323
Kamışlı karyesi, Tavus 327
Kancığan karyesi, Berdaa 334
Kandehar 176
Kanlı karyesi, Salâr 333
Kânlı Mehmed Ağa, Gence'de komutan 44
Kaplanof, Dağıstan ulemâsından 235
Kar‘a, Rusya'da 237
Kara Mehmed veled-i İsmail, Vanî, Gence'de timarlı 334
Kara veled-i Haknazar, Karabağî, Gence'de timarlı 349
Karabağ, 5, 7, 9, 16, 18, 19, 20, 34, 57, 69, 98, 99, 103, 176, 180, 183, 184, 185, 193, 194, 196, 197, 201, 219, 240, 241, 243, 265, 281, 284, 289, 290, 291
— ahalisi 15, 285
— Ermenileri 199, 200, 203, 205, 206, 251
— hanı 81, 104
— hududu 185
— isimli kitap 198
— muhâcirleri, 263, 264, 266, 267, 270, 271, 272, 274, 275, 277, 278, 280, 283, 286, 290
— Müslümanları 211
— sergerdeleri 93
Karabağlılar 101

Karabudak Bey, Dağıstan hâkimlerinden 7
Karabulak, Iğdır'da 204
Karaca Alpavud karyesi, Berdaa, 334, 335
Karacaâbâd karyesi, Sir, 348
Karacadağ Vilâyeti 184
Karaçınar karyesi, Talış 311
Karaçorlu, 48
Karadağ
— ahalisi İran'da 279
— hanı, 94, 95
— hududu 48
Karadağlu-yı Koyunkatan karyesi, Kürekbasan 315, 316
Karadeniz donanması 236
Karadeniz Vilâyeti 353, 354
Karahan veled-i Cebrail, Karabağî, Gence'de timarlı 351
Karahisar-ı Şarkî,166
Karakeşiş karyesi, Zegem 330
Karakışlak köyü, Zengibasar'da 252
Karaman, 57
Karasakal geçidi 72
Karasu, Zengibasar'da 252
Karasusakı Bey 194
Kargabazar, Zengibasar'da 252
Kargabazarlı Ahmed Allahverdi oğlu, Zengibasar'da 252
Kargıncık, karyesi, Berdaa, 335, 336
Kargucak karyesi, Şütür 310
Kars, 24, 59, 72, 76, 77, 79, 80, 97, 143, 176, 193, 194, 195, 204, 241, 243, 245, 248, 249, 353, 354
— hududu 179
— muhâfızı 180, 192, 194
— muteberânı 249
— ordusu 79
— reâyâsı 193
— şehbenderliği 199
— uzemâsı 102, 103
Kasım Ağa, Fethali Hanın adamı 80
Kasım veled-i Ahmed, Karabağî, Gence'de timarlı 349
Kasım veled-i İsmail, Kastamonu, Gence'de timarlı 311
Kasım veled-i Mirzâhan, Karabağî, Gence'de timarlı 351
Kasım veled-i Rıza, Gence, Gence'de timarlı 307
Kaşkaçay karyesi, Gencebay 313
Kavm-i İsmaillü karyesi, Şamkor 298
Kazak/lar 147, 235, 237
— beyi 60
— evleri 146
— süvarileri, 197
— ülkesi 60, 152, 226, 241
Kazan 236
Kâzım Bey, Tiflis beyi 60
Kâzım Haşim oğlu, Zengibasar'da 252
Kazım veled-i Mehmed, Karabağî, Gence'de timarlı 349
Kazvin 10, 30, 243
Keban 278, 287, 288, 289, 290
Keçilü karyesi, Şamkor 306
Kehriz karyesi, Şütürbasan 314, 315

Kel Evadis, Kars reâyâsından 193
Keleci-i Keşli karyesi, Arasbar Gence'de timarlı 350
Keleci-i Süflâ karyesi, Arasbar Gence'de timarlı 350, 351
Kemal karyesi, Tavus 327
Kemâl, Gence kadısı 13
Kerbelâî Ali Hasan oğlu Mehmed, Zengibasar'da, 251
Kerbelâî Mehmed oğlu Mehmed, Zengibasar'da, 251
Kerim veled-i Hacı Kasım, Karabağî, Gence'de timarlı 323
Keristiyân taifesi 129
Keşiş Artin, Rusya'da Ermeni fesatçısı 203
Keşişkendi karyesi, Esrik 320
Kevork, Muşlu 203
Keygeldilü (Bük) karyesi, Yavlak 298, 307
Keyhüsrev Abâşiz, Ahıshalı 80
Kılıcbeylü karyesi, Şamkor'da 297
Kılıç Bey, Abaga beyi karındaşı 12
Kılıç Bey, Erciş beyi 11
Kırım 123, 147, 158, 159, 161, 236
— Müslüman askerleri, 236
— Tatarları, 122, 123, 236
Kızılbaş 5, 6, 10, 13, 14, 20, 26, 45, 57, 169, 191, 342
— haneleri 56
Kızılbulak karyesi, Tavus 326
Kızıldize, İran tarikinde 204
Kızılkal karyesi, Şamkor 306
Kızılyumurta, Ruslarca tabir edilen vakit 154
Kızlarkalesi, Dağıstan civarında 142, 147, 149, 151, 166, 167
Kinaz, Lori kal'asında 189
Kiran karyesi, Berdaa 333
Kirevenk karyesi, Zegem-i ulyâ 331
Kirjan karyesi, Esrik 326
Kirmanşah, 34, 58, 243
Kirzantala karyesi, Tavus 327
Kiskim, Livane'de 204
Koçi Bey, Suyabi (?) beyi 11
Konakgörmez karyesi, Hasansuyu 323
Kopuz-ı Ulyâ, Kağızman yolunda 204
Kornilov, Rus kumandan 237
Kostantiniyye, bkz. İstanbul
Koşadeğirmen karyesi, Esrik 325
Kozan karyesi, Hasansuyu 331
Kozlu karyesi, Hasansuyu 321
Köhne şehri, İran'da 265, 266
Köhneli karyesi, Şamkor 306 306
Köprülü-zâde Abdullah Paşa, Şark cânibi seraskeri 72
Köşk karyesi, Kürekbasan 308
Kuba 7, 184
Kuban 159, 163, 166, 167, 353, 354
— hanı, 160
— Kazak bölüğü 255
Kulı Han, Nahcivan hanı 114
Kulucan karyesi, Hasansuyu 323
Kumuk hanı 145
Kunzak, Şuşa civarında 146
Kurav mahalli, Tiflis'e yakın 108
Kurd Mehmed, Dukakin sancağı mutasarrıfı 24

Kuşcı-yı Ocaklu karyesi, Tavus 328
Kutayis, Gürcistan 353, 354
Kutluk Timur karyesi, Sir 346
Küçük Abdullah veled-i Abdülaziz, Gence'de timarlı 329
Küçük Ahıncı karyesi, Esrik 320
Küçük Kara Murad karyesi, Zegem-i ulyâ 331
Kür nehri 14, 32, 33, 60, 72, 145
Kürdeşin karyesi, Şamkor 314
Kürdhele karyesi, Sir 348
Kürdistan 197
Kürekbasan 315
Kürkesebil karyesi Gencebasan 299
Kürt/ler 10, 48, 155, 204, 213, 214, 215, 354
— askeri 10
— aşiretleri 197
— ümerâsı 10, 72
Kütüle karyesi, Kürekbasan 297

L

Lamsdorf Kont 221
Leğarek karyesi, Halhana 316
Leh
— krallığı 123
— sükkânı 123
Lengeran 249
Lenin 254
Leşkertöpüsü karyesi, Zegem-i ulyâ 331
Leytin, Tebriz Alman konsolosu 245
Lezgi 31, 54, 79, 92, 106, 109, 145, 146, 149, 155, 354
— askeri, 81, 132, 178
— neferleri 137
Livane 195, 204
Lori 190
— kal‘ası 38, 44, 189
Lürzent karyesi, 338, 339
Lütfi Ali veled-i Ali, Karabağî, Gence'de timarlı 351

M

Ma‘sûm Bey, Tâbeserân hâkimi 7
Maârif Nezâreti 198
Mabeyn-i Hümâyûn, 221
Maharehaç karyesi, Hasansuyu 320
Mâhili karyesi, Sungurbasan 313
Mahmud, Gence beylerbeyisi 22
Mahmud, Halhana miralayı 317
Mahmud, istintak görevlisi 279, 280
Mahmud, Karabağ muhâcirlerinden 277
Mahmud, Malatya vali vekili 279
Mahmud Bey, Faş'ta görevli Hacı Giray Paşa'nın karındaşı 79
Mahmud bin İbrahim, Gence'de mecrûh 43
Mahmud bin Osman, Gence'de mecrûh 44
Mahmud Efendi, Gence defterdarı 56
Mahmud veled-i Ali, Palu 345
Makü, İran'da 176, 213, 214

Malatya 263, 264, 267, 274, 278, 279, 280, 282, 283, 286, 287, 288, 289, 293
—Malatya Meclis-i İdare-i Vilâyeti 287
Maliye Defterdarlığı, Gence'nin 21
Maliye Nezâreti, 239, 260, 263, 264, 267, 270, 271, 272, 273, 275, 277
Mamuretülaziz, 263, 265, 266, 267, 274, 278, 282, 283, 287, 288, 289, 290, 291, 292
— Meclis-i Umumî-i Vilâyeti, 293
— Vilâyeti Defterdarlığı 273
— Vilâyeti Meclis-i İdaresi 267
Mansur Bey, Beyne (?) beyi 11
Maraş 24
— çavuşlar kethüdâsı 56
Mardiros Manukyan, Filibe'de şüpheli Ermeni 225
Marquis de Bonnac, Fransa elçisi 31, 36
Marsilya 210, 230
Marşûmîler 203
Matos karyesi, Hasan 323
Matosyan, Mısır'da şüpheli Ermeni 225
Mâverâ-yı Kafkas 247
Mazenderân, İran'da 30
Mecid Samed oğlu, Zengibasar'da 252
Meclis-i Mebûsân Riyâseti 290, 291
Meclis-i Vükelâ 239, 240, 247, 248
Mefruzlu karyesi, Şamkor 306
Mehemmed Efendi, Akuşa kadısı 161
Mehemmed Efendi, Fethali hanın kâtibi, 140
Mehemmed Efendi, İbrahim Halil Hanın kâtiplerinden 82, 87, 121
Mehemmed Han, Gence hâkimi 14
Mehemmed Han, Revan Hanı 161, 169, 170, 179
Mehemmed Hasan Han, Şeki ve Şirvan Hanı 82, 85, 91, 92, 121, 125, 126, 131, 132, 136, 144, 145, 152, 161, 179, 189, 190, 191
Mehemmed Hasan Mirzâ, İran'da veliaht 243
Mehemmed Kulı Han, Rumiye hanı 114, 125, 128, 137, 161
Mehemmed Said Han, Şamahı Hanı 82, 93, 85, 121, 125, 126, 136, 144
Mehemmed Yusuf Han, Şeki Hanı 144
Mehmed, Aksaray Sancağı Mutasarrıfı 23, 24
Mehmed, İmam-zâde, Gence defterdarı 21, 46
Mehmed, kapucubaşı 49, 52
Mehmed, miralay, Halhana, 317
Mehmed, Reisülküttâb, 31
Mehmed [veled-i] Hüseyin, İlbasan, Gence'de timarlı 344
Mehmed [veled-i] Şerîf, Karabağî, Gence'de timarlı 350

Mehmed Ağa, Gence'de komutan 42
Mehmed Ali, Çıldır Valisi 93
Mehmed Bey, Adilcevâz Beyi 11
Mehmed Bey, Gence'de mülk sahibi 56
Mehmed Bey, Keysân Beyi 11
Mehmed Bey, Kurdikan Beyi 12
Mehmed Bey, Ziriki beylerinden 11
Mehmed bin Abdi, Gence'de mecrûh 44
Mehmed bin Ali, Gence'de mecrûh 43
Mehmed bin Hasan, Gence'de mecrûh 42
Mehmed bin Maden, Gence'de mecrûh 43
Mehmed bin Mehmed, Gence'de mecrûh 42, 44
Mehmed bin Osman, Gence'de mecrûh 43
Mehmed bin Receb, Gence'de mecrûh 43
Mehmed Çavuş veled-i Abdullah, Ergani, Gence'de timarlı 347
Mehmed Çavuşoğlu, Gence'de mecrûh 42
Mehmed Efendi, Şirvanî, Gence'de timarlı 307
Mehmed Fâik Memduh, Dahiliye Nâzırı 223
Mehmed Hacı Oruc, Zengibasar'da 251
Mehmed Hacı Selman oğlu, Zengibasar'da 252
Mehmed Han, Padişah III. Mehmed 21
Mehmed Paşa, Erzurum Valisi 83
Mehmed Reşad, Muhâcirin Komisyonu Âzâsı 274
Mehmed Rıza veled-i Hüseyin, Gence'de timarlı 320
Mehmed Sâ‘id, Hâriciye Nâzırı 214
Mehmed Said veled-i Monla Mukim, Gence'de timarlı 307
Mehmed Salih Bey 142, 143, 144, 145, 147, 148, 150, 151
Mehmed Selim veled-i Abdullah, Gence'de 297
Mehmed veled-i Abdullah, Belgrad, Gence'de timarlı 346
Mehmed veled-i Abdullah, Darende, Gence'de timarlı 337
Mehmed veled-i Abdullah, Gence'de timarlı 305, 333
Mehmed veled-i Abdullah, Harpurut, Gence'de timarlı 348
Mehmed veled-i Abdullah, İlbasan, Gence'de timarlı 343
Mehmed veled-i Abdullah, Lori, Gence'de timarlı 331
Mehmed veled-i Abdullah, Semendire, Gence'de timarlı 338
Mehmed veled-i Abdullah, Sivas, Gence'de timarlı 311
Mehmed veled-i Abdurrahman, Maraş, Gence'de timarlı 301
Mehmed veled-i Ahmed, Amasya, Gence'de timarlı 331, 338

Mehmed veled-i Ahmed, Gence'de timarlı Gence'de, 298
Mehmed veled-i Ahmed, İçil, Gence'de timarlı 311
Mehmed veled-i Ahmed, İstronca, Gence'de timarlı 324
Mehmed veled-i Ahmed, Sivas, Gence'de timarlı 304
Mehmed veled-i Ahmed, Taşluca, Gence'de timarlı 315
Mehmed veled-i Ahmed, Tatarpazarı, Gence'de timarlı 324
Mehmed veled-i Ali, Diyarbekir, Gence'de timarlı 314
Mehmed veled-i Ali, Gence'de timarlı 307, 332
Mehmed veled-i Ali, İznikmid, Gence'de timarlı 306
Mehmed veled-i Ali, Karabağî, Gence'de timarlı 298, 300
Mehmed veled-i Ali, Sivas, Gence'de timarlı 330
Mehmed veled-i Davud, Malatya, Gence'de timarlı 335
Mehmed veled-i Derviş, Trabzon, Gence'de timarlı 341
Mehmed veled-i Gül Ahmed biraderi Bayram, Gence'de timarlı 315
Mehmed veled-i Hacı Yusuf, Gence'de timarlı 319
Mehmed veled-i Halil, Harpurut, Gence'de timarlı 310
Mehmed veled-i Han Mehmed, Afgan, Gence'de timarlı 319
Mehmed veled-i Hasan, Arapgir, Gence'de timarlı 333
Mehmed veled-i Hasan, Gence'de timarlı 313, 321
Mehmed veled-i Hasan, Kastamonu, Gence'de timarlı 343
Mehmed veled-i Hasan, Ruha, Gence'de timarlı 298
Mehmed veled-i Hüseyin, Köprü, Gence'de timarlı 330
Mehmed veled-i Hüseyin, Kütahya, Gence'de timarlı 324
Mehmed veled-i Hüseyin, Ruha, Gence'de timarlı 343
Mehmed veled-i Hüseyin, Zile, Gence'de timarlı 302
Mehmed veled-i İnce, Yanbolu, Gence'de timarlı 336
Mehmed veled-i İpşir, Harpurut, Gence'de timarlı 345
Mehmed veled-i İsmail, Halhana, Gence'de timarlı 327
Mehmed veled-i Kulı, Karabağî, Gence'de timarlı 331
Mehmed veled-i Mahmud, Birecik, Gence'de timarlı 342
Mehmed veled-i Mahmud, Uyuniye, Gence'de timarlı 347
Mehmed veled-i Mehmed, Gence, Gence'de timarlı 346
Mehmed veled-i Mustafa, Ayntab, Gence'de timarlı 328
Mehmed veled-i Mustafa, Canik, Gence'de timarlı 343

Mehmed veled-i Mustafa, Diyarbekir, Gence'de timarlı 329
Mehmed veled-i Mustafa, Gence'de timarlı 335
Mehmed veled-i Mustafa, İstanbul, Gence'de timarlı 329
Mehmed veled-i Mustafa, Selanik, Gence'de timarlı 347
Mehmed veled-i Mustafa, Sirozî, Gence'de timarlı 346
Mehmed veled-i Mustafa, Tatarpazarı, Gence'de timarlı 334
Mehmed veled-i Nebî, Karabağî, Gence'de timarlı 349
Mehmed veled-i Osman, Harpurut, Gence'de timarlı 304
Mehmed veled-i Osman, Maraş, Gence'de timarlı 337, 346
Mehmed veled-i Osman, Pazarköyü, Gence'de timarlı 342
Mehmed veled-i Receb, Boğazkesen, Gence'de timarlı 299
Mehmed veled-i Seyyid Ali, Karabağî, Gence'de timarlı 321
Mehmed veled-i Tahir, Karabağî, Gence'de timarlı 350
Mehmed veled-i Yusuf, Birecik, Gence'de timarlı 323
Mehmed veled-i Yusuf, Bosna, Gence'de timarlı 336
Mehmed Zeman veled-i Ali, Karabağî, Gence'de timarlı 351
Mehmedhan veled-i Hüseyin, Gülânî, Gence'de timarlı 328
Mehrab, karyesi, Ahıncı 325
Mekteb-i Sultanî 209
Melik-zâde karyesi, Zegem-i ulyâ 329
Memiş Ağa, Erzurum valisinin resmi görevlisi 170
Memiş veled-i Hüseyin, Sofya, Gence'de timarlı 338
Memuş Hıdır oğlu, Zengibasar'da 252
Menlik karyesi, Berdaa 332, 334, 340
Meraga 34
— hanı
Merend 34, 119, 194
— hanı 125, 128, 137,
Mesîhi milleti 129
Meşhed Ali, Karslı tüccar 193
Meşhedî Ali Ekber Hacı Abdul oğlu, Zengibasar'da 252
Meyanduab, İran'da 242
Meydan karyesi, Karakaya 322
Mıgırdıç Apermiyan, Mısır'da şüpheli Ermeni 225
Mıgırdıç, Düyun-ı Umumiye memuru 204
Mısır 225
Mısırlı Halil, Gence'de timarlı 299
Mihail, Reji memuru 204
Mihribân karyesi, Sir 346
Mikâillü, karyesi, Zegem-i ulyâ 331

Mikrat, Selmas'ta papaz 231
Mil karyesi, İncerud 341
Mile karyesi, Berdaa 336
Mîn Bey, Meraga beyi 11
Minâreli mezraası, Şamkor 316
Mir Mahmud Mir Üveys oğlu, İran'da Şah'a karşı tahtı ele geçirmek isteyen 29, 30, 35, 36
Mir Mehmed veled-i Mir, Karabağî, Gence'de timarlı 350
Mirzâ Ali Aka Hey'et, İranlı münevver 245
Mirzâ Görgin, İrakli hanın adamı 119
Mirzâ Küçük Han, Tebriz'de 245
Mirzâ Mehemmed Efendi, İbrahim Halil Hanın görevlisi 76, 77, 114, 115, 116, 118, 131, 164
Mirzâ Mehemmed Şefi' Han, İran şehzâdesi 180
Mişak Gazetesi, Tiflis'te 208
Miyâne 101
Molla Ahmed veled-i Oğuzlu, Gence'de timarlı 323
Molla Eriçlü karyesi, Esrik 326
Molla İğmaz veled-i Abdullah, Afgan, Gence'de timarlı 319
Molla Mehemmed Efendi, Süleyman Paşa'nın kitâbetinden 84
Molla Muharrem, Muhâcirîn vekili 282
Monla Nebi, Gence'de timarlı 326
Monla Veledli karyesi, Şütür 299, 311
Mosas karyesi, Tavus 321
Moskof 30, 54, 122, 147, 163, 166
— çarı 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36
— hududu 33, 154
— keferesi, 122, 159, 158, 166
— zâbitleri 33
Moskoflu 79, 106, 121, 122, 124, 142, 154, 159, 166, 179, 181
— askeri 143
Moskova 183, 254
Mozdok 154
Muhâcirîn İdaresi 270, 272, 273, 276, 283, 287
Muhâcirîn Komisyon-ı Âlîsi 259, 288
Muhâcirîn Talimât-ı Cedîdesi 276
Muhâcirîn-i İslâmiye Komisyonu 264, 267, 268, 270, 271, 273, 274, 278, 288, 289
Muhammed, Hz 29, 36, 186
Muharrem Mehmed Bâkır oğlu, Zengibasar'da 252
Muhâsebe-i Umumiye-i Maliye 264, 270, 272, 273
Mukim veled-i Seyyid Mahmud, Karabağî, Gence'de timarlı 349
Murad Han, Sultan 20, 21
Murol karyesi, Halhana 317, 318, 319
Murtaza bin Osman, Gence'de mecrûh 42
Murtaza veled-i Hüdaverdi, Gence'de timarlı 314
Murut karyesi, Sungurâbâd 303

Musa Han, Azerbaycan'da 85
Musa veled-i Ali, Arapgir, Gence'de timarlı 320
Musa veled-i Ali, Hısn-ı Mansur, Gence'de timarlı 312
Musa veled-i Hacı Veli, Gence'de timarlı 318
Musa veled-i İbrahim, Diyarbekir, Gence'de timarlı 329
Musa veled-i İdris, Haleb, Gence'de timarlı 324
Musa yüzbaşı, Çerkez emirlerinden Ahmed Bey'in adamı 107
Mustafa, Dahiliye Nâzırı 280
Mustafa, Defter emini 31, 52
Mustafa, Gence'de 44
Mustafa, Karabağ muhâcirlerinden 265
Mustafa, Kars beylerbeyisi 24
Mustafa Ağa, Bîrun hazinesi başı 115, 117
Mustafa Ağa, Gence'de komutan 42, 43
Mustafa bin Ali, Gence'de mecrûh 42
Mustafa bin Dursun, Gence'de mecrûh 43
Mustafa bin Eyyüb, Gence'de mecrûh 42
Mustafa bin Hüseyin, Gence'de mecrûh 43
Mustafa bin Mehmed, Gence'de mecrûh 43
Mustafa bin Osman, Gence'de mecrûh 42
Mustafa bin Sinan, Gence'de mecrûh 43
Mustafa Han, Karadağ Hanı 94
Mustafa Kulı Han, Karacadağ hâkimi 161
Mustafa Paşa, Erzurum Valisi 97
Mustafa Paşa, Halhana sancağı mutasarrıfı 70
Mustafa Paşa, Soğucak başbuğu 159
Mustafa Rûhi Defter-i Hakanî kâtibi 51, 52
Mustafa veled-i Abdullah, Gence'de timarlı 312, 324, 341
Mustafa veled-i Abdullah, Gürcî, Gence'de timarlı 309
Mustafa veled-i Abdullah, İbranik, Gence'de timarlı 302
Mustafa veled-i Abdullah, Raha, Gence'de timarlı 327
Mustafa veled-i Ahmed, Gence'de timarlı 339
Mustafa veled-i Ahmed, Karahisar, Gence'de timarlı 321
Mustafa veled-i Ahmed, Maraş, Gence'de timarlı 303
Mustafa veled-i Ahmed, Nik, Gence'de timarlı 348
Mustafa veled-i Ahmed, Ruscuk, Gence'de timarlı 346
Mustafa veled-i Ahmed, Sivas, Gence'de timarlı 330
Mustafa veled-i Ali, Diyarbekir, Gence'de timarlı 331
Mustafa veled-i Ali, İlbasan, Gence'de timarlı 303

Mustafa veled-i Ali, Rumeli, Gence'de timarlı 306
Mustafa veled-i Ali, Sofya, Gence'de timarlı 321
Mustafa veled-i Bekir, Kengiri, Gence'de timarlı 343
Mustafa veled-i Halil, Karahisar, Gence'de timarlı 346
Mustafa veled-i Hasan, Bozok, Gence'de timarlı 344
Mustafa veled-i Hasan, Engüri, Gence'de timarlı 320
Mustafa veled-i Hasan, Gence'de timarlı 325, 344
Mustafa veled-i İbrahim, Erzurum, Gence'de timarlı 317, 328
Mustafa veled-i İbrahim, Trabzon, Gence'de timarlı 306
Mustafa veled-i İsa, Sivas, Gence'de timarlı 314
Mustafa veled-i İsmail, Bayburd, Gence'de timarlı 331
Mustafa veled-i İsmail, Girid, Gence'de timarlı 323
Mustafa veled-i Mehmed, Darende, Gence'de timarlı 321
Mustafa veled-i Mehmed, Gence'de timarlı 348
Mustafa veled-i Mehmed, Kıbrıs, Gence'de timarlı 334
Mustafa veled-i Mehmed, Serezî, Gence'de timarlı 313
Mustafa veled-i Mehmed, Yenişehir, Gence'de timarlı 349
Mustafa veled-i Ömer, Üsküb, Gence'de timarlı 341
Mustafa veled-i Ramazan, Gence'de timarlı 342
Mustafa veled-i Süleyman, Gence'de timarlı 325
Mustafa veled-i Yakub, Gence'de timarlı 300
Mustafa veled-i Yusuf, Sivas, Gence'de timarlı 299
Mustafa veled-i Yusuf, Yenişehir, Gence'de timarlı 340
Mustafa Yusuf, Fethiye karyesi imamı 292
Musul 245
Muş 199, 200, 203, 205, 206, 255
Muttalib, istintak memuru 279, 280
Muzafferâbâd karyesi, Berdaa 17, 338, 339
Mülksehân, Revan'ın yerlisinden 194
Münir, Dahiliye Nazırı, 205, 206
Müslümanlar, 186, 187, 188, 221, 236, 238, 242, 248, 354
— ahali 188, 236, 248
— aile 184
— cumhuriyeti, 236
— haneler 221
— hükümetleri 236, 238
— kabileler 354
— karye 249
— kıta‘âtı 235, 236, 237
— nüfûs 354
— şûrâlar 236
— zâbitler 237

N

Nadir Şah 90, 101
Nahcivan 16, 34, 51, 52, 83, 193, 203, 241, 249
— Ermenileri, 199, 200, 205, 206
— hanı 119, 125, 128, 137
— kal‘ası 25
— Komitesi, 199
— mufassal defteri, 51
Narman 204
Nasara memleketleri 123
Nasır Bey, Bırados beğlerinden 11
Nasıruddin Şah, İran Şahı 201
Nasrullah Ağa, Mirzâ Abbas'ın sefîri 181
Nasrullah Han, Nazar Ali Hanzâde, Erdebil Hanı 161
Nasturîler 242
Nazar Ali Han, Erdebil Hanı, Şahsevenlü 95, 125, 128, 137
Nazar Bey, Sökmenova beyi 12
Nazaret, firarî Ermeni 203
Necef Kulı Han, Tebriz Hanı 95, 98
Necef, Cafer Hanın hizmetkârı 265
Nefî Kerbelâî Ali Ekberoğlu, Zengibasar'da 252
Neftalan karyesi, İncerud 343
Nemçeli 159
Nerses, Ermeni keşiş, 204
New York 210
Nikola manatı 251
Nikolay pulu 252
Nogay kabileleri 147, 166
Noğdan karyesi, Berdaa 339
Norsis Mahrese, Paskiyeviç'in adamı 194
Novo-Ezerkovnaya sokağı, Elizabetpol (Gence)'de, 229
Novorosisk 234
Nuri Paşa, Bakü'de 254
Nuri, Erzurum Valisi 289
Nusret Paşa, Altıncı Ordu Müfettişi, 196, 197, 198, 202

O

Odesa 199
Ohannes Artin, Ermeni Mektebi Muallimi 204
Ohannes Kerem, Düyun-ı Umumiye Sandık Emini 204
Ohannes, Ermeni milletinden 198
Ohannes, Muradoğullarından, mahkeme azası 203
Okçulu karyesi, Şamkor'da 298
Oltu 204
On Beşinci Kolordu Erkân-ı Harbiye Birinci Şubesi 248
On Birinci Fırka Kumandanlığı 248
On İkinci Fırka Kumandanlığı 248
Ordubad 34
Orenburg, Rusya'da 236, 237
Oruç Kerbelâî Ali oğlu, Zengibasar'da 252
Orut sancağı 16
Osman Ağa, Çıldır valisinin tatar ağası 189
Osman Ağa, Erzurum yeniçeri ağası 155
Osman Ağa, Erzurum'da çavuşlar kethüdâsı 99

Osman Ağa, Gence'de komutan 43
Osman bin Hurşid,Gence'de mecrûh, 42
Osman Paşa 193
Osman Paşa, Tiflis muhâfızı 63
Osman veled-i Abdullah, Gence'de timarlı 347
Osman veled-i Abdullah, Musul, Gence'de timarlı 300
Osman veled-i Abdülkerim, İçil, Gence'de timarlı 329
Osman veled-i Ahmed, Ahısha, Gence'de timarlı 346
Osman veled-i Ahmed, Çarsancak, Gence'de timarlı 314
Osman veled-i Ahmed, Üsküb, Gence'de timarlı 342
Osman veled-i Ali, Erzincan, Gence'de timarlı 329
Osman veled-i Ali, Gence'de timarlı 348
Osman veled-i Hamza, Gence'de timarlı 337
Osman veled-i Hüseyin, Besni, Gence'de timarlı 301
Osman veled-i Hüseyin, Üsküb, Gence'de timarlı 327
Osman veled-i İbrahim, Konya, Gence'de timarlı 316
Osman veled-i Mahmud, Bosna, Gence'de timarlı 344
Osman veled-i Mehmed, Sinop, Gence'de timarlı 338
Osman veled-i Mehmed, Sivas, Gence'de timarlı 298
Osman veled-i Musa, Mostar, Gence'de timarlı 336
Osman veled-i Mustafa, Divriği, Gence'de timarlı 307
Osman veled-i Ömer, Bosna, Gence'de timarlı 310
Osman veled-i Ramazan, Diyarbekir, Gence'de timarlı 342
Osman veled-i Yusuf, Teke, Gence'de timarlı 303
Osmanlı 122, 193, 210
— askerleri, 244, 247
— Devleti 22, 24, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 39, 46, 47, 49, 50, 54, 57, 62, 63, 64, 76, 77, 82, 84, 87, 89, 90, 91, 94, 95, 99, 100, 101, 106, 107, 109, 111, 112, 113, 121, 122, 123, 124, 131, 134, 135, 139, 142, 143, 144, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 153, 155, 156, 157, 158, 160, 161, 166, 167, 168, 169, 170, 172, 173, 174, 176, 178, 179, 180, 181, 183, 186, 187, 188, 190, 191, 193, 196, 197, 247, 265, 266
— Hükümeti 213, 222, 223, 224, 244, 245, 269, 284
— kuvvetleri 240, 247
— memleketi 83, 185, 208, 211, 213, 214, 215, 219, 222, 224, 228, 232, 255, 268, 269, 285

— memurları 200, 205, 231, 232
— ordusu 255
— Ordu-yı Hümâyûnu Başkumandanlığı 240
— Şehbenderliği, Köhne şehrinde 266
— tebaası 231, 248
— zâbitleri 244
Ovadisyan, Ermeni müfsid 210
Ovankendi karyesi, Zegem-i ulyâ 331

Ö

Ömer Ağa, alaybeyi, Berdaa 339
Ömer bin Hasan, Gence'de mecrûh 42
Ömer bin Mehmed, Gence'de mecrûh 43
Ömer bin Osman, Gence'de mecrûh 43
Ömer veled-i Abdullah, Ayntabî, Gence'de timarlı 327
Ömer veled-i Abdullah, Harpurut, Gence'de timarlı 348
Ömer veled-i Ali, Malatya, Gence'de timarlı 334
Ömer veled-i Ebubekir, Malatya, Gence'de timarlı 310
Ömer veled-i Hüseyin, Gence'de timarlı 335
Ömer veled-i Hüseyin, Gence'de timarlı Maraşlı, 297
Ömer veled-i İbrahim, Silistre, Gence'de timarlı 310
Ömer veled-i İsmail, Gence'de timarlı 347
Ömer veled-i Mustafa Bosnevî, Gence'de timarlı 341
Ömer veled-i Mustafa, Afgan, Gence'de timarlı 329
Ömer veled-i Mustafa, Amasya, Gence'de timarlı 347
Ömer veled-i Mustafa, Bosna, Gence'de timarlı 340
Ömer veled-i Mustafa, Divriği, Gence'de timarlı 308
Ömer veled-i Mustafa, Gence'de timarlı 345
Ömer veled-i Osman, Selanik, Gence'de timarlı 337
Ömer veled-i Receb, Erzincan, Gence'de timarlı 309
Ömer veled-i Süleyman, Gence'de timarlı 318
Ömer veled-i Yusuf, Ruscuk, Gence'de timarlı 345
Ömer, Divriği sancağı mutasarrıfı 24
Ömer, Gence miralayı, 298, 300, 301, 302, 303, 304, 307, 308, 309, 312, 313, 314, 315, 350
Ömer, Karahisar-ı Şarkî sancağına mutasarrıf 24

P

Parsih, Meclis-i idare azasından, Eleşkirdli 203
Pasinler 204
Paskiyeviç, Rus kumandanı, 192, 193, 194
Paşalu, karyesi, Zegem 323

Pazarcık, 298
Penik, Azerbaycan'da 189
Perm, Rusya'da 236
Pertil karyesi, Karakaya 322
Pesyân, aşiret, Karadağ hududunda 48
Petersburg 237
— Sefâreti 199, 217, 218, 219, 221, 237
— sefîri 218
Petro Alekseviç, Moskof çarı 30
Petrograd 238
Pirancık karyesi, Sir 344, 345
Pîrî Ağa, Gence'de komutan 42
Potemkin, Grigori Aleksandriç, Rus knezi 129
Potemkin, Pavel, Rus kumandan 130
Prens Mozinyan, Ermeni serseri 209
Pustingerân karyesi, Sir 346

R

Rahim Meşhed Kerîm, Zengibasar'da 250, 252
Rahimâbâd köyü Zengibasar'da 252
Ramazan veled-i Yusuf, Diyarbekir, Gence'de timarlı 336
Receb Paşa, Revan muhâfızı 51, 52
Receb veled-i Ali, Alaiye, Gence'de timarlı 309
Refîk, Muhâcirin Komisyonu Âzâsı 274
Remzi Paşa, Petersburg hey'et-i murahhasası âzâsı233
Restov, Şirvan'da 7
Resûl veled-i Süleyman, Gence'de timarlı 328, 337
Reşid, Bitlis valisi 286
Reşkâbâd karyesi, Berdaa 333
Reşt, İran'da 243, 245
Revan 16, 24, 51, 52, 61, 67, 72, 98, 99, 112, 119, 176, 177, 190, 192, 193, 194, 195, 341, 352
— ahalisi 132, 177
— beylerbeyisi 16, 19
— fethi 27
— hanı, 96, 101, 104, 114, 125, 127, 137, 177
— kal'ası, 23, 24, 25, 34, 67, 83
— mufassal defteri, 51
— muhâfızı, 52, 61, 62
Rıza, Adliye ve Mezahib Nazırı 206
Rıza, Muhâcirîn komisyonu birinci âzâsı 260, 261, 262, 263, 269
Rizeli İbrahimAğa, Gence'de komutan 43
Romanya 238
Romen/ler 237, 238
— hükümeti 238
— sefîri 237
Rum
— ahalisi 101
— askeri 166
— ülkesi yerleşikleri 121, 134, 169
Rumeli beylerbeyliği pâyesi 137
Rumiye 34, 83, 98, 104, 197, 242, 244
— gölü 244
— hanı 98, 119

—Rumiye kal‘ası 104
Rus/lar 92, 105, 121, 123, 132, 147, 183, 184, 185, 188, 234, 235, 236, 244, 354
— askerleri 90, 92, 107, 149, 234, 235, 237
— cemâhir-i müttefikası 235, 236
— devleti 111, 122, 131, 196, 197, 203, 214
— erkân-ı harbiyesi 213, 214, 236, 237
— hükümeti 221, 237, 269, 353
— kumandanları 184, 185, 196, 197
— mekâtib-i harbiyesi 242
— milel-i muhtelifesi 235
— ordusu 110, 184, 189, 201, 234, 237, 238, 242
— politikası 215
— postaları 224
— veziri 183
— -Romen münâsebâtı, 237
Ruscuk Tüccar Vekâleti 220
Rusya 87, 89, 90, 91, 105, 106, 107, 108, 111, 121, 122, 123, 139, 142, 147, 148, 149, 151, 152, 158, 172, 173, 174, 180, 181, 182, 183, 185, 189, 190, 191, 193, 194, 196, 197, 198, 200, 203, 204, 208, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 218, 219, 233, 237, 238, 259, 260, 261, 262, 265, 266, 268, 269, 280, 284, 286, 291
— gediği 183
— hâriciye nâzırı, 218
— hududu 204
— ihtilal ve inkılâbı 242
— muhâcirleri 267
—, Azerbaycan kısmı 236
Rüstem Bey, Dağıstan ümerâsından 161
Rüstem Bey, Salyan hâkimi 6
Rüstem Bey, Tereşim (?) beyi 12
Rüsûmât
— Emânet-i Aliyyesi 198
— İdareleri 204
— memurları 204

S

Sâbit Paşa, Çıldır Valisi 172, 173, 174, 177
Sabûnî karyesi, İncerud 341
Sadâret, 89, 131, 150, 154, 180, 198, 205, 206, 213, 216, 217, 222, 223, 228, 230, 260, 261, 262, 263, 264, 273, 277, 287, 288, 289, 290
Sadık Han, Zend Kerim Han'ın biraderi 96, 97
Sadık kethüdâ, Gürânî, Gence'de timarlı 309
Sadık Mehmed, Defterhane kâtibi 51, 52
Safevî Devleti 29
Sağanak, Karadağ'a yakın yer 48, 298
Sak karyesi, Halhana 316
Sâlih Ağa, Rikâb-ı hümâyûnda kethüdâ vekili 156

Salih bin Hasan, Gence'de mecrûh 43
Salih bin Mehmed, Gence'de mecrûh 43
Salih bin Mustafa, Gence'de mecrûh 42
Salih veled-i Ali, Tımışvar, Gence'de timarlı 321
Salih veled-i Hacı Ahmed, Manastır, Gence'de timarlı 341
Salih veled-i Yusuf, Gence'de timarlı 336
Salih veled-i Yusuf, Mora, Gence'de timarlı 340
Salkendi karyesi, Hasansuyu 321
Saltanat-ı Seniyye, 47, 62, 77, 89, 100, 111, 112, 113, 121, 135, 138, 150, 157, 167, 178, 180, 192, 195, 210, 214, 215, 291
Salyan, Azerbaycan'da 129
— beyi 7
Samanlık karyesi, Zegem 322
Samanlık-ı Büzürk karyesi, Zegem 322, 323
Samara, Rusya'da, 236
— müftüsü meseleleri 196, 197
Sansar Hüseyin veled-i Ali, İstronca, Gence'de timarlı 327
Sarbanlar köyü, Zengibasar 252
Sarçalı Darşit, Cafer Hanın hizmetkârı 265
Sarı Mustafa Paşa, Erzurum valisi, Gence beylerbeyisi, 17, 23, 37, 38, 44, 46, 48, 49, 53, 54, 76, 77, 92
Sarıkamış 249
Satılmış karyesi, Zegem-i ulyâ 323
Savma'a-i Karaağac karyesi, Arasbar 351
Savuçbulak 242
Saydal veled-i Hüseyin, Maraş, Gence'de timarlı 317
Sekban Sefer, Gence'de komutan 42
Selim Han, Sultan II. Selim 21
Selim veled-i Abdullah, Basra, Gence'de timarlı 306
Selmas 34, 211, 231
— Başşehbenderliği 267
— Ermenileri 210
— kurâsı 208, 210
— mektebleri 208
Semurhac karyesi, Berdaa 332, 333
Seniye, İran'da 243
Serdarkendi karyesi, Şamkor 313
Sertib, Revan'da sözü geçen 193, 194
Sertibzâde, Tebrizli 245
Seyfullah veled-i Abdullah, Maraş, Gence'de timarlı 308
Seyyid Abdullah Çelebi, Karabağ Hanı İbrahim Halil Hanın resmi görevlisi, 170
Seyyid Abdullah veled-i Hüseyin, Gence'de timarlı 307
Seyyid Ali veled-i Abdülfettah, Zile, Gence'de timarlı 313
Seyyid Ali veled-i Salih, İstanbullu, Gence'de timarlı 297
Seyyid Ali veled-i Veli, Ruha, Gence'de timarlı 310
Seyyid Ebubekir veled-i Hüseyin Efendi, Gence'de timarlı 307

Seyyid Halil Erdebilî, Tebrizli, İran Azerbaycanı istiklâli taraftarı 245
Seyyid İbrahim veled-i Halil, Niğde, Gence'de timarlı 335
Seyyid Mehmed veled-i İsmail, Merzifon, Gence'de timarlı 339
Seyyid Mehmed, Gence'de timarlı 336
Seyyid Mehmed, Sivas beylerbeyisi 24
Seyyid Mustafa veled-i Ali, Harpurut, Gence'de timarlı 326
Seyyid Nadir Ahmed, Gence defteri kethüdâsı 351
Seyyid Osman, Defter-i Hakanî kâtibi, 65
Seyyid Yusuf veled-i Mehmed, Karabağî, Gence'de timarlı 312
Seyyidalan karyesi, İncerud, 341, 342, 347
Seyyidkendi karyesi, Gencebasan 312
Seyyidkendi karyesi, Sungurâbâd 303
Sınıkkilise karyesi, Zegem-i ulyâ 328
Simâven karyesi, Şamkor 305
Simbirsk, Rusya'da 236
Simon, Filibe'de şüpheli Ermeni 225
Sitrak Terbiyan, Mısır'da şüpheli Ermeni 225
Sivas 25, 67
— eyâleti alaybeyleri 68
— eyâleti askeri 26
Sivasî Kenan-zâde Ahmed Ağa, Yüzbaşı, 79
Sivaslı, Gence'de timarlı 297
Sivastopol 236
Soğucak 166
Sohum 353, 354
Sokiyas Rus piskopos 208
Sovukbulak karyesi, Zegem-i ulyâ 328
Sûfî Ahmed Hekim, Erzurûmî, Gence'de timarlı 308
Sultaniye, İran'da 172, 173
Süleyman, Abbas Mirzâ'nın serdarı, 176
Süleyman, Azerbaycan'a gönderilen elçi, 111
Süleyman, Diyarbekir Valisi 275
Süleyman, Miralay, Berdaa 332, 336, 338
Süleyman Ağa, Haseki 132
Süleyman bin Mehmed, Gence'de mecrûh 42, 43
Süleyman bin Sâlim, Gence'de mecrûh 42
Süleyman Han, Merend Hanı 114
Süleyman Paşa, Bağdad ve Basra valisi 104
Süleyman Paşa, Çıldır Valisi 79, 81, 84, 86, 96, 100, 111, 114, 115, 116, 117, 121, 132, 135, 138, 141, 142, 148, 149, 150, 152, 154, 163, 164, 165

Süleyman veled-i Abdullah, Ahısha, Gence'de timarlı 313
Süleyman veled-i Abdullah, Diyarbekir, Gence'de timarlı 331
Süleyman veled-i Abdullah, Gence'de timarlı 304, 319, 320, 332, 348
Süleyman veled-i Abdullah, İnce, Gence'de timarlı 308
Süleyman veled-i Abdullah, Kastamonu, Gence'de timarlı 347
Süleyman veled-i Abdullah, Nişî, Gence'de timarlı 347
Süleyman veled-i Abdullah, Ruscuk, Gence'de timarlı 346
Süleyman veled-i Abdullah, Sivas, Gence'de timarlı 313
Süleyman veled-i Ahmed, Sivas, Gence'de timarlı 310
Süleyman veled-i Ahmed, Tokad, Gence'de timarlı 310
Süleyman veled-i Ali, Ahyolu, Gence'de timarlı 302
Süleyman veled-i Ali, Gence'de timarlı 322
Süleyman veled-i Ali, İstanbul, Gence'de timarlı 309
Süleyman veled-i Ali, Niğde, Gence'de timarlı 300
Süleyman veled-i Cuma, Birecik, Gence'de timarlı 320
Süleyman veled-i Halil, Tekfurdağı, Gence'de timarlı 328
Süleyman veled-i Halil, Trabzon, Gence'de timarlı 339
Süleyman veled-i Hasan, Gence'de timarlı 326
Süleyman veled-i Hüseyin, Timurhisar, Gence'de timarlı 324
Süleyman veled-i Hüseyin, Vidin, Gence'de timarlı 314
Süleyman veled-i İbrahim, Kayseriye, Gence'de timarlı 312
Süleyman veled-i Mahmud Gümüşhane, Gence'de timarlı 333
Süleyman veled-i Mehmed, Gence'de timarlı 325
Süleyman veled-i Mehmed, Harpurut, Gence'de timarlı 311
Süleyman veled-i Mustafa, Girid, Gence'de timarlı 332
Süleyman veled-i Mustafa, Köprü, Gence'de timarlı 305
Süleyman veled-i Mustafa, Sofya, Gence'de timarlı 330
Süleyman veled-i Veli, Kırşehir, Gence'de timarlı 311
Sülüman Han, Açıkbaş hanı 105, 106, 107, 108, 110
Sünnîler 259
Sürhay Hanzâde Mehemmed Han, Kumuk hanı 125, 126, 136, 145, 161
Sürhay, Şirvan Hanı 55, 61, 69, 81, 121

Ş

Şabân kethüdâ, Gence'de 21
Şah 9, 29, 61, 190, 201, 211, 352
Şah Hüseyin 29, 30
Şahbaz Giray Han, Kuban hanı 159, 161
Şahin Giray, Kırım hanlarından 123
Şahlı Ahmed Ağa, Kazak taifesi reislerinden 146
Şahnazar karyesi, Zegem 325
Şahremli, eski Mahmudan Beyi 7
Şahseven
— aşireti 54, 69, 196, 197
— mahallesi, Gence'de 56
Şahverdi, Gence Hanı 76, 77
Şâkıyân karyesi, Sir 346
Şamahı 23, 26, 31, 32, 33, 76, 77, 144, 145, 146
— hanları 82, 114, 144, 145
Şamkorbasan 313
Şarabdar Kasım hanesi, Gence'de 56
Şark akvâm-ı İslâmiyesi 254
Şark Cebhesi Kumandanlığı 250
Şatleşin karyesi, Hasansuyu 327
Şehidli karyesi, Şamkor 313
Şekerbey karyesi, Zegem-i ulyâ 325
Şekerdağı, Muş'ta 255
Şeki 7, 144, 183, 184, 188
— hanı, 82, 93, 114
Şemhal Han, Dağıstan hâkimi 5, 91, 125, 126, 136, 144, 161, 166
Şemhal-zâde Hâs Polad Beğ, Dağıstan hâkimlerinden 81
Şemkür 297, 298, 299, 304, 305, 306, 307, 309, 313, 314, 316
— kal'ası 8
Şemseddinlü 152
— Ali Sultan, İrakli Hanın görevlendirdiği 90
Şemsi, Ferik, Van Vali Vekili, Sekizinci Fırka Kumandanı, 217
Şemşir karyesi, Berdaa 337
Şerbetci Kasım veled-i Abdullah, Karabağî, Gence'de timarlı 348
Şeref Han, Bitlis hâkimi 10
Şerefhane, Rumiye'de 244
Şerif Paşa, Ahısha valisi 185
Şerîf veled-i Mustafa, Karabağî, Gence'de timarlı 349
Şeril, Azerbaycan'da 194
Şeyh Mansur 147
Şeyh Mehmed Rıza bin Osman, Dağıstan'da 167
Şeyh Ziyaeddin 76, 77
Şınık karyesi, Zegem-i ulyâ 319
Şi'a ulemâsı 202
Şiiler 196, 197
Şikâkî aşireti 69
Şiller karyesi, Karakaya 322
Şîr Bey, Hasan bey-oğlu, Kürt ümerâsından 10
Şiraz 96, 245
Şirvan 5, 7, 8, 14, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 26, 27, 30, 31, 32, 33, 37, 39, 40, 54, 61, 76, 77, 85, 97, 176, 183, 342
— defterdarı 7

— hanı 82
— sergerdeleri 93
— serhâddi 22
Şirvanşahlu 48
Şit, Defterhane kâtibi 51
Şiyelof, Prens muavini, Rus general, 196, 197
Şulludemirci karyesi, Zengibasar 250, 252
Şullumihmandâr karyesi, Zengibasar 251, 252
Şûrâ-yı Devlet 287
Şurkend karyesi, Zengibasar 252
Şurkendliler 252
Şuşa 144, 145, 146, 147, 149, 180, 183, 184, 189, 190, 225, 226, 236, 249
— hanı 98, 129, 176
— ve Karabağ Hanı 162
Şükrullah Han, Nahcivan Hanı 97, 98
Şükrü Çavuş, Kars'ta 249

T

Tacik 354
Tâc-zâde Efendi 9
Tahmas[b] Kulı 190
Tahmas[b] veled-i Rıza Kulı, Karabağî, Gence'de timarlı 327
Tahmasb Kulı Han 30, 34, 35, 36, 61, 72, 76, 77
Tahran 172, 173, 174, 190, 198, 201, 209, 210, 213, 214, 232, 243, 244, 245
— maslahatgüzârlığı 246
— sefâreti 197, 219, 267, 285
Tahsîn, Saray serkâtibi 228
Tap Abdurrahman karyesi, İncerud 340
Tapkubad karyesi, İncerud 340
Tarnaut kal‘ası, Karabağ'da 184
Taşköprülü İbrahim Ağa, Gence'de komutan 43
Taşköprülü Mustafa Ağa, Gence'de komutan 42
Taşnaklar, 252
Taşnaksutyun çetesi, 228, 229
Tatar/lar 122, 123, 155, 159, 236, 354
— askeri şûrâsı 236
— kıta‘âtı 237
— şûrâsı 236
— Ali veled-i Receb, Gence'de timarlı 305
Tayfur Paşa, Akkirman muhâfızı 165
Tebriz, 8, 9, 10, 30, 33, 34, 48, 57, 58, 61, 95, 98, 119, 176, 183, 193, 194, 197, 201, 207, 208, 209, 210, 212, 213, 214, 230, 243, 244, 246, 249
— ahalisi 95, 119
— Başşehbenderi 212, 214
— Başşehbenderliği 209, 210, 214, 242, 246
— demokratları 244
— Ermeni mahallesi 211
— Ermeni murahhasası 231
— Ermenileri 208
— gölü 34
— hanı 83

— Politika Müdiriyeti 230
Tekneli karyesi, Şamkor 299
Temur Mehmed Paşa, Van Valisi 74
Terek 235
Terekeme 189, 190
Terski Vilâyeti 353, 354
Tesrî‘-i Muâmelât Komisyonu 219, 223, 287
Tevfik Paşa, Hâriciye Nâzırı 217, 218, 223, 229, 285
Tımar-ı Ali veled-i Mustafa, Erzurum, Gence'de timarlı 314
Tımar-ı Hasan veled-i Ali, Kilis, Gence'de timarlı 323
Tiflis 24, 25, 26, 52, 72, 76, 77, 106, 107, 108, 109, 118, 119, 122, 141, 142, 143, 146, 149, 151, 152, 154, 163, 172, 173, 174, 177, 180, 181, 185, 188, 189, 190, 191, 193, 194, 196, 197, 199, 208, 216, 217, 222, 224, 234, 353, 354
— ahalisi 107, 191
— Başşehbenderliği 199, 200, 203, 205, 216, 217, 218, 221, 223, 224, 226, 227, 228
— Divân-ı Harbi 229
— hanı 96, 131, 143, 146, 147, 166
— hazinesi 60
— Heyet-i Askeriyesi 198
— hududu 132
— kal‘ası 25
— muhâfızı 60, 61, 62
— Terekemeleri 189
— Türkiye Başkonsolosluğu 229
Tilkikendi karyesi, Gencebasan 313
Timur Paşa, Van'da 165
Tomuzyiyen köyü, Zengibasar 251
Totoz, Eleşkird mahkeme azasından Ermeni 203
Trabzon 166, 200, 223, 248, 249
Trabzonî Mehmed Ağa, Gence'de komutan 42
Tuapse, Rusya'nın Karadeniz kıyısında 234
Tur Ali Bey, İstoni (?) Beyi 11
Tuzcuzâde, Rize âyânı 195
Tüden karyesi, Kürekbasan 308
Tülücek karyesi, İncerud 342, 343
Tülücek karyesi, Sir 344
Türkistan 238

U

Ufa, Başkurdistan 236, 237
— Tatarları 236
Ukrayna, 237, 238
— kıta‘âtı 237
Ukraynalılar 235
Ulama Bey, Hoy beyi 12
Uluçalu karyesi, Esrik 320
Umman Han, Avar ve Kunzak Hanı 125, 127
Umum Erkân-ı Harbiye Dâiresi, 284, 281
Uryânî Ali Efendi, Gence'de timarlı 307
Usumi Bey, Kaytak hâkimi 6

Usumi Han, Dağıstan hanlarından 83, 91, 125, 127, 136, 161, 166
Uzuntala karyesi, Zegem 323

Ü

Üçkilise, 34, 94, 194, 204
Üçüncü Fırka Kumandanlığı, 248
Ümmi Han Avar hâkimi 131, 136, 140, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 154, 162, 163, 166
Üsküdar 225

V

Vâhid, Muhâcirin Komisyonu Âzâsı 274
Van 72, 197, 199, 200, 203, 205, 206, 210, 211, 216, 217, 219, 223, 248, 249, 259, 260, 261, 262, 265, 280, 281, 284, 285, 286
Varsabet Arsin, Vanlı Ermeni müfsid 210
Vartan Varşak, Şuşa'da Ermeni şüpheli 225
Veli Bey veled-i Şabân, Karabağî, Gence'de timarlı 350
Veli Bey, Kotur beyi 11
Veli Kali oğlu, Zengibasar'da 252
Veli veled-i Abdullah, Gence'de timarlı 308
Veli veled-i Ahmed, Ahısha, Gence'de timarlı 313
Veli veled-i Ali, Erzincan, Gence'de timarlı 306
Veli veled-i Hasan, Amasya, Gence'de timarlı 338
Veli veled-i Mustafa, İsmail, Gence'de timarlı 320
Veli veled-i Mustafa, Karabağî, Gence'de timarlı 349
Venk karyesi, Gencebasan 301
Viborg, Rusya'da 238
Vladikafkas 234, 235
Volga-Ural 236, 238
Vustrov, İran'da Alman konsolosu 245

Y

Yafho, Gence kefere reayadan 14
Yahudi 353
Yahya veled-i Ömer, Niğde, Gence'de timarlı 313
Yakacık karyesi, Talış 311
Yakub Ağa, Gence'de komutan, 42
Yarmaçlu karyesi, Kaynak, 349, 350
Yasmal karyesi, Zegem-i ulyâ 328
Yaylakendi karyesi, Kürekbasan 308
Yazıhan, Malatya 267, 282, 283, 289, 290, 291, 292
Yedikule 159
Yekder (Yılkıcı) karyesi, Berdaa 339
Yeleç Hüseyin Ağa, Gence'de komutan 43
Yenicepazar, 305 karyesi, Şamkor 305
Yermelof, Rus generali 189, 190, 191

Yezdanca kal'ası 25
Yıldız Sarayı 196, 201, 228
Yukarıbahtılı karyesi, Zengibasar'da 251
Yunanistan 208
Yusuf Bey, Nâmran beyi 12
Yusuf bin Pîrî, Gence'de mecrûh 42
Yusuf Paşa, Nadir Şah döneminde Gence kal‘asının savunmasına yardım eden 90
Yusuf Paşa, Serdar-ı Ekrem 159
Yusuf veled-i Abdullah, Ahısha, Gence'de timarlı 306
Yusuf veled-i Abdullah, Gence'de timarlı 339, 343
Yusuf veled-i Abdullah, Hısn-ı Mansur, Gence'de timarlı 330
Yusuf veled-i Abdullah, Osric, Gence'de timarlı 308
Yusuf veled-i Hacı Ali, Ayntab, Gence'de timarlı 316
Yusuf veled-i Hasan, Gence'de timarlı 321
Yusuf veled-i Hüseyin, Arapgir, Gence'de timarlı 300
Yusuf veled-i İbrahim, Vanî, Gence'de timarlı 334
Yusuf veled-i Mahmud, Karahisar, Gence'de timarlı 311
Yusuf veled-i Mehmed, Trabzon, Gence'de timarlı 345
Yusuf veled-i Mustafa, Diyarbekir, Gence'de timarlı 320
Yusuf veled-i Mustafa, Maraş, Gence'de timarlı 328
Yusuf veled-i Mustafa, Orhira, Gence'de timarlı 334
Yusuf veled-i Nebi, Niş, Gence'de timarlı 339
Yusuf Ziya Paşa, Erzurum Valisi 170
Yusuf, Halhana miralayı 318, 320, 321, 323, 325, 326, 327, 329
Yusufbina karyesi, Gencebasan 300
Yuvarcıklı karyesi, Karakaya 321

Z

Zada karyesi, Halhana 316
Zâhid Bey, Ağakis beyi 12
Zâhid Şahbulağı karyesi, Sir 345, 346
Zakatal kazası 353, 354
Zâruzenbil sancağı 16
Zekeriya Bey, Hakkari hâkimi 9
Zeki, Erzurum Vali Vekili 204
Zengesur 249
Zengi, Azerbaycan'da 252
Zengibasar 250, 252, 253
Zengizor Sancağı 226
Zerdeser karyesi, Sir 347, 348
Zeyneddin karyesi, Berdaa 337, 340
Zeynel Bey, Şirvi beyi 11
Zeyve karyesi, Şütürbasan, 298, 310, 311
Zivin, Kars'ta 204
Zoğallu karyesi, Karakaya 320
Zoğallu karyesi, Kürekbasan 313
Zoğalluk karyesi, Ahıncı 324
Zorgeran-ı cedîd karyesi, Sir 348, 349
Zorgeran-ı kadim karyesi, Sir 347, 348
Zozan Bey, Lezgi emiri 137, 161
Zurtalış karyesi, Kürekbasan 312

HARİTALAR